

Στρατηγικό Σχέδιο ΚΓΠ 2023-2027

Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ)

Η παρούσα έκθεση συντάχθηκε από τεχνική ομάδα προσωπικού και συμβούλων του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας. Τα ευρήματα, οι ερμηνείες τους και τα συμπεράσματα που εκφράζονται στην έκθεση δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα τις απόψεις του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας, του Συμβουλίου των Εκτελεστικών Διευθυντών της ή των κυβερνήσεων που εκπροσωπούν. Κανένα στοιχείο της παρούσας έκθεσης δεν συνιστά, ούτε θεωρείται ότι αποτελεί, περιορισμό ή παραίτηση από τα προνόμια και τις ασυλίες του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας, τα οποία ισχύουν στο ακέραιο.

20 Μαρτίου 2022

Περιεχόμενα

_Τοc103944595

Πρόλογος	11
1. Μη τεχνική περίληψη	12
1.1 Γενικά στοιχεία	12
1.2 Γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής.....	12
1.3 Σκοπός του σχεδίου	12
1.4 Περιγραφή του σχεδίου	14
1.5 Εναλλακτικές δυνατότητες	16
1.6 Υφιστάμενη κατάσταση περιβάλλοντος.....	17
1.7 Περιβαλλοντική εκτίμηση, μέτρα αντιμετώπισης και παρακολούθηση	20
2. Γενικά Στοιχεία.....	24
2.1 Αρχή σχεδιασμού.....	25
2.2 Ανάδοχος ΣΜΠΕ.....	26
3. Σκοπιμότητα και στόχοι του σχεδίου	27
3.1 Σκοπός του ΣΣ ΚΓΠ	27
3.2 Διεθνείς, κοινοτικοί και εθνικοί στόχοι για την προστασία του περιβάλλοντος.....	29
3.2.1 Διεθνείς στόχοι	29
3.2.2 Στόχοι της ΕΕ	30
3.2.3 Εθνικοί στόχοι.....	42
3.3 Περιβαλλοντικά ζητήματα που έχουν ληφθεί υπόψη κατά την προετοιμασία του σχεδίου.....	46
3.4 Σχετικά εθνικά σχέδια και προγράμματα.....	47
3.4.1 Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή.....	48
3.4.2 Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα	51
3.4.3 Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης	52
3.4.4 Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα και το σχέδιο δράσης της	54
3.4.5 Εθνικό Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας	55
3.4.6 Εθνική Στρατηγική για τα Δάση	58
3.4.7 Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών.....	59
3.4.8 Πρόγραμμα Δράσης για τις Ευσπρόβλητες Ζώνες στη Νιτρορύπανση.....	61
3.4.9 Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ορθολογική Χρήση των Γεωργικών Φαρμάκων	62
3.4.10 Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας Λεκανών Απορροής Ποταμών	63
3.4.11 Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία και το σχέδιο δράσης της.....	64

3.4.12 Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων	64
3.4.13 Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων	65
3.4.14 Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά της Ερημοποίησης	66
3.4.15 Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Βιώσιμης Ανάπτυξης	66
4. Περιγραφή του σχεδίου	68
4.1 Γεωγραφική πεδίο εφαρμογής του σχεδίου	68
4.2 Περιεχόμενο του σχεδίου	70
4.3 Ανάγκες που αντιμετωπίζονται από το σχέδιο	72
4.4 Προτεινόμενες παρεμβάσεις.....	84
4.5 Χρηματοδοτικό πλάνο	89
5. Εναλλακτικές Δυνατότητες	91
5.1 Προσέγγιση για την επιλογή των εναλλακτικών	91
5.1.1 Μηδενική λύση (εναλλακτική 1).....	91
5.1.2 Λύση συνήθους πρακτικής «Business-as-usual» (εναλλακτική 2).....	91
5.1.3 Προτεινόμενη λύση (εναλλακτική 3)	93
5.2 Αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων	93
6. Περιγραφή υφιστάμενης κατάστασης περιβάλλοντος.....	98
6.1 Περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά που ενδέχεται να επηρεαστούν.....	98
6.2 Ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης περιβάλλοντος.....	100
6.2.1 Κλίμα και ενέργεια.....	100
6.2.2 Αέρας.....	116
6.2.3 Βιοποικιλότητα και οικοσυστημικές υπηρεσίες	121
6.2.4 Τοπίο	137
6.2.5 Κάλυψη γης και υλικά περιουσιακά στοιχεία	140
6.2.6 Έδαφος	146
6.2.7 Ύδατα.....	151
6.2.8 Απόβλητα	163
6.2.9 Πολιτιστική Κληρονομιά	167
6.2.10 Πληθυσμός και υγεία.....	169
6.3 Βασικά περιβαλλοντικά ζητήματα και μελλοντικές τάσεις	178
7. Εκτίμηση, αξιολόγηση και αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδίου	184
7.1 Εκτίμηση και αξιολόγηση ενδεχόμενων σημαντικών επιπτώσεων στο περιβάλλον.....	184
7.1.1 Μεθοδολογική προσέγγιση	184
7.1.2 Εκτίμηση των μέτρων αιρεσιμότητας βάσει των ΚΓΠΚ	188

7.1.3	Αξιολόγηση παρεμβάσεων άμεσων ενισχύσεων.....	191
7.1.4	Αξιολόγηση τομεακών παρεμβάσεων	195
7.1.5	Αξιολόγηση παρεμβάσεων αγροτικής ανάπτυξης.....	199
7.1.6	Αναμενόμενες σωρευτικές επιπτώσεις	203
7.1.7	Συγκεντρωτική αξιολόγηση.....	205
7.2	Μέτρα και συστάσεις για την ελαχιστοποίηση των ενδεχόμενων δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον	211
7.3	Σύστημα περιβαλλοντικής παρακολούθησης	214
8.	Στοιχεία κανονιστικής πράξης	220
9.	Δυσκολίες που ανέκυψαν κατά την εκπόνηση της ΣΜΠΕ.....	226
10.	Βασικές μελέτες και έρευνες.....	227
	Πηγές πληροφόρησης.....	228
	Παράρτημα: Λεπτομερές στάδιο αξιολόγησης των ενδεχόμενων σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του ΣΣ ΚΓΠ	

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Διεθνείς περιβαλλοντικοί στόχοι	29
Πίνακας 2: Περιβαλλοντικοί στόχοι της ΕΕ.....	34
Πίνακας 3: Εθνικοί περιβαλλοντικοί στόχοι	43
Πίνακας 4: Εθνικά σχέδια περιβαλλοντικής και κλιματικής πολιτικής	47
Πίνακας 5: Παρεμβάσεις Άμεσων Ενισχύσεων	84
Πίνακας 6: Τομεακές παρεμβάσεις	85
Πίνακας 7: Παρεμβάσεις αγροτικής ανάπτυξης.....	87
Πίνακας 8: Κατανομή προϋπολογισμού ΣΣ ΚΓΠ	90
Πίνακας 9: Συγκριτική περιβαλλοντική αξιολόγηση εναλλακτικών επιλογών	93
Πίνακας 10: Κατάσταση διατήρησης ειδών σπονδυλωτών στην Ελλάδα σύμφωνα με τα κριτήρια της IUCN (με βάση τα στοιχεία του Ελληνικού Κόκκινου Βιβλίου, 2009)	122
Πίνακας 11: Κατάσταση διατήρησης ασπόνδυλων ειδών στην Ελλάδα σύμφωνα με τα κριτήρια της IUCN (με βάση τα στοιχεία του Ελληνικού Κόκκινου Βιβλίου, 2009)	122
Πίνακας 12: Εθνικά προστατευόμενες περιοχές.....	130
Πίνακας 13: Αριθμός και έκταση περιοχών Natura 2000 το 2019	132
Πίνακας 14: Μερίδιο γεωργικών και δασικών εκτάσεων εντός περιοχών Natura 2000 σε περιφερειακό επίπεδο.....	134
Πίνακας 17: Μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι περιόδου 2010-2019.....	168
Πίνακας 18: Μόνιμος πληθυσμός ανά φύλο και περιοχή (απογραφή 2011)	169
Πίνακας 19: Ηλικιακή δομή ανά τύπο περιοχής	171
Πίνακας 20: Επιλεγμένοι βασικοί οικονομικοί δείκτες περιόδου 2015-2019	174
Πίνακας 21: Στόχοι και κατευθυντήριες ερωτήσεις -πλαίσιο της ΣΠΕ.....	184
Πίνακας 22: Χαρακτηριστικά των επιπτώσεων του σταδίου λεπτομερούς αξιολόγησης	187
Πίνακας 23: Σύμβολα χαρακτηρισμού αξιολόγησης.....	188
Πίνακας 24: Αξιολόγηση αιρεσιμότητας βάσει των ΚΓΠΚ	190
Πίνακας 25: Αξιολόγηση παρεμβάσεων άμεσων ενισχύσεων	194
Πίνακας 26: Αξιολόγηση τομεακών παρεμβάσεων.....	198
Πίνακας 26: Αξιολόγηση παρεμβάσεων αγροτικής ανάπτυξης	202
Πίνακας 26: Δείκτες παρακολούθησης ΣΠΕ	216

ΛΙΣΤΑ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1: Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία	30
Σχήμα 2: Αγροτικές περιοχές της Ελλάδας σύμφωνα με την αστική-αγροτική τυπολογία της ΕΕ	69
Σχήμα 3: Γενικοί και ειδικοί στόχοι της ΚΓΠ	70
Σχήμα 4: Εκτιμώμενη μεταβολή στην ετήσια μέση θερμοκρασία & βροχόπτωση (α) 2021-2050 και (β) 2071-2100 σε σχέση με το 1961-1990	103
Σχήμα 5: Εκτιμώμενη μεταβολή στη μέση μέγιστη θερινή θερμοκρασία (α) 2021-2050 και (β) 2071-2100 σε σχέση με το 1961-1990	105
Σχήμα 6: Εκτιμώμενη μεταβολή της ετήσιας μέγιστης συνεχόμενης βροχόπτωσης 3 ημερών (α) 2021-2050 και (β) 2071-2100, σε σχέση με το 1961-1990	105
Σχήμα 7: Εκτιμώμενη αλλαγή στον αριθμό των νυχτερινών παγετών (α) 2021-2050 και (β) 2071-2100, σε σχέση με το 1961-1990	106
Σχήμα 8: Εκτιμώμενη αλλαγή στη διάρκεια της βλαστητικής περιόδου (α) 2021-2050 και (β) 2071-2100, σε σχέση με το 1961-1990	107
Σχήμα 9: Συνολικές τάσεις εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (χωρίς LULUCF) στην Ελλάδα για την περίοδο 1990-2019.....	109
Σχήμα 10: Τομεακή συμβολή στις συνολικές εκπομπές αερίων θερμοκηπίου (χωρίς LULUCF) για το 2019.....	109
Σχήμα 11: Μεριδίο της γεωργίας στις συνολικές εκπομπές ΑΘ σε επίπεδο ΚΜ για το 2018	110
Σχήμα 12: Μεταβολή στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου από τη γεωργία.....	111
Σχήμα 13: Εκπομπές ΑΘ από τη γεωργία κατά πηγή προέλευσης	111
Σχήμα 14: Εκπομπές / αφαιρέσεις ΑΘ από τον τομέα LULUCF κατά πηγή προέλευσης.....	112
Σχήμα 15: Μεριδίο της γεωργίας και της δασοκομίας στη συνολική κατανάλωση ενέργειας σε επίπεδο ΚΜ για το 2018	113
Σχήμα 16: Μεριδίο της βιομηχανίας τροφίμων στη συνολική κατανάλωση ενέργειας σε επίπεδο ΚΜ για το 2018	114
Σχήμα 17: Άμεση χρήση ενέργειας στη γεωργία και τη δασοκομία και τη βιομηχανία τροφίμων	114
Σχήμα 18: Τελική κατανάλωση ενέργειας στη γεωργία και τη δασοκομία και τη βιομηχανία τροφίμων κατά πηγή ενέργειας για το 2019.....	115
Σχήμα 19: Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κατά πηγή για το 2019	115
Σχήμα 20: Μεταβολή στην παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από τη γεωργία και τη δασοκομία.....	116
Σχήμα 21: Συνολικές εκπομπές αμμωνίας κατά πηγή προέλευσης για το 2019	117
Σχήμα 22: Εκπομπές αμμωνίας από τη γεωργία σε επίπεδο ΚΜ για το 2018.....	118
Σχήμα 23: Συνολικές εκπομπές αμμωνίας κατά πηγή προέλευσης για την περίοδο 1990-2019.....	118
Σχήμα 24: Μεριδίο εκπομπών αμμωνίας σε διάφορους υποτομείς της γεωργίας για το 2019.....	119
Σχήμα 25: Συνολικές εκπομπές PM _{2.5} κατά πηγή προέλευσης για την περίοδο 1990-2019.....	120
Σχήμα 26: Συνολικές εκπομπές NMVOC κατά πηγή προέλευσης για την περίοδο 1990-2019.....	121
Σχήμα 27: Συνολικές εκπομπές NO _x κατά πηγή προέλευσης για την περίοδο 1990-2019	121
Σχήμα 28: Δείκτες πουλιών.....	123

Σχήμα 29: Μεταβολή στο καθεστώς διατήρησης των ειδών Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος στην περιοχή MED μεταξύ των περιόδων αναφοράς	124
Σχήμα 30: Κατάσταση διατήρησης και τάσεις ανά ομάδα ειδών Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος στην περιοχή MED (2013-2018)	125
Σχήμα 31: Αριθμός ειδών ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος της MED με καταγεγραμμένες απειλές ανά ομάδα ειδών (2013-2018)	125
Σχήμα 32: Κατάσταση διατήρησης και τάσεις της ορνιθοπανίδας ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος (2013-2018).....	126
Σχήμα 33: Συχνότητα εμφάνισης απειλών υψηλής έντασης στα είδη ορνιθοπανίδας ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος (2013-2018)	126
Σχήμα 34: Μεταβολή στην κατάσταση διατήρησης των οικοτόπων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος στην περιοχή MED μεταξύ των περιόδων αναφοράς.....	127
Σχήμα 35: Αριθμός τύπων οικοτόπων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος στην περιοχή MED με καταγεγραμμένες απειλές (2013-2018)	128
Σχήμα 36: Συχνότητα (από κοινού) υψηλής έντασης πιέσεων και απειλών που καταγράφονται σε οικοτόπους Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος της περιοχής MED (2013-2018)	128
Σχήμα 37: Κατάσταση διατήρησης και τάσεις για λιβαδικούς και δασικούς οικοτόπους Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος στην περιοχή MED (2013-2018).....	129
Σχήμα 38: Έκταση περιοχών δικτύου Natura 2000 (1996-2018).....	131
Σχήμα 39: Δίκτυο Natura 2000 στην Ελλάδα.....	133
Σχήμα 40: Καμένες εκτάσεις στην Ελλάδα	135
Σχήμα 41: Περιοχές ΥΦΑ των τύπων 1 & 3 για το 2018	139
Σχήμα 42: Περιοχές ΥΦΑ των τύπων 2 & 3 για το 2018	139
Σχήμα 43: Μέσος αριθμός γραμμικών στοιχείων στις γεωργικές εκτάσεις, έρευνα LUCAS 2015	140
Σχήμα 44: Κάλυψη γης βάσει της κατηγοριοποίησης MAES για το 2018	141
Σχήμα 45: Κάλυψη γης γεωργικών και δασικών οικοσυστημάτων ανά περιφέρεια για το 2018	142
Σχήμα 46: Μεταβολή κάλυψης γης ανά κατηγορία οικοσυστημάτων της περιόδου 2012-2018	143
Σχήμα 47: Μεταβολή στις εκτάσεις των αγροτικών οικοσυστημάτων της περιόδου 2012-2018	143
Σχήμα 48: Μεταβολή στις εκτάσεις των δασικών οικοσυστημάτων της περιόδου 2012-2018	144
Σχήμα 49: Μεταβολή κάλυψης γης στη γεωργική έκταση, συμπεριλαμβανομένων των λιβαδιών, σε περιφερειακό επίπεδο της περιόδου 2012-2018.....	145
Σχήμα 50: Μεταβολή κάλυψης γης στη δασική έκταση σε περιφερειακό επίπεδο της περιόδου 2012-2018	145
Σχήμα 51: Κατανομή χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης κατά χρήση για το 2018	146
Σχήμα 52: Ετήσιος ρυθμός απώλειας εδάφους λόγω υδατικής διάβρωσης σε επίπεδο ΚΜ για το 2016	147
Σχήμα 53: Ετήσιος ρυθμός απώλειας εδάφους από υδατική διάβρωση σε περιφερειακό επίπεδο για το 2016	147
Σχήμα 54: Μεταβολή του ρυθμού απώλειας εδάφους λόγω υδατικής διάβρωσης για την περίοδο 2010-2016	148
Σχήμα 55: Περιεκτικότητα σε οργανικό άνθρακα στην αρόσιμη γη σε επίπεδο ΚΜ για το 2015	149

Σχήμα 56: Περιεκτικότητα σε οργανικό άνθρακα σε καλλιεργήσιμες και λιβαδικές εκτάσεις σε περιφερειακό επίπεδο για το 2015	150
Σχήμα 57: Υδατικά διαμερίσματα και Λεκάνες Απορροής Ποταμών της Ελλάδας.....	152
Σχήμα 58: Απόληψη ύδατος ανά οικονομικό κλάδο για την περίοδο 1190-2017	153
Σχήμα 59: Βελτιωμένος δείκτης εκμετάλλευσης νερού (WEI+) της περιόδου 1990-2017	153
Σχήμα 60: Κατανομή αρδευόμενης έκτασης στο σύνολο χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης σε περιφερειακό επίπεδο για το 2016	154
Σχήμα 61: Κατάσταση ποσότητας υπόγειων υδάτων ανά υπόγειο υδατικό σύστημα (1η αναθεώρηση ΣΔΛΑΠ)	155
Σχήμα 62: Χημική κατάσταση των υπόγειων υδάτων ανά υπόγειο υδατικό σύστημα (1η αναθεώρηση ΣΔΛΑΠ)	156
Σχήμα 63: Δυνητικό πλεόνασμα N και P στη γεωργική γη (1995-2015)	156
Σχήμα 64: Συγκεντρώσεις νιτρικών στα υπόγεια ύδατα (περίοδοι 2012-2015 και 2016-2019).....	157
Σχήμα 65: Συγκεντρώσεις νιτρικών ανά υπόγειο υδατικό σύστημα.....	157
Σχήμα 66: Κατανάλωση λιπασμάτων (2008-2018).....	158
Σχήμα 67: Ευπρόσβλητες ζώνες στη νιτρορρύπανση.....	159
Σχήμα 68: Πωλήσεις φυτοφαρμάκων (2015-2019).....	159
Σχήμα 69: Εναρμονισμένος δείκτης κινδύνου 1 (2011-2018)	160
Σχήμα 70: Ένταση χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης.....	161
Σχήμα 71: Κατανομή χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης με πυκνότητα βόσκησης < 1 LU/ha κτηνοτροφικής έκτασης για το 2016	161
Σχήμα 72: Επιφάνεια κατάκλυσης για περίοδο επαναφοράς T-100.....	163
Σχήμα 73: Απόβλητα τροφίμων στην ΕΕ28 ανά τομέα για το 2012	165
Σχήμα 74: Εκτιμώμενος δείκτης απώλειας τροφίμων για την Ελλάδα για την περίοδο 1996-2013	166
Σχήμα 75: Εκτιμώμενος δείκτης απώλειας τροφίμων ανά κράτος μέλος για το 2013	166
Σχήμα 76: Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO στην Ελλάδα	169
Σχήμα 77: Κατανομή του μόνιμου πληθυσμού σε περιφερειακό επίπεδο	170
Σχήμα 78: Κατανομή πληθυσμού ανά βαθμό αστικοποίησης	171
Σχήμα 79: Κατανομή αγροτικού πληθυσμού ανά ηλικία	172
Σχήμα 80: Προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση κατά φύλο	172
Σχήμα 81: Κατανομή πληθυσμού ανά κατάσταση υγείας	173
Σχήμα 82: Κατανομή πληθυσμού ανά κατάσταση υγείας και βαθμό αστικοποίησης για το 2019.....	173
Σχήμα 83: Αντίληψη περιβαλλοντικών προβλημάτων κατά βαθμό αστικοποίησης	174
Σχήμα 84: ΑΕΠ (ρυθμός ανάπτυξης) και εγχώρια ζήτηση (συνεισφορά).....	175
Σχήμα 85: Απασχολούμενοι ηλικίας 15 ετών και άνω κατά κύριο οικονομικό κλάδο της περιόδου 2015-2019	175
Σχήμα 86: Μεταβολή στο ποσοστό απασχόλησης (ηλικιακή ομάδα 20-64) της περιόδου 2016-2019 ..	176
Σχήμα 87: Μεταβολή στο ποσοστό ανεργίας (ηλικιακή ομάδα 15-74) της περιόδου 2016-2018	177
Σχήμα 88: Αναλογία νέων προς ηλικιωμένους αγρότες για το 2016	177

Ακρωνύμια

ANC	Φυσικοί ή άλλοι περιορισμοί συγκεκριμένης περιοχής
BISS	Βασική εισοδηματική στήριξη για βιωσιμότητα
CBD	Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιοποικιλότητα
CDDA	Κοινή βάση δεδομένων για καθορισμένες περιοχές
CIS	Στήριξη συνδεδεμένου εισοδήματος
CIS-YF	Συμπληρωματική εισοδηματική στήριξη για νέους αγρότες
CLC	Corine Land Cover
COOP	Συνεργασία
CRF	Κοινή μορφή αναφοράς
CRISS	Συμπληρωματική στήριξη του αναδιανεμητικού εισοδήματος για τη βιωσιμότητα
CSPC	Ειδική ενίσχυση της καλλιέργειας βαμβακιού
ENVCLIM	Περιβαλλοντικές, κλιματικές και άλλες δεσμεύσεις διαχείρισης
FAO	Διεθνής Οργάνωση Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών
GHG	Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου
LUCAS	Έρευνα χρήσης γης και κάλυψης γης
LULUCF	Χρήση Γης, Αλλαγή Χρήσης Γης και Δασοκομία
MAES	Χαρτογράφηση και Αξιολόγηση Οικοσυστημάτων
MED	Μεσογειακή Βιογεωγραφική Περιοχή
SMR	Statutory Management Requirements
SoER	Έκθεση για την κατάσταση του περιβάλλοντος για την Ελλάδα
TSG	Traditional Speciality Guarantee
UAA	Αξιοποιημένη Αγροτική Περιοχή
UNEP	Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών
UNESCO	Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
UNFCCC	Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή
VNR	Εφαρμογή της Ατζέντας 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη
WFD	Οδηγία-πλαίσιο για τα απόβλητα
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΟΕ	Αγροτικό Οικογενειακό Εισόδημα
ΑΠΑ	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΓΣΓΚ	Γεωργικά Συστήματα Γνώσης και Καινοτομίας
ΔΕΠ	Διευρυμένη Ευθύνη Παραγωγού
ΕΑΟΕ	Εθνικά ανώτατα όρια εκπομπών
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΑ	Εθνική Έκθεση Απογραφής
ΕΖΔ	Ειδικές Ζώνες Διατήρησης
ΕΟΠ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος
ΕΠΕΑΡ	Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης
ΕΠΙΠ	Εγγυημένα Παραδοσιακά Ιδιότυπα Προϊόντα

ΕΣ	Ειδικός στόχος της ΚΓΠ
ΕΣΒ	Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα
ΕΣΔΑ	Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων
ΕΣΕΚ	Εθνικό Σχέδιο Ενέργειας και Κλίματος
ΕΣΠΔΑ	Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων
ΕΣΠΚΑ	Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή
ΕΤΑΚ	Έρευνα, Τεχνολογική Ανάπτυξη και Καινοτομία
ΖΕΠ	Ζώνες Ειδικής Προστασίας
ΚΓΠ	Κοινή Γεωργική Πολιτική
ΚΓΠΚ	πρότυπα Καλής Γεωργικής και Περιβαλλοντικής Κατάστασης
ΚΜ	Κράτος μέλος
ΚΣΣ	Κανονισμός Στρατηγικού Σχεδίου (Κανονισμός (ΕΕ) 2021/2115)
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΠΟΠ	Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης
ΠΑΑ	Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης
ΠΓΕ	Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη
ΠΔΠ	Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον
ΠΔΠ	Πλαίσιο Δράσης Προτεραιότητας για το Natura 2000
ΠεΣΠΚΑ	Περιφερειακό Σχέδιο Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή
ΠΚΣΠΚ	Πανευρωπαϊκό Κοινό Σύστημα Παρακολούθησης Πτηνών
ΠΟΥ	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
ΣΒΑ	Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης
ΣΔΚΠ	Σχέδιο Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας
ΣΔΛΑΠ	Σχέδιο Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού
ΣΕΔΕ	Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών
ΣΠΕ	Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση
ΣΣ ΚΓΠ	Στρατηγικό Σχέδιο
ΤΚΣ	Τόποι Κοινοτικής Σημασίας
ΤτΕ	Τράπεζα της Ελλάδος
ΥΠΑΑΤ	Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων
ΥΠΕΝ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΥΦΑ	Υψηλή Φυσική Αξία
ΦΕΚ	Επίσημη Εφημερίδα της Κυβερνήσεως

Πρόλογος

Η στρατηγική περιβαλλοντικής εκτίμησης (ΣΠΕ) είναι ένας μηχανισμός για την εξέταση και αξιολόγηση των ενδεχόμενων σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός σχεδίου ή προγράμματος και των εύλογων εναλλακτικών δυνατοτήτων κατάρτισής του, με σκοπό την αποφυγή και τον μετριασμό των δυσμενών επιπτώσεων, αλλά και τη μεγιστοποίηση των θετικών επιδράσεών του στο περιβάλλον. Οι περιβαλλοντικές συνιστώσες δύνανται επομένως να ενσωματωθούν πλήρως στο αρχικό στάδιο λήψης αποφάσεων του σχεδίου ή προγράμματος με σκοπό την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Η διαδικασία ΣΠΕ ακολουθεί τις διατάξεις της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (Οδηγία ΣΠΕ), όπως μεταφέρθηκε στο εθνικό δίκαιο με την Κοινή Υπουργική Απόφαση 107017/2006 (ΦΕΚ 1225/Β/05- 09-2006), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.

Η στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση του Στρατηγικού Σχεδίου Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΣΣ ΚΓΠ) της χώρας για την προγραμματική περίοδο 2023-2027 είναι υποχρεωτική διαδικασία σύμφωνα με το άρθρο 3 της Οδηγίας ΣΠΕ και αποτελεί προϋπόθεση για την έγκρισή του βάσει της κείμενης νομοθεσίας. Είναι επίσης προαπαιτούμενη διαδικασία βάσει του άρθρου 107 του κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115. Ειδικότερα, το βασικό αντικείμενο της ΣΜΠΕ αφορά στην περιβαλλοντική αξιολόγηση του ΣΣ ΚΓΠ και στη διατύπωση συστάσεων για την τελική διαμόρφωση του σχεδίου. Σύμφωνα με την ενωσιακή και εθνική νομοθεσία, η στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση πρέπει να διενεργείται κατά την προετοιμασία του ΣΣ ΚΓΠ και πριν από την έγκρισή του.

Σε αυτό το πλαίσιο, το παρόν παραδοτέο αποτελεί τη Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ), η οποία συντάχθηκε ως μέρος της διαδικασίας ΣΠΕ και διαρθρώθηκε σύμφωνα με το Παράρτημα ΙΙΙ της ανωτέρω ΚΥΑ. Η μελέτη περιλαμβάνει το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής και τους κύριους στόχους του ΣΣ ΚΓΠ, τη σχέση του ΣΣ ΚΓΠ με άλλα σχετικά σχέδια και προγράμματα, την περιγραφή του ΣΣ ΚΓΠ και των εναλλακτικών δυνατοτήτων του, την υφιστάμενη κατάσταση περιβάλλοντος και την αξιολόγηση των ενδεχόμενων σημαντικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ στο περιβάλλον, καθώς και τα μέτρα αντιμετώπισης των σημαντικών δυσμενών επιπτώσεων και τις απαιτήσεις παρακολούθησης.

1. Μη τεχνική περίληψη

1.1 Γενικά στοιχεία

Το Στρατηγικό Σχέδιο Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΣΣ ΚΓΠ) της χώρας για την προγραμματική περίοδο 2023-2027 υπόκειται στη διαδικασία της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης, μιας απαραίτητης εκ των προτέρων διαδικασίας για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του στρατηγικού σχεδίου με σκοπό την πλήρη ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής αξιολόγησης στο αρχικό στάδιο λήψης αποφάσεων, διασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο ότι αντιμετωπίζονται δυνητικά αντικρουόμενοι στόχοι και ενδεχόμενες σημαντικές δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Το βασικό αντικείμενο του ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027 είναι η εφαρμογή της νέας Κοινής Γεωργικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη χώρα, η οποία έχει σχεδιαστεί για να στηρίξει τους ευρωπαίους γεωργούς και να διασφαλίσει την επισιτιστική ασφάλεια της Ένωσης και έναν ανθεκτικό, βιώσιμο και ανταγωνιστικό αγροτικό τομέα, εστιάζοντας στην οικονομική βιωσιμότητα, την ανθεκτικότητα και το εισόδημα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, με βελτιωμένες περιβαλλοντικές και κλιματικές επιδόσεις, και στον ενισχυμένο κοινωνικοοικονομικό ιστό των αγροτικών περιοχών. Το ΣΣ ΚΓΠ χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ). Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ) είναι η αρμόδια αρχή για τον σχεδιασμό και την κατάρτιση του στρατηγικού σχεδίου.

Η διαδικασία ΣΠΕ ακολουθεί τις διατάξεις της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όπως μεταφέρθηκε στο εθνικό δίκαιο με την Κοινή Υπουργική Απόφαση 107017/2006 (ΦΕΚ 1225' Β), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει. Η έγκριση της ΣΜΠΕ για το ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027 είναι μια κανονιστική πράξη, στην οποία καθορίζονται αναλυτικοί όροι, ώστε να ενσωματωθούν οι απαραίτητες ενέργειες για την αντιμετώπιση και παρακολούθηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του σχεδίου. Η αρμόδια αρχή για τον συντονισμό, την αξιολόγηση και την έγκριση των αποτελεσμάτων της διαδικασίας ΣΠΕ του ΣΣ ΚΓΠ είναι η Διεύθυνση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ).

1.2 Γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής

Η Ελλάδα θα θεσπίσει ένα ενιαίο στρατηγικό σχέδιο για την ΚΓΠ της προγραμματικής περιόδου 2023-2027 για ολόκληρη την επικράτειά της. Από τη συνολική χερσαία έκταση της χώρας, περίπου το 94,7% χαρακτηρίζεται αγροτική περιοχή με βάση την αστική-αγροτική τυπολογία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μετα 2/3 να χαρακτηρίζονται ως κυρίως αγροτικές περιοχές. Οι αγροτικές περιοχές φιλοξενούν περίπου 5,9 εκατομμύρια κατοίκους, περίπου το ήμισυ του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

1.3 Σκοπός του σχεδίου

Το ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027 συντάχθηκε λαμβάνοντας υπόψη τον Κανονισμό (ΕΕ) 2021/2115 (εφεξής ΚΣΣ), με γενικό στόχο να βελτιώσει περαιτέρω τη βιώσιμη ανάπτυξη της γεωργίας, των τροφίμων και των αγροτικών περιοχών και να συμβάλει στην επίτευξη τριών γενικών στόχων (άρθρο 5 του ΚΣΣ):

- (α) Προώθηση ενός έξυπνου, ανταγωνιστικού, ανθεκτικού και διαφοροποιημένου γεωργικού τομέα που θα διασφαλίζει την επισιτιστική ασφάλεια

- (β) Ενίσχυση της μέριμνας για το περιβάλλον και της δράσης για το κλίμα και συμβολή στην επίτευξη των περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων της Ένωσης
- (γ) Ενίσχυση του κοινωνικοοικονομικού ιστού των αγροτικών περιοχών και αντιμετώπιση των κοινωνικών ζητημάτων

Η επίτευξη των γενικών στόχων επιδιώκεται μέσω εννέα ειδικών στόχων (ΕΣ), που καλύπτουν και τις τρεις διαστάσεις (οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική) της αειφορίας (άρθρο 6 του ΚΣΣ):

- ΕΣ1. Στήριξη του βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος και της ανθεκτικότητας σε ολόκληρη την Ένωση για την ενίσχυση της επισιτιστικής ασφάλειας·
- ΕΣ2. Ενίσχυση του προσανατολισμού προς την αγορά και αύξηση της ανταγωνιστικότητας, συμπεριλαμβανομένης μεγαλύτερης εστίασης στην έρευνα, την τεχνολογία και την ψηφιοποίηση·
- ΕΣ3. Βελτίωση της θέσης των αγροτών στην αλυσίδα αξίας·
- ΕΣ4. Συμβολή στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και στην προσαρμογή σε αυτήν, καθώς και στη βιώσιμη ενέργεια·
- ΕΣ5. Προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της αποτελεσματικής διαχείρισης των φυσικών πόρων, όπως το νερό, το έδαφος και ο αέρας·
- ΕΣ6. Συμβολή στην προστασία της βιοποικιλότητας, ενίσχυση των οικοσυστημικών υπηρεσιών και διατήρηση των οικοτόπων και των τοπίων·
- ΕΣ7. Προσέλκυση νέων γεωργών και διευκόλυνση της επιχειρηματικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές·
- ΕΣ8. Προώθηση της απασχόλησης, της ανάπτυξης, της κοινωνικής ένταξης και της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της βιοοικονομίας και της βιώσιμης δασοκομίας·
- ΕΣ9. Βελτίωση της ανταπόκρισης της γεωργίας της Ένωσης στις απαιτήσεις της κοινωνίας όσον αφορά τα τρόφιμα και την υγεία, συμπεριλαμβανομένης της απαίτησης για ασφαλή, θρεπτικά και βιώσιμα τρόφιμα, απόβλητα τροφίμων, καθώς και για καλή μεταχείριση των ζώων.

Αυτοί οι στόχοι συμπληρώνονται από τον εγκάρσιο στόχο του εκσυγχρονισμού του τομέα με την προώθηση και τη διάδοση της γνώσης, της καινοτομίας και της ψηφιοποίησης στη γεωργία και τις αγροτικές περιοχές και την ενθάρρυνση της υιοθέτησής τους.

Οι ειδικοί στόχοι του ΣΣ ΚΓΠ είναι ήδη σε συμφωνία με τους στόχους της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη (COM/2019/640), οι οποίοι αντανακλώνται στις συναφείς στρατηγικές της: τη Στρατηγική «από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» (COM/2020/381), τη Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα (COM/2020/380), το Σχέδιο κλιματικών στόχων για το 2030 (COM/2020/562) και το νέο Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία (COM/2020/98), συμπεριλαμβανομένης της νέας στρατηγικής της ΕΕ για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή (COM/2021/82), του σχεδίου δράσης για τη μηδενική ρύπανση (COM/2021/400), της στρατηγικής της ΕΕ για το έδαφος (COM(2021)699) και της νέας στρατηγικής της ΕΕ για τα δάση (COM/2021/572), οι οποίες εξετάζουν ζητήματα σχετικά με τον γεωργικό τομέα και τις προκλήσεις της δημιουργίας βιώσιμων συστημάτων τροφίμων και αναγνωρίζουν τη σύνδεση μεταξύ υγιών ανθρώπων, υγιών κοινωνιών και υγιούς φύσης.

Το κύριο νομικό πλαίσιο σχετικά με το περιβάλλον και το κλίμα με το οποίο πρέπει να ευθυγραμμιστεί το ΣΣ ΚΓΠ καθορίζεται ήδη στο Παράρτημα XIII του κανονισμού ΚΣΣ, που καλύπτει 12 Οδηγίες/Κανονισμούς της ΕΕ. Αυτές οι απαιτήσεις έχουν ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο της ανάλυσης SWOT

και της αξιολόγησης αναγκών, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνοχή και η συμπληρωματικότητα των στόχων και των παρεμβάσεων του στρατηγικού σχεδίου ΚΓΠ.

Τα εθνικά σχέδια και προγράμματα που σχετίζονται με το σχέδιο προκύπτουν από τη νομοθεσία της ΕΕ για το περιβάλλον και το κλίμα που παρατίθεται στο Παράρτημα XIII του Κανονισμού ΚΣΣ, τα οποία αποτελούν και τα βασικά εθνικά σχέδια και προγράμματα που συνδέονται στενά με τη διαμόρφωση του ΣΣ ΚΓΠ. Αυτά τα σχέδια πολιτικής, μαζί με εκείνα που συνδέονται με τους ειδικούς στόχους ΕΣ8 και ΕΣ9 του σχεδίου, είναι τα εξής:

- Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα
- Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή
- Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης
- Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα και το σχέδιο δράσης της
- Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας περιοχών Natura 2000
- Εθνική Στρατηγική για τα Δάση
- Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών
- Πρόγραμμα Δράσης για τις Ευσπρόβλητες Ζώνες στη Νιτρορρύπανση
- Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ορθολογική Χρήση των Γεωργικών Φαρμάκων
- Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας Λεκανών Απορροής Ποταμών
- Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία και το σχέδιο δράσης της
- Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων
- Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων
- Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά της Ερημοποίησης
- Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Βιώσιμης Ανάπτυξης

Στο πλαίσιο αυτό, το ΣΣ ΚΓΠ της χώρας για την επόμενη προγραμματική περίοδο αναμένεται είτε να υποστηρίξει είτε να υποστηριχθεί από τα παραπάνω σχέδια πολιτικής μέσω παρόμοιων στόχων.

1.4 Περιγραφή του σχεδίου

Το στρατηγικό σχέδιο καταρτίζεται σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ΚΑΠ για την προγραμματική περίοδο 2023-2027. Αυτές οι νομοθετικές διατάξεις αποσκοπούν στο να καταστήσουν τη γεωργική πολιτική της ΕΕ πιο έτοιμη να ανταποκρίνεται στις τρέχουσες και μελλοντικές προκλήσεις, ενώ θα συνεχίσει να υποστηρίζει τις υπάρχουσες ανάγκες των ευρωπαϊκών αγροτών. Η επιδίωξη της νέας ΚΓΠ για οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική βιωσιμότητα βασίζεται για πρώτη φορά σε μια ενιαία προσέγγιση, η οποία επιδιώκει την κοινή συμβολή των δύο πυλώνων της στην επίτευξη των ειδικών αναγκών της. Υπό αυτό το πρίσμα, το προτεινόμενο ΣΣ ΚΓΠ βασίζεται στα είδη παρεμβάσεων που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα κράτη μέλη για την υλοποίηση των σχεδίων τους, ενσωματώνοντας παρεμβάσεις τόσο στον Πυλώνα Ι όσο και στον Πυλώνα ΙΙ.

Με βάση τα αποτελέσματα της τελευταίας προγραμματικής περιόδου που θα εφαρμοστεί έως το 2022, καταρτίστηκε το νέο ΣΣ μετά από εκτεταμένη ανάλυση ΠΑΕΑ (SWOT) και εκτίμησης αναγκών, η οποία επέτρεψε τον καθορισμό ειδικών στοχεύσεων σε επίπεδο χώρας, ενώ συμμορφώνεται με τους γενικούς και ειδικούς στόχους που θέτει η ΚΓΠ εντός της ΕΕ. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, οι παρεμβάσεις σχεδιάζονται σύμφωνα με τις συνθήκες της χώρας και βασίζονται στα είδη παρεμβάσεων που περιλαμβάνονται στον Κανονισμό ΚΣΣ. Στο πλαίσιο αυτό, το προτεινόμενο ΣΣ ΚΓΠ έλαβε επίσης υπόψη τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ελλάδα (SWD/2020/372), οι οποίες προσδιορίζουν

βασικά στρατηγικά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν για την υλοποίηση των ειδικών στόχων της ΚΓΠ στην Ελλάδα και παρέχει καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισής τους στο στρατηγικό σχέδιο.

ΕΣ1: «Στήριξη του βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος και της ανθεκτικότητας σε ολόκληρη την επικράτεια της ΕΕ για την ενίσχυση της επισιτιστικής ασφάλειας»

Οι παρεμβάσεις στοχεύουν, αφενός, στη συνέχιση της παραγωγής ποιοτικών αγροτικών προϊόντων, συμβάλλοντας στη αειφορία των αγροτικών περιοχών αλλά και στην κοινωνική και οικονομική ευημερία τους, αφετέρου στη βελτίωση της οικονομικής βιωσιμότητας των μικρών και μεσαίων εκμεταλλεύσεων.

ΕΣ2: «Ενίσχυση του προσανατολισμού προς την αγορά και αύξηση της ανταγωνιστικότητας, συμπεριλαμβανομένης μεγαλύτερης εστίασης στην έρευνα, την τεχνολογία και την ψηφιοποίηση»

Οι παρεμβάσεις στοχεύουν στη διασφάλιση υψηλής ποιότητας και σταθερής παραγωγής πρώτης ύλης για τομείς που θεωρούνται σημαντικοί για το ελληνικό αγροδιατροφικό σύστημα, καθώς και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας μέσω ιδιωτικών επενδύσεων σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις και μεταποιητικές επιχειρήσεις.

ΕΣ3: «Βελτίωση της θέσης των αγροτών στην αλυσίδα αξίας»

Οι παρεμβάσεις στοχεύουν στην ενίσχυση της διαπραγματευτικής θέσης του αγρότη στην αλυσίδα αξίας, η οποία απορρέει από τη δημιουργία οικονομικών κλίμακας, τη μείωση του κόστους και την ποιοτική αναβάθμιση της παραγωγής, καθώς και την πιστοποίηση, τη σήμανση, την τυποποίηση και την καθετοποίηση. Η συμμετοχή σε συλλογικά σχήματα ενθαρρύνεται για την αντιμετώπιση των νέων συνθηκών και προκλήσεων που διαμορφώνονται στην παγκόσμια αγορά γεωργικών προϊόντων και τροφίμων.

ΕΣ4: «Συμβολή στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και στην προσαρμογή σε αυτήν, καθώς και στη βιώσιμη ενέργεια».

ΕΣ5: «Προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της αποτελεσματικής διαχείρισης των φυσικών πόρων, όπως το νερό, το έδαφος και ο αέρας»

ΣΟ6: «Συμβολή στην προστασία της βιοποικιλότητας, ενίσχυση των οικοσυστημικών υπηρεσιών και διατήρηση των οικοτόπων και των τοπίων»

Οι περιβαλλοντικοί και κλιματικοί στόχοι του ΣΣ ΚΓΠ αντανακλώνται στην περιβαλλοντική και κλιματική αρχιτεκτονική της, η οποία λειτουργεί υπό τις ακόλουθες συνιστώσες:

- Την ενισχυμένη αιρεσιμότητα που θέτει τις βασικές προδιαγραφές για τους αγρότες που λαμβάνουν ενισχύσεις και που αποτελείται από τις Κανονιστικές Απαιτήσεις Διαχείρισης (ΚΑΔ) και τα πρότυπα Καλής Γεωργικής και Περιβαλλοντικής Κατάστασης (ΚΓΠΚ), με τη βελτίωση των ήδη υφιστάμενων ΚΓΠΚ και την παράλληλη ενσωμάτωση ορισμένων υφιστάμενων απαιτήσεων «πρασινίσματος» της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου.
- Τις παρεμβάσεις για το περιβάλλον και το κλίμα και στους δύο πυλώνες για την επίτευξη μιας συνεκτικής συνολικής προσέγγισης: τα εθελοντικά οικολογικά προγράμματα του Πυλώνα I και οι γεωργο-περιβαλλοντικές και σχετικές με το κλίμα παρεμβάσεις του Πυλώνα II, οι οποίες βασίζονται σε βασικές βελτιώσεις που επιτυγχάνονται μέσω της αιρεσιμότητας και αποτελούν μια παλέτα πολλαπλών επιλογών, που ενδεικτικά αφορούν την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, την προστασία των εδαφικών και υδατικών πόρων, τη διάδοση βιολογικών μεθόδων παραγωγής, την εφαρμογή μεθόδων γεωργίας ακριβείας και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και του τοπίου· με

συνολικό στόχο τη μεγιστοποίηση της συμμετοχής των αγροτών για την επίτευξη κλιματικών και περιβαλλοντικών βελτιώσεων σύμφωνα με τις δικές του ανάγκες και δυνατότητες.

ΕΣ7: «Προσέλκυση νέων αγροτών και διευκόλυνση της επιχειρηματικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές»

Η δημογραφική ανανέωση του αγροτικού πληθυσμού και η βιώσιμη αγροτική ανάπτυξη επιτυγχάνεται μέσω των παρεμβάσεων που στοχεύουν στην παροχή κινήτρων για την είσοδο των νέων στον πρωτογενή τομέα και την ενθάρρυνση της νεανικής επιχειρηματικότητας, σε συνδυασμό με παρεμβάσεις για την εκπαίδευσή τους, την ενίσχυση των επιχειρηματικών τους σχεδίων, τη συμμετοχή τους σε συλλογικά σχήματα, τη χρήση συμβουλευτικών υπηρεσιών, κ.λπ.

ΕΣ8: «Πρωώθηση της απασχόλησης, της ανάπτυξης, της κοινωνικής ένταξης και της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της βιοοικονομίας και της βιώσιμης δασοκομίας»

Ο συγκεκριμένος στόχος θα επιτευχθεί κυρίως μέσω της εφαρμογής τοπικών στρατηγικών (LEADER) που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών αντιμετωπίζοντας οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν μια καινοτόμο προσέγγιση της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης της ΕΕ μέσω της εκ των κάτω προς τα επάνω προσέγγισης. Η φιλοσοφία σχεδιασμού και εφαρμογής διατηρείται μέσω της υποστήριξης της τοπικής επιχειρηματικής ανάπτυξης, αλλά και μέσω της ενίσχυσης των δημόσιων υποδομών και των επενδύσεων για την εξυπηρέτηση του αγροτικού πληθυσμού.

ΕΣ9: «Βελτίωση της ανταπόκρισης της γεωργίας της ΕΕ στις απαιτήσεις της κοινωνίας όσον αφορά τα τρόφιμα και την υγεία, συμπεριλαμβανομένης της απαίτησης για ασφαλή, θρεπτικά και βιώσιμα τρόφιμα, απόβλητα τροφίμων, καθώς και για καλή μεταχείριση των ζώων».

Οι παρεμβάσεις θα υποστηρίξουν την αύξηση των γεωργικών εκτάσεων όπου εφαρμόζεται βιολογική παραγωγή, τις αγρο-περιβαλλοντικές παρεμβάσεις και τα οικολογικά προγράμματα που στοχεύουν στον περιορισμό της λίπανσης και των φυτοφαρμάκων, αλλά και με την υλοποίηση παρεμβάσεων για τη βελτίωση της ευζωίας των ζώων, την αναβάθμιση της βιο-ασφάλειας και την ορθολογική χρήση/περιορισμό των αντιβιοτικών.

Εγκάρσιος στόχος «Εκσυγχρονισμός του αγροτικού τομέα με την προώθηση και τη διάδοση της γνώσης, της καινοτομίας και της ψηφιοποίησης στη γεωργία και τις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση της υιοθέτησής τους»

Ο εκσυγχρονισμός και η ψηφιοποίηση της ελληνικής γεωργίας και των αγροτικών περιοχών θα διευκολυνθεί με τη συγκρότηση του Συστήματος Γεωργικής Γνώσης και Καινοτομίας (AKIS). Οι Γεωργικές Συμβουλευτικές Υπηρεσίες, τα Ευρωπαϊκά και Εθνικά Δίκτυα της ΚΓΠ και η Ευρωπαϊκή Σύμπραξη Καινοτομίας θα συμβάλουν από κοινού στην ολοκληρωμένη προσέγγιση/στρατηγική για τον εκσυγχρονισμό, την προώθηση της καινοτομίας και τη διάδοση της γνώσης στον αγροδιατροφικό τομέα. Μέσα από παρεμβάσεις στον τομέα της ψηφιοποίησης, η στρατηγική προσέγγιση θέτει τις βάσεις για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της γεωργίας και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών εκμεταλλεύσεων.

1.5 Εναλλακτικές δυνατότητες

Οι εναλλακτικές δυνατότητες που έχουν εξεταστεί για το στρατηγικό σχέδιο είναι η λύση της συνέχισης του υφιστάμενου προγράμματος (business-as-usual), η οποία προϋποθέτει ότι το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2014-2020 θα συνεχιστεί και στη νέα προγραμματική περίοδο έως το 2027 με βάση τις

τρέχουσες προτεραιότητες και μέτρα, και η λύση του προτεινόμενου ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027, το οποίο καταρτίζεται με βάση τον προσανατολισμό της νέας ΚΓΠ σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115. Η μηδενική λύση, δηλαδή η μη υιοθέτηση του σχεδίου, δεν θεωρείται ρεαλιστική εναλλακτική δυνατότητα, δεδομένου ότι το ΣΣ ΚΓΠ καταρτίζεται στο πλαίσιο της ΚΓΠ και δεν είναι εφικτό να μην εφαρμοστεί στη χώρα, αλλά χρησιμοποιείται ως βασικό σενάριο για τη συγκριτική αξιολόγηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων.

Τονίζεται ότι το προτεινόμενο ΣΣ ΚΓΠ διασφαλίζει ότι οι διαπιστωμένες ανάγκες της χώρας ενσωματώνουν περιβαλλοντικές και κλιματικές στοχεύσεις σε συνοχή με τις ενωσιακές και εθνικές πολιτικές, ενώ οι προτεινόμενες παρεμβάσεις του σχεδίου θα συνδράμουν στην επίτευξη των περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων της Ένωσης και της χώρας και στη στήριξη των αγροτών για την εφαρμογή πρακτικών διαχείρισης σχετικών με το περιβάλλον και το κλίμα, την υλοποίηση επενδύσεων, την οικοδόμηση δυναμικού, την καινοτομία και τη συνεργασία. Συμπερασματικά, η προτεινόμενη λύση για το ΣΣ ΚΓΠ της προγραμματικής περιόδου 2023-2027 είναι η βέλτιστη εναλλακτική δυνατότητα.

1.6 Υφιστάμενη κατάσταση περιβάλλοντος

Σύμφωνα με την Κοινή Γεωργική Πολιτική της ΕΕ, ένα υγιές φυσικό περιβάλλον είναι απαραίτητο για μια βιώσιμη γεωργία και, από την άλλη πλευρά, οι γεωργικές πολιτικές και πρακτικές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο για ένα βιώσιμο φυσικό περιβάλλον στις αγροτικές περιοχές. Η γεωργία μπορεί να προκαλέσει δυσμενείς επιπτώσεις στους φυσικούς πόρους, όπως ο αέρας, τα ύδατα, το έδαφος και η βιοποικιλότητα, ενώ είναι σημαντικά εκτεθειμένη στις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής. Τα βασικά υφιστάμενα περιβαλλοντικά ζητήματα και οι μελλοντικές τους τάσεις που σχετίζονται με την εφαρμογή της ΚΓΠ ΠΣ 2023-2027 παρατίθενται στις επόμενες παραγράφους.

Υφίσταται σημαντική πρόοδος στον μετριασμό των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, έχουν τεθεί φιλόδοξοι νέοι στόχοι για το κλίμα και την ενέργεια, ενώ η εθνική στρατηγική για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή αναμένεται να εξειδικευτεί σε περιφερειακό επίπεδο. Υφίσταται πτωτική τάση των συνολικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου λόγω της σταδιακής μετάβασης σε ένα ενεργειακό σύστημα χαμηλότερων εκπομπών άνθρακα αλλά και των μειωμένων δραστηριοτήτων λόγω της οικονομικής κρίσης. Το 2019, το μερίδιο της γεωργίας στις συνολικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ανέρχεται στο 9,2% και η παραγωγή ΑΠΕ από τη γεωργία και τη δασοκομία συμβάλλει στο 31,9% της συνολικής παραγωγής ΑΠΕ, με σχετική πτωτική τάση για τη δασοκομία που έχει και την μεγαλύτερη συνεισφορά. Το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα θέτει φιλόδοξους στόχους για το 2030 και έχει ενσωματώσει δράσεις για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στον αγροτικό τομέα. Η γεωργία είναι ο τομέας που αναμένεται να επηρεαστεί σημαντικά από την κλιματική αλλαγή στη χώρα. Η Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, η οποία θέτει προτεραιότητες που θα εξειδικευτούν σε περιφερειακά σχέδια με 7ετή κύκλο προγραμματισμού, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη γεωργία και τη δασοκομία μέσω της διατήρησης και της βιώσιμης χρήσης των εδαφικών πόρων και πρακτικών διαχείρισης.

Οι εθνικές ατμοσφαιρικές εκπομπές έχουν μειωθεί σημαντικά, αναμένοντας να επιτευχθούν οι εθνικές δεσμεύσεις. Οι εθνικές δεσμεύσεις μείωσης ατμοσφαιρικών εκπομπών που έχουν θεσπιστεί με την οδηγία NEC έχουν επιτευχθεί για το 2020 για τους περισσότερους ρύπους ήδη από το 2016. Σύμφωνα με τις εθνικές προβλέψεις, η Ελλάδα αναμένεται επίσης να εκπληρώσει τις δεσμεύσεις της για το 2030. Ο τομέας της γεωργίας συνεισφέρει κυρίως σε εκπομπές αμμωνίας που ανέρχονται στο 91,4% των συνολικών εκπομπών αμμωνίας το 2019, με σταθερή μείωση 1-4% ετησίως την τελευταία πενταετία. Οι

μειώσεις αυτές αποδίδονται κυρίως στη μειωμένη χρήση συνθετικών λιπασμάτων και στην ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας σε συνδυασμό με το μειούμενο πληθυσμό του ζωικού κεφαλαίου. Το Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου της Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης, που εγκρίθηκε πρόσφατα, δίνει έμφαση στη συνέχιση των υφιστάμενων μέτρων για τη γεωργία ή σε άλλα μέτρα που απορρέουν από άλλες θεσμικές υποχρεώσεις.

Η ποιότητα των υδάτων είναι γενικά καλή, ενώ η απόληψη υδατικών πόρων παραμένει σε υψηλά επίπεδα. Τα επιφανειακά υδατικά συστήματα βρίσκονται σε καλή χημική κατάσταση (89%) και τα υπόγεια υδατικά συστήματα σε καλή κατάσταση, τόσο ποιοτικά (85%) όσο και ποσοτικά (80%). Όσον αφορά τις συγκεντρώσεις νιτρικών, το 84,5% των επιφανειακών υδάτων χαρακτηρίζονται ως υψηλής ποιότητας, ενώ η ποιότητα των υπόγειων υδάτων έχει βελτιωθεί με την πάροδο των ετών, με τις υπερβάσεις των νιτρικών να έχουν μειωθεί κατά 14,2% μεταξύ των περιόδων αναφοράς 2012-2015 και 2016-2019. Η Ελλάδα θέσπισε σχέδιο δράσης το 2019 για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης και για τις 30 χαρακτηρισμένες ευπρόσβλητες ζώνες. Όσον αφορά τις απαιτήσεις σε νερό, η Ελλάδα εξαρτάται κυρίως από τους υπόγειους υδατικούς πόρους. Σύμφωνα με την 1η αναθεώρηση των ΣΔΛΑΠ, ο αγροτικός τομέας ασκεί την υψηλότερη πίεση και ευθύνεται για το 80% περίπου της συνολικής απόληψης υδάτων το 2017. Περίπου το 80% της απόληψης υδάτων χρησιμοποιείται για άρδευση, ενώ οι αυξημένες ανάγκες αποδίδονται και στις κλιματολογικές συνθήκες της χώρας. Οι πόροι γλυκών υδάτων υφίστανται μέτρια πίεση σε εθνικό επίπεδο, αν και με αυξανόμενη τάση τα τελευταία χρόνια. Αυτή η ένδειξη δεν αντικατοπτρίζει την άνιση χωρική και εποχική κατανομή των υδατικών πόρων και, επομένως, ενδέχεται να επικαλύπτει τη λειψυδρία που εμφανίζεται σε εποχιακό ή περιφερειακό επίπεδο.

Η υδατική διάβρωση του εδάφους είναι υψηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ, ενώ η κατάληψη γης από τεχνητές εκτάσεις παρουσιάζει σταδιακή μείωση. Σύμφωνα με τα δεδομένα κάλυψης γης του 2018, τα αγροτικά οικοσυστήματα (συμπεριλαμβανομένων των λιβαδικών εκτάσεων) και τα δασικά οικοσυστήματα (συμπεριλαμβανομένων των ξυλωδών/θαμνωδών εκτάσεων) καλύπτουν το 46,4% και το 28,3% της χερσαίας έκτασης της χώρας, αντίστοιχα, ενώ οι αστικές περιοχές αντιπροσωπεύουν το 3,3%. Η κατάληψη γης από τεχνητές εκτάσεις μειώθηκε σταδιακά την τελευταία δεκαετία, ειδικά την περίοδο 2012-2018. Το μερίδιο των γεωργικών εκτάσεων που κινδυνεύουν από υδατική διάβρωση του εδάφους έχει ανοδική τάση και υπερβαίνει τον μέσο όρο της ΕΕ (10,2 % έναντι 7 % το 2016). Σύμφωνα με εκτιμήσεις, περίπου οι μισές γεωργικές εκτάσεις αντιμετωπίζουν σοβαρό κίνδυνο υδατικής διάβρωσης, με σημαντικές διακυμάνσεις μεταξύ των περιοχών. Το 2015, η μέση περιεκτικότητα του εδάφους σε οργανική ύλη στην αρόσιμη γη, που είναι σημαντική για όλες τις διεργασίες του εδάφους, είναι πολύ χαμηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ (15,8 έναντι 43,1 gC/kg). Ωστόσο, σύμφωνα με σχετικές μελέτες, σημειώνεται ότι οι μεσογειακές περιοχές της Ευρώπης εμφανίζουν σαφώς μικρότερες τιμές περιεκτικότητας σε οργανική ύλη.

Απαιτείται ενίσχυση των προσπαθειών για τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των προστατευόμενων οικοτόπων και ειδών, τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών και τη διατήρηση του τοπίου, ενώ πρέπει να ενισχυθεί η βάση γνώσεων και η παρακολούθηση. Περίπου οι μισοί από τους οικοτόπους και τα είδη ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος βρίσκονται σε μη ικανοποιητική κατάσταση και η γεωργία είναι μια από τις πιέσεις με υψηλή συχνότητα εμφάνισης. Η κατάσταση διατήρησης των λιβαδικών και των δασικών οικοτόπων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος είναι ικανοποιητική κατά 40% και 68,3% αντίστοιχα. Οι πιο επίμονες απειλές των λιβαδικών οικοτόπων δεν διαφοροποιούνται από αυτές των οικοτόπων γενικά, με την αστική και συναφή ανάπτυξη να είναι η σημαντικότερη απειλή υψηλότερης έντασης, ενώ για τους δασικούς οικοτόπους είναι η δασοκομία. Η ορνιθοπανίδα ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος απειλείται λιγότερο από τα είδη, με μόνο το 7,5% να

παρουσιάζει φθίνουσα βραχυπρόθεσμη τάση. Από την άλλη πλευρά, ο κοινός δείκτης πουλιών μειώθηκε κατά 19,8% την περίοδο 2007-2016, παρόμοια με αυτόν της Ε.Ε. Την ίδια περίοδο, ο δείκτης πουλιών των γεωργικών περιοχών εμφανίζει ελαφρά πτώση (2,6%), ενώ μεγάλη πτώση καταγράφεται για τον δείκτη πουλιών των δασικών περιοχών (38,1%). Οι εθνικά προστατευόμενες περιοχές είναι το κύριο ρυθμιστικό εργαλείο για την προστασία της βιοποικιλότητας στη χώρα και καλύπτουν περίπου το 34,8% της χερσαίας της έκτασης. Το δίκτυο Natura 2000 έχει επεκταθεί και καλύπτει σήμερα το 27,3% της χερσαίας έκτασης της χώρας, εκ του οποίου το 18,7% καταλαμβάνει γεωργικές εκτάσεις και 40% δασικές εκτάσεις. Ωστόσο, λίγες προστατευόμενες περιοχές έχουν σχέδια διαχείρισης. Στοιχεία τοπίου ιδιαίτερης αξίας προστατεύονται επίσης στο πλαίσιο του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών. Όσον αφορά το αγροτικό τοπίο, η πυκνότητα εμφάνισης γραμμικών στοιχείων σε γεωργικές εκτάσεις ποικίλλει σημαντικά ανά γεωγραφική περιοχή και το ποσοστό των περιοχών υψηλής φυσικής αξίας υπερβαίνει το 1/3 της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης.

Η εθνική πολιτική έχει κάνει σημαντικά βήματα για την προώθηση της κυκλικής οικονομίας και τη μετατροπή των αποβλήτων σε πόρους, ωστόσο η διαχείριση των αποβλήτων παραμένει ένα φλέγον περιβαλλοντικό ζήτημα. Το νέο Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων σε συνδυασμό με το Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων για την περίοδο 2020-2030 είναι σε συμφωνία με το πλαίσιο που θέτει η ΕΕ για τα απόβλητα, ωστόσο η Ελλάδα θα πρέπει να καταβάλει μεγαλύτερες προσπάθειες για την εκτροπή των αποβλήτων από την ταφή και την εφαρμογή της ιεράρχησης αποβλήτων στην πράξη αλλά και τη μετάβαση σε μια πιο κυκλική οικονομία σε συμφωνία με την Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία. Όσον αφορά τα απόβλητα τροφίμων από τον γεωργικό τομέα και τη βιομηχανία τροφίμων, ο σχετικός δείκτης της FAO εκτιμάται στο 5,1% το 2013, κατατάσσοντας τη χώρα στην 5η θέση μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Χρειάζεται να γίνουν συγκεκριμένα βήματα για την αποτελεσματική παρακολούθηση της διαχείρισης των γεωργικών αποβλήτων, ενώ η Ελλάδα χρειάζεται να επιταχύνει τη θέσπιση όλων των απαραίτητων διαδικασιών και μηχανισμών παρακολούθησης για τη μέτρηση της προόδου μείωσης της παραγωγής αποβλήτων τροφίμων.

Ανω του ήμισυ του πληθυσμού της χώρας κατοικεί σε αγροτικές περιοχές και αναφέρει ότι βρίσκεται σε καλή κατάσταση υγείας, ενώ καταγράφεται ανεργία ειδικά για τους νέους και γήρανση του αγροτικού πληθυσμού. Ο αγροτικός πληθυσμός ανέρχεται στους 5,9 εκατομμύρια ανθρώπους το 2019, περίπου το ήμισυ του πληθυσμού της χώρας. Η κατανομή του πληθυσμού κατά βαθμό αστικοποίησης είναι μάλλον σταθερή την τελευταία δεκαετία, ενώ η δημογραφική τάση του πληθυσμού που ζει σε αγροτικές περιοχές είναι πτωτική. Ο αγροτικός πληθυσμός σημειώνει τάση γήρανσης κατά 5,4% μεταξύ 2014 και 2019 για τους νέους. Η κατάσταση υγείας του πληθυσμού δείχνει συνεχή βελτίωση τις τελευταίες δεκαετίες, με το συνολικό προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση να καταγράφεται στο 81,7% το 2019, ενώ περίπου τρία στα τέσσερα άτομα που ζουν σε αγροτικές περιοχές αντιλαμβάνονται την υγεία τους ως πολύ καλή ή καλή. Το ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού που ζει σε αγροτικές περιοχές είναι 64,1%, κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ, ενώ η ανεργία παραμένει ζήτημα για τους νέους, ωστόσο είναι χαμηλότερη από αυτήν των ημιαστικών και αστικών περιοχών. Την τελευταία δεκαετία, ο αγροτικός πληθυσμός σημειώνει τάση γήρανσης, με περίπου τα 3/5 των διαχειριστών γεωργών να είναι ηλικίας άνω των 55 ετών, των οποίων η βασική γεωργική κατάρτιση είναι αρκετά χαμηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ. Η Ελλάδα κατέχει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά σε νέους αγρότες εντός της ΕΕ, με βασικό επίπεδο γεωργικής κατάρτισης παρόμοιο με τον μέσο όρο της ΕΕ.

1.7 Περιβαλλοντική εκτίμηση, μέτρα αντιμετώπισης και παρακολούθηση

Σε στρατηγικό επίπεδο η εκτίμηση των επιπτώσεων του ΣΣ ΚΓΠ της χώρας στο περιβάλλον είναι συνολικά θετική, δεδομένου ότι ο προτεινόμενος σχεδιασμός του στρατηγικού σχεδίου ανταποκρίνεται στους περιβαλλοντικούς και κλιματικούς στόχους της ΚΓΠ για τη νέα προγραμματική περίοδο, με εξειδικευμένη Περιβαλλοντική και Κλιματική Αρχιτεκτονική, η οποία ενσωματώνει ένα ενισχυμένο σύστημα αιρεσιμότητας σε συνδυασμό με παρεμβάσεις και στους δύο πυλώνες που επιδιώκουν να ενσωματώσουν τις κατευθύνσεις της ενωσιακής και εθνικής περιβαλλοντικής πολιτικής στη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη. Σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον αναμένεται να αποφευχθούν σε μεγάλο βαθμό ή να μην προωθηθούν ενεργά από το σχέδιο, ενώ δεν μπορούν να αποκλειστούν αβέβαιες ή δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον. Οι ενδεχόμενες δυσμενείς επιπτώσεις τυπικά συνδέονται με τη δημιουργία νέων υποδομών, που χαρακτηρίζονται κυρίως ως παρεμβάσεις τοπικής κλίμακας και χαρακτηρίζονται ως αναπόφευκτη συνέπεια των γεωργικών δραστηριοτήτων και της αγροτικής ανάπτυξης, ενώ εξακολουθούν να υπάρχουν ευκαιρίες για διεύρυνση των ήδη αναγνωρισμένων περιβαλλοντικών πλεονεκτημάτων του ΣΣ ΚΓΠ που θα μπορούσαν να ελαχιστοποιήσουν τις αβέβαιες επιπτώσεις, οι οποίες είναι στενά συνδεδεμένες με την αποτελεσματικότητα των χρήσεων γεωργικής γης, αλλά και να ενεργοποιήσουν τους δικαιούχους προς ένα υψηλότερο επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος. Υπό αυτό το πρίσμα, η παράθεση μέτρων και συστάσεων για την πρόληψη, τη μείωση και την όσο το δυνατόν πληρέστερη αντιστάθμιση τυχόν σημαντικών αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον από την εφαρμογή του ΣΣ ΚΓΠ στη χώρα, συμπληρώνεται με προτάσεις για τη βελτιστοποίηση των αναμενόμενων θετικών επιπτώσεων του σχεδίου, επιδιώκοντας να βελτιωθεί η συνολική περιβαλλοντική του επίδοση για την επόμενη προγραμματική περίοδο.

▪ **Μέτρα και συστάσεις για την ελαχιστοποίηση σημαντικών δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον**

Τα προτεινόμενα μέτρα στηρίζονται στους ήδη υφιστάμενους μηχανισμούς για την προστασία του περιβάλλοντος που σχετίζονται με την εφαρμογή του ΣΣ ΚΓΠ: (α) το προβλεπόμενο σύστημα ελέγχου και κυρώσεων για τους δικαιούχους των παρεμβάσεων που συνδέονται με μέτρα αιρεσιμότητας για την προστασία του περιβάλλοντος (Κανονιστικές απαιτήσεις διαχείρισης - ΚΑΔ και πρότυπα για την καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση- ΚΓΠΚ), (β) τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης που πρέπει να ακολουθήσουν οι δικαιούχοι για τις παρεμβάσεις που αφορούν έργα και δραστηριότητες που εμπίπτουν στις διατάξεις του Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209) και (γ) τον προβλεπόμενο μηχανισμό παρακολούθησης της εφαρμογής του ΣΣ ΚΓΠ, ο οποίος θα επιτρέψει την αξιολόγηση της προόδου προς την επίτευξη των στόχων που σχετίζονται με το περιβάλλον και το κλίμα καθ' όλη την περίοδο υλοποίησης του σχεδίου και τον εντοπισμό των αναγκών για διορθωτικές ενέργειες, ενσωματώνοντας για το σκοπό αυτό μια βασική δέσμη περιβαλλοντικών δεικτών που καθορίζονται ήδη στο Παράρτημα Ι του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115.

Προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν ενδεχόμενες δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις για τις νέες γεωργικές δραστηριότητες ή αλλαγές στις γεωργικές δραστηριότητες ή πρακτικές διαχείρισης που δεν υπόκεινται σε διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης και δεν επιδιώκουν περιβαλλοντικούς στόχους, θα πρέπει να εφαρμοστούν επαρκώς τα ακόλουθα μέτρα:

- συμμόρφωση με τον τοπικό χωροταξικό σχεδιασμό και τις διατάξεις της σχετικής εθνικής νομοθεσίας για το περιβάλλον, λαμβάνοντας υπόψη τυχόν ειδικούς όρους που καθορίζονται από τα εκάστοτε σχέδια για τις περιοχές ενδιαφέροντος (π.χ. σχέδια διαχείρισης Natura 2000, σχέδια διαχείρισης βοσκοτόπων)

- παροχή εξατομικευμένης τεχνικής βοήθειας/συμβουλευτικών υπηρεσιών, όπου απαιτείται, που θα επιτρέψουν την απόκριση στην υψηλή προστασία του περιβάλλοντος, με ιδιαίτερη έμφαση στις εφαρμογές σε περιβαλλοντικά επιβαρυμένες περιοχές ή περιοχές με τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης που συνδέονται στενά με τις γεωργικές δραστηριότητες
- παροχή ειδικής πληροφόρησης και κατάρτισης σε γεωργούς ή άλλους δικαιούχους σχετικά με το περιβάλλον, για την αντιμετώπιση βασικών περιβαλλοντικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει η γεωργία, ιδίως όσον αφορά τα ύδατα, το έδαφος, τη βιοποικιλότητα, το τοπίο και την κλιματική αλλαγή

Τα παραπάνω μέτρα συμπληρώνονται από συστάσεις και κατευθυντήριες γραμμές για την υποστήριξη της υλοποίησης των παρεμβάσεων στο «σωστό μέρος» και την επιδίωξη εφαρμογής των καταλληλότερων μέτρων στα καταλληλότερα μέρη, κυρίως για τις παρεμβάσεις που δεν εξυπηρετούν περιβαλλοντικούς σκοπούς ή δεν συνδέονται με δραστηριότητες περιβαλλοντικής αποκατάστασης:

- Αξιολόγηση της δυνατότητας ιεράρχησης αιτήσεων με μικρότερες επιδράσεις των χρήσεων γης στο περιβάλλον ή καλύτερες επιδόσεις στις γεωργικές χρήσεις γης, ιδίως σε σχέση με τις επιπτώσεις και τις αλληλεπιδράσεις στα ύδατα, το έδαφος, τη βιοποικιλότητα, το τοπίο και την κλιματική αλλαγή. Συνεκτίμηση των εθνικών στρατηγικών προτεραιοτήτων που ορίζει ο Ν. 2742/1999 (Α' 207) για τον χωροταξικό σχεδιασμό, σε σχέση με τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη, για αγροτικές περιοχές υψηλής παραγωγικότητας, περιστατικές αγροτικές περιοχές και ορεινές και ημιορεινές περιοχές, συμπεριλαμβανομένων των νησιωτικών περιοχών με αγροτικό χαρακτήρα.
- Συνεκτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης περιβάλλοντος στη διαδικασία έγκρισης σε περιφερειακό/τοπικό επίπεδο, π.χ. σε ευπρόσβλητες στη νιτρορρύπανση ζώνες, σε περιοχές με υδατικές πιέσεις, σε προστατευόμενες περιοχές με είδη ή οικοτόπους σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης ή φθίνουσες τάσεις κ.λπ., και συνοχή με τις προγραμματιζόμενες δράσεις συναφών σχεδίων και προγραμμάτων.
- Εξέταση της ενσωμάτωσης ελάχιστων περιβαλλοντικών προτύπων ή στόχων ως απαιτήσεων για τους αιτούντες που βρίσκονται σε περιβαλλοντικά επιβαρυμένες περιοχές ή περιοχές με τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Αυτά τα πρότυπα ή οι στόχοι θα πρέπει να επιδιώκονται κατά προτεραιότητα να επιτευχθούν μέσω των παρεμβάσεων του ΣΣ ΚΓΠ που εξυπηρετούν περιβαλλοντικούς σκοπούς.
- Συγκρότηση κυβερνητικού συντονιστικού μηχανισμού για την αποτελεσματική διεπαφή με τις αρμόδιες αρχές υλοποίησης των δράσεων των εθνικών/περιφερειακών σχεδίων και προγραμμάτων υψηλής συνάφειας, ιδίως εκείνων που απορρέουν από το Παράρτημα XIII του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115, δίνοντας τη δυνατότητα να ιεραρχηθούν κατά προτεραιότητα οι αιτήσεις που συμβάλλουν στην επίτευξη αυτών των δράσεων.
- Ο μηχανισμός παρακολούθησης του ΣΣ ΚΓΠ οφείλει να καταστήσει εφικτή την ετήσια αξιολόγηση των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδίου. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης θα χρησιμοποιούνται για (α) να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με την ετήσια περιβαλλοντική επίδοση του σχεδίου σε ποσοτικούς όρους και να επισημανθούν οι δυνατότητες και ευκαιρίες βελτίωσης για την επίτευξη των τιθέμενων περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων του σχεδίου, (β) να κατευθύνουν τον σχεδιασμό των παρεμβάσεων στο κατάλληλο μέρος που θα συμβάλουν σε υψηλότερα επίπεδα περιβαλλοντικής προστασίας και (γ) να επιτρέψουν τη λήψη διορθωτικών ενεργειών, όπου απαιτείται, ειδικά όταν ενδέχεται να προκύψουν δυσμενείς σωρευτικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

▪ **Προτάσεις για την ενίσχυση των περιβαλλοντικών οφελών του σχεδίου**

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το επίπεδο σημαντικότητας των θετικών επιπτώσεων της Περιβαλλοντικής και Κλιματικής Αρχιτεκτονικής του ΣΣ ΚΓΠ εξαρτάται πρακτικά από τον βαθμό απορρόφησης και τις συνέργειες που ενδέχεται να προκύψουν μεταξύ των διαφόρων παρεμβάσεων που επιδιώκουν περιβαλλοντικές στοχεύσεις, αλλά και από το είδος των γεωργικών και αγροτικών δραστηριοτήτων και τις τοπικές περιβαλλοντικές συνθήκες, προτείνονται οι ακόλουθες προτάσεις και συστάσεις για την ενίσχυση των περιβαλλοντικών οφελών του ΣΣ ΚΓΠ στον βαθμό που είναι εφικτό:

- Εφαρμογή μηχανισμού καθοδήγησης για την ενεργοποίηση των δικαιούχων προς την υιοθέτηση περιβαλλοντικών στοχεύσεων και την αύξηση του βαθμού απορρόφησης παρεμβάσεων που επιδιώκουν περιβαλλοντικούς σκοπούς. Δημιουργία γραφείου πληροφοριών προς τους υποψηφίους δικαιούχους για τις ευκαιρίες και τις δυνατότητες που ενσωματώνονται στις παρεμβάσεις της Περιβαλλοντικής και Κλιματικής Αρχιτεκτονικής του ΣΣ ΚΓΠ (π.χ. οικολογικά προγράμματα, περιβαλλοντικές και σχετικές με το κλίμα δεσμεύσεις) και τους διαθέσιμους συνδυασμούς παρεμβάσεων που είναι οι βέλτιστοι πρακτικά διαθέσιμοι και εφικτοί για τους δικαιούχους.
- Διερεύνηση της δυνατότητας επιβράβευσης των γεωργών και άλλων δικαιούχων (π.χ. μέσω της παροχής ενισχύσεων με τη μορφή μπόνους) για:
 - ο μια ελάχιστη δέσμη περιβαλλοντικών δράσεων που συνδέονται με προκαθορισμένες περιβαλλοντικές τιμές-στόχους, προσαρμοσμένες στις ανάγκες και συναφείς με τις προγραμματιζόμενες δράσεις των περιοχών ενδιαφέροντος
 - ο τη χρήση βέλτιστων εφαρμοστέων τεχνικών και πρακτικών με τις μικρότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις
 - ο μακροπρόθεσμες δράσεις για το περιβάλλον, πέραν της προγραμματικής περιόδου του ΣΣ ΚΓΠ
- Διερεύνηση των δυνατοτήτων εφαρμογής χωρικής διάστασης στην παρακολούθηση του ΣΣ ΚΓΠ, με σκοπό τη βέλτιστη διευθέτηση του σχεδιασμού και υλοποίησης των παρεμβάσεων στο «σωστό μέρος», μέσω της χρήσης και επεξεργασίας διαθέσιμων χωρικών δεδομένων, ειδικά σε σχέση με την ποσοτική και ποιοτική κατάσταση των υδατικών πόρων, τα εδαφολογικά και κλιματικά δεδομένα και την κατάσταση των προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων.
- Αξιολόγηση της της ανάγκης προαπαίτησης για τους συμβούλους και τους εκπαιδευτές της χρήσης επιστημονικής βιβλιογραφίας και επίσημων μελετών σχετικά με τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις των γεωργικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον, ώστε να παρέχουν, να ενθαρρύνουν και να κατευθύνουν προς την υιοθέτηση βέλτιστων διαθέσιμων γεωργικών πρακτικών και να τεκμηριώνουν σε προκαταρκτικό στάδιο ευρύτερες πρακτικές λύσεις, ιδίως σε περιοχές Natura 2000, ευπρόσβλητες στη νιτρορρύπανση ζώνες ή άλλες περιβαλλοντικά ευαίσθητες/ επιβαρυνόμενες περιοχές. Είναι σημαντικό επιπλέον να εξεταστεί η διαθεσιμότητα του επιστημονικού υλικού σε ειδικό διαδικτυακό αποθετήριο για όλους τους δικαιούχους.

▪ **Προβλεπόμενο σύστημα περιβαλλοντικής παρακολούθησης**

Η περιβαλλοντική παρακολούθηση του ΣΣ ΚΓΠ προτείνεται να ενσωματωθεί στο πλαίσιο επιδόσεων, παρακολούθησης και αξιολόγησης που θα δημιουργηθεί ως μέρος της υλοποίησης του στρατηγικού σχεδίου για τη νέα προγραμματική περίοδο, ώστε να αποφευχθεί τυχόν επικάλυψη της παρακολούθησης και να ελαχιστοποιηθεί η διοικητική επιβάρυνση. Την ευθύνη για την παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας εφαρμογής του ΣΣ ΚΓΠ φέρει η εθνική διαχειριστική αρχή και η εθνική

επιτροπή παρακολούθησης του σχεδίου, σε στενή συνεργασία με τον ΟΠΕΚΕΠΕ, ήτοι τον Διαπιστευμένο Οργανισμό Πληρωμών, για τον προγραμματισμό της συλλογής δεδομένων και επεξεργασίας και την ετήσια υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις δραστηριότητες επίδοσης, παρακολούθησης και αξιολόγησης που συνδέονται με το ΣΣ ΚΓΠ.

Το πρόγραμμα παρακολούθησης θα υλοποιείται σε ετήσια βάση και θα αποτελεί μέρος του προγράμματος παρακολούθησης του ΣΣ ΚΓΠ. Θα χρησιμοποιεί τους περιβαλλοντικούς δείκτες που περιλαμβάνονται ήδη στο παράρτημα Ι του κανονισμού ΚΣΣ καθώς και συμπληρωματικούς δείκτες για την πλήρη κάλυψη ενδεχόμενων σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδίου. Θα χρειαστούν ορισμένες πρόσθετες ρυθμίσεις για την περιβαλλοντική παρακολούθηση του σχεδίου: η σύσταση ομάδας εργασίας περιβαλλοντικής παρακολούθησης, η ανάπτυξη συνεκτικού πλαισίου για την απαραίτητη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων για την τροφοδότηση των δεικτών ΣΜΠΕ, η δημιουργία μηχανισμού συντονισμού για τη διεπαφή με τις αρχές που είναι αρμόδιες για την παρακολούθηση των επίσημων περιβαλλοντικών υποχρεώσεων της χώρας και της προόδου των σχετικών εθνικών/περιφερειακών σχεδίων, συμπεριλαμβανομένης της εξέτασης του σχεδιασμού για τη χωρική ανάλυση των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων των παρεμβάσεων ως μέρος του πλαισίου παρακολούθησης ΣΜΠΕ, όπου είναι πρακτικά εφικτό.

2. Γενικά Στοιχεία

Η νέα Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχει σχεδιαστεί για να υποστηρίξει τους ευρωπαίους γεωργούς και να διασφαλίσει την επισιτιστική ασφάλεια της Ένωσης και έναν ανθεκτικό, βιώσιμο και ανταγωνιστικό γεωργικό τομέα, θέτοντας υψηλότερες φιλοδοξίες για περιβαλλοντικούς και κλιματικούς στόχους στον γεωργικό τομέα. Η εφαρμογή της νέας ΚΓΠ προϋποθέτει σε κάθε κράτος μέλος να προβεί σε εκτενή ανάλυση των ειδικών του αναγκών και να αναπτύξει ένα Στρατηγικό Σχέδιο (ΣΣ ΚΓΠ), το οποίο θα καθορίζει πώς θα χρησιμοποιήσει τη χρηματοδότηση της ΚΓΠ για να καλύψει τις ανάγκες του στην επόμενη προγραμματική περίοδο, καθορίζοντας τους δικούς της συγκεκριμένους στόχους, ενώ συμμορφώνεται με τους γενικούς στόχους που έχει θέσει η ΕΕ.

Σύμφωνα με το άρθρο 104 του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115 (αναφέρεται ως ΚΣΣ), η Ελλάδα καταρτίζει ενιαίο ΣΣ ΚΓΠ για την προγραμματική περίοδο 2023-2027 για ολόκληρη την επικράτειά της, αφού αναλύσει εκτενώς τις ειδικές ανάγκες της χώρας. Ο κύριος στόχος του ΣΣ ΚΓΠ για τη νέα προγραμματική περίοδο είναι να βελτιώσει περαιτέρω τη βιώσιμη ανάπτυξη της γεωργίας, των τροφίμων και των αγροτικών περιοχών και να συμβάλει στην επίτευξη των γενικών και ειδικών στόχων που καθορίζονται στα άρθρα 5 και 6 του ΚΣΣ.

Το ΣΣ ΚΓΠ υπόκειται σε ενδελεχή Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ), η οποία είναι μια πολύτιμη εκ των προτέρων διαδικασία για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του προτεινόμενου σχεδίου, ώστε να διασφαλιστεί η πλήρης ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων της περιβαλλοντικής εκτίμησης των επιπτώσεων στο αρχικό στάδιο λήψης αποφάσεων με στόχο την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Το πεδίο εφαρμογής της ΣΠΕ είναι συνολικά η παροχή υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος και η συμβολή στην ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών παραμέτρων στην προετοιμασία και υιοθέτηση του ΣΣ ΚΓΠ, διασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο ότι αντιμετωπίζονται δυνητικά αντικρουόμενοι στόχοι και ενδεχόμενες σημαντικές δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Η διαδικασία ΣΠΕ ακολουθεί τις διατάξεις της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (Οδηγία ΣΠΕ) που ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με την Κοινή Υπουργική Απόφαση 107017/2006 (ΦΕΚ 1225/Β/05.09.2006), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει. Αποτελεί υποχρεωτική διαδικασία για την έγκριση του ΣΣ ΚΓΠ, η οποία διενεργείται κατά τη διαμόρφωση του σχεδίου και πριν από την έγκρισή του, προκειμένου να εντοπιστούν πιθανές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και τα διορθωτικά μέτρα που πρέπει να προβλεφθούν για την αποφυγή και τον μετριασμό τους.

Η διαδικασία ΣΠΕ περιλαμβάνει την εκπόνηση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ), τη δημοσιοποίηση και διαβούλευσή της, και την έγκρισή της από την αρμόδια αρχή, συμπεριλαμβανομένων των απαιτήσεων παρακολούθησης κατά την εφαρμογή του ΣΣ ΚΓΠ. Είναι μια αυτοτελής διαδικασία και εκτελείται παράλληλα με τη διαδικασία κατάρτισης του ΣΣ ΚΓΠ και την εκ των προτέρων αξιολόγησή του. Αν και δεν αποτελεί προαπαιτήτηση της εθνικής νομοθεσίας, εκπονήθηκε επιπλέον μελέτη οριοθέτησης της ΣΜΠΕ (scoring report) για λογαριασμό του ΥΠΑΑΤ ως μέρος της διαδικασίας ΣΠΕ για τη βελτιστοποίηση του προσδιορισμού των θεμάτων που πρέπει να αντιμετωπιστούν και να αναπτυχθούν περαιτέρω στη ΣΜΠΕ, λαμβάνοντας υπόψη το ειδικό πλαίσιο στο οποίο καταρτίζεται και υλοποιείται το ΣΣ ΚΓΠ.

Η ΣΜΠΕ περιέχει τα στοιχεία που περιγράφονται στην σχετική ΚΥΑ : μη τεχνική περίληψη, το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής και τους στόχους του ΣΣ ΚΓΠ, συμπεριλαμβανομένων των σχέσεων του ΣΣ ΚΓΠ με άλλα σχετικά προγράμματα και σχέδια, τη λεπτομερή περιγραφή του ΣΣ ΚΓΠ και των εύλογων εναλλακτικών

δυνατοτήτων του, την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης περιβάλλοντος, την εκτίμηση και αξιολόγηση των ενδεχόμενων περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του σχεδίου, καθώς και τα μέτρα αντιμετώπισης των σημαντικών δυσμενών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και τις απαιτήσεις παρακολούθησης.

Ένα θεμελιώδες στάδιο της διαδικασίας ΣΠΕ είναι να τίθεται η δυνατότητα στις αρμόδιες αρχές για περιβαλλοντικά θέματα και στο κοινό να εκφράσουν τη γνώμη τους για τη ΣΜΠΕ, μια διαδικασία που ενδέχεται να οδηγήσει σε πρόσθετες πληροφορίες ή απόψεις που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών ζητημάτων στο ΣΣ ΚΓΠ. Τα αποτελέσματα της διαβούλευσης θα τροφοδοτήσουν την οριστικοποίηση της ΣΜΠΕ.

Η έγκριση της ΣΜΠΕ για το ΣΣ ΚΓΠ αποτελεί κανονιστική πράξη, στην οποία καθορίζονται αναλυτικοί όροι, ώστε να ενσωματωθούν στο σχέδιο οι απαραίτητες ενέργειες για την αντιμετώπιση και παρακολούθηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του σχεδίου. Σύμφωνα με το άρθρο 4 της σχετικής ΚΥΑ, αρμόδια αρχή για τον συντονισμό, την αξιολόγηση και την έγκριση των αποτελεσμάτων της ΣΠΕ για το ΣΣ ΚΓΠ είναι η Διεύθυνση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης (ΔιΠΑ) του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ).

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 107 παράγραφος 2α και το άρθρο 115 παράγραφος 1 του Κανονισμού ΚΣΣ αναφορικά με το περιεχόμενο των στρατηγικών σχεδίων, το ΣΣ ΚΓΠ προβλέπεται να περιλαμβάνει τη σύνοψη των κύριων αποτελεσμάτων της ΣΜΠΕ και τον τρόπο αντιμετώπισής τους ή την αιτιολόγηση του γεγονότος ότι δεν έχουν ληφθεί υπόψη, καθώς και τον σύνδεσμο προς την πλήρη έκθεση της ΣΜΠΕ.

Η κατάρτιση της ΣΜΠΕ ακολουθεί τις διατάξεις της σχετικής ενωσιακής και εθνικής νομοθεσίας, λαμβάνοντας επίσης υπόψη τις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τη ΣΜΠΕ και κάθε σχετική καθοδήγηση από το European Evaluation Helpdesk for Rural Development. Η μελέτη διαρθρώνεται σύμφωνα με το Παράρτημα ΙΙΙ της ΚΥΑ 107017/2006, όπως εκάστοτε ισχύει.

2.1 Αρχή σχεδιασμού

Η αρχή σχεδιασμού του Στρατηγικού Σχεδίου ΚΓΠ της Ελλάδας για την προγραμματική περίοδο 2023-2027 είναι το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ).

Η υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ θα διενεργηθεί από τις αρχές που καθορίζονται στον Κανονισμό (ΕΕ) 2021/2115 (εν συντομία Κανονισμός ΚΣΣ) και στον Κανονισμό (ΕΕ) 2021/2116 (εν συντομία οριζόντιος Κανονισμός ΚΓΠ), οι οποίες είναι:

- η Διαχειριστική Αρχή, υπεύθυνη για τη διαχείριση και την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ με αποτελεσματικό και ορθό τρόπο (άρθρο 123 του κανονισμού ΚΣΣ)
- η Επιτροπή Παρακολούθησης, η οποία είναι αρμόδια για την παρακολούθηση της υλοποίησης του ΣΣ ΚΓΠ (άρθρο 124 του κανονισμού ΚΣΣ)
- ο Διαπιστευμένος Οργανισμός Πληρωμών, υπεύθυνος για τη διαχείριση και τον έλεγχο των δαπανών των ΕΓΤΕ και ΕΓΤΑΑ και ο Δημόσιος Οργανισμός Συντονισμού όταν είναι διαπιστευμένοι περισσότεροι του ενός οργανισμοί πληρωμών (άρθρα 9 και 10 του οριζόντιου κανονισμού της ΚΓΠ)
- ο Οργανισμός Πιστοποίησης, για περίοδο τουλάχιστον τριών ετών, με την επιφύλαξη της εθνικής νομοθεσίας (άρθρο 12 του οριζόντιου κανονισμού της ΚΓΠ)

- η αρμόδια αρχή σε υπουργικό επίπεδο για θέματα που σχετίζονται με τον Διαπιστευμένο Οργανισμό Πληρωμών και του Οργανισμού Πιστοποίησης (άρθρο 8 του Οριζόντιου Κανονισμού ΚΓΠ)

Η Διαχειριστική Αρχή του ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027 της Ελλάδας φέρει τον τίτλο «Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΣΣ ΚΓΠ», η οποία λειτουργεί υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα Ενωσιακών Πόρων και Υποδομών του ΥΠΑΑΤ.

Σύμφωνα με τον Ν. 3508/2006 (ΦΕΚ 249 Α/16-11-2006), έχει θεσπιστεί ένας ενιαίος Διαπιστευμένος Οργανισμός Πληρωμών, ο οποίος είναι ο «Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων», που αναφέρεται ως ΟΠΕΚΕΠΕ. Είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου που λειτουργεί από το 2001 για το δημόσιο συμφέρον και εποπτεύεται από το ΥΠΑΑΤ.

Σύμφωνα με το άρθρο 123 του κανονισμού ΚΣΣ, ένας ή περισσότεροι ενδιάμεσοι φορείς μπορούν να οριστούν για τη διαχείριση και την υλοποίηση παρεμβάσεων του ΣΣ ΚΓΠ, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών αρχών, των φορέων περιφερειακής ανάπτυξης ή μη κυβερνητικών οργανώσεων. Όταν ένα μέρος των καθηκόντων της ανατίθεται σε άλλο φορέα, η Διαχειριστική Αρχή διατηρεί την πλήρη ευθύνη για την αποδοτικότητα και την αρτιότητα της διαχείρισης και εκτέλεσης αυτών των καθηκόντων. Η Διαχειριστική Αρχή έχει επίσης την αρμοδιότητα να διασφαλίσει ότι έχουν θεσπιστεί κατάλληλες διατάξεις που θα επιτρέπουν στους ενδιάμεσους φορείς να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα στοιχεία και πληροφορίες για την εκτέλεση των εν λόγω καθηκόντων.

2.2 Ανάδοχος ΣΜΠΕ

Η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του ΣΣ ΚΓΠ της προγραμματικής περιόδου 2023-2027 εκπονείται από την τεχνική ομάδα της Παγκόσμιας Τράπεζας στο πλαίσιο του συμβουλευτικού έργου “Στρατηγικός Σχεδιασμός και Δράση για τη Γεωργία και τον Μετασχηματισμό της Υπαίθρου (SPARTA)” μεταξύ της του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ). Η ΣΜΠΕ αποτελεί μια από τις συστάσεις του έργου SPARTA που παρέχει συμβουλευτική υποστήριξη στο Υπουργείο σχετικά με την προετοιμασία του ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027:

- (i) Συγκριτική αξιολόγηση της γεωργίας
- (ii) Εκ των προτέρων αξιολόγηση του ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027
- (iii) Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027
- (iv) Πλαίσιο διαχείρισης κινδύνου για τη γεωργία
- (v) Επενδυτικό σχέδιο κλιματικά έξυπνης γεωργίας

Μέσω αυτών των δραστηριοτήτων, η τεχνική ομάδα της Παγκόσμιας Τράπεζας παρέχει συμβουλευτική υποστήριξη της γεωργικής πολιτικής στο ΥΠΑΑΤ και υποστηρίζει το σχεδιασμό του ΣΣ ΚΓΠ σε ευθυγράμμιση με τις κατευθυντήριες γραμμές της Ένωσης για την κατάρτιση του Στρατηγικού Σχεδίου της ΚΓΠ της προγραμματικής περιόδου 2023-2027. Οι συμβουλευτικές υπηρεσίες περιλαμβάνουν επίσης την ανάπτυξη δυναμικού των ενδιαφερομένων μερών για τη λήψη αποφάσεων βάσει τεκμηριωμένων στοιχείων, καθώς και την αποδοτική προσέγγιση των ενδιαφερομένων μερών και του ευρύτερου κοινού, προκειμένου να διασφαλιστεί μια ευρεία συμμετοχική προσέγγιση για τη διαμόρφωση των βασικών συστάσεων πολιτικής.

Το έργο SPARTA έχει συνολική διάρκεια 24 μήνες και χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και τον εθνικό προϋπολογισμό.

3. Σκοπιμότητα και στόχοι του σχεδίου

Αυτή η ενότητα περιγράφει τη σκοπιμότητα του ΣΣ ΚΓΠ για την προγραμματική περίοδο 2023-2027 και τους ευρύτερους στόχους του. Επιπλέον, σύμφωνα με τα περιεχόμενα του Παραρτήματος ΙΙΙ της σχετικής ΚΥΑ, στην ενότητα αναλύονται οι διεθνείς, ενωσιακοί και εθνικοί στόχοι προστασίας του περιβάλλοντος που αφορούν το ΣΣ ΚΓΠ, ο τρόπος με τον οποίο αυτοί οι στόχοι και τα περιβαλλοντικά ζητήματα έχουν ληφθεί υπόψη κατά την προετοιμασία του σχεδίου και τη σχέση του με άλλα σχετικά σχέδια και προγράμματα.

3.1 Σκοπός του ΣΣ ΚΓΠ

Σκοπός του ΣΣ ΚΓΠ είναι η υλοποίηση της νέας ΚΓΠ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη χώρα για την προγραμματική περίοδο 2023-2027, η οποία έχει σχεδιαστεί για να στηρίξει τους ευρωπαίους γεωργούς και να διασφαλίσει την επισιτιστική ασφάλεια της Ένωσης και έναν ανθεκτικό, βιώσιμο και ανταγωνιστικό αγροτικό τομέα, εστιάζοντας έτσι στην οικονομική βιωσιμότητα, την ανθεκτικότητα του γεωργικού εισοδήματος, σε βελτιωμένες περιβαλλοντικές και κλιματικές επιδόσεις και στον ενισχυμένο κοινωνικοοικονομικό ιστό των αγροτικών περιοχών. Το ΣΣ ΚΓΠ της Ελλάδας θα χρηματοδοτηθεί από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).

Το ΣΣ ΚΓΠ έχει συνταχθεί λαμβάνοντας υπόψη τον Κανονισμό (ΕΕ) 2021/2115 (εν συντομία ΚΣΣ). Ο γενικός στόχος του σχεδίου είναι να βελτιώσει περαιτέρω τη βιώσιμη ανάπτυξη της γεωργίας, των τροφίμων και των αγροτικών περιοχών και να συμβάλει στην επίτευξη τριών γενικών στόχων (άρθρο 5 του ΚΣΣ):

- (α) να προωθήσει έναν έξυπνο, ανθεκτικό και διαφοροποιημένο γεωργικό τομέα που διασφαλίζει την επισιτιστική ασφάλεια·
- (β) να ενισχύσει την περιβαλλοντική φροντίδα και τη δράση για το κλίμα και να συμβάλει στους στόχους της Ένωσης που σχετίζονται με το περιβάλλον και το κλίμα·
- (γ) να ενισχύσει τον κοινωνικοοικονομικό ιστό των αγροτικών περιοχών.

Η επίτευξη των γενικών στόχων θα επιδιωχθεί μέσω εννέα ειδικών στόχων, που καλύπτουν και τις τρεις διαστάσεις (οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική) της βιωσιμότητας (άρθρο 6 του ΚΣΣ):

- ΕΣ1. Στήριξη του βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος και της ανθεκτικότητας σε ολόκληρη την Ένωση για την ενίσχυση της επισιτιστικής ασφάλειας

ENSURE
FAIR INCOME

- ΕΣ2. Ενίσχυση του προσανατολισμού προς την αγορά και αύξηση της ανταγωνιστικότητας, μεταξύ άλλων δίνοντας μεγαλύτερη βαρύτητα στην έρευνα, την τεχνολογία και την ψηφιοποίηση

INCREASE
COMPETITIVENESS

REBALANCE
POWER IN
FOOD CHAIN

ΕΣ3. Βελτίωση της θέσης των αγροτών στην αλυσίδα αξίας

CLIMATE CHANGE
ACTION

ΕΣ4. Συμβολή στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και στην προσαρμογή σε αυτήν, καθώς και στη βιώσιμη ενέργεια

ENVIRONMENTAL
CARE

ΕΣ5. Προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης και της αποτελεσματικής διαχείρισης των φυσικών πόρων όπως το νερό, το έδαφος και ο αέρας

PRESERVE
LANDSCAPES &
BIODIVERSITY

ΕΣ6. Συμβολή στην προστασία της βιοποικιλότητας, ενίσχυση των υπηρεσιών οικοσυστήματος και διατήρηση των οικοτόπων και των τοπίων

SUPPORT
GENERATIONAL
RENEWAL

ΕΣ7. Προσέλκυση νέων γεωργών και διευκόλυνση της ανάπτυξης επιχειρήσεων στις αγροτικές περιοχές

VIBRANT
RURAL AREAS

ΕΣ8. Προώθηση της απασχόλησης, της ανάπτυξης, της κοινωνικής ένταξης και της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της βιοοικονομίας και της βιώσιμης δασοκομίας

PROTECT
FOOD & HEALTH
QUALITY

ΕΣ9. Βελτίωση της ανταπόκρισης της γεωργίας της ΕΕ στις απαιτήσεις της κοινωνίας όσον αφορά τα τρόφιμα και την υγεία, συμπεριλαμβανομένης της απαίτησης για ασφαλή, θρεπτικά και βιώσιμα τρόφιμα, καθώς και για καλή μεταχείριση των ζώων

Οι στόχοι αυτοί συμπληρώνονται από τον εγκάρσιο στόχο του εκσυγχρονισμού του τομέα με την προώθηση και τη διάδοση της γνώσης, της καινοτομίας και της ψηφιοποίησης στη γεωργία και τις αγροτικές περιοχές και την ενθάρρυνση της υιοθέτησής τους.

Με βάση τα αποτελέσματα της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου 2014-2020, το ΣΣ ΚΓΠ αναπτύχθηκε μετά από εκτενή ανάλυση SWOT και εκτίμηση των αναγκών, η οποία επιτρέπει τον καθορισμό των ειδικών στόχων της χώρας, ενώ συμμορφώνεται με τους γενικούς και ειδικούς στόχους που τέθηκαν σε επίπεδο ΕΕ. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, οι παρεμβάσεις σχεδιάζονται σύμφωνα με τις συνθήκες της χώρας και βασίζονται στα είδη παρεμβάσεων που καθορίζονται στον κανονισμό ΚΣΣ.

Στο πλαίσιο αυτό, το στρατηγικό σχέδιο ΚΓΠ έλαβε επίσης υπόψη τις συστάσεις της Επιτροπής για την Ελλάδα, που δημοσιεύθηκαν με τη μορφή εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής (SWD/2020/372), το οποίο προσδιορίζει βασικά στρατηγικά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν προκειμένου να υλοποιηθούν οι ειδικοί στόχοι της ΚΓΠ στην Ελλάδα και επιπλέον παρέχει καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο που αυτοί οι ειδικοί στόχοι θα πρέπει να αντιμετωπισθούν στο στρατηγικό σχέδιο.

3.2 Διεθνείς, κοινοτικοί και εθνικοί στόχοι για την προστασία του περιβάλλοντος

Η ανασκόπηση της σχέσης του προτεινόμενου ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027 με το υφιστάμενο πλαίσιο των διεθνών δεσμεύσεων και της ενωσιακής και εθνικής πολιτικής αναφορικά με το περιβάλλον αποτελεί βασικό μέρος της διαδικασίας της ΣΠΕ. Αυτές οι απαιτήσεις συνεπάγονται την εξέταση των διεθνών, ευρωπαϊκών και ελληνικών πολιτικών κειμένων για το περιβάλλον και το κλίμα, τα οποία σχετίζονται με την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ. Δεδομένου ότι η νέα ΚΓΠ θέτει συγκεκριμένους στόχους που πρέπει να υλοποιούνται στα εθνικά στρατηγικά σχέδια της ΚΓΠ, αποσκοπώντας στην ενεργοποίηση της περιβαλλοντικής και κλιματικής δράσης, ιδίως όσον αφορά τους στόχους ΕΣ4, ΕΣ5 και ΕΣ6, αξίζει να σημειωθεί ότι το ΣΣ ΚΓΠ καταρτίζεται εξ αρχής σε συμφωνία με τις αντίστοιχες ενωσιακές και εθνικές πολιτικές. Συνολικά, το ΣΣ ΚΓΠ αναμένεται να υποστηρίξει ή να υποστηριχθεί από τα σχέδια και προγράμματα πολιτικής για το περιβάλλον μέσω παρόμοιων στόχων.

3.2.1 Διεθνείς στόχοι

Εκτός από την εθνική νομοθεσία, οι διεθνείς συμβάσεις που έχει επικυρώσει η Ελλάδα προβλέπουν απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος. Οι κύριοι διεθνείς στόχοι που σχετίζονται με την εφαρμογή του ΣΣ ΚΓΠ συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1: Διεθνείς περιβαλλοντικοί στόχοι

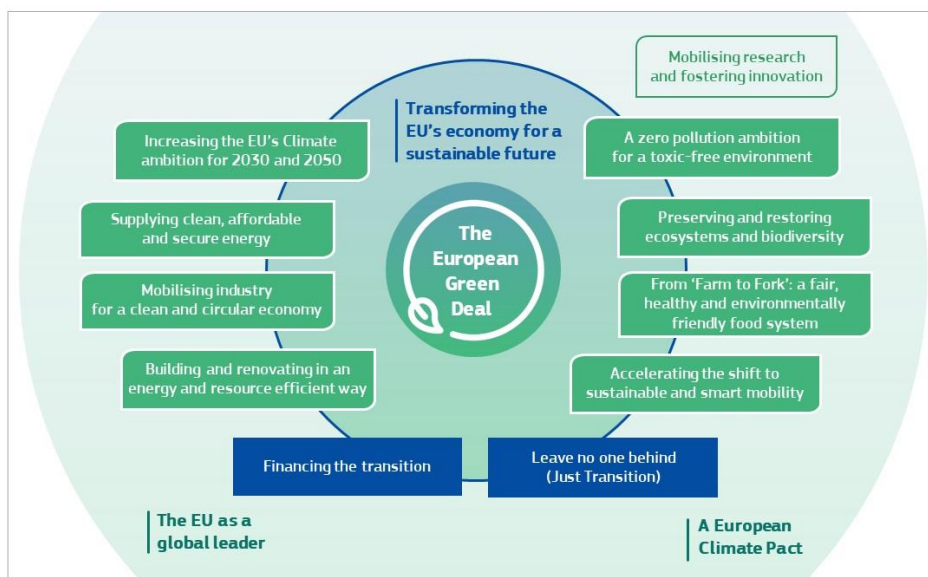
Τομέας	Διεθνής Συμφωνία	Περιβαλλοντικοί στόχοι
Κλίμα	Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC) - Νόμος 2205/1994 (ΦΕΚ 60/Α/15-04-1994) Πρωτόκολλο Κιότο - Νόμος 3017/2002 (ΦΕΚ 117/Α/30-05-2002) Συμφωνία Παρισίων - Ν. 4426/2016 (ΦΕΚ 187/Α/06-10-2016)	Μείωση των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Διατήρηση της υπερθέρμανσης του πλανήτη πολύ κάτω από τους 2, κατά προτίμηση στους 1,5 βαθμούς Κελσίου, σε σύγκριση με τα προβιομηχανικά επίπεδα
Αέρας	Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη διασυνοριακή ατμοσφαιρική ρύπανση μεγάλης εμβέλειας (CLRTAP)- Νόμος 1374/1983 (ΦΕΚ 91/Α/08-07-1983)	Μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, συμπεριλαμβανομένης της διασυνοριακής ατμοσφαιρικής ρύπανσης σε μεγάλη απόσταση
Βιοποικιλότητα	Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη βιολογική ποικιλότητα (CBD) - Νόμος 2204/1994 (ΦΕΚ 59/Α/15-04-1994) Πρωτόκολλο Ναγκόγια -Νόμος 4617/2019 (ΦΕΚ/Α/10-06-2019)	Διατήρηση της βιοποικιλότητας, αειφορική χρήση των συστατικών της βιοποικιλότητας, δίκαιος και ισότιμος καταμερισμός των οφελών που προκύπτουν από τη χρήση των γενετικών πόρων
	Σύμβαση Βέρνης - Ν. 1335/1983 (ΦΕΚ 32/Α/14-03-1983)	Διατήρηση της ευρωπαϊκής άγριας ζωής και των φυσικών οικοτόπων
	Σύμβαση Βόννης - Ν. 2719/1999 (ΦΕΚ 106/Α/26-05-1999)	Διατήρηση αποδημητικών ειδών άγριας πανίδας
	Σύμβαση Βαρκελώνης - Ν. 855/1978 (ΦΕΚ 235/Α/23-12-1978), Πρωτόκολλο ΖΕΠ - Ν. 1634/1986 (ΦΕΚ 104/Α/18-07-1986)	Προστασία ειδικά προστατευόμενων περιοχών της Μεσογείου
	Σύμβαση Ραμσάρ - Νομοθετικό Διάταγμα 191/1974 (ΦΕΚ 350/Α/20-11-1974), όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 1950/1991 (ΦΕΚ 84/Α/31-05-1991)	Προστασία και διατήρηση υγροτόπων διεθνούς σημασίας

Τομέας	Διεθνής Συμφωνία	Περιβαλλοντικοί στόχοι
	Σύμβαση CITES- Ν. 2055/1992 (ΦΕΚ 105/Α/30-06-1992)	Ρύθμιση και παρακολούθηση του διεθνούς εμπορίου ορισμένων ειδών πανίδας και χλωρίδας
Γη/Έδαφος	Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Καταπολέμηση της Απερήμωσης (UNCCD) - Νόμος 2468/1997 (ΦΕΚ 32/Α/06-03-1997)	Καταπολέμηση της απερήμωσης και της υποβάθμισης της γης
Πολιτιστική Κληρονομιά	UNESCO Σύμβαση Παγκόσμιας Κληρονομιάς -Ν. 1126/1981 (ΦΕΚ 32/Α/10-02-1981)	Προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς

3.2.2 Στόχοι της ΕΕ

3.2.2.1 Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία

Τον Δεκέμβριο του 2019, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε την ανακοίνωση για την «Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία» (COM/2019/640), η οποία είναι η στρατηγική της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη μετατρέποντας τις κλιματικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις σε ευκαιρίες σε όλους τους τομείς πολιτικής και καθιστώντας τη μετάβαση δίκαιη και χωρίς αποκλεισμούς για όλους. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία παρέχει ένα σχέδιο δράσης για την ενίσχυση της αποτελεσματικής χρήσης των πόρων μέσω της μετάβασης σε μια κυκλική οικονομία, για την αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και τη μείωση της ρύπανσης, καθώς και για την ουδέτερη κλιματική αλλαγή έως το 2050.

Σχήμα 1: Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία

Πηγή: COM/2019/640

Προκειμένου να προχωρήσει προς αυτή την κατεύθυνση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε συνοδές στρατηγικές: τη στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» (COM/2020/381), τη στρατηγική για τη βιοποικιλότητα (COM/2020/380), το σχέδιο κλιματικών στόχων για το 2030 (COM/2020/562) και το νέο σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία (COM/2020/98), συμπεριλαμβανομένης της νέας στρατηγικής της ΕΕ για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή (COM/2021/82), του σχεδίου δράσης για τη μηδενική

ρύπανση (COM/2021/400), της στρατηγικής της ΕΕ για το έδαφος (COM(2021)699) και τη νέα στρατηγική της ΕΕ για τα δάση (COM/2021/572). Αυτές οι στρατηγικές εξετάζουν ζητήματα σχετικά με τον γεωργικό τομέα και τις προκλήσεις της δημιουργίας βιώσιμων συστημάτων τροφίμων και αναγνωρίζουν τη σύνδεση μεταξύ υγιών ανθρώπων, υγιών κοινωνιών και υγιούς φύσης.

Η ΚΓΠ, η οποία διαδραματίζει κομβικό ρόλο στην υποστήριξη των συστημάτων γεωργίας και τροφίμων της Ευρώπης, είναι επίσης ένα σημαντικό εργαλείο πολιτικής για τη διαχείριση της βιωσιμότητας της μετάβασης των συστημάτων παραγωγής τροφίμων και την ενίσχυση των προσπαθειών των ευρωπαϊκών γεωργών για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και την προστασία του περιβάλλοντος. Η συμβολή της νέας ΚΓΠ στις δεσμεύσεις της ΕΕ για την προστασία του περιβάλλοντος και του κλίματος, που ορίζονται στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, αναλύεται στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής (SWD/2020/93), το οποίο τονίζει ότι οι ειδικοί στόχοι της ΚΓΠ, που αντιμετωπίζονται από τα κράτη μέλη μέσω των στρατηγικών τους σχεδίων, ευθυγραμμίζονται ήδη με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, ιδίως όταν πρόκειται για:

- Αυξημένη συμβολή της γεωργίας της ΕΕ στον μετριασμό και την προσαρμογή της κλιματικής αλλαγής
- Βελτιωμένη διαχείριση των φυσικών πόρων που χρησιμοποιούνται από τη γεωργία, όπως το νερό, το έδαφος και ο αέρας
- Ενισχυμένη προστασία της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημικών υπηρεσιών εντός γεωργικών και δασικών συστημάτων
- Αποτελεσματική βιωσιμότητα των συστημάτων τροφίμων σύμφωνα με τις κοινωνικές ανησυχίες σχετικά με τα τρόφιμα και την υγεία, π.χ. για την καλή διαβίωση των ζώων, τη χρήση φυτοφαρμάκων και τη μικροβιακή αντοχή
- Διασφάλιση δίκαιης απόσβεσης και βελτίωση της θέσης των γεωργών στην αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων

Το ΣΣ ΚΓΠ θα είναι επομένως σε θέση να εφαρμόσει τα εργαλεία της ΚΓΠ (π.χ. άμεσες ενισχύσεις, αγροτική ανάπτυξη και τομεακές παρεμβάσεις) και να εκπληρώσει τους στόχους της ΚΓΠ και τη φιλοδοξία της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας με τις λεπτομερείς στρατηγικές της με ολιστικό τρόπο.

Ειδικότερα, οι αντίστοιχοι δεσμοί μεταξύ της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και του ΣΣ ΚΓΠ περιγράφονται παρακάτω:

- Τα στρατηγικά σχέδια της ΚΓΠ πρέπει να συνάδουν με τις περιβαλλοντικές και κλιματικές ανάγκες που προσδιορίζονται στα εργαλεία σχεδιασμού που προκύπτουν από τη νομοθεσία της ΕΕ και που παρατίθενται στο παράρτημα XIII του κανονισμού ΚΣΣ. Αυτό θα επιτρέψει στην Επιτροπή να εξετάσει τις ανάγκες που προσδιορίζονται στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και να διασφαλίσει ότι η στήριξη της ΚΓΠ δεν στοχεύει σε πρακτικές που θεωρούνται επιβλαβείς για το περιβάλλον στην απόφασή της να εγκρίνει το σχέδιο.
- Δεδομένου ότι τα στρατηγικά σχέδια της ΚΓΠ θα πρέπει να αντικατοπτρίζουν ένα αυξημένο επίπεδο φιλοδοξίας που να συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της Πράσινης Συμφωνίας, ο κανονισμός ΚΣΣ περιλαμβάνει μια σειρά διατάξεων που σχετίζονται με την πρόοδο στους παρακάτω τομείς:
 - στο πλαίσιο των προτεινόμενων ειδικών στόχων, μέσω των απαιτήσεων της αιρεσιμότητας για τη στήριξη (Παράρτημα III)
 - σε διαθέσιμα είδη παρεμβάσεων μέσω των οποίων τα κράτη μέλη αναμένεται να σχεδιάσουν στέρεες παρεμβάσεις για την επίτευξη των φιλοδοξιών της Πράσινης Συμφωνίας

- ο στον κατάλογο των δεικτών που παρέχονται για την καθοδήγηση και την παρακολούθηση της εφαρμογής και των επιδόσεων της πολιτικής (Παράρτημα I), ιδίως δείκτες αποτελεσμάτων που θα εξυπηρετήσουν επίσης τον καθορισμό ορόσημων για τα Σχέδια
- ο στον κατάλογο της περιβαλλοντικής και κλιματικής νομοθεσίας (Παράρτημα XIII), την οποία τα κράτη μέλη πρέπει να λάβουν υπόψη κατά την κατάρτιση των Σχεδίων
- ο ο νέος ειδικός στόχος για τα κοινωνικά ζητήματα απαιτεί από τα κράτη μέλη να στοχεύσουν σχετικά με τον κίνδυνο και τη χρήση χημικών φυτοφαρμάκων και τη χρήση αντιβιοτικών, διασφαλίζοντας ότι αυτές οι μεγάλες ανησυχίες θα αντιμετωπιστούν στα Σχέδια

Οι στόχοι της Πράσινης Συμφωνίας που θα ενσωματωθούν στη νομοθεσία της ΕΕ που παρατίθεται στο Παράρτημα XIII του κανονισμού ΚΣΣ (π.χ. μειώσεις εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου) θα επηρεάσουν το περιεχόμενο του ΣΣ ΚΓΠ μέσω αυτού του παραρτήματος. Ποσοτικοποιημένοι στόχοι θα τεθούν επίσης στις αντίστοιχες στρατηγικές που θα εγκριθούν σε επίπεδο ΕΕ (Στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Αιάτο» και Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα). Ο κανονισμός ΚΣΣ παρέχει ήδη ένα σύνολο δεικτών που σχετίζονται με αυτούς τους νέους στόχους της ΕΕ.

Επιπλέον, η επέκταση της χρήσης βιώσιμων πρακτικών αναφέρεται ρητά στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, συμπεριλαμβανομένης της αυξημένης φιλοδοξίας της ΕΕ για την κλιματική αλλαγή και τη διατήρηση και αποκατάσταση των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας, καθώς και εκείνων που στοχεύουν στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας της ευρωπαϊκής γεωργίας, μεταξύ άλλων, με την προώθηση της διαφοροποίησης της γεωργικής παραγωγής (αγρο-ποικιλομορφία). Σύμφωνα με το έγγραφο της Επιτροπής, η νέα ΚΓΠ προβλέπει συγκεκριμένα μέσα που μπορούν να βοηθήσουν στην πραγματοποίηση της αναγκαίας μετάβασης στον αγροτικό τομέα (και στον δασικό τομέα), τα οποία είναι:

- Ένα βελτιωμένο σύστημα συνθηκών ("αιρεσιμότητα"), του οποίου τα υποχρεωτικά πρότυπα θα θέσουν τη βάση για να καταστεί η γεωργία πιο βιώσιμη. Οι βασικές υποχρεώσεις θα περιλαμβάνουν εκείνες για την αμειψισπορά, την προστασία του εδάφους, τη διατήρηση μόνιμων λιβαδιών, την προστασία των υδροτόπων και των τυρφώνων, τις οδηγίες Natura 2000 και την ανάγκη προστασίας των υφιστάμενων χαρακτηριστικών του τοπίου ή διάθεσης μιας περιοχής σε κάθε αγρόκτημα σε «μη παραγωγικά» χαρακτηριστικά.
- Ένα συμπληρωματικό σύνολο (εθελοντικών) εργαλείων που θα προσφερθούν στους γεωργούς για να συμβάλλουν στην επίτευξη των περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων της ΚΓΠ:
 - ο Μια νέα ροή χρηματοδότησης για το περιβάλλον και το κλίμα («οικολογικά προγράμματα») για τη στήριξη της γεωργίας ακριβείας, της βιολογικής γεωργίας, της αγρο-οικολογίας και της αγρο-δασοκομίας – καθώς και άλλες προσεγγίσεις ή ειδικές πρακτικές σχετικές με την κλιματική αλλαγή, τη διαχείριση των φυσικών πόρων και τη βιοποικιλότητα.
 - ο Συνεχής υποστήριξη από τον προϋπολογισμό αγροτικής ανάπτυξης της ΚΓΠ για πρακτικές διαχείρισης που σχετίζονται με το περιβάλλον και το κλίμα, τις επενδύσεις, τη δημιουργία γνώσης, την καινοτομία και τη συνεργασία.

Τέλος, ενόψει του στόχου της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας που επιδιώκει, όχι μόνο να βελτιώσει τη βιωσιμότητα των μεθόδων παραγωγής στον γεωργικό τομέα της ΕΕ, αλλά και να μετασχηματίσει τα συστήματα τροφίμων της Ευρώπης με την ευρεία έννοια, το έγγραφο της Επιτροπής υπογραμμίζει ότι η νέα ΚΓΠ παρέχει μια σειρά εργαλείων για την υποστήριξη της ανταπόκρισης της γεωργίας της ΕΕ σε αυτόν τον ευρύτερο στόχο, όσον αφορά το εισόδημα και την ανταγωνιστικότητα, τη θέση των γεωργών στην αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων, τις θέσεις εργασίας και την ανάπτυξη για βιώσιμα τρόφιμα.

3.2.2.2 Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον

Η περιβαλλοντική πολιτική της ΕΕ αντικατοπτρίζει μια ποικιλία εργαλείων, από στοχευμένες ρυθμιστικές παρεμβάσεις σε συγκεκριμένα θέματα έως μεγαλύτερη εστίαση στην ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε τομεακές πολιτικές, όπως ο γεωργικός τομέας, καθώς και σε μια ευρύτερη προοπτική βιωσιμότητας. Πλαισιώνεται γύρω από τρεις προτεραιότητες, όπως περιγράφονται στο 7ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον (7ο ΠΔΠ, Απόφαση 1386/2013/ΕΕ):

- (1) για την προστασία, τη διατήρηση και την ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της ΕΕ·
- (2) για τη μετατροπή της ΕΕ σε μια οικονομία αποδοτική από πλευράς πόρων, πράσινη και ανταγωνιστική με χαμηλά επίπεδα άνθρακα και
- (3) για την προστασία των πολιτών της ΕΕ από πιέσεις και κινδύνους που σχετίζονται με το περιβάλλον για την υγεία και την ευημερία τους

Το 7ο ΠΔΠ παρέχει ένα όραμα για το 2050 «Ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας» καθώς και ένα γενικό πλαίσιο για βραχυπρόθεσμους στόχους που στοχεύουν κυρίως στον χρονικό ορίζοντα 2020. Η περιβαλλοντική ολοκλήρωση εστιάζει και στον γεωργικό τομέα. Ειδικότερα, το 7ο ΠΔΠ σημειώνει ότι η πολλαπλή συμμόρφωση είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη συμβολή στη βιωσιμότητα της γεωργίας, η οποία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση των φυσικών πόρων, ιδίως του νερού και του εδάφους, καθώς και της βιοποικιλότητας και των διαφορετικών πολιτιστικών τοπίων. Το πρασίνο του γεωργικού τομέα θα προωθήσει επίσης οικολογικά πολύτιμες γεωργικές και δασικές εκτάσεις και θα αυξήσει τη χρήση γης, την αλλαγή χρήσης γης και την ικανότητα του δασοκομικού τομέα να λειτουργεί ως καταβόθρα άνθρακα.

Τον Δεκέμβριο του 2021, η πρόταση για το 8ο ΠΔΠ (COM/2020/652) εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο και στοχεύει στην επιτάχυνση της μετάβασης σε μια οικονομία κλιματικά ουδέτερη, αποδοτική ως προς τους πόρους και ανατροφοδοτική, με έναν δίκαιο και χωρίς αποκλεισμούς τρόπο, και με τον μακροπρόθεσμο στόχο του 2050 να έχει ήδη θεσπιστεί στο 7ο ΠΔΠ. Με βάση την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, το 8ο ΠΔΠ καθοδηγεί την περιβαλλοντική πολιτική της ΕΕ έως το 2030 και έχει τους ακόλουθους έξι στόχους προτεραιότητας:

- i. εκπλήρωση του στόχου μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2030 και της κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050
- ii. ενίσχυση της ικανότητας προσαρμογής, ενίσχυση της ανθεκτικότητας και μείωση της ευπάθειας στην κλιματική αλλαγή
- iii. προώθηση προς ένα ανατροφοδοτικό μοντέλο ανάπτυξης, αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από τη χρήση των πόρων και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος και επιτάχυνση της μετάβασης σε μια κυκλική οικονομία
- iv. επιδίωξη της φιλοδοξίας προς τη μηδενική ρύπανση, μεταξύ άλλων για τον αέρα, το νερό και το έδαφος και την προστασία της υγείας και της ευημερίας των Ευρωπαίων
- v. προστασία, διατήρηση και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου (ιδίως του αέρα, του νερού, του εδάφους και των δασών, των γλυκών υδάτων, των υγροτόπων και των θαλάσσιων οικοσυστημάτων)
- vi. μείωση των περιβαλλοντικών και κλιματικών πιέσεων που σχετίζονται με την παραγωγή και την κατανάλωση (ιδιαίτερα στους τομείς της ενέργειας, της βιομηχανικής ανάπτυξης, των κτιρίων και των υποδομών, της κινητικότητας και του συστήματος τροφίμων)

3.2.2.3 Περιβαλλοντικές πολιτικές της ΕΕ

Το πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον υποστηρίζεται από μια σειρά πακέτων πολιτικής της ΕΕ, τα οποία είναι πιο ολοκληρωμένα και επιδιώκουν να αντιμετωπίσουν καλύτερα τις διασυνδέσεις μεταξύ περιβάλλοντος, κοινωνίας και οικονομίας. Ο **Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.** σκιαγραφεί την υφιστάμενη περιβαλλοντική πολιτική της ΕΕ και τους ευρύτερους στόχους της, θέτοντας το πλαίσιο εντός του οποίου θα λειτουργεί το ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027. Οι περισσότερες περιβαλλοντικές πολιτικές της ΕΕ περιλαμβάνουν νομοθετικά εργαλεία για την εφαρμογή τους, τα οποία συνιστούν δεσμευτικές απαιτήσεις για τα κράτη μέλη και κατ' επέκταση για την Ελλάδα. Όπως διαφαίνεται στον παρακάτω πίνακα, οι περιβαλλοντικοί στόχοι της ΕΕ συνδέονται αλληλένδετα με τους ειδικούς στόχους ΕΣ4, ΕΣ5 και ΕΣ6, συμπεριλαμβανομένων των ΕΣ8 και ΕΣ9, του ΣΣ ΚΓΠ. Σημειώνεται ότι ορισμένα κείμενα πολιτικής της ΕΕ έχουν πρόσφατα επικαιροποιηθεί (π.χ. νέα Στρατηγική της ΕΕ για την Προσαρμογή στο Κλίμα) ή προστέθηκαν (π.χ. Σχέδιο Δράσης Μηδενικής Ρύπανσης), τα οποία θα καθορίσουν ενδεχομένως νέες δεσμεύσεις για τα κράτη μέλη μετά το 2020.

Πίνακας 2: Περιβαλλοντικοί στόχοι της ΕΕ

Τομέας	Βασικά κείμενα στρατηγικής πολιτικής	Κύρια νομοθετικά εργαλεία	Στόχοι
Κλίμα και ενέργεια	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Καθαρός πλανήτης για όλους (COM/2018/773) ▪ Σχέδιο κλιματικών στόχων για το 2030 (COM/2020/562) ▪ Στρατηγική της ΕΕ για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή (COM/2021/82) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ευρωπαϊκό νομοθέτημα για το Κλίμα ▪ Κανονισμός για την Ενεργειακή Ένωση και τη Δράση για το Κλίμα ▪ Απόφαση επιμερισμού Προσπαθειών ▪ Οδηγία ΑΠΕ ▪ Οδηγία για την ενεργειακή απόδοση ▪ Κανονισμός LULUCF 	Επιδίωξη της κλιματικής ουδετερότητας και επίτευξη καθαρά μηδενικών εκπομπών αερίων θερμοκηπίου. Εφαρμογή στρατηγικών προσαρμογής για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και τη μείωση της ευπάθειας στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής
Αέρας	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Πρόγραμμα καθαρού αέρα για την Ευρώπη (COM/2013/918) ▪ Σχέδιο δράσης για τη μηδενική ρύπανση των υδάτων, του αέρα και του εδάφους (COM/2021/400) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Οδηγία για την ποιότητα του αέρα ▪ Οδηγία NEC 	Επίτευξη επιπέδων ποιότητας του αέρα που δεν έχουν ως αποτέλεσμα μη-αποδεκτές επιπτώσεις και κινδύνους για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον
Βιοποικιλότητα	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα για το 2030 (COM/2020/380) ▪ Πρωτοβουλία της ΕΕ για τους επικονιαστές (COM/2018/395) ▪ Στρατηγική της ΕΕ για τα δάση για το 2030 (COM/2021/572) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Οδηγία για τους οικοτόπους ▪ Οδηγία για την ορνιθοπανίδα 	Αποτελεσματική διαχείριση προστατευόμενων περιοχών, μείωση των πιέσεων στη βιοποικιλότητα και αποκατάσταση υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων. Αντιμετώπιση των αιτιών μείωσης των επικονιαστών. Προστασία, αποκατάσταση και βιώσιμη διαχείριση των δασών

Τομέας	Βασικά κείμενα στρατηγικής πολιτικής	Κύρια νομοθετικά εργαλεία	Στόχοι
Υδατα	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Σχέδιο για τη διαφύλαξη των υδατικών πόρων της Ευρώπης (COM/2012/673) ▪ Σχέδιο δράσης για τη μηδενική ρύπανση του αέρα, των υδάτων και του εδάφους (COM/2021/400) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα ▪ Οδηγία για τα νιτρικά άλατα ▪ Οδηγία για την αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων ▪ Κανονισμός επαναχρησιμοποίησης νερού ▪ Οδηγία για τις πλημμύρες 	Εξασφάλιση της διαθεσιμότητας νερού καλής ποιότητας για βιώσιμη και δίκαιη χρήση του νερού. Μείωση απωλειών θρεπτικών συστατικών και χρήσης χημικών φυτοφαρμάκων. Μείωση και διαχείριση των κινδύνων που ενέχουν οι πλημμύρες για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον
Απόβλητα και πόροι σε μια κυκλική οικονομία	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία (COM/2020/98) ▪ Σχέδιο δράσης για τη μηδενική ρύπανση των υδάτων, του αέρα και του εδάφους (COM/2021/400) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Οδηγία πλαίσιο για τα απόβλητα 	Μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία και αποδοτική σε πόρους Ευρώπη. Σημαντική μείωση συνολικής παραγωγής αποβλήτων
Εδαφος	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Σχέδιο δράσης για τη μηδενική ρύπανση των υδάτων, του αέρα και του εδάφους (COM/2021/400) ▪ Στρατηγική της ΕΕ για το έδαφος για το 2030 (COM(2021)699) 	-	Προστασία και ενίσχυση της ποιότητας και της γονιμότητας του εδάφους. Αποκατάσταση υποβαθμισμένης γης
Τοπίο	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου (γνωστή ως Σύμβαση της Φλωρεντίας) 	-	Πρωώθηση της προστασίας, διαχείρισης και σχεδιασμού των τοπίων

Οι βασικοί πυλώνες πολιτικής που συνδέονται με την ΚΓΠ και τα αντίστοιχα ΣΣ ΚΓΠ των κρατών μελών είναι κυρίως οι στρατηγικές που συνδέονται με την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, όπως η Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030. Πρόσθετοι βασικοί πυλώνες πολιτικής που συνδέονται με το ΣΣ ΚΓΠ είναι η πολιτική της ΕΕ για τα ύδατα, το πλαίσιο της ΕΕ για το κλίμα και την ενέργεια και η πολιτική της ΕΕ για τον αέρα, που εφαρμόζονται κατά κύριο λόγο μέσω των νομοθετικών της εργαλείων, με στόχους που αποτελούν δεσμευτικές απαιτήσεις για την Ελλάδα και για τους οποίους ισχύουν σχετικά εθνικά σχέδια και προγράμματα (βλ. ενότητα 3.4). Σημειώνεται ότι η περιβαλλοντική πολιτική της ΕΕ έχει επικαιροποιηθεί με τη στρατηγική για το έδαφος και τη στρατηγική για τα δάση για το 2030, καθώς και το σχέδιο δράσης για τη μηδενική ρύπανση, που αποτελούν πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, σχετικές με την εφαρμογή ΣΣ ΚΓΠ.

Επιπλέον, αν και δεν αποτελούν περιβαλλοντικές πολιτικές καθαυτές, δύο πλαίσια ιδιαίτερης σημασίας για το περιβάλλον και την εφαρμογή του ΣΣ ΚΓΠ είναι η στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» (COM/2020/381) και η Στρατηγική για τη Βιοοικονομία (COM/2018 /673).

Το περίγραμμα και οι στόχοι των κύριων πυλώνων πολιτικής της ΕΕ που συνδέονται στενά με το ΣΣ ΚΓΠ περιγράφονται στις ακόλουθες παραγράφους.

A. Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα

Με στόχο την ανάκαμψη της βιοποικιλότητας της Ευρώπης έως το 2030, η στρατηγική για τη βιοποικιλότητα (COM/2020/380) καθορίζει νέους τρόπους για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της υφιστάμενης νομοθεσίας, νέες δεσμεύσεις, μέτρα, στόχους και μηχανισμούς διακυβέρνησης. Αυτά περιλαμβάνουν:

- Μετατροπή τουλάχιστον του 30% των εδαφών και των θαλασσών της Ευρώπης σε προστατευόμενες περιοχές αποτελεσματικής διαχείρισης. Ο στόχος είναι να αξιοποιηθούν οι υπάρχουσες περιοχές Natura 2000, συμπληρώνοντάς τις με εθνικά προστατευόμενες περιοχές, διασφαλίζοντας παράλληλα την αυστηρή προστασία για περιοχές με πολύ υψηλή βιοποικιλότητα και κλιματική αξία.
- Αποκατάσταση υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων σε όλη την ΕΕ που βρίσκονται σε κακή κατάσταση, καθώς και μείωση των πιέσεων στη βιοποικιλότητα. Η Στρατηγική προτείνει ένα ευρύτερο σχέδιο της ΕΕ για την αποκατάσταση της φύσης που περιλαμβάνει:
 - Ανάπτυξη πρότασης για ένα νέο νομικό πλαίσιο για την αποκατάσταση της φύσης, με δεσμευτικούς στόχους για την αποκατάσταση των κατεστραμμένων οικοσυστημάτων, συμπεριλαμβανομένων των πιο πλούσιων σε άνθρακα, που να υπόκειται σε εκτίμηση επιπτώσεων.
 - Βελτίωση της κατάστασης ή της τάσης διατήρησης τουλάχιστον του 30% των προστατευόμενων οικοτόπων και ειδών της ΕΕ που δεν βρίσκονται σε ευνοϊκή κατάσταση.
 - Αποκατάσταση τουλάχιστον 25.000 χιλιομέτρων ποταμών για ελεύθερη ροή.
 - Αναστολή και αναστροφή της μείωσης των πτηνών και των εντόμων γεωργικής γης, ιδιαίτερα των επικονιαστών.
 - Μείωση της συνολικής χρήσης και του κινδύνου από χημικά φυτοφάρμακα και μείωση της χρήσης των πιο επικίνδυνων/επικίνδυνων κατά 50%.
 - Διαχείριση τουλάχιστον του 25% της γεωργικής γης με βιολογική γεωργία και σημαντική βελτίωση στην υιοθέτηση αγρο-οικολογικών πρακτικών.
 - Μείωση των απωλειών θρεπτικών ουσιών από τα λιπάσματα κατά τουλάχιστον 50% και της χρήσης λιπασμάτων κατά τουλάχιστον 20%.
 - Φύτευση τουλάχιστον 3 δισεκατομμυρίων δέντρων, με πλήρη σεβασμό των οικολογικών αρχών και προστασία των υπόλοιπων πρωτογενών και παλαιών δασών.
 - Εξάλειψη παρεμπιπτόντων αλιευμάτων προστατευόμενων ειδών ή μείωσή τους σε επίπεδο που επιτρέπει την πλήρη ανάκτηση των ειδών και δεν απειλεί την κατάσταση διατήρησής τους.
- Βελτίωση της διακυβέρνησης της βιοποικιλότητας, διασφαλίζοντας ότι τα κράτη μέλη ενσωματώνουν τις δεσμεύσεις της στρατηγικής στις εθνικές πολιτικές. Ένα Κέντρο Γνώσης για τη Βιοποικιλότητα και μια Σύμπραξη για τη Βιοποικιλότητα θα υποστηρίξουν την καλύτερη εφαρμογή της έρευνας και της καινοτομίας για τη βιοποικιλότητα στην Ευρώπη. Η στρατηγική επιδιώκει να τονώσει τα φορολογικά συστήματα και την τιμολόγηση ώστε να αντικατοπτρίζουν καλύτερα το πραγματικό περιβαλλοντικό κόστος, συμπεριλαμβανομένου του κόστους της απώλειας βιοποικιλότητας, και ότι η βιοποικιλότητα είναι πραγματικά ενσωματωμένη στη λήψη αποφάσεων του κοινού και των επιχειρήσεων.

Ορισμένοι από τους παραπάνω στόχους, όπως η βιολογική γεωργία και οι χρήσεις λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, στοχεύουν ειδικά στον αγροτικό τομέα. Υπογραμμίζεται επίσης ότι η Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα, μαζί με τη Στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» (Farm to Fork) που δημοσιεύτηκε την ίδια περίοδο, περιλαμβάνει δεσμεύσεις για την αναστροφή της μείωσης των εντόμων επικονιαστών.

Η Επιτροπή προτείνει ότι το 10% της γεωργικής γης πρέπει να αποτελείται από «χαρακτηριστικά τοπίου υψηλής ποικιλομορφίας», για παράδειγμα με τη μορφή φραχτών ή λουλουδιών, και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του γεωργικού τομέα να μειωθούν σημαντικά έως το 2030. Η πρόοδος προς τον στόχο θα είναι υπό συνεχή επανεξέταση και θα προσαρμόζεται, εάν χρειαστεί, για τον μετριασμό των αδικαιολόγητων επιπτώσεων στη βιοποικιλότητα, την επισιτιστική ασφάλεια και την ανταγωνιστικότητα των αγροτών.

B. Σχέδιο Δράσης Μηδενικής Ρύπανσης

Στις 12 Μαΐου 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ «Προς μια μηδενική ρύπανση για τα ύδατα, τον αέρα και το έδαφος», ένα βασικό παραδοτέο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Το όραμα μηδενικής ρύπανσης για το 2050 είναι η μείωση της ρύπανσης του αέρα, των υδάτων και του εδάφους σε επίπεδα που δεν θεωρούνται πλέον επιβλαβή για την υγεία και τα φυσικά οικοσυστήματα, που σέβονται τα όρια του πλανήτη μας, δημιουργώντας έτσι ένα περιβάλλον απαλλαγμένο από τοξικές ουσίες. Αυτό μεταφράζεται σε βασικούς στόχους του 2030 για την επιτάχυνση της μείωσης της ρύπανσης στην πηγή. Αυτοί οι στόχοι περιλαμβάνουν:

- τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα για μείωση του αριθμού των πρόωρων θανάτων που προκαλούνται από την ατμοσφαιρική ρύπανση κατά 55%
- τη βελτίωση της ποιότητας του νερού με τη μείωση των πλαστικών απορριμμάτων στη θάλασσα (κατά 50%) και των μικροπλαστικών που απελευθερώνονται στο περιβάλλον (κατά 30%)
- τη βελτίωση της ποιότητας του εδάφους με τη μείωση των απωλειών θρεπτικών ουσιών και της χρήσης χημικών φυτοφαρμάκων κατά 50%
- τη μείωση κατά 25% των οικοσυστημάτων της ΕΕ στα οποία η ατμοσφαιρική ρύπανση απειλεί τη βιοποικιλότητα
- τη μείωση κατά 30% του ποσοστού των ατόμων που πλήττονται μακροχρόνια από τον θόρυβο από μέσα μεταφοράς
- σημαντική μείωση στην παραγωγή αποβλήτων και κατά 50% τα υπολειμματικά αστικά απόβλητα

Το σχέδιο δράσης παρέχει μια πυξίδα για την ενσωμάτωση της πρόληψης της ρύπανσης σε όλες τις σχετικές πολιτικές της ΕΕ, για την επιτάχυνση της εφαρμογής της σχετικής νομοθεσίας της ΕΕ και για τον εντοπισμό πιθανών κενών. Θα βασίζεται σε πρωτοβουλίες στους τομείς της ενέργειας, της βιομηχανίας, της κινητικότητας, της γεωργίας, της βιοποικιλότητας και του κλίματος.

Οι στόχοι του σχεδίου που σχετίζονται με τον αγροτικό τομέα είναι αλληλένδετοι με τους στόχους της στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα και της στρατηγικής «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο». Επιπλέον, το επίκεντρο για το νερό θα είναι η αυστηρότερη εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας για την προώθηση της βιώσιμης κατανάλωσης νερού, την αποθάρρυνση της ρύπανσης των υδάτων και την παρουσίαση ενός κοινωνικά δίκαιου λογαριασμού νερού σε όλους τους χρήστες και τους ρυπαίνοντες το νερό (συμπεριλαμβανομένης της γεωργίας). Όσον αφορά τις ενέργειες για τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης που σχετίζεται με τη γεωργία (εκπομπές αμμωνίας), εκτός από τη στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο», που θα στηρίζει τις προσπάθειες για την οικοδόμηση ενός βιώσιμου συστήματος διατροφής και μιας πιο βιώσιμης κτηνοτροφίας, το σχέδιο προβλέπει επίσης την αναθεώρηση του Βιομηχανικού Οδηγία για τις εκπομπές (η οποία, μεταξύ άλλων, θεσπίζει τις καλύτερες διαθέσιμες τεχνικές για την εντατική εκτροφή ζώων). Συνολικά, υπογραμμίζεται επίσης ότι η ΚΓΠ θα διαδραματίσει επίσης κρίσιμο ρόλο στην παροχή κινήτρων στα κράτη μέλη να υποστηρίξουν τη φιλοδοξία της μηδενικής ρύπανσης

Γ. Σχέδιο Κλιματικών Στόχων

Το Σχέδιο Κλιματικών Στόχων εκπληρώνει τη δέσμευση, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, να υποβάλει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για την αύξηση του στόχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη μείωση των καθαρών εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55% έως το 2030, σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990. Είναι επίσης σύμφωνο με τον στόχο της Συμφωνίας του Παρισιού να διατηρηθεί η παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας πολύ κάτω από τους 2°C και να συνεχιστούν οι προσπάθειες για να διατηρηθεί στους 1,5°C. Οι στόχοι του σχεδίου είναι:

- Ο καθορισμός μιας πιο φιλόδοξης και οικονομικά αποδοτικής πορείας για την επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050
- Η τόνωση της δημιουργίας πράσινων θέσεων εργασίας και να δοθεί συνέχεια στο ιστορικό της ΕΕ όσον αφορά τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου με παράλληλη ανάπτυξη της οικονομίας της
- Η ενθάρρυνση των διεθνών εταιρών να αυξήσουν τη φιλοδοξία τους να περιορίσουν την άνοδο της παγκόσμιας θερμοκρασίας στους 1,5°C και να αποφύγουν τις πιο σοβαρές συνέπειες της κλιματικής αλλαγής

Στις 14 Ιουλίου 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε μια σειρά νομοθετικών προτάσεων για την επίτευξη πρόσθετων μειώσεων εκπομπών, οι οποίες θα αναθεωρήσουν αρκετά νομοθετικά εργαλεία της ΕΕ για το κλίμα, συμπεριλαμβανομένου του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών της ΕΕ (ETS) και του κανονισμού επιμερισμού προσπαθειών, ενώ ενέκρινε τον Ευρωπαϊκό Νομοθέτημα για το Κλίμα (Κανονισμός ΕΕ) 2021/1119) για την κατοχύρωση του στόχου για την κλιματική ουδετερότητα του 2050 σε νόμο.

Δ. Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε μια νέα στρατηγική της ΕΕ για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή (COM/2021/82) στις 24 Φεβρουαρίου 2021, η οποία βασίζεται στην αξιολόγηση του 2018 (SWD/2018/461) της αντίστοιχης στρατηγικής της ΕΕ του 2013 (COM/2013/ 216). Η νέα στρατηγική σκιαγραφεί ένα μακροπρόθεσμο όραμα για την ΕΕ ώστε να γίνει μια κοινωνία ανθεκτική στο κλίμα, πλήρως προσαρμοσμένη στις αναπόφευκτες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής έως το 2050. Συμπληρώνοντας τον φιλόδοξο στόχο της ΕΕ να καταστεί κλιματικά ουδέτερη μέχρι τα μέσα του αιώνα, αυτή η στρατηγική στοχεύει να ενισχύσει την προσαρμοστική ικανότητα της ΕΕ και του κόσμου και να ελαχιστοποιήσει την ευπάθεια στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, σύμφωνα με τη Συμφωνία του Παρισιού και την πρόταση για τον Ευρωπαϊκό Νόμο για το Κλίμα. Η νέα στρατηγική επιδιώκει να εντείνει τη δράση σε ολόκληρη την οικονομία και την κοινωνία σε συνέργεια με άλλες πολιτικές της Πράσινης Συμφωνίας, όπως η προστασία της βιοποικιλότητας και η αειφόρος γεωργία. Η οικονομική υποστήριξη για την προσαρμογή θα διατεθεί μέσω διαφόρων χρηματοδοτικών μέσων, συμπεριλαμβανομένης της ΚΓΠ.

Ειδικότερα, η στρατηγική για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή μετά το 2020 στοχεύει στην οικοδόμηση μιας κοινωνίας κλιματικά ανθεκτικής, βελτιώνοντας τις γνώσεις για τις κλιματικές επιπτώσεις και τις λύσεις προσαρμογής, ενισχύοντας τον σχεδιασμό προσαρμογής και τις εκτιμήσεις κλιματικού κινδύνου, επιταχύνοντας τη δράση προσαρμογής και βοηθώντας στην ενίσχυση της κλιματικής ανθεκτικότητας παγκοσμίως. Επιδιώκει τρεις στόχους και προτείνει μια σειρά ενεργειών για την επίτευξή τους:

- Εξυπνότερη προσαρμογή: Βελτίωση της γνώσης και διαχείριση της αβεβαιότητας, που είναι διαθέσιμα σε όλους – από οικογένειες που χτίζουν σπίτια, επιχειρήσεις σε παράκτιες περιοχές και αγρότες που προγραμματίζουν τις καλλιέργειές τους. Συμπεριλαμβάνονται:

- Προώθηση των συνόρων της γνώσης προσαρμογής.
 - Περισσότερα και καλύτερα δεδομένα για τις απώλειες που σχετίζονται με το κλίμα, και
 - Ενίσχυση και επέκταση του Climate-ADAPT σε έγκυρη ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την προσαρμογή.
- Ταχύτερη προσαρμογή: Επιτάχυνση της εφαρμογής προσαρμογής σε όλους τους τομείς.
 - Πιο συστημική προσαρμογή: Υποστήριξη της ανάπτυξης πολιτικών σε όλα τα επίπεδα και σε όλους τους σχετικούς τομείς πολιτικής (συμπεριλαμβανομένης της γεωργίας), συμπεριλαμβανομένων τριών οριζόντιων προτεραιοτήτων για την ενσωμάτωση της προσαρμογής σε:
 - Μακρο-δημοσιονομική πολιτική;
 - Λύσεις με βάση τη φύση και
 - Τοπικές δράσεις προσαρμογής.

Η στρατηγική ενσωματώνει στο πλαίσió της τη διεθνή δράση για την κλιματική ανθεκτικότητα μέσω της παροχής πόρων, δίνοντας προτεραιότητα στη δράση και αυξάνοντας την αποτελεσματικότητα, μέσω της κλιμάκωσης της διεθνούς χρηματοδότησης και μέσω της ισχυρότερης παγκόσμιας δέσμευσης και ανταλλαγών για την προσαρμογή.

Ε. Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία

Το νέο σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία (COM/2020/98) είναι ένα από τα κύρια δομικά στοιχεία της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, που στοχεύει στη μετάβαση της ΕΕ σε μια κυκλική οικονομία, προκειμένου να μειωθεί η πίεση στους φυσικούς πόρους και να δημιουργηθεί βιώσιμη ανάπτυξη και θέσεις εργασίας. Θεωρείται επίσης προϋπόθεση για την επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας και την ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας. Τα μέτρα του νέου σχεδίου δράσης έχουν ως στόχο:

- να καταστήσουν κανόνα στην ΕΕ τα αειφόρα προϊόντα
- να ενδυναμώσει τους καταναλωτές και τους αγοραστές του δημοσίου τομέα
- να εστιάσει στους τομείς που χρησιμοποιούν τους περισσότερους πόρους και όπου οι δυνατότητες κυκλικότητας είναι μεγάλες, όπως: ηλεκτρονικά και ΤΠΕ, μπαταρίες και οχήματα, συσκευασίες, πλαστικά, υφάσματα, κατασκευές και κτίρια, τρόφιμα, νερό και θρεπτικά συστατικά
- να διασφαλιστεί η παραγωγή λιγότερων αποβλήτων
- να λειτουργήσει η κυκλικότητα για ανθρώπους, περιφέρειες και πόλεις
- να ηγηθεί των παγκόσμιων προσπαθειών για την κυκλική οικονομία

Μία από τις τομεακές δράσεις του σχεδίου που συνδέεται στενά με την ΚΓΠ είναι ο τομέας των τροφίμων, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι βιολογικοί πόροι αποτελούν βασική εισροή στην οικονομία της ΕΕ, ενώ η αλυσίδα αξίας των τροφίμων είναι υπεύθυνη για σημαντικές πιέσεις στους πόρους και το περιβάλλον καθώς επίσης σημαντική ποσότητα του συνόλου των παραγόμενων τροφίμων χάνεται ή σπαταλάται στην ΕΕ. Η Επιτροπή θα προτείνει έτσι έναν στόχο για τη μείωση της σπατάλης τροφίμων, ως βασική δράση στο πλαίσιο της στρατηγικής της ΕΕ «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο», η οποία θα αντιμετωπίζει συνολικά την αλυσίδα αξίας των τροφίμων. Η Επιτροπή στοχεύει επίσης στη διασφάλιση της βιωσιμότητας των ανανεώσιμων πηγών βιολογικών υλικών, μεταξύ άλλων, μέσω δράσεων που ακολουθούν τη στρατηγική και το σχέδιο δράσης για τη βιοοικονομία.

ΣΤ. Στρατηγική για το έδαφος

Η στρατηγική της ΕΕ για το έδαφος για το 2030 που δημοσιεύτηκε τον Νοέμβριο του 2021 (COM(2021)699), ένα σημαντικό παραδοτέο της στρατηγικής της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα για το 2030

που θα συμβάλει στους στόχους της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, καθορίζει το πλαίσιο και τα μέτρα για την προστασία και την αποκατάσταση των εδαφών καθώς και τη βιώσιμη χρήση τους. Θέτει όραμα και στόχους για την επίτευξη υγιών εδαφών έως το 2050 με συγκεκριμένες δράσεις έως το 2030. Οι βασικές δράσεις αφορούν τα ακόλουθα:

- τη βιώσιμη διαχείριση του εδάφους για την αύξηση της βιοποικιλότητας, της γονιμότητας και της ανθεκτικότητας του εδάφους
- την ενίσχυση της κυκλικής οικονομίας μέσω της κυκλικής χρήσης του εδάφους εκσκαφής, κλείνοντας τον κύκλο των θρεπτικών ουσιών και του άνθρακα και εφαρμόζοντας μια «ιεραρχία δέσμευσης γης» για τη μείωση της καθαρής δέσμευσης γης έως το 2050
- την πρόληψη της απερήμωσης και επίτευξη ουδετερότητας της υποβάθμισης της γης
- την πρόληψη της ρύπανσης του εδάφους, την αποκατάσταση των υποβαθμισμένων εδαφών και την μολυσμένων εδαφών
- τον μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή προτείνοντας νομικά δεσμευτικούς στόχους για την παύση της αποστράγγισης υδροτόπων και οργανικών εδαφών και για την αποκατάσταση των διαχειριζόμενων και αποστραγγιζόμενων τυρφώνων

Η στρατηγική ενοποιεί, συμπληρώνει και κατευθύνει τη δράση στους διάφορους τομείς πολιτικής που επηρεάζουν και εξαρτώνται από το έδαφος, όπως η γεωργία, η οποία θα υλοποιηθεί σε στενό συντονισμό και συμπληρωματικότητα με άλλες πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, όπως η στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα και η Στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο».

Z. Στρατηγική για τα Δάση

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε μια νέα στρατηγική για τα δάση τον Ιούλιο του 2021 (COM/2021/572), η οποία καλύπτει ολόκληρο τον δασικό κύκλο και προωθεί τις πολλές υπηρεσίες που παρέχουν τα δάση. Η στρατηγική είναι μια εμβληματική πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και βασίζεται στη Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα του 2030. Ειδικότερα, η στρατηγική θα συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα, καθώς και στον στόχο μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55% έως το 2030 και στην κλιματική ουδετερότητα έως το 2050. Η στρατηγική υποστηρίζει τις κοινωνικοοικονομικές λειτουργίες των δασών για ακμάζουσες αγροτικές περιοχές και ενίσχυση της δασικής βιοοικονομίας εντός των ορίων βιωσιμότητας, ενώ προσπαθεί να προστατεύσει, να αποκαταστήσει και να διευρύνει τα δάση της ΕΕ για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, την αναστροφή της απώλειας βιοποικιλότητας και τη διασφάλιση ανθεκτικών και πολυλειτουργικών δασικών οικοσυστημάτων με:

- προώθηση της βιώσιμης δασικής βιοοικονομίας για μακρόβια προϊόντα ξύλου
- εξασφάλιση βιώσιμης χρήσης πόρων με βάση το ξύλο για βιοενέργεια
- προώθηση της βιοοικονομίας που δεν βασίζεται στα δάση, συμπεριλαμβανομένου του οικοτουρισμού
- ανάπτυξη δεξιοτήτων και ενδυνάμωση των ανθρώπων για βιώσιμη βιοοικονομία βασισμένη στα δάση
- προστασία όλων των υπόλοιπων πρωτογενών και παλαιών δασών της ΕΕ
- εξασφάλιση της αποκατάστασης των δασών και της ενισχυμένης βιώσιμης διαχείρισης των δασών για την κλιματική προσαρμογή και την ανθεκτικότητα των δασών
- αναδάσωση δασών βιοποικιλότητας, συμπεριλαμβανομένης της φύτευσης 3 δισεκατομμυρίων πρόσθετων δέντρων έως το 2030
- παροχή οικονομικών κινήτρων σε ιδιοκτήτες και διαχειριστές δασών για τη βελτίωση της ποσότητας και της ποιότητας των δασών της ΕΕ

Η. Στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο»

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε τον Μάιο του 2020 τη στρατηγική της ΕΕ «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» (COM/2020/381) που στοχεύει στη διασφάλιση μιας βιώσιμης αλυσίδας αξίας τροφίμων. Καθορίζει τα ρυθμιστικά και μη ρυθμιστικά μέτρα που απαιτούνται για την επιτάχυνση της μετάβασης σε ένα βιώσιμο σύστημα τροφίμων, με την κοινή γεωργική και αλιευτική πολιτική ως βασικά εργαλεία για τη στήριξη μιας δίκαιης μετάβασης. Οι στόχοι του είναι:

- Επίτευξη ουδέτερου ή θετικού περιβαλλοντικού αντίκτυπου
- Συμβολή στον μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή
- Αντιστροφή της απώλειας βιοποικιλότητας
- Διασφάλιση της επισιτιστικής ασφάλειας, της διατροφής και της δημόσιας υγείας, διασφαλίζοντας ότι όλοι έχουν πρόσβαση σε επαρκή, ασφαλή, θρεπτικά, βιώσιμα τρόφιμα
- Διατήρηση της οικονομικής προσιτότητας των τροφίμων με παράλληλη δημιουργία δικαιότερων οικονομικών αποδόσεων, ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητα του τομέα εφοδιασμού της ΕΕ και προωθώντας το δίκαιο εμπόριο

Η στρατηγική περιλαμβάνει 27 συγκεκριμένες δράσεις για τον μετασχηματισμό του συστήματος τροφίμων της ΕΕ έως το 2030, λαμβάνοντας υπόψη τους ακόλουθους στόχους:

- μείωση κατά 50% της χρήσης και του κινδύνου φυτοφαρμάκων
- μείωση κατά τουλάχιστον 20% της χρήσης λιπασμάτων – συμπεριλαμβανομένης της ζωικής κοπριάς
- μείωση κατά 50% των πωλήσεων αντιμικροβιακών φαρμάκων που χρησιμοποιούνται για τα εκτρεφόμενα ζώα και τις υδατοκαλλιέργειες
- μείωση κατά 50% των απωλειών θρεπτικών ουσιών, διασφαλίζοντας παράλληλα ότι δεν υπάρχει υποβάθμιση της γονιμότητας του εδάφους
- επίτευξη στο 25% της γεωργικής γης με βιολογική καλλιέργεια

Μεταξύ των δράσεών της προτείνει νομικά δεσμευτικούς στόχους έως το 2023 για τη μείωση των αποβλήτων τροφίμων σε ολόκληρη την ΕΕ, υποστηρίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη δέσμευση της Επιτροπής να μειώσει στο μισό τα κατά κεφαλήν απόβλητα τροφίμων σε επίπεδο λιανικής και καταναλωτή έως το 2030 (Στόχος SDG 12.3).

Ορισμένοι από τους παραπάνω στόχους ενσωματώνονται επίσης στη Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα, η οποία δημοσιεύτηκε την ίδια ημέρα με τη Στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο». Αυτές οι δύο στρατηγικές είναι αλληλένδετες και επόμενα η συμπληρωματικότητα μεταξύ βιοποικιλότητας και γεωργίας είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Η στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» υπογραμμίζει επίσης ότι η μετάβαση σε ένα βιώσιμο σύστημα τροφίμων πρέπει να υποστηριχθεί από τη νέα ΚΓΠ που εστιάζει στην Πράσινη Συμφωνία και στοχεύει να βοηθήσει τους γεωργούς να βελτιώσουν τις περιβαλλοντικές και κλιματικές επιδόσεις τους μέσω ενός μοντέλου που είναι περισσότερο προσανατολισμένο στο αποτέλεσμα, καλύτερης χρήσης δεδομένων και αναλύσεων, βελτιωμένων υποχρεωτικών περιβαλλοντικών προτύπων, νέων εθελοντικών μέτρων και μέσω της αυξημένης εστίασης σε επενδύσεις σε πράσινες και ψηφιακές τεχνολογίες και πρακτικές.

Θ. Στρατηγική για τη Βιοοικονομία

Η βιοοικονομία είναι ένας από τους μεγαλύτερους και σημαντικότερους τομείς της ΕΕ που περιλαμβάνει τη γεωργία, τη δασοκομία, την αλιεία, τα τρόφιμα, τη βιοενέργεια και τα βιολογικά προϊόντα. Πρέπει να αναζητηθούν νέοι τρόποι παραγωγής και κατανάλωσης για την αντιμετώπιση προκλήσεων όπως το κλίμα, η υποβάθμιση των οικοσυστημάτων σε συνδυασμό με την αυξανόμενη ζήτηση για τρόφιμα, ζωοτροφές και ενέργεια. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ εκκίνησε τη στρατηγική της για τη βιοοικονομία το 2012 για να τονώσει την ανάπτυξη γνώσης, την έρευνα και την καινοτομία και να εξορθολογίσει τις υπάρχουσες προσεγγίσεις πολιτικής στον τομέα αυτό, όπως η ΚΓΠ. Η επικαιροποίηση του 2018 της στρατηγικής για τη βιοοικονομία (COM/2018/673) στοχεύει στην επιτάχυνση της ανάπτυξης προς μια βιώσιμη κυκλική βιοοικονομία, θέτοντας πέντε στόχους:

- Διασφάλιση της ασφάλειας των τροφίμων και της διατροφής
- Διαχείριση φυσικών πόρων με βιώσιμο τρόπο
- Μείωση της εξάρτησης από μη ανανεώσιμους, μη βιώσιμους πόρους
- Περιορισμός και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή
- Ενίσχυση της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας και δημιουργία θέσεων εργασίας

Υπογραμμίζεται ότι η Στρατηγική για τη βιοοικονομία συμβάλλει επίσης στις επιδιώξεις της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, καθώς και στις στρατηγικές καινοτομίας για την κυκλική οικονομία και την καθαρή ενέργεια, καθώς όλες υπογραμμίζουν τη σημασία μιας βιώσιμης, κυκλικής βιοοικονομίας για την επίτευξη των στόχων τους.

3.2.3 Εθνικοί στόχοι

Η περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα διαμορφώνεται, ως επί το πλείστον, από το πλαίσιο πολιτικής της ΕΕ για την προστασία του περιβάλλοντος, το οποίο εφαρμόζεται μέσω πληθώρας περιβαλλοντικών ενωσιακών νομοθετημάτων. Όπου απαιτείται η θέσπισή τους στην Ελλάδα, υπάρχουν και αντίστοιχες εθνικές ρυθμίσεις. Ο πίνακας 3 παρουσιάζει τα κύρια εθνικά νομοθετικά εργαλεία που καθορίζουν τους περιβαλλοντικούς στόχους στη χώρα, σε συνδυασμό με την αντίστοιχη νομοθεσία της ΕΕ, και τη συνάφειά τους με τους ειδικούς στόχους του ΣΣ ΚΓΠ της προγραμματικής περιόδου 2023-2027.

Το κύριο νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με το περιβάλλον και το κλίμα με το οποίο εναρμονίζονται οι στόχοι του ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027 είναι αυτό που καθορίζεται στο Παράρτημα XIII του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115, που περιλαμβάνει 12 Οδηγίες/Κανονισμούς της ΕΕ και οι οποίοι σχετίζονται άρρηκτα με τους ειδικούς στόχους ΕΣ4, ΕΣ5 και ΕΣ6 του σχεδίου. Αυτές οι απαιτήσεις έχουν ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο της ανάλυσης SWOT καθώς πρέπει να διασφαλιστεί η συνέπεια και η συμπληρωματικότητα των στόχων και των παρεμβάσεων ΚΓΠ του στρατηγικού (άρθρο 109 του κανονισμού ΚΣΣ).

Η υλοποίηση των εθνικών περιβαλλοντικών στόχων συνήθως υπαγορεύει την εκπόνηση και εφαρμογή εθνικών σχεδίων και προγραμμάτων, η αποτύπωση των οποίων περιγράφεται στην ενότητα 3.4, με έμφαση στη συνάφεια με το ΣΣ ΚΓΠ της χώρας.

Πίνακας 3: Εθνικοί περιβαλλοντικοί στόχοι

Τομέας	Νομοθεσία της ΕΕ	Παράρ. XIII ΚΣΣ	Εθνική νομοθεσία	Βασικοί στόχοι	Συνάφεια με στόχους ΣΣ ΚΓΠ
Κλίμα και ενέργεια	Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1999 για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα (<i>Κανονισμός για την Ενεργειακή Ένωση και τη Δράση για το Κλίμα</i>)	✓	(δεσμευτική νομοθετική πράξη)	μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου· υποστήριξη της βιώσιμης ενέργειας· ετοιμότητα και ανθεκτικότητα στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής	ΕΣ4 & ΕΣ8 (βιοοικονομία)
	Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1119 (<i>Ευρωπαϊκό Νομοθέτημα για το Κλίμα</i>)		(δεσμευτική νομοθετική πράξη)		
	Οδηγία (ΕΕ) 2018/2001 για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (<i>Οδηγία ΑΠΕ</i>) [Οδηγία 2009/28/ΕΚ ίσχυε έως 6/2021]	✓	N. 4062/2012 (ΦΕΚ 70/Α/30-03-2012) N. 3851/2010 (ΦΕΚ 85/Α/04-06-2010) <i>Το σχέδιο της νομοθεσίας για τη μεταφορά της Οδηγίας 2018/2001/ΕΕ πρόκειται να τεθεί σε δημόσια διαβούλευση</i>		
	Οδηγία (ΕΕ) 2018/2002 για την τροποποίηση της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση (<i>Οδηγία για την ενεργειακή απόδοση</i>)	✓	N. 4342/2015 (ΦΕΚ 143/Α/09-11-2015) μεταφορά της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ N. 4843/2021 (ΦΕΚ 193/Α/20-10-2021) μεταφορά της Οδηγίας 2018/2002/ΕΕ		
	Κανονισμός (ΕΕ) 2018/841 για τη συμπερίληψη των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και των απορροφήσεων από δραστηριότητες χρήσης γης, αλλαγής χρήσης γης και δασοκομίας στο πλαίσιο του 2030 για το κλίμα και την ενέργεια (<i>Κανονισμός LULUCF</i>)	✓	(δεσμευτική νομοθετική πράξη)		
	Κανονισμός (ΕΕ) 2018/842 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ης Μαΐου 2018, σχετικά με τις δεσμευτικές ετήσιες μειώσεις των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου από τα κράτη μέλη από το 2021 έως το 2030, συμβάλλοντας στη δράση για το κλίμα για την τήρηση των δεσμεύσεων βάσει της Συμφωνίας του Παρισιού και την τροποποίηση του	✓	(δεσμευτική νομοθετική πράξη)		

Τομέας	Νομοθεσία της ΕΕ	Παράρ. XIII ΚΣΣ	Εθνική νομοθεσία	Βασικοί στόχοι	Συνάφεια με στόχους ΣΣ ΚΓΠ
	Κανονισμού (ΕΕ) 525/2013 (Κανονισμός κατανομής εκπομπών)				
	-		N. 4414/2016 (ΦΕΚ 149/Α/09-08-2016) για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή		
Αέρας	Οδηγία 2008/50/ΕΚ για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη (Οδηγία για την ποιότητα του αέρα)	✓	ΚΥΑ 14122/549/Ε.103/2011 (ΦΕΚ 488/Β/30-03-2011)	βελτίωση της ποιότητας του αέρα και μείωση των ατμοσφαιρικών εκπομπών	ΕΣ5
	Οδηγία (ΕΕ) 2016/2284 για τη μείωση των εθνικών εκπομπών ορισμένων ατμοσφαιρικών ρύπων, που τροποποιεί την οδηγία 2003/35/ΕΚ και καταργεί την οδηγία 2001/81/ΕΚ (Οδηγία NEC)	✓	ΚΥΑ 67467/3577/2018 (ΦΕΚ 4740/Β/23-10-2018)		
Βιοποικιλότητα	Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (Οδηγία για τους οικοτόπους)	✓	ΚΥΑ 33318/3028/1998 (ΦΕΚ 1289/Β/28-12-1998), όπως τροποποιήθηκε με την ΚΥΑ 14849/853/Ε103/2008 (ΦΕΚ 645/Β/11-04-2008)	διατήρηση προστατευόμενων οικοτόπων και ειδών· προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας	ΕΣ6
	Οδηγία 2009/147/ΕΚ για τη διατήρηση των άγριων πτηνών (Οδηγία για την ορνιθοπανίδα)	✓	ΚΥΑ 37338/1807/Ε103/2010 (ΦΕΚ 1495/Β/06-09-2010), όπως τροποποιήθηκε με την ΚΥΑ 8353/276/Ε103/2012 (ΦΕΚ 415/Β/23-02-2012)		
	-		N. 3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/31-03-2011) για τη βιοποικιλότητα		
	-		Υπουργική Απόφαση 30339/982/2021 (ΦΕΚ 1375/Β/7-4-2021) για τους εθνικούς στόχους για την κατάσταση διατήρησης προστατευόμενων οικοτόπων και ειδών		
Ύδατα	Οδηγία 2000/60/ΕΚ για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (Οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα)	✓	N. 3199/2003 (ΦΕΚ 280/Α/09-12-2003) ΠΔ 51/2007 (ΦΕΚ 54/Α/08-03-2007)	παροχή επαρκούς ποσότητας νερού καλής ποιότητας· προστασία από ακραίες υδρολογικές συνθήκες	ΕΣ5 & ΕΣ9 (φυτοφάρμακα)
	Οδηγία 91/676/ΕΟΚ για την προστασία των υδάτων από τη ρύπανση που προκαλείται	✓	ΚΥΑ 161690/1335/1997 (ΦΕΚ 519/Β/25-06-1997)		

Τομέας	Νομοθεσία της ΕΕ	Παράρ. XIII ΚΣΣ	Εθνική νομοθεσία	Βασικοί στόχοι	Συνάφεια με στόχους ΣΣ ΚΓΠ
	από νιτρικά άλατα γεωργικών πηγών (Οδηγία για τα νιτρικά άλατα)				
	Οδηγία 2009/128/ΕΚ για την ορθολογική χρήση των γεωργικών φαρμάκων (Οδηγία για τη βιώσιμη χρήση των φυτοφαρμάκων)	✓	N. 4036/2012 (ΦΕΚ 8/Α/27-01-2012)		
	Οδηγία 2007/60/ΕΚ για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας (Οδηγία για τις πλημμύρες)		ΚΥΑ 31822/1542/Ε103/2010 (ΦΕΚ 1108/Β/21-07-2010) όπως τροποποιήθηκε με την ΚΥΑ 177772/924/2017 (ΦΕΚ 2140/Β/22-06-2017)		
	-		ΚΥΑ 145116/2011 (ΦΕΚ 354/Β/08-03-2011) περί επαναχρησιμοποίησης επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων, όπως τροποποιήθηκε με την ΚΥΑ 191002/2013 (ΦΕΚ 2220/Β/09-09-2013) και την ΚΥΑ (79/2001) και την ΚΥΑ 191002/2013. Β/22-01-2015)		
	Κανονισμός (ΕΕ) 2020/741 για τις ελάχιστες απαιτήσεις για την επαναχρησιμοποίηση του νερού (Κανονισμός επαναχρησιμοποίησης νερού)		(δεσμευτική νομοθετική πράξη)		
Απόβλητα	Οδηγία (ΕΕ) 2018/851 που τροποποιεί την Οδηγία 2008/98/ΕΚ για τα απόβλητα (Οδηγία πλαίσιο για τα απόβλητα)		N. 4819/2021 (ΦΕΚ 129/Α/23-07-2021)	εφαρμογή της ιεραρχίας των αποβλήτων και μετατροπή των αποβλήτων σε πόρο	ΕΣ8 & ΕΣ9
Τοπίο	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου (γνωστή ως Σύμβαση της Φλωρεντίας)		N. 3827/2010 (ΦΕΚ 30/Α/25-02-2010)	προώθηση της προστασίας και διαχείρισης του τοπίου	ΕΣ6

3.3 Περιβαλλοντικά ζητήματα που έχουν ληφθεί υπόψη κατά την προετοιμασία του σχεδίου

Ο γενικός στόχος της νέας ΚΓΠ είναι να συνεχίσει να υποστηρίζει τους γεωργούς και τις αγροτικές κοινότητες, καθοδηγώντας τη βιώσιμη ανάπτυξη της γεωργίας και των αγροτικών περιοχών της ΕΕ και αντικατοπτρίζοντας τη φιλοδοξία της ΕΕ για περιβαλλοντική φροντίδα και δράση για το κλίμα. Η αλλαγή του κλίματος, οι φυσικοί πόροι, η βιοποικιλότητα, οι οικότοποι και τα τοπία καλύπτονται όλα στους στόχους σε επίπεδο ΕΕ. Η εισοδηματική στήριξη των γεωργών είναι ήδη συνδεδεμένη με την εφαρμογή πρακτικών φιλικών προς το περιβάλλον και το κλίμα και η νέα ΚΓΠ απαιτεί από τους γεωργούς να επιτύχουν υψηλότερο επίπεδο φιλοδοξίας τόσο μέσω υποχρεωτικών μέτρων όσο και μέσω εθελοντικών μέτρων:

- Οι άμεσες ενισχύσεις εξαρτώνται από ενισχυμένες περιβαλλοντικές και κλιματικές απαιτήσεις.
- Κάθε κράτος μέλος πρέπει να προσφέρει οικολογικά προγράμματα χρηματοδοτούμενα με μερίδιο των εθνικών κονδυλίων των άμεσων ενισχύσεων, για να υποστηρίξει τους γεωργούς να υπερβούν τις υποχρεωτικές απαιτήσεις.
- Τουλάχιστον το 35% κάθε εθνικής χρηματοδότησης για την αγροτική ανάπτυξη θα διατίθεται σε περιβαλλοντικά και κλιματικά μέτρα.
- Δυνατότητα μεταφοράς 15% από τον Πυλώνα 1 στον Πυλώνα 2 για δαπάνες που αφορούν μέτρα για το κλίμα και το περιβάλλον.

Το προτεινόμενο ΣΣ ΚΓΠ έχει σχεδιαστεί για να εφαρμόσει τη νέα πρόταση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα την περίοδο 2023-2027, εστιάζοντας μεταξύ άλλων σε βελτιωμένες περιβαλλοντικές και κλιματικές επιδόσεις των αγροτικών περιοχών. Το ΣΣ ΚΓΠ έχει συνταχθεί λαμβάνοντας υπόψη τον Κανονισμό (ΕΕ) 2021/2115, σύμφωνα με τον οποίο ένας από τους τρεις γενικούς στόχους του ΣΣ ΚΓΠ είναι η ενίσχυση της περιβαλλοντικής φροντίδας και της δράσης για το κλίμα και η συμβολή στους περιβαλλοντικούς και κλιματικούς στόχους της Ένωσης, οι οποίοι αντικατοπτρίζονται στους τρεις ειδικούς στόχους της:

- Συμβολή στον μετριασμό και την προσαρμογή της κλιματικής αλλαγής, καθώς και στη βιώσιμη ενέργεια (ΕΣ4)
- Προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και αποτελεσματικής διαχείρισης φυσικών πόρων, όπως το νερό, το έδαφος και ο αέρας (ΕΣ5)
- Συμβολή στην προστασία της βιοποικιλότητας, ενίσχυση των οικοσυστημικών υπηρεσιών και τη διατήρηση των οικοτόπων και των τοπίων (ΕΣ6)

Επιπλέον, το ΣΣ ΚΓΠ επιδιώκει δύο άλλους ειδικούς στόχους που θα του επιτρέψουν να συμβάλει στους στόχους για την κυκλική οικονομία, τη βιοοικονομία και την πρόληψη των αποβλήτων τροφίμων, παράλληλα με τη βελτίωση του κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος των αγροτικών περιοχών, οι οποίοι είναι:

- Προώθηση της απασχόλησης, της ανάπτυξης, της κοινωνικής ένταξης και της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της βιοοικονομίας και της βιώσιμης δασοκομίας (ΕΣ8)
- Βελτίωση της ανταπόκρισης της γεωργίας της Ένωσης στις απαιτήσεις της κοινωνίας όσον αφορά τα τρόφιμα και την υγεία, συμπεριλαμβανομένης της απαίτησης για ασφαλή, θρεπτικά και βιώσιμα τρόφιμα, καθώς και για καλή μεταχείριση των ζώων (ΕΣ9)

Το προτεινόμενο ΣΣ ΚΓΠ έλαβε επίσης υπόψη τις συστάσεις της Επιτροπής για την Ελλάδα, που δημοσιεύθηκαν με τη μορφή εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής (SWD/2020/372), το οποίο προσδιορίζει βασικά στρατηγικά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν για την υλοποίηση των προαναφερθέντων ειδικών στόχων της ΚΓΠ στην Ελλάδα.

Με βάση τα αποτελέσματα της τελευταίας προγραμματικής περιόδου 2014-2020 που θα εφαρμοστεί έως το 2022, διαμορφώθηκε το προτεινόμενο ΣΣ ΚΓΠ μετά από εκτενή ανάλυση SWOT και εκτίμηση των αναγκών, που επέτρεψε τη διαμόρφωση των ειδικών στόχων της χώρας για το περιβάλλον και το κλίμα, ενώ παράλληλα συμμορφώνεται με τους γενικούς και ειδικούς στόχους που τίθενται εντός της ΕΕ και επιδιώκει τη συνοχή με το αντίστοιχο περιβαλλοντικό νομοθετικό πλαίσιο. Για την επίτευξη των συγκεκριμένων στόχων που θα συμβάλουν στους περιβαλλοντικούς και κλιματικούς στόχους της χώρας, οι παρεμβάσεις του προτεινόμενου ΣΣ ΚΓΠ σχεδιάζονται σύμφωνα με τις συνθήκες της χώρας και βασίζονται στα είδη παρεμβάσεων που αναφέρονται στον κανονισμό ΚΣΣ.

3.4 Σχετικά εθνικά σχέδια και προγράμματα

Τα σχέδια και προγράμματα της εθνικής πολιτικής για το περιβάλλον και το κλίμα που σχετίζονται με το Στρατηγικό Σχέδιο ΚΓΠ της Ελλάδας της προγραμματικής περιόδου 2023-2027 παρατίθενται στον πίνακα 4**Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε..** Με διακριτική ένδειξη σημειώνονται τα εθνικά σχέδια και προγράμματα που προκύπτουν από την ενωσιακή νομοθεσία για το περιβάλλον και το κλίμα που απαριθμούνται στο παράρτημα XIII του κανονισμού ΚΣΣ (βλ. επίσης Πίνακα 3), τα οποία αποτελούν και τα βασικά εθνικά σχέδια και προγράμματα που λαμβάνονται υπόψη κατά την κατάρτιση του ΣΣ ΚΓΠ.

Πίνακας 4: Εθνικά σχέδια και προγράμματα

Περιβαλλοντικός τομέας	Σχέδια /προγράμματα	Σχέδια που λαμβάνονται υπόψη (άρθρο 108 του ΚΣΣ)
Κλίμα και ενέργεια	Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΦΕΚ 4893/Β/31-12-2019)	✓
	Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή Περιφερειακά Σχέδια για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (υπό εκπόνηση)	
Αέρας	Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης (ΚΥΑ ΥΠΕΝ/ΔΚΓΠΑ/5615/121/2021, ΦΕΚ 182/Β/22-01-2021)	✓
Βιοποικιλότητα	Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα και το σχέδιο δράσης της (ΥΑ 40332/2014 ΦΕΚ 2383/Β/8-9-2014)	
	Πλαίσιο Δράσης Προτεραιότητας περιοχών Natura 2000, για την προγραμματική περίοδο 2023-2027	✓
	Εθνική Στρατηγική για τα Δάση (ΚΥΑ 170195/758/2018, ΦΕΚ 5351/Β/21-11-2018)	
Ύδατα	Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών (ΦΕΚ, Issue Β, 4664, 4665, 4666, 4672, 4673, 4674, 4675, 4676, 4677, 4678, 4679, 4680, 4681, 46201, θεσμοθετημένη)	✓
	Πρόγραμμα Δράσης για τις Ευπρόσβλητες Περιοχές στα Νιτρικά (ΚΥΑ 38552/265/2019 (ΦΕΚ 1496/Β/03-05-2019)	✓
	Εθνικό σχέδιο δράσης για την ορθολογική χρήση των γεωργικών φαρμάκων (ΚΥΑ 9269/246316, ΦΕΚ 4032/Β/21-09-2020)	✓

Περιβαλλοντικός τομέας	Σχέδια /προγράμματα	Σχέδια που λαμβάνονται υπόψη (άρθρο 108 του ΚΣΣ)
	Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας (ΦΕΚ, Issue B, 2640, 2691, 2692, 2686, 2684, 2693, 2682, 2685, 2689, 2638, 2690, 2688, 2687, 263101-26)	
Απόβλητα	Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία και το επικαιροποιημένο σχέδιο δράσης της για την περίοδο 2021-2025	
	Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΦΕΚ 185/Α/29-09-2020)	
	Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων 2021-2030	
Εδαφος	Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά της Ερημοποίησης (ΦΕΚ 974/Β/27-07-2001)	
Γη	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Ν. 6876/4871, ΦΕΚ 128/Α/03-07-2008) Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια (ΦΕΚ 248/ΑΑΠ/25-10-2018, ΦΕΚ 181/Δ/16-04-2019, ΦΕΚ 286/ΑΑΠ/28-11-2018, ΦΕΚ 269/ΑΑΠ/15-11-20. 16 ΑΑΠ/05-02-2019, ΦΕΚ 260/ΑΑΠ/08-11-2017, ΦΕΚ/299 ΑΑΠ/14-12-2018, ΦΕΚ 485/Δ/20-08-2020, Ν. 4277/2014, Ν. 15. 1985, τα υπόλοιπα περιφερειακά χωροταξικά σχέδια είναι υπό αναθεώρηση)	

Αυτά τα σχέδια, προγράμματα και στρατηγικές αναλύονται στις ακόλουθες παραγράφους. Συνολικά, το ΣΣ ΚΓΠ αναμένεται είτε να υποστηρίξει είτε να υποστηριχθεί από αυτά τα πολιτικά κείμενα μέσω παρόμοιων στόχων.

3.4.1 Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή

Η Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (ΕΣΠΚΑ) που εγκρίθηκε με τον Νόμο 4414/2016 περιγράφει τη στρατηγική προσέγγιση της κυβέρνησης για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή στην Ελλάδα. Η ΕΣΠΚΑ είναι ένα γενικό έγγραφο πολιτικής, το οποίο καθορίζει τους στόχους, τις αρχές και τις προτεραιότητες της προσαρμογής και απαριθμεί πιθανά μέτρα προσαρμογής για όλους τους περιβαλλοντικούς και κοινωνικοοικονομικούς τομείς που είναι πιθανό να επηρεαστούν σημαντικά από την κλιματική αλλαγή. Ως εκ τούτου, παρέχει καθοδήγηση, διορατικότητα και προτεραιότητες, οι οποίες θα πρέπει να εξειδικευτούν περαιτέρω (δηλαδή λεπτομερείς) σε περιφερειακό επίπεδο και να διατυπωθούν σε 13 Περιφερειακά Σχέδια για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή - ΠεΣΠΚΑ (απαιτείται από τον νόμο 4414/2016) που θα εφαρμοστούν εντός 7ετούς κύκλου προγραμματισμού. Ο κάθετος συντονισμός (δηλαδή μεταξύ εθνικού και περιφερειακού επιπέδου) επιτυγχάνεται μέσω του ΥΠΕΝ, βάσει των προτεραιοτήτων του ΕΣΠΚΑ. Η εθνική στρατηγική περιλαμβάνει ενδεικτικές δράσεις και μέτρα προσαρμογής για 15 τομεακές πολιτικές, συμπεριλαμβανομένων της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, των δασικών οικοσυστημάτων, της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ποικιλομορφία των κλιματικών, κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών συνθηκών ποικίλλει σημαντικά στη χώρα, καθώς τέτοια λεπτομερή σχέδια μπορούν να αναπτυχθούν και να εφαρμοστούν μόνο σε περιφερειακό επίπεδο για την αντιμετώπιση περιφερειακών και τοπικά ευάλωτων τομέων και τις περιοχές προτεραιοτήτων. Για το σκοπό αυτό, κάθε ΠεΣΠΚΑ θα ορίζει δράσεις προτεραιότητας με βάση τις ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά κάθε Περιφέρειας. Η Υπουργική Απόφαση 11258/2017 που παρέχει τις αναλυτικές προδιαγραφές για το περιεχόμενο των ΠεΣΠΚΑ απαιτεί από τις Περιφερειακές Αρχές να διενεργούν λεπτομερή

αξιολόγηση των πιθανών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής για βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα, για τον προσδιορισμό και τη χαρτογράφηση σχετικών κινδύνων, ευπαθειών και περιοχών προτεραιοτήτων που σχετίζονται με το κλίμα, ώστε να δοθεί προτεραιότητα στη δράση προσαρμογής με βάση τη σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας και τα οφέλη τους, να εντοπίσει συνέργειες με άλλες πολιτικές και περιφερειακά σχέδια (π.χ. σχέδια χρήσης γης, διαχείριση υδάτων και σχέδια διαχείρισης κινδύνων πλημμύρας) και να ενσωματώσει, ανάλογα με τις ανάγκες, μέτρα προτεραιότητας στον περιφερειακό σχεδιασμό. Οι επιπτώσεις του κλίματος ποικίλλουν σημαντικά, όχι μόνο ανάλογα με τον τύπο της καλλιέργειας, αλλά και μεταξύ των 11 κλιματικών ζωνών που εξετάστηκαν, με τις πιο θετικές επιδράσεις να εντοπίζονται στη Βόρεια και Δυτική Ελλάδα και τις πιο αρνητικές στη Νότια, Ανατολική και νησιωτική Ελλάδα. Κάθε ΠΕΣΠΚΑ θα ορίζει δράσεις προσαρμογής προτεραιότητας με βάση τις ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά κάθε Περιφέρειας.

Η Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη γεωργία και τη δασοκομία όσον αφορά τις τομεακές πολιτικές προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή. Δίνεται προτεραιότητα στις συνέργειες μεταξύ των δράσεων προσαρμογής και μετριασμού, μέσω της διατήρησης και της αειφόρου χρήσης των εδαφικών πόρων και των πρακτικών διαχείρισης της γης. Από την άποψη αυτή, οι πιθανές ενέργειες προσαρμογής που προτείνονται από την ΕΣΠΚΑ για τη γεωργία και τη δασοκομία περιγράφονται παρακάτω:

Γεωργικές εκτάσεις

- Πρόσκτηση καινοτόμου γνώσης, ειδικά όσον αφορά τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής σε παραδοσιακές καλλιέργειες, όπως η ελαιοκαλλιέργεια και η αμπελοργία και διάδοση σε εκπαιδευτές και τελικούς αποδέκτες (επαγγελματίες της υπαίθρου).
- Προώθηση του περιφερειακού σχεδιασμού με βάση τα επίπεδα τρωτότητας και τα νέα δεδομένα που αποκτώνται μέσω της ανάπτυξης κατάλληλων δεικτών και της συστηματικής παρακολούθησης των κρίσιμων παραμέτρων.
- Βελτίωση του εθνικού συστήματος παρακολούθησης ποσότητας και ποιότητας των επιφανειακών και υπόγειων υδάτινων υδροφορέων.
- Αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων (έδαφος, υδατικοί πόροι και βιοποικιλότητα) για την πρόληψη της ερημοποίησης και την προστασία από τη φυσική διάβρωση χρησιμοποιώντας κατάλληλες καλλιεργητικές πρακτικές και για την πρόληψη της υποβάθμισης της δομής του εδάφους με συμπίεση, μείωση της οργανικής ύλης (με μέτρα όπως η αντικατάσταση χημικών λιπασμάτων σε βιολογικά, μείωση της καύσης του καλαμιού κ.λπ.), αλάτωση του εδάφους και του υπογείου νερού (με χρήση καλύτερης ποιότητας νερού και κατάλληλων τεχνικών άρδευσης, λογική λίπανση κ.λπ.).
- Μειωμένη χρήση νερού με μέτρα όπως ο εξορθολογισμός της άρδευσης με την ευθυγράμμισή της με τις πραγματικές ανάγκες των φυτών, η υιοθέτηση αποτελεσματικότερων συστημάτων άρδευσης, η ελαχιστοποίηση των απωλειών μεταφοράς νερού μέσω της βελτιωμένης συντήρησης των υφιστάμενων συλλογικών δικτύων άρδευσης και αποστράγγισης καθώς και θέσπιση ανώτατου ορίου νερού ανά εκτάριο σε περιοχές όπου καλλιεργούνται υδροβόρα φυτικά είδη.
- Αλλαγές στις τεχνικές καλλιέργειας και στην επιλογή των καλλιεργειών (π.χ. καλλιέργειες που απαιτούν λιγότερο νερό) λόγω αυξημένων θερμοκρασιών.
- Δημιουργία νέων ποικιλιών ανθεκτικών σε βιοτικές και αβιοτικές καταπονήσεις με την αξιοποίηση του εγχώριου γενετικού υλικού και την επιτάχυνση της προσαρμογής του στις εξελισσόμενες κλιματικές συνθήκες.
- Διαχείριση κινδύνου από καταστροφές κλιματικής αλλαγής, ιδιαίτερα ακραία καιρικά φαινόμενα.
- Προσαρμογή, εάν είναι απαραίτητο, των συστημάτων στέγασης και διαχείρισης των ζώων εκτροφής υπό τις νέες περιβαλλοντικές συνθήκες που διαμορφώνονται από την κλιματική

αλλαγή, ώστε να παραμείνουν τεχνικά εφικτά, οικονομικά βιώσιμα, περιβαλλοντικά αποδεκτά και να αποφευχθούν δυσμενείς επιπτώσεις στην καλή διαβίωση των εκτρεφόμενων ζώων.

- Προστασία από την υπερβόσκηση και την υποβόσκηση με τον προσδιορισμό της ικανότητας βόσκησης των βοσκοτόπων και με τη διατήρηση και ενίσχυση της φυσικής χλωρίδας με φυτά κατάλληλων ποικιλιών που παρουσιάζουν καλύτερη προσαρμοστικότητα στις νέες περιβαλλοντικές συνθήκες.

Δασικές Εκτάσεις

- Απόκτηση και αξιοποίηση καινοτόμου γνώσης
- Διασφάλιση της βιοποικιλότητας των δασικών οικοσυστημάτων δράσεις όπως:
 - Προώθηση αγροδασοκομικών συστημάτων.
 - Επιλογή ποικιλιών δασικών ειδών για φύτευση ή ευνοϊκή για είδη φυσικής αναγέννησης, ανθεκτικά στο αναμενόμενο ξηρότερο και θερμότερο περιβάλλον καθώς και σε ακραία καιρικά φαινόμενα.
 - Σύνταξη και υλοποίηση περιφερειακών μελετών για δασικά συμπλέγματα (όχι μόνο για δάση), που στοχεύουν στη βελτίωση της σύνθεσης και της αρχιτεκτονικής δομής των δασικών οικοσυστημάτων, λαμβάνοντας υπόψη το επίπεδο τρωτότητας, για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας σε επίπεδο γενετικής ποικιλότητας, φυτών και ζώων την ποικιλομορφία, την ποικιλομορφία των οικοσυστημάτων και τα φυσικά τοπία. Αυτός ο στόχος μπορεί να επιτευχθεί με την εφαρμογή ειδικής καλλιέργειας, πιο έντονης από ό,τι στο παρελθόν, για περιορισμό του ανταγωνισμού στο επιθυμητό είδος.
 - Ενέργειες για τον εντοπισμό και τον έλεγχο χωροκατακτητικών ξένων ειδών (ζιζανίων).
- Βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων με μέτρα όπως:
 - Δημιουργία δομών δασικών συστάδων, κατά προτίμηση με τη μορφή μείγματος ειδών, αποφυγή αποψίλωσης για αυξημένη βιοποικιλότητα και σταθερότητα των οικοσυστημάτων, φροντίδα και διαχείριση της βλάστησης υπόγειων υδάτων για τη βελτιστοποίηση της σχέσης παραγωγής - χρησιμοποίησιμου νερού και απορροής .
 - Προσαρμογή δασικών παρεμβάσεων για τη δημιουργία πιο λεπτών δασικών συστάδων, ικανών να παράγουν με περιορισμένη υγρασία του εδάφους, υψηλότερες θερμοκρασίες και να ανταποκρίνονται σε ακραία καιρικά φαινόμενα.
 - Διαχείριση της κατώτερης βλάστησης με ξέφωτα και ελεγχόμενη βόσκηση, ώστε να μειωθεί ο ανταγωνισμός για την υγρασία του εδάφους στα δέντρα καθώς και ο κίνδυνος πυρκαγιών.
 - Εφαρμογή ορθολογικής βόσκησης οικοσυστημάτων δασικών λιβαδιών (βόσκηση ίση με ικανότητα βόσκησης) για τη βελτιστοποίηση της βιοποικιλότητας και την παραγωγή πολλαπλών προϊόντων και υπηρεσιών.
- Περιορισμός πυρκαγιών με ενέργειες όπως:
 - Καθιέρωση δασικού μητρώου (καταγραφή χρήσεων γης, σύσταση βλάστησης και ιδιοκτησιακή κατάσταση) που θα μειώνει τις πυρκαγιές που σχετίζονται με καταπάτηση δημόσιας γης.
 - Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου πρόληψης, αποκατάστασης ζημιών από πυρκαγιές αλλά και κατάσβεσής τους.
 - Εξασφάλιση ότι, εντός 10 ημερών μετά την πυρκαγιά, οι πιο διαβρωμένες καμένες εκτάσεις θα σπαρθούν με γρασίδι, έτσι ώστε κατά την πρώτη κρίσιμη περίοδο μετά την πυρκαγιά, το έδαφος να προστατεύεται και να σταθεροποιείται έτσι ώστε να αποφεύγονται δαπανηρά υδραυλικά έργα και να βελτιώνεται η ισορροπία του χρησιμοποιήσιμου νερού .
 - Έμφαση στην πρόληψη με τη διασφάλιση της προσβασιμότητας και τον περιορισμό της εύφλεκτης βλάστησης μέσω καλλιεργειών και ελεγχόμενης βόσκησης.
 - Αναβάθμιση εξοπλισμού δασοπυρόσβεσης και καθοδήγηση για την αποκατάσταση των φυσικών οικοσυστημάτων.

- Καλλιεργημένες δασικές παρεμβάσεις, σε συνδυασμό με ελεγχόμενη βόσκηση για μείωση της εύφλεκτης κατώτερης βλάστησης.
- Παραγωγή χρησιμοποιήσιμου ύδατος με την κατασκευή φραγμάτων για τη συγκράτηση των φερτών υλικών, την ομαλοποίηση της απορροής ύδατος, τον εμπλουτισμό των υπόγειων υδροφορέων και τη μείωση της διάβρωσης και των πλημμυρών.

3.4.2 Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα

Το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) (που εγκρίθηκε με την Απόφαση του Κυβερνητικού Συμβουλίου Οικονομικής Πολιτικής 4/31.12.2019, ΦΕΚ 4893/Β) περιλαμβάνει με ολιστικό τρόπο όλα τα μέτρα μετριασμού της κλιματικής αλλαγής που προβλέπονται για την περίοδο 2020-2030 και αποτελεί το έγγραφο στρατηγικής πολιτικής που έχει αντικαταστήσει το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ενέργεια.

Το ΕΣΕΚ συνιστά ένα ισόρροπο συνδυασμό φιλόδοξης και ορθολογικής εθνικής ενεργειακής πολιτικής, με στόχο πρωτίστως να διασφαλίσει την επίτευξη των στόχων της ΕΕ για το κλίμα και την ενεργειακή ένωση έως το 2030. Μια τέτοια ενεργειακή μετάβαση απαιτεί υψηλότερο στόχο για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, αυξημένη διείσδυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) σε ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας, βελτιωμένη ενεργειακή απόδοση για μεγαλύτερη εξοικονόμηση ενέργειας και σταδιακή κατάργηση του λιγνίτη στην παραγωγή ενέργειας, για να διασφαλιστεί ότι αυτός ο ριζικός μετασχηματισμός του ενεργειακού τομέα θα οδηγήσει σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία έως το 2050. Εκτός από την εμβληματική πρωτοβουλία για σταδιακή κατάργηση όλων των λιγνιτικών σταθμών έως το 2028, οι κύριοι κλιματικοί ποσοτικοί στόχοι του ΕΣΕΚ για το 2030 είναι η μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου άνω του 42% σε σύγκριση με το 1990 (άνω του 56% σε σύγκριση με το 2005). Αυτή η μείωση κατά 56% αντιστοιχεί σε μείωση 33% στους τομείς εκτός ΣΕΔΕ έως το 2030 σε σύγκριση με το 2005. Δεν υπάρχει τομεακός στόχος για τη γεωργία (ή για κανέναν άλλο τομέα). Όσον αφορά τις ΑΠΕ, ο στόχος για το μερίδιό τους στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας είναι να φτάσει το 35% έως το 2030, ενώ το μερίδιο των ΑΠΕ στην κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας αναμένεται να ξεπεράσει το 60%. Όσον αφορά τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, στόχος είναι το 2030 να επιτευχθεί τελική κατανάλωση ενέργειας χαμηλότερη από αυτή του 2017, δηλαδή βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κατά 38% στην τελική κατανάλωση ενέργειας, κυρίως μέσω μέτρων για τους τομείς των κτιρίων και των μεταφορών.

Το ΕΣΕΚ προωθεί συγκεκριμένα τις ΑΠΕ και την ενεργειακή απόδοση στη γεωργία για την περίοδο 2021-2030, θέτοντας τις ακόλουθες προτεραιότητες:

- Χειρισμός και αξιοποίηση αγροτικών και κτηνοτροφικών υπολειμμάτων ακολουθώντας την ιεραρχία των αποβλήτων.
- Ανάπτυξη της εγχώριας παραγωγής προηγμένων βιοκαυσίμων για τις αλυσίδες μεταφοράς και εφοδιασμού για χρήση τους με τη αξιοποίηση αποβλήτων και υπολειμμάτων αγροκτημάτων, διασφαλίζοντας παράλληλα την παραγωγή βιοκαυσίμων 2ης γενιάς ώστε να αποφεύγεται ο ανταγωνισμός με την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων.
- Προώθηση της χρήσης ΑΠΕ και δράσεων βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης στον γεωργικό τομέα.

Προτείνονται συγκεκριμένα μέτρα για την προώθηση της βιομάζας για παραγωγή ενέργειας, όπως:

- η οργάνωση της εφοδιαστικής αλυσίδας και ο χωροταξικός σχεδιασμός για την προσωρινή αποθήκευση γεωργικής/δασικής υπολειμματικής βιομάζας, συμπεριλαμβανομένης της υποστήριξης για την ανάπτυξη υποδομής για την προσωρινή αποθήκευση, προ-επεξεργασία και αποθήκευση υπολειμματικής βιομάζας (δημόσια ή ιδιωτική), η οποία θα συμβάλλει στην

αντιμετώπιση της ακατάλληλης πρακτικής των χώρων ανοιχτής καύσης που παρατηρούνται στην ύπαιθρο,

- το σύστημα πιστοποίησης βιωσιμότητας συντήρησης και επέκτασης για τα βιοκαύσιμα για να διασφαλιστεί ότι στην Ελλάδα παράγονται μόνο βιώσιμα βιοκαύσιμα,
- αειφόρος διαχείριση των δασών, συμπεριλαμβανομένης της ορθολογικής υλοτόμησης των δασών, της ενημέρωσης των σχεδίων δασικής διαχείρισης για τη διασφάλιση ενός βιώσιμου κύκλου περιοδικών υλοτομιών, της ενίσχυσης του ρόλου των συνεταιρισμών στον καθαρισμό των δασών για την προστασία τους από πυρκαγιές και της χρήσης της ξυλώδους βιομάζας που αφαιρείται για ενεργειακούς σκοπούς,
- αύξηση της δάσωσης και μεγιστοποίηση της συνεισφοράς της απορρόφησης στη μετάβαση σε ένα μέλλον κλιματικής ουδετερότητας (βάσει των κανόνων LULUCF),
- προώθηση ενεργειακών καλλιεργειών ξυλώδους βιομάζας ή πρεμνοφυτειών, ώστε ο πρωτογενής τομέας να συμβάλλει επίσης στην παραγωγή βιομάζας από την καλλιέργεια δασικών ειδών βραχείας περιστροφής και άλλων πολυετών φυτών,
- ανάπτυξη της αγοράς βιοαιθανόλης με την ενίσχυση της «συμβατικής» βιοαιθανόλης, που προέρχεται από την επεξεργασία καλαμποκιού, σιταριού, τεύτλων, κ.λπ., σύμφωνα με τα ισχύοντα κριτήρια βιωσιμότητας, και
- ανάπτυξη της αγοράς βιομεθανίου, τόσο για την έγχυση του στο δίκτυο φυσικού αερίου (πράσινο αέριο) όσο και για τη χρήση του ως καύσιμο μεταφορών με την ανάπτυξη κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου.

Όσον αφορά την προώθηση των ΑΠΕ, τα μέτρα περιλαμβάνουν την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων μέσω του συστήματος ενεργειακού συμψηφισμού και εικονικού ενεργειακού συμψηφισμού τόσο σε γεωργικές όσο και σε κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις και σε αντλιοστάσια. Σημειώνεται ότι η εγκατάσταση ΑΠΕ επιτρέπεται και σε εκτάσεις υψηλής παραγωγικότητας με προσεκτικό τρόπο ώστε η παραγωγή ενέργειας να μην ανταγωνίζεται τις οικονομικές δραστηριότητες του αγροτικού και κτηνοτροφικού τομέα. Τέλος, όσον αφορά τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, προωθούνται μέτρα για την αντικατάσταση των υφιστάμενων (ιδιαίτερα υψηλής κατανάλωσης ενέργειας) μηχανημάτων και εγκαταστάσεων που χρησιμοποιούνται τόσο σε γεωργικές όσο και σε κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις.

3.4.3 Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης

Σε εφαρμογή του άρθρου 6 της Οδηγίας 2016/2284, θεσπίστηκε το Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου της Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης (ΕΠΕΑΡ) (ΚΥΑ ΥΠΕΝ/ΔΚΑΠΑ/5615/121/2021 ΦΕΚ 182/Β/22-01-2021) σύμφωνα με το Μέρος 1 του Παραρτήματος ΙΙΙ προκειμένου να περιοριστούν οι ετήσιες ανθρωπογενείς εκπομπές διοξειδίου του θείου (SO₂), οξειδίων του αζώτου (NO_x), πτητικών οργανικών ενώσεων εκτός του μεθανίου (NMVOC), αμμωνίας (NH₃) και λεπτών αιωρούμενων σωματιδίων (PM_{2,5}) στα επίπεδα που περιγράφονται στο Παράρτημα ΙΙ, Πίνακας Α της Οδηγίας 2016/2284 για την περίοδο μεταξύ 2020 και 2029 και για το 2030 και μετά, με έτος βάσης το 2005. Σύμφωνα με την οδηγία, πλέον του εθνικού προγράμματος ελέγχου της ατμοσφαιρικής ρύπανσης απαιτείται η παρακολούθηση και αναφορά των εκπομπών που αναφέρονται στο παράρτημα Ι της Οδηγίας 2016/2284, καθώς και οι επιπτώσεις τους.

Το περιεχόμενο του ΕΠΕΑΡ περιλαμβάνει α) το εθνικό πλαίσιο πολιτικής για την ποιότητα και τη ρύπανση του ατμοσφαιρικού αέρα στο πλαίσιο του οποίου έχει αναπτυχθεί το πρόγραμμα, συμπεριλαμβανομένων: (i) των προτεραιοτήτων πολιτικής και της σχέσης τους με προτεραιότητες που ορίζονται σε άλλους σχετικούς τομείς πολιτικής, συμπεριλαμβανομένης της κλιματικής αλλαγής και κατά περίπτωση, τη γεωργία, μεταξύ άλλων· (ii) των αρμοδιοτήτων που ανατίθενται σε εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές· (iii) της προόδου που έχει σημειωθεί μέσω των τρέχουσων πολιτικών και μέτρων για τη μείωση των εκπομπών και τη βελτίωση της ποιότητας του

ατμοσφαιρικού αέρα, και τον βαθμό εκπλήρωσης των υποχρεώσεων σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο· (iv) της προβλεπόμενης περαιτέρω εξέλιξης με την παραδοχή ότι δεν πρόκειται να τροποποιηθούν οι πολιτικές και μέτρα που έχουν ήδη εγκριθεί· β) τις επιλογές πολιτικής που εξετάστηκαν με σκοπό τη συμμόρφωση με τις δεσμεύσεις μείωσης των εκπομπών και τη συμβολή στην περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα· όπου είναι διαθέσιμο, τις ατομικές ή συνδυασμένες επιπτώσεις των πολιτικών και μέτρων στη μείωση των εκπομπών, στην ποιότητα του αέρα και στο περιβάλλον και τις αντίστοιχες αβεβαιότητες· γ) τα μέτρα και τις πολιτικές που επιλέχθηκαν προς υιοθέτηση, συμπεριλαμβανομένου του χρονοδιαγράμματος για την υιοθέτηση, την εφαρμογή και την αναθεώρησή τους και τις αρμόδιες αρχές· δ) κατά περίπτωση, τεκμηρίωση των λόγων για τους οποίους τα ενδεικτικά επίπεδα εκπομπών για το 2025 δεν μπορούν να επιτευχθούν χωρίς μέτρα που συνεπάγονται δυσανάλογο κόστος· ε) κατά περίπτωση, απολογισμό της χρήσης των ευελιξιών που προβλέπονται στο άρθρο 5 και τυχόν περιβαλλοντικών συνεπειών που προκύπτουν από τη χρήση αυτή· στ) αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο οι επιλεγμένες πολιτικές και μέτρα διασφαλίζουν τη συνοχή με σχέδια και προγράμματα που έχουν δημιουργηθεί σε άλλους σχετικούς τομείς πολιτικής.

Μεταξύ των πέντε ρύπων για τους οποίους έχουν καθοριστεί στόχοι μείωσης των εκπομπών, αυτός που επηρεάζεται έντονα από τη γεωργία είναι η αμμωνία (NH₃), όπου ο στόχος μείωσης για το 2030 έχει τεθεί στο 10% από το 2030 και μετά (έναντι 7% για την περίοδο του 2020-2029). Η συμβολή της γεωργίας στους άλλους τέσσερις ρύπους ποικίλλει από αμελητέα έως μικρή (κάτω από 10%).

Η πτωτική τάση στις εκπομπές αμμωνίας αποδίδεται κυρίως στη μείωση του ζωικού κεφαλαίου και στη μειωμένη χρήση συνθετικών αζωτούχων λιπασμάτων λόγω των αντίστοιχων αυξήσεων στη βιολογική γεωργία και του αντίκτυπου των πρωτοβουλιών για την προώθηση καλών πρακτικών στη χρήση λιπασμάτων. Ως εκ τούτου, το ΕΠΕΑΡ στην πράξη δεν περιλαμβάνει εθελοντικά μέτρα που προτείνονται στο Παράρτημα III, Μέρος 2 της Οδηγίας 2016/2284, εκτός εάν είχαν ήδη συμπεριληφθεί στον Κώδικα Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (ΚΥΑ 1420/82031/22.7.2015) και δεν προβλέπουν πρόσθετα μέτρα στην πράξη. Περιγράφει υφιστάμενα μέτρα ή μέτρα που είναι υποχρεωτικά λόγω άλλων νομοθετικών απαιτήσεων και τα οποία συνεισφέρουν στη μείωση των εκπομπών. Με βάση το προαναφερόμενο παράρτημα, περιλαμβάνονται τα ακόλουθα μέτρα:

- Ένας εθνικός συμβουλευτικός κώδικας ορθών γεωργικών πρακτικών για τον έλεγχο των εκπομπών αμμωνίας θα αναπτυχθεί από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, λαμβάνοντας υπόψη τον Κώδικα Πλαίσιο ΟΗΕ για την Ορθή Γεωργική Πρακτική για τη μείωση των εκπομπών αμμωνίας του 2014, ο οποίος θα καλύπτει τουλάχιστον τα ακόλουθα στοιχεία:
 - διαχείριση αζώτου, λαμβάνοντας υπόψη ολόκληρο τον κύκλο του αζώτου·
 - στρατηγικές σίτισης ζώων·
 - τεχνικές διασποράς κοπριάς χαμηλών εκπομπών·
 - συστήματα αποθήκευσης κοπριάς χαμηλών εκπομπών·
 - συστήματα στέγασης ζώων χαμηλών εκπομπών·
 - δυνατότητες περιορισμού των εκπομπών αμμωνίας από τη χρήση ορυκτών λιπασμάτων.
- Απαγορεύεται η χρήση λιπασμάτων ανθρακικού αμμωνίου. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Συνδέσμου Παραγωγών και Εμπόρων Λιπασμάτων, δεν υφίσταται παραγωγή ή εισαγωγή ανθρακικού αμμωνίου στην Ελλάδα για χρήση ως λίπασμα.
- Οι ακόλουθες προσεγγίσεις χρησιμοποιούνται για τη μείωση των εκπομπών αμμωνίας από τα ανόργανα λιπάσματα:
 - όπου συνεχίζουν να εφαρμόζονται λιπάσματα με βάση την ουρία, το 45% της ετήσιας κατανάλωσης ουρίας χρησιμοποιείται με αναστολές ουρέασης (στοιχεία 2017), σύμφωνα με στοιχεία της Ένωσης Παραγωγών και Εμπόρων Λιπασμάτων.
 - Η βιολογική γεωργία προωθείται και όπου εξακολουθούν να εφαρμόζονται ανόργανα λιπάσματα, η εφαρμογή τους γίνεται σύμφωνα με τις προβλεπόμενες απαιτήσεις λίπανσης της

καλλιέργειας σε σχέση με το άζωτο και τον φώσφορο, λαμβάνοντας υπόψη την υφιστάμενη περιεκτικότητα του εδάφους σε θρεπτικά συστατικά .

- Μείωση εκπομπών αμμωνίας από την εφαρμογή κτηνοτροφικών αποβλήτων σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις και λιβάδια με τη χρήση μέτρων όπως:
 - εφαρμογή προγράμματος δράσης για όλες τις ευσπρόβλητες στη νιτρορρύπανση ζώνες της χώρας (30 ζώνες) σύμφωνα με την ΚΥΑ 38552/265/25.04.2019.
 - διασπορά κοπριάς υγρής και στερεής μορφής σύμφωνα με τις προβλέψιμες ανάγκες σε θρεπτικά συστατικά της καλλιέργειας ή του βοσκοτόπου υποδοχής σε σχέση με άζωτο και φώσφορο, λαμβάνοντας επίσης υπόψη την υπάρχουσα περιεκτικότητα σε θρεπτικά συστατικά στο έδαφος και τα θρεπτικά συστατικά από άλλα λιπάσματα (άρθρο 7 Ορθών Γεωργικών Πρακτικών)
 - απαγόρευση εφαρμογής σε εδάφους κορεσμένα με νερό, πλημμυρισμένα, παγωμένα ή καλυμμένα με χιόνι (άρθρο 7 Ορθών Γεωργικών Πρακτικών).
 - εφαρμογή κοπριάς υγρής μορφής σε χορτολιβαδικές εκτάσεις με τη χρήση ειδικών συστημάτων εφαρμογής επιφανειακά μέσα σε αυλακίες ή ή μέσω ρηχής ή βαθιάς έγχυσης (άρθρο 7 Ορθών Γεωργικών Πρακτικών).
 - κάλυψη αποθηκών στερεάς κοπριάς (Άρθρο 6 Ορθών Γεωργικών Πρακτικών).
 - εξασφάλιση ότι οι εκμεταλλεύσεις έχουν επαρκή ικανότητα αποθήκευσης κοπριάς μόνο κατά τις περιόδους που είναι κατάλληλες για την ανάπτυξη των καλλιεργειών (άρθρο 6 Ορθών Γεωργικών Πρακτικών).

3.4.4 Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα και το σχέδιο δράσης της

Το 2014, βάσει του άρθρου 6 της Διεθνούς Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα, η Ελλάδα υιοθέτησε την Εθνική Στρατηγική Βιοποικιλότητας 2014-2029 και το 5ετές σχέδιο δράσης της με την Υπουργική Απόφαση 40332/2014 ΦΕΚ 2383/Β/8-9-2014).

Ο σκοπός της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα είναι η ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας, η ανάδειξη της βιοποικιλότητας ως εθνικό φυσικό κεφάλαιο και η εντατικοποίηση της συμβολής της Ελλάδας στην πρόληψη της απώλειας της παγκόσμιας βιοποικιλότητας. Η στρατηγική θέτει τους ακόλουθους 13 στρατηγικούς στόχους, οι οποίοι εξειδικεύονται σε ειδικούς στόχους, παραθέτοντας αυτούς που σχετίζονται κυρίως με το ΣΣ ΚΓΠ.

1. Αύξηση της επιστημονικής γνώσης σχετικά για την εκτίμηση της κατάστασης της βιοποικιλότητας
2. Διατήρηση του εθνικού φυσικού κεφαλαίου και αποκατάσταση οικοσυστημάτων
3. Οργάνωση και λειτουργία Εθνικού Συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών και ενίσχυση των οφελών από τη διαχείρισή τους, θέτοντας ειδικό στόχο την εφαρμογή υποδειγματικών και καινοτόμων πρακτικών στους παραγωγικούς τομείς, με βάση το σχέδιο διαχείρισης κάθε περιοχής για τη διατήρηση και διαχείριση της βιοποικιλότητας.
4. Διατήρηση γενετικών πόρων - Ρυθμίσεις πρόσβασης στους γενετικούς πόρους - Δίκαιος και ισότιμος καταμερισμός των ωφελειών που προκύπτουν από τη χρήση τους
5. Ενίσχυση της συνέργειας των κύριων τομεακών πολιτικών με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, θέτοντας ειδικό στόχο τη διασφάλιση της συμβατότητας των γεωργικών, αλιευτικών και δασικών δραστηριοτήτων με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας
6. Διατήρηση της ποικιλότητας του τοπίου
7. Πρόληψη και μείωση των επιπτώσεων στη βιοποικιλότητα λόγω της κλιματικής αλλαγής, θέτοντας ειδικό στόχο την ενίσχυση του ρόλου των δασών στον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής
8. Προστασία της βιοποικιλότητας από χωροκατακτητικά ξενικά είδη
9. Ενίσχυση της διεθνούς και διακρατικής συνεργασίας για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας

10. Αναβάθμιση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης σε σχέση με την προστασία της βιοποικιλότητας
11. Ενσωμάτωση της διατήρησης της βιοποικιλότητας στο αξιακό σύστημα της κοινωνίας
12. Συμμετοχή της κοινωνίας στη διατήρηση της βιοποικιλότητας
13. Αποτίμηση των οικοσυστημικών υπηρεσιών και προβολή της αξίας της ελληνικής βιοποικιλότητας

Σύμφωνα με τη στρατηγική, η γεωργία έχει αναγνωριστεί ως πολύ σημαντική πίεση στο ελληνικό φυσικό οικοσύστημα, όχι μόνο λόγω της διάχυτης ρύπανσης που του αποδίδεται αλλά και λόγω της αλλαγής χρήσης γης για να καλύψει την αυξημένη ανάγκη για γεωργική γη. Από την άλλη πλευρά, η μεταβλητότητα των αβιοτικών συνθηκών στην Ελλάδα, σε συνδυασμό με τη μακρά ιστορία της παραδοσιακής γεωργίας, έχει συμβάλει στην υψηλή ποικιλομορφία των γεωργικών οικοσυστημάτων. Οι αγροτικές μεταρρυθμίσεις οδηγούν στην ομογενοποίηση του τοπίου και στην περαιτέρω απώλεια της ποικιλομορφίας. Αντίθετα, οι παραδοσιακές γεωργικές πρακτικές και η βιολογική γεωργία έχουν πολλά ευεργετικά αποτελέσματα στη βιοποικιλότητα.

Για την υλοποίηση του ειδικού στόχου για την ενίσχυση των συνεργειών των γεωργικών και δασικών δραστηριοτήτων για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, το σχέδιο δράσης για τη βιοποικιλότητα ορίζει τα ακόλουθα μέτρα:

- Προώθηση μεθόδων παραγωγής που συμβάλλουν στη διατήρηση της βιοποικιλότητας των φυσικών οικοσυστημάτων και του αγροτικού τοπίου
- Μεταρρύθμιση των υφιστάμενων προτύπων για τα σχέδια δασικής διαχείρισης προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες διατήρησης της βιοποικιλότητας στις σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και η ανάγκη προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή με κατάλληλες πρακτικές διαχείρισης
- Επικαιροποίηση των κανονισμών εργασιών συγκομιδής των δασών – Ανάπτυξη και εφαρμογή σύγχρονου συστήματος δασικής εκμετάλλευσης στο πλαίσιο της πολυλειτουργικής διαχείρισης
- Προετοιμασία για το Δασαρχείο
- Προετοιμασία και εφαρμογή βιώσιμης διαχείρισης δασικών και αγροτικών οικοσυστημάτων
- Προετοιμασία δασικών κανονισμών, με βάση τις ανάγκες διατήρησης των ειδών και των τύπων οικοτόπων
- Μέριμνα για την ολοκλήρωση του εθνικού Κτηματολογίου και κατάρτιση, διόρθωση και οριστικοποίηση των δασικών χαρτών
- Προώθηση πιστοποιημένων συστημάτων βιώσιμης διαχείρισης φυσικών πόρων
- Θέσπιση κανόνων σχετικά με τις μεθόδους, τα εργαλεία και τις πρακτικές πρωτογενούς παραγωγής, προκειμένου να μειωθούν οι επιπτώσεις στα απειλούμενα είδη
- Καθιέρωση συστήματος παρακολούθησης με χρήση δεικτών βιοποικιλότητας ανά τομέα δραστηριότητας
- Επίτευξη της ανάπτυξης ενός εθνικού σχεδίου για την πρόληψη και τη διαχείριση κινδύνου παθογόνων παραγόντων για τα δασικά οικοσυστήματα
- Εκπόνηση σχεδίων πρόληψης δασικών πυρκαγιών σε επίπεδο Διεύθυνσης Δασών και χωρικής ευθύνης Δασαρχείου

3.4.5 Εθνικό Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας

Το εθνικό Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας (ΠΔΠ), που βασίζεται στο άρθρο 8 παράγραφος 1 της Οδηγίας για τους Οικοτόπους, είναι ένα εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού που εστιάζει στον προσδιορισμό των μέτρων που απαιτούνται για την διαχείριση και προστασία του δικτύου Natura 2000 σε όλη την ΕΕ (συμπεριλαμβανομένων των Ζωνών Ειδικής Προστασίας, ΖΕΠ) και τις συναφείς πράσινες υποδομές, καθώς και τις χρηματοδοτικές ανάγκες για τα μέτρα αυτά και τη σύνδεσή τους με τα αντίστοιχα χρηματοδοτικά προγράμματα της ΕΕ. Σύμφωνα με τους στόχους της οδηγίας για

τους οικοτόπους, τα μέτρα που προσδιορίζονται στο ΠΔΠ αποσκοπούν στη «διασφάλιση της διατήρησης ή της αποκατάστασης, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, φυσικών οικοτόπων και ειδών ενωσιακής σημασίας, λαμβανομένων υπόψη των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών απαιτήσεων καθώς και των περιφερειακών και τοπικών ιδιομορφιών».

Το ΠΔΠ της χώρας για την περίοδο 2021-2027 προβλέπει τη θέσπιση Εθνικού Συστήματος Πιστοποίησης για τα γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα που παράγονται εντός του δικτύου Natura 2000 και δράσεις κατάρτισης δυναμικού για την υλοποίησή του, μελέτη για την αξιοποίηση οριακών αγροτικών γαιών για την παραγωγή ζωοτροφών με τη χρήση αυτοφυών ειδών χλωρίδας και γηγενών ποικιλιών, τη σύνταξη θεματικών σχεδίων διαχείρισης για τον τομέα της γεωργίας σε προστατευόμενες περιοχές Natura 2000, τόσο κατά την παραγωγή όσο και κατά τη διανομή και εμπορία, σε στενή συνεργασία με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, ενώ ένας από τους ποσοτικούς στόχους της είναι η μείωση της ρύπανσης των υδάτων.

Επιπλέον, καθορίζονται ειδικά μέτρα διακριτά για τις γεωργικές και δασικές εκτάσεις στις περιοχές Natura 2000, αλλά όχι αποκλειστικά. Κατηγοριοποιούνται σε μέτρα που αποσκοπούν στη διατήρηση/προστασία των προστατευόμενων περιοχών και σε μέτρα που αποσκοπούν στην αποκατάσταση. Πιο συγκεκριμένα:

A. Γεωργικές εκτάσεις

Περιλαμβάνονται οι ακόλουθες δράσεις διατήρησης/προστασίας και αποκατάστασης:

- Δράσεις διαχείρισης, εντός ή εκτός του δικτύου Natura 2000, με στόχο την αύξηση της αγροτικής βιοποικιλότητας για τη βελτίωση / διατήρηση ειδών πτηνών (όπως ειδικές καλλιέργειες).
- Δράσεις για τη δημιουργία νέων φρακτών κατά μήκος των καλλιεργήσιμων εκτάσεων στα πεδινά του δικτύου Natura 2000 για τη βελτίωση των οικοτόπων της αγροτικής πανίδας.
- Δράσεις για τη βελτίωση των οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος σε καλλιεργούμενες εκτάσεις, που βρίσκονται στο δίκτυο Natura 2000, και τα κενά τους: αποκατάσταση/δημιουργία λιθόλιθων, πέτρινων τοίχων, αναβαθμίδων και συντήρηση ανοιχτών χώρων για αυτές τις κατασκευές που δεν σκιάζονται.
- Βιολογικές καλλιέργειες και γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις δίπλα σε ποτάμια και λίμνες, εντός ή εκτός του δικτύου Natura 2000, προκειμένου να μειωθούν οι αρνητικές επιπτώσεις σε τύπους και είδη οικοτόπων.
- Δημιουργία αγροδασοκομικών συστημάτων για την αύξηση της αγροτικής βιοποικιλότητας και τη μείωση του κατακερματισμού των οικοτόπων ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος.
- Ίδρυση και συντήρηση συστημάτων δασοκομίας, δασο-βοσκοτόπων.
- Βελτίωση βιοτόπου τροφίμων (ενοικίαση αγροτεμαχίων και σπορά σιτηρών).
- Ανάπτυξη οικολογικών διαδρόμων σε αγρο-οικοσυστήματα σε περιοχές εκτός του δικτύου Natura 2000 για τη βελτίωση της συνοχής του και τη διευκόλυνση της μετακίνησης των ειδών.

Τα αναμενόμενα οφέλη για τα στοχευόμενα είδη και τύπους οικοτόπων είναι τα ακόλουθα:

- Μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της γεωργικής δραστηριότητας σε τύπους οικοτόπων και είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των πτηνών (π.χ. μείωση της ρύπανσης και χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων) σε περισσότερα από 300.000 εκτάρια εντός και εκτός του δικτύου Natura 2000.
- Βελτίωση της συνδεσιμότητας περιοχών Natura 2000 με τη δημιουργία οικολογικών διαδρόμων σε αγροτικές περιοχές εκτός δικτύου.
- Συμβολή στην ακεραιότητα των οικοτόπων της πανίδας δημιουργώντας φράκτες σε 50 περιοχές του Natura 2000.
- Βελτίωση και αύξηση των διαθέσιμων οικοτόπων για την εδαφική πανίδα κοινοτικού ενδιαφέροντος σε 50 περιοχές Natura 2000.

- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος καθώς και πτηνών εκτροφής που χρησιμοποιούν αγροτικά οικοσυστήματα ως ενδιαίτημά τους.
- Αύξηση της αγροτικής βιοποικιλότητας με μεθόδους βιολογικής γεωργίας.
- Βελτίωση / διατήρηση της κατάστασης 29 τύπων οικοτόπων, 6 φυτών, 16 ασπόνδυλων, 1 αμφίβιου, 17 ερπετών, 11 θηλαστικών, 48 ψαριών και 98 πτηνών.

Άλλα αναμενόμενα οφέλη:

- Βελτίωση της ανθεκτικότητας των αγροτικών οικοσυστημάτων (συμπεριλαμβανομένης της καλλιεργήσιμης γης) στην κλιματική αλλαγή.
- Σωστή διαχείριση των γεωργικών δραστηριοτήτων και προώθηση ήπιων γεωργικών πρακτικών (μείωση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων, βιολογικές καλλιέργειες κ.λπ.) για τη μείωση των επιπτώσεών τους σε μη στοχευμένους τύπους οικοτόπων, είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος και πτηνά εκτροφής.
- Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του ευρύτερου κοινού και των ενδιαφερομένων σχετικά με τη βιοποικιλότητα των αγροτικών οικοσυστημάτων και τις αρνητικές και θετικές επιπτώσεις των καλλιεργειών σε είδη και ενδιαίτηματα κοινοτικού ενδιαφέροντος.
- Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, της πρωτογενούς παραγωγής και της προώθησης των τοπικών προϊόντων
- Βελτίωση της ποιότητας του νερού και του εδάφους.
- Ενίσχυση και δημιουργία πράσινων υποδομών για τη μείωση του κατακερματισμού των οικοτόπων ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος.
- Μείωση των επιπτώσεων της γεωργίας στους επικονιαστές λόγω εντομοκτόνων, φυτοφαρμάκων και άλλων φυτοπροστατευτικών προϊόντων.

B. Δασικές εκτάσεις

Προβλέπεται η δημιουργία πλαισίου σύνδεσης των σχεδίων διαχείρισης βοσκοτόπων και δασικών διαχειριστικών σχεδίων με τα σχέδια διαχείρισης περιοχών Natura 2000, καθώς και υποστήριξη στρατηγικών πρόληψης δασικών πυρκαγιών σε χερσαίους οικοτόπους κοινοτικού ενδιαφέροντος με τον συνδυασμό μοντέλων διάδοσης πυρκαγιών και δορυφορικών δεδομένων υψηλής ευκρίνειας σε επιχειρησιακό επίπεδο στην Ελλάδα.

Περιλαμβάνονται οι ακόλουθες ειδικές δράσεις διατήρησης/προστασίας:

- Στις περιοχές Natura 2000, δράσεις διαχείρισης δασών που αποτελούν ενδιαίτημα ασπόνδυλων, φυτών και ορνιθοπανίδας που χρησιμοποιούν νεκρό ξύλο και δέντρα μεγάλης ηλικίας, συμπεριλαμβανομένων δράσεων, όπως μελέτη, καταγραφή και διατήρηση υπερώριμων δέντρων, αύξηση / διατήρηση της νεκρής ξυλείας στο έδαφος, αλλαγή πρακτικών διαχείρισης για τα εμπορικά δάση, κατάρτιση προσωπικού δασικών υπηρεσιών, τοποθέτηση τεχνητών φωλιών.
- Προστασία οικοτόπων από τη βόσκηση στοχευόμενων φυτικών ειδών σε δασικές περιοχές με δημιουργία μικρών περιφράξεων, παρακολούθηση κ.λπ., στις περιοχές Natura 2000.
- Δράσεις περιορισμού/αποκλεισμού της πρόσβασης από την ύπαρξη παράνομων δρόμων με μόνιμες ή προσωρινές φραγές για κατακερματισμένες δασικές εκτάσεις και δάση, κατάλληλες πινακίδες σήμανσης, περιβαλλοντική ενημέρωση κ.λπ., σε δασικές περιοχές εντός ή εκτός του δικτύου Natura 2000.
- Διατήρηση οικολογικών διαδρόμων εκτός των περιοχών Natura 2000 για συγκεκριμένους τύπους δασικών οικοτόπων για τη βελτίωση της συνοχής του δικτύου Natura 2000 προκειμένου να διευκολυνθεί η μετακίνηση ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος, η διατήρηση της βιοποικιλότητας και η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.
- Δράσεις, εκτός των περιοχών Natura 2000, για την προστασία ορισμένων τύπων οικοτόπων από φυτοπαθογόνους οργανισμούς, όπως ενημερωτικές εκστρατείες και επιστημονική και

χρηματοδοτική υποστήριξη της εφαρμογής μέτρων ελέγχου, αντιμετώπισης ή πρόληψης επεκτάσεων.

Περιλαμβάνονται οι ακόλουθες δράσεις αποκατάστασης για περιοχές Natura 2000:

- Ειδικές δράσεις αποκατάστασης οικοτόπων όπως περιορισμός/αποκλεισμός πρόσβασης, κατάλληλα σήματα σήμανσης, περιβαλλοντική ενημέρωση, απομάκρυνση ξενικών ειδών, ενέργειες για την πρόληψη μολύνσεων δέντρων, διατήρηση σπόρων ex-situ, ανάπτυξη φυτών σε φυτώρια, ενέργειες αποκατάστασης δομικών στοιχείων και λειτουργιών, αναδιάρθρωση δράσεις με απομάκρυνση πλατύφυλλων ειδών, φύτευση κυρίαρχων δασικών ειδών και ποώδους στρώματος, παρακολούθηση πιέσεων και απειλών.
- Αποκατάσταση υποβαθμισμένων δασικών τύπων οικοτόπων μέσω αναδάσωσης, κυρίως σε περιοχές που έχουν πληγεί από δασικές πυρκαγιές.
- Δράσεις αποκατάστασης με στόχο δασικές περιοχές Natura 2000 που είναι κατακερματισμένες από παράνομους δρόμους.

Αναμενόμενα οφέλη για στοχευμένα είδη και τύπους οικοτόπων

- Βελτίωση της κατάστασης διατήρησης τύπων οικοτόπων με δυσμενή κατάσταση διατήρησης (βελτίωση δομών και λειτουργιών).
- Διατήρηση/αποκατάσταση οικοτόπων ειδών πτηνών κοινοτικού ενδιαφέροντος με δυσμενή κατάσταση διατήρησης.
- Προστασία (πρόληψη, προστασία, έλεγχος) στοχευμένων δασών από φυτοπαθογόνους μικροοργανισμούς και διατήρηση υγιών δασικών συστάδων.
- Προσαρμογή των στοχευόμενων τύπων δασικών οικοτόπων στην κλιματική αλλαγή.
- Σωστή διαχείριση των δασικών τύπων οικοτόπων.
- Έλεγχος χωροκατακτητικών ξενικών ειδών σε στοχευμένους τύπους οικοτόπων.
- Διατήρηση γενετικού υλικού σημαντικών δασικών ειδών για δράσεις αποκατάστασης.
- Αποκατάσταση δασικών οικοτόπων μετά από πυρκαγιά.
- Μείωση του κατακερματισμού των δασικών οικοσυστημάτων μέσω δράσεων δημιουργίας / αποκατάστασης οικολογικών διαδρόμων και περιορισμού πρόσβασης με μόνιμα ή ειδικά εμπόδια εντός και εκτός περιοχών Natura 2000.

Άλλα αναμενόμενα οφέλη:

- Βελτίωση της ανθεκτικότητας των δασών και των δασικών περιοχών, ιδιαίτερα στην κλιματική αλλαγή και τις δασικές πυρκαγιές
- Προώθηση οικοτουριστικών δραστηριοτήτων σε δασικούς οικοτόπους πτηνών και ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος.
- Ορθή διαχείριση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στα δάση και τις δασικές εκτάσεις για τη μείωση των επιπτώσεων τους στους οικοτόπους και τα είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος.
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού και των ενδιαφερομένων μερών σχετικά με την ανάγκη προστασίας των λιβαδιών και τη σημασία των σχετικών τύπων οικοτόπων.
- Προστασία των παραγωγών από απώλεια εισοδήματος λόγω ασθενειών που προκαλούνται από φυτοπαθογόνους οργανισμούς.
- Δημιουργία / ενίσχυση πράσινων υποδομών για τη βελτίωση της συνδεσιμότητας των οικοτόπων της πανίδας.

3.4.6 Εθνική Στρατηγική για τα Δάση

Το 2018 εγκρίθηκε η Εθνική Στρατηγική για τα Δάση (ΕΣΔ) με την υπ' αριθμ. 170195/758/2018 Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 5351/Β/28-11-2018). Το όραμά της είναι «η εξασφάλιση της αειφορίας και αύξηση της συνεισφοράς των δασικών οικοσυστημάτων στην οικονομία της χώρας μέσω της

πολυλειτουργικότητας, της προσαρμοστικότητας και της ενίσχυσης του κοινωνικοοικονομικού τους ρόλου, υπό το πρίσμα της κλιματικής αλλαγής». Η ΕΣΔ θα υλοποιηθεί μέσω του σχεδίου δράσης για τα δάση, το οποίο εκκρεμεί ακόμη. Υποστηρίζει το «πρότυπο μεσογειακής δασοπονίας» στη διαχείριση των δασικών οικοσυστημάτων, προσαρμοσμένο στις βιοτικές και αβιοτικές συνθήκες της Ελλάδας σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, το οποίο περιλαμβάνει ένα σαφές τεχνικό και οικονομικό σχέδιο και παρέχει αυξημένη ευελιξία για την ενίσχυση του πολυλειτουργικού ρόλου του δασικά οικοσυστήματα. Η ΕΣΔ τονίζει την υποχρέωση διασύνδεσης με σχετικές εθνικές, ενωσιακές και διεθνείς στρατηγικές για τα δασικά οικοσυστήματα.

Ειδικότερα, η ΕΣΔ καθορίζει τις αρχές και τις κατευθυντήριες γραμμές της δασικής πολιτικής για την περίοδο 2018-2038, προσδιορίζει συγκεκριμένους στόχους αυτής της πολιτικής, καθώς και τους απαραίτητους πόρους και τα μέσα εφαρμογής της. Μεταξύ άλλων, εξετάζει τη συμβολή των δασών στην (οικονομική) βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας. Αναγνωρίζει ότι η ξυλεία παραμένει η κύρια πηγή εσόδων από τα δασικά οικοσυστήματα και το ξύλο είναι πρώτη ύλη για μια μακρά αλυσίδα εμπορικών και μεταποιητικών επιχειρήσεων. Επιπλέον, η χρήση δασικής βιομάζας για την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές έχει πολλές προοπτικές. Τέλος, η ΕΣΔ αναγνωρίζει ότι εκτός από το ξύλο, τα δασικά οικοσυστήματα παράγουν επίσης μια σειρά από μη ξύλινα προϊόντα, όπως ρητίνη, μανιτάρια, μέλι, αρωματικά και ιατρικά φυτά κ.λπ.

Η ΕΣΔ περιλαμβάνει τρεις οριζόντιους και τέσσερις κάθετους άξονες, συμπεριλαμβανομένων των γενικών στόχων, των τρόπων δράσης και των δεικτών παρακολούθησης. Ο πρώτος κάθετος άξονας για την οικονομία του δάσους και ο δεύτερος κάθετος άξονας για την κλιματική αλλαγή είναι οι πιο σχετικοί για την εφαρμογή του ΣΣ ΚΓΠ.

Ο κάθετος άξονας για την οικονομία του δάσους στοχεύει στην αύξηση της συμβολής του δασικού τομέα στο ΑΕΠ της χώρας, στη βελτίωση της μεθοδολογίας καταγραφής των παραγόμενων δασικών προϊόντων και υπηρεσιών με έμφαση στην απασχόληση και τον κοινωνικοοικονομικό ρόλο των δασικών οικοσυστημάτων, εντοπισμός, καταγραφή, αξιολόγηση και προώθηση των υπηρεσιών οικοσυστήματος, με έμφαση σε εκείνες που μπορούν και πρέπει να περιλαμβάνονται άμεσα στον υπολογισμό του ΑΕΠ της χώρας, και αναγνώριση της αξίας και ενίσχυσης της συμβολής των δασικών οικοσυστημάτων στη βιοοικονομία και την κυκλική οικονομία.

Ο κάθετος άξονας για την κλιματική αλλαγή προβλέπει στόχους, όπως η αξιολόγηση της τρωτότητας των δασικών οικοσυστημάτων στην κλιματική αλλαγή, η διαχείριση που στοχεύει στην προσαρμογή των δασικών οικοσυστημάτων στην κλιματική αλλαγή, ο μετριασμός της κλιματικής αλλαγής μέσω της αύξησης της δέσμευσης και αποθήκευσης άνθρακα στα δασικά οικοσυστήματα και η αντιμετώπιση ακραία φαινόμενα (π.χ. δασικές πυρκαγιές). Επιπλέον, δίνεται έμφαση στον συντονισμό των ενεργειών για την πρόληψη και την καταπολέμηση των δασικών πυρκαγιών, την προστασία από έντομα και ασθένειες και την πρόληψη πλημμυρών και λειψυδρίας.

3.4.7 Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών

Η επικαιροποίηση των Σχεδίων Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών (ΣΔΛΑΠ) για τα 14 Υδατικά Διαμερίσματα της χώρας ολοκληρώθηκε έως το τέλος του 2017, με την έγκριση της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 13 του Κ.Ν. Οδηγία 2000/60/ΕΚ, που καλύπτει την περίοδο έως το τέλος του 2021.

Σύμφωνα με το Παράρτημα VII της Οδηγίας 2000/60, τα ΣΔΛΑΠ αποτελούνται από:

- μια γενική περιγραφή των χαρακτηριστικών της περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού, συμπεριλαμβανομένης της χαρτογράφησης της θέσης και των ορίων επιφανειακών και υπόγειων υδάτινων σωμάτων και τον προσδιορισμό των συνθηκών αναφοράς για τους

τύπους σωμάτων επιφανειακών υδάτων καθώς και τον προσδιορισμό των προστατευόμενων περιοχών του άρθρου 6 της Οδηγίας 2000/60

- μια σύνοψη σημαντικών πιέσεων και επιπτώσεων της ανθρώπινης δραστηριότητας στην κατάσταση των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων στην ποιοτική και ποσοτική κατάσταση των υδάτων, συμπεριλαμβανομένης της εκτίμησης της ρύπανσης από σημειακή πηγή και διάχυτης πηγής, μια περίληψη χρήσης γης, αντλήσεις κ.λπ.
- χάρτη των δικτύων παρακολούθησης για τα επιφανειακά, τα υπόγεια ύδατα και τις προστατευόμενες περιοχές και παρουσίαση των αποτελεσμάτων της παρακολούθησης
- κατάλογο των περιβαλλοντικών στόχων για τα επιφανειακά ύδατα, τα υπόγεια ύδατα και τις προστατευόμενες περιοχές
- μια περίληψη της οικονομικής ανάλυσης της χρήσης του νερού
- περίληψη των προγραμμάτων μέτρων, συμπεριλαμβανομένων μέτρων για:
 - την πρόληψη της ρύπανσης των υδάτων
 - την πρόληψη της ρύπανσης των θαλάσσιων υδάτων από χερσαίες πηγές
 - εξορθολογισμός απόληψης υδάτων
 - εξασφάλιση ανάκτησης κόστους
 - έλεγχος των σημειακών πηγών ρύπανσης
 - μείωση των ουσιών προτεραιότητας
 - ελαχιστοποίηση περιστατικών τυχαίας ρύπανσης

Γενικά, οι επικαιροποιήσεις των ΣΔΛΑΠ περιλαμβάνουν επιπρόσθετα αξιολόγηση της προόδου που σημειώθηκε προς την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων και περίληψη και τεκμηρίωση για τυχόν μέτρα που προβλέπονταν στην προηγούμενη έκδοση των ΣΔΛΑΠ που δεν έχουν ληφθεί, καθώς και περίληψη τυχόν πρόσθετων προσωρινών μέτρων που έχουν ληφθεί από τη δημοσίευση της προηγούμενης έκδοσης του ΣΔΛΑΠ.

Οι κύριοι στόχοι των ΣΔΛΑΠ που σχετίζονται με τη γεωργία είναι ο εξορθολογισμός της διαχείρισης των υδάτων, η βελτίωση της αποδοτικότητας της άρδευσης του νερού και η μείωση της νιτρορρύπανσης. Σημειώνεται ωστόσο ότι δεν έχουν υιοθετηθεί ποσοτικοί στόχοι σε επίπεδο χώρας μέσω των ΣΔΛΑΠ.

Τα μέτρα για τον εξορθολογισμό της διαχείρισης των υδάτων περιλαμβάνουν:

- τον εξορθολογισμό ανά γεωγραφική περιοχή της μέγιστης ποσότητας νερού ανά τύπο καλλιέργειας και εκτάριο,
- την αναβάθμιση των παρόχων υπηρεσιών ύδατος με εκπαίδευση και ανάπτυξη ικανοτήτων ώστε να βελτιώσουν τη διαχείριση του νερού,
- τη βελτίωση του υπολογισμού κόστους του νερού άρδευσης ώστε σταδιακά να ανακτάται μεγαλύτερο ποσοστό του οικονομικού κόστους και
- την ανασκόπηση του σχεδίου ξηρασίας και λειψυδρίας που θεσπίστηκε στο 1ο ΣΔΛΑΠ.

Τα μέτρα για τη βελτίωση της αποδοτικότητας της άρδευσης του νερού περιλαμβάνουν δράσεις για:

- μείωση των απωλειών άρδευσης, έλεγχο διαρροών και βελτίωση της άρδευσης
- υδρόμετρα για τη μέτρηση της άντλησης και των απωλειών νερού
- αδειοδότηση γεωτρήσεων νερού και απαγόρευση νέων γεωτρήσεων όπου η ποσοτική κατάσταση δεν είναι καλή
- προώθηση της επαναχρησιμοποίησης νερού από εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων (προβλέπεται η σύνταξη εγχειριδίου με βάση τον νέο Κανονισμό ΕΕ 2020/741)

Τα μέτρα για τη μείωση της διάχυτης ρύπανσης, όχι μόνο στις ευσπρόβλητες ζώνες αλλά σε όλες τις περιοχές όπου υπάρχει έντονη γεωργική δραστηριότητα, εκτός από την προώθηση της βιολογικής γεωργίας, επικεντρώνονται κυρίως στη μείωση της νιτρορρύπανσης αλλά και στον περιορισμό της

ρύπανσης από παράνομα φυτοπροστατευτικά προϊόντα με την υλοποίηση στοχευμένων μετρήσεων υπόγειων υδάτων για ουσίες που περιέχονται σε αυτά τα προϊόντα. Τα μέτρα για την αντιμετώπιση των ευπρόσβλητων στη νιτρορύπανση περιοχών αναπτύσσονται περαιτέρω στο σχετικό πρόγραμμα δράσης (βλ. ενότητα 3.4.8).

3.4.8 Πρόγραμμα Δράσης για τις Ευσπρόβλητες Ζώνες στη Νιτρορύπανση

Το πρόγραμμα δράσης για τις ευσπρόβλητες ζώνες στη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης (ΚΥΑ 38552/265/2019, ΦΕΚ 1496/Β/03-05-2019) εγκρίθηκε το 2019 σύμφωνα με την Οδηγία για τα Νιτρικά (91/676/EEC) και καλύπτει το σύνολο των 30 περιοχών που έχουν χαρακτηριστεί ως ευπρόσβλητες σε νιτρορύπανση ζώνες. Σύμφωνα με το άρθρο 5 της σχετικής οδηγίας για τα νιτρικά, το πρόγραμμα δράσης λαμβάνει υπόψη όλα τα διαθέσιμα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα, κυρίως σε σχέση με τις αντίστοιχες συνεισφορές αζώτου που προέρχονται από γεωργικές πηγές, και τις περιβαλλοντικές συνθήκες των σχετικών περιοχών. Αποτελείται από τα εξής:

- τα υποχρεωτικά μέτρα του παραρτήματος III της οδηγίας για τα νιτρικά άλατα
- τα εθνικά μέτρα που η Ελλάδα έχει ορίσει στον καθιερωμένο κώδικα ορθής γεωργικής πρακτικής, εκτός από εκείνα που έχουν αντικατασταθεί από τα μέτρα του παραρτήματος III
- πρόσθετα μέτρα ή ενισχυμένες δράσεις που η Ελλάδα κρίνει απαραίτητες εάν τα προαναφερθέντα μέτρα κρίνεται ότι δεν είναι επαρκή, λαμβάνοντας υπόψη την αποτελεσματικότητά τους και το κόστος τους σε σχέση με άλλα πιθανά προληπτικά μέτρα.
- πρόγραμμα παρακολούθησης για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του προγράμματος δράσης.

Το πρόγραμμα δράσης περιλαμβάνει μέτρα που στοχεύουν:

- στον περιορισμό της ποσότητας αζωτούχου λίπανσης (αζωτούχα λιπάσματα και κτηνοτροφικά απόβλητα) που επιτρέπεται να διασπείρεται στο έδαφος, στο πλαίσιο της ορθής γεωργικής πρακτικής με προσδιορισμό των μέγιστων επιτρεπτών ορίων αζωτούχου λίπανσης κατά κύρια καλλιέργεια, λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά της κάθε ευπρόσβλητης ζώνης και ιδιαίτερα: τις εδαφοκλιματικές συνθήκες, την εδαφική κλάση, την κλίση εδάφους, τη χρήση εδάφους και τις γεωργικές πρακτικές, τις ανάγκες καλλιεργειών σε άζωτο, την ανοργανοποίηση αζώτου, τις εισροές αζώτου από το περιβάλλον, το υπολειμματικό άζωτο και τον συντελεστή απωλειών του αζώτου από το βάθος του ριζοστρώματος. στον προσδιορισμό του τρόπου και του χρόνου εφαρμογής των απαραίτητων λιπαντικών μονάδων κατά καλλιέργεια, λαμβάνοντας υπόψη την κυριαρχούσα κατηγορία εδάφους και τις υδρολογικές συνθήκες.
- στον καθορισμό της περιόδου απαγόρευσης της διασποράς ορισμένων τύπων λιπασμάτων.
- στην προσαρμογή των καλλιεργητικών πρακτικών με στόχο τη μείωση της νιτρορύπανσης.
- στην προσαρμογή αποτελεσματικών πρακτικών άρδευσης προκειμένου να μειωθεί η νιτρορύπανση.
- στη διαχείριση των κτηνοτροφικών αποβλήτων για τη μείωση της ρύπανσης από αζωτούχες ενώσεις και στον καθορισμό της χωρητικότητας των δεξαμενών αποθήκευσης των αποβλήτων αυτών.
- στο μηχανισμό παρακολούθησης ελέγχου και κυρώσεων.

Όσον αφορά τη διαχείριση των υπολειμμάτων της καλλιέργειας, ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες, θα πρέπει να γίνεται ενσωμάτωση στο έδαφος, βόσκηση της καλαμιάς ή κοπή και κάλυψη του εδάφους με τα υπολείμματα και ενσωμάτωσή τους στο έδαφος την επόμενη άνοιξη. Η καύση της καλαμιάς επιτρέπεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις (για λόγους φυτοπροστασίας) κατόπιν άδειας των αρμόδιων αρχών και μόνο για περιοχές εκτός δικτύου «Natura 2000».

Όσον αφορά τη διαχείριση των κτηνοτροφικών αποβλήτων, η εφαρμογή των κτηνοτροφικών αποβλήτων στον αγρό θα πρέπει να γίνεται ομοιόμορφα με τη χρήση κατάλληλου τεχνικού εξοπλισμού, ώστε να διασφαλίζεται με ακρίβεια και ομοιομορφία η διάθεση ίσης ποσότητας στερεών ή υγρών αποβλήτων ανά φυτό ή τετραγωνικό μέτρο καλλιεργήσιμης γης. Περιγράφονται επίσης ειδικά μέτρα για τη διαχείριση (συμπεριλαμβανομένης της αποθήκευσης) στερεών και υγρών κτηνοτροφικών αποβλήτων στο αγρόκτημα (όπως αποστάσεις ασφαλείας από υδάτινα σώματα και υδροληψία πόσιμου νερού), εάν δεν πρόκειται να αποσταλούν σε μονάδες επεξεργασίας αποβλήτων.

3.4.9 Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ορθολογική Χρήση των Γεωργικών Φαρμάκων

Το 2020 (ΚΥΑ 9269/246316/2020, Β' 4032) επικαιροποιήθηκε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ορθολογική Χρήση των Γεωργικών Φαρμάκων με στόχο την επίτευξη της αειφόρου χρήσης τους. Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης αναφέρεται:

- στην εκπαίδευση για την αειφόρο χρήση φυτοφαρμάκων
- στη διαδικασία χορήγησης πιστοποιητικού που θα αποδεικνύει επαρκείς γνώσεις σχετικά με την αειφόρο χρήση φυτοφαρμάκων
- στην ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κοινού
- στην επιθεώρηση του εξοπλισμού που χρησιμοποιείται για εφαρμογές φυτοφαρμάκων
- στα ειδικά μέτρα για την προστασία του υδάτινου περιβάλλοντος και του πόσιμου νερού
- στη μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων ή των κινδύνων σε συγκεκριμένες περιοχές (γύρω από νοσοκομεία, σχολεία, εθνικά πάρκα, ξενοδοχεία, τουριστικά μέρη, πόλεις κ.λπ.)
- στα ειδικά μέτρα χειρισμού και αποθήκευσης φυτοφαρμάκων και επεξεργασίας της συσκευασίας και των υπολειμμάτων τους
- στην ολοκληρωμένη διαχείριση παρασίτων και
- στον καθορισμό των στόχων (π.χ. αύξηση της χρήσης ακροφυσίων χαμηλής μετατόπισης 5% ετησίως, μείωση 5% κάθε χρόνο των περιστατικών δηλητηρίασης που προκαλούνται από επαγγελματική χρήση φυτοφαρμάκων κ.λπ.) και των δεικτών του σχεδίου.

Τα μέτρα για την προστασία του υδάτινου περιβάλλοντος και του πόσιμου νερού από τη χρήση φυτοφαρμάκων περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

- ενημέρωση των παραγωγών μέσω του γεωργικού συστήματος προειδοποίησης ή μέσω των τοπικών αρχών επιθεώρησης σχετικά με την προώθηση της χρήσης ακροφυσίων χαμηλής μετατόπισης·
- ενημέρωση των επαγγελματιών χρηστών για τα μέτρα μείωσης του κινδύνου που έχουν υιοθετηθεί και για τα κίνητρα στο πλαίσιο των γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων της ΚΓΠ.
- καθιέρωση διαδικασιών για ουσίες φυτοφαρμάκων, τεχνικές εφαρμογής και μέτρα μετριασμού που ελαχιστοποιούν τον κίνδυνο ρύπανσης εκτός του χώρου.
- ενημέρωση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου Υγείας για την ποιότητα του πόσιμου νερού των δραστικών ουσιών σε σκευάσματα φυτοπροστατευτικών προϊόντων που διατέθηκαν στην αγορά σε κάθε περιφερειακή ενότητα της Ελλάδας κατά το προηγούμενο έτος, ώστε να μπορεί να πραγματοποιηθεί στοχευμένη εργαστηριακή ανάλυση των ουσιών αυτών διαχειριστές ύδρευσης, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της ΚΥΑ Π(δ)/Γ.Π.ΟΙΚ.67322/6.9.2017;
- με βάση δεδομένα πωλήσεων φυτοπροστατευτικών προϊόντων, δεδομένα για αναλύσεις των υπόγειων υδάτων, των επιφανειακών υδάτων και του πόσιμου νερού της χώρας και των αποτελεσμάτων δειγματοληψίας στο πλαίσιο εθνικών και κοινοτικών προγραμμάτων για τον έλεγχο των καταλοίπων σε φυτικά προϊόντα, το ΥΠΑΑΤ προτείνει:
 - περιορισμό ή ακόμα και απαγόρευση της χρήσης δραστικών ουσιών σε συγκεκριμένους τομείς

- ο παρακολούθηση συγκεκριμένων δραστικών ουσιών φυτοπροστατευτικών προϊόντων που θα ενταχθούν στα τρέχοντα προγράμματα παρακολούθησης των υπόγειων, επιφανειακών και πόσιμων υδάτων της Ελλάδας
- ο επίσημους ελέγχους υπολειμμάτων σε φυτικά προϊόντα.

3.4.10 Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας Λεκανών Απορροής Ποταμών

Όσον αφορά τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας, σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας 2007/60/ΕΚ (μεταφορά στο εθνικό δίκαιο με την ΚΥΑ 31822/1542/Ε103/2010, Β' 1108), οι γενικοί στόχοι που καθορίστηκαν σε εθνικό επίπεδο κατά τον 1ο κύκλο της εφαρμογής της Οδηγίας είναι ο μετριασμός της έκθεσης σε πλημμύρες, η μείωση της πιθανότητας πλημμύρας, η ενίσχυση της ετοιμότητας για αντιμετώπιση πλημμυρών και η βελτίωση των μηχανισμών αποκατάστασης για τις πληγείσες περιοχές. Τα στρατηγικά έγγραφα για τη μείωση και τον μετριασμό των πλημμυρών είναι το Σχέδιο Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας (ΣΔΚΠ) ανά υδατικό διαμέρισμα (δηλαδή 14 ΣΔΚΠ), τα οποία έχουν αναπτυχθεί στο 3ο στάδιο εφαρμογής της Οδηγίας και εγκρίθηκαν τον Ιούλιο του 2018. Σημειώνεται ότι ο 2ος κύκλος εφαρμογής της Οδηγίας έχει ήδη ξεκινήσει και η 1η επικαιροποίηση της αξιολόγησης κινδύνου πλημμύρας ολοκληρώθηκε τον Νοέμβριο του 2020.

Λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις της Οδηγίας 2007/60/ΕΚ, στον 1ο κύκλο εφαρμογής της καθορίστηκαν οι ακόλουθοι Γενικοί Στόχοι σε εθνικό επίπεδο:

- Μετριασμός της έκθεσης σε πλημμύρες - 7 Μέτρα Πρόληψης
- Μείωση πιθανότητας πλημμύρας – 10 Μέτρα Προστασίας
- Ενίσχυση της ετοιμότητας για την αντιμετώπιση των πλημμυρών - 6 Μέτρα Ετοιμότητας
- Βελτίωση των μηχανισμών αποκατάστασης των πληγεισών περιοχών - 3 Μέτρα Ανάκτησης

Οι παραπάνω γενικοί στόχοι του 1ου κύκλου εφαρμογής της Οδηγίας 2007/60/ΕΚ, όπως είναι ενσωματωμένοι στα ΣΔΚΠ σε κάθε υδατικό διαμέρισμα αντιστοιχούν στους τέσσερις άξονες δράσης Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας (Πρόληψη, Προστασία, Ετοιμότητα, Ανάκτηση), προκειμένου να δημιουργηθεί κοινή κατανόηση και πολιτική για θέματα που σχετίζονται με τις επιπτώσεις των κινδύνων πλημμύρας. Για τον καθορισμό των μέτρων, εκτός από τα αποτελέσματα των Χαρτών Κινδύνων Πλημμύρας και Χαρτών Κινδύνων Πλημμύρας σε κάθε Υδατική Περιφέρεια, λήφθηκαν υπόψη και α) το κόστος και τα οφέλη των μέτρων, β) οι περιβαλλοντικοί στόχοι της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, γ) οι υφιστάμενες πρακτικές αντιπλημμυρικής προστασίας, δ) η διαχείριση του εδάφους και των υδάτων και ε) ο χωροταξικός σχεδιασμός καθώς και οι υπάρχουσες ευθύνες των ενδιαφερομένων μερών.

Σε σχέση με τη γεωργία, ο κύριος στόχος των ΣΔΚΠ είναι η μείωση των ζημιών που προκαλούνται από τις πλημμύρες, αλλά δεν έχουν καθοριστεί ποσοτικοί στόχοι. Τα σχετικά μέτρα είναι:

- εκπαιδευτικά/ενημερωτικά, όπως εκπαίδευση γεωργών και κτηνοτρόφων για τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας, εκστρατείες ευαισθητοποίησης, συμπλήρωση δεδομένων πεδίου κ.λπ.
- μη δομικές παρεμβάσεις, όπως συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης, μέτρα διαχείρισης χρήσης γης και βέλτιστες πρακτικές στη δασοκομία, την κτηνοτροφία και τη γεωργία σε λεκάνες που εκρέουν σε ζώνες κινδύνου πλημμύρας, κατάλληλη χωροθέτηση κ.λπ.
- τεχνικές, όπως master plan για έργα αντιπλημμυρικής προστασίας, υποδομές αντιπλημμυρικής προστασίας, εκσυγχρονισμός και αποκατάσταση αποχετευτικών δικτύων σε αγροτικές περιοχές, δράσεις καθαρισμού ρεμάτων/κορυμμάτων προώθηση πρακτικών περιορισμού των πλημμυρών και κατακράτηση ιζημάτων, κατασκευή ταμιευτήρων για τον περιορισμό της λάμψης πλημμύρες, μέτρα πράσινης υποδομής κυρίως για την προστασία περιβαλλοντικά ευαίσθητων περιοχών κ.λπ., και
- αποκατάσταση αγροτικών εκμεταλλεύσεων από ζημιές.

3.4.11 Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία και το σχέδιο δράσης της

Τον Δεκέμβριο του 2018, η Ελλάδα ενέκρινε την Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία με το διετές σχέδιο δράσης της (αργότερα επεκτάθηκε έως το 2023), με γενικό στόχο να ξεκλειδώσει το αναπτυξιακό δυναμικό προς την κυκλική οικονομία. Οι πυλώνες του είναι η βιώσιμη διαχείριση των πόρων, η υποστήριξη της κυκλικής οικονομίας και η κυκλική κατανάλωση. Οι δράσεις προτεραιότητας του σχεδίου δράσης που συνδέονται στενά με το γεωργικό τομέα είναι:

- κανονιστικές προτάσεις για τη μείωση των αποβλήτων τροφίμων,
- η θέσπιση κανονιστικού πλαισίου για τη διευκόλυνση της παραγωγής βιοαερίου από οργανικά απόβλητα και
- η ενίσχυση των τομέων της βιοοικονομίας μαζί με την κατάρτιση εθνικού σχεδίου δράσης για τη βιοοικονομία για την προώθηση λύσεων που βασίζονται στη φύση

Σημειώνεται ότι οι δράσεις για τα απόβλητα τροφίμων συμπληρώνουν τις διατάξεις που προβλέπονται στην Οδηγία Πλαίσιο για τα Απόβλητα και οι οποίες απαιτείται να εφαρμοστούν στην Ελλάδα. Έχει συσταθεί Διυπουργική Ομάδα Εργασίας για τον συντονισμό της υλοποίησης της στρατηγικής και του σχεδίου δράσης της, υπό την καθοδήγηση του Υπουργείου Οικονομικών και την Αποτελούμενη από εκπροσώπους άλλων Υπουργείων, συμπεριλαμβανομένου του ΥΠΑΑΤ.

Το αναθεωρημένο Εθνικό Σχέδιο Δράσης που εγκρίθηκε τον Νοέμβριο του 2021 από το Υπουργικό Συμβούλιο ενέκρινε ουσιαστικά τις προβλεπόμενες δράσεις για τον γεωργικό τομέα. Όσον αφορά τα απόβλητα τροφίμων, ενσωματώνει δράσεις που συνάδουν με το Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων 2021-2030 και το νέο Νόμο πλαίσιο για τα απόβλητα (Ν. 4819/2021).

3.4.12 Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων

Το Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ) για την περίοδο 2020-2030 (εγκρίθηκε με την Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου 39/2020, Α' 185) είναι ένα στρατηγικό κείμενο που βασίζεται στις υποχρεωτικές απαιτήσεις του άρθρου 28 παράγραφος 3 της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Απόβλητα (2008/98/ΕΚ, όπως τροποποιήθηκε) καθώς και τα πρόσθετα προαιρετικά στοιχεία που αναφέρονται στο άρθρο 28 παράγραφος 4. Η σύνταξη των 13 Περιφερειακών Σχεδίων Διαχείρισης Αποβλήτων για την περαιτέρω εξειδίκευση της εφαρμογής του ΕΣΔΑ βρίσκεται σε εξέλιξη.

Το ΕΣΔΑ καταγράφει την υφιστάμενη κατάσταση για όλες τις ροές αποβλήτων, καθορίζει στόχους και στρατηγικές και προσδιορίζει τα απαραίτητα μέτρα εφαρμογής για τη βελτίωση της διαχείρισης των αποβλήτων και την υποστήριξη της ιεραρχίας των αποβλήτων. Αν και κύριος στόχος του είναι τα αστικά απόβλητα, ασχολείται με όλες τις κύριες ροές αποβλήτων, έχοντας τα ταξινομήσει σε 7 γενικές κατηγορίες, μία εκ των οποίων είναι τα γεωργοκτηνοτροφικά απόβλητα. Δεν περιλαμβάνονται ποσοτικοί στόχοι για αυτήν την κατηγορία. Το νέο ΕΣΔΑ έχει ουσιαστικά παρατείνει τα μέτρα που προβλέπονταν στο προηγούμενο ΕΣΔΑ (για την περίοδο 2015-2020) ,αφού τα περισσότερα, αν όχι όλα, δεν εφαρμόστηκαν, με γενικό στόχο τη στήριξη της ολοκληρωμένης διαχείρισης των γεωργοκτηνοτροφικών αποβλήτων, η οποία αποτελεί από τις μεγαλύτερες κατηγορίες αποβλήτων στη χώρα, που αντιπροσωπεύουν περίπου το 40% της συνολικής παραγωγής. Αυτά τα μέτρα επικεντρώνονται σε συστήματα οργάνωσης, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων εναλλακτικής διαχείρισης, για τη συλλογή τους για περαιτέρω επεξεργασία, δίνοντας προτεραιότητα σε προϊόντα που έχουν όφελος για τη γεωργία, συμπεριλαμβανομένης της κομποστοποίησης.

Οι στόχοι του σχεδίου για τα γεωργοκτηνοτροφικά απόβλητα είναι οι εξής:

- Πλήρης ανάπτυξη δικτύου συλλογής βιοαποδομήσιμων γεωργοκτηνοτροφικών αποβλήτων προς ανάκτηση προς όφελος της γεωργίας, της παραγωγής προϊόντων (ιδιαίτερα ζωοτροφών) ή/και της παραγωγής ενέργειας από βιοαέριο ή βιομάζα υπολειμμάτων

καλλιεργειών, αξιοποίηση φυτικών υπολειμμάτων για εφαρμογή στο έδαφος, κλάδεμα πολυετών φυτών και ενσωμάτωσή τους σε σωρούς κομποστοποίησης, περαιτέρω ανάπτυξη μονάδων κομποστοποίησης, εγκαταστάσεις βιοαερίου και μονάδες παραγωγής ενέργειας από βιομάζα καθώς και την προβλεπόμενη από το νόμο απαίτηση για όλες τις εγκαταστάσεις εντατικής εκτροφής που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας για τις Βιομηχανικές Εκπομπές να συλλέγουν τα βιοαπόβλητά τους και να τα ανακτούν είτε σε εγκαταστάσεις βιοαερίου είτε σε μονάδες κομποστοποίησης

- Χωριστή συλλογή και ανάκτηση γεωργικών πλαστικών με έμφαση στα πλαστικά φύλλα και συσκευασίες θερμοκηπίου μέσω των υφιστάμενων ή νέων συστημάτων εναλλακτικής διαχείρισης με βάση την προβλεπόμενη ΚΥΑ για τη θέσπιση συστημάτων εναλλακτικής διαχείρισης (EPR) για τα πλαστικά φύλλα θερμοκηπίου προκειμένου να παύσει η παράνομη καύση τους, που εξακολουθεί να αποτελεί κυρίαρχη πρακτική (κακο)διαχείρισης αποβλήτων.
- Χωριστή συλλογή και ορθή διαχείριση πλαστικών συσκευασιών που περιέχουν επικίνδυνες ουσίες (συνήθως βιοκτόνα και φυτοφάρμακα) με τη δημιουργία ειδικού συστήματος εναλλακτικής διαχείρισης.

Δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι στόχοι και δράσεις για τα απόβλητα που προκύπτουν από τη βιομηχανία επεξεργασίας γεωργικών προϊόντων διατροφής, εκτός από εκείνες των βιομηχανικών αποβλήτων γενικά, που προάγουν την εφαρμογή της ιεραρχίας των αποβλήτων, τη χρήση των βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών, όπου υφίστανται, τη συνεπεξεργασία αποβλήτων και τη βιομηχανική συμβίωση. Οι δράσεις για τη μείωση των αποβλήτων τροφίμων δεν καλύπτονται από το ΕΣΔΑ, αλλά στο αναθεωρημένο Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων (ΕΠΠΔΑ) με χρονικό ορίζοντα μετά το 2020.

3.4.13 Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων

Το νέο Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων (ΕΠΠΔΑ) για την περίοδο 2021-2030 έχει θέσει τα απόβλητα τροφίμων ως ένα από τις κύρια ρεύματα προτεραιότητας. Ο στρατηγικός στόχος του ΕΠΠΔΑ είναι να μειώσει έως το 2030 τα κατά κεφαλήν απόβλητα τροφίμων που παράγονται σε επίπεδο λιανικής και καταναλωτή κατά τριάντα τοις εκατό (30%) σε σύγκριση με τα απόβλητα τροφίμων που παράγονται το 2022 και να μειώσει τη δημιουργία αποβλήτων τροφίμων στην πρωτογενή παραγωγή, μεταποίηση και επεξεργασία, λιανική και άλλες μορφές διανομής τροφίμων, σε εστιατόρια και υπηρεσίες εστίασης και σε νοικοκυριά, καθώς και απώλειες τροφίμων κατά μήκος της αλυσίδας παραγωγής και εφοδιασμού. Για να επιτευχθούν τα παραπάνω, τα μέτρα που προβλέπονται για τα απόβλητα τροφίμων στοχεύουν στην αποτροπή δημιουργίας τους σε όλη την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων, από την παραγωγή έως την κατανάλωση. Επίσης, δεδομένης της μεγάλης σημασίας των δράσεων πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων τροφίμων, θα αναπτυχθεί ένα ειδικό πρόγραμμα πρόληψης (αναφέρεται και ως εθνικό σχέδιο δράσης στο ΕΣΔΑ), έως τον Ιούνιο του 2021. Οι βασικοί πυλώνες των μέτρων που υιοθετήθηκαν από το ΕΠΠΔΑ για τα απόβλητα τροφίμων είναι το ακόλουθο:

- Βελτίωση της γνώσης σχετικά με την παραγωγή αποβλήτων τροφίμων
- Υποστήριξη της δωρεάς τροφίμων για ανθρώπινη κατανάλωση
- Προώθηση της μείωσης αποβλήτων τροφίμων στον πρωτογενή τομέα
- Ενεργοποίηση των κλάδων επεξεργασίας και εμπορίου τροφίμων για τη μείωση αποβλήτων τροφίμων
- Εφαρμογή της κυκλικής οικονομίας στον τομέα της εστίασης και συναφών υπηρεσιών (π.χ. εστιατόρια, ξενοδοχεία, καφετέριες), συμπεριλαμβανομένων των κυλικείων (π.χ. σχολεία, πανεπιστήμια, νοσοκομεία, δικαστήρια, δημόσιες υπηρεσίες) για τη μείωση των αποβλήτων τροφίμων

- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των νοικοκυριών και της εστίασης για την αλλαγή συμπεριφοράς στην κατανάλωση και τη διαχείριση τροφίμων.

Ο στόχος της μείωσης των αποβλήτων τροφίμων κατά 30% έως το 2030, καθώς και τα κύρια μέτρα που σχετίζονται με τον τομέα της μεταποίησης - επεξεργασίας τροφίμων και τον τομέα της εστίασης περιλαμβάνονται στον νόμο πλαίσιο για τα απόβλητα που εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 2021.

3.4.14 Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά της Ερημοποίησης

Σύμφωνα με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά της Ερημοποίησης, που εγκρίθηκε το 2001, με την ΚΥΑ 99605/3719/2001 (974/Β), το έδαφος υφίσταται σοβαρές καταπονήσεις από την γεωργική εντατικοποίηση. Αν και αυτό το σχέδιο δράσης δεν έχει επικαιροποιηθεί, η Ελλάδα είναι μια από τις ελάχιστες ευρωπαϊκές χώρες που δεν έχουν νομοθεσία για την προστασία του εδάφους. Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης περιλαμβάνει μέτρα για την αντιμετώπιση της διάβρωσης του εδάφους, την εξάντληση των διαθέσιμων αποθεμάτων νερού και τη δευτερογενή αλάτωση των εδαφών. Ειδικότερα, το σχέδιο δράσης περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- Προσδιορισμό της έκτασης των απειλούμενων περιοχών
- Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των εφαρμοζόμενων μέτρων και πολιτικών
- Διατύπωση εθνικής στρατηγικής πρόληψης της ερημοποίησης και άμβλυνσης των φαινόμενων της
- Προαγωγή της αειφορικής χρήσης του εδάφους και του νερού
- Προαγωγή της ενημέρωσης του κοινού με την ταυτόχρονη ενθάρρυνση της ενεργής συμμετοχής
- Επιλογή προτεραιοτήτων και πιλοτικών περιοχών
- Αποκατάσταση των πληγέντων περιοχών, παροχή κατευθυντήριων γραμμών και μηχανισμών εφαρμογής

Ειδικά για τη γεωργία, τα προτεινόμενα μέτρα στην ΚΥΑ με τα οποία εγκρίθηκε το Σχέδιο Δράσης κατά της Ερημοποίησης στοχεύουν:

- Στον προσδιορισμό κριτηρίων για την ένταξη γαιών στη βιώσιμη γεωργία
- Στην καταπολέμηση της διάβρωσης του εδάφους με τεχνικά και καλλιεργητικά μέτρα
- Στη μείωση των απωλειών και αύξηση της αποθήκευσης των υπόγειων υδάτων
- Σε παροχή κινήτρων για την ανάπτυξη και επέκταση των ξηρικών καλλιεργειών
- Στην εφαρμογή συστημάτων άρδευσης που μειώνουν τον κίνδυνο δευτερογενούς αλατοποίησης του εδάφους και διεύθυνσης του θαλασσινού νερού στους υπόγειους υδροφόρους ορίζοντες
- Στην ενθάρρυνση παραδοσιακών πρακτικών, ιδιαίτερα για την ελαιοκομία
- Στην καθιέρωση κινήτρων για την εφαρμογή βιώσιμων γεωργικών πρακτικών

Για την κτηνοτροφία, το σχέδιο προτείνει την εκπόνηση σχεδίων διαχείρισης και εκμετάλλευσης βοσκοτόπων ανά νομό, την απογραφή των βοσκοτόπων σε κάθε δήμο και την άρση του καθεστώτος κοινής χρήσης που εφαρμόζεται σήμερα και την προώθηση εναλλακτικών πηγών ζωοτροφών.

3.4.15 Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η χρήση γης/χωροταξικός σχεδιασμός της χώρας διαμορφώνεται από το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Βιώσιμης Ανάπτυξης (Α' 128 του 2008), το οποίο έχει 15ετή ορίζοντα εφαρμογής και το οποίο αναπτύχθηκε σύμφωνα με το Ν. 2742/1999 (Α' 207) περί στρατηγικού χωροταξικού σχεδιασμού. Στο άρθρο 9, με τίτλο «Χωρική οργάνωση και ανάπτυξη των ορεινών, παράκτιων, νησιωτικών και αγροτικών περιοχών, καθώς και παραμεθόριων περιοχών» υπάρχουν συγκεκριμένες αναφορές στον λεγόμενο «αγροτικό χώρο». Όσον αφορά τη γεωργία, στόχος είναι η ανάπτυξη ποιοτικού πρωτογενούς τομέα σε συνδυασμό με τον τουρισμό και η συνετή διαχείριση για τη

διατήρηση του τοπίου, των φυσικών οικοσυστημάτων και των παραδοσιακών αγροοικοσυστημάτων.
Πιο συγκεκριμένα:

- Για αγροτικές περιοχές υψηλής παραγωγικότητας: εφαρμογή πολιτικών και αποτελεσματικών μέτρων για την αειφόρο διαχείριση των εδαφικών και υδατικών πόρων, με εξορθολογισμό της χρήσης αγροχημικών και συστημάτων άρδευσης
- Για προαστιακές αγροτικές περιοχές: μέτρα για την πρόληψη της απώλειας εύφορης γης λόγω της ανεξέλεγκτης αστικής εξάπλωσης και τη διατήρησή τους ως ελεύθερες και ψυχαγωγικές περιοχές (κατάλληλη προσαρμογή του πολεοδομικού σχεδιασμού για τη διατήρηση της γεωργικής γης)
- Και για ορεινές και ημιορεινές περιοχές και για νησιωτικές περιοχές με αγροτικό χαρακτήρα: ενθάρρυνση πολλαπλών δραστηριοτήτων πρωτογενούς τομέα με φιλικές προς το περιβάλλον καλλιέργειες, με ενίσχυση της κτηνοτροφίας και έμφαση σε ποιοτικά προϊόντα σε συνδυασμό με εναλλακτικές ήπιες τουριστικές δραστηριότητες

Στο άρθρο 10, με τίτλο «Διατήρηση, προστασία, ενίσχυση του εθνικού φυσικού και πολιτιστικού πλούτου, διατήρηση και ενίσχυση της αγροτικής ποικιλότητας και αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων», προβλέπονται σχετικές πολιτικές και άλλα μέτρα. Οι διατάξεις αυτές διαρθρώνονται σε πέντε άξονες:

1. Τομείς προτεραιότητας φυσικού πλούτου
2. Διαχείριση φυσικού και πολιτιστικού πλούτου
3. Οδηγίες χρήσης γης για την προστασία του τοπίου και των αγροτικών περιοχών από την ανεξέλεγκτη αστική εξάπλωση
4. Κατευθυντήριες γραμμές για τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων στον περιφερειακό και τοπικό σχεδιασμό
5. Πρόληψη – έλεγχος φυσικών και τεχνολογικών κινδύνων-αποκατάσταση πληγείσων περιοχών

Το σύστημα χωροταξικού σχεδιασμού περιλαμβάνει επίσης τομεακά πλαίσια προκειμένου να παρέχει κατευθυντήριες γραμμές, κανόνες και κριτήρια για τη χωρική δομή, οργάνωση και ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων εθνικής σημασίας, αλλά η γεωργία δεν περιλαμβάνεται σε αυτούς τους τομείς. Επιπλέον, έχουν εγκριθεί σταδιακά 13 περιφερειακά σχέδια σε διάφορες νομικές μορφές (νομοθετικά για την Περιφέρεια Αττικής με τίτλο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αττικής, με Προεδρικά Διατάγματα για τις υπόλοιπες 12 Περιφέρειες) και επικαιροποιούνται τακτικά όταν χρειάζεται, που επιχειρούν να υλοποιήσουν την εθνικές προτεραιότητες που έχουν καθοριστεί στο Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τα δυνατά και αδύνατα σημεία κάθε Περιφέρειας. Σε επίπεδο καθορισμού στόχων, τα σχέδια αυτά προωθούν τη δημιουργία ενός μοντέλου χωρικής ανάπτυξης σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας.

4. Περιγραφή του σχεδίου

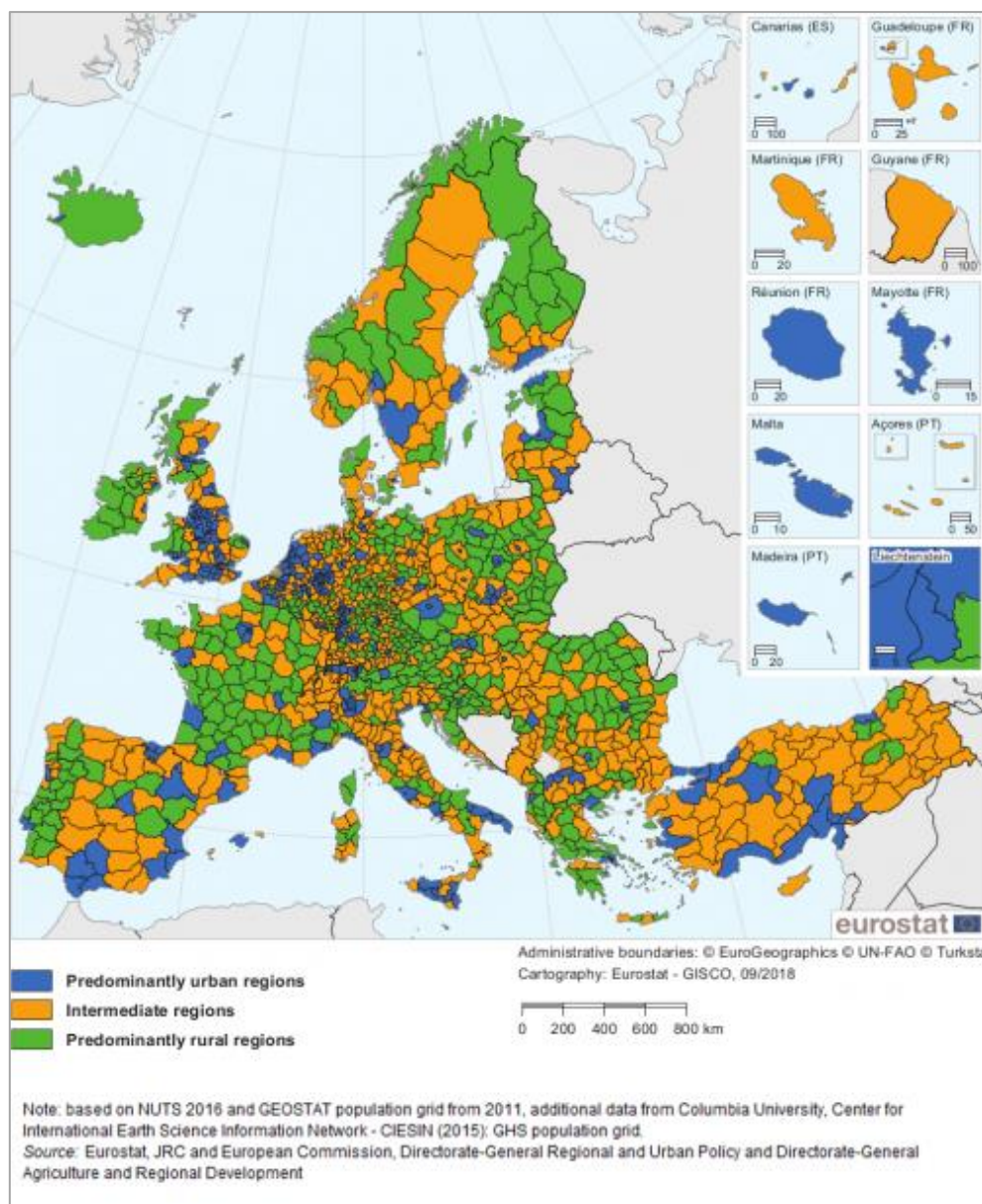
Η παρούσα ενότητα παρουσιάζει την περιγραφή του προτεινόμενου Στρατηγικού Σχεδίου της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΣΣ ΚΓΠ) για την Ελλάδα, με ιδιαίτερη αναφορά στη γεωγραφική εμβέλειά του και στο περιεχόμενό του με τις παρεμβάσεις που θα προκύψουν από την υλοποίησή του.

4.1 Γεωγραφική πεδίο εφαρμογής του σχεδίου

Η Ελλάδα θα εφαρμόσει ένα ενιαίο εθνικό στρατηγικό σχέδιο στο πλαίσιο της ΚΓΠ της προγραμματικής περιόδου 2023-2027 για το σύνολο της επικράτειας της χώρας.

Η Ελλάδα είναι ένα ενιαίο κράτος οργανωμένο σε αποκεντρωμένη βάση. Περιλαμβάνει δύο επίπεδα διακυβέρνησης, την κεντρική και την τοπική αυτοδιοίκηση. Το πρώτο ασκείται σε κεντρικό (κυβέρνηση-υπουργεία) καθώς και σε αποκεντρωμένο επίπεδο (Αποκεντρωμένες Διοικήσεις), ενώ το δεύτερο σε περιφερειακό (Περιφέρειες) και δημοτικό επίπεδο (Δήμοι). Από την 1η Ιανουαρίου 2011 που τέθηκε σε ισχύ το Πρόγραμμα Καλλικράτης (Ν. 3852/2010, ΦΕΚ 87/Α/07-06-2010), υπάρχουν επτά (7) Αποκεντρωμένες Διοικήσεις, δεκατρείς (13) Περιφέρειες και 325 Δήμοι. Με την τροποποίηση του άρθρου 1 του ν. 3852/2010 (μέσω του ν. 4600/2019) που ψηφίστηκε τον Μάρτιο του 2019, ο συνολικός αριθμός των δήμων αυξήθηκε σε 332. Οι 54 παλιοί νομοί και νομαρχιακές διοικήσεις διατηρήθηκαν σε μεγάλο βαθμό ως υποενότητες των περιφερειών. Οι αποκεντρωμένες διοικήσεις ομαδοποιούν μία έως τρεις περιφέρειες για διοικητικούς σκοπούς σε περιφερειακή βάση.

Ο προσδιορισμός των αγροτικών περιοχών της χώρας βασίζεται στην αστική-αγροτική τυπολογία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία προσδιορίζει δύο τύπους αγροτικών περιοχών ανάλογα με το μερίδιο του αγροτικού πληθυσμού (με χρήση της απογραφής πληθυσμού του 2011): κυρίως αγροτικές περιοχές και ενδιάμεσες αγροτικές περιοχές. Η επόμενη μεγάλη επικαιροποίηση προβλέπεται να γίνει για το έτος αναφοράς 2021, μετά τη διενέργεια της απογραφής πληθυσμού του 2021 από την Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Πηγή: Eurostat, JRC και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής και Αστικής Πολιτικής και Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

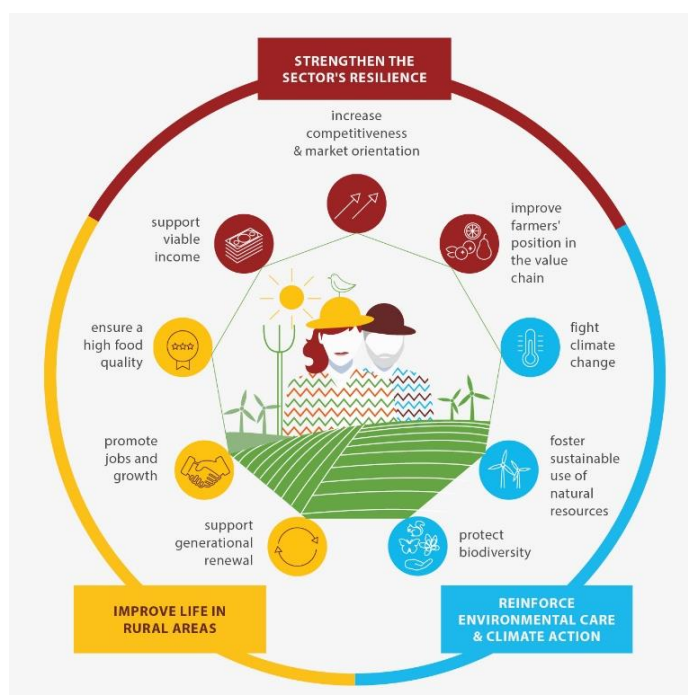
Σχήμα 2: Αγροτικές περιοχές της Ελλάδας σύμφωνα με την αστική-αγροτική τυπολογία της ΕΕ

Σύμφωνα με στοιχεία του 2016, οι αγροτικές περιοχές στην Ελλάδα καλύπτουν το 94,7% της συνολικής έκτασης, εκ των οποίων το 66,4% είναι κυρίως αγροτική και το 33,6% είναι ενδιάμεση αγροτική περιοχή (DG AGRI, Δείκτης ΚΑΠ- C03). Από το 2019, στις αγροτικές περιοχές κατοικούν περίπου 5,9 εκατομμύρια άτομα, περίπου το ήμισυ του συνολικού πληθυσμού (54,8%) (DG AGRI, Δείκτης ΚΓΠ- C01).

4.2 Περιεχόμενο του σχεδίου

Τον Ιούνιο του 2018, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε νομοθετικές προτάσεις για την ΚΓΠ για την περίοδο 2021-2027. Αυτές οι προτάσεις είχαν ως στόχο να καταστήσουν την γεωργική πολιτική της ΕΕ πιο έτοιμη να ανταποκριθεί στις τρέχουσες και μελλοντικές προκλήσεις, ενώ παράλληλα να συνεχίσουν να υποστηρίζουν τις ενεργές ανάγκες των ευρωπαϊών γεωργών. Με τη χάραξη μιας πιο διαισθητικής και καινοτόμου πολιτικής, η Επιτροπή στοχεύει να διασφαλίσει ότι η ΚΓΠ δύναται να συνεχίσει να παρέχει ισχυρή στήριξη στην ευρωπαϊκή γεωργία, καθιστώντας τις αγροτικές περιοχές ευημερούσες και την παραγωγή τροφίμων υψηλής ποιότητας για τα επόμενα χρόνια. Ο γενικός στόχος είναι να προωθηθεί ένας βιώσιμος και ανταγωνιστικός γεωργικός τομέας που μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, ειδικά όσον αφορά τη στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» (Farm to Fork) και τη στρατηγική για τη βιοποικιλότητα, εστιάζοντας στη διασφάλιση μιας δίκαιης συμφωνίας και ενός σταθερού οικονομικού μέλλοντος για τους γεωργούς, θέτοντας υψηλότερες φιλοδοξίες για την περιβαλλοντική και κλιματική δράση και τη διαφύλαξη της θέσης της γεωργίας στην καρδιά της ευρωπαϊκής κοινωνίας. Λόγω των διαπραγματεύσεων μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της ΕΕ, η προσωρινή ημερομηνία έναρξης της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ μετατέθηκε στην 1η Ιανουαρίου 2023. Μετά την επίτευξη πολιτικής συμφωνίας για τη δέσμη μεταρρυθμίσεων, τα σχετικά νομικά κείμενα οριστικοποιήθηκαν και εγκρίθηκαν τον Δεκέμβριο 2021.

Όπως ορίζεται στα άρθρα 5 και 6 του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115 (στο εξής ΚΣΣ), το νέο Στρατηγικό Σχέδιο της ΚΓΠ για την Ελλάδα αποσκοπεί στην επίτευξη τριών γενικών στόχων, οι οποίοι επιδιώκονται μέσω εννέα ειδικών στόχων, όπως παρουσιάζονται σχηματικά παρακάτω. Αυτοί οι στόχοι συμπληρώνονται και διασυνδέονται με έναν εγκάρσιο στόχο εκσυγχρονισμού του τομέα με την προώθηση και την ανταλλαγή γνώσεων, την καινοτομίας και την ψηφιοποίησης στη γεωργία και τις αγροτικές περιοχές και ενθαρρύνοντας την υιοθέτησή τους.

Σχήμα 3: Γενικοί και ειδικί στόχοι της ΚΓΠ

Η στόχευση της νέας ΚΓΠ και κατ' επέκταση ο σχεδιασμός του πλαισίου παρεμβάσεων που εντάσσονται στο ΣΣ ΚΓΠ της χώρας, καλείται να ανταποκριθεί στις νέες ανάγκες και προκλήσεις και να λάβει υπόψη της την ενωσιακή και εθνική πολιτική συνάφειας, και ιδιαίτερα τις στρατηγικές προτεραιότητες που αντικατοπτρίζονται στις δύο στρατηγικές της ΕΕ για την Πράσινη Συμφωνία, «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» και «Βιοποικιλότητα», προς μια έξυπνη και βιώσιμη γεωργία, με αυξημένη ανησυχία για το περιβάλλον και το κλίμα και με ολοκληρωμένες αναπτυξιακές στρατηγικές για την τόνωση του κοινωνικοοικονομικού ιστού στις αγροτικές περιοχές. Σε αυτές τις προκλήσεις προστίθεται η αντιμετώπιση της κρίσης της πανδημίας του κορωνοϊού, η οποία δοκιμάζει έντονα την ανθεκτικότητα του εθνικού αγροδιατροφικού συστήματος και δημιουργεί αυξημένες ανάγκες χρηματοδότησης.

Η επιδίωξη της νέας ΚΓΠ για οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική βιωσιμότητα βασίζεται για πρώτη φορά σε μια ενιαία προσέγγιση, η οποία επιδιώκει την κοινή συμβολή των δύο πυλώνων της στην επίτευξη των συγκεκριμένων προτεραιοτήτων της. Στο πλαίσιο αυτό, το προτεινόμενο ΣΣ ΚΓΠ βασίζεται στα είδη παρεμβάσεων που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα κράτη μέλη για την εφαρμογή των στρατηγικών σχεδίων της ΚΓΠ, ενσωματώνοντας παρεμβάσεις τόσο στον Πυλώνα Ι όσο και στον Πυλώνα ΙΙ. Η στήριξη του Πυλώνα Ι καλύπτει άμεσες ενισχύσεις και τομεακές παρεμβάσεις, ενώ ο Πυλώνας ΙΙ αφορά στη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης.

Τα είδη παρεμβάσεων για άμεσες ενισχύσεις που έχουν επιλεγεί στο ΣΣ ΚΓΠ περιλαμβάνουν:

- βασική εισοδηματική υποστήριξη για τη βιωσιμότητα (BISS)
- συμπληρωματική αναδιανεμητική στήριξη εισοδήματος για τη βιωσιμότητα (CRISS)
- συμπληρωματική εισοδηματική στήριξη για νέους γεωργούς (CIS-YF)
- προγράμματα για το κλίμα, το περιβάλλον και την καλή διαβίωση ζώων (Eco-schemes)
- συμπληρωματική εισοδηματική στήριξη (CIS)
- ειδική ενίσχυση για το βαμβάκι (CSPC)

Οι τομεακές παρεμβάσεις του ΣΣ ΚΓΠ αφορούν τρεις υποχρεωτικούς τομείς: τον τομέα των οπωροκηπευτικών, τον τομέα της μελισσοκομίας και τον αμπελοοινικό τομέα και έναν επιλεγμένο από τη χώρα, τον τομέα του ελαιολάδου και των επιτραπέζιων ελιών. Οι παρεμβάσεις αυτές βασίζονται σε προκαθορισμένους στόχους σε αυτούς τους τομείς και σε ένα σύνολο πιθανών ειδών παρεμβάσεων που θα μπορούσαν να λάβουν υποστήριξη, όπως επενδύσεις σε υλικά και άυλα περιουσιακά στοιχεία, συμβουλευτικές υπηρεσίες, κατάρτιση, προγράμματα ποιότητας και συστήματα πιστοποίησης.

Τα είδη παρεμβάσεων στο πλαίσιο της αγροτικής ανάπτυξης που έχουν χρησιμοποιηθεί για τις παρεμβάσεις του ΣΣ ΚΓΠ είναι:

- περιβαλλοντικές, κλιματικές και άλλες δεσμεύσεις διαχείρισης (ENVCLIM)
- φυσικοί ή άλλοι περιορισμοί ανά περιοχή (ANC)
- επενδύσεις, συμπεριλαμβανομένων των επενδύσεων στην άρδευση (INVEST)
- συνεργασία (COOP)
- εγκατάσταση γεωργών νεαρής ηλικίας και νέων γεωργών και εκκίνηση αγροτικών επιχειρήσεων (INSTAL)
- ανταλλαγή γνώσεων και διάδοση πληροφοριών (KNOW)

Οι δράσεις που υποστηρίζονται στο πλαίσιο της ανταλλαγής γνώσεων και πληροφοριών βασίζονται και συνάδουν με την περιγραφή του Γεωργικού Συστήματος Γνώσης και Πληροφοριών (AKIS) που παρέχεται στο Στρατηγικό Σχέδιο της ΚΓΠ.

Οι παρεμβάσεις έχουν προσδιοριστεί βάσει της αξιολόγησης των διαπιστωμένων αναγκών που έχουν προκύψει από την ανάλυση SWOT (Πλεονεκτήματα, Αδυναμίες, Ευκαιρίες και Απειλές) και σχετίζονται ενδεικτικά με τη στήριξη του γεωργικού εισοδήματος και τη διασφάλιση της επισιτιστικής ασφάλειας της χώρας. στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας, με μεγαλύτερη έμφαση στην έρευνα, την τεχνολογία και την ψηφιοποίηση, την ενδυνάμωση των αγροτών στην αλυσίδα αξίας, την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και την προστασία του περιβάλλοντος, την προσέλκυση νέων αγροτών και τη διευκόλυνση της επιχειρηματικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές.

Το περιεχόμενο του ΣΣ ΚΓΠ διαρθρώνεται στη στρατηγική πρόταση, την αξιολόγηση των αναγκών και τη στρατηγική παρέμβασης, τη συνοχή της στρατηγικής, τα κοινά στοιχεία για πολλές παρεμβάσεις, τις παρεμβάσεις, τον στόχο και το χρηματοδοτικό πλάνο, τα συστήματα διακυβέρνησης και τα συστήματα συντονισμού, τον εκσυγχρονισμό και την απλούστευση και τη συμπερίληψη συστάσεων της εκ των προτέρων αξιολόγησης και της ΣΜΠΕ. Οι ακόλουθες ενότητες παρουσιάζουν (α) τις ανάγκες που αντιμετωπίζει το σχέδιο, οι οποίες αποτελούν τη στρατηγική για την υλοποίηση των ειδικών στόχων του ΣΣ, (β) τις προτεινόμενες παρεμβάσεις που δομούν τη στρατηγική παρέμβασης του σχεδίου και συνδέονται με τουλάχιστον μία από τις διαπιστωμένες ανάγκες και (γ) το χρηματοδοτικό πλάνο και η κατανομή του προϋπολογισμού μεταξύ των πυλώνων και των ομάδων τύπων παρεμβάσεων (άμεσες ενισχύσεις, τομεακές παρεμβάσεις και αγροτική ανάπτυξη). Οι παρεμβάσεις είναι ουσιαστικά τα επιμέρους μέτρα για την εφαρμογή του ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027 και τα οποία αξιολογούνται στο πλαίσιο της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης.

4.3 Ανάγκες που αντιμετωπίζονται από το σχέδιο

Η εκτίμηση αναγκών, που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της ανάπτυξης του Στρατηγικού Σχεδίου ΚΓΠ της Ελλάδας 2023-2027, εντόπισε και ιεράρχησε τις ανάγκες που αντιμετωπίζονται από το σχέδιο, οι οποίες αποτελούν τη συνολική στρατηγική του σχεδίου για την υλοποίηση των συγκεκριμένων στόχων. Η αξιολόγηση βασίστηκε στα στοιχεία που παρέχονται στην ανάλυση SWOT, στην ανατροφοδότηση που παρείχαν οι ενδιαφερόμενοι και στις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τη διαμόρφωση του σχεδίου.

- *ΕΣ1 «Στήριξη του βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος και της ανθεκτικότητας σε ολόκληρη την επικράτεια της ΕΕ για την ενίσχυση της επισιτιστικής ασφάλειας»*

Η ανάλυση SWOT του ΕΣ1 αποκάλυψε σημαντικά ευρήματα σχετικά με την εξέλιξη του γεωργικού εισοδήματος με την πάροδο του χρόνου, με μια σειρά εξειδικευμένων δεικτών, τόσο από «μακροοικονομικά» δεδομένα όσο και από δεδομένα σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης. Μεταξύ άλλων, διαπιστώθηκε ότι το Αγροτικό Οικογενειακό Εισόδημα (ΑΟΕ) ανά εκμετάλλευση αντιστοιχεί στο 59% του ευρωπαϊκού μέσου όρου, καθώς και σημαντικές διαφορές στις εισοδηματικές επιδόσεις των επιμέρους παραγωγικών ειδικοτήτων της ελληνικής γεωργίας. Κατά μέσο όρο, το 54% των ΑΟΕ προέρχεται από άμεσες ενισχύσεις, ενώ η οικονομική λειτουργία του 78% περίπου των αγροτικών εκμεταλλεύσεων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό ή και αποκλειστικά από την ύπαρξη του συστήματος άμεσων ενισχύσεων. Επίσης, υπήρχε σημαντική διαφοροποίηση στο ποσό των άμεσων ενισχύσεων μεταξύ εκμεταλλεύσεων (επειδή διαφέρει, αφενός ο αριθμός των δικαιωμάτων που κατέχει κάθε εκμετάλλευση και αφετέρου η μοναδιαία αξία των δικαιωμάτων σε κάθε γεωπονική περιοχή), καθώς και αύξηση των ανισοτήτων των άμεσων ενισχύσεων με την πάροδο του χρόνου. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι το 10% των εκμεταλλεύσεων αντιπροσωπεύει το 48% των συνολικών άμεσων ενισχύσεων, ενώ το 45% του συνολικού πληθυσμού των εκμεταλλεύσεων που μπορούν να θεωρηθούν μικροκαλλιεργητές λαμβάνουν το 10% του συνολικού ποσού των άμεσων ενισχύσεων. Επιπλέον, χορηγούνται 19 διαφορετικές συνδεδεμένες πληρωμές στο 1/3 περίπου του συνόλου των

εκμεταλλεύσεων που είναι επιλέξιμες για άμεσες ενισχύσεις, με πέντε από αυτές να αντιπροσωπεύουν το 72% των συνολικών πληρωμών. Ένα σημαντικό μέρος της ανάλυσης αφορά στις διάφορες κατηγορίες άμεσης εισοδηματικής στήριξης, καθώς και την εκτίμηση των επιπτώσεων της πιθανής εφαρμογής, κατά τη μεταβατική περίοδο 2020-2022, διαφόρων σεναρίων μερικής εσωτερικής σύγκλισης ή εξίσωσης της μοναδιαίας αξίας όλα τα δικαιώματα ανά γεωπονική περιφέρεια.

Συνολικά, έχουν εντοπιστεί δεκαεπτά (17) ανάγκες η προτεραιοποίηση των οποίων τέθηκε υπό διαβούλευση, εκ των οποίων οι δεκατέσσερις (14) αντιμετωπίζονται από το σχέδιο και παρουσιάζονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες, μαζί με την ιεράρχησή τους (υψηλή, μεσαία, χαμηλή προτεραιότητα).

Ομάδα αναγκών 1 - Δίκαιη και αποτελεσματική εφαρμογή των άμεσων ενισχύσεων

- Μείωση των κινδύνων που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή (επενδυτικά κίνητρα, κατάρτιση, συμβουλευτικές υπηρεσίες) (υψηλή)
- Στοχευμένη υποστήριξη για εγκατάσταση στη γεωργία νέων και νεοφερμένων (μεσαία)
- Προστασία της εκτροφής ζώων από κινδύνους που συνδέονται με την εμφάνιση επιζωοτιών (χαμηλή)
- Επανασχεδιασμός υποστήριξης για εκμεταλλεύσεις που βρίσκονται σε περιοχές με φυσικούς ή άλλους περιορισμούς (χαμηλή)
- Ανάπτυξη τομέα μηρυκαστικών με οριστική οριοθέτηση βοσκοτόπων (χαμηλή)
- Βέλτιστη στόχευση προαιρετικών συνδεδεμένων πληρωμών (χαμηλή)
- Μείωση των ανισοτήτων στην κατανομή των άμεσων ενισχύσεων ανά εκμετάλλευση (χαμηλή)

Ομάδα αναγκών 2 - Ενίσχυση / ανάπτυξη συγκεκριμένων παραγωγικών τομέων

- Βελτίωση της Ακαθάριστης Αξίας Παραγωγής σε εκμεταλλεύσεις παραγωγικών ειδικοτήτων: δημητριακά, άλλες αροτραίες καλλιέργειες, ελαιοκαλλιέργεια και αμπελοκαλλιέργεια (χαμηλή)
- Αύξηση Αγροτικού Οικογενειακού Εισοδήματος ανά εκμετάλλευση σε παραγωγικές ειδικότητες: σιτηρά, ελαιοκαλλιέργεια, αμπελοκαλλιέργεια, λοιπές αροτραίες καλλιέργειες, οπωροφόρα δέντρα, συνδυασμός μόνιμων καλλιεργειών, μικτή καλλιέργεια (χαμηλή)
- Ανάπτυξη προβατοτροφίας και προώθηση εγχώριων φυλών (χαμηλή)
- Αύξηση της αξίας της παραγωγικότητας στην εκτροφή βοοειδών για παραγωγή κρέατος (χαμηλή)
- Μείωση της μεταβλητότητας του εισοδήματος συγκεκριμένων καλλιεργειών (εργαλεία διαχείρισης κινδύνου) (χαμηλή)

Ομάδα αναγκών 3- Βελτίωση της ανθεκτικότητας των εκμεταλλεύσεων

- Διατήρηση υψηλού γεωργικού εισοδήματος στις εκμεταλλεύσεις ορεινών περιοχών (υψηλή)
- Μείωση του κόστους παραγωγής στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις έντασης εργασίας (υψηλή)

➤ *ΕΣ2 « Ενίσχυση του προσανατολισμού προς την αγορά και αύξηση της ανταγωνιστικότητας, μεταξύ άλλων δίνοντας μεγαλύτερη βαρύτητα στην έρευνα, την τεχνολογία και την ψηφιοποίηση »*

Η ανάλυση ΠΑΕΑ για τον Ειδικό Στόχο 2 εξέτασε το πολυδιάστατο ζήτημα της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας και του αγροδιατροφικού τομέα γενικότερα, καθώς και την ενίσχυση του προσανατολισμού προς την αγορά. Με βάση τα ευρήματα αυτής της λεπτομερούς ανάλυσης, προέκυψαν στη συνέχεια δώδεκα (12) συγκεκριμένες ανάγκες, από τις οποίες οι έντεκα (11) αντιμετωπίζονται από το σχέδιο. Οι ανάγκες αυτές ομαδοποιούνται σε επτά κατηγορίες, με την

ιεράρχησή τους (υψηλή, μεσαία, χαμηλή) και οι οποίες αντικατοπτρίζουν το εύρος των θεμάτων που καλύπτονται από τον ειδικό στόχο και το τι πρέπει να υλοποιηθεί από το σχέδιο.

Ομάδα αναγκών 1- Επίτευξη βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος

- Αύξηση επενδύσεων και βελτίωση της στόχευσης των επενδυτικών παρεμβάσεων του Πυλώνα 2 (μεσαία)
- Περαιτέρω αύξηση του οικονομικού μεγέθους των εκμεταλλεύσεων (χαμηλή)
- Βελτίωση της σχέσης μεταξύ του ποσού του επενδυμένου κεφαλαίου και του μεγέθους των συμμετοχών (χαμηλή)

Ομάδα αναγκών 2-Βελτίωση της παραγωγικότητας του αγροδιατροφικού τομέα

- Υποστήριξη αύξησης της παραγωγικότητας σε όλους τους τομείς με πτωτική τάση την προηγούμενη περίοδο (λοιπές αροτραίες καλλιέργειες, αμπελοκαλλιέργεια, βοοειδή, μικτές καλλιέργειες, σιτηρά και ελαιούχοι σπόροι, σπυροφόρα δέντρα, ελαιοκαλλιέργεια, άλλες μόνιμες καλλιέργειες, μικτή καλλιέργεια - κτηνοτροφική παραγωγή) (χαμηλή)
- Υποστήριξη για την αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας συντελεστών (TFP) στην αιγοπροβατοτροφία και την κηπουρική (χαμηλή)

Ομάδα αναγκών 3- Ανάπτυξη εξαγωγικής στρατηγικής και βελτίωση του αγροτικού εμπορικού ισοζυγίου

- Μείωση του ελλείμματος σε κτηνοτροφικά προϊόντα (χοιρινό, βοδινό, αγελαδινό γάλα) και ζωοτροφές (κτηνοτροφικά δημητριακά και σόγια) (χαμηλή)

Ομάδα αναγκών 4- Ενίσχυση/ανάπτυξη συγκεκριμένων τομέων

- Αύξηση της παραγωγής αρωματικών / φαρμακευτικών φυτών και παραγωγής εγχώριου πιστοποιημένου πολλαπλασιαστικού υλικού (χαμηλή)
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου των πουλερικών για την παραγωγή κρέατος (χαμηλή)

Ομάδα αναγκών 5- Βελτίωση της θέσης των αγροτών στην αγροδιατροφική αλυσίδα μέσω της παραγωγής προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας

- Αύξηση της προστιθέμενης αξίας των αγροτικών προϊόντων, ιδίως στους υποτομείς της μεταποίησης: επεξεργασία φρούτων και λαχανικών, παραγωγή χυμών, παγωτού, έτοιμων γευμάτων, ζυθοποιίας και αναψυκτικών (χαμηλή)

Ομάδα αναγκών 6- Ενίσχυση δικτύων και συνεργασιών μεταξύ όλων των τομέων της αγροδιατροφικής αλυσίδας

- Ενίσχυση και επέκταση του δικτύου ενδοτομεακών και διακλαδικών σχέσεων του εγχώριου αγροδιατροφικού τομέα, με στοχευμένες δράσεις, σε κλαδικό και χωρικό επίπεδο (μεσαία)

Ομάδα Αναγκών 7- Δημιουργία και λειτουργία εθνικού Γεωργικού Συστήματος Γνώσης και Καινοτομίας (AKIS 2.0) σε σχέση με την εθνική πολιτική για την ενίσχυση της Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας (ΕΤΑΚ)

- Δημιουργία και αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος AKIS σε μεγάλη κλίμακα για εκπαίδευση και συμβουλευτική (υψηλή)

➤ *ΕΣ3 «Βελτίωση της θέσης των αγροτών στην αλυσίδα αξίας»*

Η ανάλυση SWOT κατέγραψε τη δομή και τις αλλαγές που έχουν σημειωθεί την τελευταία δεκαετία στην αλυσίδα αξίας των αγροδιατροφικών προϊόντων, την τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά την παραγωγή γεωργικών προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας όπως προϊόντα με ευρωπαϊκές ετικέτες ποιότητας (ΠΟΠ, ΠΓΕ, ΕΠΙΠ) και βιολογικών προϊόντων, ο βαθμός οργάνωσης των παραγωγών σε συλλογικά συστήματα, η δομή και η πρόοδος υλοποίησης των τομεακών προγραμμάτων και η πρόοδος υλοποίησης όσων σχετίζονται με τη βελτίωση της θέσης των παραγωγών στην αλυσίδα αξίας αγροδιατροφικών προϊόντων. Η ανάλυση ανέδειξε τον πολύ περιορισμένο βαθμό οργάνωσης των παραγωγών σε συλλογικά συστήματα, την έλλειψη αξιοποίησης του σημαντικού αριθμού προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ που διατίθενται στη χώρα, ενώ όλα τα παραπάνω εξετάστηκαν υπό το πρίσμα των εξελίξεων στο παγκόσμιο αγροτικό εμπόριο.

Από την ανάλυση προέκυψαν συνολικά εννέα (9) ανάγκες, οι οποίες αντιμετωπίζονται όλες στο σχέδιο, κατηγοριοποιημένες σε τρεις ομάδες με την προτεραιότητά τους (υψηλή, μεσαία, χαμηλή), όπως ορίζεται παρακάτω:

Ομάδα αναγκών 1- Παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας

- Αξιοποίηση της αυξημένης ζήτησης για ασφαλή και ποιοτικά τρόφιμα που φέρουν ετικέτα (μέτρια)
- Μέτρα προσαρμογής για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στα εξωστρεφή αγροδιατροφικά προϊόντα (μεσαία)
- Ενίσχυση της θέσης των αγροδιατροφικών προϊόντων στις ξένες αγορές μέσω οικονομικών κλίμακας, τυποποίησης, πιστοποίησης (μεσαία)
- Αξιοποίηση εναλλακτικών καναλιών διανομής και ηλεκτρονικού εμπορίου (χαμηλή)

Ομάδα αναγκών 2- Ενίσχυση δικτύων και συνεργασιών

- Ενίσχυση δικτύων / συνεργασιών μεταξύ των τομέων της αγροδιατροφικής αλυσίδας, ιδιαίτερα μεταξύ των τομέων της αγροδιατροφικής αλυσίδας προϊόντων ΠΟΠ / ΠΓΕ (υψηλή)
- Ενίσχυση των παρεμβάσεων της ΚΓΠ που προάγουν τη συνεργασία / δικτύωση / συλλογική οργάνωση των αγροδιατροφικών παραγωγών και κλάδων (υψηλή)
- Αύξηση της συμμετοχής σε συλλογικά / δίκτυα δικτύωσης για τη βελτίωση της διαπραγματευτικής θέσης των αγροτών στην αλυσίδα αξίας των αγροδιατροφικών προϊόντων (υψηλή)
- Ενίσχυση δικτύωσης – συνεργασιών μεταξύ των τομέων της αγροδιατροφικής αλυσίδας για την αύξηση της προστιθέμενης αξίας και της εξωστρέφειας (υψηλή)

Ομάδα αναγκών 3- Αύξηση της συμμετοχής των αγροτών σε συλλογικά σχήματα

- Αύξηση της συμμετοχής των αγροτών σε συλλογικά σχήματα με σκοπό την αύξηση της παραγωγής επώνυμων προϊόντων (μεσαία)

➤ *ΕΣ4 «Συμβολή στον μετριασμό και την προσαρμογή της κλιματικής αλλαγής, καθώς και στη βιώσιμη ενέργεια»*

Η στρατηγική για τον ειδικό στόχο 4 βασίζεται στις προσδιορισμένες ανάγκες που προέκυψαν από την ανάλυση ΠΑΕΑ, οι οποίες τέθηκαν σε προτεραιότητα μετά από διαβούλευση. Η ανάλυση ΠΑΕΑ κατέγραψε τη σχετικά χαμηλή συμβολή της γεωργίας στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, την ανάγκη ενίσχυσης της χρήσης γης, της αλλαγής χρήσης γης και του δασικού τομέα (LULUCF) ως παράγοντας απορρόφησης άνθρακα, συμπεριλαμβανομένων των ευκαιριών και των προσπαθειών που πρέπει να καταβληθούν στο πορεία μετριασμού της κλιματικής αλλαγής και υποστήριξης της

βιώσιμης ενέργειας, λαμβάνοντας υπόψη το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα. Όσον αφορά την τόνωση των προσπαθειών για βιώσιμη ενέργεια, λαμβάνεται υπόψη ότι ενώ η κατανάλωση ενέργειας ανά εκτάριο στη γεωργία και τη δασοκομία είναι πολύ χαμηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ, το μερίδιο της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στη γεωργία και τη δασοκομία είναι πολύ χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ.

Όσον αφορά την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, η γεωργία είναι πιο ευάλωτη από τους περισσότερους άλλους τομείς της οικονομίας στην κλιματική αλλαγή. Η Εθνική Στρατηγική Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή προτείνει ενέργειες που μπορούν να ενισχύσουν τα συστήματα και τις περιοχές που αναμένεται να αντιμετωπίσουν αυξημένα προβλήματα λόγω της κλιματικής αλλαγής που σχετίζονται με αλλαγές στις πρακτικές. Οι δυνατότητες τοπικής εφαρμογής τέτοιων συστημάτων θα καθοριστούν επακριβώς μετά την ολοκλήρωση των Περιφερειακών Σχεδίων Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο βαθμός ανθεκτικότητας των περιοχών στις πιέσεις της κλιματικής αλλαγής ποικίλλει.

Από την άποψη αυτή, η ανάλυση εντόπισε συνολικά πέντε (5) ανάγκες, οι οποίες αντιμετωπίζονται όλες από το σχέδιο, οι οποίες παρουσιάζονται σε τέσσερις ομάδες αναγκών, με την ιεράρχησή τους (υψηλή, μεσαία, χαμηλή).

Ομάδα αναγκών 1- Βελτίωση του περιβαλλοντικού και κλιματικού αποτυπώματος της γεωργίας και της δασοκομίας

- Ενίσχυση της χρήσης γης και των γεωργικών / κτηνοτροφικών πρακτικών που συμβάλλουν στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου π.χ. βιολογική γεωργία (υψηλή)
- Σχεδιασμός και λήψη μέτρων για την αύξηση της δέσμευσης άνθρακα στη γεωργία και τη δασοκομία, με έμφαση στην πυροπροστασία των δασών, τη διαχείριση βοσκοτόπων και τη γεωργοδασοκομία (μεσαία)

Ομάδα αναγκών 2- Προσαρμογή της γεωργίας στην κλιματική αλλαγή

- Αναδιάρθρωση της πολιτικής για την προσαρμογή της γεωργίας και της δασοκομίας στην κλιματική αλλαγή, με βάση τα τελευταία δεδομένα, αλλά και τα εθνικά και περιφερειακά σχέδια προσαρμογής του κλίματος. Έμφαση στην εντατικοποίηση της ξηρασίας και του κινδύνου πλημμύρας (υψηλή)

Ομάδα αναγκών 3- Προώθηση βιοοικονομίας και κυκλικής οικονομίας στις αγροτικές περιοχές

- Ενίσχυση των προσπαθειών για παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στη γεωργία και τη δασοκομία. (χαμηλή)

Ομάδα αναγκών 4- Εγκαθίδρυση και λειτουργία ενός εθνικού συστήματος Γεωργικής Γνώσης και Καινοτομίας

- Συμπερίληψη πληροφοριών, εκπαίδευσης και συμβουλών για τον μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή στο AKIS (μεσαία)

➤ *ΕΣ 5 «Προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης και της αποτελεσματικής διαχείρισης των φυσικών πόρων όπως το νερό, το έδαφος και ο αέρας»*

Η στρατηγική για τον Ειδικό Στόχο 5 δομείται γύρω από έντεκα (11) προσδιορισμένες ανάγκες που προέκυψαν από την ανάλυση ΠΑΕΑ και τέθηκαν σε προτεραιότητα μετά από διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη (υψηλή, μεσαία, χαμηλή προτεραιότητα). Η ανάλυση ΠΑΕΑ αποκάλυψε την αναγκαιότητα βελτίωσης του συστήματος παρακολούθησης των εισροών αρδευτικού νερού στην επικράτεια και του συστήματος διαχείρισης των αρδευτικών πόρων. Η ανάλυση των δεδομένων ανέδειξε επίσης το γεγονός ότι ο υπάρχων κίνδυνος διάβρωσης του εδάφους δεν είναι ο ίδιος για

ολόκληρη τη γεωργική έκταση της χώρας. Ενώ περισσότερο από το ένα τρίτο της γης βρίσκεται σε χαμηλό κίνδυνο διάβρωσης, υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό (πάνω από 50%) της γεωργικής γης της χώρας που αντιμετωπίζει σημαντικό πρόβλημα. Για τους βοσκοτόπους και τις βοσκήσιμες περιοχές της χώρας, η έλλειψη στοιχείων και αναλύσεων αναμένεται να καλυφθεί από τα προβλεπόμενα περιφερειακά σχέδια διαχείρισης βοσκοτόπων. Βαρύνουσας σημασίας είναι οι συνέργειες με τα αναθεωρημένα Σχέδια Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού, τα οποία περιλαμβάνουν επίσης σχέδια διαχείρισης της ξηρασίας και συμπληρώνονται από τα σχέδια διαχείρισης πλημμυρών, που περιλαμβάνουν μέτρα και δράσεις, μεγάλο μέρος των οποίων αφορά αγροτικές δραστηριότητες. Πρέπει να προσδιοριστούν συνέργειες με την Εθνική Στρατηγική Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, που θα συμπληρωθούν σταδιακά από Περιφερειακά Σχέδια για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, τα οποία αναμένεται να περιλαμβάνουν μέτρα και δράσεις για τη χρήση του νερού, μεγάλο μέρος των οποίων αφορά αγροτικές δραστηριότητες.

Όλες οι ανάγκες που εντοπίστηκαν αντιμετωπίζονται από το σχέδιο και κατηγοριοποιούνται σε τέσσερις ομάδες: (i) Ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων, (ii) Προστασία των εδαφικών πόρων από τη διάβρωση και βελτίωση της γονιμότητας του εδάφους, (iii) Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και (iv) Ίδρυση και λειτουργία Εθνικού Συστήματος Γεωργίας Γνώσης και Καινοτομίας (AKIS) σύμφωνα με την εθνική πολιτική για την ενίσχυση της Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας (ΕΤΑΚ).

1. Ορθολογική διαχείριση υδατικών πόρων

- Έμφαση στη μείωση των απωλειών άρδευσης (μεσαία)
- Βελτίωση της διαχείρισης των υδατικών πόρων με την ενίσχυση του συστήματος διαχείρισης του αρδευτικού νερού σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Αξιοποίηση της εμπειρίας που έχει αποκτήσει το Εθνικό Δίκτυο Παρακολούθησης Ποιότητας Νερού με στόχο τη βελτίωση του συστήματος παρακολούθησης/ελέγχου άντλησης νερού (μεσαία)
- Επιδίωξη συνεργειών και συμπληρωματικότητας με τις πρακτικές που ενθαρρύνονται στην ενισχυμένη αιρεσιμότητα αλλά και στους περιορισμούς για την προστασία των υδατικών πόρων (μεσαία)
- Προτεραιότητα σε μέτρα για την προστασία υδάτινων συστημάτων χαμηλής ποιότητας (χαμηλή)

2. Προστασία των εδαφικών πόρων από τη διάβρωση και βελτίωση της γονιμότητας του εδάφους

- Συνετά σχεδιασμένη πολιτική με ισχυρή χωρική διάσταση για την προστασία των εδαφικών πόρων (χαμηλή)
- Έγκαιρη προετοιμασία αξιόπιστων και λειτουργικών σχεδίων διαχείρισης βοσκοτόπων (χαμηλή)
- Επιδίωξη συνεργειών και συμπληρωματικότητας με τις πρακτικές που ενθαρρύνονται στην ενισχυμένη αιρεσιμότητα αλλά και στους περιορισμούς για την προστασία των εδαφικών πόρων (χαμηλή)

3. Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή

- Μετριασμός των επιπτώσεων των εντεινόμενων πλημμυρών και της ξηρασίας στη γεωργία και τη δασοκομία (υψηλή)
- Ενσωμάτωση μέτρων που αναφέρονται στα αναθεωρημένα Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμού και στην Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (συμπεριλαμβανομένων των προβλεπόμενων Περιφερειακών Σχεδίων Προσαρμογής) (μεσαία)

4. Ενημέρωση, εκπαίδευση και συμβουλές για δράσεις προστασίας των φυσικών πόρων

- Ενημέρωση, εκπαίδευση και συμβουλές (AKIS) για δράσεις για την προστασία των φυσικών πόρων – υδατικών πόρων (μεσαία)
- Ενημέρωση, εκπαίδευση και συμβουλές (AKIS) για δράσεις για την προστασία των φυσικών πόρων – έδαφος (μεσαία)

➤ *ΕΣ 6 «Συμβολή στην προστασία της βιοποικιλότητας, ενίσχυση των υπηρεσιών οικοσυστήματος και διατήρηση των οικοτόπων και των τοπίων»*

Η στρατηγική για τον Ειδικό Στόχο 6 δομείται από δέκα (10) ανάγκες που εντοπίστηκαν από την ανάλυση ΠΑΕΑΠΑΕΑ και την αξιολόγηση αναγκών και τέθηκαν σε προτεραιότητα μετά από διαβούλευση. Οι ανάγκες προέκυψαν από τα καταγεγραμμένα δεδομένα για την κατάσταση διατήρησης και τις απειλές των οικοτόπων και των ειδών ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος που σχετίζονται ή/και επηρεάζονται από γεωργικές δραστηριότητες, τη γεωργία και τις δασικές εκτάσεις που βρίσκονται εντός των περιοχών Natura 2000, την πρόοδο που σημειώθηκε για την υποστήριξη της υψηλής φύσης περιοχών αξίας και την κατάσταση όσον αφορά τη διαχείριση των βοσκοτόπων. Η ανάλυση υπογράμμισε τις προσπάθειες συντονισμού που απαιτείται να δημιουργηθούν μεταξύ των εθνικών πολιτικών και των πολιτικών της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα και τις προστατευόμενες περιοχές και το ΣΣ ΚΓΠ, καθώς και τις συναφείς δράσεις και συνέργειες που πρέπει να υποστηριχθούν και να ενισχυθούν.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την εφαρμογή του Στρατηγικού Σχεδίου είναι η αποτελεσματική υπέρβαση εμποδίων και ανασταλτικών παραγόντων όπως η έλλειψη σχεδίων διαχείρισης για τις προστατευόμενες περιοχές ή/και η έλλειψη εξειδικευμένων κατευθύνσεων για τις αγροτικές περιοχές εντός των προστατευόμενων περιοχών. Απαιτούνται επίσης προσπάθειες ώστε να εστιάσουν στην εντατικοποίηση των μέτρων για την προστασία των ειδών και των οικοτόπων αλλά και για την καλύτερη στόχευση αυτών, καθώς και τη σύνδεση μεταξύ προστατευόμενων περιοχών και γειτονικών γεωργικών περιοχών για την προστασία της βιοποικιλότητας. Λόγω της καταγεγραμμένης αρνητικής τάσης του δείκτη δασικών πτηνών, που έρχεται να στηρίξει το πόρισμα για την κακή κατάσταση των δασικών οικοσυστημάτων, απαιτούνται ενέργειες για την ενίσχυση της πρόληψης και προστασίας από τις πυρκαγιές και της αποκατάστασης δασών και δασικών εκτάσεων. Επιπλέον, η πλούσια γενετική βιοποικιλότητα, ιδιαίτερα του φυτογενετικού υλικού αφενός, αλλά και η παρατηρούμενη στρόφη των αγορών σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο σε προϊόντα υψηλής ποιότητας από την άλλη, αναδεικνύουν την ανάγκη ενίσχυσης του υπάρχοντος εγχώριου γενετικού υλικού.

Εννέα (9) από τις δέκα ανάγκες που εντοπίστηκαν αντιμετωπίζονται από το σχέδιο και παρουσιάζονται με την προτεραιοποίησή τους (υψηλή, μεσαία, χαμηλή) σε τρεις κατηγορίες αναγκών.

Ομάδα αναγκών 1 - Παραγωγή περιβαλλοντικών δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών από τη γεωργία

- Προώθηση πρακτικών στη γεωργία και τη δασοκομία που θα διατηρήσουν και θα ενισχύσουν τη βιοποικιλότητα σε γεωργικές και δασικές περιοχές (υψηλή)
- Ενίσχυση της προστασίας και προώθησης των εγχώριων γενετικών πόρων (υψηλή)
- Σχεδιασμός για την επίτευξη συνεργειών με την Εθνική και την Ευρωπαϊκή Πολιτική για τη Βιοποικιλότητα (Πράσινη Συμφωνία, Σχέδιο Δράσης για τη Βιοποικιλότητα 2030, Πλαίσιο Δράσης με Προτεραιότητα Natura, Σχέδια Δράσης Ειδών και Ενδιαιτημάτων, Πρωτοβουλία Επικονιαστών) (μεσαία)
- Ενίσχυση της αποκατάστασης, διατήρησης και βελτίωσης προστατευόμενων περιοχών, οικοτόπων και ειδών που σχετίζονται με τη γεωργία (μεσαία)
- Ολοκλήρωση και βελτίωση του συστήματος παρακολούθησης των ειδών και των οικοτόπων (μεσαία)
- Αύξηση της διατήρησης στοιχείων τοπίου σε γεωργική γη (μεσαία)
- Έμφαση στην προστασία των δασικών οικοσυστημάτων - Πρόληψη και αποκατάσταση των επιπτώσεων των δασικών πυρκαγιών (χαμηλή)

Ομάδα αναγκών 2- Προσαρμογή της γεωργίας στην κλιματική αλλαγή

- Συντονισμός με την εθνική πολιτική για την κλιματική αλλαγή (π.χ. Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα, Εθνικά και Περιφερειακά Σχέδια Προσαρμογής καθώς και διατάξεις της Εθνικής Δασικής Στρατηγικής που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή) (μεσαία)

Ομάδα αναγκών 3 - Ίδρυση και λειτουργία ενός εθνικού συστήματος Γεωργικής Γνώσης και Καινοτομίας (AKIS)

- Εκπαίδευση και συμβουλές σε παραγωγούς εντός του AKIS σχετικά με την αλληλεπίδραση γεωργίας/δασοκομίας και βιοποικιλότητας (μεσαία)

➤ ΕΣ 7 «Προσέλκυση νέων αγροτών και διευκόλυνση της ανάπτυξης επιχειρήσεων στις αγροτικές περιοχές»

Η ανάλυση ΠΑΕΑ του ειδικού στόχου 7 ανέδειξε την ένταση του προβλήματος της γήρανσης των αγροτών, που καταγράφει τη δημογραφική σύνθεση των εργαζομένων στον πρωτογενή τομέα, αλλά και τη διαρθρωτική υστέρηση και απόκλιση του επιπέδου γνώσεων και δεξιοτήτων σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ταυτόχρονα, επισήμανε παράγοντες που λειτουργούν αποτρεπτικά για την ανανέωση των γενεών, όπως είναι η δυσκολία πρόσβασης σε αγροτική γη και ο τραπεζικός δανεισμός για χρηματοδότηση επενδύσεων, η σημασία των δύο πυλώνων της ΚΑΠ στην βραδεία ηλικιακή ανανέωση που υπάρχει και η ιδιαίτερη δυναμική (με βάση τα δομικά χαρακτηριστικά της Ελληνικής Γεωργίας) που έχουν οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις των νέων αγροτών.

Υπάρχουν συνολικά έξι (6) ανάγκες, που ιεραρχήθηκαν στο πλαίσιο της διαβούλευσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη (υψηλή, μεσαία, χαμηλή), από τις οποίες οι πέντε (5) αντιμετωπίζονται από το σχέδιο, και έχουν κατηγοριοποιηθεί σε τρεις ομάδες αναγκών, όπως περιγράφεται παρακάτω:

Ομάδα αναγκών 1- Βελτίωση και αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού

- Αναβάθμιση της εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και παροχή συμβουλών με επίκεντρο τους νέους αγρότες (υψηλή)

Ομάδα αναγκών 2- Ηλικιακή ανανέωση του απασχολούμενου αγροτικού δυναμικού

- Πρόσβαση σε επενδυτικά κεφάλαια με ευνοϊκούς όρους, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες της αγροτικής παραγωγής (υψηλή)
- Μεγιστοποίηση οριζόντιων (μεταξύ των πυλώνων) και κάθετων (υποκατηγορίες παρεμβάσεων) συνεργιών (υψηλή)
- Ενίσχυση των μέτρων για τη διευκόλυνση της αρχικής εγκατάστασης νέων γεωργών, ιδίως σε μειονεκτούσες περιοχές (υψηλή)

Ομάδα αναγκών 3- Επίτευξη βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος

- Υποστήριξη νέων αγροτών για να οδηγήσει στη δημιουργία βιώσιμων και ανταγωνιστικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων (μεσαία)

➤ ΕΣ 8 «Προώθηση της απασχόλησης, της ανάπτυξης, της κοινωνικής ένταξης και της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της βιοοικονομίας και της βιώσιμης δασοκομίας»

Η ανάλυση ΠΑΕΑ του ειδικού στόχου 8 δομήθηκε σε υποενότητες, λόγω του πλήθους των δομικών χαρακτηριστικών που έπρεπε να αναλυθούν, προκειμένου να προσδιοριστούν αφενός οι παράγοντες που οδήγησαν στην αναπτυξιακή τους υστέρηση και αφετέρου οι δυνατότητες και κατά συνέπεια η

αξιοποίησή τους για την ανάπτυξη «αναδυόμενων» οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως η βιοοικονομία, που μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας αλλά και εισοδήματος. Σημειώνεται ότι οι αναπτυξιακές καθυστερήσεις των αγροτικών περιοχών είναι κοινό χαρακτηριστικό σε όλη την ΕΕ με ποικίλους βαθμούς έντασης μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών. Για πολλές αγροτικές περιοχές της ΕΕ, η υστέρηση στους ρυθμούς ανάπτυξης συνοδεύεται από γήρανση του πληθυσμού που επιδεινώνεται από την εκροή νέων στις αστικές περιοχές λόγω έλλειψης ευκαιριών απασχόλησης, φτώχειας, δυσκολία πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευση κ.λπ.

Η εξέταση πολλών και διακριτών παραμέτρων (π.χ. δομή της οικονομίας, απασχόληση, ανεργία, δημογραφική σύνθεση, επίπεδο εκπαίδευσης) οδήγησε στον εντοπισμό 22 αναγκών που έχουν τεθεί σε προτεραιότητα στη διαδικασία διαβούλευσης (υψηλή, μεσαία, χαμηλή). Δεκαπέντε (15) ανάγκες καλύπτονται πλήρως και μία (1) ανάγκη αντιμετωπίζεται εν μέρει από το σχέδιο. Οι ανάγκες αυτές ομαδοποιούνται παρακάτω σε 6 κατηγορίες:

Ομάδα αναγκών 1- Ενίσχυση και διαφοροποίηση της οικονομίας των αγροτικών περιοχών

- Ενίσχυση της παραγωγικής βάσης των αγροτικών περιοχών και των διεπιστημονικών σχέσεων μεταξύ τομέων της οικονομίας (μεσαία)
- Αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας σε όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας στις αγροτικές περιοχές (χαμηλή)
- Μείωση της εξάρτησης της αγροτικής οικονομίας από τον πρωτογενή τομέα (χαμηλή)

Ομάδα αναγκών 2- Διατήρηση και προσέλκυση πληθυσμού σε αγροτικές περιοχές

- Κάλυψη όλων των δυσπρόσιτων αγροτικών περιοχών με ευρυζωνική υποδομή (μεσαία)

Ομάδα αναγκών 3- Βελτίωση του επιπέδου υποδομών και υπηρεσιών στις αγροτικές περιοχές

- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας σε αγροτικές περιοχές (χαμηλή)
- Βελτίωση του επιπέδου παροχής βασικών υπηρεσιών (χαμηλή)

Ομάδα αναγκών 4- Βελτίωση και αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού

- Εκπαίδευση και κατάρτιση των κατοίκων των αγροτικών περιοχών σε ψηφιακές υπηρεσίες (υψηλή)

Ομάδα αναγκών 5- Προώθηση βιοοικονομίας και κυκλικής οικονομίας στις αγροτικές περιοχές

- Προώθηση και χρηματοδότηση επενδύσεων βιοοικονομίας, κυκλικής οικονομίας και ΑΠΕ (υψηλή)
- Προώθηση αξιοποίησης της βιομάζας από γεωργικά απόβλητα, παραγωγή βιοαερίου και επαναχρησιμοποίηση νερού (υψηλή)
- Υποστήριξη για ενέργειες μεταφοράς τεχνολογίας / τεχνογνωσίας μεταξύ βιομηχανίας και έρευνας (μεσαία)
- Δράσεις εκπαίδευσης/ενημέρωσης αγροτών για τη βιοοικονομία και την κυκλική οικονομία (μεσαία)
- Δημιουργία ευνοϊκού επενδυτικού περιβάλλοντος για την προώθηση της βιοοικονομίας (μεσαία)
- Οργάνωση και ανάπτυξη δικτύων συλλογής γεωργικών αποβλήτων για την αξιοποίησή τους σε περιφερειακό επίπεδο (μεσαία)
- Στοχευμένες δράσεις ενημέρωσης / ευαισθητοποίησης των τοπικών κοινωνιών για τα οφέλη της κυκλικής οικονομίας και της βιοοικονομίας (μεσαία)
- Ενίσχυση επενδύσεων για μείωση / επεξεργασία / επαναχρησιμοποίηση αγροτικών απορριμμάτων και βιοδιυλιστηρίου (μεσαία)

Ομάδα αναγκών 6- Αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στις αγροτικές περιοχές

- Ενημέρωση του πληθυσμού και των κοινωνικοοικονομικών φορέων σχετικά με τις προτεραιότητες της ΚΓΠ και ενσωμάτωσή τους στις τοπικές στρατηγικές (μεσαία)
 - Εστίαση σε δράσεις για την ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας (μεσαία)
 - Εμπλουτισμός τοπικών στρατηγικών με δράσεις για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (χαμηλή, αντιμετωπίζεται μερικώς)
- *SO9 «Βελτίωση της ανταπόκρισης της γεωργίας της ΕΕ στις απαιτήσεις της κοινωνίας όσον αφορά τα τρόφιμα και την υγεία, συμπεριλαμβανομένης της απαίτησης για ασφαλή, θρεπτικά και βιώσιμα τρόφιμα, καθώς και για καλή μεταχείριση των ζώων»*

Η ενσωμάτωση των στόχων της στρατηγικής της ΕΕ «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» και της Πράσινης Συμφωνίας της ΕΕ ευρύτερα στο στρατηγικό σχέδιο της ΚΑΠ, εξυπηρετείται σε μεγάλο βαθμό αποκλειστικά από τις παρεμβάσεις του ΕΣ9 (υγιεινή διατροφή, σπατάλη τροφίμων, μείωση της χρήσης αντιβιοτικών, μείωση της καλής μεταχείρισης των ζώων), ενώ η μείωση της χρήσης θρεπτικών ουσιών και φυτοφαρμάκων σχετίζεται άμεσα με τους περιβαλλοντικούς – κλιματικούς στόχους του ΣΣ ΚΓΠ. Τα βιολογικά προϊόντα και τα προϊόντα ΠΟΠ – ΠΓΕ αποτελούν ξεχωριστή ενότητα στην ανάλυση ΠΑΕΑ του ΕΣ9 λόγω του ρόλου τους στην προώθηση της υγιεινής διατροφής και της ασφάλειας των τροφίμων.

Η απόδοση της χώρας στους τομείς προτεραιότητας της στρατηγικής Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο περιγράφεται ως «μέτρια». Σύμφωνα με την ανάλυση ΠΑΕΑ, η αύξηση των χρησιμοποιούμενων γεωργικών εκτάσεων με πρακτικές βιολογικής γεωργίας δεν συνοδεύεται από αύξηση της κατανάλωσης βιολογικών προϊόντων, ενώ η κατά κεφαλήν δαπάνη για κατανάλωση βιολογικών προϊόντων στην Ελλάδα είναι από τις χαμηλότερες στην Ε.Ε. Η ανάλυση ΠΑΕΑ έδειξε επίσης τις σχετικά ικανοποιητικές επιδόσεις της χώρας όσον αφορά τη χρήση αντιβιοτικών σε παραγωγικά ζώα, αλλά με αυξητική τάση. Η απόδοση της χρήσης φυτοφαρμάκων είναι ικανοποιητική, με διακυμάνσεις σε ορισμένες επιμέρους κατηγορίες. Από την άλλη πλευρά, η μείωση της σπατάλης τροφίμων είναι ένας νέος τομέας πολιτικής για την ΚΓΠ, ο οποίος εισήχθη κυρίως μέσω της στρατηγικής «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο». Από την ανάλυση ΠΑΕΑ προέκυψαν οι συνέργειες με τις εθνικές πολιτικές για τα απόβλητα μέσω του επικείμενου σχεδίου δράσης για την πρόληψη της σπατάλης τροφίμων και ενός μηχανισμού μέτρησης της δημιουργίας αποβλήτων τροφίμων που θα επιτρέψει να ολοκληρωθούν οι απαραίτητες παρεμβάσεις. Όσον αφορά την έμφαση που δίνει η ΚΓΠ στην προώθηση πιο υγιεινών διατροφικών συνηθειών, θεωρείται ευκαιρία για την ελληνική γεωργία λόγω του ότι η «μεσογειακή διατροφή» είναι συνώνυμη με την υγιεινή διατροφή. Η ΠΑΕΑ ανέδειξε την ανησυχητική αύξηση του δείκτη παχυσαρκίας στην Ελλάδα και την ένταση του προβλήματος στα παιδιά, αλλά και στους κατοίκους των αγροτικών περιοχών.

Για το σκοπό αυτό, οι συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θέτουν συγκεκριμένες προτεραιότητες για τον ΕΣ9 που αντικατοπτρίζονται και στις 24 ανάγκες με την ιεράρχησή τους (υψηλή, μεσαία, χαμηλή), από τις οποίες 15 καλύπτονται πλήρως και 1 αντιμετωπίζεται εν μέρει από το σχέδιο. Αυτές οι ανάγκες ταξινομούνται σε πέντε ομάδες, όπως παρουσιάζονται παρακάτω:

Ομάδα αναγκών 1- Ενίσχυση της ζήτησης για βιολογικά προϊόντα και προϊόντα με ετικέτες ποιότητας

- Ανάπτυξη στρατηγικής για την προώθηση βιολογικών προϊόντων στην εγχώρια και διεθνή αγορά (υψηλή)
- Ενίσχυση των δράσεων προώθησης βιολογικών προϊόντων στην εγχώρια και διεθνή αγορά (υψηλή)
- Αύξηση της παραγωγής / τυποποίησης / μεταποίησης προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ που έχουν προσβασιμότητα στην αγορά (υψηλή)

- Ανάπτυξη στρατηγικής για την προώθηση της ΠΟΠ - ΠΓΕ στην ξένη αγορά (υψηλή)
- Ενίσχυση των δράσεων προώθησης ΠΟΠ – ΠΓΕ και ιδιαίτερα του κρασιού στις ξένες αγορές (υψηλή)
- Σήμανση ελληνικών προϊόντων με ετικέτες υψηλής αναγνωρισιμότητας στις αγορές του εξωτερικού (υψηλή)

Ομάδα αναγκών 2-Μείωση του κινδύνου από τη χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων στη φυτική παραγωγή

- Ενίσχυση δράσεων κατάρτισης/συμβουλευτικής για τους αγρότες για την ορθολογική χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων (υψηλή)
- Ενημέρωση των παραγωγών για τις υποχρεώσεις τους βάσει του νέου Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την φυτοπροστασία (υψηλή)
- Ενίσχυση των μηχανισμών ελέγχου της ασφάλειας των τροφίμων με ανθρώπινο δυναμικό και εξοπλισμό (υψηλή)

Ομάδα αναγκών 3- Εφαρμογή προτύπων ευεξίας και περιορισμός της χρήσης αντιβιοτικών

- Ενίσχυση των δράσεων κατάρτισης/συμβουλευτικής των παραγωγών για την καλή διαβίωση των ζώων και τη χρήση κτηνιατρικού φαρμάκου (μεσαία)
- Λήψη μέτρων για τη βελτίωση των συνθηκών καλής διαβίωσης των ζώων με ταυτόχρονη ενίσχυση των μηχανισμών ελέγχου (μεσαία)
- Ενίσχυση των παραγωγών να υιοθετήσουν μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών καλής διαβίωσης των ζώων (μεσαία)
- Αύξηση της ενημέρωσης – ευαισθητοποίησης των πολιτών σε θέματα ευζωίας των ζώων (χαμηλή)

Ομάδα αναγκών 4- Ολοκληρωμένη διαχείριση αποβλήτων τροφίμων

- Αξιοποίηση καλών διεθνών πρακτικών και μεταφορά τεχνογνωσίας για την υλοποίηση σχετικών δράσεων για τη σπατάλη τροφίμων (χαμηλή)
- Συμμετοχή ΜΚΟ και ιδιωτικού τομέα στον σχεδιασμό και την υλοποίηση σχετικών δράσεων (χαμηλή)

Ομάδα αναγκών 5- Αλλαγή διατροφικών προτύπων και υιοθέτηση της μεσογειακής διατροφής

- Αξιοποίηση των ευκαιριών που παρέχει η στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» για την αύξηση της ζήτησης για φρούτα και λαχανικά (χαμηλή, αντιμετωπίζεται μερικώς)
- Ενημέρωση του πληθυσμού για τα οφέλη της υγιεινής διατροφής (χαμηλή)

➤ *Εγκάρσιος στόχος (ΕΣ10) «Ο εκσυγχρονισμός του τομέα με την προώθηση και τη διάδοση της γνώσης, της καινοτομίας και της ψηφιοποίησης στη γεωργία και τις αγροτικές περιοχές και την ενθάρρυνση της υιοθέτησής τους»*

Ο εκσυγχρονισμός του γεωργικού τομέα με την προώθηση και τη διάδοση της γνώσης, της καινοτομίας και της ψηφιοποίησης στη γεωργία και τις αγροτικές περιοχές και η ενθάρρυνση της υιοθέτησής τους αποτελεί εγκάρσιο στόχο της νέας ΚΑΠ. Σύμφωνα με προηγούμενα ερευνητικά ευρήματα σχετικά με το AKIS, που παρουσιάστηκαν στην ανάλυση ΠΑΕΑ και στην ανάλυση αναγκών (συμπεριλαμβανομένης της διαβούλευσης), η ανάγκη για άμεση (επαν)ίδρυση του AKIS στην Ελλάδα προκύπτει αβίαστα καθώς λείπουν βασικοί κρίκοι μεταξύ των παραγόντων του συστήματος. Επιπλέον, όλα τα πρόσφατα έγγραφα για τις πολιτικές της ΕΕ καθώς και η εγχώρια και διεθνής έρευνα υποδηλώνουν ξεκάθαρα το AKIS ως προτεραιότητα στην ΕΕ, γενικά, και στην Ελλάδα, ειδικότερα. Μέσω του Στρατηγικού Σχεδίου, η ΚΓΠ στοχεύει στην ενίσχυση στοχευμένων και ολοκληρωμένων σχεδίων για την ψηφιοποίηση της αγροτικής παραγωγής και τη διάδοση της γνώσης, προσπαθώντας να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ των κέντρων παραγωγής γνώσης και καινοτομίας και τους αγρότες

και να αμβλύνει το πρόβλημα των τεχνολογικών ελλείψεων στις καθημερινές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ελληνική γεωργία, με την ενσωμάτωση τεχνολογιών και βέλτιστων πρακτικών που θα κάνουν την Ελλάδα πιο παραγωγική και ανταγωνιστική στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης αγοράς.

Η επιτάχυνση της ψηφιακής προσαρμογής της χώρας και η προώθηση της αποτελεσματικής μετάδοσης καινοτόμων γνώσεων και βέλτιστων πρακτικών στη γεωργική παραγωγή αποτελούν σημαντικές προκλήσεις για τη χώρα, ώστε η Ελλάδα να βρεθεί στην πρώτη γραμμή της ανάπτυξης στην Ευρώπη. Σημαντικά στοιχεία είναι επίσης η εκπαίδευση, η ανταλλαγή πληροφοριών, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών και καινοτομιών και η δημιουργία εταιρικών σχέσεων και συνεργειών μεταξύ των παραγόντων της αγροδιατροφικής αλυσίδας. Για τη γενικότερη λειτουργία του AKIS κρίνεται απαραίτητη η προσέλκυση ενδιαφέροντος της ερευνητικής και ακαδημαϊκής κοινότητας. Επιπλέον, Η ενίσχυση των δικτύων συνεργασίας μπορεί να επιτευχθεί μέσω της δημιουργίας πλατφορμών και φόρουμ στα οποία οι ενδιαφερόμενοι και τα ερευνητικά κέντρα μπορούν να βρίσκονται σε άμεση επικοινωνία για την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών σε θέματα ψηφιακής τεχνολογίας. Ιδιαίτερα σημαντική είναι επίσης η ανάγκη ενίσχυσης των εταιρικών σχέσεων μεταξύ εταιρειών υψηλής τεχνολογίας και συμβολαιακής γεωργίας.

Είκοσι τέσσερις (24) ανάγκες έχουν εντοπιστεί και ιεραρχηθεί μετά από διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη (υψηλή, μεσαία, χαμηλή), από τις οποίες οι είκοσι (20) αντιμετωπίζονται από το ΣΣ ΚΓΠ και παρουσιάζονται παρακάτω:

- Παροχή εκπαίδευσης για την εγκατάλειψη απαρχαιωμένων πρακτικών στον αγροτικό τομέα και τη μεταποίηση (υψηλή)
- Βελτίωση εκπαιδευτικών υπηρεσιών, ευκαιριών κατάρτισης και τεχνολογικής υποδομής (υψηλή)
- Ενίσχυση δράσεων που σχετίζονται με τη διάχυση και αξιοποίηση / υιοθέτηση καινοτομιών μέσω συνεργασιών (υψηλή)
- Στρατηγική για την παραγωγή, διάδοση και παραγωγική αξιοποίηση καινοτομιών - προώθηση συνεργασιών (υψηλή)
- Έγκαιρη προετοιμασία απαιτήσεων / προδιαγραφών για την κάλυψη των αναγκών της νέας ΚΓΠ (υψηλή)
- Μεγάλης κλίμακας λειτουργία του συστήματος AKIS για εκπαίδευση και συμβουλευτική (υψηλή)
- Διασύνδεση ερευνητικών φορέων με εταιρείες και βελτίωση δικτύων συνεργασίας (υψηλή)
- Αύξηση συνεργασιών με εταιρείες υψηλού τεχνολογικού επιπέδου (υψηλού)
- Ενίσχυση των πόρων που αφιερώνονται στην έρευνα και την καινοτομία στο σύστημα αγροδιατροφής (υψηλή)
- Προώθηση γνώσης και καινοτομίας σε μικρές μονάδες-ενίσχυση αγροτικών συνεργασιών (υψηλή)
- Χρηματοδότηση επενδύσεων για ανάπτυξη εφαρμογών και συστημάτων (υψηλή)
- Ενίσχυση συνεργασιών με εταιρείες υψηλής τεχνολογίας και συμβολαιακή γεωργία (υψηλή)
- Δημιουργία δομών δικτύωσης και συμβουλευτικών υπηρεσιών για την αντιμετώπιση της εσωστρέφειας (υψηλή)
- Βελτίωση λειτουργικότητας-επεκτάσεις/ αναβαθμίσεις υφιστάμενων πληροφοριακών συστημάτων (υψηλή)
- Υλοποίηση έργων πληροφορικής άμεσης προτεραιότητας Digital Reform Book για τον αγροτικό τομέα (μεσαία)
- Ανάπτυξη νέων εφαρμογών διαχείρισης για συστήματα που δεν είναι μηχανογραφημένα (μεσαία)
- Ενίσχυση της έρευνας για την αύξηση του επιπέδου των τεχνολογικών ικανοτήτων και της παραγωγικότητας (μεσαία)
- Σύνταξη Ενοποιημένου Μητρώου Δικαιούχων - Ενιαίο Μητρώο Επιχειρήσεων του ΥΠΑΑΤ (χαμηλή)
- Ομογενοποίηση μητρώων ΥΠΑΑΤ μέσω του Μητρώου Αγροτών και Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων (χαμηλή)

- Οργάνωση συλλογής δεδομένων με ίδια μέσα, μέχρι την εφαρμογή πληροφοριακών συστημάτων από τρίτους (χαμηλή)

4.4 Προτεινόμενες παρεμβάσεις

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις του ΣΣ ΚΓΠ σχεδιάζονται σύμφωνα με τα σχετικά άρθρα του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115 (κανονισμός ΚΣΣ), ο οποίος θεσπίζει κανόνες για την υποστήριξη των Στρατηγικών Σχεδίων που θα εκπονηθούν από τα κράτη μέλη και θα χρηματοδοτηθούν από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ). Οι παρεμβάσεις παρουσιάζονται σύμφωνα με τις κατηγορίες ειδών παρέμβασης στον Πυλώνα Ι (Άμεσες ενισχύσεις και Τομεακές Παρεμβάσεις) και στον Πυλώνα ΙΙ (Αγροτική Ανάπτυξη).

1. Παρεμβάσεις Άμεσων Ενισχύσεων

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις Άμεσων Ενισχύσεων είναι συνολικά 15, με χρήση των 4 ειδών αποσυνδεδεμένων πληρωμών (BISS, CRISS, CIS-YS και Eco-Schemes) και των 2 ειδών συνδεδεμένων πληρωμών (CIS και CSPC), όπως παρουσιάζονται παρακάτω στο μορφή πίνακα. Υπάρχουν 8 παρεμβάσεις για τα eco-schemes και 3 για τα CIS, ενώ 1 παρέμβαση αφορά κάθε μία από τα υπόλοιπα είδη παρέμβασης.

Πίνακας 5: Παρεμβάσεις Άμεσων Ενισχύσεων

Κωδικός	Είδος παρέμβασης	Αναφ. στον ΚΣΣ	Όνομα παρέμβασης
P1-21	Βασική εισοδηματική στήριξη για βιωσιμότητα (BISS)	Άρθρο 21	Βασική εισοδηματική στήριξη για βιωσιμότητα
P1-29	Συμπληρωματική στήριξη του αναδιανεμητικού εισοδήματος για τη βιωσιμότητα (CRISS)	Άρθρο 26	Συμπληρωματική στήριξη του αναδιανεμητικού εισοδήματος για τη βιωσιμότητα
P1-30	Συμπληρωματική εισοδηματική στήριξη για νέους γεωργούς (CIS-YS)	Άρθρο 30	Συμπληρωματική εισοδηματική στήριξη για νέους γεωργούς
P1-31.1	Προγράμματα για το κλίμα, το περιβάλλον και την καλή διαχείριση των ζώων (Eco-schemes)	Άρθρο 31	Χρήση ανθεκτικών και προσαρμοσμένων ειδών και ποικιλιών
P1-31.2			Επέκταση εφαρμογής περιοχών οικολογικής εστίασης
P1-31.3			Εφαρμογή περιοχών οικολογικής εστίασης σε δενδρώδεις καλλιέργειες
P1-31.4			Διατήρηση αγροδοσικών οικοσυστημάτων πλούσιων σε στοιχεία τοπίου
P1-31.5			Υποστήριξη των παραγωγών να εφαρμόζουν μεθόδους γεωργίας ακριβείας με χρήση εργαλείου/εφαρμογής για διαχείριση εισροών και παρακολούθηση περιβαλλοντικών παραμέτρων
P1-31.6			Περιβαλλοντική διαχείριση-βελτίωση μόνιμων βοσκοτόπων
P1-31.7			Συντήρηση και προστασία των καλλιεργειών σε περιοχές με ταράτσες
P1-31.8			Διατήρηση βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας
P1-32.1	Στήριξη συνδεδεμένου εισοδήματος (CIS)	Άρθρο 32	Στήριξη συνδεδεμένου εισοδήματος - Φυτική παραγωγή
P1-32.2			Στήριξη συνδεδεμένου εισοδήματος - Ζωική παραγωγή
P1-32.3			Στήριξη συνδεδεμένου εισοδήματος - Μεταξοσκώληκες

Κωδικός	Είδος παρέμβασης	Αναφ. στον ΚΣΣ	Όνομα παρέμβασης
Π1-36	Ειδική ενίσχυση του βαμβακιού (CSPC)	Άρθρο 34-38α	Ειδική ενίσχυση της καλλιέργειας βαμβακιού

2. Τομεακές Παρεμβάσεις

Οι προτεινόμενες τομεακές παρεμβάσεις είναι 28 συνολικά, ομαδοποιημένες στους 4 τομείς που έχουν καθοριστεί για στήριξη: οπωροκηπευτικά (8 παρεμβάσεις), μελισσοκομία (7 παρεμβάσεις), οίνος (5 παρεμβάσεις) και ελαιόλαδο και επιτραπέζια ελιά (8 παρεμβάσεις). Οι παρεμβάσεις έχουν σχεδιαστεί για να συμβάλλουν στο προκαθορισμένο σύνολο στόχων στο πλαίσιο των ειδών παρέμβασης που μπορούν να υποστηριχθούν από το ΣΣ ΚΓΠ για κάθε επιμέρους τομέα.

Πίνακας 6: Τομεακές παρεμβάσεις

Κωδικός	Είδος παρέμβασης	Αναφ. Στον ΚΣΣ	Όνομα παρέμβασης
Τομεακό πρόγραμμα για τα οπωροκηπευτικά			
Π2-47.1-1a	Επενδύσεις σε υλικά και άυλα περιουσιακά στοιχεία (INVRE)	Άρθρο 47(1a)	Επενδύσεις σε υλικά και άυλα περιουσιακά στοιχεία, έρευνα και πειραματικές και καινοτόμες μεθόδους παραγωγής στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Οργανώσεων Παραγωγών Οπωροκηπευτικών
Π2-47.1-1b	Συμβουλευτικές υπηρεσίες και τεχνική βοήθεια (ADVI1)	Άρθρο 47(1b)	Συμβουλευτικές υπηρεσίες και τεχνική βοήθεια στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Οργανώσεων Παραγωγών Οπωροκηπευτικών
Π2-47.1-1c	Εκπαίδευση, καθοδήγηση και ανταλλαγή γνώσεων (TRAINCO)	Άρθρο 47(1c)	Εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της καθοδήγησης και ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Οργανώσεων Παραγωγών Φρούτων και Λαχανικών
Π2-47,5	Βιωσιμότητα και αποτελεσματικότητα μεταφοράς και αποθήκευσης (TRANS)	Άρθρο 47(1e)	Δράσεις για την αύξηση της βιωσιμότητας και αποτελεσματικότητας μεταφοράς και αποθήκευσης προϊόντων στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Οργανώσεων Παραγωγών Οπωροκηπευτικών
Π2-47.6	Προώθηση, επικοινωνία και μάρκετινγκ (PROMO)	Άρθρο 47(1f)	Προώθηση, επικοινωνία και μάρκετινγκ στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Οργανώσεων Παραγωγών Οπωροκηπευτικών
Π2-47.1-1g	ΕΕ και εθνικά συστήματα ποιότητας (QUAL)	Άρθρο 47 (1g)	Σχέδια ποιότητας στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Οργανώσεων Παραγωγών Οπωροκηπευτικών
Π2-47.8	Ιχνηλασιμότητα και πιστοποίηση (TRACE)	Άρθρο 47 (1 h)	Συστήματα ιχνηλασιμότητας και πιστοποίησης στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Οργανώσεων Παραγωγών Οπωροκηπευτικών
Π2-47.9	Απόσυρση από την αγορά (WITHD)	Άρθρο 47(1f)	Δράση απόσυρσης από την αγορά για δωρεάν διανομή ή άλλους προορισμούς στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Οργανώσεων Παραγωγών Οπωροκηπευτικών
Τομεακό πρόγραμμα μελισσοκομίας			
Π2-55.1	Συμβουλευτικές υπηρεσίες και τεχνική βοήθεια (ADVIBEES)	Άρθρο 55(1a)	Συμβουλευτικές υπηρεσίες, εκπαίδευση & τεχνική βοήθεια σε μελισσοκόμους και μελισσοκομικές οργανώσεις
Π2-55.2	Επενδύσεις σε υλικά και άυλα περιουσιακά στοιχεία (INVAPI)	Άρθρο 55(1b)	Εχθροί και ασθένειες των μελισσών - Πρόγραμμα Στοχευμένης επιτήρησης και έγκαιρης ανίχνευσης του μικρού σκαθαριού της κυψέλης (Aethina tumida)
Π2-55.3			Εξορθολογισμός της εποχικής μετακίνησης των μελισσοσμηνών

Κωδικός	Είδος παρέμβασης	Αναφ. Στον ΚΣΣ	Όνομα παρέμβασης
Π2-55.4	Εργαστηριακή ανάλυση προϊόντων (ACTLAB)	Άρθρο 55(1c)	Δράσεις για την αύξηση του αριθμού και του εύρους αναλύσεων μελιού και μελισσοκομικών προϊόντων από διαπιστευμένα εργαστήρια για τη διευκόλυνση των μελισσοκόμων στην εμπορία και την αναβάθμιση της αξίας των προϊόντων τους
Π2-55,5	Συνεργασία για ερευνητικά προγράμματα (COOPARI)	Άρθρο 55(1e)	Συνεργασία με εξειδικευμένους φορείς για την υλοποίηση προγραμμάτων εφαρμοσμένης έρευνας στον τομέα της μελισσοκομίας και των μελισσοκομικών προϊόντων
Π2-55.6	Προώθηση, επικοινωνία και μάρκετινγκ (PROMOBEEES)	Άρθρο 55(1f)	Προώθηση, επικοινωνία και μάρκετινγκ, συμπεριλαμβανομένων δράσεων και δραστηριοτήτων παρακολούθησης της αγοράς που αποσκοπούν ιδίως στην ευαισθητοποίηση των καταναλωτών σχετικά με την ποιότητα των μελισσοκομικών προϊόντων και τη σημασία της υγιεινής διατροφής
Π2-55,7	Βελτίωση ποιότητας προϊόντος (ACTQUAL)	Άρθρο 55 (1ζ)	Δράσεις για τη βελτίωση της ποιότητας μελισσοκομικά και μελισσοκομικά προϊόντα
Τομεακό πρόγραμμα για τον οίνο			
Π2-58.1	Αναδιάρθρωση και μετατροπή αμπελώνων (RESTRVINEY)	Άρθρο 58(1a)	Αναδιάρθρωση και μετατροπή αμπελώνων
Π2-58.2	Επενδύσεις σε υλικά και άυλα περιουσιακά στοιχεία (INVWINE)	Άρθρο 58 (1b)	Επενδύσεις σε υλικά και άυλα περιουσιακά στοιχεία σε αμπελουργικές εκμεταλλεύσεις
Π2-58.3	Πράσινη συγκομιδή (GREENWINE)	Άρθρο 58 (1cc)	Πράσινη συγκομιδή
Π2-58.4	Ενημέρωση και ενθάρρυνση υπεύθυνης κατανάλωσης ή προώθησης συστημάτων ποιότητας (INFOR)	Άρθρο 58 (1h)	Ενέργειες ενημέρωσης για την ενθάρρυνση της υπεύθυνης κατανάλωσης κρασιού ή την προώθηση συστημάτων ποιότητας που καλύπτουν ονομασίες προέλευσης και γεωγραφικές ενδείξεις
Π2-58.5	Προώθηση σε τρίτες χώρες (PROMOWINE)	Άρθρο 58 (1k)	Προώθηση κρασιών σε τρίτες χώρες
Τομεακό πρόγραμμα για το ελαιόλαδο και την επιτραπέζια ελιά			
Π2-47.2.1a	Επενδύσεις σε υλικά και άυλα περιουσιακά στοιχεία (INVRE)	Άρθρο 47(1a)	Επενδύσεις σε υλικά και άυλα περιουσιακά στοιχεία στο πλαίσιο Επιχειρησιακών Προγραμμάτων Οργανισμών Ελαιολάδου
Π2-47.2.1b	Συμβουλευτικές υπηρεσίες και τεχνική βοήθεια (ADV11)	Άρθρο 47(1b)	Συμβουλευτικές υπηρεσίες και τεχνική βοήθεια στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Οργανισμών Ελαιολάδου
Π2-47.2-1c	Εκπαίδευση, καθοδήγηση και ανταλλαγή γνώσεων (TRAINCO)	Άρθρο 47(1c)	Εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της καθοδήγησης και ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Οργανισμών Ελαιολάδου
Π2-47.2-1e	Βιωσιμότητα και αποτελεσματικότητα μεταφοράς και αποθήκευσης (TRANS)	Άρθρο 47(1e)	Δράσεις για την αύξηση της βιωσιμότητας και αποτελεσματικότητας μεταφοράς και αποθήκευσης προϊόντων στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Οργανισμών Ελαιολάδου
Π2-47.2-1f	Προώθηση, επικοινωνία και μάρκετινγκ (PROMO)	Άρθρο 47(1f)	Προώθηση, επικοινωνία και μάρκετινγκ στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Οργανισμών Ελαιολάδου

Κωδικός	Είδος παρέμβασης	Αναφ. Στον ΚΣΣ	Όνομα παρέμβασης
Π2-47.2-1g	ΕΕ και εθνικά συστήματα ποιότητας (QUAL)	Άρθρο. 47 (1g)	Σχέδια ποιότητας στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Οργανισμών Ελαιολάδου
Π2-47.2-1h	Ιχνηλασιμότητα και πιστοποίηση (TRACE)	Άρθρο. 47 (1 h)	Συστήματα ιχνηλασιμότητας και πιστοποίησης στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Οργανισμών Ελαιολάδου
Π2-47.2-2d	Αναφύτευση οπωρώνων ή ελαιώνων (MEA)	Άρθρο. 47 (1d)	Αναφύτευση ελαιώνων στα Επιχειρησιακά Προγράμματα Ελαιοκομικών Οργανισμών

3. Αγροτική ανάπτυξη

Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις στο πλαίσιο της αγροτικής ανάπτυξης είναι 23 συνολικά, ομαδοποιημένες σε 5 είδη παρεμβάσεων, όπως παρουσιάζονται παρακάτω σε μορφή πίνακα. Υπάρχουν 7 παρεμβάσεις για περιβαλλοντικές, κλιματικές και άλλες δεσμεύσεις, 1 παρέμβαση για περιοχές που αντιμετωπίζουν φυσικούς περιορισμούς, 8 παρεμβάσεις για επενδύσεις, συμπεριλαμβανομένων των αναγκών άρδευσης, 5 παρεμβάσεις για συνεργασία και 2 παρεμβάσεις στο πλαίσιο ανταλλαγής γνώσης και διάδοσης πληροφοριών.

Πίνακας 7: Παρεμβάσεις αγροτικής ανάπτυξης

Κωδικός	Είδος παρέμβασης	Αναφ. στον ΚΣΣ	Όνομα παρέμβασης
Π3-70-1.1	Περιβαλλοντικές, σχετικές με το κλίμα και άλλες δεσμεύσεις διαχείρισης (ENVCLIM)	Άρθρο 70	Προστασία της άγριας ζωής σε προστατευόμενες περιοχές
Π3-70-1.2			Προστασία του αγροτικού τοπίου
Π3-70-1.3			Εφαρμογή εναλλακτικών μεθόδων φυτοπροστασίας για τη μείωση των φυτοφαρμάκων
Π3-70-1.4			Προστασία και διατήρηση γενετικών πόρων
Π3-70-2.1			Μετατροπή σε βιολογικές πρακτικές και μεθόδους (νεοεισερχόμενοι στη βιολογική γεωργία και την κτηνοτροφία)
Π3-70-3.1			Βελτίωση της ευημερίας των παραγωγικών ζώων
Π3-70-4.1			Δάσωση και δημιουργία δασικών εκτάσεων
Π3-71	Φυσικοί ή άλλοι περιορισμοί ανά περιοχή (ANC)	Άρθρο 71	Υποστηρίξτε περιοχές που χαρακτηρίζονται από φυσικούς ή άλλους περιορισμούς που αφορούν την περιοχή
Π3-73-1.1	Επενδύσεις, συμπεριλαμβανομένων των επενδύσεων στην άρδευση (INVEST)	Άρθρο 73-74	Έργα εγγειοβελτιωτικών υποδομών
Π3-73-1.2			Βελτίωση της πρόσβασης σε γεωργική γη και κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις
Π3-73-1.3			Πρόληψη και αποκατάσταση δασικών ζημιών από δασικές πυρκαγιές, φυσικές καταστροφές και καταστροφικά γεγονότα
Π3-73-2.1			Σχέδια αγροτικής βελτίωσης που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα
Π3-73-2.2			Ψηφιακές και πράσινες επενδύσεις σε αγροτικές εκμεταλλεύσεις
Π3-73-2.3			Υποστήριξη επενδύσεων στη μεταποίηση / εμπορία ή/και ανάπτυξη αγροτικών προϊόντων
Π3-73-2.4			Επενδύσεις για την πρόληψη και προστασία των ζώων από μεταδοτικές ασθένειες και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης
Π3-73-2.5	Επενδύσεις σε αγροτικές εκμεταλλεύσεις για προστασία από φυσικές καταστροφές		

Κωδικός	Είδος παρέμβασης	Αναφ. στον ΚΣΣ	Όνομα παρέμβασης
Π3-75.1	Δημιουργία γεωργών νεαρής ηλικίας και νέων γεωργών και ίδρυση αγροτικών επιχειρήσεων (INSTAL)	Άρθρο 75	Εγκατάσταση νέων αγροτών
Π3-77-1.1	Συνεργασία (COOP)	Άρθρο 77	Ίδρυση ομάδων παραγωγών και οργανώσεων και διεπαγγελματικών οργανώσεων στον τομέα της γεωργίας
Π3-77-2.1			Γεωργικά προϊόντα και συστήματα ποιότητας τροφίμων
Π3-77-3.1			Ανάπτυξη συνεργασιών για τη σύνδεση της έρευνας με την παραγωγή μέσω Επιχειρησιακών Ομάδων της Ευρωπαϊκής Σύμπραξης Καινοτομίας για την Αγροτική Παραγωγικότητα και Αειφορία (EIP-AGRI)
Π3-77-4.1			Υποστήριξη της τοπικής ανάπτυξης μέσω του LEADER
Π3-78.1	Ανταλλαγή γνώσης και διάδοση πληροφοριών (KNOW)	Άρθρο 78	Εκπαίδευση – κατάρτιση αγροτών και άλλων εμπλεκόμενων φορέων
Π3-78.2			Συμβουλευτικές υπηρεσίες σε αγρότες και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς

Όπως υπογραμμίζεται στη στρατηγική δήλωση του ΣΣ ΚΓΠ, η βασική συμβολή των προτεινόμενων παρεμβάσεων στους συγκεκριμένους στόχους των σχεδίων σκιαγραφείται παρακάτω:

ΕΣ1: Οι παρεμβάσεις που ενεργοποιούνται για τη στήριξη του βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος και της ανθεκτικότητας του αγροτικού τομέα στοχεύουν στη συνέχιση της παραγωγής ποιοτικών αγροτικών προϊόντων, συμβάλλοντας παράλληλα στη βιωσιμότητα των αγροτικών περιοχών αλλά και στην κοινωνική και οικονομική ευημερία τους. βελτίωση της οικονομικής βιωσιμότητας των μικρομεσαίων εκμεταλλεύσεων.

ΕΣ2: Ο στόχος της αύξησης της ανταγωνιστικότητας και του προσανατολισμού προς την αγορά επιτυγχάνεται μέσω των παρεμβάσεων που στοχεύουν στη διασφάλιση υψηλής ποιότητας και σταθερής παραγωγής στους τομείς που θεωρούνται σημαντικοί για το ελληνικό αγροδιατροφικό σύστημα, καθώς και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας μέσω ιδιωτικών επενδύσεων σε αγροτικές εκμεταλλεύσεις και σε εταιρίες μεταποίησης.

ΕΣ3: Ο στόχος βελτίωσης της θέσης των αγροτών στην αλυσίδα αξίας επιτυγχάνεται μέσω των παρεμβάσεων που στοχεύουν στην ενίσχυση της θέσης τους, που προκύπτουν από τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας, τη μείωση του κόστους και την ποιοτική αναβάθμιση της παραγωγής, καθώς και την πιστοποίηση, τη σήμανση, τυποποίηση και καθετοποίηση. Η συμμετοχή σε συλλογικά σχήματα αποτελεί προϋπόθεση για την αντιμετώπιση των νέων συνθηκών και προκλήσεων που αναδύονται στην παγκόσμια αγορά γεωργικών προϊόντων και τροφίμων.

ΕΣ4 έως ΕΣ6: Η περιβαλλοντική και κλιματική φιλοδοξία στο πλαίσιο του ΣΣ ΚΓΠ για την αντιμετώπιση των ειδικών περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων της α) συνεισφέροντας στον μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, β) τη βιώσιμη και αποτελεσματική διαχείριση των φυσικών πόρων και γ) την προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας και του τοπίου στην περιβαλλοντική και κλιματική αρχιτεκτονική του σχεδίου, το οποίο λειτουργεί υπό τις ακόλουθες συνιστώσες:

- Η ενισχυμένη αιρεσιμότητα που καθορίζονται στο σχέδιο που θέτει τις βασικές απαιτήσεις για τους γεωργούς που λαμβάνουν πληρωμές ΚΓΠ, που αποτελείται από τις κανονιστικές απαιτήσεις διαχείρισης (ΚΑΔ) και τα πρότυπα για τη διατήρηση της γης σε καλές γεωργικές και περιβαλλοντικές συνθήκες (πρότυπα ΚΓΠΚ) που αναφέρονται στο Παράρτημα ΙΙΙ του κανονισμού ΚΣΣ, με τη βελτίωση των ήδη υφιστάμενων ΚΓΠΚ και την παράλληλη ενσωμάτωση κάποιων υφιστάμενων απαιτήσεων «πρασινίσματος» της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου που εφαρμόστηκαν έως το 2022.

- Η ιεράρχηση των δράσεων για το κλίμα και το περιβάλλον που λειτουργεί και στους δύο πυλώνες για να επιτευχθεί μια συνεκτική συνολική προσέγγιση: τα εθελοντικά οικοσυστήματα του Πυλώνα I και οι γεωργοπεριβαλλοντικές και σχετικές με το κλίμα παρεμβάσεις του Πυλώνα II, οι οποίες βασίζονται σε βασικές βελτιώσεις επιτυγχάνεται με προϋποθέσεις και αποτελούν μια παλέτα πολλαπλών επιλογών, που σχετίζονται με την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, την προστασία των εδαφικών και υδατικών πόρων, την προώθηση της βιολογικής παραγωγής, την εφαρμογή μεθόδων γεωργίας ακριβείας, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και του τοπίου, με γενικό στόχο να μεγιστοποιήσει τη συμμετοχή των αγροτών για την επίτευξη κλιματικών και περιβαλλοντικών βελτιώσεων σύμφωνα με τις δικές του ανάγκες και δυνατότητες.

ΕΣ7: Η δημογραφική ανανέωση του αγροτικού πληθυσμού και η βιώσιμη αγροτική ανάπτυξη στις αγροτικές περιοχές επιτυγχάνεται μέσω των παρεμβάσεων που στοχεύουν στην παροχή κινήτρων για την είσοδο των νέων στον πρωτογενή τομέα και την ενθάρρυνση της νεανικής επιχειρηματικότητας, σε συνδυασμό με μέτρα για την εκπαίδευσή τους, την ενίσχυση των επιχειρηματικών τους σχεδίων, τη συμμετοχή τους σε συλλογικά σχήματα, τη χρήση συμβουλευτικών υπηρεσιών κ.λπ.

ΕΣ8: Η προώθηση της απασχόλησης, της ανάπτυξης, της ισότητας των φύλων, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής των γυναικών στη γεωργία, της κοινωνικής ένταξης και της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές επιτυγχάνεται κυρίως μέσω της εφαρμογής τοπικών στρατηγικών (LEADER) που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών αντιμετωπίζοντας την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική προβλήματα, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί μια καινοτόμο προσέγγιση της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης της ΕΕ μέσω μιας προσέγγισης από τη βάση προς την κορυφή. Η φιλοσοφία του σχεδιασμού και της υλοποίησης διατηρείται μέσω της υποστήριξης της ανάπτυξης των τοπικών επιχειρήσεων, αλλά και μέσω της ενίσχυσης των δημόσιων υποδομών και των επενδύσεων για την εξυπηρέτηση του αγροτικού πληθυσμού.

ΕΣ9: Ο στόχος της παραγωγής υγιεινών και υψηλής διατροφικής αξίας προϊόντων εξυπηρετείται μέσω παρεμβάσεων που θα υποστηρίξουν την αύξηση των γεωργικών εκτάσεων όπου εφαρμόζεται βιολογική παραγωγή, τις αγροπεριβαλλοντικές παρεμβάσεις του Πυλώνα II και τα οικολογικά προγράμματα του Πυλώνα I, που στοχεύουν στη μείωση της λίπανσης και φυτοφαρμάκων, αλλά και με την υλοποίηση παρεμβάσεων που στοχεύουν στη βελτίωση της καλής διαβίωσης των ζώων, στην ενίσχυση της βιοασφάλειας και στην ορθολογική χρήση/περιορισμό των αντιβιοτικών.

ΕΣ10(εγκάρσιος στόχος): Ο εκσυγχρονισμός και η ψηφιοποίηση της ελληνικής γεωργίας και των αγροτικών περιοχών θα διευκολυνθεί με την ίδρυση του Συστήματος Γεωργικής Γνώσης και Καινοτομίας (AKIS). Οι Αγροτικές Συμβουλευτικές Υπηρεσίες, τα Ευρωπαϊκά και Εθνικά Δίκτυα ΚΓΠ και η Ευρωπαϊκή Σύμπραξη Καινοτομίας θα συμβάλουν από κοινού στην ολοκληρωμένη προσέγγιση/στρατηγική για τον εκσυγχρονισμό, την προώθηση της καινοτομίας και τη διάδοση της γνώσης στον αγροδιατροφικό τομέα. Μέσα από παρεμβάσεις στον τομέα της ψηφιοποίησης, η στρατηγική προσέγγιση θέτει τις βάσεις για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της γεωργίας και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών αγροκτημάτων.

4.5 Χρηματοδοτικό πλάνο

Η συμφωνία για τον προϋπολογισμό του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου της ΕΕ προβλέπει συνολική κατανομή ευρωπαϊκής χρηματοδότησης περίπου 14 δισεκατομμυρίων ευρώ για την Ελλάδα κατά την περίοδο 2023-2027. Αυτό μοιράζεται μεταξύ του Πυλώνα I (Άμεσες ενισχύσεις και Τομεακές Παρεμβάσεις) και του Πυλώνα II (Μέτρα Αγροτικής Ανάπτυξης). Το ΣΣ ΚΓΠ δίνει έμφαση στην ενίσχυση του Πυλώνα II, στον οποίο μεταφέρονται διπλάσιοι πόροι από τον Πυλώνα I (10%), σε σύγκριση με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο, προκειμένου να τονωθεί η αναπτυξιακή του συμβολή στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας της γεωργίας, παρέχοντας ισχυρά κίνητρα για τον πράσινο και ψηφιακό εκσυγχρονισμό του, τη συλλογική οργάνωση παραγωγών και την ηλικιακή ανανέωση του πρωτογενούς τομέα. Η στήριξη για τις παρεμβάσεις του Πυλώνα I θα

παρέχεται μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ), ενώ η στήριξη για τις παρεμβάσεις του Πυλώνα II θα συγχρηματοδοτηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ). Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει την κατανομή του προϋπολογισμού του ΣΣ ΚΓΠ μεταξύ πυλώνων και τύπων παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2023-2027.

Πίνακας 8: Προϋπολογισμός ΣΣ ΚΓΠ

Πυλώνας	Κωδικός	Είδος παρέμβασης	Χρηματοδότηση ΕΕ 2023-2027 (€)	%	% συνόλου	
I	BISS	Βασική εισοδηματική στήριξη για βιωσιμότητα	4.473.976.402	44,9%	32,6%	
	CRISS	Συμπληρωματική στήριξη του αναδιανεμητικού εισοδήματος για τη βιωσιμότητα	870.163.618	8,7%	6,3%	
	CIS-YF	Συμπληρωματική εισοδηματική στήριξη για νέους γεωργούς	140.000.000	1,4%	1,0%	
	Eco-schemes	Προγράμματα για το κλίμα και το περιβάλλον	2.490.484.300	25,0%	18,1%	
	CIS	Στήριξη συνδεδεμένου εισοδήματος	1.061.002.875	10,7%	7,7%	
	CSPC	Ειδική ενίσχυση της καλλιέργειας βαμβακιού	919.980.000	9,2%	6,7%	
	Άμεσες ενισχύσεις			9.955.607.195	100,0%	72,5%
	Sectoral	Τομεακό πρόγραμμα για το ελαιόλαδο & επιτραπέζια ελιά	53.330.000	21,4%	0,4%	
	Sectoral	Τομεακό πρόγραμμα σπυροκηπευτικών	50.000.000	20,0%	0,4%	
	Sectoral	Τομεακό πρόγραμμα μελισσοκομίας	30.988.225	12,4%	0,2%	
	Sectoral	Τομεακό πρόγραμμα οίνου	115.150.000	46,2%	0,8%	
	Τομεακές παρεμβάσεις			249.468.225	100,0%	1,8%
ΠΥΛΩΝΑΣ I			10.205.075.420		74,4%	
II	ENVCLIM	Περιβαλλοντικές, κλιματικές και άλλες δεσμεύσεις διαχείρισης	683.628.417	19,4%	5,0%	
	ANC	Φυσικοί ή άλλοι περιορισμοί συγκεκριμένης περιοχής	829.000.000	23,6%	6,0%	
	INVEST	Επενδύσεις, συμπεριλαμβανομένων των επενδύσεων στην άρδευση	946.000.000	26,9%	6,9%	
	COOP	Συνεργασία	326.376.240	9,3%	2,4%	
	INSTAL	Δημιουργία νέων γεωργών και νέων γεωργών και ίδρυση γεωργικών επιχειρήσεων	590.000.000	16,8%	4,3%	
	KNOW	Ανταλλαγή γνώσης και διάδοση πληροφοριών	145.000.000	4,1%	1,1%	
	Αγροτική ανάπτυξη			3.520.004.657	100,0%	25,6%
ΠΥΛΩΝΑΣ II			3.520.004.657		25,6%	
ΣΥΝΟΛΟ			13.725.080.077		100,0%	

5. Εναλλακτικές Δυνατότητες

Η εξέταση και αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων σχεδιασμού είναι ένα σημαντικό βήμα της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης προκειμένου να καταδειχθεί ότι η προτεινόμενη εναλλακτική είναι η λύση που αποφέρει καλύτερα περιβαλλοντικά αποτελέσματα. Σύμφωνα με την Οδηγία ΣΠΕ (άρθρο 5 παράγραφος 1 και Παράρτημα Ι στοιχείο η), όπως μεταφέρθηκε στη σχετική ΚΥΑ, οι εναλλακτικές δυνατότητες θα πρέπει να είναι ρεαλιστικές, λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους και το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής του σχεδίου. Πρακτικά, ο σκοπός της αξιολόγησης των εναλλακτικών δυνατοτήτων κατάρτισης του σχεδίου είναι να καθορισθεί εάν οι σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις του προτεινόμενου σχεδίου μπορούν να μειωθούν ή να αποφευχθούν.

5.1 Προσέγγιση για την επιλογή των εναλλακτικών

Μια κοινή προσέγγιση για τις εναλλακτικές δυνατότητες κατά τη στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση είναι ο προσδιορισμός ενός σεναρίου «do nothing» (μηδενική λύση), μια εναλλακτική που ακολουθεί τη συνήθη πρακτική (business as usual) και η εναλλακτική που εξετάστηκε κατά την προετοιμασία του ΣΣ ΚΓΠ, τα οποία παρουσιάζονται στις ακόλουθες παραγράφους.

5.1.1 Μηδενική λύση (εναλλακτική 1)

Η μηδενική λύση, δηλαδή η μη υιοθέτηση του ΣΣ ΚΓΠ κατά την προγραμματική περίοδο 2023-2027, θα είχε ως αποτέλεσμα την άμεση ακύρωση της οικονομικής συνδρομής της ΕΕ στην Ελλάδα και την απώλεια της χρηματοδοτικής στήριξης της ΕΕ για τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη στο πλαίσιο της ΚΓΠ για την περίοδο 2023-2027. Στην περίπτωση αυτή, οι αναμενόμενες αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις εκτιμάται ότι θα είναι πολύ μεγαλύτερες, λόγω της απουσίας συνέχισης του προγραμματικού πλαισίου που θα επέτρεπε τον συντονισμό των δράσεων για τη προστασία του περιβάλλοντος που απαιτούν ειδική στήριξη στη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη. Σε κάθε περίπτωση, η μηδενική λύση δεν θεωρείται ρεαλιστική εναλλακτική δυνατότητα, δεδομένου ότι το στρατηγικό σχέδιο καταρτίζεται στο πλαίσιο της ΚΓΠ και επομένως δεν είναι εφικτό να μην υλοποιήσει η χώρα. Ομως, αξιοποιείται ως σενάριο βάσης για τη συγκριτική αξιολόγηση μεταξύ των εναλλακτικών δυνατοτήτων.

5.1.2 Λύση συνήθους πρακτικής «Business-as-usual» (εναλλακτική 2)

Αυτή η εναλλακτική λύση προϋποθέτει ότι το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) για την περίοδο 2014-2020 θα συνεχιστεί και την επόμενη προγραμματική περίοδο έως το 2027 που θα περιλαμβάνει την εφαρμογή των υφιστάμενων προτεραιοτήτων και μέτρων. Στο πλαίσιο αυτό, το στρατηγικό σχέδιο θα βασίζεται στο όραμα του ΠΑΑ 2014-2020 για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη και βιώσιμη ανταγωνιστικότητα των αγροτικών περιοχών και θα έχει ως στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του αγροδιατροφικού τομέα, την προώθηση του πολυλειτουργικού ρόλου των αγροτικών περιοχών και την προστασία των οικοσυστημάτων, που σχετίζονται με τη γεωργία και τη δασοκομία. Ειδικότερα, το σχέδιο θα διαρθρωθεί εξυπηρετώντας τρεις αλληλοεξαρτώμενους και συμπληρωματικούς βασικούς στόχους:

- Δημιουργία ενός ισχυρού, ανταγωνιστικού και βιώσιμου αγροδιατροφικού συστήματος
- Προαγωγή της αειφορίας του αγροδιατροφικού συστήματος και των αγροτικών περιοχών
- Δημιουργία βιώσιμων και πολυλειτουργικών αγροτικών περιοχών

Ειδικότερα, το σχέδιο θα εξυπηρετεί και θα υλοποιεί τις ακόλουθες προτεραιότητες της ΕΕ:

Π1: Προώθηση της μεταφοράς γνώσεων και της καινοτομίας στη γεωργία, στη δασοκομία και στις αγροτικές περιοχές

- P2: Ενίσχυση της βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και της ανταγωνιστικότητας όλων των ειδών γεωργίας σε όλες τις περιοχές και προώθηση των καινοτόμων γεωργικών τεχνολογιών και της βιώσιμης διαχείρισης των δασών
- P3: Προώθηση της οργάνωσης της αλυσίδας τροφίμων, περιλαμβανομένης της επεξεργασίας και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, της καλής διαβίωσης των ζώων και της διαχείρισης κινδύνων στη γεωργία
- P4: Αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που συνδέονται με τη γεωργία και τη δασοκομία
- P5: Προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων και στήριξη της στροφής προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και ανθεκτικής στην αλλαγή του κλίματος στους τομείς της γεωργίας, των τροφίμων και της δασοκομίας
- P6: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της μείωσης της φτώχειας και της οικονομικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές

Το σχέδιο θα χρηματοδοτήσει μέτρα στο πλαίσιο και των έξι προαναφερόμενων προτεραιοτήτων, όπως καθορίζονται παρακάτω:

- M01 - Δράσεις μετάδοσης γνώσεων και ενημέρωσης
- M02 - Συμβουλευτικές υπηρεσίες, υπηρεσίες διαχείρισης γεωργικής εκμετάλλευσης και υπηρεσίες αντικατάστασης στην εκμετάλλευση
- M03 - Συστήματα ποιότητας γεωργικών προϊόντων και τροφίμων
- M04 - Επενδύσεις σε υλικά στοιχεία του ενεργητικού (επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, επενδύσεις στη μεταποίηση, εμπορία και/ή ανάπτυξη των γεωργικών προϊόντων, επενδύσεις σε υποδομές που σχετίζονται με την ανάπτυξη, τον εκσυγχρονισμό ή την προσαρμογή της γεωργίας και της δασοπονίας, άλλες επενδύσεις σε υποδομές)
- M05 - Αποκατάσταση του δυναμικού γεωργικής παραγωγής που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές και καταστροφικά συμβάντα, και ανάληψη κατάλληλων προληπτικών δράσεων
- M06 - Ανάπτυξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων και επιχειρήσεων
- M07 - Βασικές υπηρεσίες και ανάπλαση χωριών σε αγροτικές περιοχές
- M08 - Επενδύσεις στην ανάπτυξη δασικών περιοχών και στη βελτίωση της βιωσιμότητας των δασών
- M09 - Σύσταση ομάδων και οργάνωσης παραγωγών
- M10 - Γεωργοπεριβαλλοντικά και κλιματικά μέτρα
- M11 - Βιολογικές καλλιέργειες
- M12 - Ενισχύσεις στο πλαίσιο του Natura 2000 και της οδηγίας πλαισίου για τα ύδατα
- M13 - Ενισχύσεις σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από φυσικά ή άλλα ειδικά μειονεκτήματα
- M14 - Καλή διαβίωση των ζώων
- M16 - Συνεργασία
- M19 - CLLD/LEADER

Καθώς οι απαιτήσεις της ΕΕ για τα εθνικά στρατηγικά σχέδια της ΚΓΠ των κρατών μελών της περιόδου 2023-2027 έχουν τροποποιηθεί βάσει του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115 (κανονισμός ΚΣΣ), ορισμένα μέτρα στο ΠΑΑ 2014-2020 ενδέχεται να μην είναι πλέον εξίσου εφαρμόσιμα ή βιώσιμα. Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να μην είναι εφικτό να συνεχιστούν τα μέτρα της περιόδου 2014-2020, επειδή δεν είχαν αρκετά καλή απόδοση και επομένως χρειάζονται τροποποιήσεις και βελτιώσεις για να τεκμηριωθεί η χρηματοδότησή τους, ενώ άλλα μέτρα ενδέχεται να καλύπτουν ανάγκες που πλέον δεν υπάρχουν.

5.1.3 Προτεινόμενη λύση (εναλλακτική 3)

Η προτεινόμενη λύση είναι η κατάρτιση του ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027, όπως παρουσιάζεται αναλυτικά στην ενότητα 4. Αυτή η εναλλακτική δυνατότητα ενσωματώνει βέλτιστα τις απαιτήσεις της υφιστάμενης περιβαλλοντικής πολιτικής στη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη και συμβάλλει στην επιδίωξη προς μια βιώσιμη ανάπτυξη στο σύνολο της χώρας, δεδομένου ότι ο προσανατολισμός της ΚΓΠ μεταρρυθμίστηκε με τον καθορισμό ειδικών στόχων για την προετοιμασία και την εφαρμογή των εθνικών ΣΣ ΚΓΠ, οι οποίες απαιτούν παρεμβάσεις για την ενίσχυση της περιβαλλοντικής φροντίδας και της δράσης για το κλίμα και της συμβολής στην επίτευξη των περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως αυτοί έχουν μεταφερθεί στην εθνική νομοθεσία. Επιπλέον, η προτεινόμενη λύση ενισχύει το προηγούμενο σύστημα αιρεσιμότητας (αναφερόμενο ως πολλαπλή συμμόρφωση) και θα εφαρμόσει για πρώτη φορά παρεμβάσεις για το περιβάλλον και το κλίμα και στους δύο «πυλώνες» της ΚΓΠ, ενισχύοντας έτσι τα περιβαλλοντικά οφέλη του σχεδίου στη νέα προγραμματική περίοδο.

5.2 Αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων

Η αξιολόγηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων του ΣΣ ΚΓΠ πραγματοποιείται με τη χρήση μιας μήτρας αξιολόγησης υψηλού επιπέδου για το συμπέρασμα σχετικά με τις πιθανές επιπτώσεις καθεμιάς από αυτές τις επιλογές έναντι των στόχων της ΣΜΠΕ (βλ. επίσης ενότητα 7). Η μηδενική επιλογή περιλαμβάνεται ως βασικό σενάριο για να διευκολυνθεί η συγκριτική αξιολόγηση των εναλλακτικών λύσεων και να καταλήξει στο συμπέρασμα σχετικά με την εναλλακτική που αποδίδει καλύτερα περιβαλλοντικά.

Πίνακας 9: Συγκριτική περιβαλλοντική αξιολόγηση εναλλακτικών επιλογών

Περιβαλλοντική πτυχή	Στόχος ΣΠΕ	Συγκριτική αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων			
		E1	E2	E3	Λεπτομερής σχολιασμός
Κλίμα και ενέργεια	Μετριασμός και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και συμβολή στη βιώσιμη ενέργεια				Η E1 δεν υποστηρίζει την υλοποίηση των δράσεων που προβλέπονται στο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα και στην Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (που πρόκειται να εξειδικευτεί σε περιφερειακό επίπεδο), ενώ η γεωργία αναμένεται να είναι πιο ευάλωτη στην κλιματική αλλαγή. Η ανθεκτικότητα στο κλίμα και η οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα αποτελούν προτεραιότητες τόσο της E2 όσο και της E3. Ωστόσο, η E3 ενισχύει τη συμβολή στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και στην ενσωμάτωση της εθνικής πολιτικής για το κλίμα και την ενέργεια στο σχέδιο.
Αέρας	Μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και βελτίωση της ποιότητας του αέρα				Αν και, σύμφωνα με τις προβλέψεις, η Ελλάδα αναμένεται να εκπληρώσει τις δεσμεύσεις της για τη μείωση των εκπομπών το 2030, η E1 δεν θα υποστηρίξει την εφαρμογή του Εθνικού Προγράμματος Ελέγχου της Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης για να διασφαλίσει τη συνέχιση των υφιστάμενων μέτρων για τη γεωργία. Η μείωση των εκπομπών αμμωνίας είναι ένας τομέας εστίασης της E2, που εξυπηρετείται έμμεσα από παρεμβάσεις άλλων αναγκών. Περιλαμβάνεται επίσης ως ειδικός στόχος της E3 για τη βιώσιμη και αποτελεσματική διαχείριση του αέρα, με παρεμβάσεις που στοχεύουν έμμεσα και στη μείωση των εκπομπών του αέρα.

Περιβαλλοντική πτυχή	Στόχος ΣΠΕ	Συγκριτική αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων			Λεπτομερής σχολιασμός
		E1	E2	E3	
Βιοποικιλότητα και οικοσυστημικές υπηρεσίες	Προστασία βιοποικιλότητας, ενίσχυση οικοσυστημικών υπηρεσιών και διατήρηση των προστατευόμενων περιοχών				<p>Η E1 δεν θα υποστηρίξει την εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα ούτε του ΠΔΠ Natura 2000 που περιλαμβάνουν ειδικές δράσεις ευθυγράμμισης της προστασίας της βιοποικιλότητας στη γεωργία και τη δασοκομία, ενώ αναμένεται να αυξηθούν οι πιέσεις στη βιοποικιλότητα από τις γεωργικές και δασικές δραστηριότητες.</p> <p>Η αποκατάσταση, η διατήρηση και η ενίσχυση των οικοσυστημάτων που συνδέονται με τη γεωργία και τη δασοκομία αποτελεί προτεραιότητα της E2, ειδικά για τις περιοχές Natura 2000, ενώ η E3 στοχεύει υψηλότερα με παρεμβάσεις που επιπλέον ενισχύουν την συμβολή της προστασίας της βιοποικιλότητας στο αγρόκτημα.</p>
Τοπίο	Διατήρηση και ανάδειξη του τοπίου				<p>Η E1 δεν θα υποστηρίξει δράσεις για τη διατήρηση των χαρακτηριστικών του αγροτικού τοπίου, αναμένοντας επομένως μηδενική βελτίωση και πιθανώς αυξανόμενες πιέσεις στο τοπίο. Είναι πιθανό να υπάρξει αύξηση του ρυθμού μείωσης των γραμμικών στοιχείων και των περιοχών υψηλής φυσικής αξίας.</p> <p>Η διατήρηση των περιοχών υψηλής φυσικής αξίας και του ευρωπαϊκού τοπίου είναι τομέας εστίασης της E2. Από την άλλη πλευρά, το τοπίο εντάσσεται ως ειδικός στόχος της E3 προβλέποντας με την ομάδα αναγκών του παρεμβάσεις προς τη βελτίωση της στόχευσης της διατήρησης των στοιχείων του τοπίου στη γεωργική γη.</p>
Κάλυψη γης & υλικά περιουσιακά στοιχεία	Εξορθολογισμός χρήσεων γης και αποδοτική χρήση υλικών περιουσιακών στοιχείων				<p>Η E1 δεν θα υποστηρίξει επενδύσεις σε υποδομές στις αγροτικές περιοχές, ενώ υφίσταται αυξημένο ενδεχόμενο διαχείρισης της αγροτικής ανάπτυξης και των γεωργικών χρήσεων γης με μη βιώσιμο τρόπο που μπορεί να οδηγήσει σε απώλειες φυσικών λιβαδιών και δασικών εκτάσεων, απώλειες παραγωγικής γεωργικής γης και μετατροπή σε μη-γεωργικές χρήσεις ή ακόμα και εγκατάλειψη γης.</p> <p>Τόσο η E2 όσο και η E3 αναμένεται να συνεχίσουν τις επενδύσεις σε υποδομές και υπηρεσίες των αγροτικών περιοχών, να υποστηρίξουν περιοχές με φυσικούς ή άλλους ειδικούς περιορισμούς και να διατηρήσουν λιβαδικές και δασικές εκτάσεις. Η E3 θα υποστηρίξει επίσης την οριοθέτηση και την ορθολογική διαχείριση των βοσκοτόπων. Ωστόσο, είναι αβέβαιο εάν οι E2 και E3 θα συμβάλουν στον εξορθολογισμό των χρήσεων γης και στη βιώσιμη κατάληψη γης από τεχνητές εκτάσεις.</p>

Περιβαλλοντική πτυχή	Στόχος ΣΠΕ	Συγκριτική αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων			Λεπτομερής σχολιασμός
		E1	E2	E3	
Εδαφος	Προστασία και βελτίωση ποιότητας του εδάφους				<p>Η E1 δεν θα συμβάλει στην προστασία και την ενίσχυση της υγείας του εδάφους, ενώ τα υφιστάμενα προβλήματα διάβρωσης του εδάφους ενδέχεται να ή θα επιδεινωθούν.</p> <p>Η E2 περιλαμβάνει παρεμβάσεις που στοχεύουν στη βελτίωση της διαχείρισης του εδάφους ή/και στην πρόληψη της διάβρωσης του εδάφους. Από την άλλη πλευρά, το έδαφος περιλαμβάνεται ως ειδικός στόχος του E3, με καλύτερη ενσωμάτωση των ενωσιακών και εθνικών στόχων που σχετίζονται με το έδαφος και, επομένως, αναμένονται θετικότερες επιδράσεις για την προστασία των εδαφικών πόρων από τη διάβρωση και τη βελτίωση της γονιμότητας του εδάφους.</p>
Υδατα	Προστασία, βελτίωση και βιώσιμη διαχείριση υδατικών πόρων				<p>Η E1 δεν θα υποστηρίξει την υλοποίηση των δράσεων που προβλέπονται στα Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών, στο Πρόγραμμα Δράσης για τις Ευπρόσβλητες στη Νιτρορρύπανση Ζώνες, στο Σχέδιο Δράσης για την Ορθολογική Χρήση των Γεωργικών Φαρμάκων και στα Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας, ενώ οι πιέσεις στους υδατικούς πόρους και την ποιότητα των υδάτων θα αυξηθούν σημαντικά.</p> <p>Ενώ η διαχείριση των υδάτων και η αποδοτική χρήση του νερού, σε συνδυασμό με την ορθολογική χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, αποτελούν τομείς εστίασης της E2, η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και η αποτελεσματική διαχείριση των υδάτων ενισχύεται ως ειδικός στόχος του E3 σε πλήρη ευθυγράμμιση με τους ενωσιακούς και εθνικούς στόχους για τα ύδατα. Αν και η E2 περιλαμβάνει παρεμβάσεις για τα ύδατα, η E3 μέσω της ειδικής ομάδας αναγκών του, αναμένεται να έχει μεγαλύτερες θετικές επιδράσεις και να ενσωματώσει καλύτερα τις πτυχές της πολιτικής για τα ύδατα στο σχέδιο, δίνοντας έμφαση επίσης στην ανθεκτικότητα στην ξηρασία και στις συμβουλευτικές υπηρεσίες για την προστασία των υδατικών πόρων.</p>
Απόβλητα	Ολοκληρωμένη διαχείριση γεωργοκτηνοτροφικών αποβλήτων & μείωση και μετατροπή των αποβλήτων τροφίμων σε πόρο				<p>Η E1 δεν θα υποστηρίξει την υλοποίηση των δράσεων που προβλέπονται τόσο στο Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων όσο και στο Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων, καθώς και στην Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία, και συνεπώς οι πιέσεις από τα προβλήματα που προκύπτουν λόγω της μη αποτελεσματικής διαχείρισης των αποβλήτων αναμένεται να συνεχιστούν.</p> <p>Η αποδοτικότητα των πόρων αποτελεί προτεραιότητα της E2, στοχεύοντας επίσης σε παρεμβάσεις παραγωγής ενέργειας από απόβλητα και τη διαχείριση αποβλήτων. Αυτή η πτυχή επιβάλλεται στο πλαίσιο της E3 με γενικό στόχο τη μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία και την εφαρμογή της βιοοικονομίας για τη μετατροπή των αποβλήτων σε πόρο. Ένας επιπλέον στόχος της E3 είναι η συμβολή σε δράσεις πρόληψης και αξιοποίησης αποβλήτων που παράγονται από τη γεωργία και την μεταποίηση προϊόντων αγρο-διατροφής.</p>

Περιβαλλοντική πτυχή	Στόχος ΣΠΕ	Συγκριτική αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων			Λεπτομερής σχολιασμός
		E1	E2	E3	
Πολιτιστική κληρονομιά	Προστασία και ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς				<p>Η E1 δεν θα στηρίξει τις αλληλεπιδράσεις τουρισμού – πολιτισμού με τον αγροδιατροφικό τομέα.</p> <p>Μια διαπιστωμένη ανάγκη της E2 επικεντρώνεται στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και της τοπικής ταυτότητας των αγροτικών περιοχών που εξυπηρετείται από την υποστήριξη της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές. Από την άλλη, η E3 μπορεί έμμεσα να συμβάλει στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς στο πλαίσιο των παρεμβάσεων για την ενίσχυση και την πολυμορφία της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών.</p>
Πληθυσμός & ανθρώπινη υγεία	Βελτίωση της υγείας και της ποιότητας ζωής του αγροτικού πληθυσμού & προώθηση της απασχόλησης και της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές				<p>Η E1 δεν θα συμβάλει στην τοπική ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας στις αγροτικές περιοχές ούτε στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του αγροτικού πληθυσμού.</p> <p>Ενώ τόσο η E1 όσο και η E2 αναμένεται να έχουν θετικές επιδράσεις στην αγροτική ανάπτυξη και την απασχόληση με οφέλη στην ποιότητα ζωής και την υγεία, η E3 θα εξυπηρετεί επίσης έναν ειδικό στόχο για τη βελτίωση της απόκρισης της γεωργίας στις απαιτήσεις της κοινωνίας για τα τρόφιμα και την υγεία.</p>

Συμβολισμός συγκριτικής αξιολόγησης των εναλλακτικών δυνατοτήτων

	πιθανή σημαντική θετική επίδραση (αναμένεται να έχει σημαντικές βελτιώσεις)
	πιθανή θετική επίδραση (αναμένεται να έχει βελτιώσεις)
	ουδέτερη ή αβέβαιη επίδραση (αναμένεται να έχει περιορισμένες βελτιώσεις)
	πιθανή αρνητική επίδραση (αναμένεται να μην υπάρχουν βελτιώσεις ή να επιδεινωθούν τα υφιστάμενα προβλήματα)
	πιθανή σημαντική αρνητική επίδραση (αναμένεται να επιδεινώσει τα επιδεινωθούν τα υφιστάμενα προβλήματα)

Όπως φαίνεται στον πίνακα, εκτός από το γεγονός ότι η μηδενική λύση (E1) δεν αποτελεί μια ρεαλιστική εναλλακτική, η επιλογή αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα την απουσία υποστήριξης για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών πιέσεων της γεωργίας και της αγροτικής ανάπτυξης.

Η επιλογή να συνεχιστεί το παρόν σχέδιο - το ΠΑΑ 2014-2020 (εναλλακτική E2) - θα μπορούσε να έχει ορισμένα οφέλη, αλλά το προτεινόμενο ΣΣ ΚΓΠ της επόμενης προγραμματικής περιόδου (εναλλακτική E3) διατυπώνεται βάσει της νέας ΚΓΠ μετά το 2020, που ενισχύει το όραμα για τη βιώσιμη ανάπτυξη της γεωργίας, των τροφίμων και των αγροτικών περιοχών και απαιτείται επίσης να ευθυγραμμιστεί με τις φιλοδοξίες της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και τις συνοδές στρατηγικές της. Το προτεινόμενο ΣΣ ΚΓΠ έχει ρητή δέσμευση να «στοχεύσει υψηλότερα» σε ό,τι αφορά στο περιβάλλον και το κλίμα, με τρεις από τους εννέα «ειδικούς στόχους» του να επικεντρώνονται στο περιβάλλον (EΣ4, EΣ5 και EΣ6), συμπεριλαμβανομένης της ενσωμάτωσης του στόχου στη μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία και τη μείωση των αποβλήτων τροφίμων (που σχετίζονται με τους EΣ8 και EΣ9). Ως εκ τούτου, με βάση την ανάλυση της κατάστασης (πλεονεκτήματα, αδυναμίες, ευκαιρίες και απειλές - SWOT) και των αναγκών σε σχέση με την εξυπηρέτηση των στόχων, η προτεινόμενη επιλογή (εναλλακτική E3) έχει διατυπώσει τις παρεμβάσεις (τύποι δράσεων) προκύπτει από ανάγκες που στοχεύουν στη διασφάλιση της υψηλής προστασίας του περιβάλλοντος και στην παροχή υψηλότερων περιβαλλοντικών οφελών από το υφιστάμενο πρόγραμμα (εναλλακτική E2).

Σε αριθμούς, το στρατηγικό σχέδιο της προτεινόμενης λύσης (εναλλακτική E3) συμπεριλαμβάνει τουλάχιστον δεκατρείς ομάδες αναγκών, οι οποίες «μεταφράζονται» σε παρεμβάσεις που σχετίζονται με το περιβάλλον, ενώ το τρέχον πρόγραμμα (εναλλακτική E2) περιορίζεται σε τρεις ομάδες μέτρων για το περιβάλλον. Ειδικότερα, οι περιοχές με τις μεγαλύτερες θετικές επιπτώσεις της προτεινόμενης λύσης είναι: κλίμα και ενέργεια (σχετικά με τον ειδικό στόχο 4), αέρας, νερό και έδαφος (σχετικά με τον ειδικό στόχο 5), βιοποικιλότητα και τοπίο (σχετικά με τον ειδικό στόχο 6) και απόβλητα (σχετικά με τους Ειδικούς Στόχους 8 και 9).

Σημειώνεται επίσης ότι κατά την επιδίωξη αυτών των Ειδικών Στόχων, η προτεινόμενη λύση (εναλλακτική E3) αναμένεται να συμβάλει καλύτερα στην επίτευξη διαφόρων στόχων της ενωσιακής και εθνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας (π.χ. βιοποικιλότητα, ποιότητα νερού και αέρα, κλιματική αλλαγή, ενέργεια). Από την άποψη αυτή, η προτεινόμενη λύση (εναλλακτική E3) δείχνει σαφώς υψηλότερη φιλοδοξία από το υφιστάμενο πρόγραμμα (εναλλακτική E2) σε ό,τι αφορά τη φροντίδα για το περιβάλλον, σε ευθυγράμμιση με τους στόχους που απορρέουν από την ενωσιακή και εθνική νομοθεσία για το περιβάλλον.

Επιπλέον, η συνολική προσέγγιση της προτεινόμενης λύσης (εναλλακτική E3) με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος θα εφαρμοστεί για πρώτη φορά και στους δύο «πυλώνες» της ΚΓΠ: όχι μόνο μέσω της στήριξης της ευρύτερης αγροτικής ανάπτυξης (ΚΓΠ Πυλώνας II) του υφιστάμενου προγράμματος (εναλλακτική E2), αλλά και μέσω των άμεσων ενισχύσεων εισοδηματικής στήριξης στους γεωργούς (μέρος του Πυλώνα I της ΚΓΠ), οι οποίοι λαμβάνουν και το μεγαλύτερο μερίδιο της χρηματοδότησης της ΚΓΠ. Ως εκ τούτου, η προτεινόμενη λύση (εναλλακτική E3) αναμένεται να επιτύχει τους περιβαλλοντικούς στόχους, καλύπτοντας και τους δύο πυλώνες της ΚΓΠ μαζί, με μια πολύ πιο ενοποιημένη και στοχευμένη δράση σε σχέση με το υφιστάμενο πρόγραμμα (εναλλακτική E2). Συνολικά, η προτεινόμενη λύση για το ΣΣ ΚΓΠ της προγραμματικής περιόδου 2023-2027 (εναλλακτική E3) είναι η βέλτιστη εναλλακτική δυνατότητα που θα αξιολογηθεί περαιτέρω στην παρούσα ΣΜΠΕ.

6. Περιγραφή υφιστάμενης κατάστασης περιβάλλοντος

Η περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης περιβάλλοντος στοχεύει στο να επισημάνει βασικά περιβαλλοντικά ζητήματα και να παρέχει μια τεκμηριωμένη βάση για τις υφιστάμενες και πιθανές μελλοντικές περιβαλλοντικές συνθήκες, χωρίς την εφαρμογή του προτεινόμενου ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027. Σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Οδηγίας ΣΠΕ, όπως ορίζεται στο Παράρτημα ΙΙΙ της σχετικής ΚΥΑ, οι πληροφορίες για τα στοιχεία υποβάθρου της κατάστασης περιβάλλοντος περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

- τα σχετικά στοιχεία της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος και την πιθανή εξέλιξη χωρίς την εφαρμογή του σχεδίου ή του προγράμματος
- τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των περιοχών που ενδέχεται να επηρεαστούν σημαντικά
- τυχόν υφιστάμενα περιβαλλοντικά προβλήματα που σχετίζονται με το σχέδιο ή πρόγραμμα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με οποιουδήποτε τομείς περιβαλλοντικής σημασίας, όπως οι τοποθεσίες Natura 2000.

Αυτό περιλαμβάνει την παροχή στοιχείων τόσο για την υφιστάμενη κατάσταση του περιβάλλοντος όσο και για την περιγραφή της πιθανής εξέλιξης απουσία του ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027. Ενώ το πρώτο είναι εύλογο να αναλυθεί αξιοποιώντας όλα τα διαθέσιμα υφιστάμενα δεδομένα υποβάθρου, το δεύτερο είναι μια μάλλον θεωρητική άσκηση δεδομένου ότι αυτό το σχέδιο καταρτίζεται στο πλαίσιο της ΚΓΠ, και επομένως δεν υφίσταται περίπτωση η κυβέρνηση να μην δρομολογήσει την εφαρμογή του. Υπό αυτό το πρίσμα, η εξέταση της «πιθανής εξέλιξης του περιβάλλοντος χωρίς το ΣΣ ΚΓΠ» εστιάζει στις βασικές πιθανές μελλοντικές τάσεις του περιβάλλοντος που σχετίζονται με αυτές που αντικατοπτρίζουν την προηγούμενη προγραμματική περίοδο.

Βασική επιδίωξη της ανάλυσης της περιβαλλοντικής βάσης αναφοράς για την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027 είναι η χρησιμοποίηση τεκμηριωμένων στοιχείων, με ιδιαίτερη βαρύτητα στην ποσοτικοποίησή τους, όπου αυτό είναι εφικτό. Στο πλαίσιο αυτό, τα χρησιμοποιούμενα στοιχεία της μελέτης στηρίζονται κατ' ελάχιστον στους κοινούς δείκτες πλαισίου (context indicators) και τους δείκτες επιπτώσεων (impact indicators) σε σχέση με την εφαρμογή του ΣΣ ΚΓΠ, τα οποία είναι διαθέσιμα μέχρι σήμερα (πύλη δεδομένων της DG AGRI για τους δείκτες της ΚΓΠ), ενώ λαμβάνονται επιπλέον υπόψη οι διαθέσιμες πληροφορίες από την ανάλυση SWOT του σχεδίου. Οι πληροφορίες ενισχύονται με διαθέσιμα δεδομένα από ευρωπαϊκές και εθνικές βάσεις δεδομένων (π.χ. Eurostat, ΕΕΑ dashboards, Ελληνική Στατιστική Αρχή), συμπεριλαμβανομένων τυχόν σχετικών εθνικών εκθέσεων, όπως η Έκθεση Κατάστασης Περιβάλλοντος (SoER) για την Ελλάδα.

6.1 Περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά που ενδέχεται να επηρεαστούν

Η Οδηγία ΣΠΕ δεν αποσκοπεί να καθορίσει συγκεκριμένες περιβαλλοντικές πτυχές που χρήζουν ανάλυσης, πλέον της απαίτησης εστίασης στο «*περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένων ζητημάτων όπως η βιοποικιλότητα, ο πληθυσμός, η ανθρώπινη υγεία, η πανίδα, η χλωρίδα, το έδαφος, το νερό, ο αέρας, οι κλιματικοί παράγοντες, τα υλικά αγαθά, η πολιτιστική κληρονομιά συμπεριλαμβανομένης και της αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς, το τοπίο και η αλληλεπίδραση μεταξύ των παραπάνω παραγόντων*», όπως διατυπώνεται και στο Παράρτημα ΙΙΙ της σχετικής ΚΥΑ. Επιπλέον, σημειώνεται ότι η ΣΜΠΕ θα πρέπει να παρέχει λεπτομερείς πληροφορίες για τις περιβαλλοντικές πτυχές που θα επηρεάσει το συγκεκριμένο σχέδιο ή πρόγραμμα, ενώ δύναται να παραλείψει λεπτομέρειες για τις περιβαλλοντικές πτυχές που δεν σχετίζονται με το σχέδιο ή το πρόγραμμα ή να εμβαθύνει σε αυτές.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115 (κανονισμός ΚΣΣ), οι βασικές περιβαλλοντικές πτυχές που αποτελούν προτεραιότητα για το ΣΣ ΚΓΠ και που ενσωματώνονται στους

ειδικούς στόχους της ΚΓΠ, επιδιώκοντας τη συνοχή με τη νομοθεσία της ΕΕ για το περιβάλλον και το κλίμα, όπως καθορίζεται στο παράρτημα XIII του κανονισμού ΚΣΣ, είναι η κλιματική αλλαγή, η ενέργεια, τα ύδατα, το έδαφος, ο αέρας, η βιοποικιλότητα, οι οικοσυστημικές υπηρεσίες και το τοπίο, συμπεριλαμβανομένων των αποβλήτων τροφίμων.

Στο πλαίσιο αυτό, οι βασικές περιβαλλοντικές πτυχές που καθορίστηκαν για την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και την αξιολόγηση στη συνέχεια των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ είναι αυτές που περιγράφονται στο Παράρτημα III της σχετικής ΚΥΑ, λαμβάνοντας επιπλέον υπόψη τις πτυχές που απορρέουν από τον κανονισμό ΚΣΣ. Το κλίμα και η ενέργεια αναλύονται από κοινού για την εξέταση και των αλληλεπιδράσεών τους, ενώ οι πτυχές του κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος, όσον αφορά την αγροτική οικονομία, ενσωματώνονται στον τομέα «πληθυσμός και ανθρώπινη υγεία». Συγκεκριμένα, οι περιβαλλοντικές πτυχές είναι οι εξής:

- Κλίμα και ενέργεια
- Αέρας
- Βιοποικιλότητα (συμπεριλαμβανομένης της χλωρίδας, πανίδας) και οικοσυστημικές υπηρεσίες
- Τοπίο
- Κάλυψη γης και υλικά περιουσιακά στοιχεία (εξαιρουμένων των χρήσεων πόρων που καλύπτονται σε ξεχωριστές περιβαλλοντικές πτυχές)
- Έδαφος
- Ύδατα (ποσοτική και ποιοτική κατάσταση)
- Απόβλητα (γεωργικά απόβλητα, εστιάζοντας στα απόβλητα τροφίμων)
- Πολιτιστική κληρονομιά (συμπεριλαμβανομένης της αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς)
- Πληθυσμός και ανθρώπινη υγεία (συμπεριλαμβανομένων πτυχών του κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος)

Σημειώνεται ότι το επίπεδο ανάλυσης της περιγραφής της υφιστάμενης κατάστασης περιβάλλοντος στην παρούσα μελέτη εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα πληροφοριών για κάθε περιβαλλοντική πτυχή, ενώ ουσιώδης παράγοντας της ανάλυσης αυτής είναι το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής του σχεδίου ή του προγράμματος. Δεδομένου ότι το ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027 πρόκειται να θεσπιστεί για το σύνολο της επικράτειας της χώρας και να εφαρμοστεί σε ένα ευρύ φάσμα αγροτικών περιβαλλόντων, η υφιστάμενη κατάσταση του περιβάλλοντος παρατίθεται σε εθνικό επίπεδο, λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη περιβαλλοντικές πτυχές που χρήζουν ανάλυσης σε περιφερειακό επίπεδο ή για συγκεκριμένες περιοχές.

6.2 Ανάλυση υφιστάμενης κατάστασης περιβάλλοντος

6.2.1 Κλίμα και ενέργεια

6.2.1.1 Χαρακτηριστικά κλίματος

Το κλίμα στην Ελλάδα είναι τυπικό παράδειγμα μεσογειακού κλίματος, με ήπιους και υγρούς χειμώνες και σχετικά ζεστά και ξηρά καλοκαίρια. Μεγάλη ποικιλία κλιματικών υποτύπων, εντός του πλαισίου του μεσογειακού κλίματος, συναντάται σε αρκετές περιοχές, λόγω της επίδρασης της τοπογραφίας (αλυσίδες βουνών κατά μήκος του κεντρικού τμήματος της χώρας) στον αέρα που προέρχεται από τις πηγές υγρασίας της κεντρικής Μεσογείου. Ως αποτέλεσμα, το ξηρό κλίμα της Αττικής και της ανατολικής Ελλάδας γενικότερα, μεταβάλλεται σημαντικά προς υγρό στη Βόρεια και Δυτική Ελλάδα. Όσον αφορά τις χρονικές διακυμάνσεις, το έτος μπορεί να χωριστεί γενικά σε δύο εποχές. Η ψυχρή και βροχερή περίοδος διαρκεί από τα μέσα Οκτωβρίου έως τα τέλη Μαρτίου και η θερμή και μη βροχερή περίοδος διαρκεί από τον Απρίλιο έως τον Σεπτέμβριο.

Σύμφωνα με τον Μαριολόπουλο (1938, 1982), το κλίμα της Ελλάδας μπορεί να αναλυθεί σε τέσσερις βασικές υποκατηγορίες:

- (i) θαλάσσιο μεσογειακό κλίμα, με ευχάριστα εύκρατα χαρακτηριστικά, που συναντάται κατά μήκος της δυτικής ακτής της Ελλάδας και στα νησιά του Ιονίου,
- (ii) πεδινό μεσογειακό κλίμα, που απαντάται στη ΝΑ Ελλάδα, τμήμα της Ανατολικής-Στερεάς Ελλάδας, τμήματα της Ανατολικής Πελοποννήσου, τα νησιά και τις παράκτιες περιοχές του Κεντρικού Αιγαίου και της Κρήτης, με ξηρότερα καλοκαίρια και ψυχρότερους χειμώνες από ό,τι σε αντίστοιχα γεωγραφικά πλάτη γύρω από το Ιόνιο Πέλαγος,
- (iii) ένα ηπειρωτικό μεσογειακό κλίμα, στο μεγαλύτερο μέρος της Θράκης, της Μακεδονίας και της Ηπείρου και τμήμα της Θεσσαλίας, με μερικά από τα ηπειρωτικά κλιματικά χαρακτηριστικά χαρακτηριστικά των Βαλκανικών περιοχών βορειότερα, και
- (iv) ένα ορεινό μεσογειακό κλίμα, που συναντάται στις οροσειρές που διασχίζουν την Ελλάδα. Αυτές οι οροσειρές περιλαμβάνουν δασικές εκτάσεις με δασικό κλίμα, καθώς και μικρές περιοχές σε μεγάλο υψόμετρο με αλπικό κλίμα κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

Τα νησιά του Βορείου Αιγαίου έχουν μεταβατικό τύπο κλίματος (ηπειρωτικό σε πεδινό), ενώ το κλίμα των Δωδεκανήσων έχει εύκρατα θαλάσσια χαρακτηριστικά.

Θερμοκρασία του αέρα

Η θερμοκρασία του αέρα στην Ελλάδα ποικίλλει όχι μόνο ανάλογα με το γεωγραφικό πλάτος, αλλά και με την τοπογραφία. Οι χειμώνες είναι πιο ήπιοι σε περιοχές όπου η ορεινή διαμόρφωση εμποδίζει την εισροή ψυχρών ανέμων από τον Βορρά και πολύ πιο ψυχρός σε περιοχές όπου η γεωμορφολογία επιτρέπει σε αυτές τις ψυχρές αέριες μάζες να διεισδύσουν. Η μετριαστική επίδραση της θάλασσας ευθύνεται επίσης για το ηπιότερο κλίμα (ηπιότερους χειμώνες και πιο δροσερά καλοκαίρια) των παράκτιων περιοχών και νησιών, σε σύγκριση με τις γειτονικές περιοχές που βρίσκονται στην ενδοχώρα.

Κατά την πρώτη περίοδο οι ψυχρότεροι μήνες είναι ο Ιανουάριος και ο Φεβρουάριος, με μέση ελάχιστη θερμοκρασία που κυμαίνεται μεταξύ 5 και 10° C κοντά στις ακτές και 0 έως 5° C στις ηπειρωτικές περιοχές, με χαμηλότερες τιμές (γενικά κάτω από το μηδέν) στο βόρειο τμήμα της χώρας. Όσον αφορά την καλοκαιρινή περίοδο, οι θερμότερες ημέρες περιλαμβάνουν συνήθως τις τελευταίες ημέρες του Ιουλίου έως την πρώτη εβδομάδα του Αυγούστου, όταν η τυπική μέση μέγιστη θερμοκρασία κυμαίνεται μεταξύ 29 και 35° C.

Υετός

Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας, το γεγονός ότι η χώρα στις περισσότερες πλευρές περιβάλλεται από θάλασσα, σε συνδυασμό με την παρουσία ψηλών βουνών και οροσειρών που εκτείνονται σε διαφορετικές κατευθύνσεις, δημιουργούν σημαντικές περιφερειακές διαφορές στην κατανομή και τα επίπεδα βροχοπτώσεων. Το τυπικό βροχοπτώσεων που χαρακτηρίζει τις παράκτιες περιοχές της Μεσογείου είναι κυρίαρχο, με ξηρές περιόδους το καλοκαίρι και περίοδο βροχών από τα μέσα του φθινοπώρου έως τα μέσα της άνοιξης. Η κατανομή των βροχοπτώσεων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους τείνει να είναι πιο ομοιόμορφη στη Βόρεια Ελλάδα.

Η μέση ετήσια βροχόπτωση για την Ελλάδα συνολικά υπολογίζεται κατά προσέγγιση στα 800 mm, αλλά η γεωγραφική κατανομή της ετήσιας ποσότητας βροχόπτωσης και της ετήσιας περιόδου των βροχών ακολουθεί γενικά τη γεωμορφολογία της Ελλάδας. Το ετήσιο μοτίβο βροχοπτώσεων μπορεί να παρουσιάζει ιδιαιτερότητες ως προς τα μέγιστα και τα ελάχιστα ανάλογα με την εγγύτητα με τη θάλασσα, το υψόμετρο, το γεωγραφικό πλάτος κ.λπ., χωρίς ποτέ να αποκλίνει πολύ από τα τυπικά χαρακτηριστικά ενός μεσογειακού κλίματος. Γενικά, η ετήσια βροχόπτωση στην Ελλάδα γενικά μειώνεται από τα δυτικά προς τα ανατολικά και από το βορρά προς το νότο.

Υγρασία αέρα, εξάτμιση, δρόσος, παγετός, χιόνι

Η ετήσια πορεία της απόλυτης υγρασίας του αέρα ακολουθεί τον ετήσιο κύκλο θερμοκρασίας, με μέγιστες το καλοκαίρι και ελάχιστα το χειμώνα. Η μέση ετήσια απόλυτη υγρασία είναι υψηλότερη κατά μήκος των ακτών της Δυτικής Ελλάδας και μειώνεται καθώς μετακινείται κανείς στην ενδοχώρα. Οι τιμές στη συνέχεια αυξάνονται ξανά προς τις ακτές της Ανατολικής Ελλάδας και στα νησιά του Αιγαίου, αλλά παραμένουν χαμηλότερες από ό,τι στη Δυτική Ελλάδα. Η μέση ετήσια σχετική υγρασία κυμαίνεται γύρω στο 60% στην Αττική-Βοιωτία και την Αργολίδα και γύρω στο 75% κατά μήκος των ακτών της Δυτικής Ελλάδας και των νησιών. Το κλίμα είναι, γενικά, πιο υγρό στη Δυτική Ελλάδα από ότι στις ΝΑ περιοχές.

Η εξάτμιση στην Ελλάδα ακολουθεί σε γενικές γραμμές το ετήσιο και ημερήσιο εύρος της θερμοκρασίας του αέρα, με χαμηλότερα ποσοστά να καταγράφονται στα δυτικά και βόρεια και υψηλότερα στα νότια και τα ανατολικά. Η μέση ετήσια εξάτμιση ανέρχεται σε περίπου 1.650 mm στην Αθήνα και 1.350 mm στη Θεσσαλονίκη.

Δρόσο καταγράφεται σχεδόν όλο το χρόνο στις περισσότερες περιοχές της Ελλάδας, με μέγιστη εμφάνιση το χειμώνα και ελάχιστη εμφάνιση το καλοκαίρι.

Ο παγετός είναι λιγότερο συχνός από τη δροσιά και καταγράφεται μόνο την ψυχρή περίοδο, όταν η θερμοκρασία της επιφάνειας του εδάφους είναι κάτω από 0ο C.

Οι χιονοπτώσεις αυξάνονται από νότο προς βορρά, από τις ακτές στην ενδοχώρα και από τις χαμηλές σε ψηλές περιοχές. Η περίοδος του χιονιού μπορεί να διαρκέσει από τα τέλη Σεπτεμβρίου έως τα τέλη Μαΐου στις ορεινές περιοχές της Βόρειας Ελλάδας, αλλά είναι πολύ πιο σύντομη -αρχίζοντας αργότερα και τελειώνει νωρίτερα- στις νότιες περιοχές και κατά μήκος των ακτών. Το χιόνι αντιπροσωπεύει το 0 έως 20% της συνολικής ετήσιας βροχόπτωσης στην Ελλάδα.

Άνεμοι

Οι χειμερινοί άνεμοι είναι μεταβλητοί σε κατεύθυνση και ένταση λόγω του γεγονότος ότι ο μεσογειακός χειμώνας καθορίζεται από συστήματα υψηλής πίεσης πάνω από την Ευρασία και τον Βόρειο Ατλαντικό, τα οποία κατευθύνουν αντίστοιχα ψυχρές ξηρές ή θερμές υγρές μάζες αέρα προς τη Μεσόγειο, δημιουργώντας έτσι κέντρα κυκλογένεσης ή αναζωογόνησης συστημάτων χαμηλής πίεσης. Οι ίδιες συνθήκες επικρατούν περίπου το φθινόπωρο και την άνοιξη.

Οι άνεμοι που επικρατούν το καλοκαίρι είναι κυρίως βόρειοι (βορειοδυτικοί στο Ιόνιο και τις δυτικές ακτές της Ελλάδας, βορειοανατολικοί στο Βόρειο Αιγαίο, γίνονται βόρειοι στο Κεντρικό και Νότιο Αιγαίο), γνωστοί ως μελτέμια. Η ένταση αυτών των ανέμων συνήθως κορυφώνεται το μεσημέρι και στη συνέχεια υποχωρεί, μερικές φορές σχεδόν εξ ολοκλήρου, τη νύχτα. Φτάνουν στην υψηλότερη ένταση και συχνότητά τους τον Ιούλιο-Αύγουστο, ιδιαίτερα στις Κυκλάδες. Τις καλοκαιρινές μέρες χωρίς μελτέμια, ο αέρας στις περιοχές της ενδοχώρας είναι αρκετά ήρεμος, με ελαφρά αεράκια στα βουνά και τις κοιλάδες, ενώ οι παράκτιες περιοχές και τα νησιά απολαμβάνουν θαλάσσιο αεράκι τη μέρα, εναλλάξ με αύρα της ξηράς τη νύχτα.

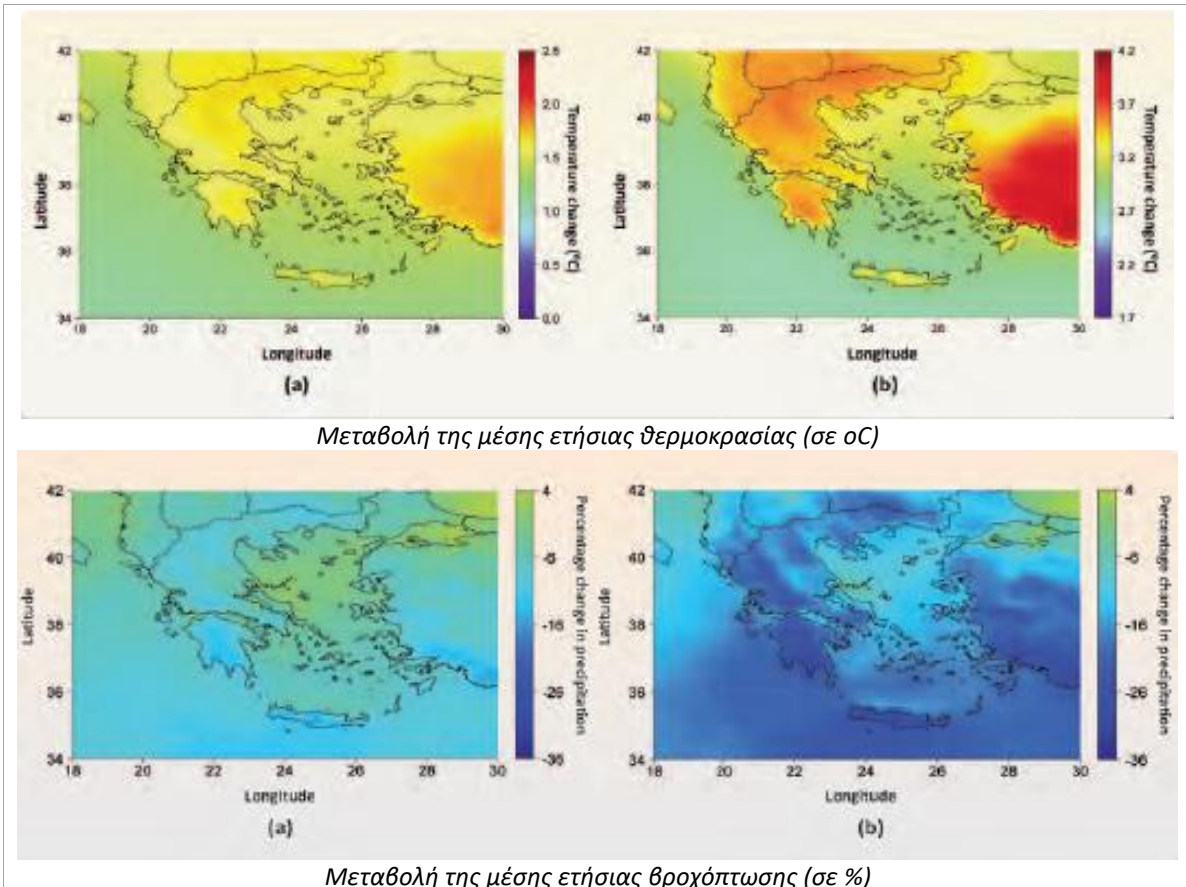
6.2.1.2 Κλιματικές τάσεις

Από τα τέλη του 19ου αιώνα έως τη δεκαετία του 1970, η μέση χρονοσειρά της θερμοκρασίας του αέρα για την Ανατολική Μεσόγειο και την Ελλάδα ήταν συνεπής με την ανοδική τάση που καταγράφηκε για το Βόρειο Ημισφαίριο (ΒΗ). Ωστόσο, η ψύξη που καταγράφηκε στο ΝΗ την περίοδο 1940-1970 ήταν πιο έντονη στην Ανατολική Μεσόγειο: έτσι, ενώ οι μέσες θερμοκρασίες στο ΝΗ σύντομα ανέκαμψαν και από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 ξεπέρασαν τις τιμές των προηγούμενων 100 ετών, στην Ανατολική Μεσόγειο, άρχισαν να ανεβαίνουν ξανά μόνο στις δεκαετίες του 1980 και του 1990. Όσον αφορά τα επίπεδα βροχοπτώσεων, οι περισσότερες περιοχές της Ελλάδας παρουσίασαν αρνητική τάση βροχοπτώσεων στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, στατιστικά σημαντική σε ορισμένες περιοχές. Αυτή η αρνητική τάση στις ετήσιες βροχοπτώσεις κυμαίνεται από 20% στη Δυτική Ελλάδα έως 10% στην Ανατολική Ελλάδα.

Η έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ) που δημοσιεύθηκε το 2011, ήταν η πρώτη που αξιολόγησε «τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην Ελλάδα», η οποία λειτούργησε ως βάση για την Εθνική Στρατηγική Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή στην Ελλάδα που εγκρίθηκε το 2016, ένα γενικό έγγραφο πολιτικής για την ανθεκτικότητα της χώρας έναντι των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, το οποίο παρέχει καθοδήγηση, διορατικότητα και προτεραιότητες που θα αναλυθούν σε περιφερειακό επίπεδο στα προβλεπόμενα περιφερειακά σχέδια δράσης προσαρμογής με βάση τις ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά κάθε Περιφέρειας. Σε εύθετο χρόνο προγραμματίζεται επικαιροποίηση αυτής της έκθεσης αξιολόγησης, η οποία θα εκπονηθεί στο πλαίσιο της χρηματοδοτούμενης από την ΕΕ [Εργο LIFE-IP AdaptInGR](#), που συντονίζει το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ).

Σύμφωνα με τη μελέτη της ΤτΕ, το κλιματικό μοντέλο RACMO2, που αναπτύχθηκε από το Βασιλικό Μετεωρολογικό Ινστιτούτο της Ολλανδίας (KNMI), χρησιμοποιήθηκε με σύνολα δεδομένων μιας περιόδου αναφοράς 30 ετών, 1961-1990, για το τρέχον κλίμα και δύο μελλοντικές περιόδους, 2021-2050 και 2071-2100, για τη μελέτη της κλιματικής αλλαγής με χρήση του Σεναρίου E1B της IPCC, το οποίο αποτελεί σενάριο μεσαίας γραμμής όσον αφορά τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και την οικονομική ανάπτυξη. Η πρώτη μελλοντική περίοδος, 2021-2050 χρησιμοποιείται για τον πιο βραχυπρόθεσμο σχεδιασμό, ενώ η δεύτερη περίοδος, 2071-2100, χρησιμεύει για να υπογραμμίσει την έκταση των αλλαγών προς το τέλος του 21ου αιώνα.

Τα αποτελέσματα των προσομοιώσεων του κλιματικού μοντέλου δείχνουν μια συνολική μέση θέρμανση στην Ελλάδα τις επόμενες δεκαετίες, ενώ τα ετήσια επίπεδα βροχόπτωσης σε όλη τη χώρα προβλέπεται να μειωθούν (**Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**).

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2011

Σχήμα 4: Εκτιμώμενη μεταβολή στην ετήσια μέση θερμοκρασία & βροχόπτωση (α) 2021-2050 και (β) 2071-2100 σε σχέση με το 1961-1990

Όλες οι περιοχές της Ελλάδας θα έχουν 1,5οC υψηλότερες μέσες ετήσιες θερμοκρασίες το 2021-2050, με μικρές χωρικές διακυμάνσεις που αναμένεται να είναι μεγαλύτερες στις ηπειρωτικές περιοχές από ότι στα νησιά και μεγαλύτερες το καλοκαίρι και το φθινόπωρο από ό,τι το χειμώνα και την άνοιξη. Η τάση της θέρμανσης αυξάνεται καθ' όλη τη διάρκεια του 21ου αιώνα. Κατά τη δεκαετία 2091-2100, η μέση θερμοκρασία σε όλη τη χώρα αναμένεται να είναι υψηλότερη από την περίοδο αναφοράς κατά 3,2οC το χειμώνα, 4,2οC το καλοκαίρι και ~3,5οC την άνοιξη και το φθινόπωρο.

Όσον αφορά τη μέση ετήσια βροχόπτωση, τα επίπεδα σε όλη τη χώρα θα μειωθούν το 2021-2050. Περισσότερο αναμένεται να μειωθεί στην Κρήτη και την Πελοπόννησο (κοντά στο 15%), ακολουθούμενη από την υπόλοιπη Ελλάδα (μεταξύ 5% και 10%), αλλά να αυξηθεί ελαφρά στην περίοδο του Βορείου Αιγαίου κατά περίπου 5%. Η μείωση των βροχοπτώσεων σε όλη τη χώρα προβλέπεται να είναι μεγαλύτερη προς το τέλος του αιώνα.

Η σοβαρότητα των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής είναι πιο πιθανό να σχετίζεται με αλλαγές στη συχνότητα των ακραίων καιρικών φαινομένων παρά με μια παρατεταμένη «μέση» κλιματική εξέλιξη, δεδομένου ότι, στην περίπτωση ακραίων γεγονότων, μια απλή αλλαγή στη μέση τιμή πάνω από ένα κρίσιμο όριο μπορεί να επιφέρει δυσανάλογη, μη γραμμική επίδραση.

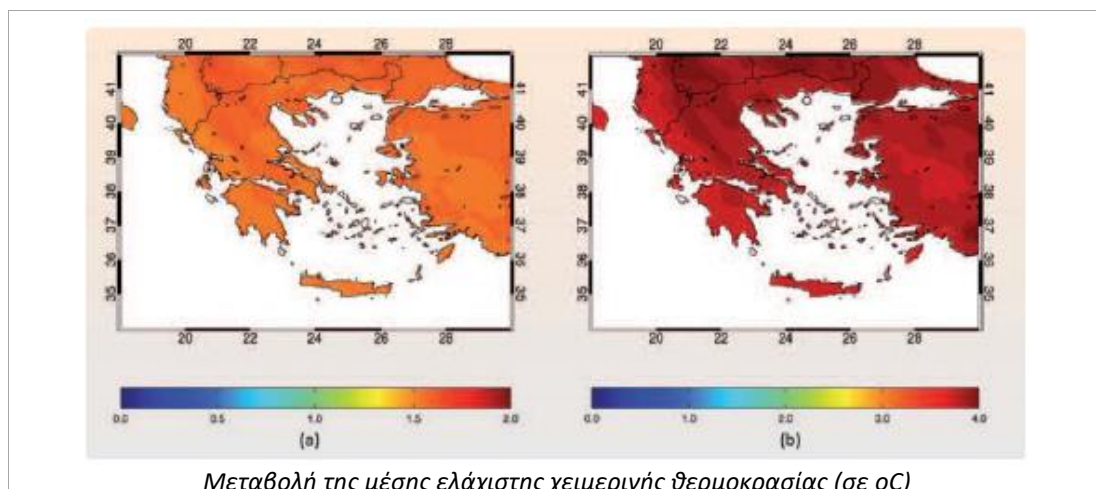
Όπως φαίνεται από τις προβλεπόμενες αλλαγές στη μέση ελάχιστη χειμερινή θερμοκρασία (**Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**), οι ελάχιστες χειμερινές θερμοκρασίες σε όλες τις περιοχές της Ελλάδας θα είναι ~1,5οC υψηλότερες το 2021-2050 και ~3,5οC υψηλότερες το 2071-2100, σε σχέση με την περίοδο αναφοράς 1961-1990. Αυτά τα αποτελέσματα συμφωνούν με ευρήματα μεγάλης κλίμακας, τα οποία έχουν καταγράψει σημαντική ανοδική τάση στις ελάχιστες

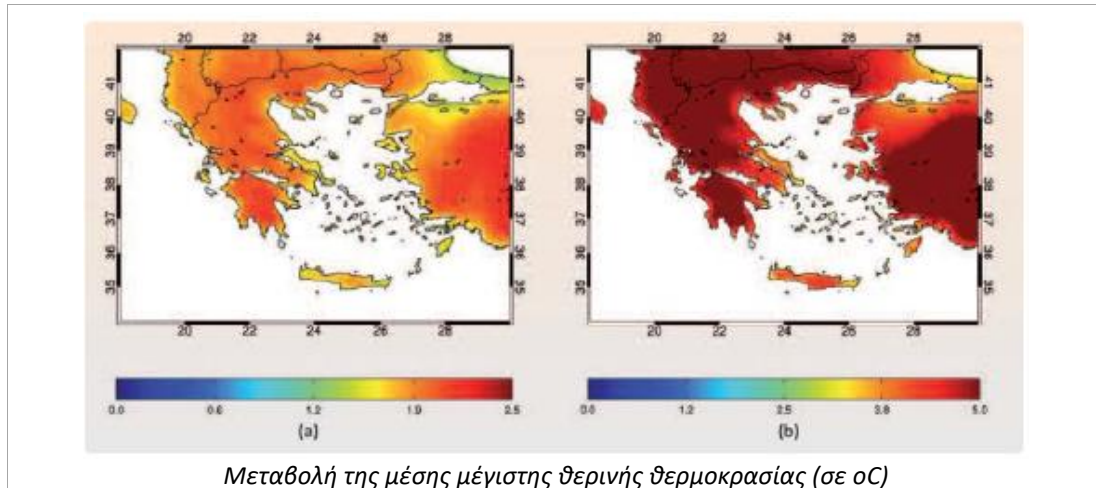
θερμοκρασίες τις τελευταίες δεκαετίες. Η τάση της θέρμανσης θα είναι πιο έντονη στις ορεινές περιοχές, ιδιαίτερα στις οροσειρές της Πίνδου και της Βόρειας Ελλάδας, όπου προβλέπεται να φτάσει τους 2οC το 2021-2050 και τους 4οC το 2071-2100. Αυτή η αύξηση είναι πιθανό να έχει αντίκτυπο στα δάση, τα οποία επί του παρόντος είναι προσαρμοσμένα σε ψυχρότερες καιρικές συνθήκες.

Οι προβλεπόμενες αλλαγές στις μέσες μέγιστες θερμοκρασίες του καλοκαιριού (**Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**) αποκάλυψε ότι η αύξηση την περίοδο 2021-2050 θα είναι μεγαλύτερη από αυτή των χειμερινών ελάχιστων και θα ξεπεράσει τον 1,5οC και σε ορισμένες περιπτώσεις έως και τους 2,5οC. Την περίοδο 2071-2100, η αύξηση στις μέσες μέγιστες θερμοκρασίες του καλοκαιριού μπορεί να είναι έως και 5οC. Περισσότερο θα επηρεαστούν οι ηπειρωτικές περιοχές της ενδοχώρας, που βρίσκονται μακριά από τα φαινόμενα ψύξης της θάλασσας, ενώ οι περιοχές με ισχυρή θαλάσσια αύρα (Κρήτη, νησιά του Αιγαίου) θα παρουσιάσουν σημαντικά μικρότερη διακύμανση στις μέγιστες θερμοκρασίες του καλοκαιριού.

Εκτός από τις μέγιστες ακραίες θερμοκρασίες, μια άλλη πηγή ανησυχίας είναι οι ξαφνικές πλημμύρες, ειδικά εάν η συχνότητά τους αυξανόταν λόγω της κλιματικής αλλαγής (**Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της κλιματικής προσομοίωσης, η μέγιστη διαδοχική περίοδος βροχόπτωσης 3 ημερών κατά την περίοδο 2021-2050 θα παραμείνει ουσιαστικά αμετάβλητη, σε σχέση με την περίοδο αναφοράς 1961-1990, σε περιοχές όπως η Δυτική Ελλάδα, η Ανατολική Μακεδονία-Θράκη και η Κρήτη, αλλά θα αυξηθεί σημαντικά σε άλλα. Ειδικότερα στις ανατολικές ηπειρωτικές περιοχές, η μέγιστη βροχόπτωση 3 ημερών προβλέπεται να αυξηθεί κατά 20%. Αυτές οι αντιθέσεις γίνονται ακόμη πιο έντονες προς το τέλος του 21ου αιώνα, με το ποσό των ακραίων βροχοπτώσεων να αναμένεται να μειωθεί κατά 10-20% σε περιοχές της Δυτικής Ελλάδας και Θράκης, αλλά να αυξηθεί κατά 30% στην Ανατολική Στερεά Ελλάδα και τη ΒΔ. Μακεδονία. Μικρές διακυμάνσεις προβλέπονται για την υπόλοιπη χώρα.

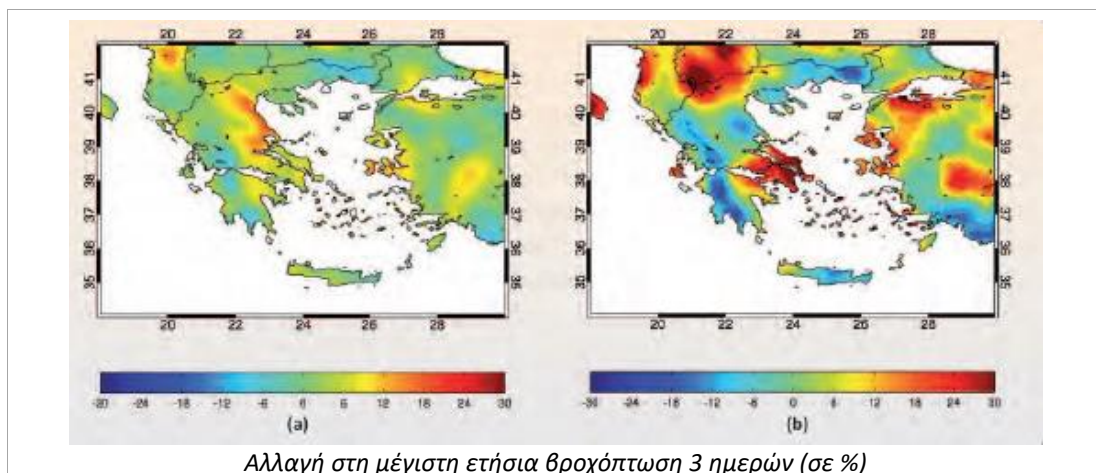
Οι μικρότερες διακυμάνσεις του μήκους ξηρής περιόδου (διαδοχικές ξηρές ημέρες, που ορίζονται ως ημέρες χωρίς ή λιγότερο από 1 mm βροχόπτωση) προβλέπονται για τις δυτικές περιοχές της Ελλάδας το 2021-2050 (λιγότερες από 10 περισσότερες συνεχόμενες ημέρες ξηρασίας) και για τη Δυτική και Βόρεια Ελλάδα το 2071-2100 (λιγότερες από 20 περισσότερες συνεχόμενες ημέρες ξηρασίας). Οι μεγαλύτερες αυξήσεις στο μήκος της ξηρής περιόδου προβλέπονται για τις ανατολικές ηπειρωτικές περιοχές (Ανατολική Στερεά Ελλάδα, Ανατολική Πελοπόννησος και Εύβοια) και τη Βόρεια Κρήτη, οι οποίες θα έχουν περισσότερες από 20 επιπλέον συνεχόμενες ημέρες ξηρασίας το 2021-2050 και έως και 40 επιπλέον συνεχόμενες ξηρές μέρες το 2071-2100.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2011

Σχήμα 5: Εκτιμώμενη μεταβολή στη μέση μέγιστη θερινή θερμοκρασία (α) 2021-2050 και (β) 2071-2100 σε σχέση με το 1961-1990

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2011

Σχήμα 6: Εκτιμώμενη μεταβολή της ετήσιας μέγιστης συνεχόμενης βροχόπτωσης 3 ημερών (α) 2021-2050 και (β) 2071-2100, σε σχέση με το 1961-1990

Συνολικά, σύμφωνα με την έκθεση της ΤΤΕ, ο αντίκτυπος της κλιματικής αλλαγής σε όλους τους τομείς της εθνικής οικονομίας κρίνεται δυσμενής και συχνά εξαιρετικά δυσμενής. Καθώς το κλίμα είναι το κλειδί για τη γεωργική παραγωγή και καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το είδος, την ποσότητα και την ποιότητα της αγροτικής παραγωγής, η γεωργία είναι ο τομέας που αναμένεται να επηρεαστεί περισσότερο από την κλιματική αλλαγή στην Ελλάδα, ενώ οι επιπτώσεις στον τουρισμό και τα παράκτια συστήματα θα έχουν σημαντικές επιπτώσεις στα εισοδήματα των νοικοκυριών και την οικονομία στο σύνολό της.

Ιδιαίτερη σημασία έχει επίσης ο τομέας των αποθεμάτων νερού, δεδομένων των επιπτώσεών του στη γεωργία και την ύδρευση. Οι επιπτώσεις στα δάση ελάτης, οξιάς και πεύκου θα είναι σημαντικές, ενώ το κόστος πυρόσβεσης αναμένεται να αυξηθεί λόγω του αυξανόμενου αριθμού και της έκτασης των δασικών πυρκαγιών. Εν τω μεταξύ, η αφθονία των ειδών και η βιοποικιλότητα αναμένεται να μειωθούν.

Επιπλέον, η κλιματική αλλαγή, όπως μετράται με την προβλεπόμενη επίδρασή της στον τουριστικό κλιματικό δείκτη μέχρι το τέλος αυτού του αιώνα, αναμένεται να έχει σοβαρές επιπτώσεις στον

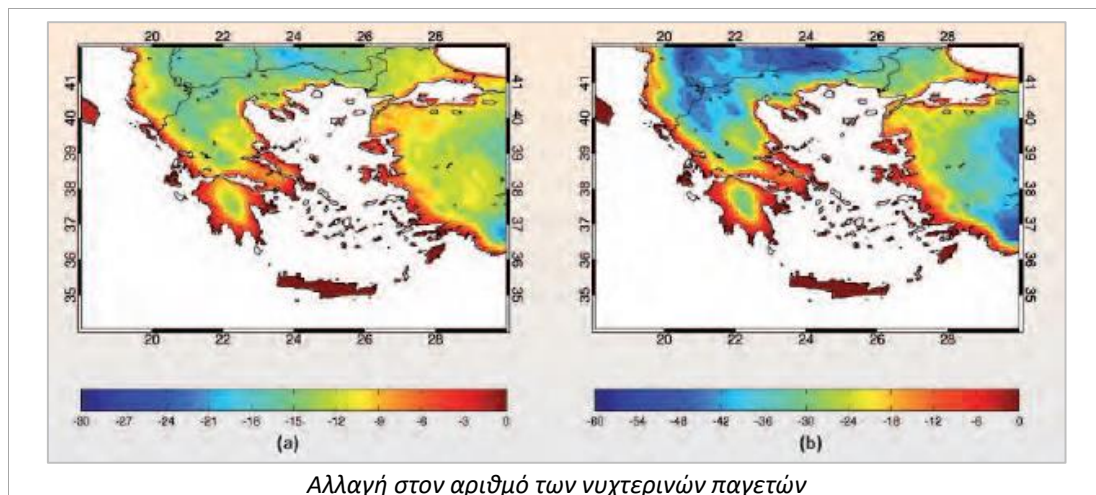
ελληνικό τουρισμό, κυρίως στα εποχιακά και γεωγραφικά πρότυπα των αφίξεων τουριστών, άρα και στις τουριστικές εισπράξεις.

Οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στο δομημένο περιβάλλον, τις μεταφορές, την υγεία και την εξόρυξη είναι επίσης σημαντικές.

Η τρωτότητα της γεωργίας στην κλιματική αλλαγή

Εκτός από τις αναμενόμενες αλλαγές των βασικών κλιματικών παραμέτρων, θερμοκρασία και βροχόπτωση, η μελέτη της ΤτΕ εξέτασε τις αλλαγές στα πρότυπα παγετού σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς ο παγετός είναι μια σημαντική παράμετρος για τις γεωργικές περιοχές, ιδιαίτερα για τη φυτική παραγωγή που είναι ευαίσθητη στον παγετό, όπως τα εσπεριδοειδή.

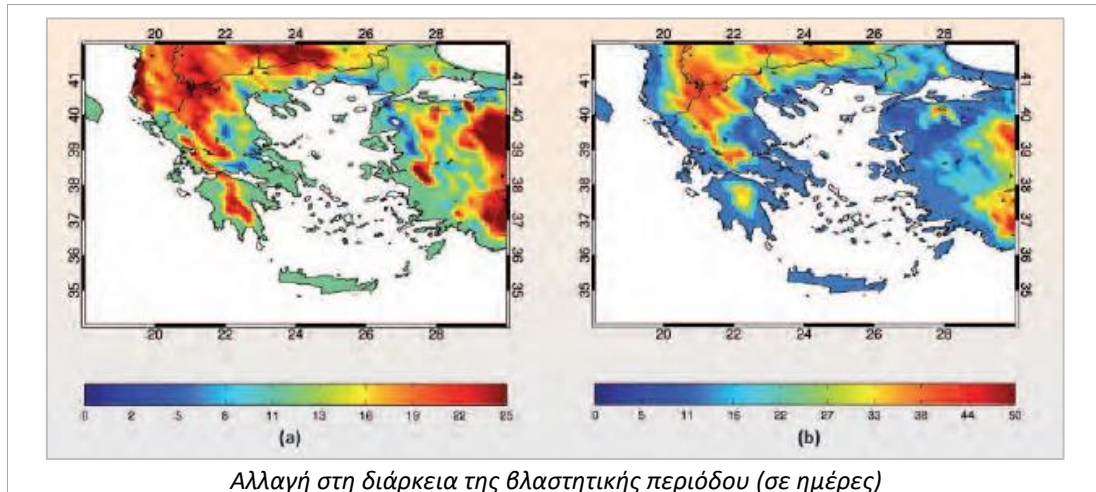
Σύμφωνα με τις προβλέψεις, ο αριθμός των ημερών παγετού ετησίως αναμένεται να μειωθεί στη Μακεδονία και τη Θράκη κατά 15 το 2021-2050 και κατά 40 το 2071-2100 και στις ηπειρωτικές περιοχές της Θεσσαλίας και της Πελοποννήσου κατά 10 έως 15 το 2021-2050 και έως 25 το 2071-2100. Μικρότερες μειώσεις προβλέπονται για την υπόλοιπη Ελλάδα, κυρίως λόγω του μικρού αριθμού ημερών παγετού που έχουν ακόμη και σήμερα αυτές οι περιοχές.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2011

Σχήμα 7: Εκτιμώμενη αλλαγή στον αριθμό των νυχτερινών παγετών (α) 2021-2050 και (β) 2071-2100, σε σχέση με το 1961-1990

Εκτός από τον αριθμό των ημερών παγετού, η μελέτη της ΤτΕ εξέτασε επίσης τη διάρκεια της καλλιεργητικής περιόδου, η οποία ορίζεται ως η ευνοϊκή περίοδος για την ανάπτυξη των φυτών και των καλλιεργειών μεταξύ του τελευταίου ανοιξιάτικου παγετού και του πρώτου φθινοπωρινού παγετού. Η παρατηρήσιμη επιμήκυνση μπορεί να αποδοθεί στην προγενέστερη εμφάνιση του τελευταίου παγετού της άνοιξης και στην μεταγενέστερη εμφάνιση του πρώτου φθινοπωρινού παγετού. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις στη διάρκεια της περιόδου ανάπτυξης (της τάξης των 25 ημερών για το 2021-2050 και 45 ημερών για το 2071-2100) αναμένονται για τις ηπειρωτικές ορεινές περιοχές της χώρας. Αυξήσεις μήκους 10-15 ημερών για το 2021-2050 και 15-25 ημερών για το 2071-2100 αναμένονται για την υπόλοιπη χώρα.

Αλλαγή στη διάρκεια της βλαστητικής περιόδου (σε ημέρες)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2011

Σχήμα 8: Εκτιμώμενη αλλαγή στη διάρκεια της βλαστητικής περιόδου (α) 2021-2050 και (β) 2071-2100, σε σχέση με το 1961-1990

Όσον αφορά τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στις αποδόσεις των καλλιεργειών, σύμφωνα με πρόσφατη ερευνητική εργασία (Georgorouli et. al. 2017), πραγματοποιήθηκε ανάλυση προβολής για την εκτίμηση αυτών των επιπτώσεων χωρίς μέτρα προσαρμογής για την περίοδο 2021-2050, χρησιμοποιώντας 1961– 1990 ως περίοδος αναφοράς. Ο περιφερειακός αριθμός για κάθε καλλιέργεια που προσομοιώνεται με αγρονομικά μοντέλα αντιστοιχεί στη διάμεση τιμή των μεταβολών της απόδοσης που εκτιμάται για τους διαφορετικούς συνδυασμούς τύπων εδάφους-ποικιλιών που διατηρούνται για αυτήν την περιοχή.

Τα αποτελέσματα της προσομοίωσης αποκάλυψαν μείωση της απόδοσης σε όλες τις περιοχές για ορισμένες καλλιέργειες (καλαμπόκι, φασόλια, ηλίανθος), ενώ αναμένεται αύξηση της απόδοσης για το σιτάρι, το ρύζι, το βαμβάκι, τις πορτοκαλιές και τις ροδακινιές. Ενδιάμεσα, μπορεί κανείς να βρει:

- Καλλιέργειες για τις οποίες η επίδραση της κλιματικής αλλαγής είναι ως επί το πλείστον αρνητική (τομάτα, πιπεριά, πατάτα, ελιές).
- Καλλιέργειες που θα ωφεληθούν περισσότερο από την κλιματική αλλαγή (λάχανο, ΚΓΠνός).
- Καλλιέργειες με μικτές περιφερειακές επιδράσεις (κριθάρι, αμπέλια, αγγούρι).

Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γίνονται όλο και πιο «λιγότερο αρνητικές έως θετικές» όσο προχωρά κανείς βόρεια και ανατολικά. Λαμβάνοντας υπόψη το διάμεσο σενάριο, η Βόρεια και Κεντρική Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένης της Στερεάς Ελλάδας και της Αττικής, θεωρούνται νικητές του κλίματος, ενώ η δυτική και η νότια Ελλάδα είναι χαμένες από το κλίμα. Το βαμβάκι είναι ο κύριος λόγος για τους νικητές του κλίματος, υποθέτοντας ότι η παροχή νερού άρδευσης θα συνεχίσει να είναι διαθέσιμη παρά τη μείωση των βροχοπτώσεων (η οποία πιθανότατα θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στην αναπλήρωση των υπόγειων υδάτων και κατά συνέπεια στην παροχή νερού άρδευσης). Εάν αυτή η υπόθεση δεν ισχύει, τότε τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η Θεσσαλία και η Στερεά Ελλάδα εντάσσονται στην ομάδα των κλιματικών χαμένων, αφήνοντας έτσι μόνο δύο περιοχές στα βόρεια της χώρας στην ομάδα των κλιματικών νικητών. Οι περιφερειακές διαφορές παραμένουν μεγάλες καθώς οι επιπτώσεις εξαρτώνται από τον τύπο της καλλιέργειας. Σε επίπεδο καλλιέργειας, η κατάσταση είναι ανάμικτη, με οφέλη για ορισμένες καλλιέργειες και δυσμενείς επιπτώσεις για άλλες.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι αναμενόμενες θερμότερες κλιματικές συνθήκες θα ευνοήσουν γενικά τον πολλαπλασιασμό των παρασίτων. Οι θερμότεροι χειμώνες θα επιτρέψουν στα έντομα που απειλούν τις καλλιέργειες να επιβιώσουν το χειμώνα σε μέρη όπου αυτό δεν είναι δυνατό σήμερα, δίνοντάς τους έτσι ένα «ξεκίνημα» κατά την επόμενη καλλιεργητική περίοδο.

Συνολικά, ο γεωργικός τομέας στην Ελλάδα στο σύνολό του θα επηρεαστεί αρνητικά, με σημαντικές διαφορές μεταξύ των καλλιεργειών και των περιοχών ως προς τα οικονομικά οφέλη και τις ζημιές. Αυτό δεν προκαλεί έκπληξη δεδομένης της ποικιλομορφίας τόσο του εδάφους όσο και των διαφορετικών κλιματικών συνθηκών που συναντάμε στην Ελλάδα, οι οποίες προφανώς αντικατοπτρίζονται και στις καλλιέργειες και τις πρακτικές που συναντώνται εκεί.

Τρωτότητα των δασών στον κίνδυνο πυρκαγιάς

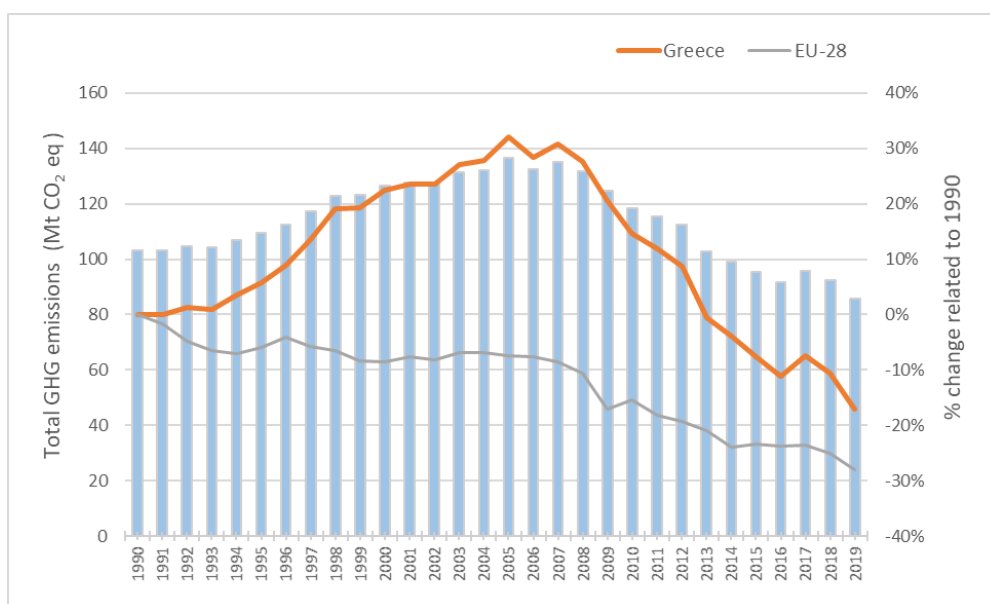
Οι δασικές πυρκαγιές είναι ιδιαίτερα ευαίσθητες στην κλιματική αλλαγή, καθώς η συμπεριφορά της φωτιάς ανταποκρίνεται άμεσα στην υγρασία του καυσίμου, η οποία με τη σειρά της επηρεάζεται από τις βροχοπτώσεις, τη σχετική υγρασία, τη θερμοκρασία του αέρα και την ταχύτητα του ανέμου. Η προβλεπόμενη άνοδος της θερμοκρασίας ως αποτέλεσμα της κλιματικής αλλαγής θα πρέπει επομένως να αυξήσει την ξηρότητα του καυσίμου και να μειώσει τη σχετική υγρασία, ιδιαίτερα σε εκείνες τις περιοχές όπου οι βροχοπτώσεις θα μειωθούν. Η αυξημένη συχνότητα των ακραίων κλιματικών γεγονότων αναμένεται να έχει σημαντικό αντίκτυπο στην πυροπροστασία των δασών.

Σύμφωνα με την έκθεση της ΤτΕ, ο δείκτης καιρού δασικών πυρκαγιών (FWI), ένας καθημερινός μετεωρολογικός δείκτης που σχεδιάστηκε στον Καναδά και χρησιμοποιείται παγκοσμίως, χρησιμοποιήθηκε για την εκτίμηση της δυσκολίας ελέγχου της πυρκαγιάς. Οι τιμές FWI άνω του 15 είναι ενδεικτικές του αυξημένου κινδύνου πυρκαγιάς, ενώ οι τιμές FWI άνω του 30 υποδηλώνουν ακραίο κίνδυνο πυρκαγιάς. Εκτός από τις δασικές περιοχές, αυτή η παράμετρος είναι εξίσου σημαντική για τις γεωργικές εκτάσεις. Σε όλη την Ανατολική Ελλάδα, από τη Θράκη μέχρι την Πελοπόννησο, οι ημέρες ακραίου κινδύνου πυρκαγιάς είναι πιθανό να αυξηθούν κατά 20 το διάστημα 2021-2050 και κατά 40 το διάστημα 2071-2100. Μικρότερες αυξήσεις προβλέπονται για τη Δυτική Ελλάδα, κυρίως λόγω των συνθηκών υψηλότερης υγρασίας.

6.2.1.3 Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου

Στο πλαίσιο της UNFCCC, και έχοντας επιτύχει τους στόχους βάσει του Πρωτοκόλλου του Κιότο για την περίοδο 2008-2012, η Ελλάδα βρίσκεται σε καλό δρόμο για την εκπλήρωση των στόχων του 2020 και του 2030 στη 2η περίοδο δέσμευσης. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα εφαρμόσουν από κοινού τις διεθνείς δεσμεύσεις. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, έχει οριστεί ένα ανώτατο όριο για το Σύστημα Εμπορίας Εκπομπών της ΕΕ (ETS), ενώ έχουν καθοριστεί μεμονωμένοι εθνικοί στόχοι εκπομπών σε περιοχές που δεν καλύπτονται από το ETS. Ο εθνικός στόχος ορίζεται στο -4% για το 2020 (απόφαση καταμερισμού προσπαθειών 406/2009/ΕΚ) και -16% για το 2030 (Κανονισμός καταμερισμού προσπαθειών 2018/842/ΕΕ) σε σύγκριση με τα επίπεδα του 2005. Εθνικό Σχέδιο Ενέργειας και Κλίματος (ΕΣΕΚ) για την περίοδο 2020-2030 στοχεύει στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (ΑΘ) που δεν καλύπτονται από το EU ETS κατά 36% έως το 2030 σε σχέση με τα επίπεδα του 2005, περισσότερο από το διπλάσιο της δεσμευτικής δέσμευσης από τον Κανονισμό Καταμερισμού Προσπάθειας της ΕΕ. Αν και δεν υπάρχει συγκεκριμένος στόχος για τον γεωργικό τομέα, το ΕΣΕΚ έχει θέσει μέτρα για τον γεωργικό τομέα που αναμένεται να συμβάλουν στον εθνικό στόχο εκτός του ETS.

Με βάση τα στοιχεία της Εθνικής Έκθεσης Απογραφής της Ελλάδας που δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 2021, **Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.** 9 δείχνει τις συνολικές τάσεις εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην Ελλάδα, εξαιρουμένης της συμβολής της χρήσης γης, της αλλαγής χρήσης γης και της δασοκομίας (LULUCF). Συγκεκριμένα, το 2019 οι συνολικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου στη χώρα χωρίς LULUCF ήταν 85,6 Mt CO₂ eq, μειωμένες κατά 17,1% από το 1990. Αν συνυπολογίζονταν οι εκπομπές / αφαιρέσεις από το LULUCF τότε η μείωση θα ήταν 18,68%. Σημειώνεται ότι η Ελλάδα κατέγραψε ανοδική τάση μέχρι το 2007, μετά την οποία σημειώθηκε σταθερή πτωτική τάση, με συνολική μείωση 31,3% την τελευταία δεκαετία (περίοδος 2009-2019).

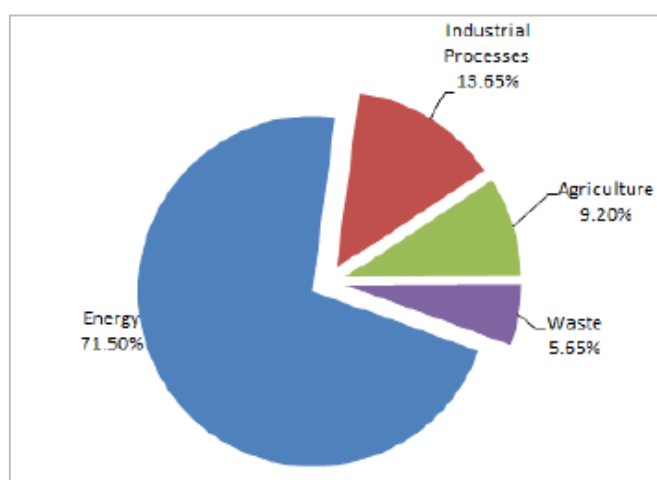

Πηγή: [NIR 2021 Ελλάδα](#) & [NIR 2021 της ΕΕ27](#)

Σχήμα 9: Συνολικές τάσεις εκπομπών αερίων θερμοκηπίου (χωρίς LULUCF) στην Ελλάδα για την περίοδο 1990-2019

Οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα αντιπροσωπεύουν το 76,8% των συνολικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου το 2019 (χωρίς LULUCF) και μειώθηκαν κατά περίπου 21,2% από το 1990. Οι εκπομπές μεθανίου αντιπροσωπεύουν το 11,7% των συνολικών εκπομπών ΑΘ το 2019 και μειώθηκαν κατά 9,990% από τις εκπομπές υποξειδίων του αζώτου αντιπροσωπεύουν το 5,0% των συνολικών εκπομπών ΑΘ το 2019 και μειώθηκαν κατά 42,4% από το 1990. Τέλος, οι εκπομπές φθοριούχων αερίων (από την παραγωγή και την κατανάλωση) που αντιστοιχούν στο 6,5% των συνολικών εκπομπών ΑΘ το 2019 αυξήθηκαν κατά 32,3% από το 1995 (έτος βάσης για φθοριούχα αέρια).

Όσον αφορά την τομεακή συμβολή στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου (χωρίς LULUCF), ο σημαντικότερος τομέας από πλευράς εκπομπών είναι η ενέργεια (δηλαδή καύση και εκπομπές φυγής), η οποία αντιπροσώπευε το 71,5% των συνολικών εκπομπών ΑΘ το 2019 (**Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**). Ο δεύτερος μεγαλύτερος τομέας είναι οι βιομηχανικές διεργασίες (13,6%), ακολουθούμενος από τη γεωργία (9,2%).

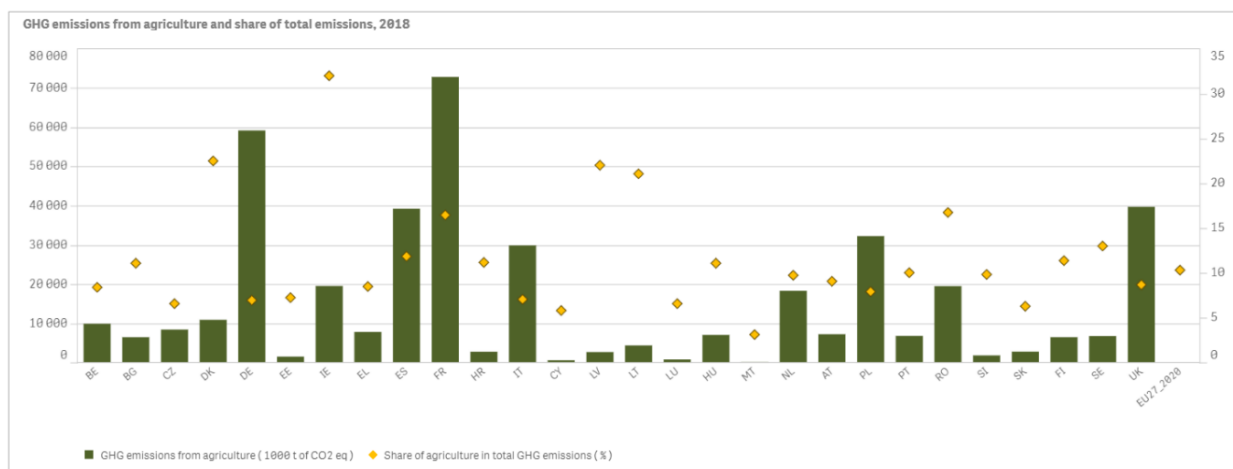
Πηγή: [NIR 2021 Ελλάδα](#)

Σχήμα 10: Τομεακή συμβολή στις συνολικές εκπομπές αερίων θερμοκηπίου (χωρίς LULUCF) για το 2019

Στην Ελλάδα, οι εκπομπές αερίων θερμοκηπίου (ΑΘ) που σχετίζονται άμεσα με τον γεωργικό τομέα, όπως ορίζονται στο Common Reporting Format (CRF) της Σύμβασης Πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC), προέρχονται από εντερική ζύμωση ζώων, διαχείριση κοπριάς, διαχειριζόμενα γεωργικά εδάφη, καλλιέργεια ρυζιού, εφαρμογή ουρίας και καύση γεωργικών υπολειμμάτων στον αγρό. Οι κύριοι ρύποι ΑΘ είναι το μεθάνιο (στο εύρος 48,5% - 58,1%) και οι εκπομπές υποξειδίου του αζώτου (στο εύρος 41,6% - 50,9%), ενώ ελάχιστη συμβολή έχουν οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (στο εύρος 0,3-0,7%). Οι πηγές εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στη γεωργία, κατά σειρά προτεραιότητας, είναι:

- Εντερική ζύμωση, το οποίο είναι υπεύθυνο για τις εκπομπές μεθανίου, που παράγεται κατά την κανονική πέψη της τροφής από φυτοφάγα ζώα και η ποσότητα που εκπέμπεται εξαρτάται από το είδος του ζώου, το πεπτικό τους σύστημα και την πρόσληψη τροφής. Η εντερική ζύμωση προβάτων και άλλων ζώων είναι βασικές κατηγορίες για τις εκπομπές μεθανίου στη χώρα.
- Γεωργικά εδάφη, που αποτελούν τη μεγαλύτερη ανθρωπογενή πηγή εκπομπών υποξειδίου του αζώτου και παράγονται είτε απευθείας από εισροές αζώτου στα εδάφη είτε έμμεσα, μετά την απομάκρυνση του αζώτου από τα εδάφη.
- Διαχείριση κοπριάς, η οποία είναι υπεύθυνη για τις εκπομπές μεθανίου και υποξειδίου του αζώτου. Το μεθάνιο παράγεται κατά την αναερόβια αποσύνθεση της κοπριάς, ενώ το υποξείδιο του αζώτου παράγεται κατά την αποθήκευση και επεξεργασία της κοπριάς πριν από τη χρήση της ως λίπασμα.
- Καύση αγροτεμαχίων αγροτικών υπολειμμάτων, η οποία είναι υπεύθυνη για τις εκπομπές μεθανίου και οξειδίου του αζώτου ως αποτέλεσμα των γεωργικών πρακτικών που χρησιμοποιούνται. Οι πρακτικές διάθεσης των υπολειμμάτων περιλαμβάνουν το όργωμα τους πίσω στο έδαφος, την κομποστοποίηση, την υγειονομική ταφή και την καύση επιτόπου. Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της IPCC, το 10% αποτελεί ενδεικτική τιμή των υπολειμμάτων που καίγονται ετησίως στο χωράφι.
- Εφαρμογή ουρίας κατά τη διάρκεια της λίπανσης οδηγεί σε απώλεια CO₂ που σταθεροποιήθηκε στη βιομηχανική παραγωγική διαδικασία.

Το 2018, οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου από τη γεωργία ανήλθαν σε 7,8 Mt ισοδυνάμων CO₂, χαμηλότερες κατά 2% σε σύγκριση με το αντίστοιχο μερίδιο στην ΕΕ27 (10,5%) **(Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.)**.

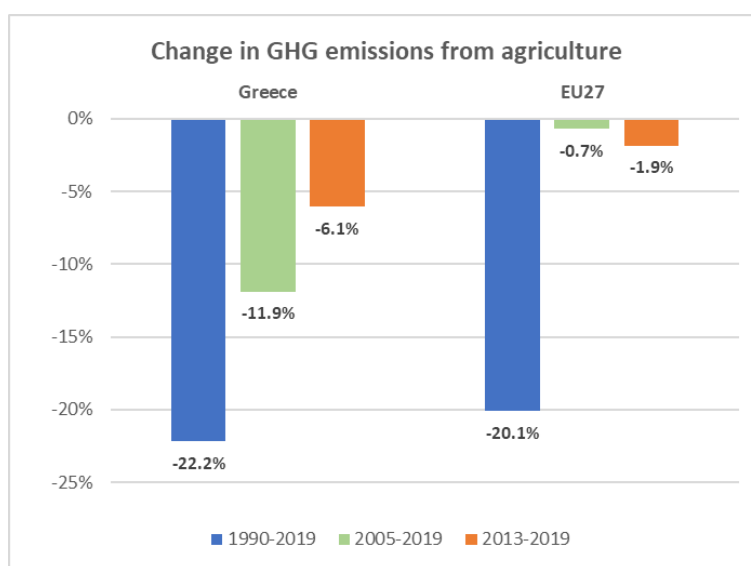

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 11: Μερίδιο της γεωργίας στις συνολικές εκπομπές ΑΘ σε επίπεδο ΚΜ για το 2018

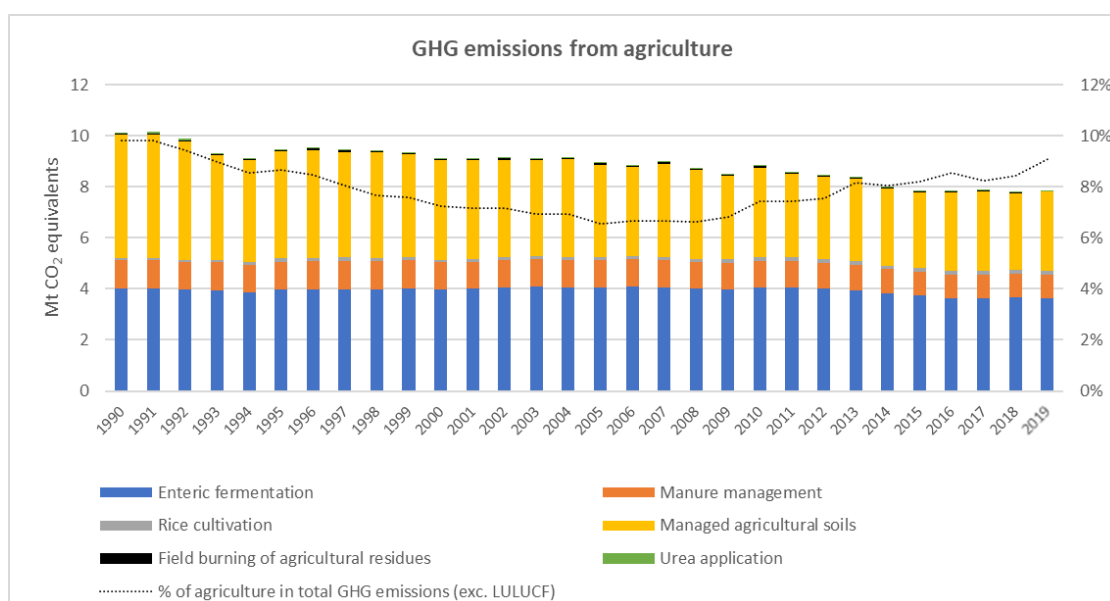
Σύμφωνα με την έκθεση NIR της Ελλάδας 2021, οι εκπομπές GHG από τη γεωργία το 2019 παρέμειναν ουσιαστικά οι ίδιες. Οι περισσότερες εκπομπές GHG προέρχονται από την εντερική ζύμωση (46,3%) και τα διαχειριζόμενα γεωργικά εδάφη (39,1%), ακολουθούμενη από τη διαχείριση κοπριάς (11,8%) και την καλλιέργεια ρυζιού (1,9%), ενώ η καύση γεωργικών υπολειμμάτων και η εφαρμογή ουρίας έχουν πολύ μικρό μερίδιο (0,4% και 0,4% αντίστοιχα).

Η αλλαγή στις εκπομπές GHG από τη γεωργία με την πάροδο του χρόνου φαίνεται στο **Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.** χρησιμοποιώντας συγκεντρωτικά δεδομένα. Μεταξύ 1990 και 2019 οι εκπομπές GHG μειώθηκαν κατά 22,2%, με μέσο ετήσιο ρυθμό μείωσης 0,77%, ενώ μεταξύ 2005 και 2019 κατά 11,9%, πολύ κάτω από τους δεσμευτικούς εθνικούς στόχους για το 2020. Η περίοδος 2013-2019 η αλλαγή στο GHG Οι εκπομπές ήταν -6,1%, ενώ η αντίστοιχη μεταβολή ήταν 1,9% στην ΕΕ27.

Πηγή: [NIR 2021 Ελλάδα](#) & [NIR 2021 της ΕΕ27](#)

Σχήμα 12: Μεταβολή στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου από τη γεωργία

Πηγή: [NIR 2021 Ελλάδα](#)

Σχήμα 13: Εκπομπές ΑΘ από τη γεωργία κατά πηγή προέλευσης

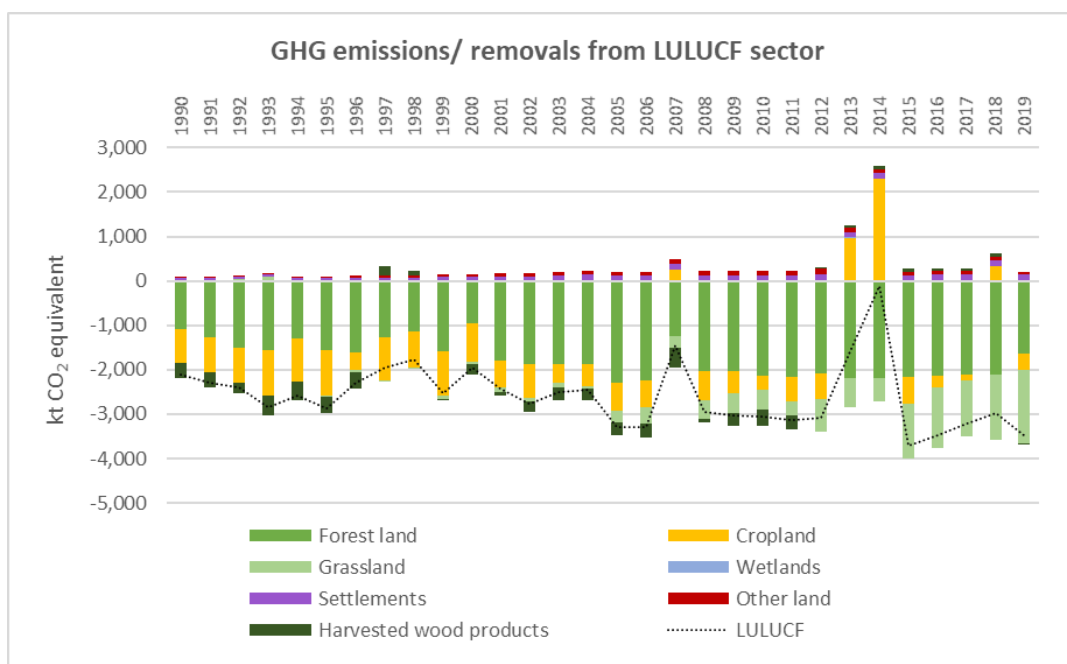
Η μείωση της εντερικής ζύμωσης, η οποία περιλαμβάνει τις εκπομπές μεθανίου, ήταν 9,4% το 2019 σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990, με μέσο ετήσιο ρυθμό μείωσης 0,32% για την περίοδο 1990 – 2019.

Οι εκπομπές από γεωργικά εδάφη μειώθηκαν κατά 36,1% με σημαντικές διακυμάνσεις την περίοδο 1990 - 2019. Η μείωση των εκπομπών N₂O από τα γεωργικά εδάφη οφείλεται κυρίως στη μείωση της χρήσης συνθετικών αζωτούχων λιπασμάτων, που πιθανότατα θα μπορούσε να αποδοθεί σε αύξηση του η μη λιπασμένη γεωργία, η τιμή των λιπασμάτων και ο αντίκτυπος των πρωτοβουλιών για την προώθηση της ορθής πρακτικής στη χρήση λιπασμάτων. Οι ετήσιες αλλαγές στην ποσότητα των λιπασμάτων που χρησιμοποιούνται και στη γεωργική παραγωγή είναι οι βασικοί παράγοντες που ευθύνονται για τις διακυμάνσεις των εκπομπών κατά την περίοδο 1990 – 2019.

Οι εκπομπές CH₄ και N₂O από τη διαχείριση κοπριάς το 2019 αντιπροσώπευαν το 8,2% και το 3,7% των συνολικών εκπομπών ΑΘ από τη γεωργία αντίστοιχα. Την περίοδο 1990-2019 οι εκπομπές από γεωργικά εδάφη μειώθηκαν κατά 15,4%. Το 2019 οι εκπομπές CH₄ μειώθηκαν κατά 17,0% σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990, με μέσο ετήσιο ρυθμό μείωσης να υπολογίζεται στο 0,6%, ενώ οι εκπομπές N₂O μειώθηκαν κατά 11,4%, με μέσο ετήσιο ρυθμό μείωσης να υπολογίζεται στο 0,4%.

Συνολικά, η μείωση των εκπομπών από τη γεωργία την περίοδο 1990-2019 οφείλεται κυρίως στη μείωση των εκπομπών N₂O από διαχειριζόμενα γεωργικά εδάφη, ενώ την τελευταία δεκαετία παρουσιάζεται και σταδιακή μείωση των εκπομπών CH₄ από την εντερική ζύμωση. Οι αλλαγές στις υπόλοιπες γεωργικές πηγές εκπομπών ΑΘ έχουν μικρή επίδραση στην τάση των εκπομπών ΑΘ.

Ο τομέας των χρήσεων γης, της αλλαγής χρήσης γης και της δασοκομίας (LULUCF) υπήρξε καθαρή καταβόθρα εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά την περίοδο 1990 - 2019, κυμαινόμενος μεταξύ 0,15 Mt CO₂ eq και περίπου 4,09 Mt CO₂ eq, παρουσιάζοντας σημαντική χρονικά μεταβαλλόμενη συμβολή στην απομάκρυνση των εκπομπών CO₂. Σε σύγκριση με το 1990, το καθαρό νεροχύτη έχει αυξηθεί κατά 41,3%, δεσμεύοντας περίπου το 2% των συνολικών εκπομπών. Η δασική γη είναι ο κύριος παράγοντας που συμβάλλει στην καταβόθρα αερίων του θερμοκηπίου στον τομέα LULUCF και τα λιβάδια διαδραματίζουν επίσης σημαντικό ρόλο την τελευταία πενταετία, ενώ η συμβολή των καλλιεργειών έχει σημαντικές διακυμάνσεις.

Πηγή: NIR 2021 Ελλάδα

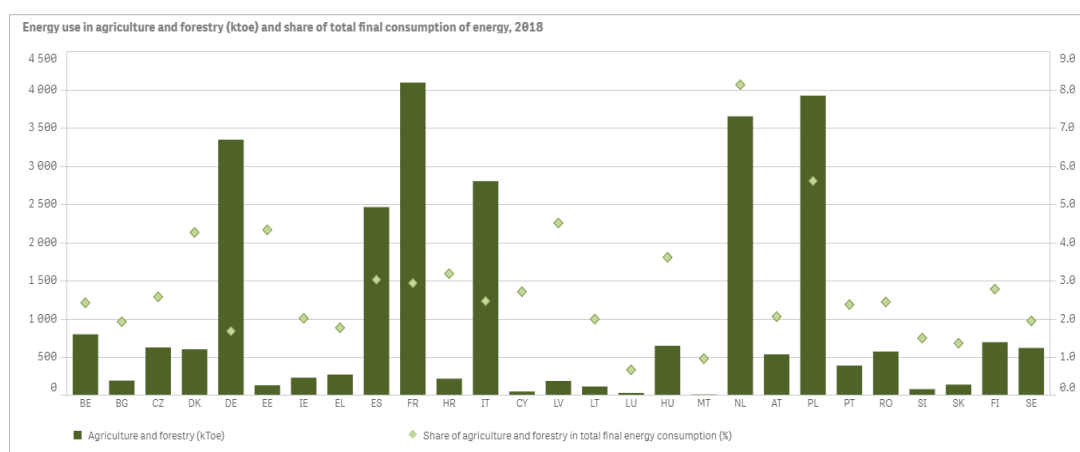
Σχήμα 14: Εκπομπές / αφαιρέσεις ΑΘ από τον τομέα LULUCF κατά πηγή προέλευσης

6.2.1.4 Ενέργεια

Όπως απαιτείται από τη νομοθεσία της ΕΕ, η Ελλάδα δημοσίευσε το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) το 2019, σύμφωνα με τη Συμφωνία του Παρισιού, το οποίο σκιαγραφεί ένα σενάριο εξέλιξης για το ενεργειακό σύστημα και προτείνει πολιτικές και μέτρα για την επίτευξη των εθνικών ενεργειακών και κλιματικών στόχων για το 2030 και τη μετάβαση σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία έως το 2050. Όσον αφορά την ενέργεια, το σχέδιο στοχεύει στον περιορισμό της τελικής κατανάλωσης ενέργειας σε 16,5 εκατομμύρια τόνους ισοδύναμου πετρελαίου (Mtoe) και στην επίτευξη τουλάχιστον 35% των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας. Το σχέδιο δεν θέτει συγκεκριμένους στόχους για τη γεωργία και τη δασοκομία ούτε για τον τομέα της βιομηχανίας τροφίμων, ωστόσο προτείνει μέτρα για τη συμβολή τους στη μετάβαση σε μια πιο βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας.

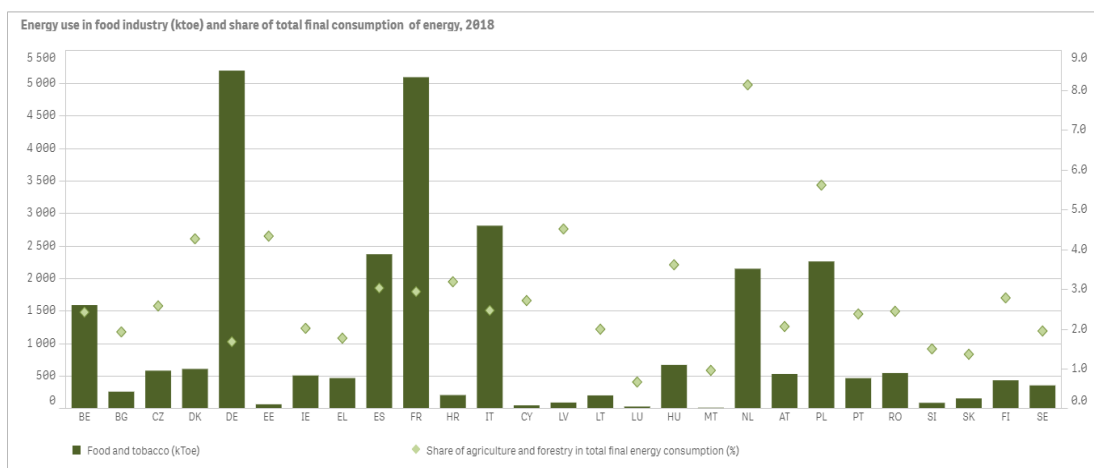
Στην Ελλάδα, η συνολική προσφορά ενέργειας μειώθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και παρέμεινε σταθερή από το 2013. Το πετρέλαιο είναι το κυρίαρχο καύσιμο, αντιπροσωπεύοντας το ήμισυ της τελικής κατανάλωσης ενέργειας, ενώ ο εγχώριος άνθρακας είναι η κύρια πηγή παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Την τελευταία δεκαετία υπήρξε μια σαφής στροφή από το πετρέλαιο και τον άνθρακα στο φυσικό αέριο και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, μειώνοντας έτσι το μερίδιο των ορυκτών καυσίμων (εκτός φυσικού αερίου) στο ενεργειακό μείγμα κατά τουλάχιστον 20%. (ΟΟΣΑ 2020, Eurostat, [[nrg_bal_s](#)])

Τόσο ο τομέας της γεωργίας/δασοκομίας όσο και ο τομέας της βιομηχανίας τροφίμων έχουν πολύ χαμηλό μερίδιο στη συνολική τελική κατανάλωση ενέργειας της χώρας. Το μερίδιο του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας είναι 1,7%, που είναι επίσης ένα από τα χαμηλότερα μερίδια στη συνολική τελική κατανάλωση ενέργειας μεταξύ των κρατών μελών, πολύ κάτω από το 2,9% της ΕΕ27 το 2018 (**Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**). Το αντίστοιχο μερίδιο του κλάδου της βιομηχανίας τροφίμων στην άμεση χρήση ενέργειας είναι 3%, περίπου στα ίδια επίπεδα με τον μέσο όρο της ΕΕ των 27 2,9% (**Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**) (DG AGRI, [C44](#)).

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

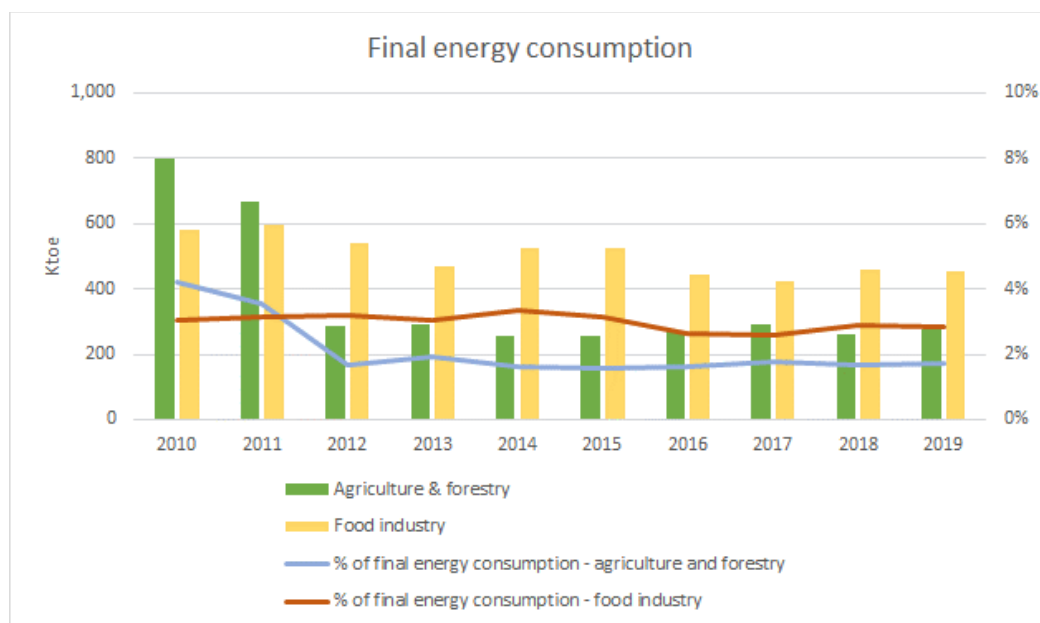
Σχήμα 15: Μερίδιο της γεωργίας και της δασοκομίας στη συνολική κατανάλωση ενέργειας σε επίπεδο ΚΜ για το 2018

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 16: Μερίδιο της βιομηχανίας τροφίμων στη συνολική κατανάλωση ενέργειας σε επίπεδο ΚΜ για το 2018

Μεταξύ 2010 και 2019 η τελική κατανάλωση ενέργειας στη γεωργία/δασοκομία μειώθηκε κατά 65,8%, που στην πραγματικότητα αντανάκλα τη μείωση μεταξύ 2010 και 2012 κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, ενώ η τάση από το 2012 και μετά είναι σχετικά σταθερή καθώς και το αντίστοιχο μερίδιο στην τελική κατανάλωση ενέργειας. Το 2019 η παροχή ενέργειας ανά εκτάριο χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης είναι 53,84 KgOE, πολύ κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ27 (169,8 KgOE/ha το 2018) και ακολουθεί την ίδια τάση με την κατανάλωση ενέργειας (μειώθηκε κατά 62,4% κατά την περίοδο 2010- 2012 και πρακτικά σταθεροποιήθηκε μετά το 2012). Όσον αφορά τη βιομηχανία τροφίμων, η άμεση χρήση της ενέργειας παρουσιάζει διακυμάνσεις την τελευταία δεκαετία με πτωτική τάση, ενώ το μερίδιο στην τελική κατανάλωση ενέργειας κυμαίνεται με σταθερή τάση. (Eurostat, [\[nrg_bal_s\]](#) & [\[TAI04\]](#))

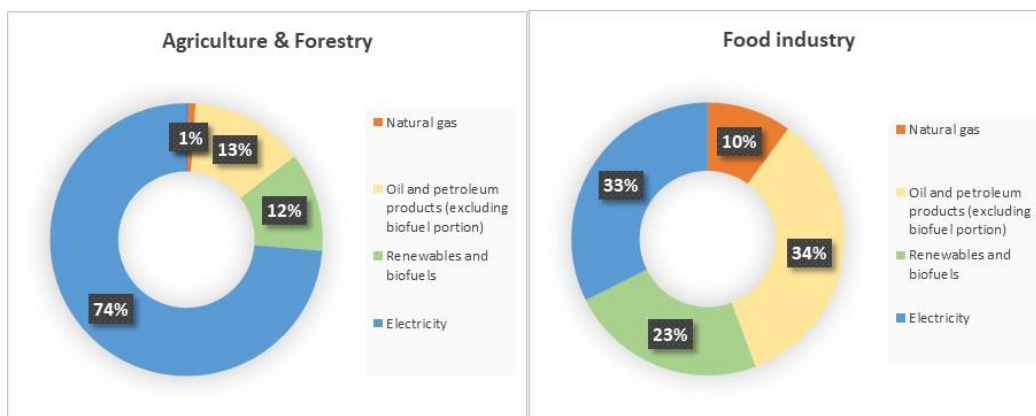

Πηγή: Eurostat, [\[nrg_bal_s\]](#)

Σχήμα 17: Άμεση χρήση ενέργειας στη γεωργία και τη δασοκομία και τη βιομηχανία τροφίμων

Η ηλεκτρική ενέργεια είναι η κύρια πηγή ενέργειας για την άμεση χρήση ενέργειας στη γεωργία / δασοκομία, ενώ τα προϊόντα πετρελαίου και η ηλεκτρική ενέργεια χρησιμοποιούνται ομοιόμορφα στη βιομηχανία επεξεργασίας τροφίμων (**Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν**

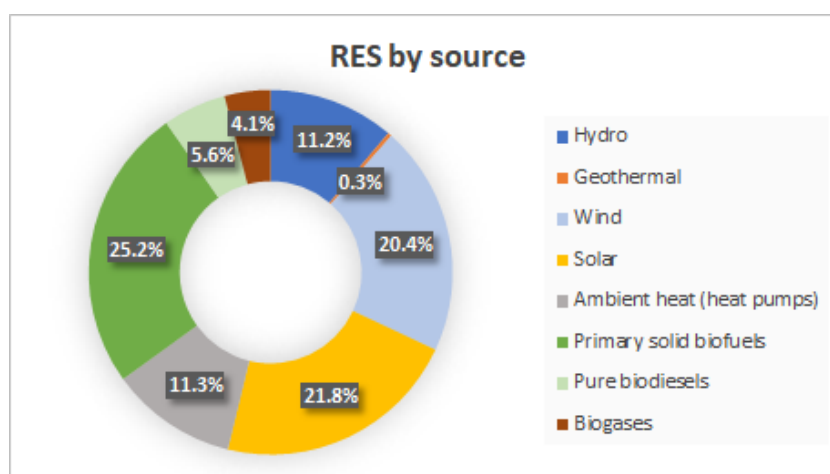
βρέθηκε.). Μεταξύ 2010 και 2012, το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας αυξήθηκε στη γεωργία/δασοκομία και από το 2012 και μετά παρέμεινε σταθερό στο εύρος του 11-12%. Το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στη βιομηχανία επεξεργασίας τροφίμων κυμαίνεται την τελευταία δεκαετία με εύρος 23-28% την τελευταία πενταετία.

Πηγή: Eurostat, [nrg_bal_s]

Σχήμα 18: Τελική κατανάλωση ενέργειας στη γεωργία και τη δασοκομία και τη βιομηχανία τροφίμων κατά πηγή ενέργειας για το 2019

Η Ελλάδα έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο στην ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας την τελευταία δεκαετία. Το 2019, το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ανήλθε στο 19,7%, συνεισφέρεται κυρίως από τα πρωτογενή στερεά βιοκαύσιμα (δασικός τομέας), την ηλιακή (φωτοβολταϊκά και θερμικά) και την αιολική ενέργεια (Eurostat [nrg_ind_ren] & [nrg_bal_c]).

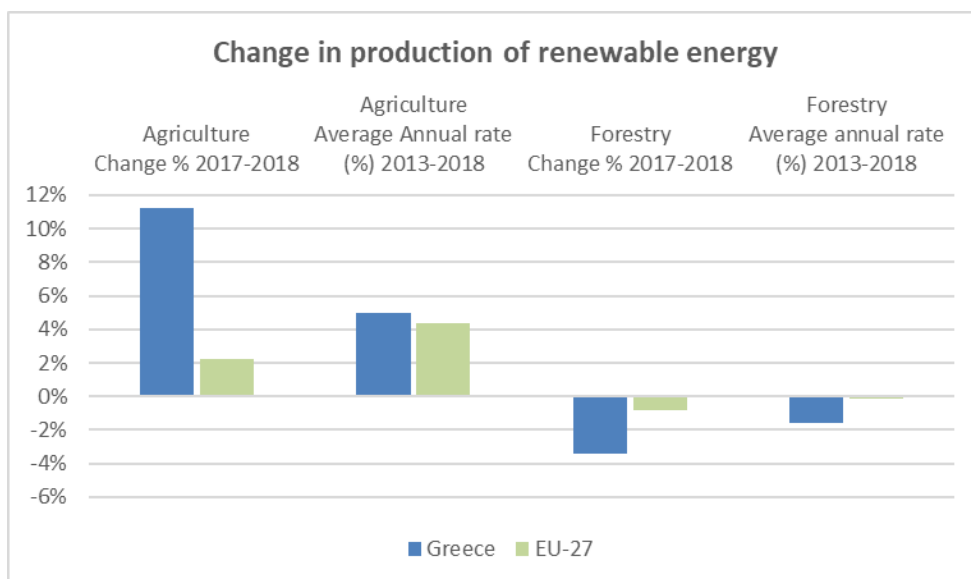

Πηγή: Eurostat, [nrg_bal_c]

Σχήμα 19: Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κατά πηγή για το 2019

Το 2018, το μερίδιο της γεωργίας (βιοντίζελ, βιοαέριο και βιοαιθανόλη) και της δασοκομίας στην παραγωγή συνολικής ανανεώσιμης ενέργειας στην Ελλάδα είναι 31,9%, κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 που είναι 53,5%. Η δασοκομία έχει την κύρια συνεισφορά, άνω του 80%.

Η Ελλάδα παρουσιάζει πτωτική τάση στην παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από τη γεωργία και τη δασοκομία, η οποία βρίσκεται κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ. Για την περίοδο 2013-2018, ενώ ο μέσος ετήσιος ρυθμός ήταν 5% για τη γεωργία, ο αντίστοιχος ετήσιος ρυθμός για τη δασοκομία είναι -1,6% για τη δασοκομία, παρουσιάζοντας συνολική πτωτική τάση στην παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας από τη γεωργία και τη δασοκομία.

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 20: Μεταβολή στην παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από τη γεωργία και τη δασοκομία

6.2.2 Αέρας

Η πολιτική της ΕΕ για καθαρό αέρα απαιτεί σημαντική περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας του αέρα προκειμένου να μειωθούν οι επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα και στις οικοσυστημικές υπηρεσίες και, από την άλλη πλευρά, να πλησιάσουμε σταδιακά την ποιότητα της ατμόσφαιρας στα συνιστώμενα επίπεδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ), για την αντιμετώπιση των μακροπρόθεσμων και βραχυπρόθεσμων επιπτώσεων στη δημόσια υγεία.

Μέχρι σήμερα, η πολιτική διαχείρισης του αέρα της Ελλάδας διαμορφώνεται από το Πρόγραμμα Καθαρού Αέρα για την Ευρώπη του 2013. Έχει δημιουργηθεί ένα εθνικό δίκτυο παρακολούθησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης για την αξιολόγηση της ποιότητας του αέρα και την εξέταση της συμμόρφωσης με τις οριακές τιμές που προβλέπονται από τις αντίστοιχες οδηγίες για την ποιότητα του αέρα (Οδηγίες 2008/50/ΕΕ και 2004/107/ΕΕ). Σύμφωνα με την Έκθεση Κατάστασης Περιβάλλοντος για την Ελλάδα του 2019, η εξέλιξη της μετρούμενης συγκέντρωσης ατμοσφαιρικών ρύπων διαχρονικά δείχνει ότι υπάρχει πτωτική τάση ή τάση σταθεροποίησης, ανάλογα με τον ατμοσφαιρικό ρύπο. Η πρόοδος αυτή μπορεί να αποδοθεί στη μείωση των ατμοσφαιρικών εκπομπών λόγω μέτρων που ελήφθησαν τις προηγούμενες δεκαετίες, που αφορούσαν κυρίως την τεχνολογική αναβάθμιση του στόλου των επιβατικών αυτοκινήτων, την υποχρεωτική εισαγωγή επιθεώρησης και πιστοποίησης εκπομπών καυσαερίων.

Ωστόσο, παρά τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα, υπάρχουν ορισμένες υπερβάσεις στις οριακές τιμές ποιότητας του αέρα ορισμένων ρύπων. Υπέρβαση των προτύπων ποιότητας του αέρα της ΕΕ εξακολουθούν να καταγράφονται για τις μέσες ημερήσιες συγκεντρώσεις PM_{10} σε αστικές περιοχές. Όπως και άλλες μεσογειακές χώρες, η Ελλάδα καταγράφει τακτικά υψηλά επίπεδα συγκέντρωσης όζοντος, ιδιαίτερα κατά τις θερμές περιόδους του έτους, τα οποία επιδεινώνονται στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας λόγω τοπογραφίας (λεκάνη που περιβάλλεται από βουνά) και μετεωρολογικών συνθηκών (αναστροφές θερμοκρασίας, χαμηλή ταχύτητα ανέμου, υψηλή θερμοκρασία). Τα κύρια χαρακτηριστικά της ποιότητας του αέρα της χώρας συνοψίζονται ως εξής (SoER, 2019):

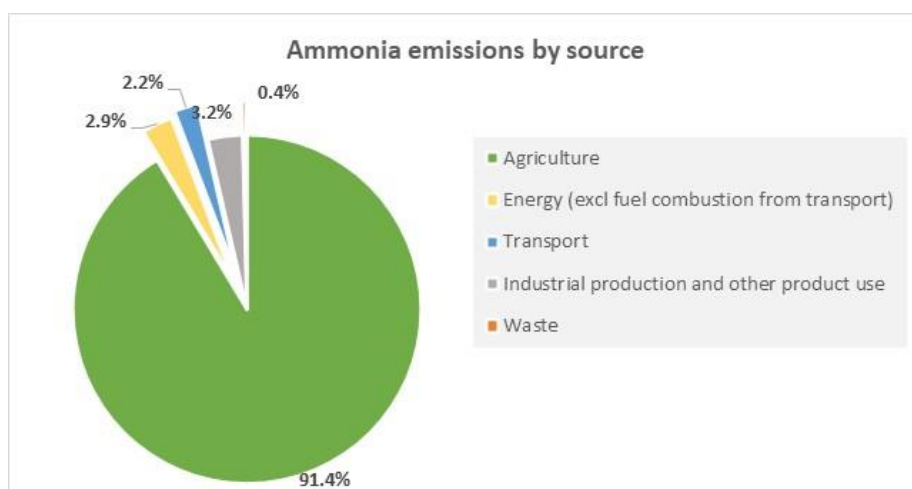
- Το όζον παραμένει σχεδόν σταθερό, ενώ οι υπερβάσεις των οριακών τιμών είναι συχνές κυρίως στην Αθήνα, σε μεγάλο βαθμό λόγω των κλιματικών συνθηκών της χώρας

- Τα αιωρούμενα σωματίδια PM₁₀ ξεπέρασαν τις ημερήσιες οριακές τιμές (σταθερή τάση με την πάροδο του χρόνου) σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, κυρίως σε σταθμούς παρακολούθησης της κυκλοφορίας, που οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στη φυσική συνεισφορά (π.χ. αφρικανική σκόνη)
- Τα αιωρούμενα σωματίδια PM_{2.5} και SO₂ δεν υπερβαίνουν την οριακή τιμή που έχει ορίσει η ΕΕ σε κανένα σταθμό παρακολούθησης
- Οι υπερβάσεις των οριακών τιμών NO₂ παρακολουθούνται μόνο στην Αθήνα και σε σταθμούς παρακολούθησης οδικής κυκλοφορίας
- Το βενζόλιο υπερβαίνει την οριακή τιμή σε έναν μόνο σταθμό παρακολούθησης της κυκλοφορίας στην Αθήνα
- δεν καταγράφονται υπερβάσεις βενζο(α)πυρενίου στην Αθήνα

Όσον αφορά τους εθνικούς στόχους ατμοσφαιρικών εκπομπών σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας NEC, η Ελλάδα έχει ήδη εκπληρώσει τις δεσμεύσεις της για τη μείωση των εκπομπών του 2020 και βρίσκεται σε καλό δρόμο για να εκπληρώσει αυτές για το 2030. Η μείωση των εθνικών ατμοσφαιρικών εκπομπών επιτεύχθηκε κυρίως λόγω των μειώσεων της κατανάλωσης ενέργειας, μέτρα μείωσης και αλλαγές στο μείγμα ηλεκτρικής ενέργειας (αυξημένη χρήση αερίου και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, παροπλισμός παλαιών σταθμών παραγωγής ενέργειας από άνθρακα), μείωση της περιεκτικότητας σε θείο σε υγρά ορυκτά καύσιμα και οχήματα με καθαρότερους κινητήρες νεότερης τεχνολογίας (SoER 2019, ΟΟΣΑ 2020).

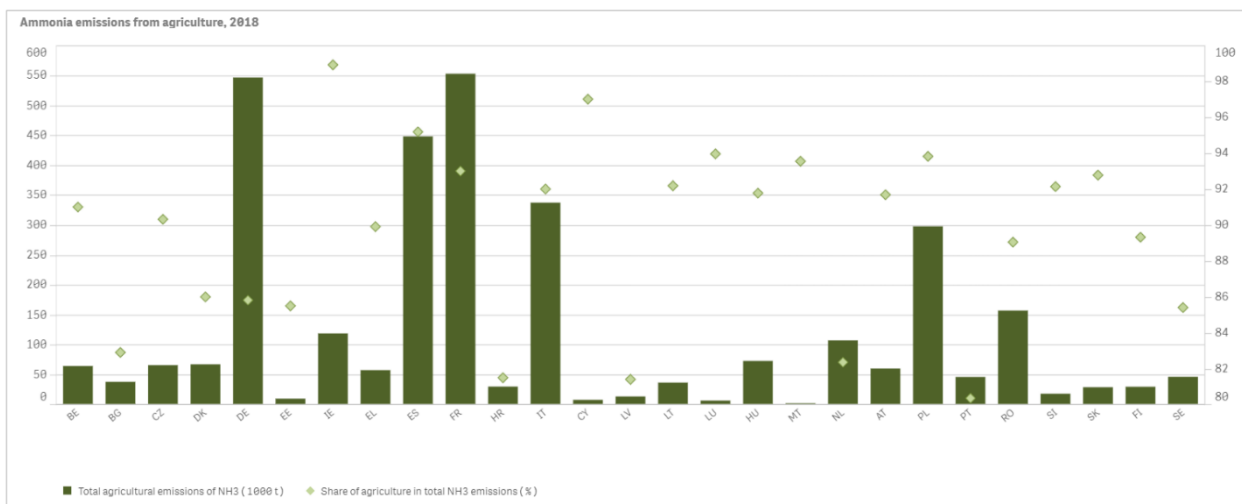
Ο ατμοσφαιρικός ρύπος που απασχολεί κυρίως τη γεωργία είναι η αμμωνία (NH₃), η οποία έχει βρεθεί πρόσφατα στο επίκεντρο πολλών συζητήσεων λόγω των επιπτώσεων που μπορεί να έχει η εναπόθεση ατμοσφαιρικού αζώτου στα οικοσυστήματα, οδηγώντας έτσι σε ευτροφισμό και αυξημένη οξύτητα. Η αμμωνία συνδέεται επίσης με το σχηματισμό δευτερογενών σωματιδίων με δυσμενείς επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία.

Σύμφωνα με τα εθνικά στοιχεία του 2019, την Οδηγία NEC και τη Σύμβαση για τη διασυνοριακή ατμοσφαιρική ρύπανση μεγάλης εμβέλειας (CLRTAP), που διαβιβάζονται επίσης στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος (ΕΕΑ), η γεωργία παραμένει η κύρια πηγή εκπομπών αμμωνίας στην Ελλάδα (91,4%), ενώ το υπόλοιπο σχετίζεται με τη βιομηχανική παραγωγή και τη χρήση άλλων προϊόντων (κυρίως χημική βιομηχανία), την ενέργεια (καύση καυσίμων), τις μεταφορές (κυρίως οδικές μεταφορές) και τα απόβλητα (αερόβια και αναερόβια χώνευση των αποβλήτων).

Πηγή: [Εθνική αναφορά εκπομπών NECD 2021](#)

Σχήμα 21: Συνολικές εκπομπές αμμωνίας κατά πηγή προέλευσης για το 2019

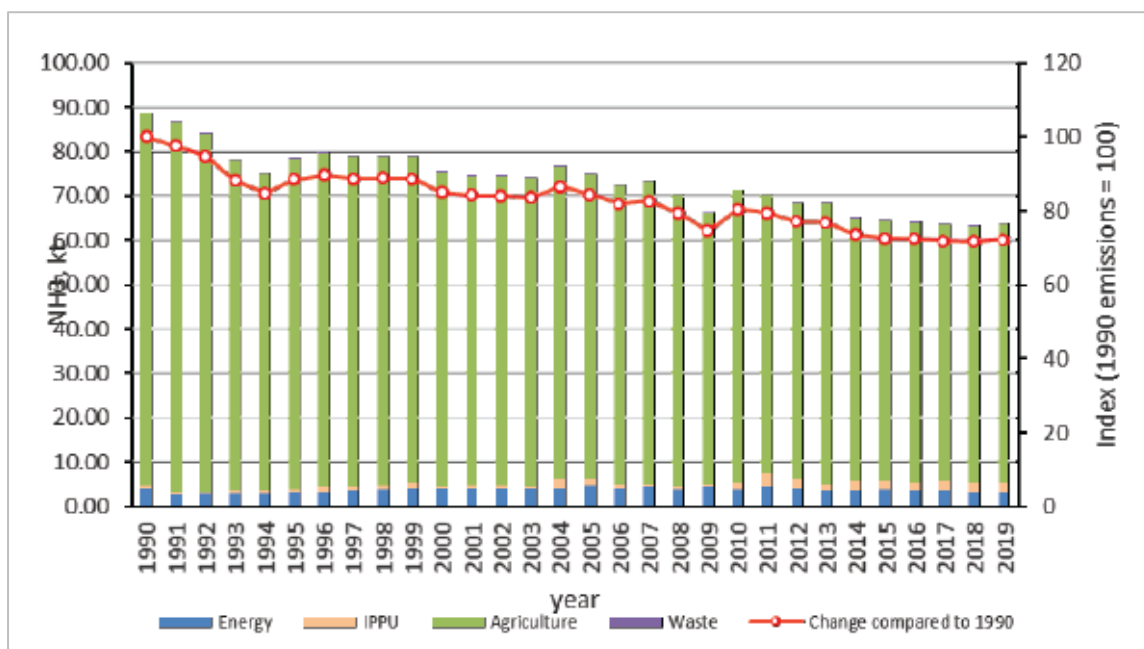

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 22: Εκπομπές αμμωνίας από τη γεωργία σε επίπεδο ΚΜ για το 2018

Το μερίδιο της γεωργίας στις συνολικές εκπομπές αμμωνίας είναι κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ του 92,9% (**Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**). Τα συνολικά επίπεδα εκπομπών αμμωνίας ήταν σχετικά σταθερά την τελευταία δεκαετία, με σταθερή μείωση 1-4% ετησίως τα τελευταία πέντε χρόνια (**Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**), με αντίθετη τάση από ό,τι στην Ε.Ε.

Σύμφωνα με την Πληροφοριακή Έκθεση Απογραφής (IRR) της Ελλάδας που υποβλήθηκε τον Μάρτιο του 2021 βάσει των υποχρεώσεων της Σύμβασης UNECE για τη Διασυννοριακή Ατμοσφαιρική Ρύπανση μεγάλης εμβέλειας (LRTAP) και της Οδηγίας NEC, οι εθνικές εκπομπές αμμωνίας μειώθηκαν από 88,57 kt το 1990 σε 63,90 kt το 2019. Οι εκπομπές το 2019 έχουν μειωθεί κατά 27,9% και 14,5% σε σύγκριση με το 1990 και το 2005, αντίστοιχα.

Πηγή: [IRR Ελλάδας 2021](#)

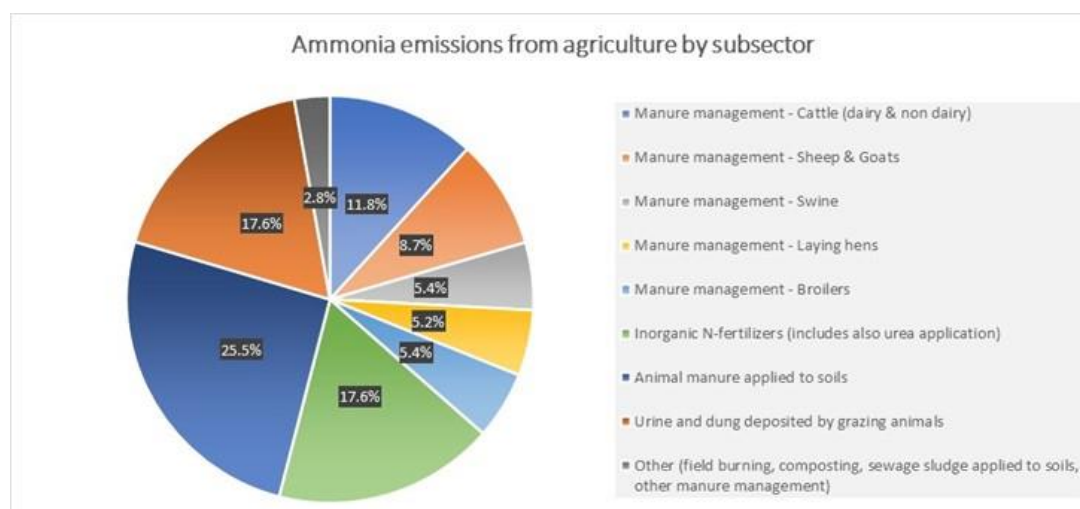
Σχήμα 23: Συνολικές εκπομπές αμμωνίας κατά πηγή προέλευσης για την περίοδο 1990-2019

Η πτωτική τάση των εκπομπών αμμωνίας αποδίδεται κυρίως στη μείωση του πληθυσμού των ζώων και στη χρήση συνθετικών αζωτούχων λιπασμάτων, η οποία οφείλεται στην αύξηση της βιολογικής γεωργίας και στον αντίκτυπο των πρωτοβουλιών για την προώθηση της ορθής πρακτικής στη χρήση λιπασμάτων. Ο εθνικός στόχος για τη μείωση των εκπομπών αμμωνίας, σε σύγκριση με το 2005, όπως περιγράφεται στη νέα Οδηγία NEC, είναι 7% έως το 2020 και 10% έως το 2030 και μετά. Ως εκ τούτου, η χώρα έχει ήδη επιτύχει τόσο τους στόχους του 2020 όσο και του 2030 για τις εκπομπές αμμωνίας.

Η κτηνοτροφία συμβάλλει περισσότερο από τις καλλιέργειες στις εκπομπές αμμωνίας, με μερίδιο 63% των εκπομπών στη γεωργία. Οι συνολικές ετήσιες εκπομπές αμμωνίας προέρχονται κυρίως από τη διαχείριση της κοπριάς, τη ζωική κοπριά που εφαρμόζεται στα εδάφη, συνθετικά λιπάσματα N και ούρα και κοπριά που εναποτίθενται από ζώα βοσκής, το μερίδιο του οποίου παρουσιάζεται σε **Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε..**

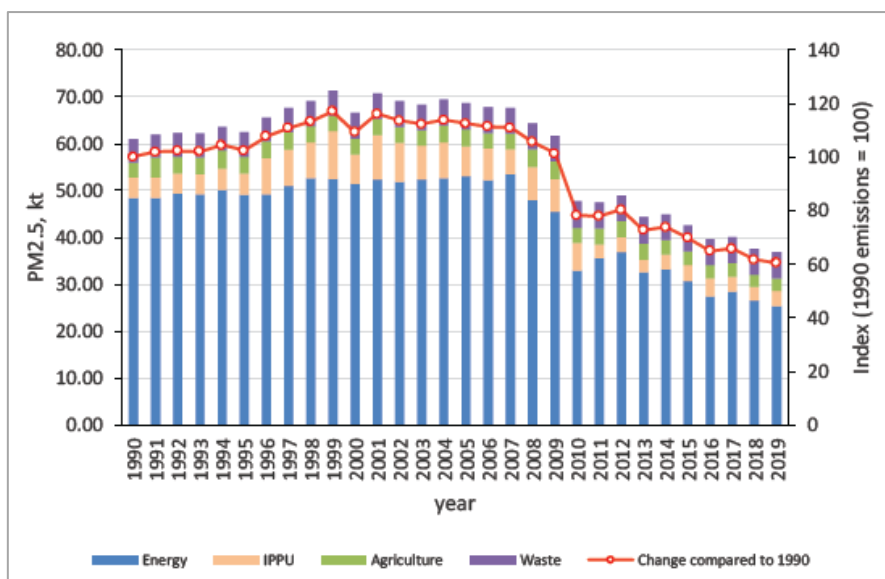
Εκτός από τις εκπομπές αμμωνίας, η γεωργία συμβάλλει στις εκπομπές PM_{2.5} που προκύπτουν κυρίως από την καύση γεωργικών υπολειμμάτων στο χωράφι, με μερίδιο 7,2% το 2019, ενώ τουλάχιστον τα 2/3 των συνολικών εκπομπών PM_{2.5} προέρχονται από ενέργεια ως αποτέλεσμα στατικών και κινητή καύση καυσίμου.

Οι συνολικές εκπομπές PM_{2.5} το 2019 έχουν μειωθεί κατά 39,4% και 46,2% σε σύγκριση με το 1990 και το 2005, αντίστοιχα. Η μείωση αυτή αποδίδεται στο αυξανόμενο μερίδιο του φυσικού αερίου και των τεχνολογιών ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα, στις βελτιώσεις ενεργειακής απόδοσης των συμβατικών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και την ανανέωση του στόλου των οχημάτων. Άλλοι λόγοι είναι η μείωση της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας και άλλων καυσίμων, λόγω της οικονομικής ύφεσης των ετών μετά το 2007. Όσον αφορά τη γεωργία, οι εκπομπές PM_{2.5} μειώθηκαν κατά 26,5% την τελευταία δεκαετία.

Πηγή: [Εθνική αναφορά εκπομπών NECD 2021](#)

Σχήμα 24: Μερίδιο εκπομπών αμμωνίας σε διάφορους υποτομείς της γεωργίας για το 2019

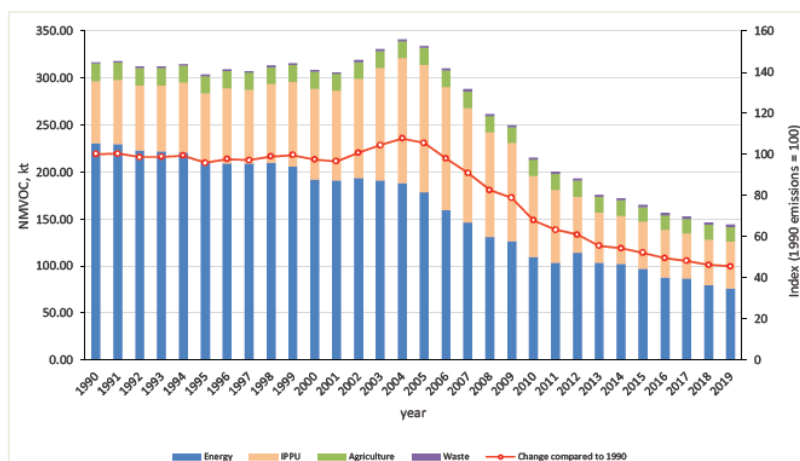
Πηγή: [IIR Ελλάδας 2021](#)

Σχήμα 25: Συνολικές εκπομπές PM_{2.5} κατά πηγή προέλευσης για την περίοδο 1990-2019

Σημειώνεται ότι ο εθνικός στόχος μείωσης των εκπομπών PM_{2.5} σε σύγκριση με το 2005, σύμφωνα με την Οδηγία NEC, είναι 35% έως το 2020 και 50% έως το 2030. Ο στόχος του 2020 έχει ήδη επιτευχθεί, ενώ η επίτευξη του εθνικού στόχου για το 2030 αναμένεται να επιτευχθεί υπό την προϋπόθεση ότι ενδέχεται να χρειαστεί να εφαρμοστούν πρόσθετα μέτρα.

Η γεωργία συμβάλλει επίσης στις εκπομπές NMVOC και NO_x, με μερίδιο 10,9% και 7,3% το 2019 αντίστοιχα. Η βασική πηγή των εκπομπών NMVOC από τη γεωργία είναι η διαχείριση της κοπριάς, ενώ οι εκπομπές NO_x προέρχονται κυρίως από λιπάσματα ανόργανου-N και ούρα και κοπριά που εναποτίθενται από ζώα βοσκής. Η συμβολή της γεωργίας στις εκπομπές SO₂, λόγω κυρίως της καύσης γεωργικών υπολειμμάτων στο αγρό, θεωρείται αμελητέα (0,07% το 2019).

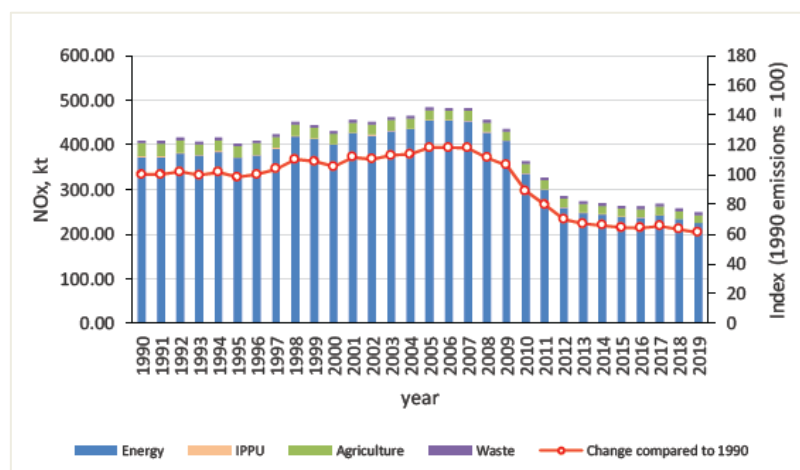
Οι συνολικές εκπομπές NMVOC το 2019 μειώθηκαν κατά 54,5% και 56,8% σε σύγκριση με το 1990 και το 2005, αντίστοιχα. Η μείωση αποδίδεται κυρίως στην εφαρμογή των νομικών πράξεων της ΕΕ για τον περιορισμό και τον έλεγχο των NMVOCs λόγω της χρήσης οργανικών διαλυτών και της αποθήκευσης και διανομής βενζίνης καθώς και στην ανανέωση του στόλου οχημάτων που συνέβαλαν στη μείωση των εκπομπών στην τομέα των οδικών μεταφορών. Οι εκπομπές NMVOC από τη γεωργία μειώθηκαν επίσης κατά 6,8% την τελευταία δεκαετία. Συνολικά, ο εθνικός στόχος μείωσης για το 2020 (54% σε σύγκριση με το 2005) έχει ήδη επιτευχθεί, ενώ εκτιμάται ότι ο στόχος της μείωσης κατά 62% έως το 2030 μπορεί να επιτευχθεί, λαμβάνοντας υπόψη τα προβλεπόμενα μέτρα.

Πηγή: [IIR Ελλάδας 2021](#)

Σχήμα 26: Συνολικές εκπομπές NMVOC κατά πηγή προέλευσης για την περίοδο 1990-2019

Οι εκπομπές NO_x το 2019 μειώθηκαν από 38,9% και 48,3% σε σύγκριση με το 1990 και το 2005, αντίστοιχα, λόγω του αυξανόμενου μεριδίου του φυσικού αερίου και των τεχνολογιών ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα, των βελτιώσεων ενεργειακής απόδοσης των συμβατικών μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και της ανανέωσης του στόλου των οχημάτων. Μια άλλη σημαντική αιτία αυτής της μείωσης ήταν επίσης η μείωση της κατανάλωσης ενέργειας λόγω της οικονομικής ύφεσης των ετών μετά το 2007. Οι εκπομπές NO_x από τη γεωργία παρουσιάζουν μείωση κατά 4,6% την τελευταία δεκαετία. Ο εθνικός στόχος μείωσης για το 2020 (31% σε σύγκριση με το 2005) έχει ήδη επιτευχθεί, ενώ εκτιμάται ότι ο στόχος της μείωσης κατά 55% έως το 2030 μπορεί να επιτευχθεί, λαμβάνοντας υπόψη τα προβλεπόμενα μέτρα.

Πηγή: [IIR Ελλάδας 2021](#)

Σχήμα 27: Συνολικές εκπομπές NO_x κατά πηγή προέλευσης για την περίοδο 1990-2019

6.2.3 Βιοποικιλότητα και οικοσυστημικές υπηρεσίες

Η Ελλάδα είναι μια μεσογειακή χώρα εξαιρετικού βιολογικού πλούτου, με μεγάλη ποικιλία ειδών και εκτεταμένη κάλυψη φυσικών περιοχών. Η γεωγραφική θέση της χώρας, η τοπογραφική της ετερογένεια και η συνύπαρξη πολλών μικροκλιματικών συνθηκών εξηγούν την υψηλή αξία βιοποικιλότητας της χώρας και τον υψηλό βαθμό ενδημισμού της ([SoER 2018](#)).

Χλωρίδα

Η ελληνική χλωρίδα περιλαμβάνει 5752 είδη και 1893 υποείδη αγγειωδών φυτών, τα οποία αθροιστικά αντιπροσωπεύουν 6600 είδη που ανήκουν σε 1072 γένη και 185 οικογένειες. Η Ελλάδα είναι επίσης ένα από τα hotspots στον κόσμο για ενδημικά φυτά, με 1278 ενδημικά είδη (22,2% όλων των ειδών που υπάρχουν) και 452 ενδημικά υποείδη, τα οποία αθροιστικά αντιπροσωπεύουν 1461 taxa (22,1% όλων των ταξινομήσεων που υπάρχουν στην Ελλάδα).

Από την ενδημική χλωρίδα στην Ελλάδα, 258 είδη (ή το 18% όλων των ενδημικών) θεωρούνται απειλούμενα (δηλαδή ταξινομούνται σε μία από τις κατηγορίες της IUCN: κρίσιμα απειλούμενα, απειλούμενα ή ευάλωτα). Δύο από τα ενδημικά είδη θεωρούνται εξαφανισμένα.

Πανίδα

Η ελληνική πανίδα υπολογίζεται ότι περιλαμβάνει 50.000 είδη, εκ των οποίων τα 27.000 είναι ασπόνδυλα. Μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί 23130 είδη ζώων στα χερσαία και γλυκά υδάτινα οικοσυστήματα της χώρας, εκ των οποίων τα 3956 χαρακτηρίζονται ως ελληνικά ενδημικά. Επιπλέον, στο ελληνικό θαλάσσιο περιβάλλον έχουν καταγραφεί 3500 είδη ζώων. Όσον αφορά τα είδη πτηνών, έχουν καταγραφεί 442, εκ των οποίων το 60% θεωρούνται μόνιμα είδη.

Συνολικά, το 13,4% των ειδών σπονδυλωτών (1273 επιλεγμένα είδη υπό αξιολόγηση) θεωρούνται απειλούμενα, ενώ το 40% των ειδών ασπόνδυλων (591 επιλεγμένα είδη υπό αξιολόγηση) θεωρούνται απειλούμενα (δηλαδή ταξινομούνται ως άκρως απειλούμενα, απειλούμενα ή ευάλωτα σύμφωνα με τα κριτήρια της IUCN).

Πίνακας 1: Κατάσταση διατήρησης ειδών σπονδυλωτών στην Ελλάδα σύμφωνα με τα κριτήρια της IUCN (με βάση τα στοιχεία του Ελληνικού Κόκκινου Βιβλίου, 2009)

Κατηγορία	Περιφερειακά εξαφανισμένο (RE)	Κρίσιμα απειλούμενος (CR)	Απειλούμενος (EN)	Ευάλωτο (VU)	Σχεδόν απειλούμενο (NT)	Ελάχιστη ανησυχία (LC)	Ελλείψει δεδομένων (DD)	Δεν έχει αξιολογηθεί (NE)	Συνολικός αριθμός ειδών	% των απειλούμενων ειδών (CR,EN,VU) επί του συνολικού αριθμού ειδών
Θαλάσσια ψάρια	0	5	4	5	0	0	0	453	476	2.9
Ψάρια του γλυκού νερού	5	14	12	23	3	60	15	0	154	31.8
Αμφίβια	0	1	2	3	3	13	0	0	22	27.3
Ερπετά	0	2	4	6	6	46	0	0	64	18.8
Πουλιά	1	14	17	31	16	26	17	227	442	14.0
Θηλαστικά	0	3	12	13	11	10	20	69	115	24.3
Σύνολο	6	39	51	81	41	159	45	718	1273	13.4

Πηγή: Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα

Πίνακας 2: Κατάσταση διατήρησης ασπόνδυλων ειδών στην Ελλάδα σύμφωνα με τα κριτήρια της IUCN (με βάση τα στοιχεία του Ελληνικού Κόκκινου Βιβλίου, 2009)

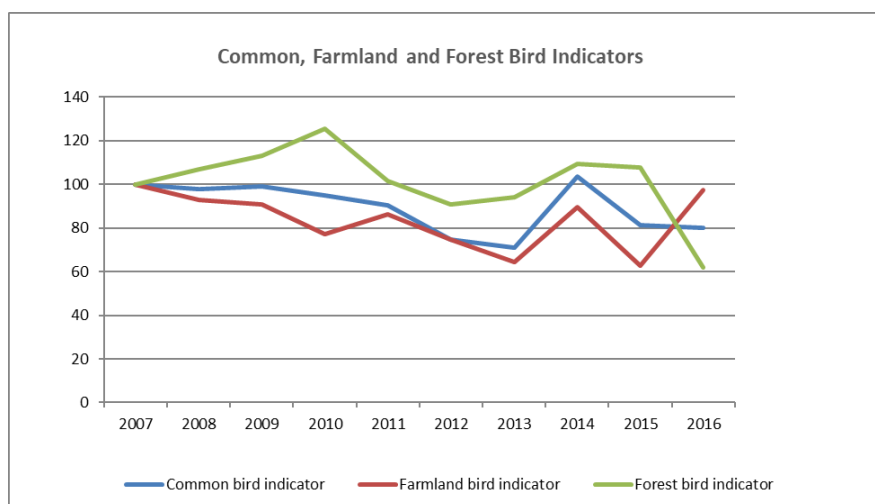
Κατηγορία	Περιφερειακά εξαφανισμένο (RE)	Κρίσιμα απειλούμενος (CR)	Απειλούμενος (EN)	Ευάλωτο (VU)	Σχεδόν απειλούμενο (NT)
Σπόγγοι				10	
Κνιδόζωα			2	28	
Πολύχαιτη			1	3	
Πολυπλακοφόρα				1	

Κατηγορία	Περιφερειακά εξαφανισμένο (RE)	Κρίσιμα απειλούμενος (CR)	Απειλούμενος (EN)	Ευάλωτο (VU)	Σχεδόν απειλούμενο (NT)
Δίθυρα			1	4	
Γαστροπόδα (θαλάσσιο)				10	
Γαστροπόδα (χερσαία)	70	28	63		211
Κεφαλόποδα				1	
Αράχνες	20	9	4		
Αμφίποδα				3	
Ισόποδα	41	2	4		
Δεκάποδα		1		11	
Χειλόποδα	3	3			
Οδοντόγναθα	2		5		
Ορθόπτερα	1		1		
Λεπιδόπτερα	4	19	16		
Κολεόπτερα		2	3		
Εχινόδερμα			1	4	
Ασκιδιοειδή				1	
Σύνολο	141	64	99	76	211

Πηγή: Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα

6.2.3.1 Πληθυσμιακή κατάσταση κοινών, γεωργικών και δασικών πουλιών

Ο συνολικός δείκτης κοινών πουλιών στην Ελλάδα έχει πτωτική τάση (19,8% για την περίοδο 2007-2016), τάση παρόμοια με αυτή στην ΕΕ (-13% για την περίοδο 1980-2018). Οι πληθυσμοί πουλιών γεωργικών εκτάσεων θεωρούνται καλός δείκτης αλλαγών στη βιοποικιλότητα των γεωργικών εκτάσεων, επειδή τα πουλιά διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην τροφική αλυσίδα και βρίσκονται σε πολλούς και ποικίλους οικοτόπους. Μεταξύ 2007-2016 ο δείκτης γεωργικών πουλιών δείχνει ελαφρά πτώση στην Ελλάδα κατά 2,6% (SoER 2018), ενώ μια ανεπιθύμητη πτώση κατά 34% καταγράφεται στη Νότια Ευρώπη για την περίοδο 1989-2018 (PECBMS). Την ίδια περίοδο, ο δείκτης δασικών πτηνών, που αποτελεί βαρόμετρο για τη δασική βιοποικιλότητα, δείχνει μείωση στην Ελλάδα κατά 38,1% (SoER 2018), ενώ αρνητική είναι και η τάση της Νότιας Ευρώπης κατά 25% (PECBMS).

Πηγή: SoER 2018

Σχήμα 28: Δείκτες πουλιών

6.2.3.2 Είδη και οικοτόποι ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος

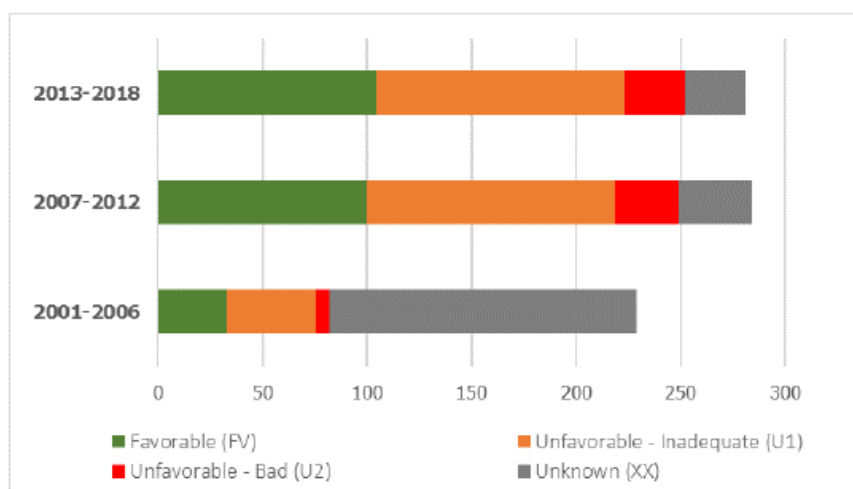
Είδη Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος

Τα είδη ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος αναφέρονται στα είδη των Παραρτημάτων II, IV και V της Οδηγίας για τους οικοτόπους (Οδηγία 92/43/EEC) και στα είδη στο Παράρτημα I της Οδηγίας για τα Πτηνά (Οδηγία 2009/147/EK). Σύμφωνα με την Εθνική Έκθεση για τα Είδη Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος της Οδηγίας για τους Οικοτόπους την περίοδο αναφοράς 2013-2018, υπάρχουν 308 είδη (στα Παραρτήματα II, IV και V της Οδηγίας). Η κατανομή των ειδών ανά ταξινομική ομάδα και βιογεωγραφική περιοχή παρατίθεται στον Πίνακα 1. Από τα 308 είδη, τα 286 βρίσκονται στη Μεσογειακή Βιογεωγραφική Περιοχή (MED).

Δεν υπάρχει σημαντική αλλαγή στην κατάσταση διατήρησης των ειδών ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος στην περιοχή MED κατά την τελευταία δεκαετία, δείχνοντας ωστόσο μια ελαφρά βελτίωση στην επιστημονική βάση γνώσεων. Περισσότερα από τα μισά είδη (53%) εξακολουθούν να έχουν δυσμενή κατάσταση, εκ των οποίων περίπου το 80% καταγράφεται ως ανεπαρκές και το 20% ως κακό. Όσον αφορά την τάση των ειδών σε δυσμενή κατάσταση διατήρησης, καταγράφεται ως δυσμενής, αλλά βελτιώνεται μόνο για 2%, σταθερή για 7%, επιδεινούμενη για 18%, ενώ για το 26% των ειδών η τάση είναι άγνωστη ([SoER 2019](#)).

Εξετάζοντας την κατάσταση διατήρησης ανά ομάδα ειδών στο MED, παρατηρείται ότι τα περισσότερα αμφίβια και ερπετά και ένας σημαντικός αριθμός ειδών αγγειακών φυτών βρίσκονται σε ευνοϊκή κατάσταση διατήρησης. Τα υψηλότερα ποσοστά σε δυσμενή κατάσταση διατήρησης καταγράφονται για τα ασπόνδυλα, τα ψάρια και τα θηλαστικά. Όσον αφορά τις τάσεις, αυτές καταγράφονται ως άγνωστες ή σε επιδείνωση για την πλειονότητα των ειδών που βρίσκονται σε δυσμενή κατάσταση διατήρησης ([SoER 2019](#)).

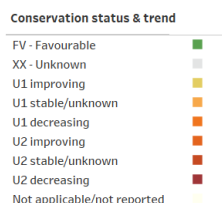
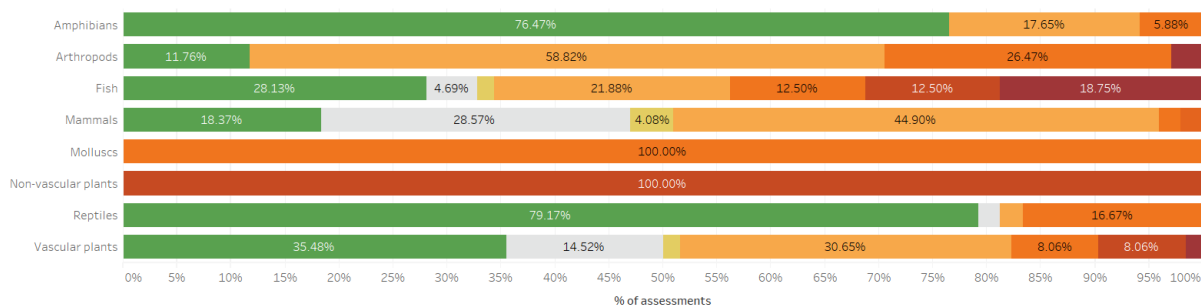
Συνολικά, οι πιέσεις και οι απειλές είναι κυρίως μέτριας επίπτωσης (~65%). Τα είδη ψαριών δέχονται το μεγαλύτερο μέρος της πίεσης και των απειλών, σε ποσοστό μεγαλύτερο του 45%, ακολουθούμενα από τα ερπετά και τα θηλαστικά σε ποσοστά της τάξης του 12-16%. Η γεωργία μαζί με τις «ανθρώπινες αλλαγές στα υδατικά καθεστώτα» καταγράφονται ως οι κύριες απειλές, ακολουθούμενη από «ανάπτυξη, κατασκευή και χρήση οικιστικών, εμπορικών, βιομηχανικών και ψυχαγωγικών υποδομών και περιοχών». Δεν καταγράφηκε απειλή σε 38 είδη MED (13,2% των ειδών). Μεταξύ των πιέσεων και απειλών υψηλής έντασης που καταγράφονται στα είδη της περιοχής MED, η ιεραρχία των κύριων κατηγοριών με τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης πρακτικά δεν διαφοροποιείται ([SoER 2019](#)).

Πηγή: [SoER 2019](#)

Σχήμα 29: Μεταβολή στο καθεστώς διατήρησης των ειδών Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος στην περιοχή MED μεταξύ των περιόδων αναφοράς

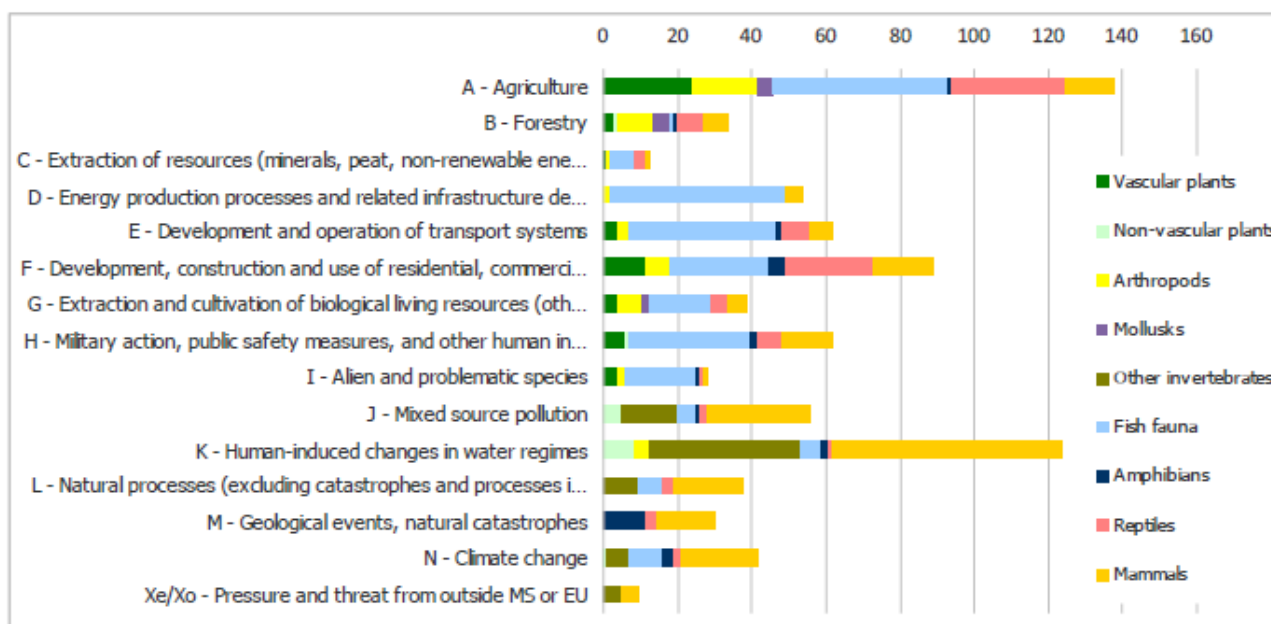
(Member State(s): GR, Region(s): MED, Species group(s): All)

Πηγή: EEA, National Dashboards, Οδηγία για τους οικοτόπους – Άρθρο 17

Σχήμα 30: Κατάσταση διατήρησης και τάσεις ανά ομάδα ειδών Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος στην περιοχή MED (2013-2018)

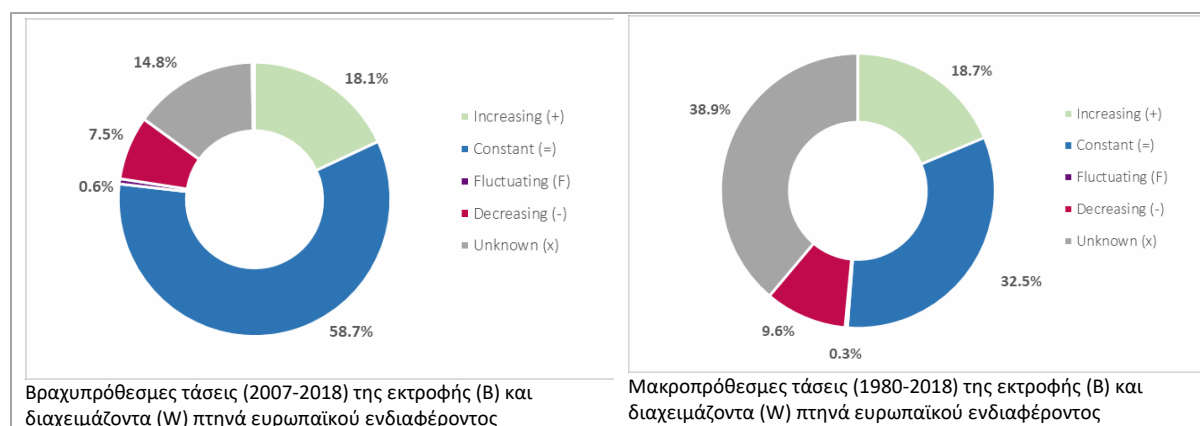
Σύμφωνα με την εθνική έκθεση για τα είδη της Οδηγίας για τα Πτηνά για την περίοδο αναφοράς 2013-2018, υπάρχουν 321 είδη πτηνών ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος διατήρησης στην Ελλάδα. Συνολικά 255 είδη αναπαράγονται (B - Breeding), 80 είδη διαχειμάζουν στην Ελλάδα (W - Wintering) και 20 είναι σε διέλευση (P - Passage). Σημειώνεται ότι από τα 255 είδη που αναπαράγονται, τα 34 από αυτά διαχειμάζουν στην Ελλάδα. Επιπλέον, 26 είδη που αναπαράγονται ή/και διαχειμάζουν βρίσκονται επίσης σε διέλευση. Η αξιολόγηση της κατάστασης των ειδών πτηνών πραγματοποιείται για τα είδη αναπαραγωγής και διαχείμασης, εξετάζοντας τις πληθυσμιακές τάσεις σε δύο κλίμακες: βραχυπρόθεσμη (περίοδος 2007-2018) και μακροπρόθεσμη (περίοδος 1980-2018).

Πηγή: SoER 2019

Σχήμα 31: Αριθμός ειδών ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος της MED με καταγεγραμμένες απειλές ανά ομάδα ειδών (2013-2018)

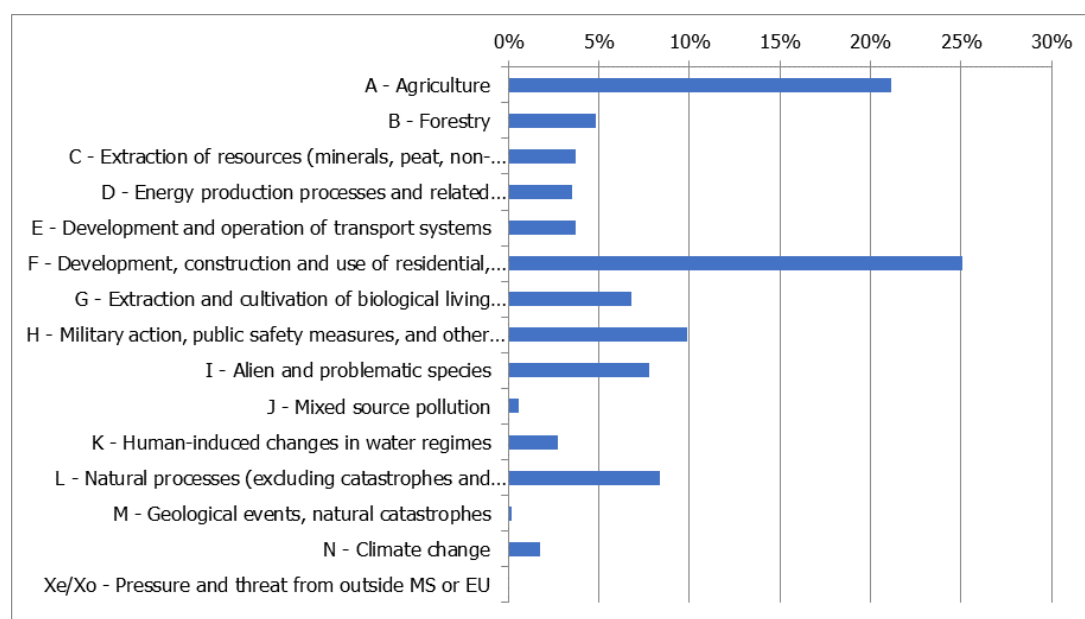
Η ορθιθοπανίδα ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος απειλείται λιγότερο από τα είδη. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της περιόδου αναφοράς 2013-2018 για τις βραχυπρόθεσμες τάσεις, το 58,7% των ειδών ορθιθοπανίδας που αναπαράγονται ή/και διαχειμάζουν στην Ελλάδα έχει σταθερή τάση, το 18,1% έχει αυξητική τάση και μόνο το 7,5% πτωτική τάση. Όσον αφορά τις μακροπρόθεσμες τάσεις, το 32,5% των ειδών ορθιθοπανίδας καταγράφονται με σταθερή τάση, το 18,7% έχει αυξητική τάση, ενώ το ποσοστό των ειδών ορθιθοπανίδας με πτωτική τάση είναι 9,6% (αυξημένο κατά 2,1% σε σχέση με το βραχυπρόθεσμο τάση). Άγνωστες βραχυπρόθεσμες τάσεις καταγράφονται για το 14,8% των ειδών ορθιθοπανίδας, ενώ οι μακροπρόθεσμες τάσεις παραμένουν άγνωστες για το 38,9% των ειδών ορθιθοπανίδας (SoER 2019).

Πηγή: SoER 2019

Σχήμα 32: Κατάσταση διατήρησης και τάσεις της ορθιθοπανίδας ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος (2013-2018)

Οι πιέσεις και οι απειλές υψηλών επιπτώσεων των ειδών ορθιθοπανίδας ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος αναφέρθηκαν κυρίως σε ποσοστό περίπου 42%. Οι κύριες πιέσεις που επηρεάζουν τα περισσότερα είδη ορθιθοπανίδας είναι η «ανάπτυξη, κατασκευή και χρήση οικιστικών, εμπορικών, βιομηχανικών και ψυχαγωγικών υποδομών και περιοχών» και η «γεωργία», που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης απειλών υψηλής έντασης (SoER 2019).

Πηγή: SoER 2019

Σχήμα 33: Συχνότητα εμφάνισης απειλών υψηλής έντασης στα είδη ορθιθοπανίδας ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος (2013-2018)

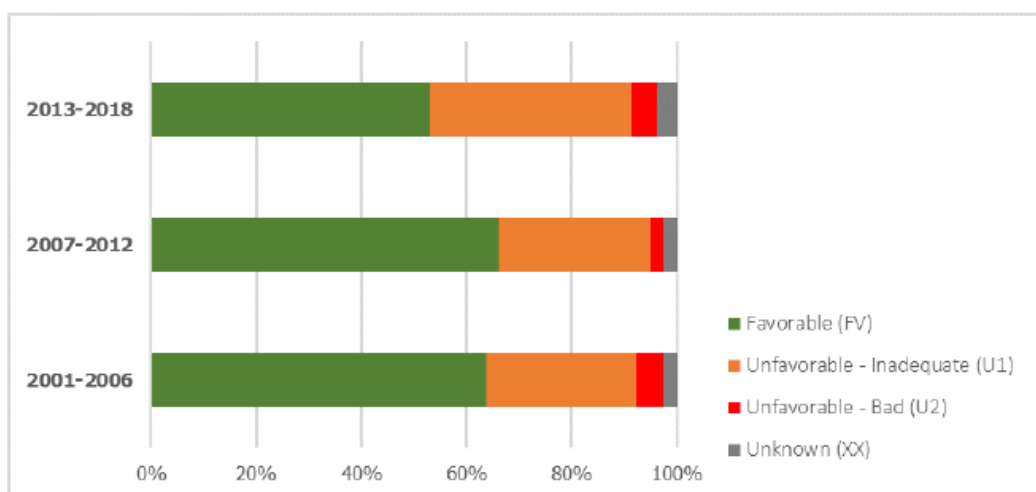
Οικότοποι ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος

Στην Ελλάδα υπάρχουν 89 τύποι οικοτόπων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος την περίοδο αναφοράς 2013-2018, οι οποίοι χωρίζονται σε εννέα κατηγορίες βάσει του Παραρτήματος I της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Η κατηγορία «Δάση» περιλαμβάνει τους περισσότερους τύπους οικοτόπων (31,5%) και ακολουθούν οι κατηγορίες «Παράκτιοι και αλοφυτικοί βιότοποι» (16,9%), «Φυσικοί και ημιφυσικοί σχηματισμοί χόρτου» (11,2%) και «Οικότοποι γλυκού νερού» (10,1). Από τους 89 τύπους οικοτόπων, οι 81 ανήκουν στη Μεσογειακή Βιογεωγραφική Περιοχή (MED).

Η κατάσταση διατήρησης των οικοτόπων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος στην περιοχή MED παρουσιάζει μείωση τα τελευταία χρόνια, αλλά εξακολουθεί να έχει καλύτερη βαθμολογία από τον μέσο όρο της ΕΕ των 27. Σύμφωνα με τα τελευταία επίσημα στοιχεία βάσει της Οδηγίας για τους Οικότοπους, που καλύπτουν την περίοδο αναφοράς 2013-2018, το 53% είναι σε ικανοποιητική κατάσταση, το 43% σε μη ικανοποιητική και μόνο ένα μικρό ποσοστό (~5%) σε κακή κατάσταση.

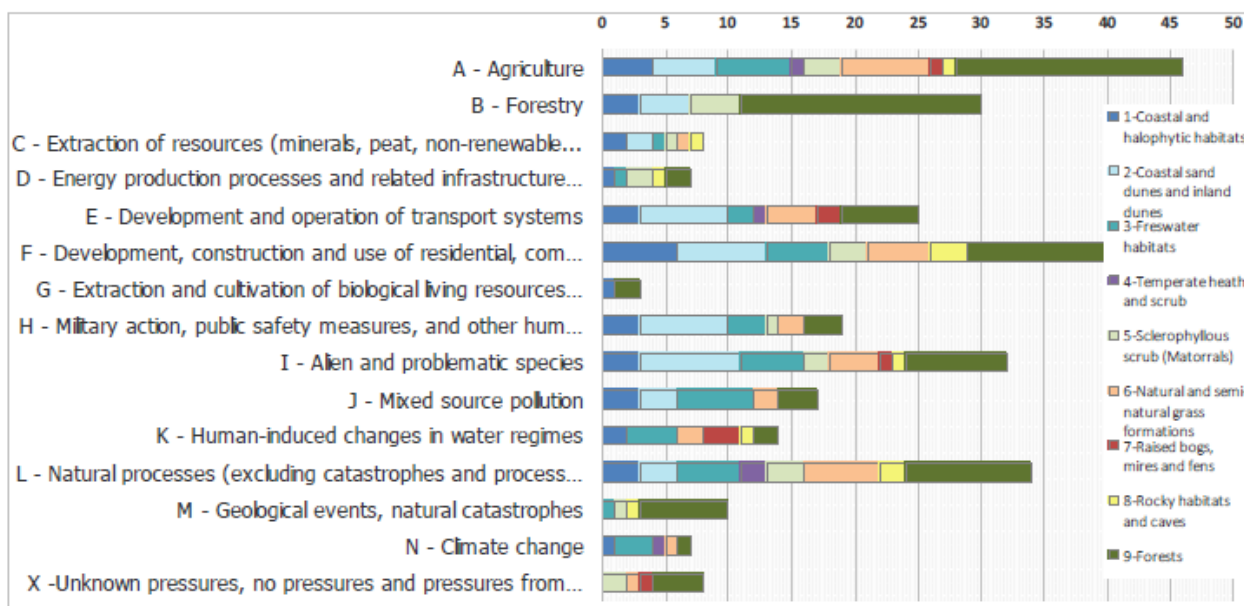
Καταγράφεται σημαντικός αριθμός πιέσεων και απειλών, οι περισσότερες από τις οποίες είναι μέτριας έντασης (~65%).

Η γεωργία, ακολουθούμενη από «ανάπτυξη, κατασκευή και χρήση οικιστικών, εμπορικών, βιομηχανικών και ψυχαγωγικών υποδομών» καταγράφονται σε 46 και 40 τύπους οικοτόπων αντίστοιχα. Αυτού του είδους οι απειλές ακολουθούνται από φυσικές διεργασίες (εξαιρουμένων των καταστροφών και των διεργασιών που προκαλούνται από την ανθρώπινη δραστηριότητα ή την κλιματική αλλαγή) (34 τύποι οικοτόπων), τα χωροκατακτητικά ξένα είδη (32 τύποι οικοτόπων) και η δασοκομία (30 τύποι οικοτόπων). Δεν καταγράφηκε απειλή σε 8 από τους 89 τύπους οικοτόπων (9%). Μεταξύ των πιέσεων και απειλών υψηλής έντασης που καταγράφονται στους οικοτόπους της περιοχής MED, η ιεραρχία των κύριων κατηγοριών με τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης πρακτικά δεν διαφοροποιείται. (SoER 2019).

Πηγή: SoER 2019

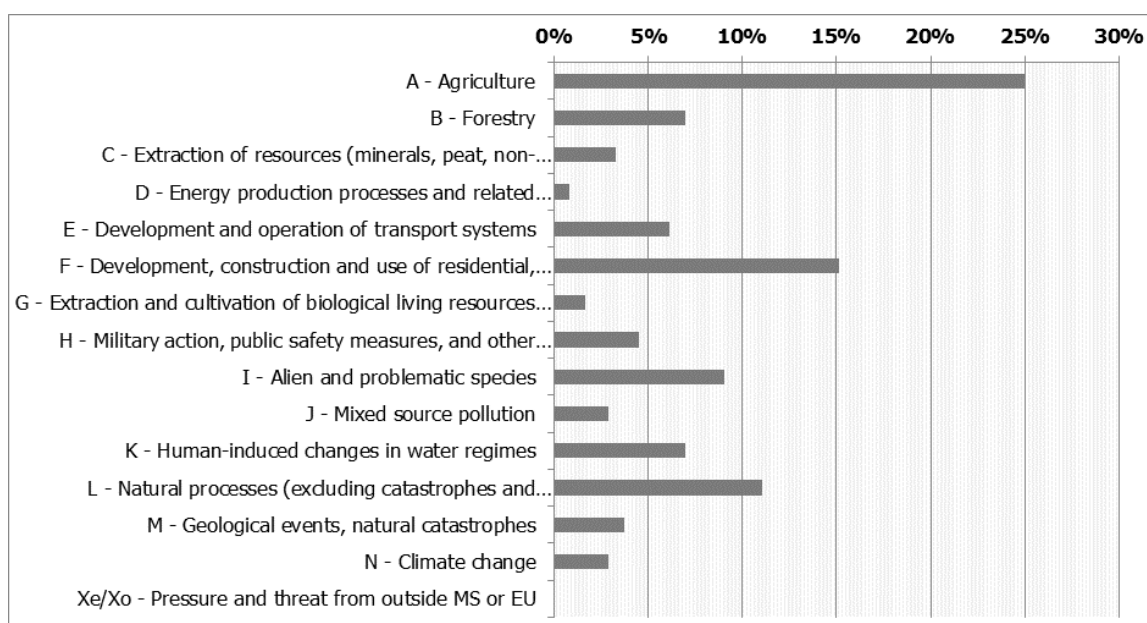
Σχήμα 34: Μεταβολή στην κατάσταση διατήρησης των οικοτόπων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος στην περιοχή MED μεταξύ των περιόδων αναφοράς

Πηγή: [SoER 2019](#)

Σχήμα 35: Αριθμός τύπων οικοτόπων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος στην περιοχή MED με καταγεγραμμένες απειλές (2013-2018)

Η κατάσταση διατήρησης των οικοτόπων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος που συνδέονται με τα αγρο-οικοσυστήματα και βοσκοτόπια (grassland habitats) βρίσκεται σε ευνοϊκή κατάσταση κατά 40%, ενώ των δασικών οικοτόπων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος κατά 68,3%. Όσον αφορά τους οικοτόπους λιβαδιών, οι πιο επίμονες κατηγορίες απειλών δεν διαφοροποιούνται από αυτές για τους οικοτόπους, με την «ανάπτυξη, κατασκευή και χρήση οικιστικών, εμπορικών, βιομηχανικών και ψυχαγωγικών υποδομών» να κατατάσσονται στην κορυφή. Από την άλλη πλευρά, η πιο σημαντική απειλή υψηλών επιπτώσεων στους δασικούς οικοτόπους είναι η «δασοκομία», ακολουθούμενη από την «κλιματική αλλαγή» και την «εξόρυξη και καλλιέργεια βιολογικών έμβιων πόρων (εκτός από τη γεωργία και τη δασοκομία), ([EEA Dashboard για τη βιοποικιλότητα](#)).

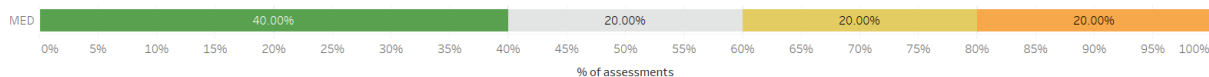

Πηγή: [SoER 2019](#)

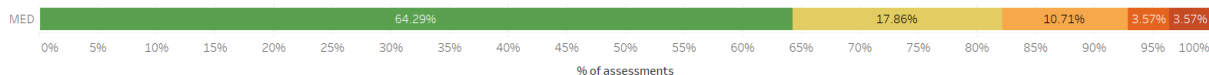
Σχήμα 36: Συχνότητα (από κοινού) υψηλής έντασης πιέσεων και απειλών που καταγράφονται σε οικοτόπους Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος της περιοχής MED (2013-2018)

Habitat - conservation status and trend in conservation status

(Member State(s): GR, Region(s): MED, Habitat group(s): Grasslands)

(Member State(s): GR, Region(s): MED, Habitat group(s): Forests)

Note: The unit shown (number of assessments) refers to single assessments made by a Member State in one biogeographical region. Therefore, one species or habitat type that occurs in more than one biogeographical regions in one Member State can have more than one assessment.

Conservation status & trend

FV - Favourable	■
XX - Unknown	■
U1 Improving	■
U1 stable/unknown	■
U1 decreasing	■
U2 improving	■
U2 stable/unknown	■
U2 decreasing	■
Not applicable/not reported	■

Πηγή: EEA, National Dashboard, Οδηγία για τους οικοτόπους – Άρθρο 17

Σχήμα 37: Κατάσταση διατήρησης και τάσεις για λιβαδικούς και δασικούς οικοτόπους Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος στην περιοχή MED (2013-2018)

6.2.3.3 Εθνικά προστατευόμενες περιοχές

Η Ελλάδα έχει χτίσει σταδιακά ένα ισχυρό θεσμικό πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση της φύσης, υιοθετώντας τις Διεθνείς Συμβάσεις (από το 1974) και τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες (από το 1983) και εμπλουτίζοντας τις με εθνική νομοθεσία για τη διατήρηση της φύσης (από τη δεκαετία του 1930) και μια σειρά εθνικών περιβαλλοντικών νόμων προστασίας (από τη δεκαετία του 1950). Όλα τα δάση και οι δασικές εκτάσεις προστατεύονται από το ελληνικό Σύνταγμα, ακολουθούμενο από συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο για την προστασία και την εκμετάλλευσή τους ([SoER 2018](#) & [VNR 2018](#)).

Η κήρυξη των προστατευόμενων περιοχών στις διάφορες κατηγορίες προστασίας στην Ελλάδα βασίστηκε, έως το 1986, σε διατάξεις κυρίως του Δασικού Κώδικα. Ειδικότερα, οι Εθνικοί Δρυμοί, τα Αισθητικά Δάση και τα Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης προβλέπονται από το Ν. 996/1971 που αποτελεί μέρος του Ν. 86/1969 «Περί Δασικού Κώδικος». Τα Καταφύγια Άγριας Ζωής, οι Ελεγχόμενες Κυνηγετικές Περιοχές και τα Εκτροφεία θηραμάτων προβλέπονται από τον Ν. 177/75, όπως αυτός τροποποιήθηκε από τον Ν. 2637/1998. Το 2011, ο Ν. 3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/31-03-2011) θέσπισε το Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών, το οποίο περιλαμβάνει τις εξής κατηγορίες:

- περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης,
- περιοχές προστασίας της φύσης,
- φυσικά πάρκα (εθνικά ή περιφερειακά πάρκα),
- περιοχές προστασίας οικοτόπων και ειδών: Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ) & Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) (που αποτελούν τις περιοχές Natura 2000) καθώς και τα Καταφύγια άγριας ζωής
- προστατευόμενα τοπία και στοιχεία τοπίου ή προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί.

Πίνακας 3: Εθνικά προστατευόμενες περιοχές

Εθνικά Προστατευόμενες Περιοχές	Κατ (3)	Έτος (4)	Αρ (5)	Έκταση (km ²) ⁽⁷⁾			
				Χερσαία	Θαλάσσια	Συνολική	% χερσαίας επιφάνειας χώρας
Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης ⁽¹⁾	A	1990	11	116	2	118	0.09%
Εθνικοί Δρυμοί (και Περιφερειακή ζώνη)	A	1938	10	768	0	768	0.58%
Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης	A	1975	51 ⁽⁶⁾	160	0	160	0.12%
Περιοχές Προστασίας της Φύσης (και Περιφερειακή ζώνη) ⁽¹⁾	A	1989	38	1967	718	2685	1.49%
Αισθητικά Δάση	A	1973	19	319	0	319	0.24%
Εκτροφεία Θηραμάτων	B	1976	21	31	0	31	0.02%
Ελεγχόμενες κυνηγετικές περιοχές	B	1975	7	1115	0	1115	0.85%
Προστατευόμενα Δάση	B	2006	3	417	0	417	0.32%
Προστατευόμενος φυσικός σχηματισμός, προστατευόμενο τοπίο και στοιχεία του τοπίου	B	1995	3	37	0	37	0.03%
Εθνικά Θαλάσσια Πάρκα (και Περιφερειακή ζώνη)	A	1990	2	182	2261	2443	0.14%
Εθνικά Πάρκα (και Περιφερειακή ζώνη)	A	1977	15	11983	872	12855	9.08%
Καταφύγια Άγριας Ζωής	A	1998	603	10574	56	10630	8.01%
Άλλα ⁽²⁾	A	1992	41	4461	2065	6526	3.38%

[1] Εντός και εκτός Εθνικών και Θαλάσσιων Πάρκων.

[2] Υπό τον χαρακτηρισμό «Άλλα» αναφέρονται οι προστατευόμενες περιοχές που δεν τους έχει αποδοθεί κάποιος από τους λοιπούς χαρακτηρισμούς του Ν. 1650/1986 ή της δασικής νομοθεσίας. Πρόκειται για ζώνες προστασίας εντός Εθνικών Πάρκων ή Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου ή για ζώνες που έχουν χαρακτηριστεί με ΚΥΑ μέτρων προδιασφάλισης.

[3] Κατ: Κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών: A = για την προστασία πανίδας, χλωρίδας, τύπων οικοτόπων και τοπίων, B = κυρίως δασικές διατάξεις που παρέχουν επαρκή προστασία για τη διατήρηση της πανίδας, τη χλωρίδας και των τύπων οικοτόπων.

[4] Έτος ένταξης της πρώτης περιοχής στην κατηγορία.

[5] Αρ: Αριθμός Προστατευόμενων Περιοχών.

[6] Πρόκειται για 9 περιοχές και 42 σημειακά ιστορικά δέντρα και αλσύλλια.

[7] Στις αναφερόμενες εκτάσεις δεν έχουν εξαιρεθεί οι αλληλεπικαλύψεις.

Πηγή: [SoER 2019](#)

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του 2018, οι εθνικά χαρακτηρισμένες προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα, εξαιρουμένου του δικτύου Natura 2000 (SACs και SPAs) και μετά την αφαίρεση των επικαλύψεων, καλύπτουν περίπου το 17,7% της χερσαίας έκτασης της χώρας και ανέρχονται στο 34,8% με τη συμπερίληψη δικτύου Natura 2000, πολύ πάνω από αυτό του 26% στην ΕΕ ([EEA](#), Nationally designated areas - CDDA).

Σημειώνεται ότι εκτός από την εθνική νομοθεσία, σημαντικά εργαλεία για την προστασία της βιοποικιλότητας στη χώρα αποτελούν και οι νόμοι που κυρώνουν διεθνείς συμβάσεις (βλ. **Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**). Τέτοιες διεθνείς συμβάσεις είναι η Σύμβαση της Βέρνης, της Βόννης, η Βαρκελώνη και η Σύμβαση Ramsar. Δέκα υγράτοποι και λίμνες διεθνούς

σημασίας έχουν χαρακτηριστεί βάσει της Σύμβασης Ραμσάρ. Εννέα προστατευόμενες περιοχές (εκ των οποίων οι έξι είναι δασικά οικοσυστήματα) έχουν χαρακτηριστεί βάσει της Σύμβασης της Βαρκελώνης.

Όσον αφορά τα πάρκα που έχουν χαρακτηριστεί ως Παγκόσμια Γεωπάρκα της UNESCO, και σύμφωνα με στοιχεία του 2018, υπάρχουν πέντε γεωπάρκα στην Ελλάδα, συνολικής έκτασης 5294,35 km². Συνολικά, περιέχουν 335 γεωτόπους, δηλαδή θέσεις με ιδιαίτερους γεωμορφολογικούς, γεωλογικούς, τεκτονικούς και παλαιοντολογικούς σχηματισμούς, γεωπολιτιστική κληρονομιά και αξιοσημείωτη φυσική ομορφιά. Ένα αξιοσημείωτο ποσοστό των Ελληνικών Γεωπάρκων (44,43%) περιλαμβάνει περιοχές που έχουν επίσης χαρακτηριστεί ως τοποθεσίες Natura 2000, αναδεικνύοντας τη σύνθετη γεωλογική, οικολογική και πολιτιστική αξία αυτών των περιοχών.

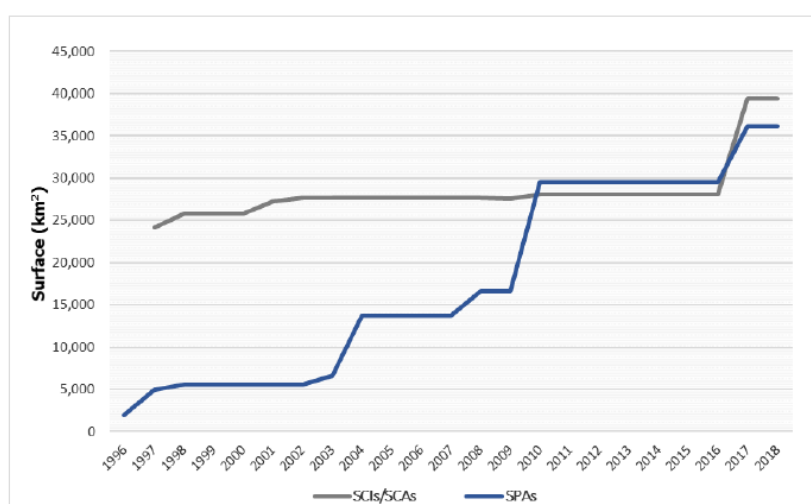
Περιοχές δικτύου Natura 2000

Οι περιοχές του Ευρωπαϊκού Δικτύου Προστατευόμενων Περιοχών «Natura 2000» είναι:

α) «Τόποι Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ)», όπως ορίζονται στην Οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Οι τύποι οικοτόπων και τα είδη των παραρτημάτων I και II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ λαμβάνονται υπόψη από τον καθορισμό των ΤΚΣ, καθώς και τα κριτήρια του παραρτήματος III. Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να κηρύξουν αυτές τις τοποθεσίες ως «Ειδικές Περιοχές Διατήρησης (ΕΖΔ)» εντός έξι ετών το πολύ και να καθορίσουν προτεραιότητες για τη διατήρηση σε ευνοϊκή κατάσταση των τύπων οικοτόπων και των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος εντός αυτών των τόπων.

β) «Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)», όπως αυτές ορίζονται στην Οδηγία 79/409/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των άγριων πτηνών».

Το 2017, το δίκτυο Natura 2000 επεκτάθηκε σε συνολικά 446 τοποθεσίες, προσθέτοντας 32 νέες τοποθεσίες και προσαρμόζοντας 63 υπάρχουσες τοποθεσίες. Κατά την περίοδο 2010-2016 δεν καταγράφεται καμία ουσιαστική μεταβολή, ενώ το 2017 σημειώνεται σημαντική αύξηση στην περιοχή των ΤΚΣ/ΕΔΕ και των χώρων ΖΕΠ, κατά 40% και 22% αντίστοιχα (SoER 2019). Δεν καταγράφονται αλλαγές μεταξύ 2017 και 2019, με την επίγεια περιοχή του δικτύου Natura 2000 να καλύπτει το 27,3% της χερσαίας έκτασης της χώρας, ενώ η αντίστοιχη στην ΕΕ είναι πολύ χαμηλότερη, καλύπτοντας το 18,5% της χερσαίας έκτασης της ΕΕ27 (EEA, βαρόμετρο Natura 2000).

* Overlaps between SCIs/SCAs and SPAs were not deducted

Πηγή: SoER 2019

Σχήμα 38: Έκταση περιοχών δικτύου Natura 2000 (1996-2018)

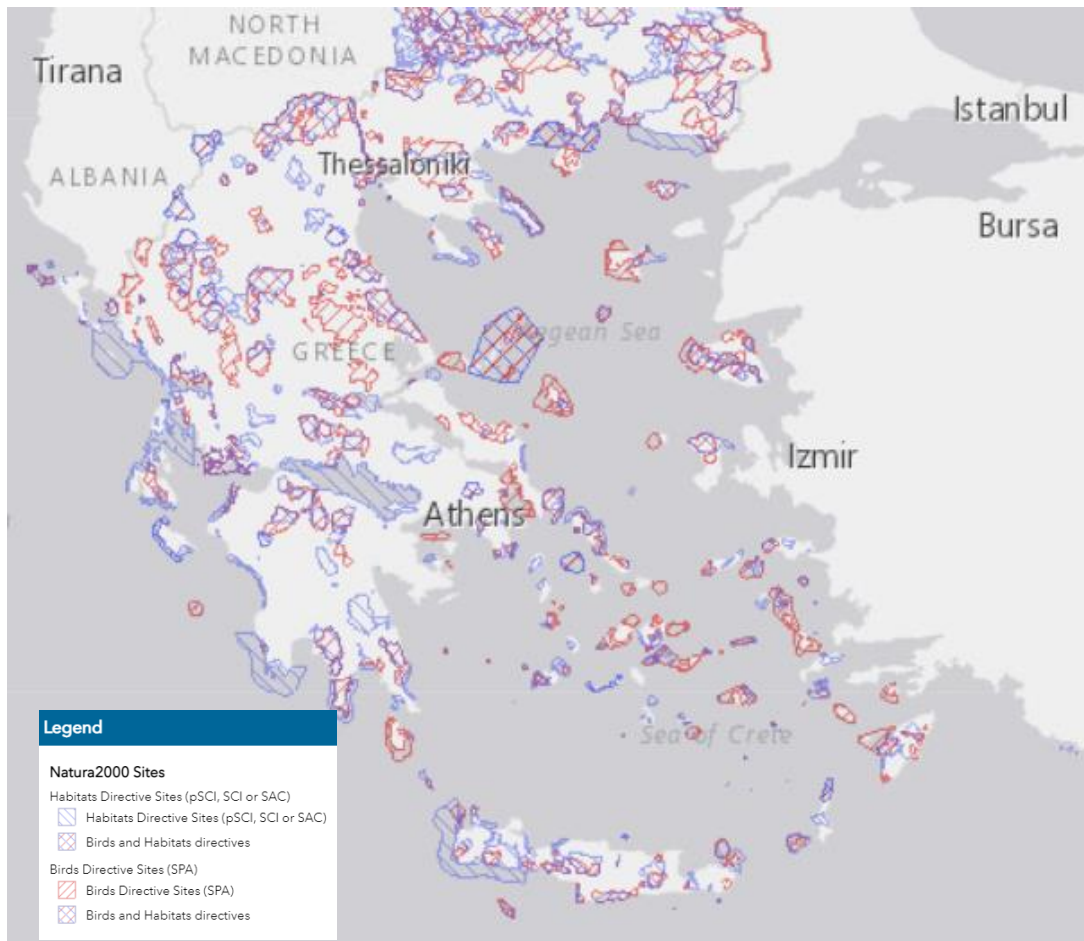
Πίνακας 4: Αριθμός και έκταση περιοχών Natura 2000 το 2019

Δίκτυο Natura 2000	SCI/SAC	SPA	Natura 2000
Αριθμός τοποθεσιών	265	207	446
Χερσαία Περιοχή (km ²)	21912	27761	35982
Θαλάσσια περιοχή (km ²)	17528	10764	22796
Σύνολο έκτασης (km ²)	39440	38525	58778
Αναλογία της έκτασης της χώρας	16,6%	21,0%	27,3%

Πηγή: [Βαρόμετρο Natura 2000](#)

Το μερίδιο των γεωργικών εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των φυσικών λιβαδιών) στις περιοχές Natura 2000 είναι περίπου 18,7% (11,2% στην ΕΕ27), ενώ το μερίδιο των δασικών εκτάσεων είναι 40% (31% στην ΕΕ27), (DG AGRI, [C34](#)). Το αντίστοιχο μερίδιο σε περιφερειακό επίπεδο υπογραμμίζει την άνιση κατανομή των γεωργικών εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των φυσικών λιβαδιών) στο Natura 2000 σε όλες τις περιφέρειες, που κυμαίνεται από 4,6 έως 33,7%, ενώ το μερίδιο για δασικές εκτάσεις (συμπεριλαμβανομένης της μεταβατικής δασικής έκτασης-θάμνων) στο Natura 2000 κυμαίνεται από 18,7 στο 68,5%.

Για τη διαχείριση των περιοχών Natura 2000, ο Νόμος 4519/2018 (ΦΕΚ 25/Β/20-02-2018) διασφαλίζει ότι όλες οι περιοχές έχουν υπεύθυνο φορέα διαχείρισης. Ωστόσο, λίγες προστατευόμενες περιοχές έχουν σχέδια διαχείρισης. Κορυφαία κρίνεται η ολοκλήρωση των σχεδίων διαχείρισης όλων των προστατευόμενων περιοχών με νομική ισχύ και επαρκείς πόρους για υλοποίηση, η οποία αναμένεται να ολοκληρωθεί έως το 2022. Με τον πρόσφατο Νόμο 4685/2020 (ΦΕΚ 92/Α/07-05-2020), η διαδικασία αναμένεται να επιταχυνθεί. Έχει συσταθεί ένας ενιαίος φορέας με την ονομασία Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής («ΟΦΥΠΕΚΑ»), ο οποίος είναι υπεύθυνος για την εφαρμογή της πολιτικής που έχει ορίσει το ΥΠΕΝ για τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα, για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και για την προώθηση και εφαρμογή βιώσιμων περιοχών. αναπτυξιακές δράσεις. Σύμφωνα με το άρθρο 44 του Νόμου, Οι προστατευόμενες περιοχές κατηγοριοποιούνται σε ζώνες σύμφωνα με τους κύριους διαχειριστικούς τους στόχους. Επιπλέον, με την Υπουργική Απόφαση 30339/982/2021 (ΦΕΚ 1375/Β/7-4-2021) έχουν τεθεί εθνικοί στόχοι για την κατάσταση διατήρησης προστατευόμενων οικοτόπων και ειδών που πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση των Σχεδίων διαχείρισης Natura 2000 και η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης για έργα και δραστηριότητες σε περιοχές Natura 2000.

Σχήμα 39: Δίκτυο Natura 2000 στην Ελλάδα

Πηγή: ΕΕΑ, [Natura 2000 network viewer](#)

Πίνακας 5: Μερίδιο γεωργικών και δασικών εκτάσεων εντός περιοχών Natura 2000 σε περιφερειακό επίπεδο

Περιφέρεια	Χρησιμοποιούμενη γεωργική γη εντός Natura 2000		Δασική έκταση εντός Natura 2000	
	Γεωργική έκταση	Γεωργική έκταση (συμπεριλαμβανομένων των φυσικών βοσκοτόπων)	Δασική έκταση	Δασική έκταση (συμπεριλαμβανομένης της μεταβατικής δασικής έκτασης και θαμνότοπων)
Αττική	4.2	4.6	29.9	23.8
Βόρειο Αιγαίο	19.7	33.7	59,9	52.4
Νότιο Αιγαίο	23.0	32.9	60.4	46.1
Κρήτη	10.4	20.7	67,0	68,5
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	17.5	19.6	45.2	44.3
Κεντρική Μακεδονία	18.7	20.2	55,8	52,9
Δυτική Μακεδονία	4.8	10.8	18.9	18.7
Ήπειρος	16.7	27.1	42.0	43.1
Θεσσαλία	25.0	27.2	53.4	50.4
Ιωνία Νησιά	6.4	9.4	34.0	34.3
Δυτική Ελλάδα	7.0	9.4	23.0	24.0
Στερεά Ελλάδα	9.2	13.7	22.5	24.1
Πελοπόννησος	9.6	11.3	36.2	32.8
Ελλάδα	14.3	18.7	40,0	38.4

Πηγή: DG AGRI, CAP Context Indicators, C34

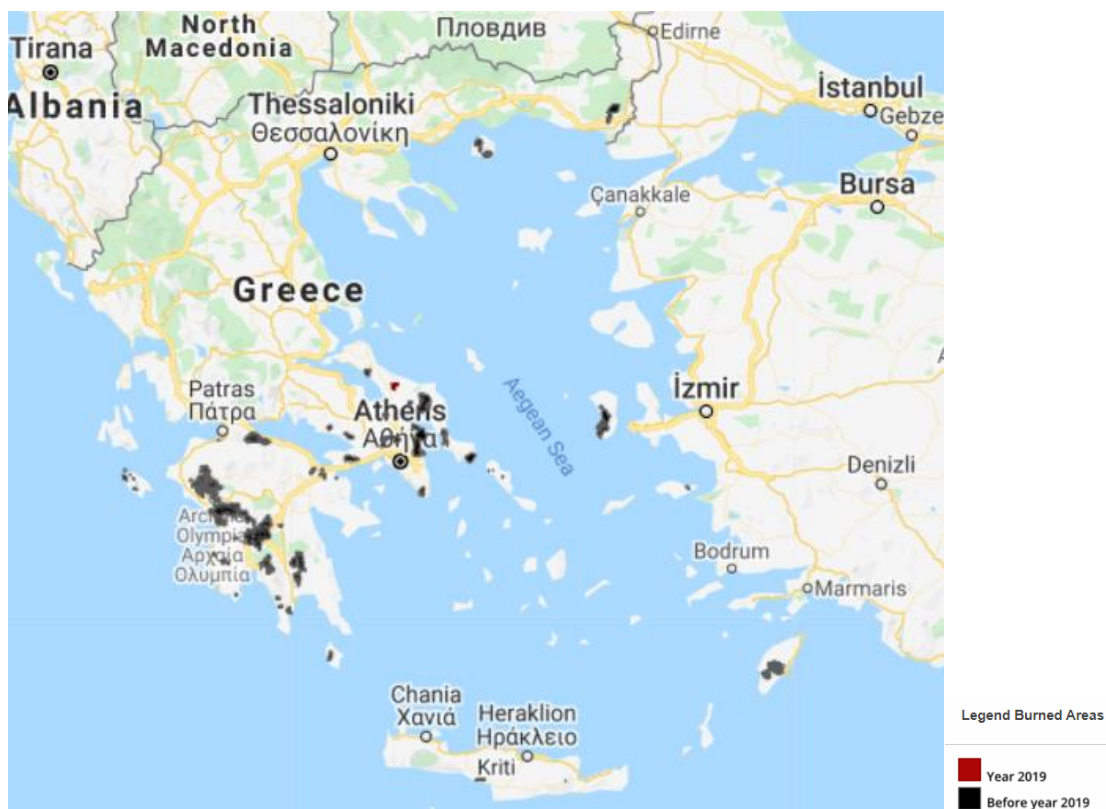
6.2.3.4 Δάση

Εκτός από τις διατάξεις της Οδηγίας για τους Οικοτόπους για δασικούς οικοτόπους ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος και τις δασικές περιοχές που υπάγονται σε περιοχές Natura 2000, τα δάση και οι δασικές εκτάσεις διαχειρίζονται από τις Δασικές Υπηρεσίες μέσω της εφαρμογής δασοδιαχειριστικών σχεδίων με στόχο τη διασφάλιση της διατήρησης και προστασίας τους. Οι ενημερωμένες τεχνικές προδιαγραφές τους δίνουν έμφαση στον πολυλειτουργικό ρόλο των δασών, λαμβάνοντας υπόψη τις οικοσυστημικές υπηρεσίες και τα ειδικά προστατευτικά μέτρα για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας κατά τις δασοκομικές εργασίες και τις εργασίες συγκομιδής. Επιπλέον, τόσο το ετήσιο εθνικό πρόγραμμα δασοπροστασίας όσο και το ετήσιο πρόγραμμα παράνομης υλοτομίας διασφαλίζουν την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων. Το 2018 εγκρίθηκε στην Ελλάδα Εθνική Δασική Στρατηγική (ΕΔΔ) (Υπουργική Απόφαση 170195/758/2018, ΦΕΚ 5351/Β) που θέτει τις αρχές και τις κατευθύνσεις της δασικής πολιτικής για την περίοδο 2018-2038, συμπεριλαμβανομένων των συγκεκριμένων στόχων και των μέσων εφαρμογής της. Η δασική χαρτογράφηση, ένα σημαντικό μέσο παρακολούθησης και προστασίας των ελληνικών δασών, έχει σχεδόν ολοκληρωθεί, αν και με καθυστερήσεις στην επικύρωσή τους. Λεπτομερείς πληροφορίες για την πρόοδο ανάρτησης και επικύρωσης των δασικών χαρτών είναι διαθέσιμες στην [ιστοσελίδα του Εθνικού Κτηματολογίου](#).

Υπογραμμίζεται με το παρόν ότι οι πυρκαγιές σε δασικές εκτάσεις και γενικά τοπία αποτελούν άλλη μια απειλή για τη βιοποικιλότητα. Όπως φαίνεται στο **Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**, οι καμένες εκτάσεις έως το 2019 κατανέμονται κυρίως σε περιοχές της Αττικής και της Πελοποννήσου, συμπεριλαμβανομένης της Εύβοιας και διαφόρων ελληνικών νησιών. Σύμφωνα με την [Έκθεση του GFMC για το 2019](#), το 98% των πυρκαγιών σχετίζονται με ανθρώπινα αίτια, από τα οποία οι γεωργικές πρακτικές διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο. Όσον αφορά τους λόγους επιδείνωσης του προβλήματος, η αύξηση της συσσώρευσης και η συνέχεια της καύσιμης βλάστησης (καύσιμα πυρκαγιάς) ως συνέπεια της εγκατάλειψης της εντατικής χρήσης γης στην ύπαιθρο και της έλλειψης

διαχείρισης των δασών λόγω περιορισμένης διαθεσιμότητας κονδυλίων. και θεσμική δύναμη, είναι κρίσιμης σημασίας.

Τον Νοέμβριο του 2020, μετά την ολοκλήρωση μελέτης για τον προσδιορισμό και την ιεράρχηση των αναδασωτικών αναγκών της χώρας, το Υπουργείο ΥΠΕΝ παρουσίασε στο Υπουργικό Συμβούλιο το Εθνικό Σχέδιο Αναδάσωσης, καθορίζοντας το πλαίσιο οργάνωσης και τις δράσεις που πρέπει να υλοποιηθούν. για την αποκατάσταση δασικών εκτάσεων έως το 2030. Προβλέπει συγκεκριμένα την αναδάσωση και αναδάσωση συνολικής έκτασης 500.000 στρεμμάτων που έχουν καεί, αποψιλωθεί ή υποβαθμιστεί και θα εμπλουτίσει τη χώρα με 30 εκατομμύρια πιστοποιημένα δέντρα.

Πηγή: WWF, [Οικοσκοπέιο](#)

Σχήμα 40: Καμένες εκτάσεις στην Ελλάδα

6.2.3.5 Οικοσυστημικές υπηρεσίες

Σύμφωνα με την προηγούμενη Στρατηγική της ΕΕ για τη Βιοποικιλότητα 2020 για χαρτογράφηση και αξιολόγηση της κατάστασης των οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών τους (MAES) στην επικράτεια της χώρας, η Ελλάδα έχει ξεκινήσει τις απαραίτητες προπαρασκευαστικές ενέργειες από το 2014. Το Ευρωπαϊκό έργο [LIFE-IP 4 NATURA](#) (LIFE16 IPE/GR/000002), που ξεκίνησε το 2017 και συντονίστηκε από το ΥΠΕΝ, μετά την ανάπτυξη τεχνικο-μεθοδολογικού οδηγού για τον προσδιορισμό και την αξιολόγηση των τύπων οικοσυστημάτων στην Ελλάδα και των υπηρεσιών οικοσυστήματος τους το 2019, προχώρησε στον εντοπισμό, καταγραφή και χαρτογράφηση των κύριων υπηρεσιών οικοσυστήματος σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο το 2020.

Συλλέχθηκαν δεδομένα από επίσημους φορείς και πόρους για τις κύριες κατηγορίες υπηρεσιών οικοσυστήματος (π.χ. Προμήθεια, Ρύθμιση και συντήρηση, Πολιτιστικές). Για την κατηγοριοποίηση των δεδομένων που συλλέχθηκαν χρησιμοποιήθηκαν οι κύριες κατηγορίες του Εθνικού Συνόλου

Δεικτών Υπηρεσιών Οικοσυστήματος, δηλαδή: Βιοποικιλότητα, Ποιότητα Περιβάλλοντος, Τρόφιμα, υλικά και ενέργεια, Δασοκομία, Αναψυχή, Υδατικοί πόροι. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης τόνισαν τομείς όπου α) παρατηρείται ταυτόχρονη εμφάνιση δεδομένων για τις διάφορες κατηγορίες υπηρεσιών οικοσυστήματος και β) είναι εμφανή τα κενά δεδομένων. Κατά συνέπεια, έχει δημιουργηθεί μια σειρά σχετικών θεματικών χαρτών, οι οποίοι αποτελούν τη βάση για την επιλογή και τον εντοπισμό περιοχών όπου απαιτείται περαιτέρω έρευνα και ιεράρχηση για την εφαρμογή του MAES. Αποτελούν τη βάση για περαιτέρω έρευνα και την επικοινωνία των μέχρι τώρα αποτελεσμάτων προς τα κέντρα λήψης αποφάσεων και πολιτικής. Αυτοί οι χάρτες συμβάλλουν επίσης και υποστηρίζουν τις προσπάθειες για την εφαρμογή εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη. Επιπρόσθετα, έχει πραγματοποιηθεί η σύνταξη χάρτη τύπων οικοσυστημάτων της Ελλάδας εντός και εκτός των ΕΖΔ Natura 2000. Έχει επίσης αναπτυχθεί ειδικός ιστότοπος (maes.gr) για την καταχώριση δεδομένων για το MAES στην Ελλάδα, δομημένος σε τρεις θεματικές ενότητες: τύπους οικοσυστημάτων, κατάσταση οικοσυστήματος και οικοσυστημικές υπηρεσίες. Ενώ τα σχετικά δεδομένα δεν είναι ακόμη διαθέσιμα, αποτελούν τη βάση για περαιτέρω έρευνα και την επικοινωνία των μέχρι τώρα αποτελεσμάτων προς τα κέντρα λήψης αποφάσεων και πολιτικής. Αυτοί οι χάρτες συμβάλλουν επίσης και υποστηρίζουν τις προσπάθειες για την εφαρμογή εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη. Επιπρόσθετα, έχει πραγματοποιηθεί η σύνταξη χάρτη τύπων οικοσυστημάτων της Ελλάδας εντός και εκτός των ΕΖΔ Natura 2000. Έχει επίσης αναπτυχθεί ειδικός ιστότοπος (maes.gr) για την καταχώριση δεδομένων για το MAES στην Ελλάδα, δομημένος σε τρεις θεματικές ενότητες, τύπους οικοσυστημάτων, κατάσταση οικοσυστήματος και οικοσυστημικές υπηρεσίες, ενώ τα σχετικά δεδομένα δεν είναι ακόμη διαθέσιμα. έχει πραγματοποιηθεί η σύνταξη χάρτη τύπων οικοσυστημάτων της Ελλάδας εντός και εκτός των ΕΔΕ Natura 2000. Έχει επίσης αναπτυχθεί ειδικός ιστότοπος (maes.gr) για την καταχώριση δεδομένων για το MAES στην Ελλάδα, δομημένος σε τρεις θεματικές ενότητες, τύπους οικοσυστημάτων, κατάσταση οικοσυστήματος και οικοσυστημικές υπηρεσίες, ενώ τα σχετικά δεδομένα δεν είναι ακόμη διαθέσιμα.

Σημειώνεται επίσης ότι ενώ οι οικοσυστημικές υπηρεσίες συζητούνται στην Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα ως μέρος των υποχρεώσεων της Ελλάδας βάσει της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα, αυτό δεν έχει μεταφραστεί σε διατομεακά ρυθμιστικά και θεσμικά πλαίσια μέχρι σήμερα (ΟΟΣΑ, 2020).

6.2.3.6 Βιοποικιλότητα και γεωργία

Η ενσωμάτωση της βιοποικιλότητας στη γεωργία γίνεται κυρίως από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2014-2020, μέσω της βιολογικής γεωργίας και των μέτρων προστασίας που σχετίζονται με τη βιοποικιλότητα.

Αν και δεν υπάρχουν ποσοτικοί εθνικοί στόχοι, η βιολογική γεωργία αυξήθηκε από 7% σε 9,3% μεταξύ 2005 και 2018, με μέσο όρο της ΕΕ των 27 8% το 2018, αλλά ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης είναι χαμηλός στο 1,1% για την περίοδο 2012-2018. ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος της ΕΕ είναι 5,4% (DG AGRI, C19). Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2018, η έκταση που μετατράπηκε πλήρως σε βιολογική γεωργία είναι 64,3%, ενώ η υπό μετατροπή σε βιολογική γεωργία είναι το 35,7% της συνολικής έκτασης βιολογικής γεωργίας. Οι περιοχές με τις μεγαλύτερες εκτάσεις βιολογικής γεωργίας είναι η Κεντρική Μακεδονία, η Θεσσαλία και η Δυτική Μακεδονία, ακολουθούμενες από την Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη και την Κρήτη.

Το μερίδιο της γεωργικής γης με συμβάσεις διαχείρισης που υποστηρίζουν τη βιοποικιλότητα ή/και τα τοπία είναι 10,4% το 2018 (15% στην ΕΕ27), ενώ δεν υπάρχει μερίδιο δασικής γης (0,36% στην ΕΕ27) (DG AGRI, [Θεματικοί δείκτες - Βιοποικιλότητα](#)).

6.2.4 Τοπίο

Η χώρα αποτελείται από μια χερσόνησο (ηπειρωτική χώρα) που προεξέχει στη Μεσόγειο Θάλασσα, στο νοτιότερο άκρο των Βαλκανίων, και δύο μικρότερες χερσονήσους που προεξέχουν από αυτήν: τη Χαλκιδική και την Πελοπόννησο. Η ηπειρωτική χώρα έχει απόκρημνα βουνά, δάση και λίμνες, αλλά η χώρα είναι γνωστή για τα χιλιάδες νησιά που διασχίζουν το Αιγαίο Πέλαγος στα ανατολικά, τη Μεσόγειο Θάλασσα στα νότια και το Ιόνιο Πέλαγος στα δυτικά.

Τα βουνά χωρίζουν την ηπειρωτική χώρα σε μια σειρά από μικρές κατοικήσιμες κοιλάδες και πεδιάδες, καθορίζοντας την κατανομή των χωριών και των πόλεων σε όλο το τοπίο και διαμορφώνοντας μοτίβα βροχοπτώσεων και οδικά δίκτυα. Η μεγαλύτερη οροσειρά της Ελλάδας είναι η οροσειρά της Πίνδου, η νότια προέκταση των Δυναρικών Άλπεων, που αποτελεί τη ραχοκοκαλιά της ηπειρωτικής Ελλάδας, χωρίζοντας την Ήπειρο από τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία. Το ψηλότερο βουνό της χώρας είναι ο Όλυμπος, που χωρίζει επίσης τη Θεσσαλία από τη Μακεδονία. Η υψηλότερη κορυφή του υψώνεται στα 2.918 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, καθιστώντας την τη δεύτερη ψηλότερη της Βαλκανικής χερσονήσου.

Τα ελληνικά νησιά είναι διαφόρων μεγεθών, με τα μεγαλύτερα να είναι η Κρήτη, η Εύβοια, η Λέσβος και η Ρόδος. Τα νησιά του Αιγαίου χωρίζονται σε μια σειρά διαφορετικών ομάδων: του Αργοσαρωνικού, τις Κυκλάδες, τις Σποράδες, τα Δωδεκάνησα και τα νησιά του Βορείου Αιγαίου (Σάμος, Χίος, Λέσβος κ.λπ.). Τα Ιόνια νησιά αποτελούνται από επτά μεγάλα νησιά που απλώνονται στη δυτική ακτή της Ελλάδας και από άποψη κλίματος είναι πολύ πιο κοντά σε αυτό το τμήμα της ηπειρωτικής χώρας από τα νησιά του Αιγαίου.

Λόγω των μοναδικών γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών της χώρας, η Ελλάδα έχει μια πολύπλοκη ετερογένεια τοπίου. Τα βασικά χαρακτηριστικά του τοπίου είναι ο ορεινός χαρακτήρας (66% της συνολικής γης), το εκτεταμένο μήκος της ακτογραμμής (18.400 km) και ο έντονο νησιώτικος χαρακτήρας (9.800 νησιά) ([SoER 2018](#)).

Αναγνωρίζοντας τα πλεονεκτήματα του τοπίου, η Ελλάδα έχει επικυρώσει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου (N. 3827/2010, ΦΕΚ 30/A/25-02-2010), η οποία ορίζει το τοπίο ως «μία περιοχή, όπως γίνεται αντιληπτή από ανθρώπους, του οποίου ο χαρακτήρας είναι το αποτέλεσμα της δράσης και αλληλεπίδρασης των φυσικών και/ή ανθρώπινων παραγόντων» και στόχος του είναι να προωθήσει την προστασία, διαχείριση και σχεδιασμό των ευρωπαϊκών τοπίων και να οργανώσει την ευρωπαϊκή συνεργασία για τους σκοπούς αυτούς. Η διατήρηση της ποικιλότητας του τοπίου είναι επίσης ενσωματωμένη στην Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα της χώρας ως ένας από τους δεκατρείς γενικούς στόχους της.

Το 2011, ο νόμος 3937/2011 (ΦΕΚ 60/A/31-03-2011), που έχει θεσπίσει το Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών, αναγνωρίζει την ανάγκη προστασίας και διατήρησης του τοπίου, σύμφωνα με τη βιοποικιλότητα και τη φύση, προκειμένου να διασφαλίζει τις φυσικές διεργασίες, τους φυσικούς πόρους και τα οικοσυστήματα, καθώς και την ποικιλομορφία, την ιδιαιτερότητα ή τη μοναδικότητα των συστατικών τους. Δίνεται έμφαση στα προστατευόμενα στοιχεία του τοπίου ως μέρη ή συστατικά του τοπίου με ιδιαίτερη οικολογική, αισθητική και πολιτιστική αξία ή που συμβάλλουν στην προστασία των φυσικών πόρων, λόγω ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών. Στα προστατευόμενα τοπία, τα ονόματα μπορούν να δίνονται ανάλογα με τα κύρια χαρακτηριστικά τους (αισθητικό δάσος, Γεωπάρκο, αγροτικό τοπίο, αστικό τοπίο κ.λπ.), ενώ το τοπίο αναφέρεται και ως σημαντική παράμετρος για την προστασία των Φυσικών Αποθεμάτων και των

Φυσικών Πάρκων. Τα προστατευόμενα τοπία υπό τον Εθνικό Ονομασία Προστατευόμενες Περιοχές παρουσιάζονται στον **Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**12. Επίσης, γίνεται αναφορά στην κυρωτική Σύμβαση του Νόμου για το Ευρωπαϊκό Τοπίο και την εξειδίκευσή της στους στόχους της βιοποικιλότητας και της προστασίας των φυσικών τοπίων. Ο νόμος αυτός αποτελεί την κύρια προσπάθεια της Ελληνικής Πολιτείας να ενσωματώσει στη νομοθεσία τις αρχές και τα μέτρα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου.

Σημειώνεται ότι το τοπίο αναφέρεται ως ξεχωριστή παράμετρος στη χωροταξική νομοθεσία, με τη θέσπιση διατάξεων για την προστασία κάθε φυσικού, πολιτιστικού αρχιτεκτονικού στοιχείου τοπίου και την ανάδειξη διαφόρων τύπων τοπίου (π.χ. αγροτικό τοπίο, αστικό τοπίο, μικροτοπία). Τόσο τα περιφερειακά όσο και τα ειδικά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού περιλαμβάνουν το τοπίο ως παράμετρο στον χωροταξικό σχεδιασμό.

Αναφορικά με το αγροτικό τοπίο, ο Ν. 3937/2011 αναφέρεται ιδιαίτερα σε δομικά στοιχεία τοπίου για την προστασία τους στο αγροτικό τοπίο, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε στοιχεία τοπίου ανθρωπογενών χαρακτηριστικών (π.χ. παραδοσιακές καλλιέργειες, αγροικίες, μονοπάτια, πέτρινες φράχτες, πέτρινοι τοίχοι πεζούλια, βρύσες, και τα λοιπά.).

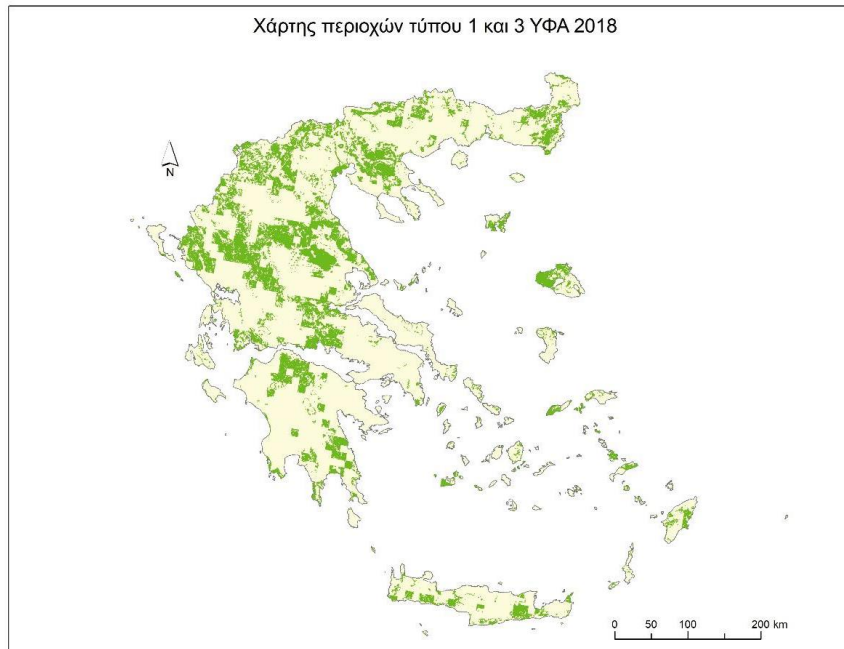
Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά του τοπίου της γεωργικής περιοχής της χώρας, το 2,8% της γεωργικής έκτασης είναι αγρανάπαυση, χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ 4,1%, ενώ το 0,2% είναι στοιχεία τοπίου, επίσης χαμηλότερο από τον μέσο όρο 0,5% της ΕΕ (SWD /2020/372).

Τα χαρακτηριστικά του αγροτικού τοπίου είναι φυσικά όρια χωραφιού διαφόρων ειδών (π.χ. φράχτες, πέτρινοι τοίχοι, μεμονωμένα δέντρα). Μια βασική δυσκολία στην καταγραφή χαρακτηριστικών του τοπίου είναι ότι δεν έχει παρακολουθηθεί συστηματικά στην ΕΕ μακροπρόθεσμα. Ο δείκτης για το μερίδιο της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης (ΧΓΕ) που καλύπτεται με χαρακτηριστικά τοπίου βρίσκεται υπό ανάπτυξη.

Μια προσπάθεια δημιουργίας μιας σαφέστερης εικόνας έχει γίνει μέσω της έννοιας της γεωργίας υψηλής φυσικής αξίας (ΥΦΑ) που αναπτύχθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1990, «Αναφέρεται στην αιτιότητα μεταξύ ορισμένων τύπων γεωργικής δραστηριότητας και των αντίστοιχων περιβαλλοντικών αποτελεσμάτων, συμπεριλαμβανομένων των υψηλών επιπέδων βιοποικιλότητας και της παρουσίας περιβαλλοντικά πολύτιμων οικοτόπων και ειδών». Το κυρίαρχο χαρακτηριστικό της καλλιέργειας ΥΦΑ είναι η διαχείριση χαμηλής έντασης, με σημαντική παρουσία ημιφυσικής βλάστησης, ιδιαίτερα εκτεταμένων λιβαδιών. Η ποικιλία της κάλυψης γης, συμπεριλαμβανομένων χαρακτηριστικών όπως λιμνούλες, φράχτες και δασικές εκτάσεις, είναι επίσης ένα χαρακτηριστικό». Οι εκτάσεις και τα χαρακτηριστικά γεωργικών εκτάσεων υψηλής φυσικής αξίας (ΥΦΑ) έχουν αναγνωριστεί ευρέως ως πολύτιμο αγαθό των ευρωπαϊκών γεωργικών τοπίων, παρέχοντας εξαιρετικά ποικίλες συνθήκες διαβίωσης για ένα ευρύ φάσμα ειδών και ως εκ τούτου συμβάλλοντας στη βιοποικιλότητα. (DG AGRI, CAP Indicator [C37](#)). Στοιχεία σχετικά με το ποσοστό του μεριδίου της εκτροφής ΥΦΑ στο σύνολο των ΧΓΕ έχουν υποβληθεί από τα κράτη μέλη στη DG AGRI στα Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2014-2020, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας. Σημειώνεται ωστόσο ότι τον Νοέμβριο του 2017 κυκλοφόρησε μια έρευνα σχετικά με τη μεθοδολογική προσέγγιση του δείκτη ΥΦΑ που τεκμηριώθηκε στο έγγραφο εργασίας «Δείκτης γεωργίας ΥΦΑ στο ΠΑΑ 2014-2020: Επισκόπηση από έρευνα – Τελική έκδοση» που συνοψίζει τις προσεγγίσεις που χρησιμοποιήθηκαν από τα κράτη μέλη. Για την Ελλάδα, το έγγραφο αναφέρει ότι οι παρεχόμενες πληροφορίες θεωρήθηκαν ανεπαρκείς.

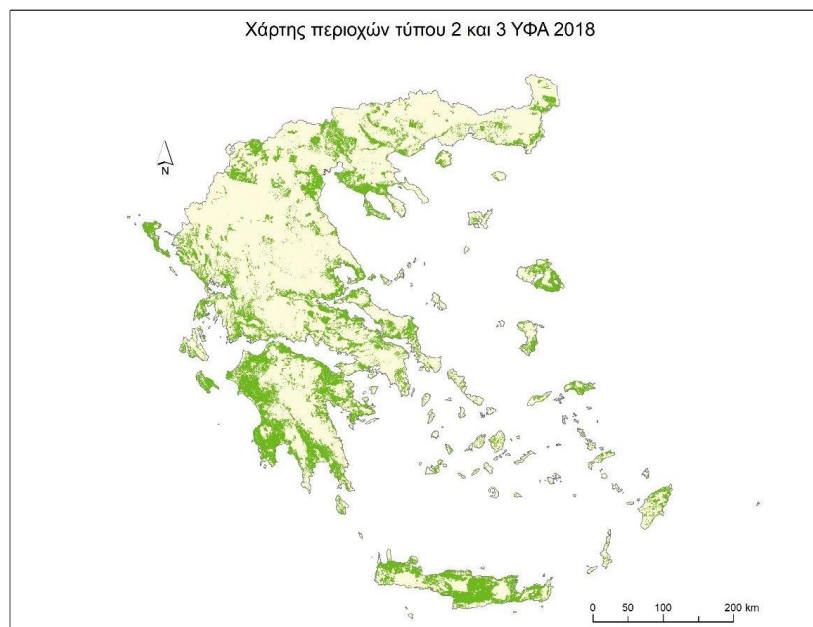
Σύμφωνα με την εκ των υστέρων μελέτη αξιολόγησης του ελληνικού ΠΑΑ 2014-2020, στην οποία παρέχονται εκτιμήσεις για τον δείκτη κοινού πλαισίου «καλλιέργεια ΥΦΑ» (C37), το 2014 υπολογίστηκε το μερίδιο των εκτάσεων καλλιέργειας ΥΦΑ στη συνολική χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση. στο 38,25%, που είναι κοντά στον μέσο όρο της ΕΕ που είναι 32,3%. Μεταξύ 2014 και 2018, παρατηρήθηκε αύξηση κατά 45,2% για τις καλλιεργούμενες εκτάσεις με ΥΦΑ (τύπου 2 και 3), ενώ

μείωση κατά 18,1% εκτιμήθηκε για τις ημιφυσικές γεωργικές εκτάσεις με ΥΦΑ (τύπου 1 και 3), που πιθανώς οφείλεται στις διαφοροποιήσεις στα χαρακτηριστικά χαρτογράφησης κάλυψης γης CORINE για το 2018. Όσον αφορά τις περιοχές με μέτρα ΠΑΑ που συμβάλλουν σε περιοχές υψηλής φυσικής αξίας, σημειώθηκε αύξηση κατά 16,6% μεταξύ 2015 και 2018. Γενικά, υπάρχει αύξηση στις περιοχές ΠΑΑ μέτρα του 2015 που εμπίπτουν στις περιοχές ΥΦΑ του 2018.

Πηγή: Μελέτη εκ των υστέρων αξιολόγησης του ΠΑΑ 2014-2020, δείκτης C37

Σχήμα 41: Περιοχές ΥΦΑ των τύπων 1 & 3 για το 2018

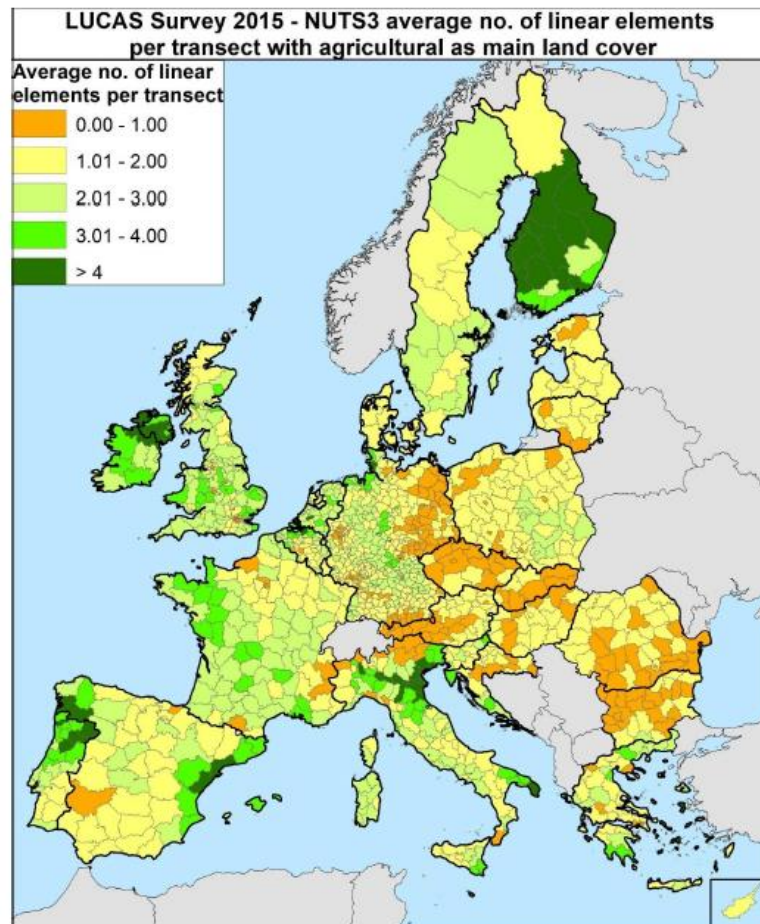

Πηγή: Μελέτη εκ των υστέρων αξιολόγησης του ΠΑΑ 2014-2020, δείκτης C37

Σχήμα 42: Περιοχές ΥΦΑ των τύπων 2 & 3 για το 2018

Μια άλλη προσπάθεια βελτίωσης των διαθέσιμων πληροφοριών για τα αγροτικά τοπία έγινε μέσω της Έρευνας Χρήσης Γης και Κάλυψης Γης (LUCAS), ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα επιτόπιων ερευνών

που χρηματοδοτείται και εκτελείται από τη Eurostat. Η έρευνα LUCAS παρέχει πληροφορίες για την παρουσία και την εξέλιξη γραμμικών στοιχείων και επιτρέπει την αξιολόγησή τους σε περιφερειακό επίπεδο. Σύμφωνα με το **Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**, χαρτογραφώντας την πυκνότητα των γραμμικών χαρακτηριστικών σε γεωργική γη για το 2015, η πυκνότητα ποικίλλει πολύ μεταξύ των περιοχών της Ελλάδας.

Πηγή: Αναλυτικό ενημερωτικό δελτίο για την Ελλάδα: Εννέα στόχοι για μια μελλοντική Κοινή Γεωργική Πολιτική, Σεπ 2019

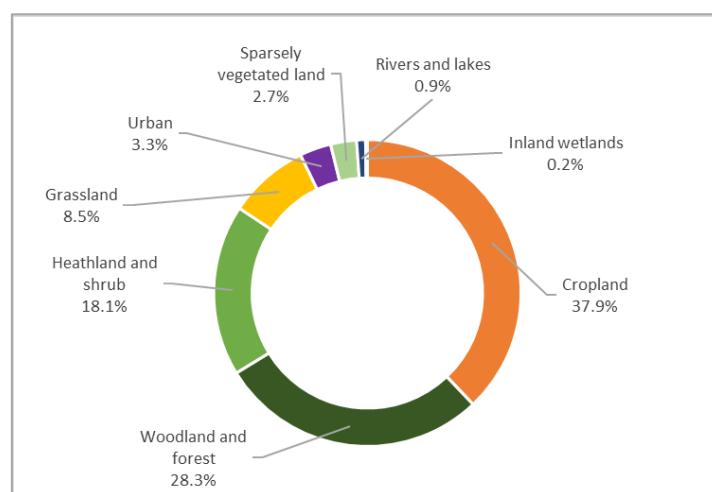
Σχήμα 43: Μέσος αριθμός γραμμικών στοιχείων στις γεωργικές εκτάσεις, έρευνα LUCAS 2015

6.2.5 Κάλυψη γης και υλικά περιουσιακά στοιχεία

Στην Ελλάδα υπάρχει πολυεπίπεδη διαχείριση του χωροταξικού σχεδιασμού και της αιεφόρου ανάπτυξης, μέσω εθνικών και περιφερειακών χωροταξικών πλαισίων και τοπικών χωροταξικών σχεδίων. Οι χρήσεις γης/χωροταξικός σχεδιασμός της χώρας διατυπώνεται από το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Αρ. 6876/4871, ΦΕΚ 128/Α/3.7.2008), το οποίο έχει 15ετή ορίζοντα εφαρμογής και το οποίο αναπτύχθηκε στο σύμφωνα με το Ν. 2742/1999 (ΦΕΚ 207/Α/07.10.1999) περί στρατηγικού χωροταξικού σχεδιασμού. Στο άρθρο 10 του νόμου, με τίτλο «Διατήρηση, προστασία, ενίσχυση του εθνικού φυσικού και πολιτιστικού πλούτου, διατήρηση και ενίσχυση της αγροτικής ποικιλότητας και αιεφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων», προβλέπονται σχετικές πολιτικές και άλλα μέτρα. Τα τελευταία πέντε χρόνια, το σύστημα χωροταξικού σχεδιασμού έχει αναθεωρηθεί σε βάθος, να επιτρέψει στη χώρα να υιοθετήσει μια συνολική και ορθολογική προσέγγιση για την οργάνωση των χρήσεων γης σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Ο νόμος 4447/2016 (ΦΕΚ 241/Α/23-12-2016) αποτελεί τον νέο νόμο για τον χωροταξικό σχεδιασμό στη χώρα,

ο οποίος απλοποιεί και αποσαφηνίζει τον τρόπο επιβολής των χρήσεων γης. Προβλέπει τη διαμόρφωση της «Εθνικής Χωρικής Στρατηγικής» από την Κυβέρνηση, η οποία πρέπει να θέτει τις βασικές αρχές και άξονες, τους μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους αναπτυξιακούς στόχους της χώρας και τα προτεινόμενα μέτρα και δράσεις για την υλοποίηση της επιδιωκόμενης ανάπτυξης. Ο Νόμος εισάγει δύο βασικές κατηγορίες σχεδίων: τα στρατηγικά χωροταξικά σχέδια και τα ρυθμιστικά χωροταξικά σχέδια. Τα στρατηγικά χωροταξικά σχέδια είναι τα Εθνικά Ειδικά Χωρικά Πλαίσια και τα Περιφερειακά Χωρικά Πλαίσια, ενώ τα ρυθμιστικά χωροταξικά σχέδια μπορεί να είναι Τοπικά Χωρικά Σχέδια, Ειδικά Χωροταξικά Σχέδια ή Σχέδια Εφαρμογής Πολεοδομίας. Έως σήμερα, υπάρχουν τέσσερα ειδικά πλαίσια για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, για την υδατοκαλλιέργεια, τη βιομηχανία και τον τουρισμό, τα οποία είναι υπό αναθεώρηση, ενώ θα αναπτυχθεί και νέο πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού για τον τομέα της εξόρυξης. Επίσης υπάρχουν 12 περιφερειακά χωροταξικά πλαίσια για τις 12 περιφέρειες της χώρας (ενώ για την περιφέρεια Αττικής ισχύει το Ρυθμιστικό Σχέδιο Μητροπολιτικών Περιφερειών Αθηνών). Η αξιολόγηση και αναθεώρηση των υφιστάμενων Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων έχει οριστικοποιηθεί και τα πλαίσια 8 από τις 12 περιφέρειες έχουν αναθεωρηθεί μέχρι σήμερα.

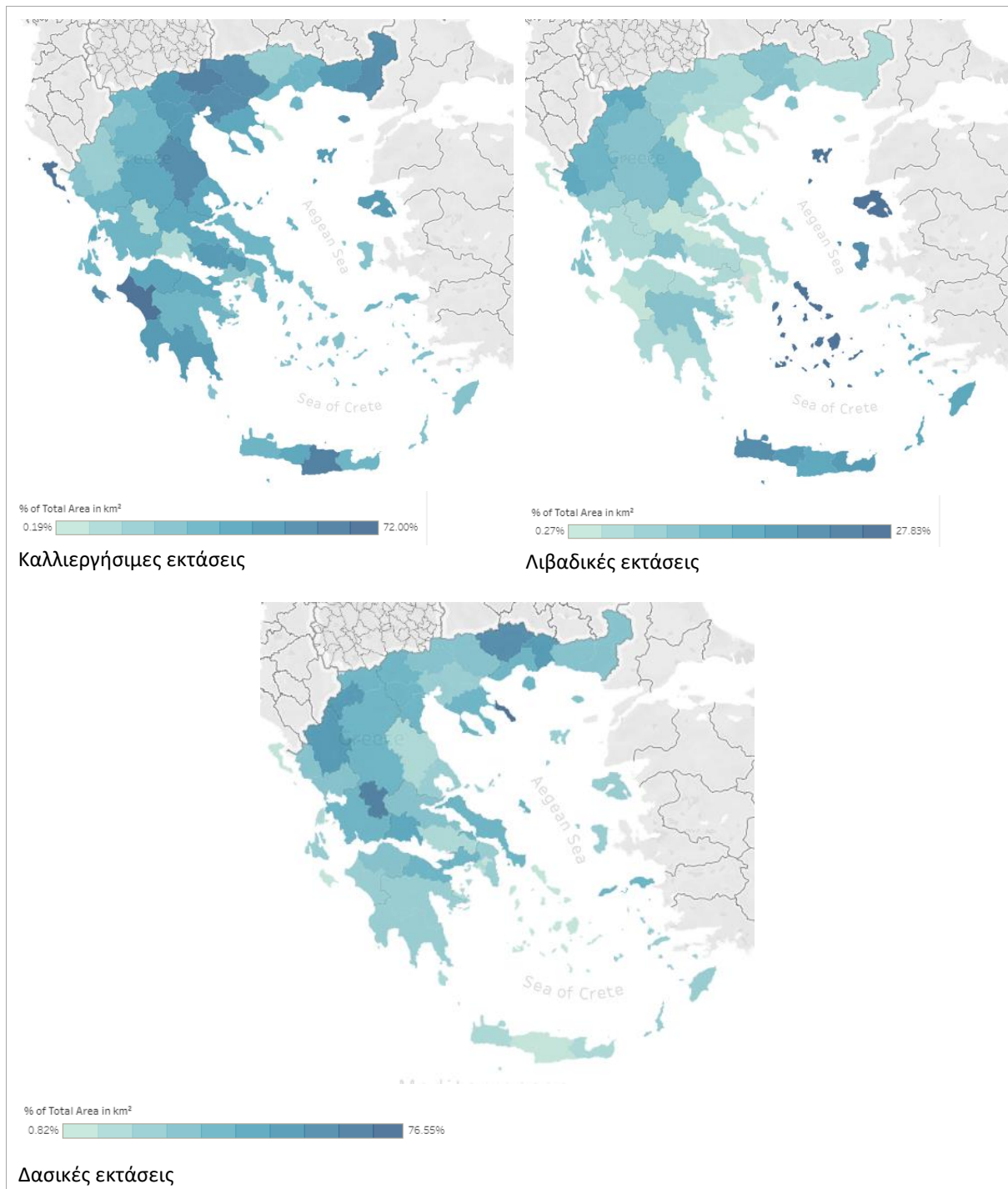
Το 2018 παρουσιάζεται η κάλυψη γης στην Ελλάδα με χρήση της κατηγοριοποίησης MAES (Σχήμα Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.), εξαιρουμένων των θαλάσσιων περιοχών και των μεταβατικών υδάτων. Τα γεωργικά οικοσυστήματα (συμπεριλαμβανομένων των λιβαδιών) και τα δασικά οικοσυστήματα (συμπεριλαμβανομένων των ξυλωδών θάμνων) καλύπτουν το 46,4% και το 28,3% της χερσαίας επικράτειας αντίστοιχα, ενώ οι ημιφυσικές εκτάσεις (θαμνώνες μαζί με εκτάσεις με αραιά βλάστηση) καλύπτουν το 20,8% της χερσαίας επικράτειας. Η αστική γη αντιπροσωπεύει το 3,3% της συνολικής έκτασης της χώρας.

Πηγή: [EEA Dashboard](#), Land cover

Σχήμα 44: Κάλυψη γης βάσει της κατηγοριοποίησης MAES για το 2018

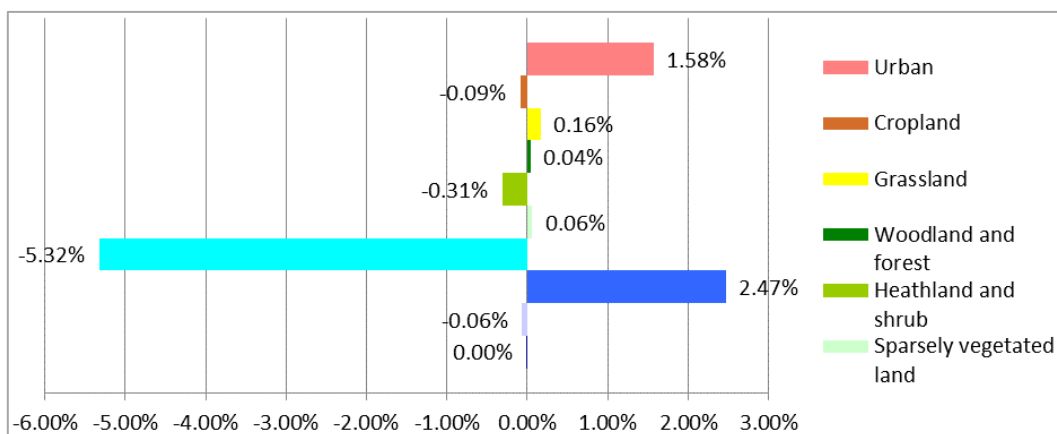
Σε περιφερειακό επίπεδο, οι νομοί με καλλιεργήσιμες εκτάσεις άνω του 50% της συνολικής τους έκτασης καταγράφονται στην Κέρκυρα, την Ηλεία, το Ηράκλειο και το Κιλκίς και ακολουθούν η Θεσσαλονίκη, οι Σέρρες, ο Έβρος και η Λάρισα. Οι νομοί με λιβάδια πάνω από το 20% της συνολικής τους έκτασης βρίσκονται στις Κυκλάδες, στη Λέσβο και ακολουθούν η Χίος και τα Χανιά. Όσον αφορά τα δασικά οικοσυστήματα, οι νομοί με δασικές εκτάσεις και δάση άνω του 50% της συνολικής τους έκτασης καταγράφονται στην Ευρυτανία και τη Δράμα και ακολουθούν τα Ιωάννινα και η Καστοριά.

Πηγή: [EEA Dashboard – Land cover](#)

Σχήμα 45: Κάλυψη γης γεωργικών και δασικών οικοσυστημάτων ανά περιφέρεια για το 2018

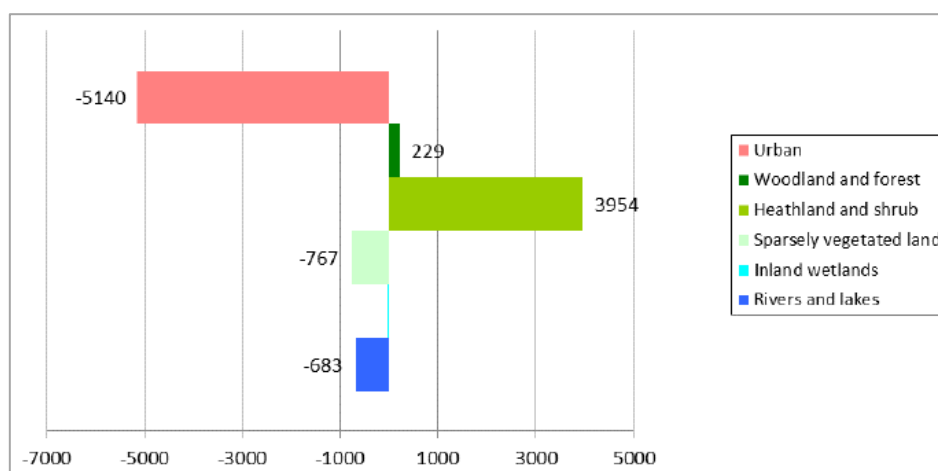
Οι αλλαγές της κάλυψης γης κατά την περίοδο 2012-2018 αντιστοιχούν στο 0,2% της ελληνικής χερσαίας επικράτειας (εξαιρουμένων των θαλάσσιων εισροών και των μεταβατικών υδάτων). Η μεγαλύτερη αλλαγή κάλυψης γης εμφανίζεται στους υγροτόπους της ενδοχώρας (-5,32%) και στα ποτάμια και τις λίμνες (2,47%) και ακολουθούν οι αστικές εκτάσεις (1,58%). Όσον αφορά τη μείωση των εσωτερικών υγροτόπων, η οποία αποδίδεται κυρίως στην κατηγορία «ποτάμια και λίμνες», η αλλαγή φαίνεται να οφείλεται σε προσαρμογές στην ταξινόμηση των κατηγοριών κάλυψης γης μεταξύ 2012 και 2018 ([SoER 2019](#)).

Πηγή: [SoER 2019](#)

Σχήμα 46: Μεταβολή κάλυψης γης ανά κατηγορία οικοσυστημάτων της περιόδου 2012-2018

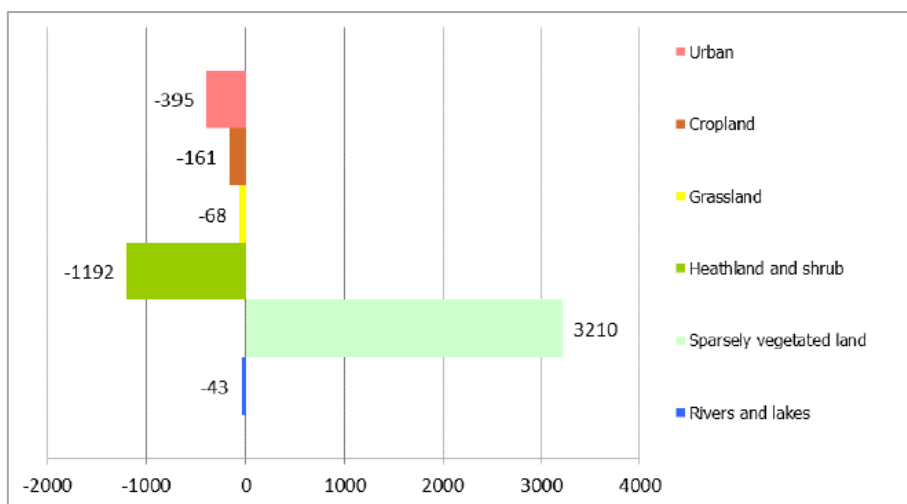
Όσον αφορά την έκταση των γεωργικών οικοσυστημάτων (καλλιέργειες και βοσκοτόπια), παρατηρείται μείωση 0,04% κατά την περίοδο 2012-2018 (όμοια με τον μέσο όρο της ΕΕ27), η οποία οφείλεται σε μείωση της καλλιεργήσιμης γης κατά 0,09% και αύξηση της λιβάδια κατά 0,16%. Οι κύριες αλλαγές κάλυψης γης οφείλονται πρωτίστως στη μετατροπή της γεωργικής σε αστική γη (78%), της αραιής βλάστησης (12%) και των υδάτινων σωμάτων (10%, που αφορούν κυρίως ποτάμια και λίμνες), ενώ, από την άλλη, Η αύξηση σχετίζεται κυρίως (κατά 95%) με τη μετατροπή ερεικών και θάμνων σε γεωργική γη ([SoER 2019](#)).

Πηγή: [SoER 2019](#)

Σχήμα 47: Μεταβολή στις εκτάσεις των αγροτικών οικοσυστημάτων της περιόδου 2012-2018

Αύξηση της έκτασης των δασικών οικοσυστημάτων (δάσος και δάση) κατά 0,04% παρατηρείται την περίοδο 2012-2018, η οποία προκαλείται από τη μετατροπή της αραιής βλάστησης γης σε δασώδη και δάση, ενώ ταυτόχρονα απώλειες δασικών εκτάσεων. καταγράφονται, κυρίως λόγω της μετατροπής τους σε ερείκους και θάμνους (66%) και ακολουθούν οι αστικές εκτάσεις (22%), οι καλλιέργειες (9%) και οι χορτολιβαδικές εκτάσεις (4%) ([SoER, 2019](#)). Στην ΕΕ27 η αντίστοιχη αύξηση είναι πολύ χαμηλότερη από ό,τι στον μέσο όρο της ΕΕ27 (0,27%).

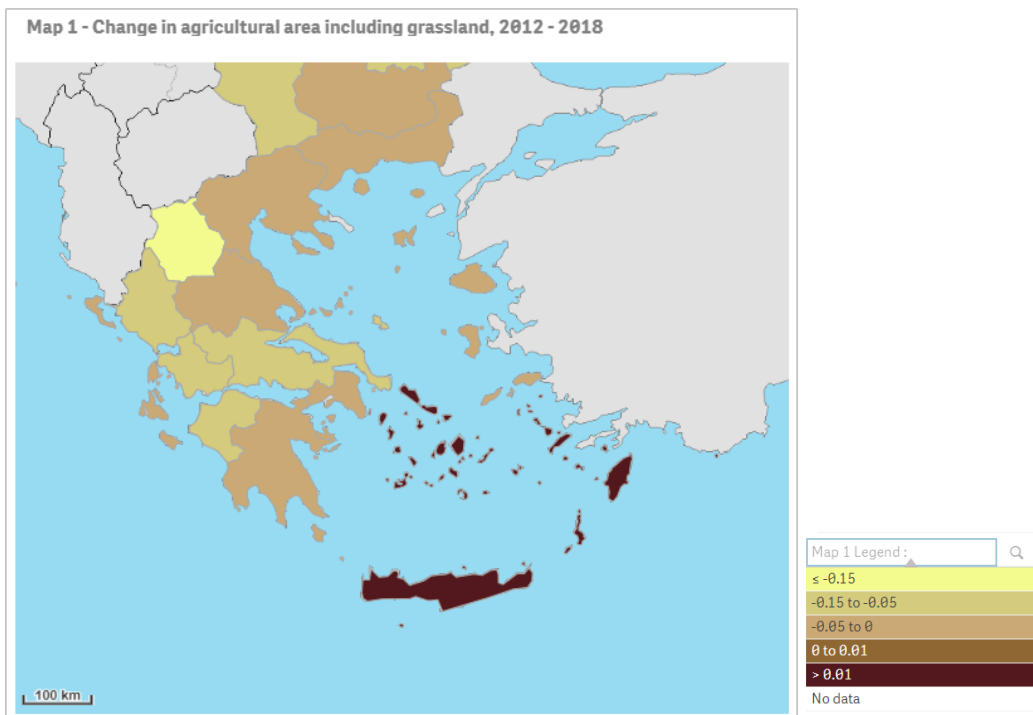
Πηγή: [SoER 2019](#)

Σχήμα 48: Μεταβολή στις εκτάσεις των δασικών οικοσυστημάτων της περιόδου 2012-2018

Τα παραπάνω στοιχεία αντιπροσωπεύουν εθνικές μέσες τιμές. Ως εκ τούτου, υψηλότερες ή χαμηλότερες αλλαγές της κάλυψης γης ενδέχεται να υφίστανται σε περιφερειακό επίπεδο. Η περιφερειακή κατανομή των αλλαγών κάλυψης γης σε γεωργικές και δασικές εκτάσεις παρουσιάζεται στο Σχήμα **Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.** και το **Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.** αντίστοιχα. Η μεγαλύτερη μείωση της γεωργικής έκτασης καταγράφεται στην περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας, ενώ της δασικής έκτασης στην περιοχή του Βορείου Αιγαίου. Από την άλλη, η μεγαλύτερη αύξηση της γεωργικής έκτασης καταγράφεται στις περιοχές της Κρήτης και του Νοτίου Αιγαίου, ενώ της δασικής έκτασης στην Πελοπόννησο και το Ιόνιο Αιγαίου (DG AGRI, [C31](#)).

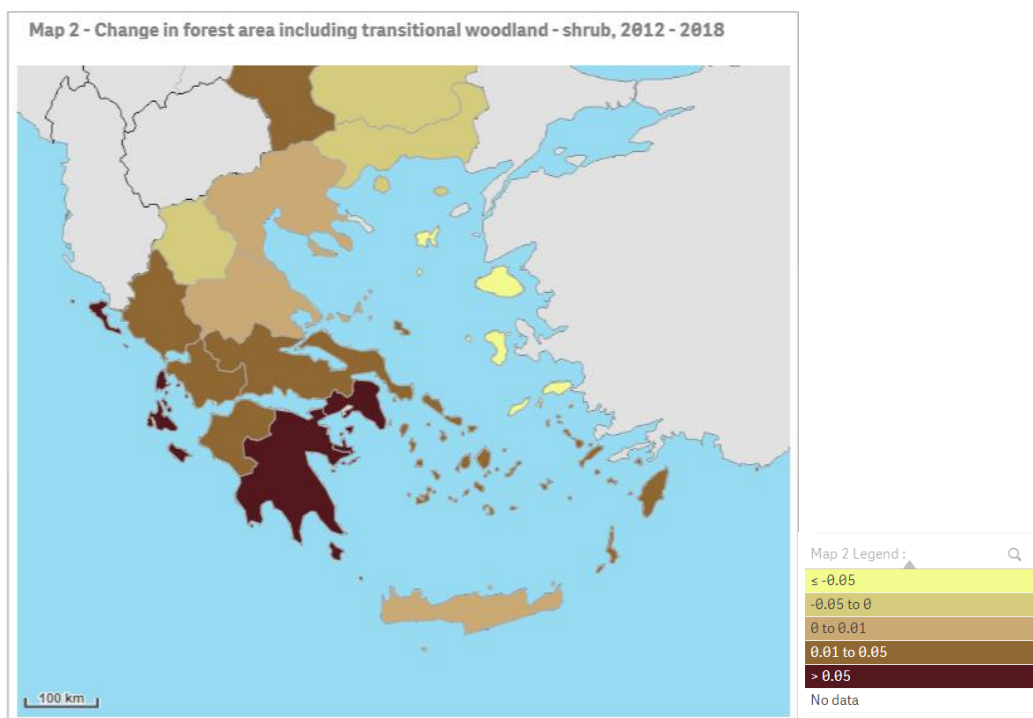
Το 2018, η συνολική χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (ΧΓΕ) υπολογίζεται σε περίπου 5,3 εκατομμύρια εκτάρια, εκ των οποίων το 35% είναι καλλιεργήσιμη γη, το 41,1% μόνιμα λιβάδια και το 23,8% μόνιμες καλλιέργειες. Οι κατηγορίες των ΧΓΕ ποικίλλουν πολύ μεταξύ των περιοχών των χωρών. Η ΧΓΕ του βόρειου τμήματος της χώρας, συμπεριλαμβανομένης της περιοχής του Νοτίου Αιγαίου, είναι κυρίως καλλιεργήσιμη γη και βοσκοτόπια, το νότιο τμήμα, συμπεριλαμβανομένων των νησιών του Βορείου Αιγαίου και του Ιονίου, είναι κυρίως λιβάδια και μόνιμες καλλιέργειες, ενώ το κεντρικό τμήμα έχει μικτές κατηγορίες γεωργικής γης χρήση. Η περιφέρεια Αττικής έχει κυρίως μόνιμες καλλιέργειες, ενώ η περιφέρεια Ηπείρου κυρίως μόνιμα λιβάδια, (DG AGRI, [C18](#)).

Στο πλαίσιο της ενίσχυσης του κοινωνικού ιστού της υπαίθρου, το εθνικό ΠΑΑ παρέχει στήριξη σε περιοχές με φυσικούς ή άλλους συγκεκριμένους περιορισμούς. Το 2019, οι περιοχές που αντιμετωπίζουν φυσικούς ή άλλους ειδικούς περιορισμούς (ANC) αντιπροσωπεύουν το 70,8% της ΧΓΕ της χώρας, πολύ πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ27 που είναι 57,9% (DG AGRI, [C32](#)). Οι ορεινές αγροτικές εκτάσεις έχουν το μεγαλύτερο μερίδιο περίπου 62,5%. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από περιορισμένο δυναμικό χρήσης γης και υψηλό κόστος παραγωγής. Για το λόγο αυτό, προβλέπεται στήριξη για την αντιστάθμιση του πρόσθετου κόστους ή/και του διαφυγόντος εισοδήματος που προκαλείται από τη γεωργική δραστηριότητα υπό τέτοιες αντίξοες συνθήκες.

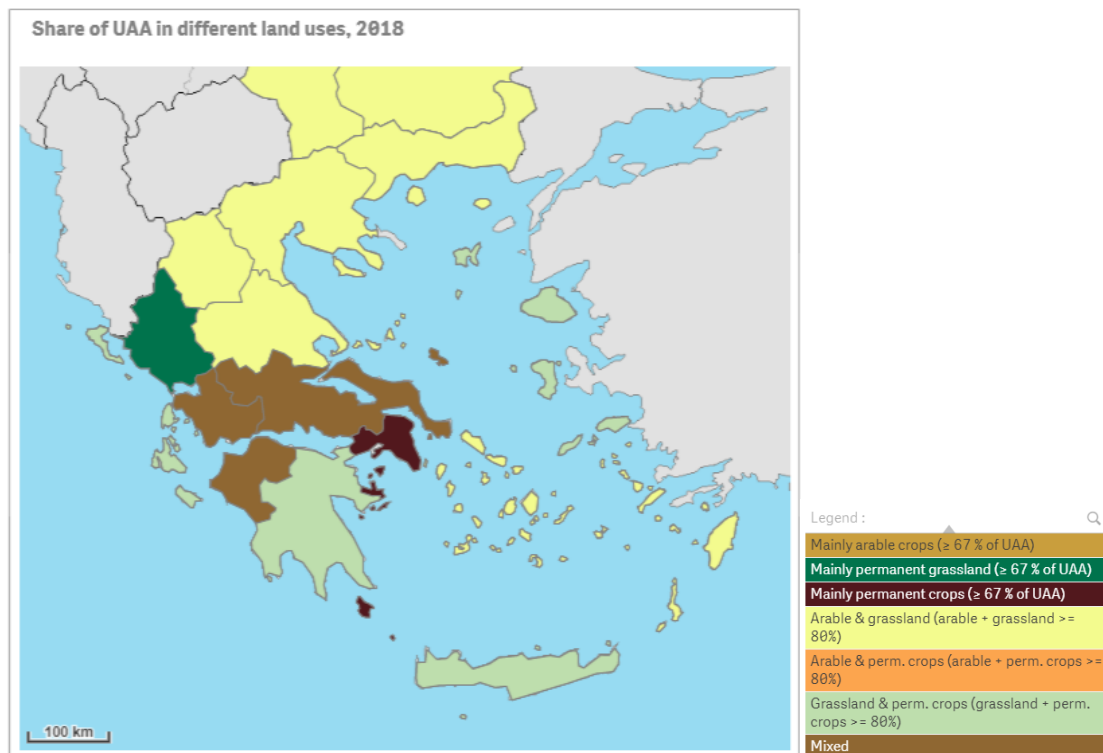
Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 49: Μεταβολή κάλυψης γης στη γεωργική έκταση, συμπεριλαμβανομένων των λιβαδιών, σε περιφερειακό επίπεδο της περιόδου 2012-2018

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 50: Μεταβολή κάλυψης γης στη δασική έκταση σε περιφερειακό επίπεδο της περιόδου 2012-2018

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 51: Κατανομή χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης κατά χρήση για το 2018

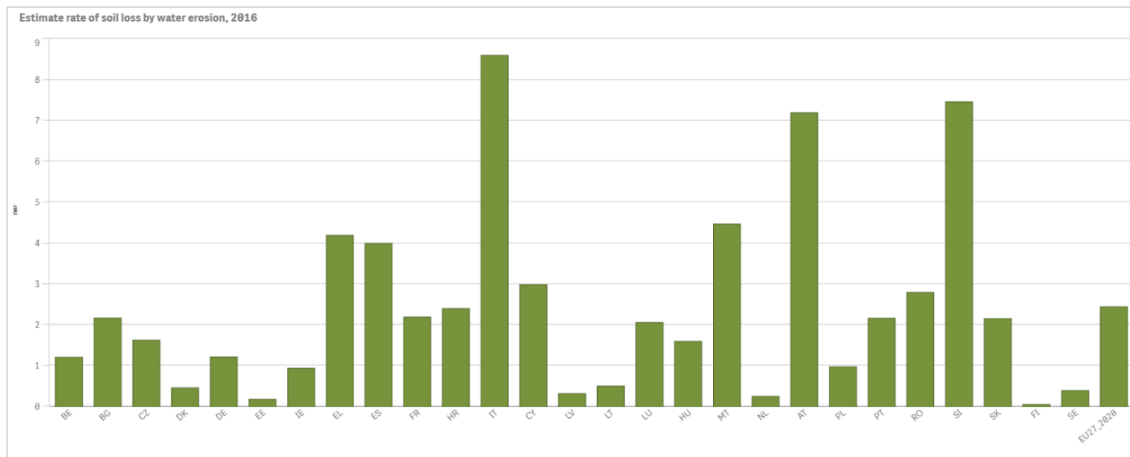
6.2.6 Έδαφος

Το έδαφος ορίζεται ως το ανώτερο στρώμα του φλοιού της γης. Είναι μια φυσική ουσία που αποτελείται από αποσθρωμένα πετρώματα (ορυκτά), οργανική ύλη, νερό και αέρα. Ένα υγιές γόνιμο έδαφος έχει κομβικό ρόλο στην επισιτιστική ασφάλεια, και παράλληλα είναι απαραίτητο για την υγεία των υδάτων και του οικοσυστήματος, ενώ χρησιμεύει ως βάση της ανθρώπινης δραστηριότητας, του τοπίου και της κληρονομιάς και ενεργεί ως «προμηθευτής» πρώτων υλών. Σημειώνεται επιπλέον ότι το έδαφος είναι δεύτερο μετά τους ωκεανούς ως παγκόσμια καταβόθρα άνθρακα, με σημαντικό ρόλο στις δυνατότητες επιβράδυνσης της κλιματικής αλλαγής. Οι λειτουργίες του εδάφους εξαρτώνται από μια πληθώρα εδαφικών οργανισμών, γεγονός που καθιστά το έδαφος σημαντικό μέρος της βιοποικιλότητας. Παρά τη σημασία του, δεν υφίσταται νομοθεσία της ΕΕ ή της εθνικής νομοθεσίας που να στοχεύει ειδικά στην προστασία του εδάφους. Ωστόσο, άλλες ενωσιακές και εθνικές νομοθεσίες, όπως για τα ύδατα, τα απόβλητα, την προστασία της φύσης, τη βιομηχανική ρύπανση, τα λιπάσματα και το χωροταξικό σχεδιασμό, αναφέρονται ρητά στις απειλές του εδάφους ή στις λειτουργίες του εδάφους ή προσφέρουν έμμεσα μορφές προστασίας για τα εδάφη (JRC, 2012).

Η ποιότητα του εδάφους της γεωργικής περιοχής αξιολογείται χρησιμοποιώντας κυρίως δύο βασικούς δείκτες, την υδατική διάβρωση του εδάφους και την περιεκτικότητα σε οργανική ύλη στην αρόσιμη γη.

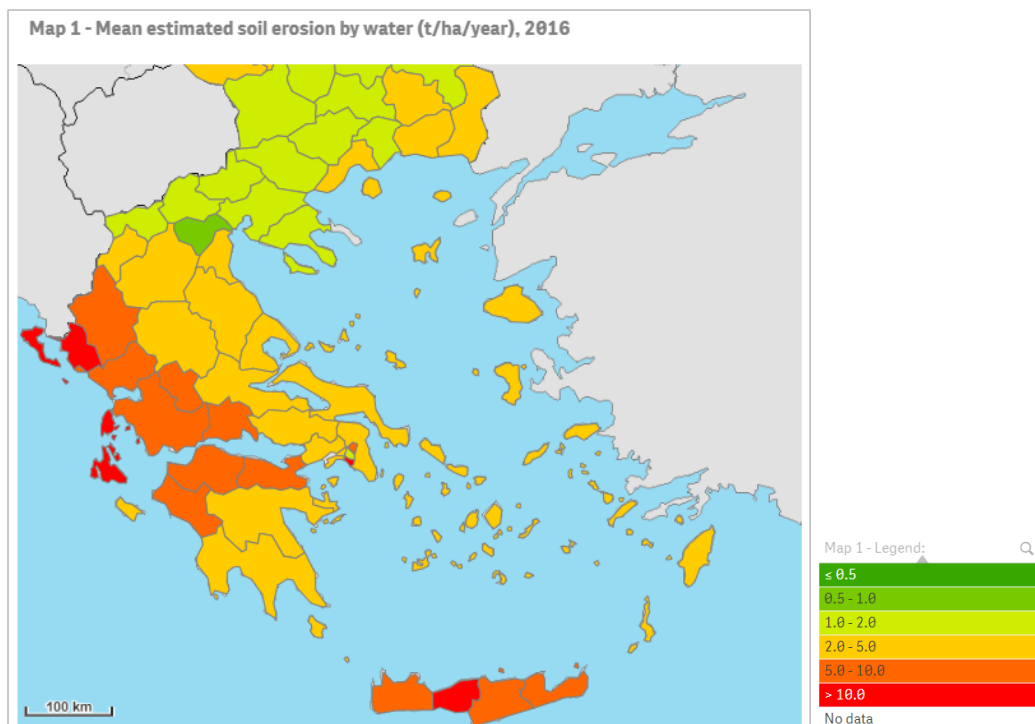
Η υδατική διάβρωση του εδάφους είναι μια φυσική διαδικασία, αλλά μπορεί να επιδεινωθεί από την κλιματική αλλαγή και τις ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως γεωργικές πρακτικές, αποψίλωση δασών, δασικές πυρκαγιές ή κατασκευαστικές εργασίες. Από την άλλη πλευρά, τα υψηλά επίπεδα διάβρωσης του εδάφους μπορούν να μειώσουν την παραγωγικότητα στη γεωργία και μπορεί να έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στα υδάτινα συστήματα και τη βιοποικιλότητα. Η γεωργική περιοχή θεωρείται ότι κινδυνεύει από διάβρωση του εδάφους (βροχόπτωση, πλύσιμο φύλλων και ξεχειλίσματα) εάν ο ρυθμός διάβρωσης του εδάφους είναι μέτριος έως σοβαρός (πάνω από 11 τόνοι ανά εκτάριο ετησίως βάσει ορισμού του ΟΟΣΑ). Το 2016, το μερίδιο των γεωργικών εκτάσεων που

κινδυνεύουν από διάβρωση του εδάφους στην Ελλάδα είναι 10,2% το 2016, πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ27 (7%), ενώ ο μέσος ρυθμός απώλειας εδάφους από το νερό είναι 4,2 t/ha/έτος, πολύ υψηλότερος από την ΕΕ27 μέσος όρος (2,5 t/ha/έτος). Μεταξύ 2010 και 2016, η μεταβολή του ρυθμού απώλειας του εδάφους λόγω της υδατικής διάβρωσης είναι 1,6 t/ha/έτος, ενώ ο μέσος όρος της ΕΕ27 είναι -0,4 t/ha/έτος (DG AGRI,[C42](#)).

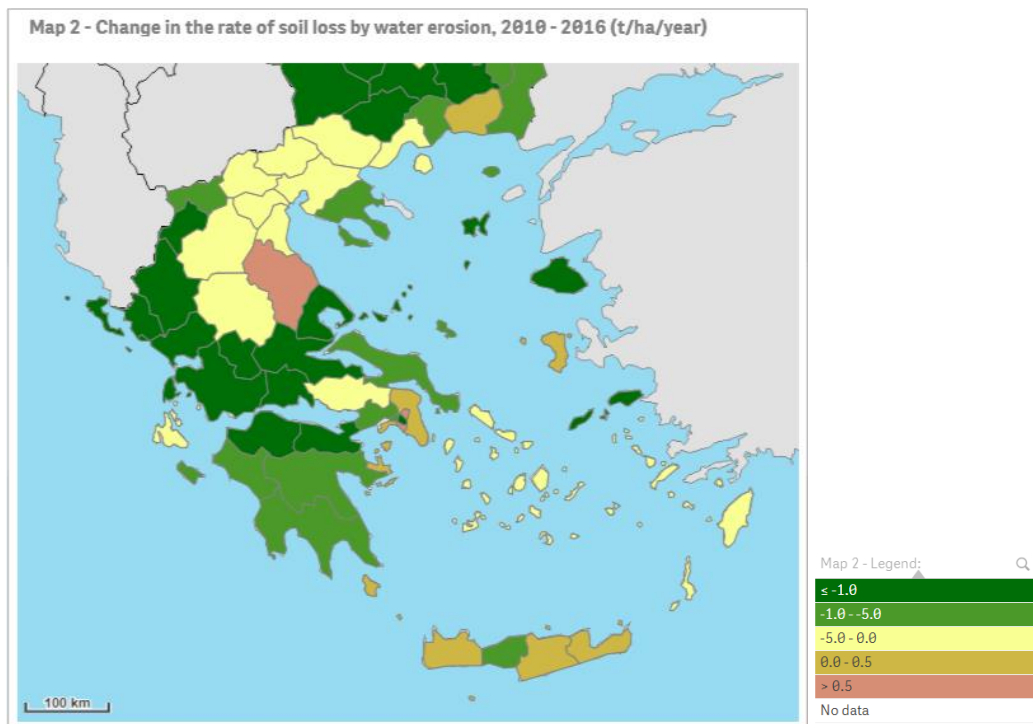
Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 52: Ετήσιος ρυθμός απώλειας εδάφους λόγω υδατικής διάβρωσης σε επίπεδο ΚΜ για το 2016

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 53: Ετήσιος ρυθμός απώλειας εδάφους από υδατική διάβρωση σε περιφερειακό επίπεδο για το 2016

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

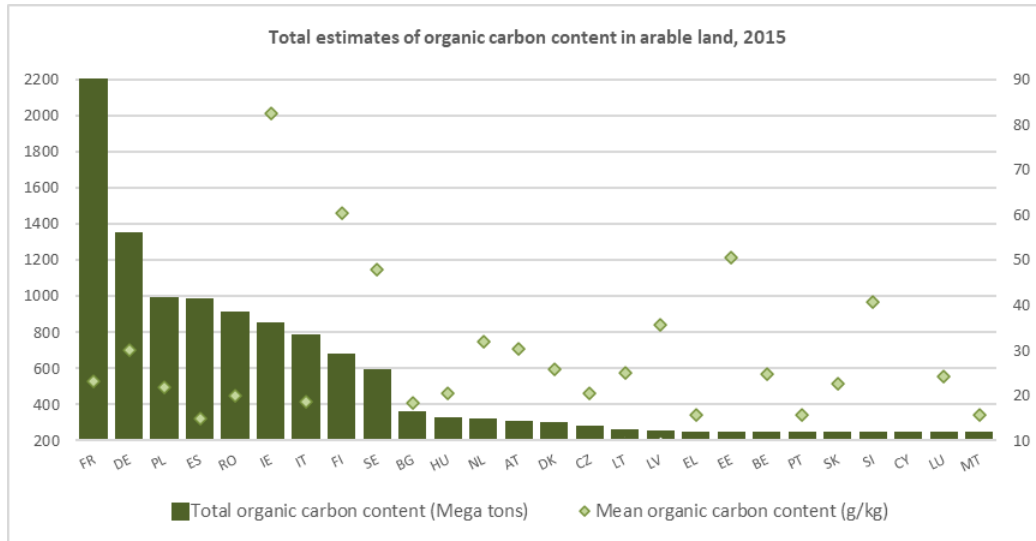
Σχήμα 54: Μεταβολή του ρυθμού απώλειας εδάφους λόγω υδατικής διάβρωσης για την περίοδο 2010-2016

Σύμφωνα με τη μελέτη που εκπονήθηκε για την ανάλυση SWOT της υφιστάμενης κατάστασης (ΥΠΑΑΤ, 2020), τα αποτελέσματα από την εκτίμηση του κινδύνου διάβρωσης του εδάφους με τη χρήση του μοντέλου RUSLE (Revised Universal Soil Loss Equation) είναι τα ακόλουθα:

- Το 52% των γεωργικών εκτάσεων της χώρας (17.851 km²) αντιμετωπίζει σοβαρό κίνδυνο, το 13% των γεωργικών εκτάσεων της χώρας (4.316 km²) αντιμετωπίζει μέτριο, ενώ το 35% των γεωργικών εκτάσεων της χώρας (12.113 km²) αντιμετωπίζει χαμηλό κίνδυνο διάβρωσης του εδάφους.
- Οι περιοχές που παρουσιάζουν τα υψηλότερα ποσοστά σοβαρού κινδύνου διάβρωσης του εδάφους στις γεωργικές τους εκτάσεις είναι η Κρήτη (92,2%), τα Ιόνια Νησιά (91,07%), το Νότιο Αιγαίο (90,13%), το Βόρειο Αιγαίο (79,83%) και η Πελοπόννησος (78,04). % και ακολουθούν οι περιφέρειες της Αττικής (66,4%), της Δυτικής Μακεδονίας (65,14%) και της Δυτικής Ελλάδας (59,79%).
- Υπάρχουν περιπτώσεις περιφερειών όπου η διαφοροποίηση μεταξύ περιφερειακών ενοτήτων είναι σημαντική. Τέτοια παραδείγματα είναι η Κεντρική Μακεδονία όπου στους νομούς Ημαθίας και Πέλλας οι περιοχές με σοβαρό κίνδυνο διάβρωσης του εδάφους αποτελούν το 5,37% και 14,84% της γεωργικής τους έκτασης αντίστοιχα, ενώ στο νομό Χαλκιδικής οι περιοχές σε σοβαρό κίνδυνο ξεπέρασαν το 58% της γεωγραφικής του έκτασης. περιοχή. Παρόμοια αποτελέσματα προκύπτουν για τις περιοχές της Ηπείρου, της Θεσσαλίας και της Στερεάς Ελλάδας.

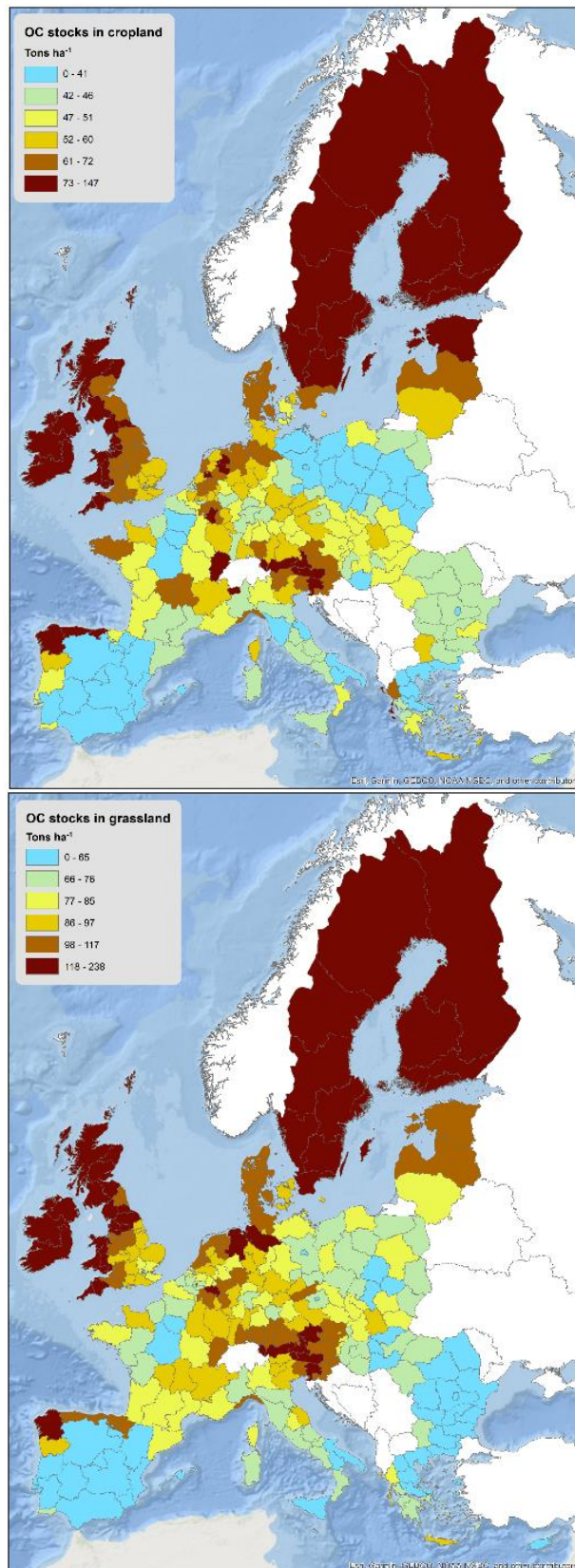
Το 2015, η μέση περιεκτικότητα του εδάφους σε οργανική ύλη στην αρόσιμη γη, η οποία είναι εξαιρετικά σημαντική για όλες τις διεργασίες, εκτιμάται σε 15,8 gC/kg, το οποίο αποτελείται από 41% σε βοσκότοπους, 30% σε καλλιεργήσιμες και 29% σε μόνιμες καλλιέργειες. Είναι πολύ κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ28 των 43,1 gC/kg, ωστόσο, υπογραμμίζεται ότι σύμφωνα με σχετικές μελέτες, οι μεσογειακές περιοχές της Ευρώπης εμφανίζουν σαφώς μικρότερες τιμές περιεκτικότητας σε οργανική ύλη σε σχέση με άλλες περιοχές ([EIP-AGRI Focus Group](#), 2015). Το επίπεδο των αποθεμάτων

οργανικού άνθρακα του εδάφους τόσο σε καλλιέργειες όσο και σε λιβάδια είναι πολύ χαμηλότερο στο βόρειο τμήμα της Ελλάδας. Η περιφερειακή κατανομή των αποθεμάτων οργανικού άνθρακα στο έδαφος αλλάζει μεταξύ 2009/12 και 2015 είναι λίγο πολύ η ίδια.

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 55: Περιεκτικότητα σε οργανικό άνθρακα στην αρόσιμη γη σε επίπεδο ΚΜ για το 2015

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 56: Περιεκτικότητα σε οργανικό άνθρακα σε καλλιεργήσιμες και λιβαδικές εκτάσεις σε περιφερειακό επίπεδο για το 2015

Τα συγκεκριμένα μεσογειακά χαρακτηριστικά συμβάλλουν σε αυξημένο κίνδυνο διάβρωσης του εδάφους, με τις βροχοπτώσεις και την ξηρασία να οδηγούν σε απώλεια οργανικής ύλης του εδάφους, ενώ η επικλινή γη, ειδικά για βοσκότοπους, αυξάνει τον κίνδυνο διάβρωσης του εδάφους. Ο τύπος των καλλιεργούμενων καλλιεργειών και άλλες πρακτικές διαχείρισης, όπως η μειωμένη άρωση, οι καλλιέργειες και η αγροδασοκομία μπορούν να συμβάλουν στην προστασία του εδάφους. Το 51% της συνολικής αρόσιμης γης υπόκειται σε διαφοροποίηση των καλλιεργειών (ο μέσος όρος της ΕΕ είναι 77%), με το 10% της γεωργικής γης να αποτελεί αντικείμενο συμβάσεων αγροτικής ανάπτυξης για τη βελτίωση του εδάφους. Το 2017 επιτεύχθηκε το 61% του στόχου του 2023. Παρά τις παραπάνω προσπάθειες, η αλλαγή στα χαρακτηριστικά του εδάφους είναι αργή, με ορισμένα μέτρα στήριξης (π.χ. για περιοχές με φυσικούς περιορισμούς) χωρίς περιβαλλοντική στόχευση (SWD/2020/372).

Σημειώνεται στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης της ΕΕ για τη μηδενική ρύπανση (COM/2021/400) ότι η Επιτροπή θα εργαστεί για την ενσωμάτωση μιας ενότητας μηδενικής ρύπανσης στη μελλοντική έρευνα εδάφους LUCAS για την καλύτερη κατανόηση του ζητήματος της διάχυτης ρύπανσης του εδάφους στην ΕΕ.

6.2.7 Ύδατα

Όπως και σε άλλους περιβαλλοντικούς τομείς, η πολιτική υδάτων της χώρας διαμορφώνεται κυρίως από την πολιτική της ΕΕ για τα ύδατα, με γενικό στόχο να διασφαλιστεί ότι μια επαρκής ποσότητα νερού καλής ποιότητας είναι διαθέσιμη τόσο για τις ανάγκες των ανθρώπων όσο και για το περιβάλλον μέσω ολοκληρωμένης διαχείρισης υδατικών πόρων, καθώς και για την παροχή επαρκούς προστασίας αστικών και αγροτικών περιοχών από ακραίες υδρολογικές συνθήκες όπως πλημμύρες και ξηρασίες. Στοχεύει επίσης να διασφαλίσει ότι η διαχείριση του κύκλου των θρεπτικών συστατικών (άζωτο και φώσφορος) γίνεται με πιο βιώσιμο και αποδοτικό από πλευράς πόρων τρόπο. Ο Ν. 3199/2003 (ΦΕΚ 280/Α/09-12-2003), η κύρια εθνική νομοθεσία για την προστασία και διαχείριση των υδάτων, μαζί με το ΠΔ 51/2007 (ΦΕΚ 54/Α/08-03-2007) μεταφέρθηκε στο εθνική νομοθεσία την Οδηγία Πλαίσιο για τα Νερά (Οδηγία 2000/60/ΕΚ), η οποία συμπληρώνεται από νομικές πράξεις που μεταφέρουν όλες τις Οδηγίες της ΕΕ που σχετίζονται με το νερό.

Ειδικότερα, η διαχείριση των υδάτων ρυθμίζεται ανά περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, για τη διασφάλιση υψηλών προδιαγραφών για τα υδατικά συστήματα των αντίστοιχων λεκανών απορροής ποταμών εντός της περιφέρειας, και αρμόδια αρχή είναι η Αποκεντρωμένη Διοίκηση, στην επικράτεια της οποίας βρίσκεται η περιφέρεια. Οι Περιφέρειες Λεκανών Απορροής Ποταμών και οι Λεκάνες Απορροής Ποταμών έχουν χαρακτηριστεί το 2010 με την Υπουργική Απόφαση 706/2010 (ΦΕΚ 1383/Β/02.09.2010). Η Ελλάδα έχει 14 περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού, από τις οποίες οι 5 είναι διεθνείς υδάτινες ροές κοινής χρήσης (Σχήμα 57).

Τα πρώτα ΣΔΛΑΠ για τις 14 Περιφέρειες Λεκάνης Απορροής Ποταμού οριστικοποιήθηκαν μεταξύ 2013 και 2015 και τα δεύτερα ΣΔΛΑΠ εγκρίθηκαν στα τέλη του 2017. Το πρόγραμμα μέτρων των ΣΔΛΑΠ περιλαμβάνει βασικά μέτρα που είναι κοινά για όλα τα ΣΔΛΑΠ και συμπληρωματικά μέτρα για όλα τα υδατικά συστήματα με κατάσταση κάτω από καλή.

Σε συμμόρφωση με την Οδηγία Πλαίσιο για τα Νερά, η Ελλάδα δημιούργησε ένα εθνικό δίκτυο παρακολούθησης για την ποιοτική και ποσοτική κατάσταση των υδάτων το 2012 και ένα εθνικό μητρώο υδροληψιών το 2014.

Γενικά, τα ΣΔΛΑΠ προσδιορίζουν τη διάχυτη ρύπανση και τη γεωργική άντληση ως τις κύριες πιέσεις στο νερό. Εκτός από τη διάχυτη ρύπανση, τα υπόγεια ύδατα απειλούνται από την αλάτωση που προκαλείται από την εντατική άντληση υπόγειων υδάτων σε παράκτιες περιοχές, που οδηγεί σε διείδυση θαλασσινού νερού. Τα ΣΔΛΑΠ προσδιόρισαν μια σειρά μέτρων για την αντιμετώπιση των

πίεσων από τη γεωργία, εστιάζοντας κυρίως στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της άρδευσης, συμπεριλαμβανομένων των κανονιστικών αλλαγών και της βελτίωσης των πληροφοριών.

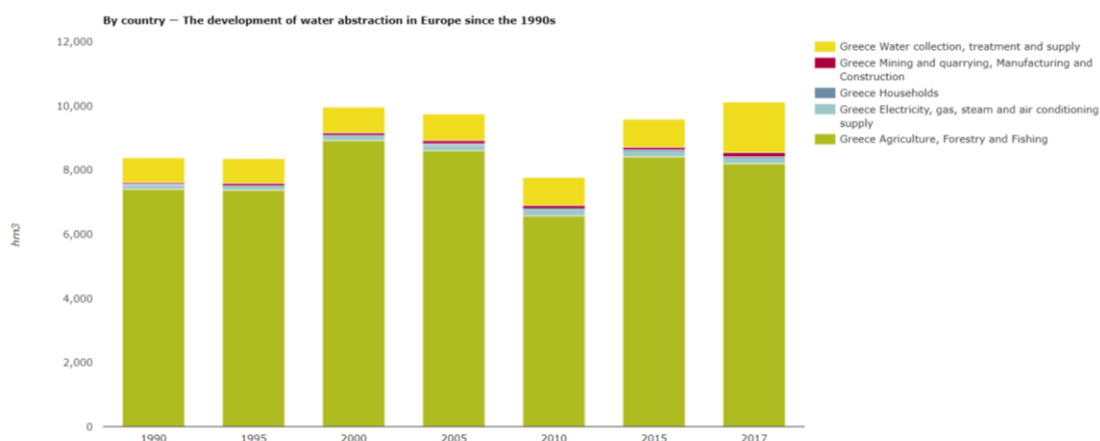
Πηγή: ΥΠΕΝ

Σχήμα 57: Υδατικά διαμερίσματα και Λεκάνες Απορροής Ποταμών της Ελλάδας

6.2.7.1 Υδατικοί πόροι

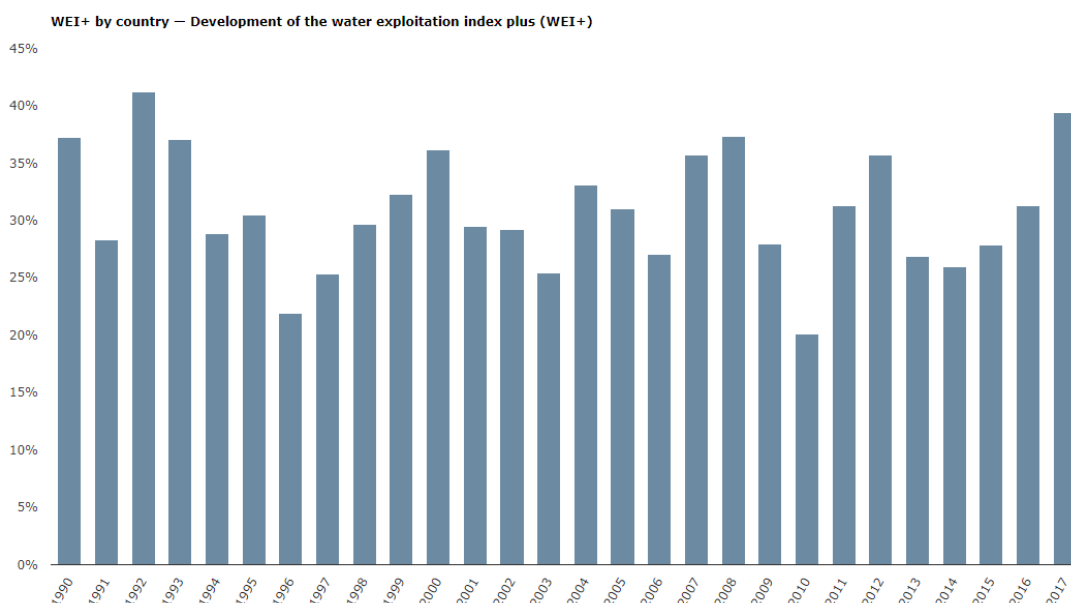
Η Ελλάδα εξαρτάται κυρίως από τους υπόγειους υδατικούς πόρους για τις ανάγκες της σε νερό μέσω πολυάριθμων γεωτρήσεων και γεωτρήσεων. Η γεωργία παραμένει ο τομέας που ασκεί τη μεγαλύτερη πίεση στους ανανεώσιμους πόρους γλυκού νερού συνολικά, ευθύνεται για περίπου το 80% της συνολικής άντλησης νερού το 2017, κυρίως λόγω της άρδευσης που έχει μερίδιο περίπου

80% (Eurostat [[env_wat_abs](#)]). Οι πόροι γλυκού νερού βρίσκονται υπό μέτρια πίεση σε εθνικό επίπεδο λόγω των υψηλών επιπέδων άντλησης, με αυξητική τάση τα τελευταία χρόνια, που θα μπορούσε τελικά να μετατραπεί σε σοβαρή καταπόνηση (Εικόνα 59). Ωστόσο, αυτή η ένδειξη δεν μπορεί να αντικατοπτρίζει την άνιση χωρική και εποχική κατανομή των πόρων και ως εκ τούτου μπορεί να συγκαλύψει τη λειψυδρία που εμφανίζεται σε εποχιακή ή περιφερειακή βάση.

Πηγή: EEA, [CSI 018 - WAT 001](#)

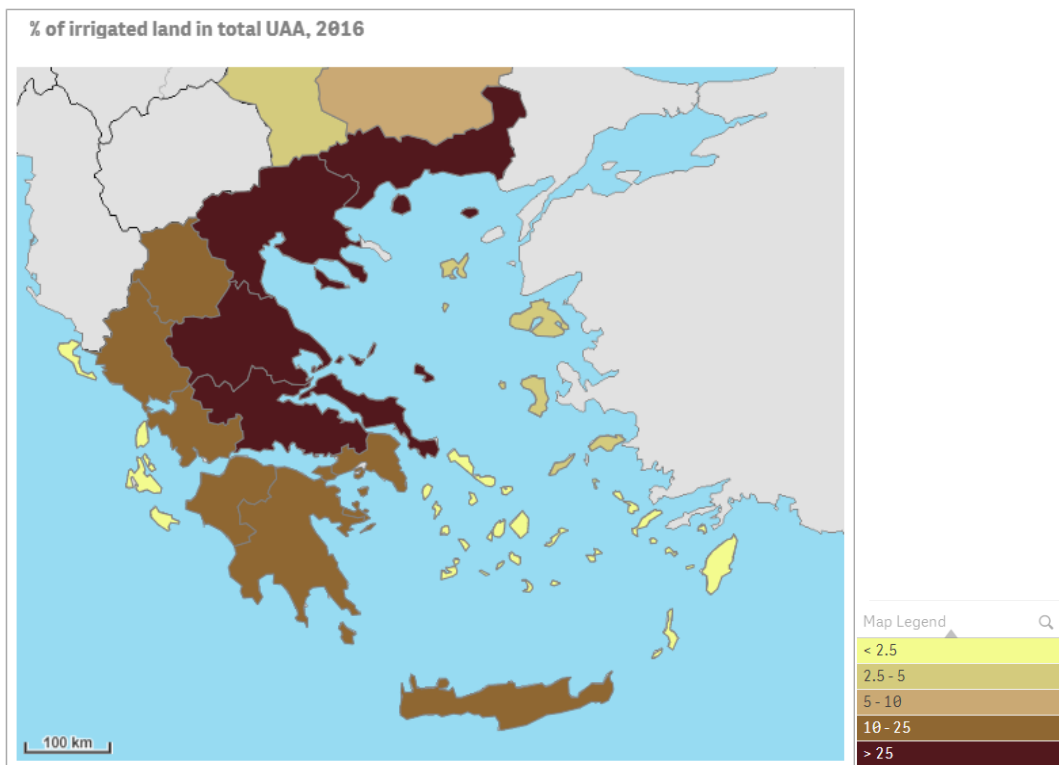
Σχήμα 58: Απόληψη ύδατος ανά οικονομικό κλάδο για την περίοδο 1990-2017

Πηγή: EEA, [CSI 018 - WAT 001](#)

Σχήμα 59: Βελτιωμένος δείκτης εκμετάλλευσης νερού (WEI+) της περιόδου 1990-2017

Η άρδευση των καλλιεργειών είναι ιδιαίτερα εντατική μεταξύ Απριλίου και Αυγούστου, όταν οι καλλιέργειες αναπτύσσονται, οι βροχοπτώσεις μειώνονται και η εξατμισοδιαπνοή αυξάνεται. Το 2016, οι αρδευόμενες εκτάσεις αντιπροσωπεύουν το 29,7% και οι αρδευόμενες εκτάσεις το 23,6% της συνολικής χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης (ΧΓΕ) στην Ελλάδα με το κεντρικό και βόρειο τμήμα της Ελλάδας να κατέχουν το μεγαλύτερο μερίδιο (Eurostat [[aei_ef_ir](#)], DG AGRI [C20](#)).

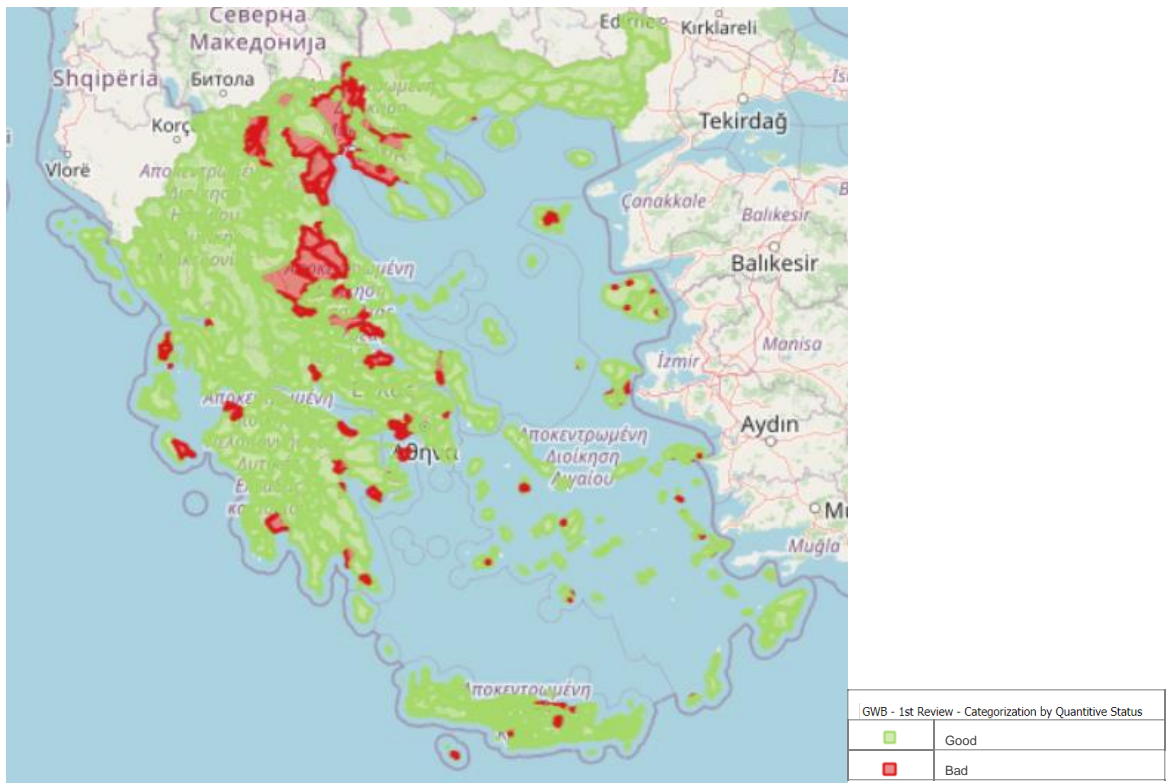

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 60: Κατανομή αρδευόμενης έκτασης στο σύνολο χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης σε περιφερειακό επίπεδο για το 2016

Τα δημόσια αρδευτικά δίκτυα χρησιμοποιούν κυρίως πόρους επιφανειακών υδάτων μέσω δεξαμενών αποθήκευσης νερού, ενώ η ιδιωτική άρδευση χρησιμοποιεί ως επί το πλείστον υπόγειους υδατικούς πόρους. Η έγκριση και παρακολούθηση χρήσης νερού για δημόσια και ιδιωτική άρδευση υπόκειται σε ειδική διαδικασία αδειοδότησης υδατινών χρήσεων και έργων εκμετάλλευσης, η οποία θεσπίστηκε το 2014 (Υπουργική Απόφαση 146896/2014). Για την έκδοση άδειας χρήσης νερού πρέπει να αποδεικνύεται η συμβατότητα και η αναγκαιότητα έκδοσής της καθώς και η διαθεσιμότητα των απαραίτητων ποσοτήτων νερού με βάση τα σχετικά Σχέδια Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού και το Πρόγραμμα Μέτρων τους.

Σύμφωνα με το δεύτερο ΣΔΛΑΠ, η ποσοτική κατάσταση των υπόγειων υδάτων είναι καλή κατά 84%, με χαμηλότερα ποσοστά στην περιοχή της Θεσσαλίας, την Κεντρική Μακεδονία και τα νησιά του Αιγαίου. Σημειώνεται ωστόσο ότι υπάρχει μεγάλη ανισότητα στην κατανομή των υδατικών πόρων, τόσο περιφερειακά όσο και εποχιακά. Οι πιέσεις ή το έλλειμμα νερού ανά περιοχή αναμένεται να αναλυθούν και να καθοριστούν από τα Περιφερειακά Σχέδια Δράσης Προσαρμογής που εκπονούνται αυτή τη στιγμή. Τα βασικά μέτρα που έχουν ενσωματωθεί στο ΣΔΛΑΠ για την άρδευση στοχεύουν στον εξορθολογισμό της διαχείρισης των υδάτων και στη βελτίωση της αποδοτικότητας χρήσης του νερού.

Πηγή: ΥΠΕΝ, <http://wfdqis.ypeka.gr/>

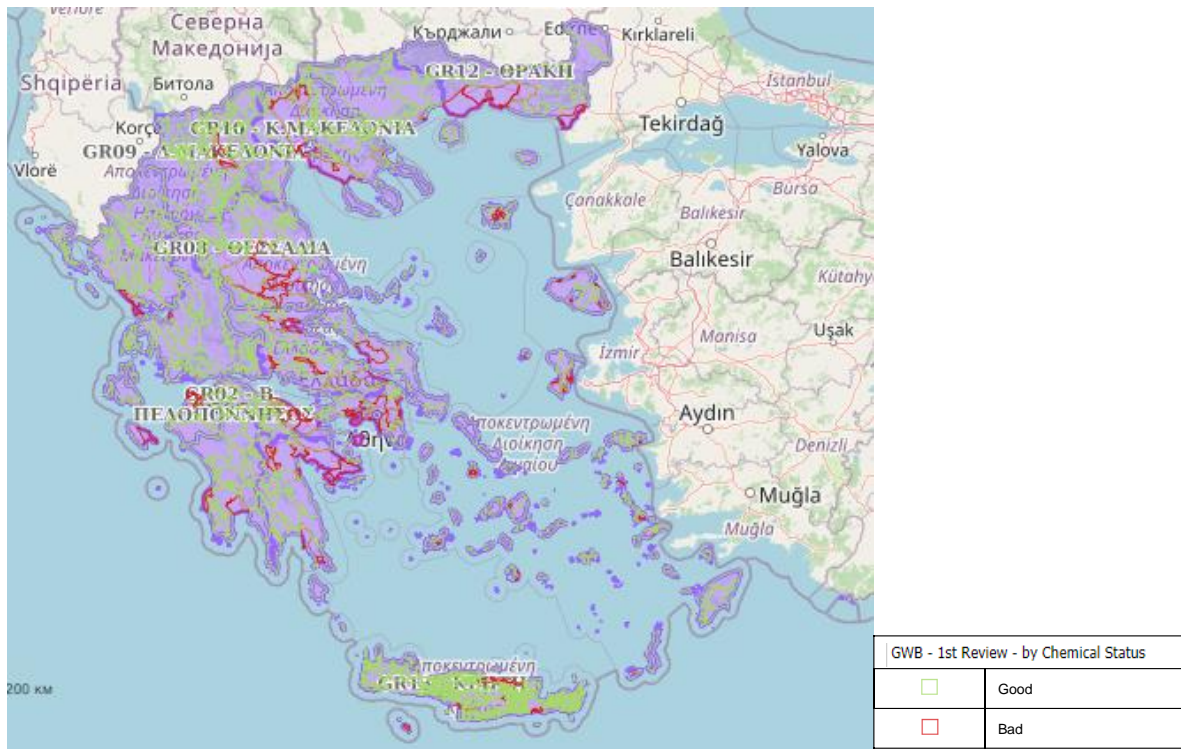
Σχήμα 61: Κατάσταση ποσότητας υπόγειων υδάτων ανά υπόγειο υδατικό σύστημα (1η αναθεώρηση ΣΔΛΑΠ)

6.2.7.2 Ποιότητα νερού

Τα δεύτερα ΣΔΛΑΠ δείχνουν ότι λίγο περισσότερο από το 60% των επιφανειακών υδάτινων σωμάτων έχουν καλή ή καλύτερη οικολογική κατάσταση, το 30% δεν επιτυγχάνει καλή κατάσταση και η κατάσταση του 9% είναι άγνωστη. Τα ποτάμια έχουν καλύτερη κατάσταση από τις λίμνες και τα μεταβατικά νερά, η κατάσταση των οποίων είναι ως επί το πλείστον άγνωστη. Περίπου το 89% των επιφανειακών υδάτινων σωμάτων (ανά αριθμό υδατικών σωμάτων) έχουν καλή χημική κατάσταση, ενώ περίπου το 2% αποτυγχάνει να επιτύχει καλή κατάσταση.

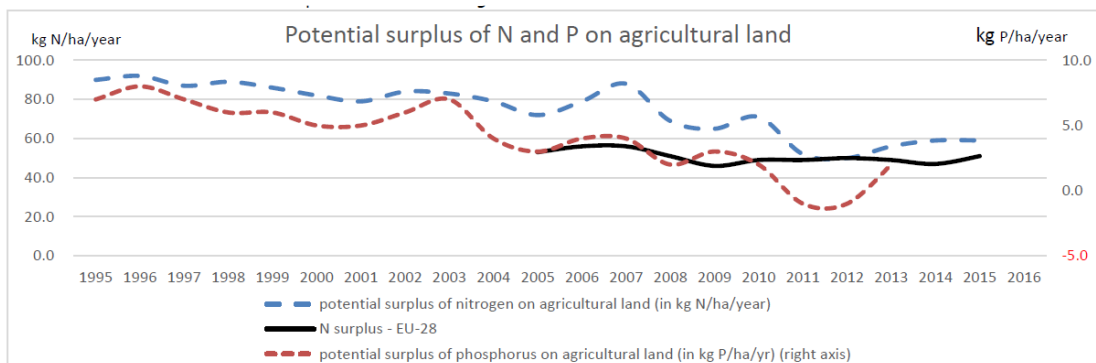
Η ποιότητα των υπόγειων υδάτων είναι σχετικά υψηλή, καθώς περίπου το 85% των υπόγειων υδάτινων σωμάτων επιτυγχάνουν καλή χημική κατάσταση (ΟΟΣΑ, 2020). Σύμφωνα με το δεύτερο ΣΔΛΑΠ (1η ανασκόπηση), χαμηλότερα ποσοστά στη χημική κατάσταση των υπόγειων υδάτινων σωμάτων σε επίπεδο λεκάνης απορροής ποταμού (πάνω από το 20% της συνολικής έκτασης της λεκάνης απορροής ποταμού) παρατηρούνται στην Αττική, τη Θεσσαλία και την Κεντρική Μακεδονία.

Ο πιθανός αντίκτυπος της γεωργίας στην ποιότητα του νερού οφείλεται στη ρύπανση από νιτρικά και φωσφορικά άλατα. Όπου τα N και P εφαρμόζονται σε περίσσεια, μπορούν να προκαλέσουν ρύπανση και ευτροφισμό των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων. Η τάση του ακαθάριστου ισοζυγίου θρεπτικών συστατικών στην Ελλάδα μειώνεται διαχρονικά (Σχήμα 63). Ωστόσο, ενώ το δυνητικό πλεόνασμα φωσφόρου είναι χαμηλό, το πλεόνασμα αζώτου εξακολουθεί να είναι υψηλότερο (57,3 kg-N/ha) από τον μέσο όρο της ΕΕ των 27 (47 kg-N/ha) μεταξύ 2013-2015.

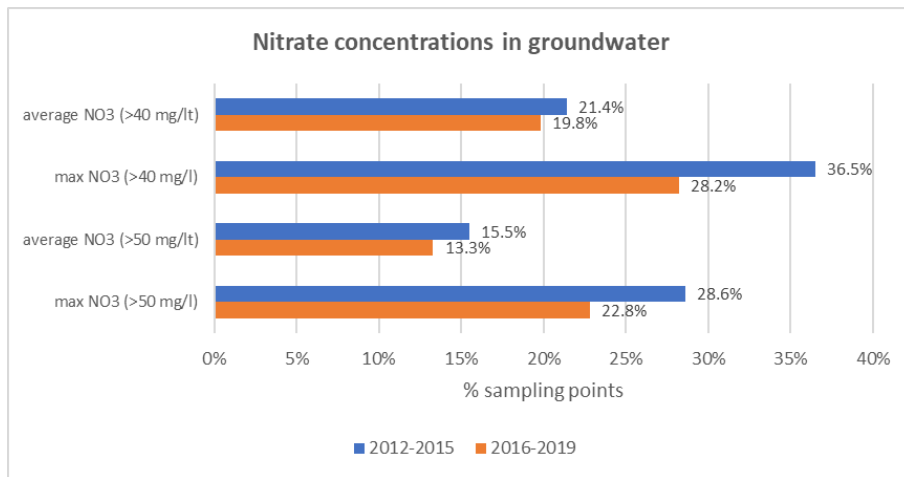
Πηγή: ΥΠΕΝ, <http://wfdgis.ypeka.gr/>

Σχήμα 62: Χημική κατάσταση των υπόγειων υδάτων ανά υπόγειο υδατικό σύστημα (1η αναθεώρηση ΣΔΛΑΠ)

Πηγή: Αναλυτικό ενημερωτικό δελτίο για την Ελλάδα: Εννέα στόχοι για μια μελλοντική Κοινή Γεωργική Πολιτική, Σεπ 2019
Σχήμα 63: Δυνητικό πλεόνασμα N και P στη γεωργική γη (1995-2015)

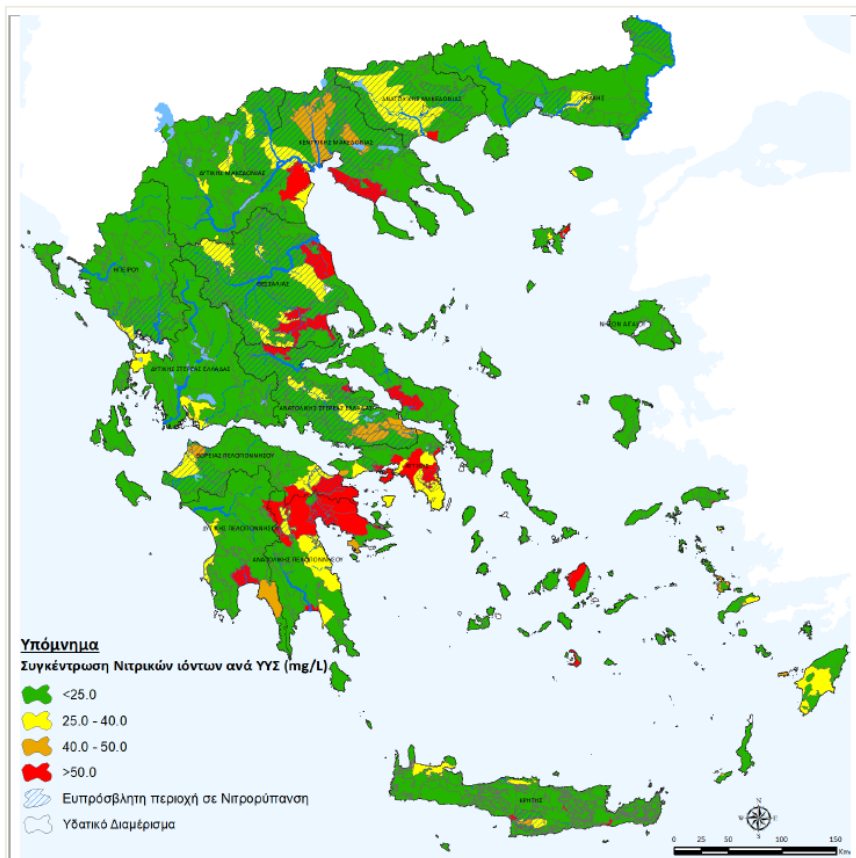
Όσον αφορά τις συγκεντρώσεις νιτρικών αλάτων, το 84,5% των επιφανειακών υδάτων ταξινομούνται υψηλής ποιότητας, ενώ μόνο το 2,9% κακής ποιότητας το 2017 (DG AGRI, [C40](#)). Όσον αφορά τα υπόγεια ύδατα, σύμφωνα με την έκθεση εφαρμογής της Οδηγίας για τα Νιτρικά για την περίοδο 2016-2019, το 13,3% των σταθμών παρακολούθησης των υπόγειων υδάτων έχουν μέσες συγκεντρώσεις πάνω από 50 mg/l NO₃ και 19,8% πάνω από 40 mg/l NO₃. Η ποιότητα των υπόγειων υδάτων έχει βελτιωθεί μεταξύ των περιόδων αναφοράς 2012-2015 και 2016-2019, καθώς τα καταγεγραμμένα επίπεδα νιτρικών μειώθηκαν κατά 14,2% για μέσες συγκεντρώσεις πάνω από το όριο των 50 mg/l NO₃ και κατά 7,5% πάνω από 40 mg/l NO₃ (EEA, CDR, [Έκθεση για τα νιτρικά άλατα 2020](#)).

Πηγή: EEA- CDR, [Εκθεση για τα νιτρικά άλατα 2020](#)

Σχήμα 64: Συγκεντρώσεις νιτρικών στα υπόγεια ύδατα (περίοδοι 2012-2015 και 2016-2019)

Συνολικά, περίπου το 84,6% των συστημάτων υπόγειων υδάτων έχουν χαμηλές ετήσιες συγκεντρώσεις νιτρικών αλάτων (25 mg/L). Τα συστήματα υπόγειων υδάτων με υψηλές ετήσιες συγκεντρώσεις (>50mg/L) βρίσκονται σε πεδινές περιοχές με εντατικές γεωργικές δραστηριότητες.

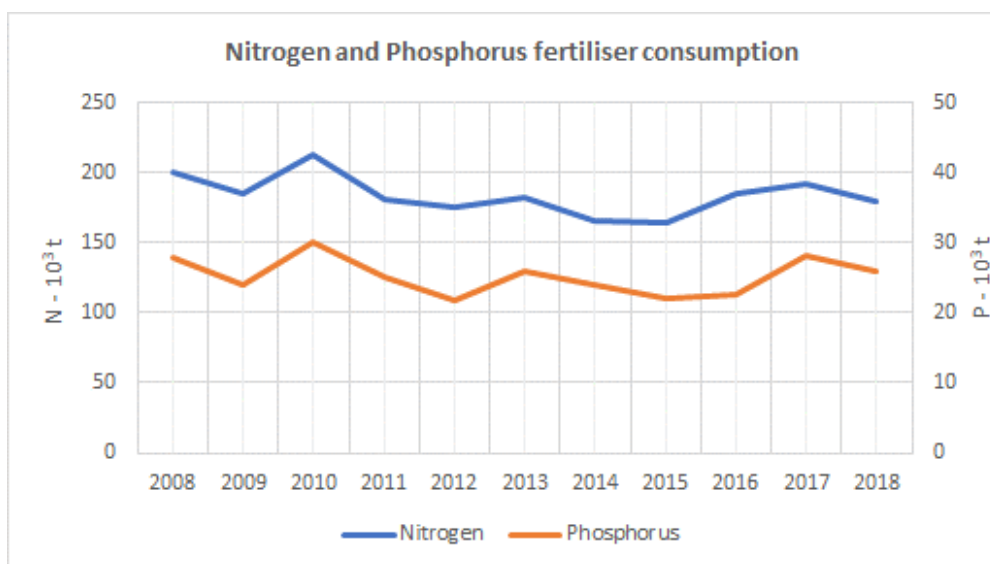
Πηγή: EEA- CDR, [Εκθεση για τα νιτρικά άλατα 2020](#)

Σχήμα 65: Συγκεντρώσεις νιτρικών ανά υπόγειο υδατικό σύστημα

Πιέσεις από γεωργικές δραστηριότητες

Γίνεται ευρεία αναγνώριση ότι οι πάνω από τις βέλτιστες εφαρμογές θρεπτικών ουσιών λιπασμάτων (άζωτο και φώσφορος) οδηγούν σε αυξημένο κίνδυνο ρύπανσης των υδάτινων ρευμάτων και συναφή προβλήματα με την ποιότητα του νερού. Την τελευταία δεκαετία, σημειώνεται ότι η κατανάλωση αζωτούχων και φωσφορικών λιπασμάτων παρέμεινε πρακτικά η ίδια, παρουσιάζοντας πτωτική τάση και ελαφρά αύξηση τα τελευταία χρόνια. Μεταξύ 2008 και 2018 σημειώθηκε μείωση στην κατανάλωση αζώτου και φωσφόρου κατά 10,7% και 7,5% αντίστοιχα ([Eurostat](#)), με τις διακυμάνσεις με την πάροδο των ετών λαμβάνοντας επίσης υπόψη την εξάρτηση από τις περιοχές εφαρμογής και τους τύπους καλλιεργειών που απαιτούν διαφορετικά ποσοστά εφαρμογής.

Το 2018, η ένταση κατανάλωσης αζωτούχων λιπασμάτων ανά εκτάριο λιπασμένης γεωργικής έκτασης είναι σχετικά χαμηλή, 70,5 kg N/ha (77,2 kg N/ha στην ΕΕ), ενώ η ένταση της κατανάλωσης λιπασμάτων φωσφόρου είναι μέτρια έως υψηλή και φτάνει τα 10,2 kg P/ha (8,6 kg P/ha στην ΕΕ) ([Eurostat](#)).

Πηγή: [Eurostat](#)

Σχήμα 66: Κατανάλωση λιπασμάτων (2008-2018)

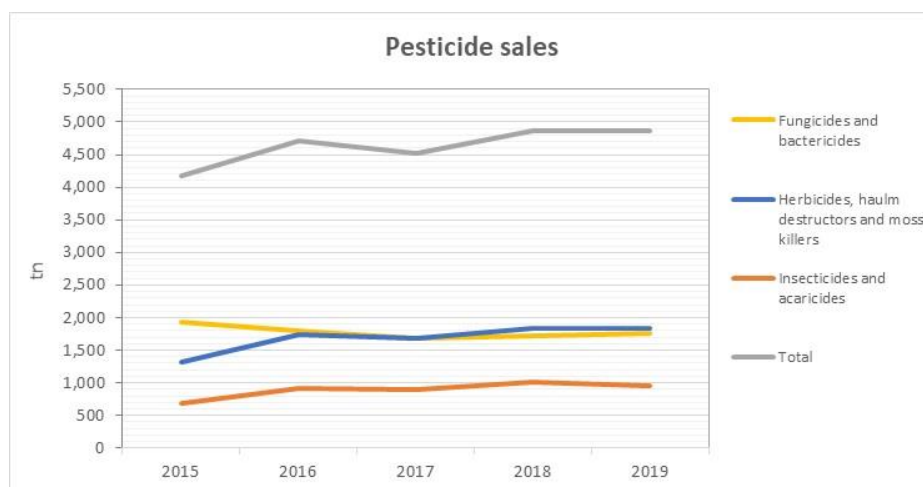
Στο πλαίσιο της Οδηγίας για τα Νιτρικά, 30 περιοχές χαρακτηρίστηκαν ως ευπρόσβλητες στη ρύπανση που προκαλείται από νιτρικά άλατα γεωργικών δραστηριοτήτων, συνολικής έκτασης 43.185,02 km². Το 2019, η Ελλάδα ενέκρινε πρόγραμμα δράσης για την προστασία των υδάτων από τη γεωργική ρύπανση που καλύπτει όλες τις ευάλωτες περιοχές της χώρας σύμφωνα με την Οδηγία για τα Νιτρικά (ΚΥΑ 38552/265/2019, ΦΕΚ 1496/Β/03-05-2019).

Πηγή: EEA- CDR, [Εκθεση για τα νιτρικά άλατα 2020](#)

Σχήμα 67: Ευπρόσβλητες ζώνες στη νιτρορύπανση

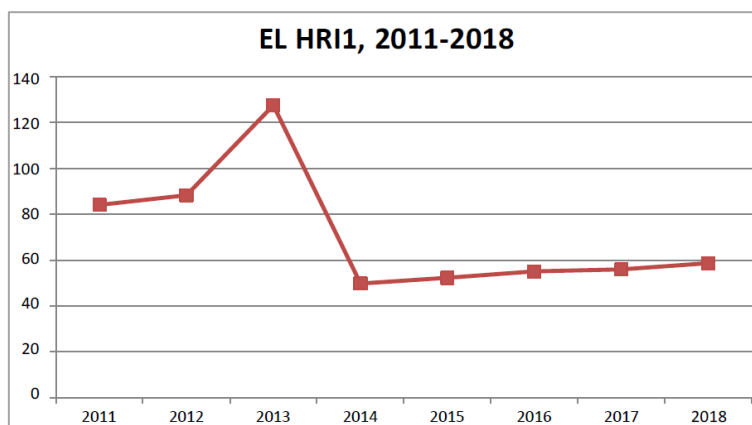
Η Ελλάδα επικαιροποίησε επίσης το εθνικό σχέδιο δράσης για την ορθολογική χρήση των γεωργικών φαρμάκων τον Σεπτέμβριο του 2020 (ΚΥΑ 9269/246316, ΦΕΚ 4032/Β/21-09-2020) που θα επιτρέψει τη μείωση των δυσμενών επιπτώσεων από τη χρήση φυτοφαρμάκων. Την περίοδο 2015-2019, οι πωλήσεις φυτοφαρμάκων, τα οποία χρησιμοποιούνται ως δείκτης κατανάλωσης φυτοφαρμάκων στη γεωργία, αυξήθηκαν κατά 16,5% που σχετίζεται κυρίως με την αύξηση των πωλήσεων για την κατηγορία «Ζιζανιοκτόνα, καταστροφείς έλξης και σκοτώσεις βρύων» από περίπου 39%, ενώ οι πωλήσεις της κατηγορίας «Μυκητοκτόνα και βακτηριοκτόνα» μειώθηκαν κατά 9% περίπου (Eurostat [\[aei_fm_salpest09\]](#)).

Πηγή: Eurostat [\[aei_fm_salpest09\]](#)

Σχήμα 68: Πωλήσεις φυτοφαρμάκων (2015-2019)

Το 2018, ο εναρμονισμένος δείκτης κινδύνου 1 (HRI1), που μετρά τη χρήση και τον κίνδυνο των φυτοφαρμάκων, παρουσιάζει μείωση 41% από την αρχική περίοδο 2011-2013, πολύ πάνω από τη μείωση 17% στην ΕΕ27, αλλά με σχετική ανοδική τάση μετά το 2015. Το αντίστοιχο HRI2, το οποίο βασίζεται στον αριθμό των αδειών έκτακτης ανάγκης, παρουσιάζει αύξηση 314% από τη βασική περίοδο 2011-2013 και αύξηση 29% σε σύγκριση με το 2017, (Eurostat [\[aei hri\]](#) & [MRDF HRI 2011-2018](#)).

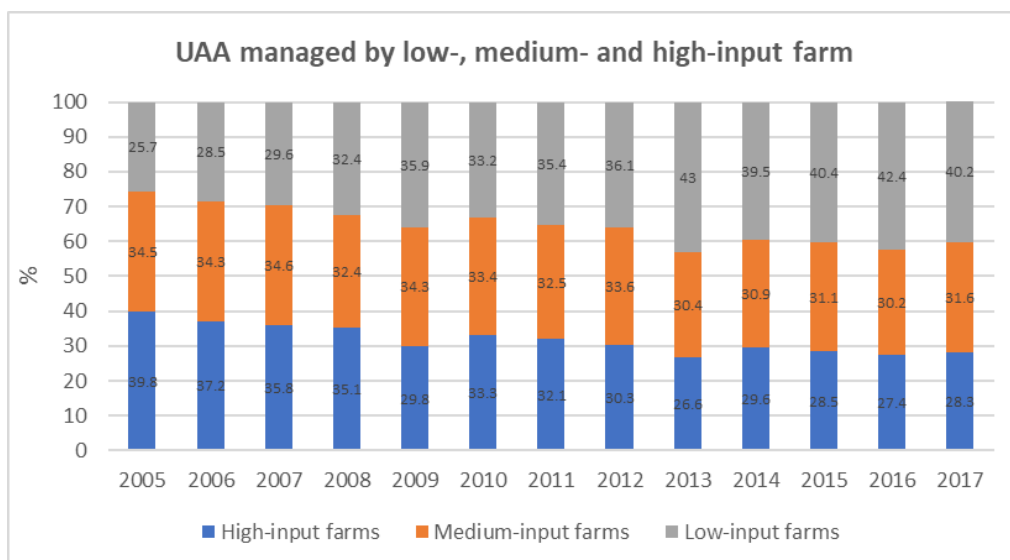

Πηγή: Eurostat [\[aei hri\]](#) & [MRDF HRI 2011-2018](#)

Σχήμα 69: Εναρμονισμένος δείκτης κινδύνου 1 (2011-2018)

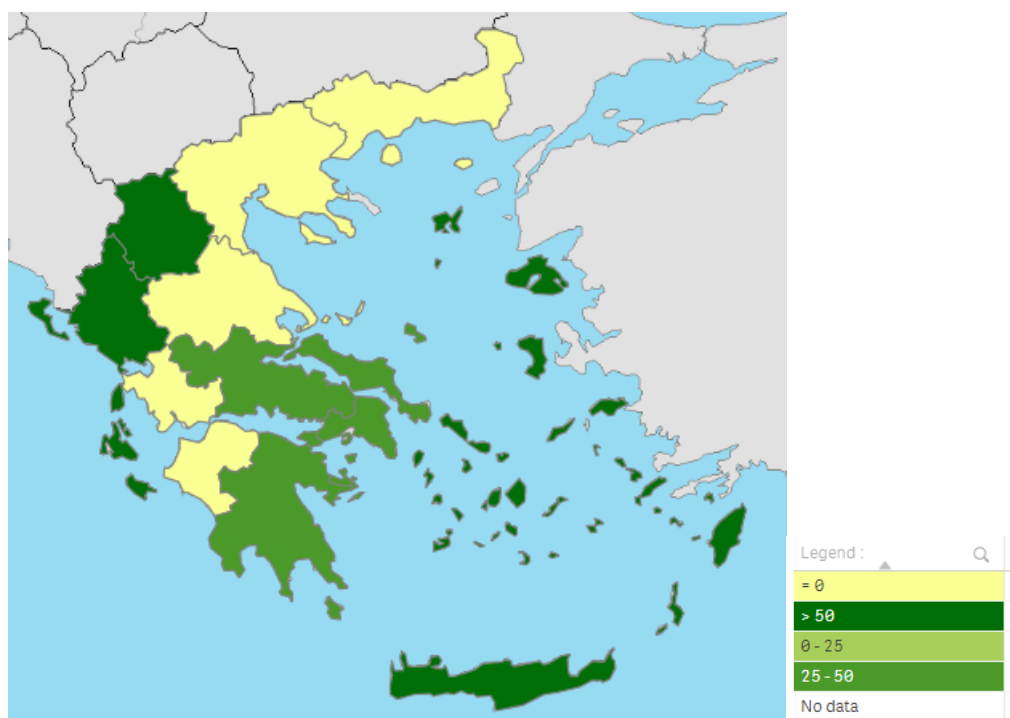
Τα παραπάνω στοιχεία πρέπει να αξιολογηθούν σε συνδυασμό με την κάλυψη της έντασης των εκμεταλλεύσεων, καθώς ο δείκτης χρήσης γης για τις περιοχές εκτατικής γεωργίας είναι ένα βαρόμετρο της πίεσης της γεωργίας στους υδατικούς πόρους, συμπεριλαμβανομένης της βιοποικιλότητας. Το 2017, η γεωργική έκταση που διαχειρίζεται με χαμηλή ένταση εισροών (λαμβάνομένων υπόψη των εισροών λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, άλλων φυτοπροστατευτικών προϊόντων και αγορασμένων ζωοτροφών) είναι 40,2%, ενώ για την υπόλοιπη γεωργική έκταση η μέση και υψηλή ένταση εισροών είναι σχετικά ομοιόμορφα κατανομημένη. Μεταξύ 2005 και 2017, οι περιοχές με χαμηλή ένταση εισροών έχουν σαφή αυξητική τάση, ενώ οι περιοχές με υψηλή ένταση εισροών παρουσιάζουν πτωτική τάση. Αυτές οι τάσεις παρέμειναν πρακτικά σταθερές τα τελευταία χρόνια.

Όσον αφορά τις περιοχές εκτεταμένης βόσκησης, λαμβάνοντας υπόψη την πυκνότητα ζώων μικρότερη από 1 ζωική μονάδα (LU) ανά εκτάριο κτηνοτροφικής έκτασης, το εθνικό επίπεδο είναι 32,5% της συνολικής χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης (DG AGRI, [C33](#)), με διαφοροποιήσεις μεταξύ των περιοχών. Τα υψηλότερα ποσοστά, άνω του 50%, καταγράφονται στο Νότιο Αιγαίο, την Ήπειρο και την Κρήτη και ακολουθούν το Βόρειο Αιγαίο και η Δυτική Μακεδονία (Σχήμα 66). Στο πλαίσιο της προστασίας της γεωργικής και δασικής γης και της διατήρησης των φυσικών πόρων από εντατικές αγροτικές δραστηριότητες, η Ελλάδα υιοθέτησε το 2015 εθνική νομοθεσία (Ν. 4351/2015 ΦΕΚ 164/Α/04-12-2015 όπως τροποποιήθηκε) για την ανάπτυξη διαχειριστικών σχεδίων για το σύνολο των βοσκοτόπων της χώρας, που θα εκπονηθούν με τις προδιαγραφές που θέτει η ΚΥΑ 1058/71977/2017 (ΦΕΚ 2331/Β/07-07-2017). Αυτό το νομικό μέσο θα συμβάλει ουσιαστικά στην ορθολογική διαχείριση, εκμετάλλευση και διανομή των βοσκοτόπων, καθώς και στη στήριξη της κτηνοτροφίας. Στο πλαίσιο αυτό, σχεδιάζεται να δημιουργηθεί μια εθνική βάση δεδομένων γεωγραφικών πληροφοριών για τα λιβάδια της χώρας.

Πηγή: Eurostat [[aei ps inp](#)]

Σχήμα 70: Ένταση χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 71: Κατανομή χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης με πυκνότητα βόσκησης < 1 LU/ha κτηνοτροφικής έκτασης για το 2016

Στο πλαίσιο του ΠΑΑ 2014-2020, οι στόχοι χρήσης υδάτων (2023) για το ΠΑΑ ήταν 61% για τη βελτίωση της διαχείρισης των υδάτων και 87% για τη μετάβαση σε πιο αποτελεσματικά συστήματα άρδευσης. Ο γενικός στόχος για βελτίωση της διαχείρισης του νερού στο 17,5% της γεωργικής γης και της αποδοτικότητας του νερού για το 5% των αρδευόμενων γης μέσω αρδευτικών υποδομών, παρόλο που έχουν γίνει σημαντικά βήματα, παρεμποδίζεται από την έλλειψη κατάλληλης εκπαίδευσης και συμβουλευτικών υπηρεσιών προς τους αγρότες, μέτρα που δεν εφαρμόζεται σωστά (SWD/2020/372). Τέλος, καταγράφεται ότι το 10% της γεωργικής γης στην Ελλάδα είναι σε συμβάσεις

για τη βελτίωση της διαχείρισης των υδάτων το 2018, ελαφρώς κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ27 του 12% ([DG AGRI](#)).

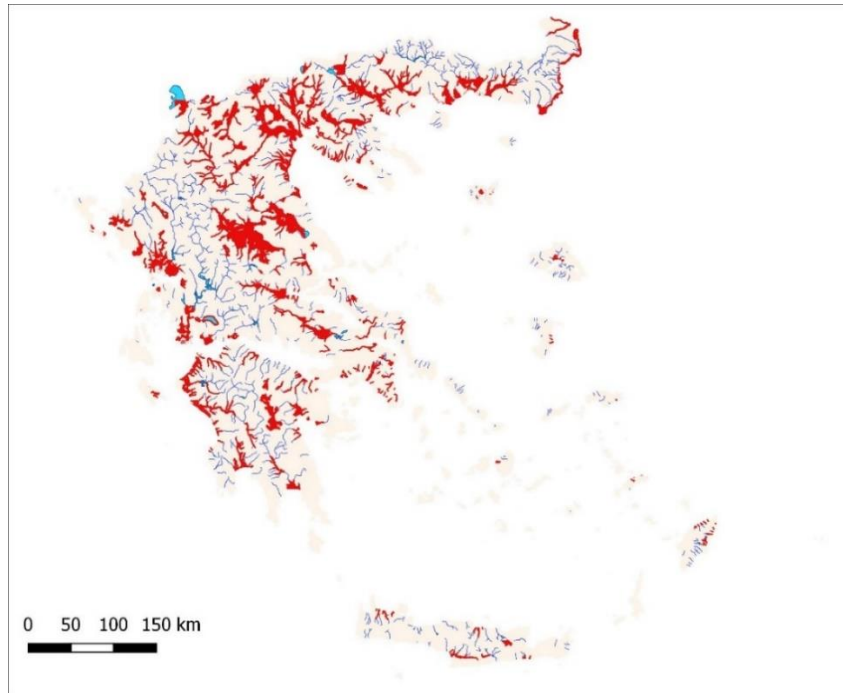
6.2.7.3 Διαχείριση κινδύνων πλημμύρας

Στην Ελλάδα, το πλαίσιο για την αξιολόγηση και διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας έχει θεσπιστεί με τη μεταφορά της Οδηγίας για τις Πλημμύρες στην εθνική νομοθεσία με την ΚΥΑ 31822/1542/Ε103/2010 (ΦΕΚ 1108/Β/21-07-2010), η οποία στοχεύει στην μείωση των δυσμενών συνεπειών που συνδέονται με σημαντικές πλημμύρες. Οι γενικοί στόχοι που καθορίστηκαν σε εθνικό επίπεδο κατά τον 1ο κύκλο εφαρμογής της Οδηγίας είναι ο μετριασμός της έκθεσης σε πλημμύρες, η μείωση της πιθανότητας πλημμύρας, η ενίσχυση της ετοιμότητας για αντιμετώπιση πλημμυρών και η βελτίωση των μηχανισμών αποκατάστασης της πληγείσας περιοχής. Τα στρατηγικά έγγραφα για τη μείωση και τον μετριασμό των πλημμυρών είναι τα Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνου Πλημμύρας ανά περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, τα οποία έχουν αναπτυχθεί στο 3ο στάδιο εφαρμογής της Οδηγίας και εγκρίθηκαν το 2018. Ο 2ος κύκλος εφαρμογής της Οδηγίας έχει ήδη ξεκινήσει και ο 1ος Η ενημέρωση της εκτίμησης κινδύνου πλημμύρας ολοκληρώθηκε τον Νοέμβριο του 2020. Σύμφωνα με τα ευρήματα της 1ης επικαιροποίησης της αξιολόγησης κινδύνου πλημμύρας, η περιοχή με υψηλό δυναμικό κινδύνου πλημμύρας εκτιμάται σε 20% (έναντι 18% στον 1ο κύκλο εφαρμογής) της συνολικής έκτασης σε εθνικό επίπεδο, με σημαντικές διακυμάνσεις μεταξύ των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού. Οι περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού με περιοχές υψηλού δυναμικού κινδύνου πλημμύρας πάνω από το 30% της συνολικής τους έκτασης είναι η Ανατολική και Κεντρική Μακεδονία και η Θεσσαλία, ενώ πάνω από 20% υπολογίζεται για τις λεκάνες απορροής ποταμών Αττικής, Δυτικής Μακεδονίας και Θράκης.

Πίνακας 15: Επιφάνεια και αναλογία περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού με πιθανό υψηλό κίνδυνο πλημμύρας

Περιφέρεια λεκάνης απορροής ποταμού	Περιοχή με δυνητικά υψηλό κίνδυνο πλημμύρας (km ²)		% της περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού	
	1 ^{ος} κύκλος (2012)	2 ^{ος} κύκλος (2019)	1 ^{ος} κύκλος (2012)	2 ^{ος} κύκλος (2019)
Δυτική Πελοπόννησος (ΕΛ01)	637	749	9%	10%
Βόρεια Πελοπόννησος (ΕΛ02)	1227	1373	17%	19%
Ανατολική Πελοπόννησος (ΕΛ03)	606	844	7%	10%
Δυτική Στερεά Ελλάδα (ΕΛ04)	874	1022	8%	10%
Ήπειρος (ΕΛ05)	1004	1204	10%	12%
Αττική (ΕΛ06)	675	829	21%	26%
Ανατολική Στερεά Ελλάδα (ΕΛ07)	1939	2065	16%	17%
Θεσσαλία (ΕΛ08)	4171	4316	32%	33%
Δυτική Μακεδονία (ΕΛ09)	3098	3750	23%	28%
Κεντρική Μακεδονία (ΕΛ10)	3733	4166	37%	41%
Ανατολική Μακεδονία (ΕΛ11)	2815	2879	38%	39%
Θράκη (ΕΛ12)	2352	2468	21%	22%
Κρήτη (ΕΛ13)	220	353	3%	4%
Νησιά Αιγαίου (ΕΛ14)	389	685	4%	8%

Πηγή: [CDR Eionet- Floods Directive Reporting 2019-2022](#)

Πηγή: [SoER 2018](#)

Σχήμα 72: Επιφάνεια κατάκλυσης για περίοδο επαναφοράς T-100

Στο πλαίσιο της προετοιμασίας των Σχεδίων Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας, στον 1ο κύκλο εφαρμογής της Οδηγίας για τις Πλημμύρες πραγματοποιήθηκε εκτίμηση των πλημμυρισμένων περιοχών για διαφορετικές περιόδους επιστροφής (T50, T100 και T1000) και έχουν εκπονηθεί αντίστοιχοι χάρτες, λαμβάνοντας υπόψη την επικινδυνότητα από τις πλημμύρες (βάθη, ρυθμός ροής) και την ευπάθεια (βάσει των πιθανών επιπτώσεων) των χρήσεων και των δραστηριοτήτων στις πλημμυρικές περιοχές.

Σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας για τις Πλημμύρες, οι χάρτες επικινδυνότητας και κινδύνου πλημμύρας, που εκπονήθηκαν για υδάτινα ρεύματα, λίμνες και παράκτιες περιοχές που βρίσκονται εντός των Περιοχών με Υψηλό Δυναμικό Κινδύνου Πλημμύρας, απεικονίζουν τις αρνητικές συνέπειες των πλημμυρών (για την ανθρώπινη υγεία, το περιβάλλον πολιτιστική κληρονομιά και οικονομικές δραστηριότητες). Οι χάρτες είναι διαθέσιμοι στη σχετική ιστοσελίδα του Υπουργείου Οικονομικών (floods.greka.gr) και στη βάση δεδομένων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Environment Information and Observation Network). Οι χάρτες αυτοί αναμένεται να επικαιροποιηθούν κατά τον 2ο κύκλο εφαρμογής της Οδηγίας.

6.2.8 Απόβλητα

Η εθνική πολιτική για τα απόβλητα απαιτεί την αύξηση της αποδοτικότητας των πόρων, την πρόληψη της δημιουργίας αποβλήτων και τη χρήση των αποβλήτων ως πόρου για τη διευκόλυνση της μετάβασης στην κυκλική οικονομία, κάτι που αντικατοπτρίζεται στο Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ) και στο Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων, που αναθεωρούνται για την περίοδο μετά το 2020 και πρόκειται να μειωθούν σε περιφερειακό επίπεδο. Τα σχέδια βρίσκονται σε στενή συνέργεια με την Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία και το νέο εθνικό σχέδιο δράσης της για την περίοδο 2021-2025, με γενικό στόχο να ξεκλειδώσει το αναπτυξιακό δυναμικό προς την κυκλική οικονομία.

Η ατζέντα αυτών των σχεδίων πολιτικής είναι σύμφωνη με τις στρατηγικές προτεραιότητες και τους στόχους της πολιτικής της ΕΕ για τα απόβλητα, ωστόσο η Ελλάδα θα πρέπει να καταβάλει περισσότερη προσπάθεια για τη μετατόπιση των αποβλήτων από την υγειονομική ταφή και την ενίσχυση της ιεραρχίας των αποβλήτων στην πράξη για να ακολουθήσει το πλαίσιο της κυκλικής οικονομίας. Σύμφωνα με την Έκθεση Κατάστασης Περιβάλλοντος του 2019, όπως επίσης απεικονίζεται σε σχετικές επισκοπήσεις της ΕΕ και στην αξιολόγηση της τρέχουσας κατάστασης στο πλαίσιο του ΕΣΔΑ μετά το 2020, η διαχείριση αποβλήτων στην Ελλάδα καταγράφεται ως ένα μείζον περιβαλλοντικό ζήτημα, ιδίως για τα αστικά απόβλητα για τα οποία υπάρχουν νομικά δεσμευτικοί στόχοι ανακύκλωσης. Η πλειονότητα των παραγόμενων αστικών αποβλήτων εξακολουθούν να διατίθενται σε χώρους υγειονομικής ταφής (77,7% το 2019), ενώ η κατά κεφαλήν παραγωγή αστικών αποβλήτων επέστρεψε ουσιαστικά στα ίδια επίπεδα πριν από την οικονομική κρίση (524 kg/άνωτατο όριο το 2019). Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλούν οι συνεχείς καθυστερήσεις στην κατασκευή των απαιτούμενων υποδομών για την επεξεργασία των αστικών αποβλήτων. Επιπλέον, λόγω του χρόνιου προβλήματος των παράνομων χωματερών και της έλλειψης επαρκών υποδομών για τη διάθεση των επικίνδυνων αποβλήτων, η Ελλάδα πληρώνει μέχρι σήμερα σημαντικά πρόστιμα.

Η πρόσφατα αναθεωρημένη εθνική νομοθεσία για τα απόβλητα, ιδίως ο νόμος-πλαίσιο για τα απόβλητα (Νόμος 4819/2021, ΦΕΚ 129/Α/23-07-2021) που μεταφέρει την τροποποιημένη Οδηγία Πλαίσιο για τα Απόβλητα 2008/98/ΕΚ, έχει ενσωματώσει μια σειρά νομικά δεσμευτικά μέτρα για την προώθηση της επαναχρησιμοποίησης των αποβλήτων, την αύξηση των ποσοστών ανακύκλωσης και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων συλλογής και τη βελτίωση της διαχείρισης σύμφωνα με την ιεραρχία των αποβλήτων και την εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», ενισχύοντας επίσης τη χρήση των οικονομικών εργαλείων όπως τα συστήματα διευρυμένης ευθύνης παραγωγού και το τέλος υγειονομικής ταφής. Το Ηλεκτρονικό Μητρώο Αποβλήτων (ΗΜΑ), που λειτουργεί από το 2017 και μετά, αναμένεται επίσης να βελτιώσει σταδιακά τις στατιστικές και την ιχνηλασιμότητα των αποβλήτων.

Στις παραγράφους που ακολουθούν παρουσιάζεται η υφιστάμενη κατάσταση της διαχείρισης αποβλήτων αναφορικά με τις δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα και του τομέα επεξεργασίας τροφίμων, με έμφαση στα απόβλητα τροφίμων.

Απόβλητα από τον πρωτογενή τομέα και τη μεταποίηση προϊόντων αγροδιατροφής

Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία, τα απόβλητα από τον πρωτογενή τομέα ανέρχονται τους 485 χιλιάδες τόνους το 2018 (Eurostat, [[env_wasgen](#)]), ενώ οι εκτιμήσεις που αναφέρονται στο ΕΣΔΑ 2020-2030 είναι πολύ υψηλότερες. Τουλάχιστον το 75% των γεωργικών αποβλήτων είναι κοπριά που συνήθως διαχέεται στη γη ή επεξεργάζεται σε μεμονωμένες εγκαταστάσεις για την παραγωγή κομπόστ / βιοαερίου ή υπόκειται σε εργασίες διάθεσης. Αν και δεν έχει τεθεί στόχος ποσοτικής μείωσης ή ανάκτησης για τα γεωργικά απόβλητα, το ΕΣΔΑ της περιόδου 2015-2020 ενσωμάτωσε συγκεκριμένες ενέργειες για τη διασφάλιση της ορθολογικής διαχείρισής τους, εστιάζοντας σε προγράμματα οργάνωσης για τη συλλογή και μεταφορά σε εγκαταστάσεις ανάκτησης αποβλήτων, δίνοντας προτεραιότητα στα προϊόντα προς όφελος της γεωργίας, συμπεριλαμβανομένης της κομποστοποίησης και άλλων διεργασιών βιολογικής επεξεργασίας, ακολουθούμενες από προϊόντα ενέργειας από απόβλητα. Δεν έχει δημιουργηθεί μηχανισμός παρακολούθησης που να οδηγεί σε συμπεράσματα σχετικά με την πρόοδο που έχει σημειωθεί μέχρι σήμερα. Το νέο ΕΣΔΑ έχει πρακτικά παρατείνει αυτά τα μέτρα για την περίοδο 2020-2030, με γενικό στόχο την ενθάρρυνση της ολοκληρωμένης διαχείρισης των γεωργικών αποβλήτων.

Τα απόβλητα που προέρχονται από τη βιομηχανία μεταποίησης προϊόντων αγρο-διατροφής ανέρχονται σε περίπου 778 χιλιάδες τόνους το 2018, η πλειονότητα των οποίων είναι ζωικά και φυτικά απόβλητα (Eurostat, [[env_wasgen](#)]). Αν και δεν υπάρχουν άμεσα διαθέσιμα επίσημα ποσοτικά δεδομένα, οι συνήθειες πρακτικές διαχείρισης είναι η ανακύκλωση σε προϊόντα προς όφελος της γεωργίας, η ανάκτηση σε εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας από απόβλητα και η

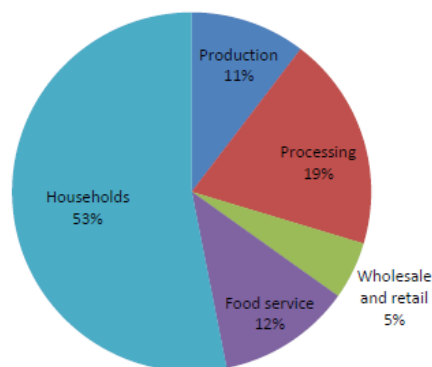
υγειονομική ταφή. Τόσο το προηγούμενο όσο και το νέο ΕΣΔΑ δεν ορίζουν ρητά δράσεις για τον τομέα της επεξεργασίας προϊόντων αγροδιατροφής, αλλά προβλέπουν μέτρα για την ενθάρρυνση της θέσπισης της σειράς ιεράρχησης για τη διαχείριση των βιομηχανικών αποβλήτων.

Τα μέτρα για τα απόβλητα είναι σε συνέργεια με τις δράσεις που προβλέπονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία 2021-2025, ιδίως σε σχέση με την αξιοποίηση πολύτιμων πόρων όπως τα υπολείμματα και τα υποπροϊόντα των καλλιεργειών και την ανάπτυξη της βιοοικονομίας.

Απόβλητα τροφίμων

Τα απόβλητα τροφίμων έχει κερδίσει την προσοχή τα τελευταία χρόνια και εφαρμόζεται πολιτική της ΕΕ για να συμβάλει στη μείωσή τους. Είναι ένας από τους τομείς προτεραιότητας του Σχεδίου Δράσης για την Κυκλική Οικονομία της ΕΕ και της Στρατηγικής «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο», με τη δέσμευση να συμβάλει στον στόχο που έχει τεθεί έως το 2030 στο πλαίσιο του στόχου βιώσιμης ανάπτυξης 12.3 των Ηνωμένων Εθνών για μείωση κατά το ήμισυ της παγκόσμιας παραγωγής αποβλήτων τροφίμων στο επίπεδο λιανικής πώλησης και καταναλωτή και τη μείωση των απωλειών τροφίμων κατά μήκος της αλυσίδας παραγωγής και εφοδιασμού, συμπεριλαμβανομένων των απωλειών μετά τη συγκομιδή. Στην Ελλάδα, ο νέος νόμος-πλαίσιο για τα απόβλητα (Ν. 4819/2021) έχει θέσει στόχο 30% μείωση της σπατάλης τροφίμων σε επίπεδο λιανικής και καταναλωτή και προσδιορίζει τις επιλογές ιεραρχίας των αποβλήτων τροφίμων. Τα απόβλητα τροφίμων αποτελούν επίσης ρεύμα προτεραιότητας στο αναθεωρημένο Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων για την περίοδο 2021-2030 που καθορίζει μέτρα και πρωτοβουλίες για την πρόληψη των αποβλήτων τροφίμων σε κάθε στάδιο της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων, η οποία περιλαμβάνει την πρωτογενή παραγωγή και την επεξεργασία τροφίμων.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του έργου [EU FUSION](#), εκτιμάται ότι το 20% του συνόλου των τροφίμων που παράγονται χάνεται ή σπαταλάται στην ΕΕ εντός του 2012, με την πρωτογενή παραγωγή και τη μεταποίηση τροφίμων να αντιπροσωπεύουν το 30% των αποβλήτων τροφίμων της ΕΕ, αν και υπάρχει σημαντική αβεβαιότητα ως από την εκτίμηση για τον τομέα της μεταποίησης σε σύγκριση με όλους τους άλλους τομείς λόγω της μη διαθεσιμότητας δεδομένων επαρκούς ποιότητας.

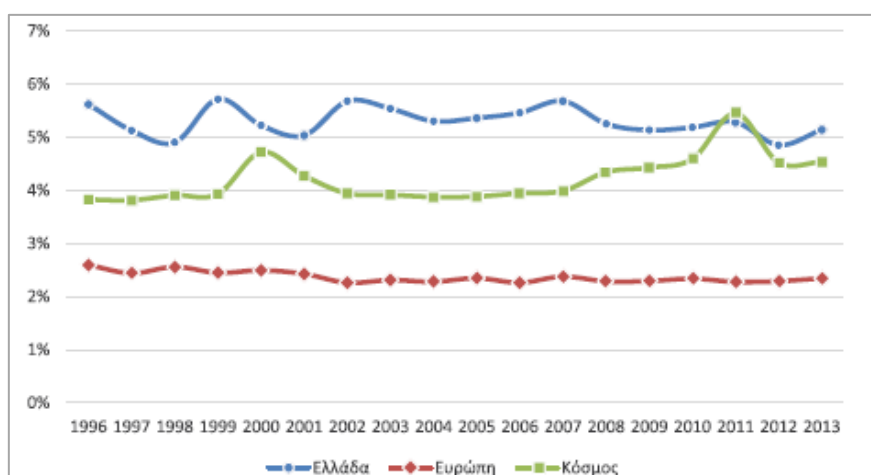

Πηγή: [EU FUSION project](#)

Σχήμα 73: Απόβλητα τροφίμων στην ΕΕ28 ανά τομέα για το 2012

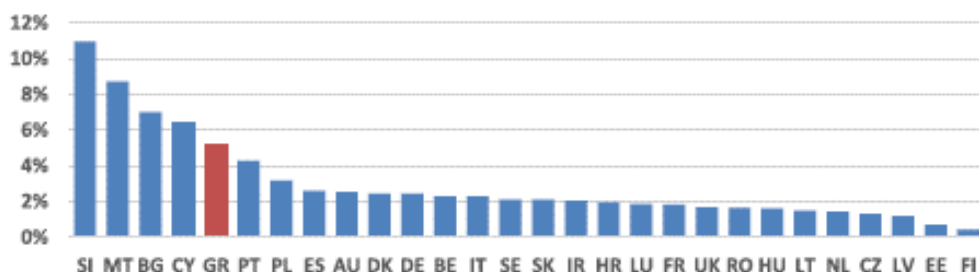
Με βάση τα αποτελέσματα του προαναφερθέντος έργου, ο ποσοτικός προσδιορισμός των αποβλήτων τροφίμων της πρωτογενούς παραγωγής και της βιομηχανίας επεξεργασίας προϊόντων αγροδιατροφής, που προκύπτει από τις ελληνικές στατιστικές αποβλήτων, εκτιμάται ότι είναι ανεπαρκής ποιότητας για να ληφθεί υπόψη. Υπάρχει σχεδόν ένα πλήρες κενό γνώσης σχετικά με τα χαρακτηριστικά σύνθεσης των αποβλήτων τροφίμων, δεδομένου ότι η νομοθεσία που ενθαρρύνει τη χωριστή συλλογή και επεξεργασία βιοαποβλήτων μόλις πρόσφατα τέθηκε σε εφαρμογή στην πράξη.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO) για τον δείκτη απώλειας τροφίμων, ο οποίος επικεντρώνεται στα απόβλητα τροφίμων που προκύπτουν από την πρωτογενή παραγωγή και τη βιομηχανία μεταποίησης προϊόντων αγροδιατροφής, η Ελλάδα κυμαίνεται στο εύρος 4,9-5,9% για την περίοδο 1996-2013, το οποίο είναι υπερδιπλάσιο από τον μέσο όρο της ΕΕ 2,3-2,6% και υψηλότερο από τον παγκόσμιο μέσο όρο 3,8-5,4% (Σχήμα 72). Το 2013, ο δείκτης απώλειας τροφίμων για την Ελλάδα υπολογίζεται στο 5,1%, ο οποίος είναι από τους υψηλότερους εντός της ΕΕ και κατατάσσεται στην 5η θέση μεταξύ των κρατών μελών (Σχήμα 73).

Πηγή: Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ), 2017

Σχήμα 74: Εκτιμώμενος δείκτης απώλειας τροφίμων για την Ελλάδα για την περίοδο 1996-2013

Source: Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ), 2017

Σχήμα 75: Εκτιμώμενος δείκτης απώλειας τροφίμων ανά κράτος μέλος για το 2013

Η πρόσφατα δημοσιευμένη έκθεση του Περιβαλλοντικού Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP) για τον δείκτη αποβλήτων τροφίμων το 2021, η οποία περιλαμβάνει τα απόβλητα τροφίμων από το λιανικό εμπόριο, τις υπηρεσίες τροφίμων και την οικιακή κατανάλωση, επισημαίνει ότι η ποσότητα των αποβλήτων τροφίμων στην Ευρώπη είναι υψηλή, μια τυπική περίπτωση στην πολύ ανεπτυγμένες χώρες στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι επίσης υψηλό. Η εκτίμηση του δείκτη απορριμμάτων τροφίμων για την Ελλάδα βασίστηκε σε μελέτες με μέσο επίπεδο εμπιστοσύνης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα αυτών των μελετών, τα απόβλητα τροφίμων από τα νοικοκυριά είναι σε υψηλότερα επίπεδα μεταξύ των κρατών μελών.

Πίνακας 16: Εκτιμώμενος δείκτης αποβλήτων τροφίμων για την Ελλάδα

Στάδιο	kg/cap estimate
Λιανεμπόριο	7
Υπηρεσίες εστίασης	μη διαθέσιμα δεδομένα
Νοικοκυριά	142

Πηγή: [UNEP, 2021](#)

Σύμφωνα με το άρθρο 9 της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Απόβλητα, και σύμφωνα με την κοινή μεθοδολογία της ΕΕ για τη μέτρηση που θεσπίστηκε το 2019, η Ελλάδα πρέπει να επιταχύνει όλες τις απαραίτητες διαδικασίες και μηχανισμούς παρακολούθησης προκειμένου να είναι σε θέση να μετρήσει την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην πρόληψη αποβλήτων τροφίμων σε ετήσια βάση. Η ποσότητα της παραγωγής αποβλήτων τροφίμων για το πρώτο έτος αναφοράς (δηλαδή το 2020) απαιτείται να υποβληθεί έως το 2022. Στη συνέχεια, η Επιτροπή θα εξετάσει τα δεδομένα μέτρησης με σκοπό να εξετάσει τη σκοπιμότητα καθιέρωσης στόχου μείωσης των αποβλήτων τροφίμων σε επίπεδο Ένωσης που θα επιτευχθεί έως το 2030, και ο οποίος θα είναι αλληλένδετος με τις δράσεις που ορίζονται στο πλαίσιο της στρατηγικής της ΕΕ «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» και σε συμφωνία με το σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία.

Επιπλέον, απαιτείται να εγκριθεί ένα ειδικό πρόγραμμα πρόληψης των αποβλήτων τροφίμων στα εθνικά προγράμματα πρόληψης των αποβλήτων των κρατών μελών, λαμβάνοντας υπόψη ότι η πρόληψη της δημιουργίας αποβλήτων είναι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για τη βελτίωση της αποδοτικότητας των πόρων και τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των αποβλήτων.

Επιπλέον, στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού έργου [LIFE-IP CEI Greece](#), το οποίο συντονίζεται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, προβλέπεται ειδική δράση για τα απόβλητα τροφίμων για τη μέτρηση της παραγωγής τους σε εθνικό επίπεδο σε ολόκληρη την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων, που θα περιλαμβάνει επόμενα την πρωτογενή παραγωγή και την επεξεργασία τροφίμων. Το έργο περιλαμβάνει επίσης δράσεις επίδειξης για την πρόληψη των αποβλήτων τροφίμων μαζί με δράσεις για την προώθηση της κυκλικής διαχείρισης των αποβλήτων του κλάδου αγροδιατροφής σε όλη τη χώρα. Στο πλαίσιο του έργου, έχει δημιουργηθεί μηχανισμός παρακολούθησης για την κινητοποίηση συμπληρωματικών πόρων που σχετίζεται με τις δράσεις του έργου για την περίοδο 2020 - 2027, που είναι σε ευθυγράμμιση με την προγραμματική περίοδο του ΣΣ ΚΓΠ.

Τέλος, σημειώνεται ότι κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο του ΠΑΑ 2014-2020, δεν είχαν θεσπιστεί ιδιαίτερες παρεμβάσεις ή ειδικά μέτρα για τα απόβλητα που προέρχονται από την πρωτογενή παραγωγή ή τον τομέα της μεταποίησης προϊόντων αγροδιατροφής.

6.2.9 Πολιτιστική Κληρονομιά

Η Ελλάδα έχει μια από τις πλουσιότερες πολιτιστικές κληρονομίες στον κόσμο. Αυτή η κληρονομιά σήμερα κάνει αισθητή την παρουσία της με μια σειρά από αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία, μουσεία και παραδοσιακούς οικισμούς σε όλη τη χώρα. Υπάρχει μια σειρά από εθνικά νομικά μέσα που προστατεύουν την πολιτιστική κληρονομιά στην Ελλάδα, τα κυριότερα από τα οποία περιγράφονται παρακάτω:

- Νόμος 2039/1992 (ΦΕΚ 61/Α/13-04-1992), ο οποίος έχει επικυρώσει τη Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης.
- Ο νόμος 3028/2002 (ΦΕΚ 153/Α/28-06-2002) για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς, που διευρύνει την έννοια των πολιτιστικών αγαθών και τα θεωρεί ως

τεκμήρια ατομικών και συλλογικών ανθρώπινων δραστηριοτήτων, ενώ ορίζει ως μνημεία τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικά τεκμήρια της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας

• Νόμος 3378/2005 (ΦΕΚ 203/Α/19-08-2005), ο οποίος έχει επικυρώσει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς.

Το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού φιλοξενεί μια διαδραστική βάση δεδομένων και χαρτογράφηση για τα πολιτιστικά μνημεία, τους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία της Ελλάδας (http://odysseus.culture.gr/index_en.html).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, καταγράφεται αύξηση στον αριθμό των μουσείων, από 115 το 2010 σε 178 το 2019. Αντίστοιχα, ο αριθμός των επισκέψεων σε μουσεία την περίοδο αυτή αυξάνεται από 3,1 χιλιάδες το 2012 σε 5,9 χιλιάδες επισκέπτες το 2019. Ο αριθμός των αρχαιολογικών χώρων αυξήθηκε επίσης από 81 σε 146 την περίοδο αυτή ενώ ο αριθμός των επισκεπτών σε αυτούς τους χώρους αυξήθηκε από 5,5 χιλιάδες σε 13,3 χιλιάδες επισκέπτες.

Πίνακας 6: Μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι περιόδου 2010-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Μουσεία	115	156	165	150	153	161	164	172	173	178
Επισκέπτες (χιλιάδες)	3.136	3.061	2.975	3.376	4.154	4.405	4.516	5.191	5.702	5.894
Αρχαιολογικοί Χώροι	81	94	97	117	123	136	139	154	154	146
Επισκέπτες (χιλιάδες)	5.547	6.517	6.693	8.167	9.953	10.320	9.564	11.332	12.901	13.337

Πηγή: [Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2021](#)

Επιπλέον, η Ελλάδα έχει επικυρώσει στις 17 Ιουλίου 1981 τη Σύμβαση της UNESCO για την Παγκόσμια Κληρονομιά, η οποία θεσπίστηκε το 1972. Τα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι μέρη σημαντικής για την πολιτιστική ή φυσική κληρονομιά. Από το 2021, υπάρχουν 18 ακίνητα στην Ελλάδα εγγεγραμμένα στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, 16 εκ των οποίων είναι πολιτιστικοί χώροι και 2 μικτά, καταχωρισμένα τόσο για τη φυσική όσο και για την πολιτιστική τους σημασία. Υπάρχουν επίσης 14 επιπλέον τοποθεσίες στη δοκιμαστική λίστα που εξετάζονται για υποψηφιότητα.

Σημαντικό κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας αποτελούν και οι παραδοσιακοί οικισμοί που προστατεύονται μέσω της πολεοδομίας και της νομοθεσίας. Παραδοσιακοί οικισμοί θεωρούνται εκείνοι οι οικισμοί που έχουν διατηρήσει αναλλοίωτη την εικόνα του παρελθόντος, καθώς και τον τοπικό τους χαρακτήρα. Είναι ως επί το πλείστον χωριά μικρής κλίμακας που τελούν υπό νομοθετική προστασία λόγω των σημαντικών αρχιτεκτονικών και πολεοδομικών χαρακτηριστικών τους. Ανάλογα με τις τοπικές γεωγραφικές και περιβαλλοντικές συνθήκες, τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά και η πολεοδομική τους μορφή ποικίλλουν σημαντικά.

Πηγή: [UNESCO](http://unesco.org)

Σχήμα 76: Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO στην Ελλάδα

Οι πρώτοι παραδοσιακοί οικισμοί ορίστηκαν το 1978 (με Προεδρικό Διάταγμα 594) και μέχρι σήμερα ξεπερνούν τους 900. Οι περισσότεροι παραδοσιακοί οικισμοί που έχουν δηλωθεί μέχρι σήμερα είναι ομοιόμορφα κατανεμημένοι στην ελληνική επικράτεια (ηπειρωτική και νησιωτική), ενώ οι περισσότεροι από αυτούς βρίσκονται σε παραθαλάσσιες και ορεινές περιοχές. Οι χαρακτηριστικές περιοχές με παραδοσιακούς οικισμούς είναι το Νότιο Αιγαίο, το Βόρειο Αιγαίο, τα Επτάνησα, η Κρήτη, η Πελοπόννησος και η Ήπειρος.

6.2.10 Πληθυσμός και υγεία

6.2.10.1 Χαρακτηριστικά πληθυσμού

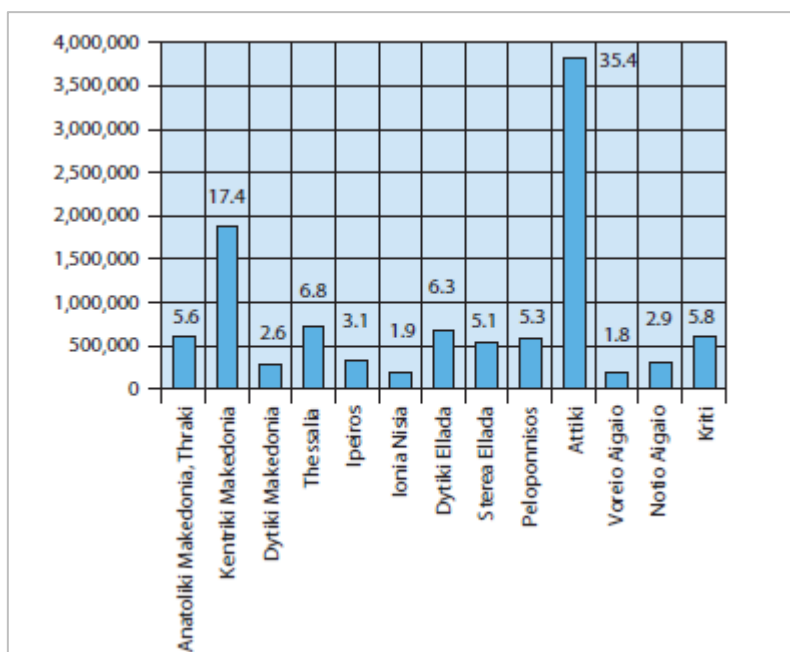
Η τελευταία απογραφή πληθυσμού-κατοικιών της χώρας διενεργήθηκε το 2011, σύμφωνα με την οποία ο μόνιμος πληθυσμός της Ελλάδας ανήλθε σε 10,8 εκατομμύρια άτομα, εκ των οποίων το 49% είναι άνδρες και το 51% γυναίκες. Πάνω από το ήμισυ του κατοίκου πληθυσμού ζει στην περιφέρεια Αττικής (35,4%) και στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (17,4%), στην οποία βρίσκονται η πρωτεύουσα της Αθήνας και η πόλη της Θεσσαλονίκης αντίστοιχα. Η επόμενη απογραφή είναι για το έτος αναφοράς 2021 που διενεργήθηκε από την Ελληνική Στατιστική Αρχή το περασμένο φθινόπωρο, ενώ μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία.

Πίνακας 7: Μόνιμος πληθυσμός ανά φύλο και περιοχή (απογραφή 2011)

Περιφέρεια	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	% επί του συνόλου της περιφέρειας	
				Άνδρες	Γυναίκες
Ελλάδα, συνολικά	10.816.286	5.303.223	5.513.063	49,0	51,0
Ανατολική Μακεδονία& Θράκη	608.182	299.643	308.539	49,3	50,7
Κεντρική Μακεδονία	1.882.108	912.693	969.415	48,5	51,5
Δυτική Μακεδονία	283.689	141.779	141.910	50,0	50,0
Θεσσαλία	732.762	362.194	370.568	49,4	50,6
Ήπειρος	336.856	165.775	171.081	49,2	50,8

Περιφέρεια	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	% επί του συνόλου της περιφέρειας	
				Άνδρες	Γυναίκες
Ιόνια Νησιά	207.855	102.400	105.455	49,3	50,7
Δυτική Ελλάδα	679.796	339.310	340.486	49,9	50,1
Στερεά Ελλάδα	547.390	277.475	269.915	50,7	49,3
Πελοπόννησος	577.903	291.777	286.126	50,5	49,5
Αττική	3.828.434	1.845.663	1.982.771	48,2	51,8
Βόρειο Αιγαίο	199.231	99.984	99.247	50,2	49,8
Νότιο Αιγαίο	309.015	155.865	153.150	50,4	49,6
Κρήτη	623.065	308.665	314.400	49,5	50,5

Πηγή: [Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2021](#)

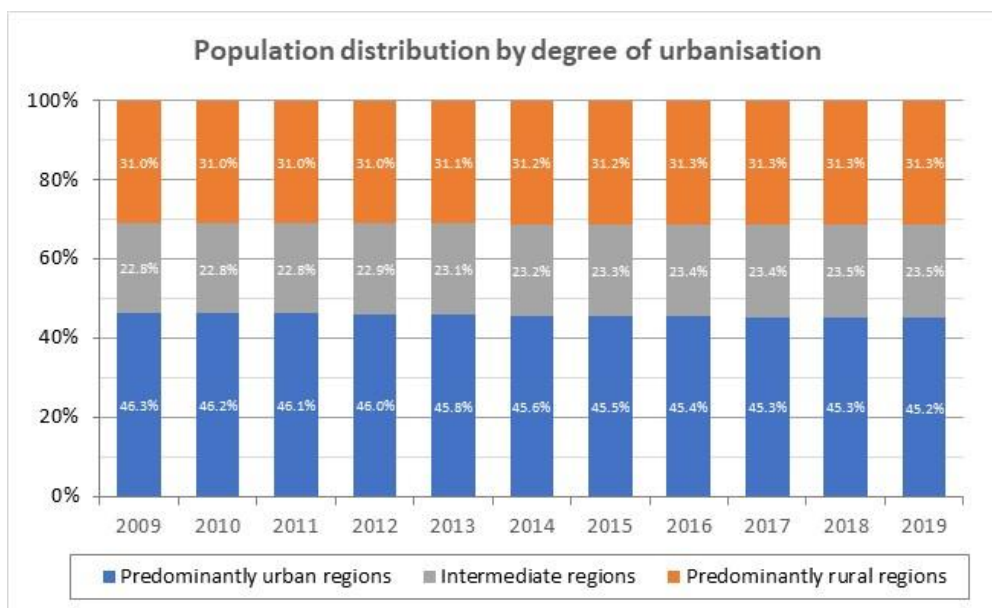

Πηγή: [Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2021](#)

Σχήμα 77: Κατανομή του μόνιμου πληθυσμού σε περιφερειακό επίπεδο

Σύμφωνα με την αστική-αγροτική τυπολογία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία προσδιορίζει δύο τύπους αγροτικών περιοχών ανάλογα με το μερίδιο του αγροτικού πληθυσμού, τις κυρίως αγροτικές περιοχές και τις ενδιάμεσες αγροτικές περιοχές, οι αγροτικές περιοχές φιλοξενούν περίπου 5,9 εκατομμύρια ανθρώπους το 2019, που αποτελεί περισσότερο από το ήμισυ του συνολικού πληθυσμού (54,8%) (DG AGRI, δείκτης ΚΓΠ-[C01](#)). Η κατανομή του πληθυσμού ανά βαθμό αστικοποίησης είναι μάλλον σταθερή, σύμφωνα με τα στοιχεία της τελευταίας δεκαετίας, ενώ η δημογραφική τάση του πληθυσμού που ζει σε αγροτικές περιοχές παρουσιάζει μείωση, η οποία συνδέεται και με την αντίστοιχη μείωση του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Κατά την περίοδο 2014-2019, ο συνολικός πληθυσμός της χώρας μειώθηκε κατά 1,9%, ενώ ο πληθυσμός των αγροτικών περιοχών κατά 1,0%, με μείωση 1,5% του πληθυσμού των κατεχοχών αγροτικών περιοχών και 0,4% του πληθυσμού των ενδιάμεσων περιοχών. περιφέρειες.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2016, η πυκνότητα πληθυσμού στις κυρίως αγροτικές και ενδιάμεσες αγροτικές περιοχές είναι 41 και 61 κάτοικοι/km² αντίστοιχα, κάτω από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ των 27 51 και 93 κατοίκους/km², ενώ η πυκνότητα πληθυσμού στις αστικές περιοχές είναι πολύ υψηλότερη από την ΕΕ27. , άνω των 600 κατοίκων/km², (DG AGRI, [C04](#)).

Πηγή: Eurostat [[urt_pjanagr3](#)]

Σχήμα 78: Κατανομή πληθυσμού ανά βαθμό αστικοποίησης

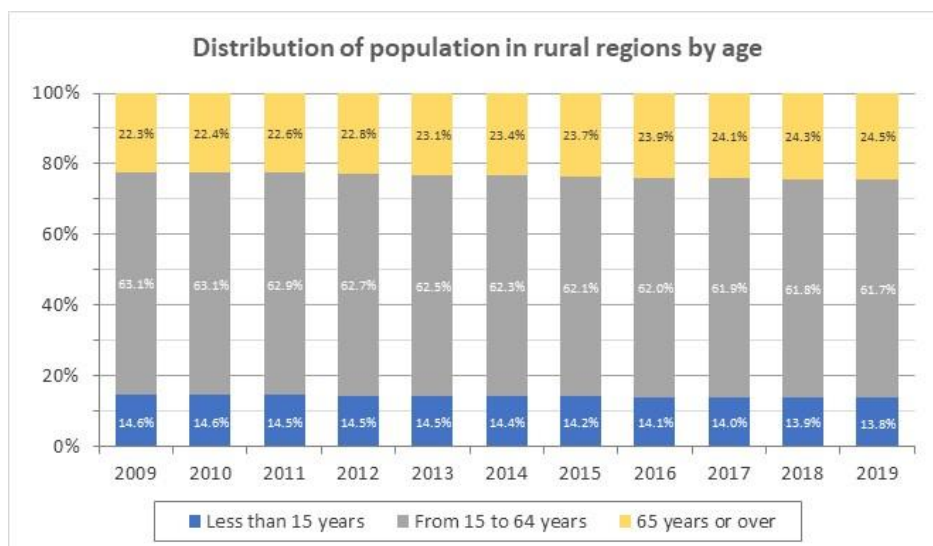
Σύμφωνα με την ηλικιακή δομή του πληθυσμού για το 2019, περίπου το 1/5 του πληθυσμού είναι ηλικιωμένοι (22,0% το 2019), κατά 2,2% υψηλότερος από τον μέσο όρο της ΕΕ27 (20,2% το 2019). Ο αγροτικός πληθυσμός είναι σχετικά μεγαλύτερος, με μείωση των νέων (κάτω των 15 ετών) κατά 5,4% μεταξύ 2014 και 2019. Από την άλλη πλευρά, μεγαλύτερη αύξηση της γήρανσης του πληθυσμού καταγράφεται στις ενδιάμεσες και αστικές περιοχές από ό,τι στις κυρίως αγροτικές περιοχές τα τελευταία χρόνια.

Όπως φαίνεται στο **Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**, υπάρχει μια αυξανόμενη τάση γήρανσης του πληθυσμού σε κυρίως αγροτικές περιοχές την τελευταία δεκαετία, με τους ηλικιωμένους (άνω των 65 ετών) να αυξάνονται κατά 2% μεταξύ 2009 και 2019 και κατά 3,1% μεταξύ 2014 και 2019, έχοντας σχετικά υψηλό ποσοστό των ηλικιωμένων (24,5% το 2019) σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ των 27 (21,4% το 2019), (Eurostat, [[urt_pjanagr3](#)]).

Πίνακας 8: Ηλικιακή δομή ανά τύπο περιοχής

Ηλικιακή δομή, 2019			
Περιοχή	Λιγότερο από 15 χρόνια	Από 15 έως 64 ετών	65 ετών και άνω
Κυρίως αγροτική	13,8%	61,7%	24,5%
Ενδιάμεση	14,9%	63,6%	21,5%
Αστική κυρίως	14,4%	65,0%	20,6%
Σύνολο	14,3%	63,6%	22,0%
Αλλαγή ηλικιακής δομής, 2014 έως 2019			
Περιοχή	Λιγότερο από 15 χρόνια	Από 15 έως 64 ετών	65 ετών και άνω
Κυρίως αγροτική	-5,4%	-2,4%	3,1%
Ενδιάμεση	-4,4%	-1,7%	7,0%
Αστική κυρίως	-2,7%	-5,6%	6,9%
Σύνολο	-3,9%	-3,7%	5,6%

Πηγή: Eurostat, [[urt_pjanagr3](#)]

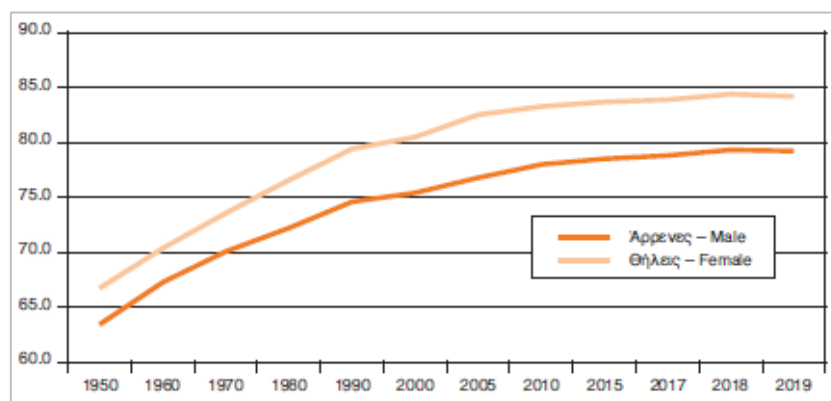

Πηγή: Eurostat [[url_pianaqr3](#)]

Σχήμα 79: Κατανομή αγροτικού πληθυσμού ανά ηλικία

6.2.10.2 Ανθρώπινη υγεία

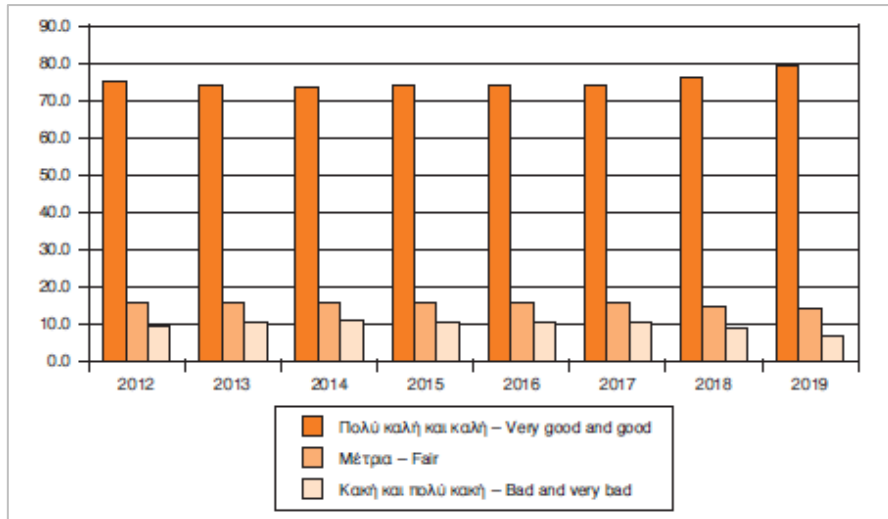
Η κατάσταση της υγείας του ελληνικού πληθυσμού παρουσιάζει συνεχή βελτίωση τις τελευταίες δεκαετίες, με το συνολικό προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση να καταγράφεται σε 81,7 το 2019, αρκετά παρόμοιο με τον μ.ο. ΕΕ27 (81,3 έτη). Η διαφορά στο προσδόκιμο ζωής μεταξύ των δύο φύλων παραμένει και ανέρχεται στα έξι χρόνια το 2019 (79,2 για τους άνδρες και 84,2 για τις γυναίκες). Ο αντίστοιχος δείκτης των ετών υγιούς ζωής καταγράφεται στα 66,4 έτη το 2019, υψηλότερος κατά 1,3 έτη σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ των 27 (Eurostat [[h1th_hlye](#)]).

Πηγή: [Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2021](#)

Σχήμα 80: Προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση κατά φύλο

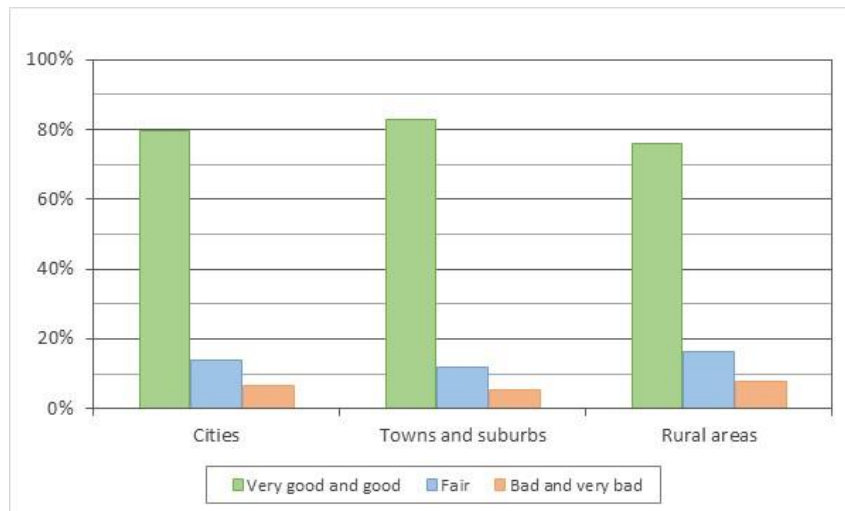
Η κατανομή του πληθυσμού ανά κατάσταση υγείας παρουσιάζει βελτίωση με τα χρόνια, με το 79,5% του πληθυσμού να δηλώνει καλά ή πολύ καλή υγεία το 2019 και μόνο το 6,6% με κακή ή πολύ κακή υγεία.

Πηγή: [Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2021](#)

Σχήμα 81: Κατανομή πληθυσμού ανά κατάσταση υγείας

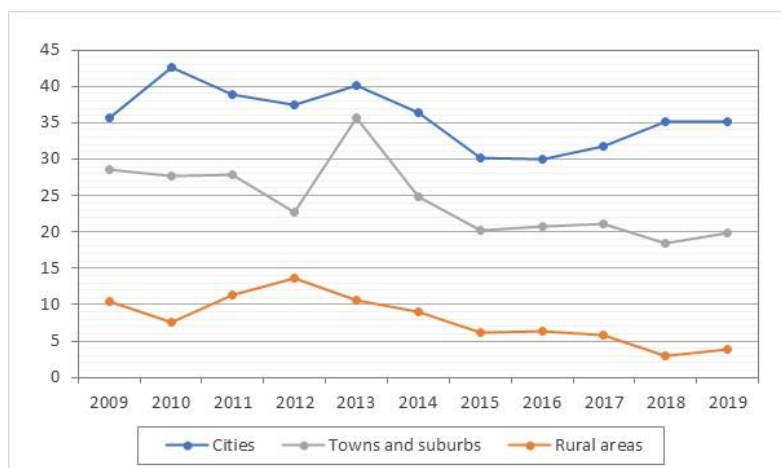
Λαμβάνοντας υπόψη τον βαθμό αστικοποίησης, το 2019, περίπου τρία στα τέσσερα άτομα που ζουν σε αγροτικές περιοχές αντιλαμβάνονται την υγεία τους ως πολύ καλή ή καλή (76%), ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τον πληθυσμό που ζει σε πόλεις και προάστια είναι υψηλότερο κατά 6,7% (Eurostat [[hlth_silc_18](#)]).

Πηγή: Eurostat [[hlth_silc_18](#)]

Σχήμα 82: Κατανομή πληθυσμού ανά κατάσταση υγείας και βαθμό αστικοποίησης για το 2019

Η ρύπανση, οι ακαθαρσίες και άλλα περιβαλλοντικά προβλήματα απασχολούν μόνο το 3,8% του αγροτικού πληθυσμού, χαμηλότερο κατά 4,7% του μέσου όρου της ΕΕ27, ενώ η ανησυχία του πληθυσμού που ζει στις πόλεις είναι υψηλή στο 35,1%, πολύ πάνω από το 21,7% του μέσου όρου της ΕΕ27 (Eurostat [[ilc_mddw05](#)]). Παρατηρείται πτωτική τάση της αντίληψης των περιβαλλοντικών προβλημάτων για τον πληθυσμό που ζει τόσο σε αγροτικές όσο και σε προαστιακές περιοχές, ενώ το αντίθετο ισχύει για τον πληθυσμό που ζει στις πόλεις τα τελευταία τέσσερα χρόνια.

Πηγή: Eurostat [[jlc_mddw05](#)]

Σχήμα 83: Αντίληψη περιβαλλοντικών προβλημάτων κατά βαθμό αστικοποίησης

6.2.10.3 Οικονομικά χαρακτηριστικά

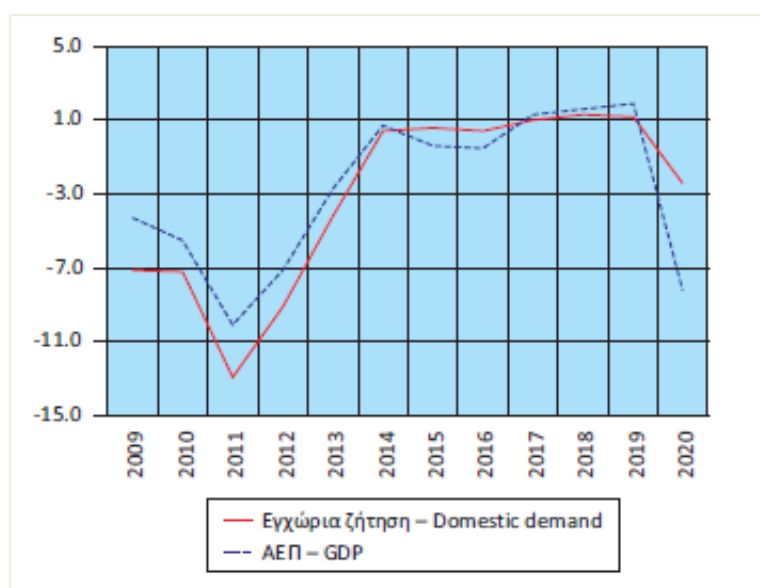
Μετά από μια βαθιά ύφεση το 2008-2016 κατά την οποία το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 26%, η ελληνική οικονομία άρχισε να ανακάμπτει, με την ανάπτυξη του ΑΕΠ να ενισχύεται στο 1,6% το 2017 και στο 1,9% το 2019. Ο ρυθμός των μεταρρυθμίσεων έχει επιταχυνθεί και διευρυνθεί τα τελευταία χρόνια, με σημαντικές δημοσιονομικές προσαρμογές που αντιστρέφουν τις ανισορροπίες στα δημόσια οικονομικά και στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Το 2017, η Ελλάδα επέστρεψε στη διεθνή αγορά χρέους μετά από μια παύση τριών ετών, σηματοδοτώντας την αυξανόμενη εμπιστοσύνη των επενδυτών στις προοπτικές της και τη βελτιωμένη δημοσιονομική αξιοπιστία, με τις υπηρεσίες (κυρίως εμπόριο, μεταφορές, διαμονή και τρόφιμα και δραστηριότητες ακινήτων) να συνεισφέρουν σε περίπου τα 4/5 της συνολικής προστιθέμενης αξίας. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, τα υψηλά πρωτογενή πλεονάσματα του προϋπολογισμού και τα μέτρα για το χρέος από τους ευρωπαϊούς εταίρους είχαν διατηρήσει την ανάκαμψη και ανοικοδόμησαν την εμπιστοσύνη. Οι αυξανόμενες εξαγωγές αγαθών και τουρισμού στήριξαν την ανάπτυξη και την απασχόληση. Τα βασικά οικονομικά χαρακτηριστικά της χώρας για την περίοδο 2015-2019 παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα. ([ΟΟΣΑ, 2020α,β], [[ΕΛΣΤΑΤ, 2021](#)]).

Πίνακας 9: Επιλεγμένοι βασικοί οικονομικοί δείκτες περιόδου 2015-2019

(% μεταβολή, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά)	2015	2016	2017	2018	2019
ΑΕΠ σε σταθερές τιμές 2015	-0,4	-0,5	1.3	1.6	1.9
Συνολική εγχώρια ζήτηση (συνεισφορά)	0.6	0.4	1.0	1.3	1.2
Ιδιωτική κατανάλωση	-0,3	-0,5	1.9	2.3	1.9
Δημόσια κατανάλωση	1.6	-0,2	-0,1	-4.2	1.2
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε βασικές τιμές	-0,2	-0,8	2.0	1.1	1.4
Γεωργία, κυνήγι και δασοκομία, αλιεία	-2.4	-7.4	13.1	-1.4	5.1
Βιομηχανία, συμπερ. ενέργειας και κατασκευών	-0,7	2.2	-1.3	0,5	1.0
Υπηρεσίες	0.1	-1.1	2.1	1.4	1.3
Απασχόληση (ετήσιο μέσο ποσοστό)	39,0	39,9	40,9	41,9	43,0
Ανεργία (ετήσιο μέσο ποσοστό)	24.9	23.5	21.5	19.3	17.3

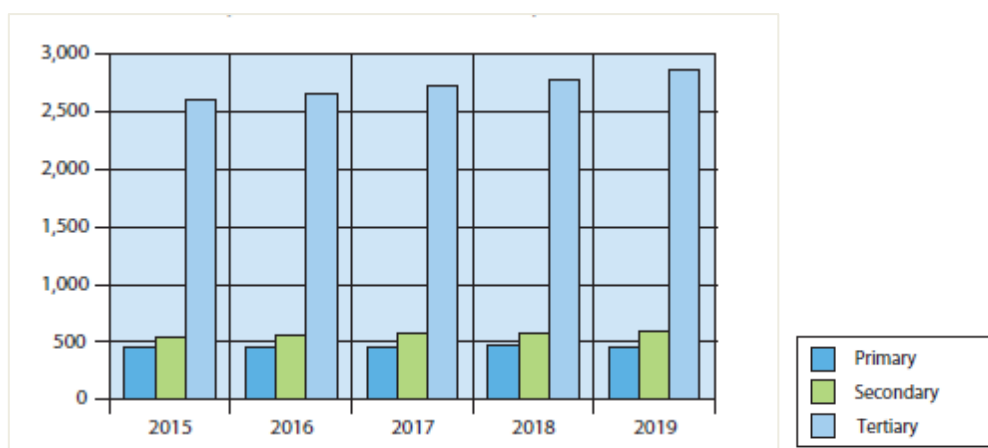
Πηγή: [Ελληνική Στατιστική Αρχή, Ελλάδα σε αριθμούς, Οκτώβριος-Δεκ 2020](#)

Πριν από την πανδημία, η εγχώρια ζήτηση αναμενόταν να συμβάλει περισσότερο στην ανάπτυξη από ό,τι στο πρόσφατο παρελθόν, αντισταθμίζοντας τη συγκράτηση της αύξησης των εξαγωγών, ενώ οι επενδύσεις αναμενόταν να αρχίσουν να ανακάμπτουν καθώς οι συνθήκες χρηματοδότησης άρχισαν να βελτιώνονται. Το σοκ του Covid-19 διέκοψε απότομα την ανάκαμψη της χώρας (**Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**), προσθέτοντας νέες προκλήσεις για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της ανάπτυξης. Όπως και σε άλλες χώρες, τα μέτρα περιορισμού, οι ταξιδιωτικοί περιορισμοί, η κοινωνική απόσταση και η υψηλή αβεβαιότητα οδήγησαν σε προσωρινή αλλά έκτακτη πτώση της παραγωγής και μεγάλη απώλεια τουριστικής ζήτησης και απασχόλησης. Η κυβέρνηση απάντησε με ουσιαστικά μέτρα για την ενίσχυση των τομέων που επλήγησαν από το σοκ, όπως ο τουρισμός. Για να τονώσει εκ νέου την ανάκαμψη, η κυβέρνηση έχει θέσει ένα πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων που επικεντρώνεται στην τόνωση της ανάπτυξης και των επενδύσεων ([ΟΟΣΑ, 2020β](#)).

Πηγή: [Ελληνική Στατιστική Αρχή, Η Ελληνική Οικονομία, Μάιος 2021](#)

Σχήμα 84: ΑΕΠ (ρυθμός ανάπτυξης) και εγχώρια ζήτηση (συνεισφορά)

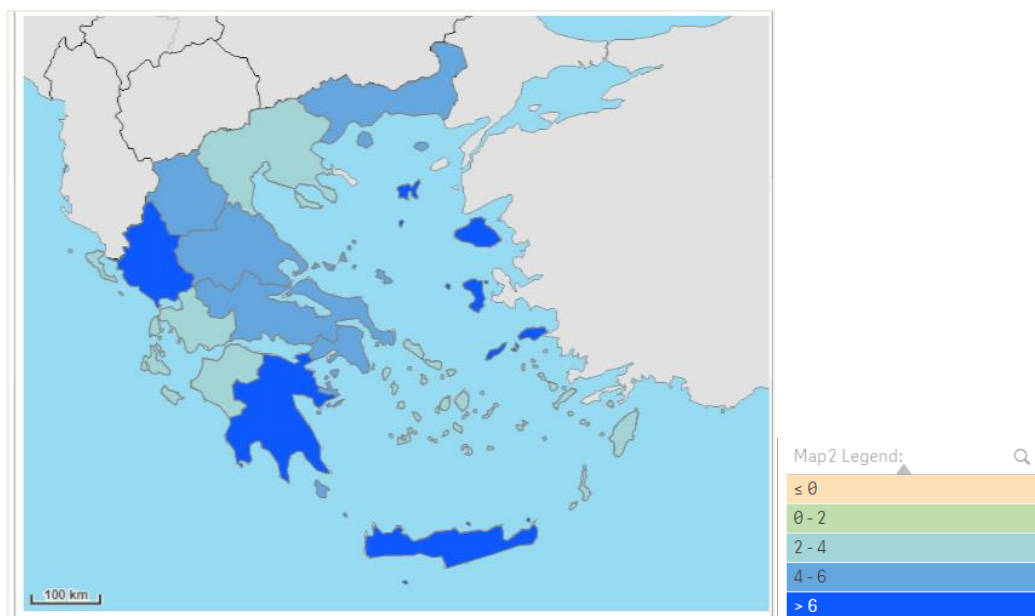
Πηγή: [Ελληνική Στατιστική Αρχή, Ελλάδα σε αριθμούς, Οκτώβριος-Δεκ 2020](#)

Σχήμα 85: Απασχολούμενοι ηλικίας 15 ετών και άνω κατά κύριο οικονομικό κλάδο της περιόδου 2015-2019

Οι απασχολούμενοι το 2019 ανήλθαν σε 3.911 χιλιάδες, αποτελώντας το 43% του συνολικού πληθυσμού της χώρας και παρουσιάζοντας σταδιακή αύξηση μεταξύ των ετών 2015 και 2019. Η ανεργία για το 2019 παρουσίασε σταδιακή μείωση από 24,9% το 2015 σε 17,3% το 2019. Κυρίαρχος τομέας απασχόλησης είναι ο τριτογενής τομέας με 2.857,5 χιλιάδες εργαζόμενους το έτος 2019, ακολουθούμενος από τον δευτερογενή τομέα με 599,9 χιλιάδες και τον πρωτογενή τομέα με 453,6 χιλιάδες εργαζόμενους. Κατά την περίοδο 2015 - 2019 η απασχόληση στον τριτογενή και δευτερογενή τομέα παρουσίασε μικρή αύξηση, ενώ μικρή μείωση παρουσίασε ο πρωτογενής τομέας (**Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**).

Οικονομικά χαρακτηριστικά για τον αγροτικό τομέα

Το 2019, η συνεισφορά του πρωτογενούς τομέα στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της χώρας είναι 4,4%, υψηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ των 27 (1,8%) και έχει αυξηθεί κατά 3,7% μεταξύ 2015 και 2019, -(Eurostat [[nama_10_a10](#)]). Ο πρωτογενής τομέας αντιπροσωπεύει το 11,6% της συνολικής απασχόλησης, ένας από τους υψηλότερους στην ΕΕ (4,6% μέσος όρος ΕΕ27), ωστόσο έχει μειωθεί κατά 2,6% μεταξύ 2015 και 2019 ([ΕΛΣΤΑΤ, 2020](#)). Το 2019, η γεωργία και η δασοκομία απασχολούσαν 434,2 και 1,9 χιλιάδες άτομα αντίστοιχα, ενώ η βιομηχανία τροφίμων 124,7 χιλιάδες άτομα (DG AGRI, [C13](#)). Από την άλλη πλευρά, το 2019, το ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού που ζει σε αγροτικές περιοχές είναι 64,1% (ηλικίας 20-64 ετών), χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ των 27 που είναι 73,3%, αλλά υψηλότερο από το ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού που ζει σε ημιαστικές περιοχές. (60,7%) και αστικές περιοχές (59,8%), (Eurostat [[lfst_r_ergau](#)]). Η μεταβολή του ποσοστού απασχόλησης είναι θετική τα τελευταία τέσσερα χρόνια, ιδιαίτερα στις περιοχές της Ηπείρου, της Πελοποννήσου, της Κρήτης και του Βορείου Αιγαίου, (DG AGRI, [C05](#), **Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**).

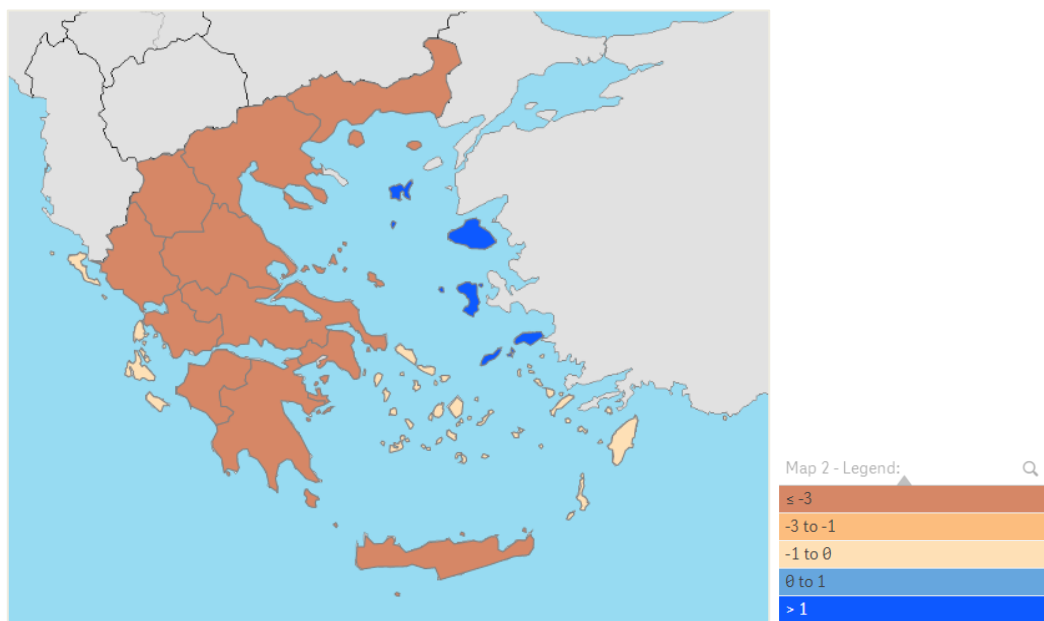
Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 86: Μεταβολή στο ποσοστό απασχόλησης (ηλικιακή ομάδα 20-64) της περιόδου 2016-2019

Η ανεργία στις αγροτικές περιοχές παραμένει ένα ζήτημα, ειδικά για τους νέους. Το 2018, η Ελλάδα κατέγραψε το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας στις αγροτικές περιοχές εντός της ΕΕ27, με 16,3% του

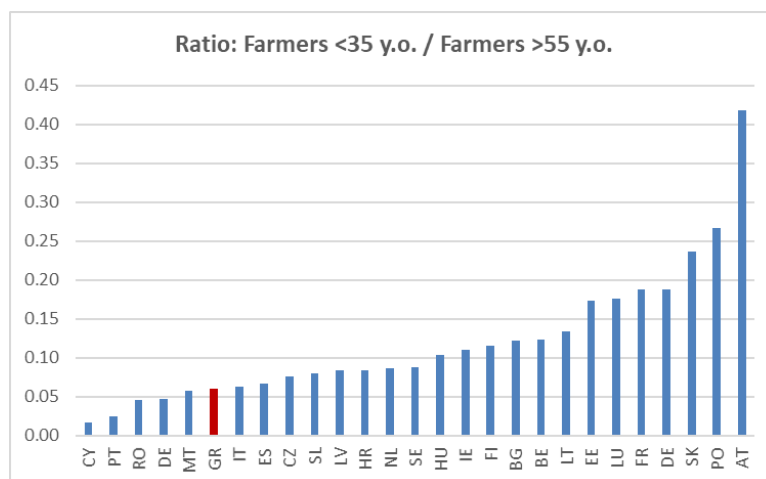
ενεργού αγροτικού πληθυσμού (15-74 ετών) άνεργο, αλλά χαμηλότερο από το ποσοστό ανεργίας στις αστικές (20,5%) και τις ημιαστικές (20,4%) περιοχές. Το ποσοστό ανεργίας ήταν πολύ υψηλότερο (περίπου 40%) για τον νεαρό ενεργό αγροτικό πληθυσμό (15-24 ετών). Ο αντίστοιχος μέσος όρος της ΕΕ των 27 για την ίδια περίοδο ήταν 6,3% (ηλικίες 15-74 ετών) και 14,6% (ηλικίες 15-24 ετών). Η αρνητική μεταβολή του ποσοστού ανεργίας είναι πρακτικά ομοιόμορφα κατανεμημένη μεταξύ των περιφερειών την περίοδο 2016-2018 με εξαίρεση τα ελληνικά νησιά (DG AGRI, [C07](#), **Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**).

Την τελευταία δεκαετία, ο γηράσκων πληθυσμός των αγροτών στην Ελλάδα επιμένει, με περίπου τα 3/5 των διευθυντών αγροτών να είναι άνω των 55 ετών (60,9% το 2016), των οποίων η βασική γεωργική κατάρτιση είναι η χαμηλότερη μεταξύ των χωρών της ΕΕ27 (2,9% σε σύγκριση με ο μέσος όρος 22,4% της ΕΕ των 27 το 2016). Επιπλέον, η Ελλάδα έχει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά νέων αγροτών εντός της ΕΕ των 27, οι οποίοι έχουν ωστόσο τουλάχιστον ένα βασικό επίπεδο γεωργικής κατάρτισης παρόμοιο με τον μέσο όρο της ΕΕ των 27 που είναι 21,3%. Το 2016, το μερίδιο των νέων αγροτών στον συνολικό αριθμό των διαχειριστών αγροκτημάτων είναι 3,7%, και αυτό το μερίδιο μειώθηκε κατά περίπου 47% από το 2010 έως το 2016, με τους διαχειριστές αγροκτημάτων ηλικίας άνω των 55 ετών να αυξάνουν το μερίδιό τους κατά 6% (DG AGRI [C23&C24](#), Eurostat [\[ef_m_farmang\]](#), **Σφάλμα! Το αρχείο προέλευσης της αναφοράς δεν βρέθηκε.**).

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 87: Μεταβολή στο ποσοστό ανεργίας (ηλικιακή ομάδα 15-74) της περιόδου 2016-2018

Πηγή: DG AGRI, Agri-food Data Portal, CAP Indicators

Σχήμα 88: Αναλογία νέων προς ηλικιωμένους αγρότες για το 2016

Κατά την περίοδο 2014-2020, το ΠΑΑ ήταν το κύριο πλαίσιο πολιτικής που συνέβαλε σημαντικά στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη και τη βιώσιμη ανταγωνιστικότητα του αγροτικού τομέα. Επιπρόσθετα, η ελληνική κυβέρνηση ενέκρινε το 2016 νέο νομοθετικό πλαίσιο (Ν. 4384/2016) με στόχο τον εκσυγχρονισμό και την ενίσχυση των αγροτικών συνεταιρισμών, σε ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον, δεδομένου ότι οι βιώσιμοι αγροτικοί συνεταιρισμοί συμβάλλουν στη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων, ιδίως για τους μικρούς και διάσπαρτες εκμεταλλεύσεις (VNR, 2018).

6.3 Βασικά περιβαλλοντικά ζητήματα και μελλοντικές τάσεις

Σύμφωνα με την Κοινή Γεωργική Πολιτική της ΕΕ, ένα υγιές φυσικό περιβάλλον είναι απαραίτητο για μια βιώσιμη γεωργία και, από την άλλη πλευρά, οι γεωργικές πολιτικές και πρακτικές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο για ένα βιώσιμο φυσικό περιβάλλον στις αγροτικές περιοχές. Η γεωργία μπορεί να προκαλέσει δυσμενείς επιπτώσεις στους φυσικούς πόρους, όπως ο αέρας, τα ύδατα, το έδαφος και η βιοποικιλότητα, ενώ είναι σημαντικά εκτεθειμένη στις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής. Τα βασικά υφιστάμενα περιβαλλοντικά ζητήματα και οι μελλοντικές τους τάσεις που σχετίζονται με την εφαρμογή της ΚΓΠ ΠΣ 2023-2027 παρατίθενται στις επόμενες παραγράφους.

Υφίσταται σημαντική πρόοδος στον μετριασμό των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, έχουν τεθεί φιλόδοξοι νέοι στόχοι για το κλίμα και την ενέργεια, ενώ η εθνική στρατηγική για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή αναμένεται να εξειδικευτεί σε περιφερειακό επίπεδο. Υφίσταται πτωτική τάση των συνολικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου λόγω της σταδιακής μετάβασης σε ένα ενεργειακό σύστημα χαμηλότερων εκπομπών άνθρακα αλλά και των μειωμένων δραστηριοτήτων λόγω της οικονομικής κρίσης. Το 2019, το μερίδιο της γεωργίας στις συνολικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ανέρχεται στο 9,2%, ενώ το μερίδιό του στην τελική κατανάλωση ενέργειας είναι κάτω του 5%, με μάλλον σταθερή τάση τα τελευταία χρόνια. Η παραγωγή ΑΠΕ από τη γεωργία και τη δασοκομία συμβάλλει στο 31,9% της συνολικής παραγωγής ΑΠΕ, με σχετικά πτωτική τάση για τη δασοκομία που έχει και την μεγαλύτερη συνεισφορά, άνω του 80% των ΑΠΕ που παράγονται από γεωργία και δασοκομία. Το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) θέτει φιλόδοξους στόχους για το 2030 και έχει ενσωματώσει δράσεις για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στον αγροτικό τομέα. Η γεωργία είναι ο τομέας που αναμένεται να επηρεαστεί σημαντικά από την κλιματική αλλαγή στη χώρα. Η αυξημένη συχνότητα ακραίων κλιματικών φαινομένων αναμένεται να έχει σημαντικό αντίκτυπο και στα δάση, λόγω του αυξημένου κινδύνου πυρκαγιών. Η Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, η οποία θέτει προτεραιότητες που θα εξειδικευτούν σε περιφερειακά σχέδια με 7ετή κύκλο προγραμματισμού,

δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη γεωργία και τη δασοκομία μέσω της διατήρησης και της βιώσιμης χρήσης των εδαφικών πόρων και πρακτικών διαχείρισης.

Οι εθνικές ατμοσφαιρικές εκπομπές έχουν μειωθεί σημαντικά, αλλά η αστική ατμοσφαιρική ρύπανση εξακολουθεί να είναι περιβαλλοντικό ζήτημα. Οι εθνικές δεσμεύσεις μείωσης ατμοσφαιρικών εκπομπών που έχουν θεσπιστεί με την οδηγία NEC έχουν επιτευχθεί για το 2020 για τους περισσότερους ρύπους ήδη από το 2016. Σύμφωνα με τις εθνικές προβλέψεις, η Ελλάδα αναμένεται επίσης να εκπληρώσει τις δεσμεύσεις της για το 2030. Ο τομέας της γεωργίας συνεισφέρει κυρίως σε εκπομπές αμμωνίας που ανέρχονται στο 91,4% των συνολικών εκπομπών αμμωνίας το 2019, με σταθερή μείωση 1-4% ετησίως την τελευταία πενταετία. Οι μειώσεις αυτές αποδίδονται κυρίως στη μειωμένη χρήση συνθετικών λιπασμάτων και στην ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας σε συνδυασμό με το μειούμενο πληθυσμό του ζωικού κεφαλαίου. Το Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου της Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης, που εγκρίθηκε πρόσφατα, δίνει έμφαση στη συνέχιση των υφιστάμενων μέτρων για τη γεωργία ή σε άλλα μέτρα που απορρέουν από άλλες θεσμικές υποχρεώσεις. Όσον αφορά την ποιότητα του αέρα, η διαχρονική εξέλιξη των μετρούμενων συγκεντρώσεων των αέριων ρύπων δείχνει ότι υπάρχει πτωτική τάση ή τάση σταθεροποίησης ανάλογα με τον ρύπο. Ωστόσο, εξακολουθούν να καταγράφονται υπερβάσεις των οριακών τιμών της ΕΕ για το όζον, ειδικά κατά τις θερμές περιόδους του έτους, καθώς και για τις μέσες ημερήσιες συγκεντρώσεις PM₁₀ σε αστικές περιοχές.

Η ποιότητα των υδάτων είναι γενικά καλή, ενώ η απόληψη υδατικών πόρων παραμένει σε υψηλά επίπεδα. Τα επιφανειακά υδατικά συστήματα βρίσκονται σε καλή χημική κατάσταση (89%) και τα υπόγεια υδατικά συστήματα σε καλή κατάσταση, τόσο ποιοτικά (85%) όσο και ποσοτικά (80%). Οι πιέσεις που ασκεί η γεωργία στην ποιότητα των υδάτων σχετίζονται με την εφαρμογή λιπασμάτων (άζωτο και φώσφορος). Υφίσταται πτωτική τάση του ακαθάριστου ισοζυγίου θρεπτικών ουσιών, με το δυνητικό πλεόνασμα φωσφόρου να είναι χαμηλό και το πλεόνασμα αζώτου να εξακολουθεί να είναι υψηλό σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ. Όσον αφορά τις συγκεντρώσεις νιτρικών, το 84,5% των επιφανειακών υδάτων χαρακτηρίζονται ως υψηλής ποιότητας, ενώ η ποιότητα των υπόγειων υδάτων έχει βελτιωθεί με την πάροδο των ετών, με τις υπερβάσεις των νιτρικών να έχουν μειωθεί κατά 14,2% μεταξύ των περιόδων αναφοράς 2012-2015 και 2016-2019. Η Ελλάδα θέσπισε σχέδιο δράσης το 2019 για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης και για τις 30 χαρακτηρισμένες ευπρόσβλητες ζώνες. Όσον αφορά τις απαιτήσεις σε νερό, η Ελλάδα εξαρτάται κυρίως από τους υπόγειους υδατικούς πόρους. Σύμφωνα με την 1η αναθεώρηση των ΣΔΛΑΠ, ο γεωργικός τομέας ασκεί την υψηλότερη πίεση και ευθύνεται για το 80% περίπου της συνολικής απόληψης υδάτων το 2017. Περίπου το 80% της απόληψης υδάτων χρησιμοποιείται για άρδευση, ενώ οι αυξημένες ανάγκες αποδίδονται και στις κλιματολογικές συνθήκες της χώρας. Οι πόροι γλυκών υδάτων υφίστανται μέτρια πίεση σε εθνικό επίπεδο, αν και με αυξανόμενη τάση τα τελευταία χρόνια. Αυτή η ένδειξη δεν αντικατοπτρίζει την άνιση χωρική και εποχική κατανομή των υδατικών πόρων και, επομένως, ενδέχεται να επικαλύπτει τη λειψυδρία που εμφανίζεται σε εποχιακό ή περιφερειακό επίπεδο.

Η υδατική διάβρωση του εδάφους είναι υψηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ, ενώ η κατάληψη γης από τεχνητές εκτάσεις παρουσιάζει σταδιακή μείωση. Σύμφωνα με τα δεδομένα κάλυψης γης του 2018, τα αγροτικά οικοσυστήματα (συμπεριλαμβανομένων των λιβαδικών εκτάσεων) και τα δασικά οικοσυστήματα (συμπεριλαμβανομένων των ξυλωδών/θαμνωδών εκτάσεων) καλύπτουν το 46,4% και το 28,3% της χερσαίας έκτασης της χώρας, αντίστοιχα, ενώ οι αστικές περιοχές αντιπροσωπεύουν το 3,3%. Η κατάληψη γης από τεχνητές εκτάσεις μειώθηκε σταδιακά την τελευταία δεκαετία, ιδιαίτερα την περίοδο 2012-2018. Η καταγεγραμμένη μείωση κατά 0,04% της έκτασης των γεωργικών οικοσυστημάτων αποδίδεται κυρίως στη μετατροπή σε αστική γη, ενώ η έκταση των δασικών οικοσυστημάτων παρουσιάζει αύξηση κατά 0,04%. Αν και η υδατική διάβρωση του εδάφους είναι μια φυσική διαδικασία, μπορεί να επιδεινωθεί από την κλιματική αλλαγή και τις ανθρώπινες

δραστηριότητες, όπως οι γεωργικές πρακτικές, η αποψίλωση δασών, οι δασικές πυρκαγιές και οι κατασκευαστικές εργασίες. Από την άλλη πλευρά, τα υψηλά επίπεδα υδατικής διάβρωσης του εδάφους μπορούν να μειώσουν την παραγωγικότητα στη γεωργία και να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα. Το μερίδιο των γεωργικών εκτάσεων που κινδυνεύουν από υδατική διάβρωση του εδάφους έχει ανοδική τάση και υπερβαίνει τον μέσο όρο της ΕΕ (10,2 % έναντι 7 % το 2016). Σύμφωνα με εκτιμήσεις, περίπου οι μισές γεωργικές εκτάσεις αντιμετωπίζουν σοβαρό κίνδυνο υδατικής διάβρωσης, με σημαντικές διακυμάνσεις μεταξύ των περιοχών. Το 2015, η μέση περιεκτικότητα του εδάφους σε οργανική ύλη στην αρόσιμη γη, που είναι σημαντική για όλες τις διεργασίες του εδάφους, είναι πολύ χαμηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ (15,8 έναντι 43,1 gC/kg). Ωστόσο, σύμφωνα με σχετικές μελέτες, σημειώνεται ότι οι μεσογειακές περιοχές της Ευρώπης εμφανίζουν σαφώς μικρότερες τιμές περιεκτικότητας σε οργανική ύλη.

Απαιτείται ενίσχυση των προσπαθειών για τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των προστατευόμενων οικοτόπων και ειδών, τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών και τη διατήρηση του τοπίου, ενώ πρέπει να ενισχυθεί η βάση γνώσεων και η παρακολούθηση. Η Ελλάδα είναι μια μεσογειακή χώρα εξαιρετικού βιολογικού πλούτου με έντονα ανομοιογενή χαρακτηριστικά του τοπίου. Η γεωγραφική θέση της χώρας και η συνύπαρξη πολλών μικροκλιματικών συνθηκών εξηγούν την υψηλή αξία της βιοποικιλότητας της χώρας και τον υψηλό βαθμό ενδημισμού. Περίπου οι μισοί από τους οικοτόπους και τα είδη ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος βρίσκονται σε μη ικανοποιητική κατάσταση και η γεωργία είναι μια από τις πιέσεις με υψηλή συχνότητα εμφάνισης. Η κατάσταση διατήρησης των λιβαδικών και των δασικών οικοτόπων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος είναι ικανοποιητική κατά 40% και 68,3% αντίστοιχα. Οι πιο επίμονες απειλές των λιβαδικών οικοτόπων δεν διαφοροποιούνται από αυτές των οικοτόπων γενικά, με την αστική και συναφή ανάπτυξη να είναι η σημαντικότερη απειλή υψηλότερης έντασης, ενώ για τους δασικούς οικοτόπους είναι η δασοκομία. Η ορνιθοπανίδα ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος απειλείται λιγότερο από τα είδη, με μόνο το 7,5% να παρουσιάζει φθίνουσα βραχυπρόθεσμη τάση. Από την άλλη πλευρά, ο κοινός δείκτης πουλιών μειώθηκε κατά 19,8% την περίοδο 2007-2016, παρόμοια με αυτόν της ΕΕ (14,2% για την περίοδο 1980-2015). Την ίδια περίοδο, ο δείκτης πουλιών των γεωργικών περιοχών εμφανίζει ελαφρά πτώση (2,6%), ενώ μεγάλη πτώση καταγράφεται για τον δείκτη πουλιών των δασικών περιοχών (38,1%). Οι εθνικά προστατευόμενες περιοχές είναι το κύριο ρυθμιστικό εργαλείο για την προστασία της βιοποικιλότητας στη χώρα και καλύπτουν περίπου το 34,8% της χερσαίας της έκτασης. Ειδικότερα, το δίκτυο Natura 2000 έχει επεκταθεί και καλύπτει σήμερα το 27,3% της χερσαίας έκτασης της χώρας, εκ του οποίου το 18,7% καταλαμβάνει γεωργικές εκτάσεις και 40% δασικές εκτάσεις. Ωστόσο, λίγες προστατευόμενες περιοχές έχουν σχέδια διαχείρισης. Ιδιαίτερα θετική υπήρξε η πρόοδος στη δημιουργία του δασικού κτηματολογίου, το οποίο, όταν ολοκληρωθεί, θα συμβάλει στην παρακολούθηση και προστασία των ελληνικών δασών. Στοιχεία τοπίου ιδιαίτερης αξίας προστατεύονται επίσης στο πλαίσιο του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών. Όσον αφορά το αγροτικό τοπίο, η πυκνότητα εμφάνισης γραμμικών στοιχείων σε γεωργικές εκτάσεις ποικίλλει σημαντικά ανά γεωγραφική περιοχή και το ποσοστό των περιοχών υψηλής φυσικής αξίας υπερβαίνει το 1/3 της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης. Την τελευταία δεκαετία, η ευθυγράμμιση της προστασίας της βιοποικιλότητας στη γεωργία πραγματοποιείται κυρίως μέσω μέτρων προγραμματισμού της ΚΓΠ. Θα συμβάλει στην παρακολούθηση και προστασία των ελληνικών δασών.

Η εθνική πολιτική έχει κάνει σημαντικά βήματα για την προώθηση της κυκλικής οικονομίας και τη μετατροπή των αποβλήτων σε πόρους, ωστόσο η διαχείριση των αποβλήτων παραμένει ένα φλέγον περιβαλλοντικό ζήτημα. Το νέο Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων σε συνδυασμό με το Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων για την περίοδο 2020-2030 είναι σε συμφωνία με το πλαίσιο που θέτει η ΕΕ για τα απόβλητα, ωστόσο η Ελλάδα θα πρέπει να καταβάλει μεγαλύτερες προσπάθειες για την εκτροπή των αποβλήτων από την ταφή και την εφαρμογή της ιεράρχησης αποβλήτων στην πράξη αλλά και τη μετάβαση σε μια πιο κυκλική οικονομία σε συμφωνία με την Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία. Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία, ο πρωτογενής τομέας και ο τομέας της μεταποίησης προϊόντων αγροδιατροφής παράγουν περίπου 485 και 778 χιλιάδες τόνους αποβλήτων ετησίως αντίστοιχα. Οι συνήθεις πρακτικές διαχείρισης των ζωικών και φυτικών αποβλήτων είναι η ανακύκλωση σε προϊόντα προς όφελος της γεωργίας, η ανάκτηση σε μονάδες παραγωγής ενέργειας από απόβλητα και η υγειονομική ταφή. Όσον αφορά τα απόβλητα τροφίμων από τον γεωργικό τομέα και τη βιομηχανία τροφίμων, ο σχετικός δείκτης της FAO εκτιμάται στο 5,1% το 2013, κατατάσσοντας τη χώρα στην 5η θέση μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Χρειάζεται να γίνουν συγκεκριμένα βήματα για την αποτελεσματική παρακολούθηση της διαχείρισης των γεωργικών αποβλήτων, ενώ η Ελλάδα χρειάζεται να επιταχύνει τη θέσπιση όλων των απαραίτητων διαδικασιών και μηχανισμών παρακολούθησης για τη μέτρηση της προόδου μείωσης της παραγωγής αποβλήτων τροφίμων.

Ανω του ήμισυ του πληθυσμού της χώρας κατοικεί σε αγροτικές περιοχές και αναφέρει ότι βρίσκεται σε καλή κατάσταση υγείας, ενώ καταγράφεται ανεργία ειδικά για τους νέους και γήρανση του αγροτικού πληθυσμού. Ο αγροτικός πληθυσμός ανέρχεται στους 5,9 εκατομμύρια ανθρώπους το 2019, που αφορά το 54,8% του πληθυσμού της χώρας. Η κατανομή του πληθυσμού κατά βαθμό αστικοποίησης είναι μάλλον σταθερή την τελευταία δεκαετία, ενώ η δημογραφική τάση του πληθυσμού που ζει σε αγροτικές περιοχές είναι πτωτική, η οποία συνδέεται και με την αντίστοιχη μείωση του συνολικού πληθυσμού. Ο αγροτικός πληθυσμός νεαρής ηλικίας σημειώνει τάση γήρανσης κατά 5,4% μεταξύ 2014 και 2019. Η κατάσταση υγείας του πληθυσμού δείχνει συνεχή βελτίωση τις τελευταίες δεκαετίες, με το συνολικό προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση να καταγράφεται στο 81,7% το 2019, ενώ περίπου τρία στα τέσσερα άτομα που ζουν σε αγροτικές περιοχές αντιλαμβάνονται την υγεία τους ως πολύ καλή ή καλή και τα περιβαλλοντικά προβλήματα ανησυχούν μόνο για το 3,8% του αγροτικού πληθυσμού. Ο πρωτογενής τομέας αντιπροσωπεύει το 4,4% του GVA και το 11,6% της συνολικής απασχόλησης της χώρας, υψηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ. Από την άλλη, το ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού που κατοικεί σε αγροτικές περιοχές είναι 64,1%, κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ, ενώ η ανεργία παραμένει ζήτημα για τους νέους, ωστόσο είναι χαμηλότερη από αυτήν των ημιαστικών και αστικών περιοχών. Την τελευταία δεκαετία, ο αγροτικός πληθυσμός σημειώνει τάση γήρανσης, με περίπου τα 3/5 των διαχειριστών γεωργών να είναι ηλικίας άνω των 55 ετών, των οποίων η βασική γεωργική κατάρτιση είναι αρκετά χαμηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ. Η Ελλάδα κατέχει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά σε νέους αγρότες εντός της ΕΕ, με βασικό επίπεδο γεωργικής κατάρτισης παρόμοιο με τον μέσο όρο της ΕΕ.

Οι συστάσεις της ΕΕ που σχετίζονται με την υφιστάμενη κατάσταση περιβάλλοντος και τη λήψη αποφάσεων σε εθνικό επίπεδο για την κατάρτιση του ΣΣ ΚΓΠ διατυπώνονται στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής (SWD/2020/372), το οποίο έχει ως στόχο να δώσει κατευθύνσεις προς την υλοποίηση των ειδικών στόχων της ΚΓΠ αναφορικά με τις δράσεις για το περιβάλλον και το κλίμα, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στην επιδίωξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και εκείνων που απορρέουν από τη στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο» και τη στρατηγική για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030. Ενώ υφίσταται ευελιξία για την Ελλάδα αναφορικά με την εφαρμογή του νέου πλαισίου πολιτικής, αυτές οι συστάσεις προσδιορίζουν βασικά περιβαλλοντικά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν κατά προτεραιότητα για τη χώρα και παρέχουν καθοδήγηση για τον τρόπο αντιμετώπισής τους στο Στρατηγικό Σχέδιο ΚΓΠ. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή θεωρεί ότι το ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027 της χώρας θα πρέπει να εστιάσει τις προτεραιότητές του και να επικεντρώσει τις παρεμβάσεις του στα ακόλουθα σημεία:

- Συμβολή στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής με την ενθάρρυνση της δέσμευσης άνθρακα μέσω της ανθρακοδεσμευτικής γεωργίας, της βιώσιμης διαχείρισης των υφιστάμενων δασών, καθώς και της έγκαιρης αντικατάστασης των υλοτομημένων ή κατεστραμμένων δασών. Με τον τρόπο αυτό μεγιστοποιείται η μακροπρόθεσμη δέσμευση άνθρακα και αυξάνονται οι καταβόθρες άνθρακα στα δάση, τα εδάφη τους και τα προϊόντα υλοτομίας· τα μέτρα στήριξης και εφαρμογής όχι μόνο μέσω της δάσωσης, της γεωργοδασοκομίας και της αποκατάστασης, αλλά και μέσω της παροχής συμβουλών ως προς την επιλογή ειδών, θα συμβάλουν προς αυτή την κατεύθυνση.
- Ενίσχυση των μέτρων προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων της ευαισθητοποίησης, της εισαγωγής αποδοτικών ως προς τη χρήση νερού καλλιεργειών και επενδύσεων στην πρόληψη/προστασία από πλημμύρες. Επιπλέον, και πάλι προς το συμφέρον της προσαρμογής στον υψηλό κίνδυνο πυρκαγιών, συνιστάται η κατάρτιση δασικού κτηματολογίου και η αναθεώρηση του νομικού πλαισίου για την πρόληψη και καταστολή πυρκαγιών.
- Ανάπτυξη της ελληνικής βιοοικονομίας με την αύξηση της συμβολής των γεωργικών αποβλήτων και υποπροϊόντων στην παραγωγή συνολικής ανανεώσιμης ενέργειας μέσω ιδιωτικών και δημόσιων επενδύσεων, την εστίαση στην παραγωγή ενέργειας από αναερόβια ζύμωση, την ηλιακή και αιολική

ενέργεια, καθώς και τη στήριξη των γεωργών μέσω της εκπαίδευσης και της παροχής συμβουλών, με παράλληλη διατήρηση της ελκυστικότητας των αγροτικών τοπίων.

- Αντιμετώπιση της αποδοτικής χρήσης των υδάτων, ιδίως υπό το πρίσμα των προβλέψεων της κλιματικής αλλαγής για λειψυδρία, με πρακτικές και στοχευμένες δεσμεύσεις διαχείρισης (π.χ. χρήση ποικιλιών καλλιεργειών με μειωμένο βιολογικό κύκλο, χρήση καλλιεργειών ανθεκτικών στο νερό), με τον εκσυγχρονισμό της υφιστάμενης αρδευτικής υποδομής, αλλά και τη μετάβαση σε πιο αποδοτικά και βιώσιμα συστήματα άρδευσης, και παράλληλα την παροχή κατάλληλης εκπαίδευσης και συμβουλευτικών υπηρεσιών στους γεωργούς.

- Συμβολή στον στόχο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας για μείωση των απωλειών θρεπτικών συστατικών και βελτίωση της υγείας του εδάφους, με την αντιμετώπιση της διάβρωσης του εδάφους μέσω της αποτελεσματικής εφαρμογής συστήματος ενισχυμένων προϋποθέσεων και της υιοθέτησης αγροοικολογικών πρακτικών, δεσμεύσεων χαμηλών εισροών και διαχείρισης του εδάφους, καλύτερης διαχείρισης των θρεπτικών συστατικών (π.χ. σταβλισμός ζώων, τεχνικές λίπανσης), αλλά και πρακτικών όπως η διατήρηση υπολειμμάτων καλλιέργειας στα χωράφια και η γεωργία ακριβείας. Η κατάλληλη εκπαίδευση και η παροχή συμβουλών στους γεωργούς είναι επίσης απαραίτητες για την επίτευξη αυτού του στόχου.

- Σύμφωνα με τους στόχους της Πράσινης Συμφωνίας/της στρατηγικής «Από το αγρόκτημα στο πιάτο» για τα φυτοφάρμακα, παρακολούθηση και μείωση της χρήσης και των κινδύνων των φυτοφαρμάκων με πιο βιώσιμες γεωργικές πρακτικές, κατάλληλη εκπαίδευση και συμβουλές στους γεωργούς, με τη λήψη μέτρων για τη μείωση της χρήσης των πιο επικίνδυνων φυτοφαρμάκων και μέσω της εφαρμογής ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας.

- Συμβολή στον στόχο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας για τη βιοποικιλότητα με την αύξηση του ποσοστού των χαρακτηριστικών τοπίου στη γεωργία και τη βελτίωση της κατάστασης των προστατευόμενων ειδών και ενδιαιτημάτων, των πτηνών που ζουν σε γεωργικές εκτάσεις και των άγριων επικονιαστών σύμφωνα με το πλαίσιο δράσεων προτεραιότητας για χρηματοδότηση της ΚΓΠ και τα σχέδια δράσης για τα είδη και τα ενδιαιτήματα, επιτυγχάνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο οφέλη σε επίπεδο βιοποικιλότητας, αλλά και σε επίπεδο μετριασμού της κλιματικής αλλαγής και προσαρμογής σε αυτήν, καθώς και αυξημένη παραγωγικότητα από την ενισχυμένη επικοινωνία και τον φυσικό έλεγχο των παρασίτων.

- Συμβολή στον στόχο της Πράσινης Συμφωνίας για τη βιολογική καλλιέργεια με περαιτέρω αύξηση των εκτάσεων βιολογικής καλλιέργειας μέσω της παροχής κινήτρων για τη διατήρηση και τη μετατροπή σε πρακτικές βιολογικής γεωργίας, ειδικά σε μειονεκτικές και ορεινές περιοχές όπου υπάρχουν περισσότερες ευκαιρίες για ποιοτικά προϊόντα, αλλά και με την κάλυψη των κενών στην έρευνα και καινοτομία για τη βιολογική γεωργία, καθώς και για άλλους τύπους γεωργίας χαμηλού αντικτύπου.

- Βελτίωση των περιβαλλοντικών προτύπων με ιεράρχηση των παρεμβάσεων σε δράσεις που προωθούν τους μόνιμους βοσκότοπους και την περιβαλλοντική προστασία τους, συμπεριλαμβανομένης της καλύτερης ενσωμάτωσης των περιοχών αυτών στο σύστημα άμεσων ενισχύσεων και της καλύτερης στόχευσης των μέτρων στήριξης προς συστήματα εκτατικής παραγωγής.

- Αντιμετώπιση της φτώχειας, της ανεργίας, του χάσματος μεταξύ των φύλων στην απασχόληση και της γήρανσης του πληθυσμού και συμβολή στη βελτίωση της πρόσβασης σε υγειονομική περίθαλψη στις αγροτικές περιοχές μέσω επενδύσεων σε οικονομικές και κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες.

Προς την κατεύθυνση αυτή, θα πρέπει να διασφαλιστεί η συνέργεια των εργαλείων της ΚΓΠ με άλλα Ταμεία.

- Επιτάχυνση της ψηφιακής και πράσινης μετάβασης του γεωργικού τομέα με επένδυση στο σύστημα γεωργικής γνώσης και καινοτομίας, εστίαση ειδικότερα στις γεωργικές συμβουλευτικές υπηρεσίες, τη διαδραστική καινοτομία και την κατάρτιση για την αύξηση του επιπέδου γνώσεων και δεξιοτήτων καινοτομίας των γεωργών και των συμβούλων. Η εφαρμογή της πρόσφατα θεσπισθείσας εθνικής νομοθεσίας όσον αφορά τις υπηρεσίες παροχής συμβουλών σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις, καθώς και η δημιουργία υπηρεσιών στήριξης καινοτομίας είναι επίσης καθοριστικής σημασίας για την επίτευξη αυτού του στόχου.

7. Εκτίμηση, αξιολόγηση και αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδίου

Σε αυτή την ενότητα προσδιορίζονται, εκτιμώνται και αξιολογούνται οι ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον από την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027 και περιγράφονται τα μέτρα και οι προτάσεις για την πρόληψη, τον περιορισμό και την, κατά το δυνατόν, αντιμετώπιση των ενδεχόμενων σημαντικών δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένης της παρακολούθησης των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του σχεδίου προκειμένου να εντοπιστούν εγκαίρως απρόβλεπτες δυσμενείς επιπτώσεις και να ληφθούν κατάλληλα επανορθωτικά μέτρα.

7.1 Εκτίμηση και αξιολόγηση ενδεχόμενων σημαντικών επιπτώσεων στο περιβάλλον

7.1.1 Μεθοδολογική προσέγγιση

Η διαδικασία περιβαλλοντικής εκτίμησης περιλαμβάνει αρχικά τον καθορισμό των στόχων της ΣΠΕ για καθεμία από τις καθορισμένες περιβαλλοντικές πτυχές (βλ. ενότητα 6.1), βάσει των οποίων αξιολογείται το ΣΣ ΚΓΠ. Οι στόχοι ΣΠΕ έχουν διαμορφωθεί λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο της ενωσιακής και εθνικής περιβαλλοντικής και κλιματικής πολιτικής, καθώς και τους περιβαλλοντικούς και κλιματικούς στόχους που θεσπίζονται στον κανονισμό ΚΣΣ. Αυτοί οι στόχοι της ΣΠΕ μεταφράζονται σε βασικά ερωτήματα που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό και την εκτίμηση των ενδεχόμενων σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων της υλοποίησης του ΣΣ ΚΓΠ και τα οποία συνιστούν το μεθοδολογικό πλαίσιο της ΣΠΕ. Ο **Σφάλμα! Λανθασμένη αναφορά σελιδοδείκτη στον εαυτό του.** παραθέτει τους στόχους της ΣΠΕ με τις αντίστοιχες κατευθυντήριες ερωτήσεις.

Πίνακας 10: Στόχοι και κατευθυντήριες ερωτήσεις -πλαίσιο της ΣΠΕ

Περιβαλλοντική πτυχή	Στόχος ΣΠΕ	Κατευθυντήριες ερωτήσεις-πλαίσιο ΣΠΕ: Το ΣΣ ΚΓΠ θα συμβάλλει:
Κλίμα και ενέργεια	Μετριασμός και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και συμβολή στη βιώσιμη ενέργεια	1-Βελτίωση της ανθεκτικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην κλιματική αλλαγή; Ενίσχυση των μέτρων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή; 2-Μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και ενθάρρυνση της δέσμευσης άνθρακα; Αύξηση της δέσμευσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στον τομέα LULUCF; 3-Αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας; Στήριξη της χρήσης χαμηλών εκπομπών άνθρακα και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας; Στήριξη της παραγωγής ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από γεωργοκτηνοτροφικά απόβλητα και υποπροϊόντα;
Αέρας	Μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και βελτίωση της ποιότητας του αέρα	1-Βελτίωση της ποιότητας του αέρα /μείωση των επιπέδων εκπομπών των ατμοσφαιρικών ρύπων; 2-Εκθεση νέων υποδοχέων σε πιθανή ατμοσφαιρική ρύπανση (π.χ. οσμές από νέες περιοχές κτηνοτροφίας, εκπομπές από νέα οδικά δίκτυα); Αύξηση της πίεσης στο οδικό δίκτυο; Ενθάρρυνση της χρήσης βιώσιμων μεταφορών;

Περιβαλλοντική πτυχή	Στόχος ΣΠΕ	Κατευθυντήριες ερωτήσεις-πλαίσιο ΣΠΕ: Το ΣΣ ΚΓΠ θα συμβάλει:
Βιοποικιλότητα και οικοσυστημικές υπηρεσίες	Προστασία βιοποικιλότητας, ενίσχυση οικοσυστημικών υπηρεσιών και διατήρηση των προστατευόμενων περιοχών	<p>1-Διαφύλαξη της κατάστασης των προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων; Διατήρηση και βελτίωση κατάστασης των προστατευόμενων περιοχών (συμπεριλαμβανομένων των προστατευόμενων δασικών περιοχών);</p> <p>2-Διαφύλαξη και προστασία της βιοποικιλότητας; αύξηση του πληθυσμού των αγροτικών πτηνών; διατήρηση και βελτίωση της κατάστασης των άγριων επικονιαστών; βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των οικοτόπων που συνδέονται με αγρο-οικοσυστήματα ή λιβαδικά οικοσυστήματα και των γεωργικών οικοτόπων; διαφύλαξη των μόνιμων βοσκοτόπων και της περιβαλλοντικής προστασίας τους; στήριξη της συνδεσιμότητας και μείωση του κατακερματισμού των οικοτόπων;</p> <p>3-Στήριξη της αναδάσωσης και της διατήρησης και αποκατάστασης των δασικών εκτάσεων; Διατήρηση της κατάστασης των δασικών οικοτόπων;</p> <p>4- Διατήρηση ή/και αύξηση των εκτάσεων βιολογικής γεωργίας;</p> <p>5- Διατήρηση ή/και αύξηση της χρήσης γενετικών πόρων;</p> <p>6- Διατήρηση ή/και ενίσχυση της ικανότητας παροχής οικοσυστημικών υπηρεσιών; Στήριξη οικολογικών δικτύων στην ευρύτερη ύπαιθρο;</p>
Τοπίο	Διατήρηση και ανάδειξη του τοπίου	<p>1-Συνδρομή στην αύξηση του μεριδίου των στοιχείων του τοπίου στη γεωργία; Ενθάρρυνση γεωργικών μεθόδων συμβατών με την προστασία και ανάδειξη του τοπίου;</p> <p>2-Συνδρομή στη διατήρηση, αποκατάσταση και αναβάθμιση των αγροτικών τοπίων;</p>
Κάλυψη γης & υλικά περιουσιακά στοιχεία	Εξορθολογισμός χρήσεων γης και αποδοτική χρήση υλικών περιουσιακών στοιχείων	<p>1-Διατήρηση των χρήσεων γης; Εξορθολογισμός των γεωργικών και δασικών χρήσεων γης; Ενθάρρυνση της κατάληψης γης (ιδιαίτερα τη μετατροπή φυσικών εκτάσεων) με βιώσιμο τρόπο;</p> <p>2-Στήριξη αυξημένων ή νέων απαιτήσεων σε υποδομές (π.χ. νερό, θερμότητα, ενέργεια); Στήριξη βιώσιμων πρακτικών διαχείρισης για την κάλυψη αυτών των νέων απαιτήσεων;</p>
Εδαφος	Προστασία και βελτίωση ποιότητας του εδάφους	<p>1-Συνδρομή στη βελτίωση της υγείας του εδάφους; Συνδρομή στη διασφάλιση της ποιότητας του εδάφους της γεωργικής γης;</p> <p>2-Μείωση της διάβρωσης και της υποβάθμισης του εδάφους;</p>
Υδατα	Προστασία, βελτίωση και βιώσιμη διαχείριση υδατικών πόρων	<p>1-Πρωώθηση της αποδοτικής χρήσης υδάτων; Μετριασμό της απόληψης υδάτων; Αποφυγή υπεράντλησης; Μείωση της πίεσης στους υδατικούς πόρους (ειδικά των υπόγειων υδάτων); Στήριξη της ανθεκτικότητας στη λειψυδρία;</p> <p>2-Μείωση της ρύπανσης των υδάτων; ειδικά με τον έλεγχο των εισροών ελέγχου φωσφόρου και αζώτου; Μείωση απωλειών θρεπτικών συστατικών και βελτίωση της διαχείρισης των θρεπτικών συστατικών; Διασφάλιση βιώσιμης χρήσης λιπασμάτων;</p> <p>3-Ενθάρρυνση της βιώσιμης χρήσης φυτοφαρμάκων και τεχνικών ελέγχου παρασίτων; Μείωση των κινδύνων και των επιπτώσεων των φυτοφαρμάκων; Ελαχιστοποίηση επικίνδυνων ουσιών στα υδάτινα σώματα από τα φυτοφάρμακα;</p> <p>4-Ελαχιστοποίηση της έκθεσης και συνδρομή στην προσαρμογή στον κίνδυνο πλημμυρών επενδύοντας στην πρόληψη/προστασία από τις πλημμύρες;</p>

Περιβαλλοντική πτυχή	Στόχος ΣΠΕ	Κατευθυντήριες ερωτήσεις-πλαίσιο ΣΠΕ: Το ΣΣ ΚΓΠ θα συμβάλει:
Απόβλητα	Ολοκληρωμένη διαχείριση γεωργοκτηνοτροφικών αποβλήτων & μείωση και μετατροπή των αποβλήτων τροφίμων σε πόρο	1-Ενθάρρυνση της ιεραρχίας των γεωργοκτηνοτροφικών αποβλήτων; Στήριξη των βιώσιμων πρακτικών διαχείρισης των γεωργοκτηνοτροφικών αποβλήτων; 2-Μείωση των απωλειών τροφίμων και προώθηση της πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων τροφίμων; Στήριξη της αξιοποίησης των αποβλήτων τροφίμων;
Πολιτιστική κληρονομιά	Προστασία και ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς	1-Προστασία και ανάδειξη ιστορικών κτιρίων, αρχαιολογικών χώρων και άλλων τόπων πολιτιστικού ενδιαφέροντος σε αγροτικές περιοχές; 2-Στήριξη της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς;
Πληθυσμός & ανθρώπινη υγεία	Βελτίωση της υγείας και της ποιότητας ζωής του αγροτικού πληθυσμού & προώθηση της απασχόλησης και της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές	1-Στήριξη καλύτερης ποιότητας ζωής για τον αγροτικό πληθυσμό; Βελτίωση της μακροπρόθεσμης υγείας και ευημερίας του αγροτικού πληθυσμού; Αύξηση της πρόσβασης στις υπηρεσίες και τις υποδομές των αγροτικών περιοχών; 2-Συνδρομή στη διατήρηση του αγροτικού πληθυσμού; Αύξηση ή διατήρηση αγροτικών οικονομικών δραστηριοτήτων; Δημιουργία θέσεων εργασίας σε αγροτικές περιοχές; Αύξηση του πληθυσμού των νέων αγροτών; 3-Στήριξη της εκπαίδευσης σε θέματα περιβάλλοντος και κλίματος και αειφόρου γεωργίας; 4-Στήριξη γεωργικών πρακτικών και μεθόδων (π.χ. καλή μεταχείριση των ζώων) που προστατεύουν την ανθρώπινη υγεία;

Η εφαρμοζόμενη διαδικασία ΣΠΕ ακολουθεί την προσέγγιση «bottom-up»: δεδομένου του πολύ μεγάλου εύρους των παρεμβάσεων και της δυνατότητάς τους να αλληλεπιδρούν με σχεδόν το σύνολο των περιβαλλοντικών παραμέτρων, κάθε παρέμβαση εξετάζεται ξεχωριστά ως προς τις πιθανές επιπτώσεις της στο περιβάλλον, χωρίς να εξαιρείται καμία παρέμβαση εκ των προτέρων.

Ειδικότερα, διενεργείται αναλυτική εκτίμηση για τον προσδιορισμό του επιπέδου σημαντικότητας των περιβαλλοντικών επιπτώσεων κάθε παρέμβασης του σχεδίου. Όλες οι παρεμβάσεις αξιολογούνται μεμονωμένα σε σχέση με τους στόχους της ΣΠΕ, προσδιορίζοντας εκείνες τις παρεμβάσεις για τις οποίες ενδέχεται να προκύψουν δυσμενείς ή αβέβαιες επιπτώσεις σε μία ή περισσότερες περιβαλλοντικές παραμέτρους, προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τις ενέργειες που πρέπει να ληφθούν για την ελαχιστοποίηση αυτών των επιπτώσεων στο στάδιο του σχεδιασμού. Τα αποτελέσματα αυτού του λεπτομερώς αναλυτικού σταδίου χρησιμοποιούνται στη συνέχεια για την τεκμηρίωση της συνολικής περιβαλλοντικής εκτίμησης σε επίπεδο είδους παρέμβασης (π.χ. βασική εισοδηματική στήριξη, στήριξη συνδεδεμένου εισοδήματος, τομεακά προγράμματα, οικολογικά προγράμματα, επενδύσεις, συνεργασία), αλλά και του στρατηγικού σχεδίου συνολικά.

Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις κάθε παρέμβασης αξιολογούνται λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια που ορίζονται στο Παράρτημα II της Οδηγίας ΣΠΕ, όπως περιγράφονται στο Παράρτημα IV της σχετικής ΚΥΑ. Η αξιολόγηση περιλαμβάνει τον προσδιορισμό της διάρκειας, της συχνότητας, της αναστρεψιμότητας και της χωρικής έκτασης των επιπτώσεων, οι οποίες τροφοδοτούν τη συνεκτίμηση του μεγέθους της επίπτωσης (δηλαδή του βαθμού μεταβολής που θα είχε η προτεινόμενη παρέμβαση στο περιβάλλον). Τα κριτήρια που εφαρμόζονται για την εκτίμηση

περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε επίπεδο παρέμβασης και ο χαρακτηρισμός τους ως προς τη σημαντικότητά τους παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 11: Χαρακτηριστικά των επιπτώσεων του σταδίου λεπτομερούς αξιολόγησης

Κριτήριο	Χαρακτηρισμός και κατάταξη ως προς τη σημαντικότητα	
Πιθανότητα	!	ενδεχόμενη - πιθανή εμφάνιση
	!!	πολύ πιθανή - βέβαιη εμφάνιση
Έκτασης στο χώρο	●	χαμηλή (<5% της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης, κτηνοτροφικών μονάδων, αγροτικού πληθυσμού, αριθμού αγροτών, κ.λπ.)
	●	μεσαία (5-20% της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης, κτηνοτροφικών μονάδων, αγροτικού πληθυσμού, αριθμού αγροτών, κ.λπ.)
	●	υψηλή (>20% της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης, κτηνοτροφικών μονάδων, αγροτικού πληθυσμού, αριθμού αγροτών, κ.λπ.)
Διάρκεια	>	μάλλον βραχυπρόθεσμη (πέντε χρόνια σύμφωνα με την προγραμματική περίοδο)
	>>	μάλλον μακροπρόθεσμη (πέραν της υλοποίησης της παρέμβασης)
Συχνότητα	OC	προσωρινή - περιστασιακή
	CO	συνεχής - σε εξέλιξη
Αναστρεψιμότητα	↔	αναστρέψιμη
	→	μη αναστρέψιμη
Είδος επίπτωσης – μέγεθος	0	καμία - ουδέτερη - αμελητέα
	+, ++	θετική, πολύ θετική
	-, --	αρνητική, πολύ αρνητική
	+/-	μικτή (θετική/αρνητική)
	?	αβέβαιη

Η λεπτομερής αξιολόγηση των ενδεχόμενων σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του ΣΣ ΚΓΠ που διενεργείται σε επίπεδο παρέμβασης παρατίθεται στο παράρτημα της παρούσας. Η τεκμηρίωση της αξιολόγησης κάθε προφίλ παρέμβασης σε σχέση με τους στόχους της ΣΠΕ παρουσιάζεται σε μορφή μήτρας, συνοδευόμενη από μια περιγραφική αναφορά των αποτελεσμάτων της εκτίμησης, προσδιορίζοντας τις πιθανές επιπτώσεις σε θετικές (ωφέλιμες), αρνητικές (δυσμενείς), ουδέτερες, αβέβαιες ή μικτές (θετικές και αρνητικές).

Με βάση τα αποτελέσματα της λεπτομερούς αξιολόγησης, η συνολική εκτίμηση των ενδεχόμενων περιβαλλοντικών επιπτώσεων του ΣΣ ΚΓΠ πραγματοποιείται στη συνέχεια σε επίπεδο είδους παρέμβασης. Η παράθεση της τεκμηρίωσης αυτής διαρθρώνεται σύμφωνα με την αρχιτεκτονική του ΣΣ ΚΓΠ: άμεσες ενισχύσεις, τομεακές παρεμβάσεις και παρεμβάσεις αγροτικής ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων αιρεσιμότητας των ΚΓΠΚ. Για την απεικόνιση της αξιολόγησης χρησιμοποιούνται σύμβολα χαρακτηρισμού που υποδεικνύουν εάν το ΣΣ ΚΓΠ αναμένεται να έχει θετικές, αρνητικές, αβέβαιες ή μικτές επιπτώσεις για κάθε στόχο της ΣΠΕ. Τα σύμβολα δύνανται να χρησιμοποιούνται και συνδυαστικά (π.χ. «+/?» όταν η θετική επίπτωση εμπεριέχει και αβεβαιότητες, «+/0» όταν υφίστανται μερικές θετικές επιπτώσεις).

Πίνακας 12: Σύμβολα χαρακτηρισμού αξιολόγησης

++	πολύ θετική επίπτωση
+	θετική επίπτωση
+	ασθενής θετική επίπτωση
+/-	μικτή θετική/αρνητική επίπτωση
-	αρνητική επίπτωση
0	ουδέτερη ή αμελητέα – μη σημαντική επίπτωση
?	αβέβαιη επίπτωση

Βάσει της ανωτέρω διαδικασίας καταβάλλεται κάθε προσπάθεια για την πρόβλεψη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του ΣΣ ΚΓΠ, αν και αποτελεί πρόκληση δεδομένης της φύσης και του ευρύ αντικειμένου και σκοπού του σχεδίου, αλλά και του γεγονότος ότι η ακριβής χωρική διάσταση του σχεδίου θα καθοριστεί κατά τη διάρκεια υλοποίησής του. Ως εκ τούτου, είναι ευρέως γνωστό ότι, οι ακριβείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις συνήθως εξαρτώνται από τα έργα που θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο του ΣΣ ΚΓΠ. Στο πλαίσιο αυτό, το ΣΣ ΚΓΠ διατυπώνει δυνατότητες χρηματοδότησης, με τη μορφή παρεμβάσεων, αλλά δεν σχεδιάζει πραγματικά έργα. Αυτά θα προκύψουν κατά τη διάρκεια του ΣΣ ΚΓΠ και, επομένως, σε αυτό το στάδιο δεν είναι εφικτή η διαθεσιμότητα λεπτομερών στοιχείων, ιδίως όσον αφορά τη χωροθέτηση των έργων και τα χαρακτηριστικά του σχεδιασμού τους. Επισημαίνεται ότι για τις παρεμβάσεις που αφορούν υποδομές και που ενδεχομένως προκαλούν δυσμενείς ή αβέβαιες επιπτώσεις, προβλέπεται, κατ' εφαρμογή της νομοθεσίας, να διενεργηθεί αξιολόγηση σε επίπεδο έργου με τη διαδικασία της Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΕΠΕ) κατά τη διάρκεια υλοποίησης του σχεδίου. Για τις διαπιστωμένες δυσμενείς ή αβέβαιες περιβαλλοντικές επιπτώσεις του ΣΣ ΚΓΠ, προτείνονται με το παρόν μέτρα και προτάσεις προκειμένου να διασφαλιστεί κατά το δυνατό η ελαχιστοποίησή τους.

7.1.2 Εκτίμηση των μέτρων αιρεσιμότητας βάσει των ΚΓΠΚ

Η αιρεσιμότητα στοχεύει στην ανάπτυξη της αειφόρου γεωργίας μέσω της ευαισθητοποίησης των δικαιούχων για την ανάγκη συμμόρφωσης με προκαθορισμένες βασικές δεσμεύσεις που αφορούν στο περιβάλλον και το κλίμα, τη δημόσια υγεία, την υγεία των φυτών και την καλή μεταχείριση των ζώων. Σε συνέχεια του προηγούμενου συστήματος πολλαπλής συμμόρφωσης, που θα εφαρμοστεί έως το 2022, το νέο σύστημα αιρεσιμότητας ενισχύεται και συνδέει την πλήρη είσπραξη των άμεσων ενισχύσεων ή των ετήσιων ενισχύσεων ορισμένων παρεμβάσεων αγροτικής ανάπτυξης του ΣΣ ΚΓΠ (ENVCLIM και ANC) με τη συμμόρφωση των αγροτών και των άλλων δικαιούχων με βασικές δεσμεύσεις. Ειδικότερα, η νέα αιρεσιμότητα, όπως ορίζεται στο παράρτημα III του κανονισμού ΚΣΣ, αφορά έναν προκαθορισμένο κατάλογο κανονιστικών απαιτήσεων διαχείρισης (ΚΑΔ) και πρότυπων καλής γεωργικής και περιβαλλοντικής κατάστασης (ΚΓΠΚ).

Δεδομένου ότι οι ΚΑΔ ισχύουν ήδη άμεσα βάσει της ευρωπαϊκής και της εθνικής νομοθεσίας (π.χ. οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα, οδηγία για τα νιτρικά άλατα, οδηγίες για την ορνιθοπανίδα και τους οικοτόπους, οδηγία για την βιώσιμη χρήση φυτοφαρμάκων, κανονισμός για τα τρόφιμα), δεν αναμένεται να έχουν πρόσθετες ευεργετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και τη δημόσια υγεία, ενώ η συμμόρφωσή τους αναμένεται να ενισχυθεί με την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ την επόμενη προγραμματική περίοδο. Από την άποψη αυτή, η αξιολόγηση των ΚΑΔ δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της διαδικασίας ΣΠΕ.

Όσον αφορά τα πρότυπα ΚΓΠΚ, αυτά στοχεύουν να συμβάλουν στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και την προσαρμογή σε αυτήν, την αντιμετώπιση των προκλήσεων στα ύδατα, την προστασία και την ποιότητα του εδάφους και την προστασία της βιοποικιλότητας και του τοπίου. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι η πλειονότητα των ΚΓΠΚ μπορεί να αλληλεπιδράσει και να

έχει συνεργιστικές θετικές επιπτώσεις και σε άλλες περιβαλλοντικές παραμέτρους πλέον του βασικού περιβαλλοντικού τους στόχου, ενώ το «καθαρό» θετικό αντίκτυπο της αλληλεπίδρασης ορισμένων ΚΓΠΚ δεν είναι απαραίτητα μεγαλύτερο (π.χ. ΚΓΠΚ 6 και 8 για το έδαφος). Σε σύγκριση με την τελευταία περίοδο προγραμματισμού, θετικότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις συνδέονται με τη λήψη άμεσων ενισχύσεων, οι οποίες δύνανται να βελτιώσουν την κατάσταση περιβάλλοντος σε σύγκριση με την υφιστάμενη. Ωστόσο, θα πρέπει να τονιστεί ότι η πραγματική εφαρμογή ορισμένων ΚΓΠΚ (ΚΓΠΚ2, ΚΓΠΚ5, ΚΓΠΚ8) προϋποθέτει τη χαρτογράφηση των περιοχών ενδιαφέροντος ή την έγκαιρη υλοποίηση των απαραίτητων μελετών υπόβαθρου. Η πιθανότητα μη εφαρμογής τους κατά την ενδιάμεση περίοδο μέχρι την οριστικοποίηση της εδαφικής χαρτογράφησης εγείρει προβληματισμούς ελλείψει αντιμετώπισης με μεταβατικά μέτρα, όπου απαιτείται.

Πίνακας 13: Αξιολόγηση αιρεσιμότητας βάσει των ΚΓΠΚ

Είδος παρέμβασης	Κλίμα και ενέργεια	Αέρας	Βιοποικιλότητα και οικοσυστημικές υπηρεσίες	Τοπίο	Κάλυψη γης & υλικά περιουσιακά στοιχεία	Έδαφος	Υδατα	Απόβλητα	Πολιτιστική κληρονομιά	Πληθυσμός & ανθρώπινη υγεία
ΚΓΠΚ1: Διατήρηση μόνιμων λειμώνων βάσει της αναλογίας μόνιμων λειμώνων σε σχέση με τη γεωργική έκταση	++	0	+	+	+	+	+	0	0	0
ΚΓΠΚ2: Προστασία υγροτόπων και τυρφώνων	++/?	0	++/?	+/?	+/?	+/?	+/?	0	0	0
ΚΓΠΚ3: Απαγόρευση καύσης υπολειμμάτων καλλιεργειών, εκτός αν γίνεται για λόγους φυτοπροστασίας	++	+	+	0	0	+	0	+	0	+
ΚΓΠΚ4: Δημιουργία ζωνών ανάσχεσης κατά μήκος των υδατορευμάτων	0	0	+	+	+	+	++	0	0	+
ΚΓΠΚ5: Διαχείριση οργύματος για τη μείωση του κινδύνου υποβάθμισης και διάβρωσης του εδάφους	0	0	+/?	+/?	+/?	++/?	+/?	0	0	+/?
ΚΓΠΚ6: Ελάχιστη κάλυψη εδάφους για αποφυγή ακάλυπτου εδάφους σε περιόδους που είναι ιδιαίτερα ευαίσθητες	0	0	0	0	0	++	+	0	0	+
ΚΓΠΚ7: Αμειψισπορά σε αρόσιμη γη, εκτός από καλλιέργειες που καλλιεργούνται κάτω από το νερό	0	0	+	0	+	++	+	0	0	+
ΚΓΠΚ8: Ελάχιστο ποσοστό γεωργικών εκτάσεων που διατίθενται σε μη παραγωγικές περιοχές ή στοιχεία	+/?	0	++/?	++/?	+/?	+/?	+/?	0	+/?	0
ΚΓΠΚ9: Απαγόρευση μετατροπής/άρωσης μόνιμων λειμώνων που έχουν χαρακτηριστεί περιβαλλοντικά ευαίσθητοι σε περιοχές του δικτύου Natura 2000	+	0	++	++	+	+	+	0	0	0

7.1.3 Αξιολόγηση παρεμβάσεων άμεσων ενισχύσεων

Οι άμεσες ενισχύσεις αποτελούν το κύριο μέσο εισοδηματικής στήριξης των Ελλήνων γεωργών στο πλαίσιο του ΣΣ ΚΓΠ για την επόμενη προγραμματική περίοδο, διαθέτοντας τουλάχιστον το 70% της χρηματοδότησης της ΕΕ, με τη μορφή αποσυνδεδεμένων και συνδεδεμένων ενισχύσεων, συμπεριλαμβανομένου ενός νέου είδους αποσυνδεδεμένων άμεσων ενισχύσεων για τη γεωργία επωφελών για το περιβάλλον και το κλίμα, τα οικολογικά προγράμματα.

Περίπου το 80% των άμεσων ενισχύσεων διατίθεται σε ενισχύσεις αποσυνδεδεμένες από την παραγωγή και η υπόλοιπη χρηματοδότηση αφορά συνδεδεμένες ενισχύσεις σε συγκεκριμένους τομείς και σε παραγωγές σημαντικές για τη βιωσιμότητα της ελληνικής γεωργίας. Ο γενικός στόχος αυτών των ενισχύσεων είναι κυρίως να συμβάλουν στη στήριξη της μακροπρόθεσμης επισιτιστικής ασφάλειας και της γεωργικής ποικιλομορφίας, καθώς και στην οικονομική βιωσιμότητα της γεωργικής παραγωγής της χώρας, ενσωματώνοντας επιπλέον τη στήριξη προς τους νέους αγρότες που καθίστανται για πρώτη φορά επικεφαλείς μιας γεωργικής εκμετάλλευσης. Υπό αυτό το πρίσμα, οι σημαντικότερες πιθανές περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εφαρμογής των παρεμβάσεων που σχετίζονται με τις άμεσες ενισχύσεις αναμένονται να είναι τα κοινωνικο-οικονομικά οφέλη για τους γεωργούς, τα οποία δύνανται να οδηγήσουν στην αύξηση του εισοδήματος των αγροτικών νοικοκυριών και στην ενίσχυση των αγροτικών οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται στη γεωργία, προάγοντας ευκαιρίες περαιτέρω επιχειρηματικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές και με παράπλευρα οφέλη τη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού, τη μείωση της ανεργίας που σε μεγάλο βαθμό εξαρτάται από τις αγροτικές δραστηριότητες, καθώς και την ηλικιακή ανανέωση του αγροτικού πληθυσμού.

Με βάση τα αποτελέσματα της λεπτομερούς περιβαλλοντικής εκτίμησης σε επίπεδο παρεμβάσεων και λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία της τελευταίας προγραμματικής περιόδου που παραμένει σε ισχύ έως και το 2022, δε διαπιστώνονται ιδιαίτερες τάσεις ως προς τις θετικές ή αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τις παρεμβάσεις των άμεσων ενισχύσεων, πλέον των θετικών επιπτώσεων στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον και το γεγονός ότι οι αβέβαιες επιπτώσεις της εγκατάλειψης ή της μετατροπής της γεωργικής γης σε άλλες χρήσεις γης αναμένονται κατά το δυνατό να μειωθούν. Δεδομένου ότι η εισοδηματική στήριξη, τόσο για τις αποσυνδεδεμένες όσο και για τις συνδεδεμένες ενισχύσεις, δεν συνδέεται με την παραγωγικότητα αλλά με την καλλιεργούμενη έκταση, οι παρεμβάσεις δεν παρέχουν γενικό κίνητρο για την εντατικοποίηση της παραγωγής, ένα ζήτημα που θα προκαλούσε αύξηση των περιβαλλοντικών πιέσεων, ενώ από την άλλη δεν αναμένεται και μείωση της έντασης παραγωγής. Δεδομένου ότι ο σχεδιασμός αυτών των ειδών παρέμβασης στοχεύει στη βιωσιμότητα του αγροτικού εισοδήματος, δεν περιλαμβάνονται στοχευμένες συνθήκες αναφοράς ή προδιαγραφές για τη διατήρηση ή την αύξηση της αποδοτικότητας των γεωργικών χρήσεων γης, που θα οδηγούσαν σε σημαντικά περιβαλλοντικά οφέλη, ειδικά στις γεωργικές περιοχές όπου υφίστανται παρατεταμένες περιβαλλοντικές πιέσεις. Εντούτοις, το νέο σύστημα αιρεσιμότητας (ΚΑΔ και ΚΓΠΚ) στοχεύει να διασφαλίσει ότι οι κύριες περιβαλλοντικές επιπτώσεις των γεωργικών δραστηριοτήτων που λαμβάνουν άμεσες ενισχύσεις θα παραμείνουν τουλάχιστον αμετάβλητες. Αν και οι επιπτώσεις αυτές θα μπορούσαν να είναι πιο ήπιες ή πιο μέτριας έντασης, η πραγματική επίδραση των παρεμβάσεων αυτών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη θέση και τη χωρική κατανομή της γεωργικής γης. Αυτά τα μέτρα αιρεσιμότητας για τις άμεσες ενισχύσεις στοχεύουν ιδίως στη δέσμευση άνθρακα, την προστασία του εδάφους, σε κανονιστικές απαιτήσεις για τα ύδατα και τη βιοποικιλότητα, στην προστασία της ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων, συμπεριλαμβανομένων μέτρων για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και τοπίου στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Τονίζεται ότι οι γεωργοί αναμένεται να αντιμετωπίσουν θετικά αυτά τα μέτρα αιρεσιμότητας, διαφορετικά έρχονται αντιμέτωποι με κυρώσεις που αφορούν σε μείωση των

πληρωμών τους. Εν κατακλείδι, οι συνολικές επιπτώσεις των άμεσων ενισχύσεων στο περιβάλλον θεωρούνται κυρίως ουδέτερες έως ασθενώς θετικές.

Είμαι επίσης σημαντικό να σημειωθεί ότι η παρέμβαση στη συμπληρωματική εισοδηματική στήριξη των νέων γεωργών προβλέπεται να περιλαμβάνει και την εγκατάσταση νέων γεωργικών εκμεταλλεύσεων, με αβέβαιες επιπτώσεις στο περιβάλλον, που συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με το είδος της παραγωγής, τις εφαρμοζόμενες γεωργικές πρακτικές και τη συνολική αποδοτικότητα των γεωργικών χρήσεων γης. Βέβαια, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι νέοι γεωργοί αναμένεται να έχουν υψηλότερη περιβαλλοντική πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση, μπορούν να συμβάλουν στην αναβάθμιση των παλαιών καλλιεργήσιμων εκτάσεων, ενώ τα μέτρα αιρεσιμότητας διασφαλίζουν την υλοποίηση των κύριων περιβαλλοντικών απαιτήσεων συμμόρφωσης για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών πιέσεων.

Επιπρόσθετα, υπογραμμίζεται ότι ενώ οι παρεμβάσεις συνδεδεμένης εισοδηματικής στήριξης στοχεύουν στη βιωσιμότητα του εισοδήματος για συγκεκριμένους τομείς που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, που διαφορετικά θα οδηγούσαν στην εγκατάλειψη της παραγωγής και θα επηρέαζαν άλλα στάδια της εφοδιαστικής αλυσίδας, αυτό το οικονομικό κίνητρο δύναται να συμβάλει στην παράταση συγκεκριμένων ειδών φυτικής παραγωγής σε περιοχές χωρίς να λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι βασικές αγρονομικές απαιτήσεις (π.χ. κλιματικές συνθήκες, εδαφικές συνθήκες, διαθεσιμότητα νερού), προκαλώντας ενδεχομένως την παράταση της μη αποδοτικής χρήσης της γεωργικής γης και επομένως τη μη συμβολή στη μείωση των υφιστάμενων περιβαλλοντικών πιέσεων, ειδικά σε περιοχές με τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Αυτή η αιτιώδης επίδραση παραμένει αβέβαιη σε επίπεδο σημαντικότητας, ωστόσο, η πλειονότητα των καλλιεργειών απαιτεί την εφαρμογή πιστοποιημένου σπόρου βελτιωμένης απόδοσης, οι τομείς καλλιεργειών με το υψηλότερο μερίδιο γεωργικής γης φαίνεται να προκαλούν ηπιότερες περιβαλλοντικές πιέσεις (π.χ. ψυχανθή κτηνοτροφικά φυτά, ξηρικές καλλιέργειες) και η παραγωγή προβλέπεται να αφορά γενικά την εκτατική ή ημι-εκτατική γεωργία.

Στη μετάβαση προς πιο βιώσιμα γεωργικά συστήματα στην επόμενη προγραμματική περίοδο, τα μέτρα αιρεσιμότητας συμπληρώνονται με τα οικολογικά προγράμματα που είναι μέρος των άμεσων ενισχύσεων, λαμβάνοντας το 25% της συνολικής χρηματοδότησής τους, ώστε να ανταμείψουν τους γεωργούς που θα διαχειριστούν τη γη με τρόπο επωφελές προς το περιβάλλον και το κλίμα, και να τους ενεργοποιήσουν προς μια πιο βιώσιμη διαχείριση του αγροκτήματος και της γης. Αυτές οι παρεμβάσεις, οι οποίες υπερβαίνουν τις ελάχιστες απαιτήσεις που ορίζονται στο ενωσιακό δίκαιο και εξυπηρετούν την Περιβαλλοντική και Κλιματική Αρχιτεκτονική του ΣΣ ΚΓΠ, περιλαμβάνουν έναν κατάλογο οκτώ (8) εθελοντικών γεωργικών πρακτικών, οι οποίες συνολικά αναμένεται να έχουν βέβαια περιβαλλοντικά και κλιματικά οφέλη, με έμφαση στην προστασία και την ενίσχυση της βιοποικιλότητας, του τοπίου, των υδάτων, του εδάφους και του κλίματος, ενώ οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ αυτών των περιβαλλοντικών παραμέτρων αναμένεται να δράσουν θετικά και σε άλλες παραμέτρους, όπως ο αέρας και η δημόσια υγεία. Ο βαθμός υιοθέτησης των οικολογικών προγραμμάτων και οι συμπληρωματικότητες που θα μπορούσαν να επιτευχθούν με τις άλλες παρεμβάσεις άμεσων ενισχύσεων είναι καθοριστικοί παράγοντες για το τελικό επίπεδο των συνολικών θετικών επιπτώσεων του πακέτου των άμεσων ενισχύσεων.

Αξίζει επίσης να τονιστεί ότι το επίπεδο σημαντικότητας των επιπτώσεων μπορεί να ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των παρεμβάσεων των άμεσων ενισχύσεων, ανάλογα με τον τύπο της γεωργικής γης και της παραγωγής (π.χ. αρόσιμη γη, μόνιμοι βοσκότοποι, μόνιμες καλλιέργειες), τις τοπικές περιβαλλοντικές και κλιματικές συνθήκες, τη φύση και το χρηματοδοτικό σχήμα κάθε παρέμβασης, αλλά και το βαθμό απορρόφησής τους. Στην περίπτωση που υλοποιηθούν πλήρως οι παρεμβάσεις των οικολογικών προγραμμάτων και πραγματοποιηθούν σταθερές συνέργειες με άλλες παρεμβάσεις της περιβαλλοντικής

και κλιματικής αρχιτεκτονικής του ΣΣ ΚΓΠ (π.χ. δεσμεύσεις και επενδύσεις που σχετίζονται με το περιβάλλον και το κλίμα στο πλαίσιο της αγροτικής ανάπτυξης), τα περιβαλλοντικά οφέλη αναμένεται να είναι απτά και υψηλότερης σημαντικότητας.

Η συνολική περιβαλλοντική εκτίμηση των άμεσων ενισχύσεων παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα, λαμβάνοντας υπόψη ότι τα αποτελέσματα της αξιολόγησης δεν μπορούν να είναι συγκρίσιμα μεταξύ των ειδών παρεμβάσεων, λαμβάνοντας ειδικά υπόψη ότι υφίστανται σημαντικές αποκλίσεις στους τιθέμενες στόχους, τα είδη παραγωγής και τη χωρική έκταση της εφαρμογής τους.

Πίνακας 14: Αξιολόγηση παρεμβάσεων άμεσων ενισχύσεων

Είδος παρέμβασης	Κλίμα και ενέργεια	Αέρας	Βιοποικιλότητα και οικοσυστημικές υπηρεσίες	Τοπίο	Κάλυψη γης & υλικά περιουσιακά στοιχεία	Έδαφος	Υδατα	Απόβλητα	Πολιτιστική κληρονομιά	Πληθυσμός & ανθρώπινη υγεία
BISS- Βασική εισοδηματική στήριξη για τη βιωσιμότητα	+	+	+	+	+/?	+	+	0	0	++
CRIS- Συμπληρωματική στήριξη του αναδιανεμητικού εισοδήματος για τη βιωσιμότητα	+	+	+	+	+/?	+	+	0	0	++
CIS-YF- Συμπληρωματική εισοδηματική στήριξη των νέων γεωργών	+/?	+/?	+/?	+/?	+/?	+/?	+/?	0	0	++
ECOSCHEMES - Προγράμματα για το κλίμα, το περιβάλλον και την καλή διαβίωση των ζώων	++	+	++	++	+	++	++	+	+	+
CIS- Στήριξη συνδεδεμένου εισοδήματος	+	+	+	+	+/?	+	+	0	0	++
CSPC- Ειδική ενίσχυση της καλλιέργειας βαμβακιού	+	+	+	+	+/?	+	+	0	0	++

7.1.4 Αξιολόγηση τομεακών παρεμβάσεων

Ο τομεακός προγραμματισμός του ΣΣ ΚΓΠ προβλέπει παρεμβάσεις σε τέσσερις τομείς: οπωροκηπευτικά, μελισσοκομία, οίνο και ελαιόλαδο και επιτραπέζιες ελιές, με συγκριτικά μικρό κονδύλι που αντιστοιχεί περίπου στο 1,8% της χρηματοδότησης της ΕΕ. Ο γενικός στόχος αυτών των προγραμμάτων είναι η αύξηση της βιωσιμότητας αυτών των τομέων, ιδίως μέσω της ενίσχυσης του προσανατολισμού στην αγορά και της ανταγωνιστικότητας, ενώ «πράσινες» στοχεύσεις έχουν ενσωματωθεί σε ορισμένες παρεμβάσεις, ιδίως στους τομείς των οπωροκηπευτικών και του ελαιολάδου και της επιτραπέζιας ελιάς, με στόχο την εξυπηρέτηση των περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων του ΣΣ ΚΓΠ και την ευθυγράμμιση με τη στρατηγική «Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο».

Οι οκτώ (8) παρεμβάσεις του κλάδου των οπωροκηπευτικών διαμορφώνουν το σύνολο των πιθανών δράσεων στο πλαίσιο των επιχειρησιακών προγραμμάτων διάρκειας 3 - 5 ετών, που θα υποβληθούν προς έγκριση από τις οργανώσεις παραγωγών. Περιλαμβάνουν επενδύσεις σε υλικά και άυλα περιουσιακά στοιχεία, βελτιώσεις μεταφοράς και αποθήκευσης, συμβουλευτικές υπηρεσίες, κατάρτιση, δράσεις προώθησης-επικοινωνίας-εμπορίας, ενίσχυση συστημάτων ποιότητας, ιχνηλασιμότητας και συστημάτων πιστοποίησης, συμπεριλαμβανομένης της απόσυρσης από την αγορά (τη μη-διάθεση προϊόντων προς πώληση), ένα μέτρο της αγοράς για τη σταθεροποίηση της περίπτωσης πτώσης των τιμών των προϊόντων και, συνεπώς, την ανάκτηση της ανταγωνιστικότητας. Εκτός από τον γενικό στόχο της ενίσχυσης της βιωσιμότητας του κλάδου, τουλάχιστον το 15% της χρηματοδότησης των επιχειρησιακών προγραμμάτων προσανατολίζεται σε περιβαλλοντικούς στόχους, με τις προγραμματισμένες επενδύσεις να στοχεύουν συγκεκριμένα στη μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων, στην εξοικονόμηση ενέργειας και νερού, στην πρόληψη και αξιοποίηση των αποβλήτων, στην αύξηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, που συμπληρώνονται με τεχνική βοήθεια, εκπαίδευση και ενθάρρυνση φιλικών προς το περιβάλλον, μεταξύ άλλων, συστήματα ποιότητας. Η εφαρμογή τους δύναται να έχει θετικές επιδράσεις στα ύδατα, τη βιοποικιλότητα και το έδαφος, τα απόβλητα, την ενέργεια και το κλίμα, ενώ η μεταφορά γνώσεων για τη βιολογική γεωργία, τη βιώσιμη διαχείριση των εισροών (νερό, ενέργεια, θρεπτικά συστατικά, φυτοφάρμακα) και άλλες φιλικές προς το περιβάλλον πρακτικές μαζί με την προώθηση της υγιεινής διατροφής του πληθυσμού μπορεί να αποφέρει περιβαλλοντικά οφέλη, τα οποία όμως δεν αποδίδονται άμεσα κατά την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ. Επιπλέον, η πλειονότητα των παρεμβάσεων αναμένεται να αποφέρει παράπλευρα οφέλη στο κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον, καθώς η στήριξη της οικονομικής βιωσιμότητας και της θέσης του αγρότη στην αγορά θα συμβάλουν επίσης στη διατήρηση ή ακόμη και στην ενίσχυση των αγροτικών οικονομικών δραστηριοτήτων που βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στον τομέα. Από αυτή την άποψη, η συνολική επίδοση των επιχειρησιακών προγραμμάτων αναμένεται να αποφέρει περιβαλλοντικά οφέλη, πλέον των νέων υποδομών (π.χ. εγκαταστάσεις αποθήκευσης και μεταφοράς, εγκαταστάσεις ΑΠΕ, συστήματα άρδευσης) που ενδέχεται να προκαλέσουν περιβαλλοντικές πιέσεις, αλλά οι οποίες μπορούν να αντιμετωπιστούν δεδομένου ότι αυτά τα έργα συνήθως υπόκεινται στη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης.

Οι επτά (7) επιμέρους παρεμβάσεις που διαρθρώνουν το τομεακό πρόγραμμα της μελισσοκομίας περιλαμβάνουν συμβουλευτικές υπηρεσίες, εκπαίδευση, επενδύσεις για την προστασία των μελισσοσμηνών, δράσεις για τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και δράσεις προώθησης και εμπορίας. Όλες αυτές οι παρεμβάσεις στοχεύουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου και της θέσης των μελισσοκομικών προϊόντων στην αγορά, γεγονός που θα αποφέρει παράπλευρα οφέλη για τον πληθυσμό και την υγεία, συμβάλλοντας στη διατήρηση των αγροτικών οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται σημαντικά στον τομέα της μελισσοκομίας, και στην ανάδειξη των θετικών επιπτώσεων που έχουν τα μελισσοκομικά προϊόντα στην υγεία. Οι δύο παρεμβάσεις που περιλαμβάνουν επενδύσεις για την προστασία των αποικιών μελισσών (επιτήρηση εχθρών και

ασθενειών και εξορθολογισμός της εποχικής μετακίνησης των αποικιών μελισσών) αναμένεται να έχουν παράπλευρα θετικά οφέλη στη βιοποικιλότητα, ιδίως στη διατήρηση των άγριων μελισσών και της μελισσοκομικής χλωρίδας και στην αύξηση της απόδοσης των επικονιαστών. Η συνολική επίδοση του τομεακού προγράμματος της μελισσοκομίας αναμένεται να έχει κυρίως ουδέτερες επιπτώσεις στο περιβάλλον, πλέον των παρεμβάσεων που θα ωφελήσουν τη βιοποικιλότητα, τον πληθυσμό και την υγεία.

Το τομεακό πρόγραμμα για τον αμπελοοινικό τομέα περιλαμβάνει πέντε (5) παρεμβάσεις: αναδιάρθρωση και μετατροπή αμπελώνων, επενδύσεις, συστήματα ποιότητας, δράσεις προώθησης και εμπορίας, συμπεριλαμβανομένης της ενθάρρυνσης της υπεύθυνης κατανάλωσης για την αύξηση της ευαισθητοποίησης του πληθυσμού, καθώς και της πράσινης συγκομιδής ως μέτρο της αγοράς για την αντιμετώπιση δυσμενών καταστάσεων της αγοράς, όπως η ξαφνική πτώση των τιμών. Όλες αυτές οι παρεμβάσεις επιδιώκουν να βελτιώσουν την ποιότητα των προϊόντων και τη θέση των αμπελοοινικών προϊόντων στην αγορά και να στηρίξουν την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική βιωσιμότητα του κλάδου, ιδιαίτερα για τις μικρομεσαίες εκμεταλλεύσεις. Ως εκ τούτου, οι παρεμβάσεις αναμένεται να αποφέρουν παράπλευρα οφέλη στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον, καθώς ενδέχεται να συμβάλουν στη διατήρηση των αγροτικών οικονομικών δραστηριοτήτων κατά μήκος της εφοδιαστικής αλυσίδας του τομέα και να στηρίξουν την ευημερία του πληθυσμού που συνδέεται με τις ορθολογικές συμπεριφορές κατανάλωσης οίνου. Επιπλέον, οι επενδύσεις σε υλικά και άυλα περιουσιακά στοιχεία επιδιώκουν επίσης να συμβάλουν στην εξοικονόμηση νερού και ενέργειας και στη μετατροπή των υποπροϊόντων σε νέα προϊόντα, ενώ προάγουν τη χρήση/παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας. Η αναδιάρθρωση και η μετατροπή των αμπελώνων μπορεί να συμβάλει στην ανθεκτικότητα των αγροκτημάτων στην κλιματική αλλαγή και να ωφελήσει τους υδατικούς πόρους, υπό την προϋπόθεση ότι θα επιλεγούν καλλιέργειες ανθεκτικές στο κλίμα και αποδοτικές στο νερό, ενώ η πιθανότητα μετεγκατάστασης των αμπελώνων περιλαμβάνει αβέβαιες επιπτώσεις στο τοπίο και τις χρήσεις γης που δεν μπορούν να εκτιμηθούν εκ των προτέρων. Σημειώνεται ότι η πράσινη συγκομιδή, αν και ενσωματώνεται στον κανονισμό ΚΣΣ, θα είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της απώλειας τροφίμων που όμως δεν συνιστούν απόβλητα τροφίμων σύμφωνα με την ΕΕ και την εθνική νομοθεσία. Από την άποψη αυτή, οι συνολικές επιδόσεις του τομεακού προγράμματος για τον αμπελοοινικό τομέα θα έχουν κατά κύριο λόγο ουδέτερες ή θετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Το τομεακό πρόγραμμα του ελαιολάδου και της επιτραπέζιας ελιάς έχει παρόμοιους στόχους, περιεχόμενο και αναμενόμενα αποτελέσματα με το τομεακό πρόγραμμα των οπωροκηπευτικών και συνεπώς παρόμοιες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Οκτώ (8) παρεμβάσεις συγκαταλέγονται στις πιθανές δράσεις των επιχειρησιακών προγραμμάτων διάρκειας 3-5 ετών, των οργανώσεων παραγωγών, που περιλαμβάνουν επενδύσεις σε υλικά και άυλα περιουσιακά στοιχεία επιδιώκοντας περιβαλλοντικούς στόχους, βελτιώσεις στη μεταφορά και αποθήκευση, συμβουλευτικές υπηρεσίες, εκπαίδευση, δράσεις προώθησης-επικοινωνίας- εμπορίας, δράσεις εφαρμογής για συστήματα ποιότητας, συστήματα ιχνηλασιμότητας και πιστοποίησης, συμπεριλαμβανομένης της παρέμβασης επαναφύτευσης ελαιώνων για υγειονομικούς ή φυτοϋγειονομικούς λόγους ή προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή. Όπως εκτιμάται αντιστοίχως για τον τομέα των οπωροκηπευτικών, οι περιβαλλοντικές επιδόσεις των επιχειρησιακών προγραμμάτων για τον τομέα του ελαιολάδου και των επιτραπέζιων ελιών θα αποφέρουν θετικά αποτελέσματα στην προστασία του περιβάλλοντος, με εξαίρεση τις αναμενόμενες περιβαλλοντικές πιέσεις από τις νέες υποδομές που δεν δύνανται να αποκλειστούν, αλλά υπόκεινται συνήθως σε διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης και ως εκ τούτου θα αντιμετωπιστούν καταλλήλως.

Συμπερασματικά, οι τομεακές παρεμβάσεις αναμένεται να ωφελήσουν σε γενικές γραμμές το περιβάλλον, καθώς ενσωματώνουν επενδύσεις που επιδιώκουν να βελτιώσουν τις περιβαλλοντικές επιδόσεις του κάθε τομέα, που συνδέονται κυρίως με την εξοικονόμηση ενέργειας και νερού και τις

ενέργειες αξιοποίησης των αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένων των συμβουλευτικών υπηρεσιών και της μεταφοράς γνώσης και πληροφορίας που μπορεί να βελτιώσει την περιβαλλοντική συνείδηση των γεωργών, ενώ η συνολική επίδοση των τομεακών παρεμβάσεων θα μπορούσε να ενισχύσει τη διατήρηση των αγροτικών οικονομικών δραστηριοτήτων που συνδέονται με αυτούς τους τομείς. Τυχόν αρνητικές ή αβέβαιες επιπτώσεις τυπικά προκύπτουν από τον προγραμματισμό σε νέες υποδομές που δεν μπορούν να αποκλειστούν, αλλά μπορούν να μετριαστούν υπό την προϋπόθεση ότι τα έργα αυτά υπόκεινται στη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης.

Τονίζεται ότι οι τομεακές παρεμβάσεις θα μπορούσαν να λειτουργήσουν συμπληρωματικά με άλλες παρεμβάσεις του ΣΣ ΚΓΠ, ιδίως με τα οικολογικά προγράμματα στο πλαίσιο των άμεσων ενισχύσεων, και τις δεσμεύσεις για το περιβάλλον και το κλίμα στο πλαίσιο της αγροτικής ανάπτυξης, όπως η βιολογική γεωργία, η μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων και η εφαρμογή τοπικών ποικιλιών καλλιεργειών, που μπορούν ενισχύσουν τις θετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις του σχεδίου. Το χαρτοφυλάκιο των τομεακών παρεμβάσεων επιδιώκει επίσης συμβουλευτικές υπηρεσίες, τεχνική βοήθεια και κατάρτιση που δρουν συνεργιστικά με παρόμοιες παρεμβάσεις της αγροτικής ανάπτυξης. Ως εκ τούτου, αν αξιοποιηθούν πλήρως αυτές οι παρεμβάσεις και υλοποιηθούν αποτελεσματικά οι συνέργειες και συνδυασμοί με άλλες παρεμβάσεις της περιβαλλοντικής και κλιματικής αρχιτεκτονικής του ΣΣ ΚΓΠ, η δυναμική των εξεταζόμενων περιβαλλοντικών οφελών αναμένεται να είναι υψηλότερης σημασίας.

Η συνολική περιβαλλοντική αξιολόγηση των τομεακών προγραμμάτων παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα, λαμβάνοντας υπόψη ότι τα αποτελέσματα δεν μπορούν να είναι συγκρίσιμα μεταξύ των προγραμμάτων, ιδίως όταν υφίστανται σημαντικές αποκλίσεις στους τιθέμενες στόχους, στη φύση των παρεμβάσεων και στη χωρική έκταση της υλοποίησής τους.

Πίνακας 15: Αξιολόγηση τομεακών παρεμβάσεων

Είδος παρέμβασης	Κλίμα και ενέργεια	Αέρας	Βιοποικιλότητα και οικοσυστημικές υπηρεσίες	Τοπίο	Κάλυψη γης & υλικά περιουσιακά στοιχεία	Έδαφος	Υδατα	Απόβλητα	Πολιτιστική κληρονομιά	Πληθυσμός & ανθρώπινη υγεία
SECTORAL- Τομεακό πρόγραμμα για τα οπωροκηπευτικά	+	0	+	0	0	+	+	+	0	+
SECTORAL- Τομεακό πρόγραμμα για τη μελισσοκομία	0	0	+	0	0	0	0	0	0	+
SECTORAL- Τομεακό πρόγραμμα για τον οίνο	+	0	0	0	0	0	+	+	0	+
SECTORAL- Τομεακό πρόγραμμα για το ελαιόλαδο και τις επιτραπέζιες ελιές	+	0	+	0	0	+	+	+	0	+

7.1.5 Αξιολόγηση παρεμβάσεων αγροτικής ανάπτυξης

Η αγροτική ανάπτυξη είναι το βασικό χρηματοδοτικό μέσο στο πλαίσιο του ΣΣ ΚΓΠ για την ενίσχυση της κοινωνικής, περιβαλλοντικής και οικονομικής βιωσιμότητας των ελληνικών αγροτικών περιοχών, έχοντας ως στόχο τη στήριξη της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας και την πιο βιώσιμη ανάπτυξη των αγροτικών οικονομιών και κοινοτήτων. Στοχεύει επίσης να συμβάλει σε μια πιο βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και σε δράσεις για το κλίμα, οι οποίες εξυπηρετούν τους ειδικούς στόχους του στρατηγικού σχεδίου για το περιβάλλον στην επόμενη προγραμματική περίοδο. Το κονδύλιο του ΣΣ ΚΓΠ για την αγροτική ανάπτυξη ανέρχεται τουλάχιστον στο 25% της χρηματοδότησης της ΕΕ για την υλοποίηση 23 παρεμβάσεων διαφόρων ειδών που επόμενα συνδέονται με ποικίλες πιθανές περιβαλλοντικές επιπτώσεις: είναι οι παρεμβάσεις για περιβαλλοντικές, κλιματικές και άλλες δεσμεύσεις διαχείρισης, παρεμβάσεις σε περιοχές με φυσικούς ή άλλους περιορισμούς, επενδύσεις, εγκατάσταση γεωργών νεαρής ηλικίας και νέων γεωργών και εκκίνηση αγροτικών επιχειρήσεων, συνεργασία και ανταλλαγή και διάδοση πληροφοριών.

Οι παρεμβάσεις για περιβαλλοντικές, κλιματικές και άλλες δεσμεύσεις διαχείρισης που είναι επτά (7) στο σύνολο και πολύ διαφορετικές μεταξύ τους ως προς τους στόχους και τα αποτελέσματά τους, προσανατολίζονται κατά κύριο λόγο σε περιβαλλοντικές στοχεύσεις. Δεδομένου ότι αυτές οι παρεμβάσεις αποτελούν μέρος της Περιβαλλοντικής και Κλιματικής Αρχιτεκτονικής του ΣΣ ΚΓΠ, υπόκεινται στο ενισχυμένο σύστημα αιρεσιμότητας του σχεδίου, ενώ το πεδίο εφαρμογής τους συμπληρώνει τις παρεμβάσεις που έχουν τεθεί με τα οικολογικά προγράμματα και άλλες σχετικές με το περιβάλλον παρεμβάσεις, είτε τομεακές ή παρεμβάσεις από άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία για την αγροτική ανάπτυξη. Η υλοποίησή τους αναμένεται να έχει θετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, ιδίως σε σχέση με τη βιοποικιλότητα, τα ύδατα και το έδαφος, μέσω της βιολογικής γεωργίας και της μείωσης της χρήσης φυτοφαρμάκων που προβλέπονται να εφαρμοστούν σε ικανή χωρική κλίμακα. Παράπλευρες επιπτώσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των περιβαλλοντικών παραμέτρων αναμένεται να έχουν θετικό αντίκτυπο και σε άλλες περιβαλλοντικούς παραμέτρους, όπως το κλίμα, ο αέρας και η δημόσια υγεία. Για παράδειγμα, οι παρεμβάσεις για τη διατήρηση των δασικών περιοχών και για τους γενετικούς πόρους μπορούν να χαρακτηριστούν ως μέτρα για τη διαφύλαξη της βιοποικιλότητας, αλλά έχουν και θετικές επιπτώσεις στο κλίμα, μέσω της δέσμευσης άνθρακα και της καλύτερης προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή αντίστοιχα.

Το είδος παρέμβασης «φυσικοί ή άλλοι περιορισμοί ανά περιοχή» περιλαμβάνει μια (1) παρέμβαση, που στοχεύει στην αποζημίωση των αγροτών σε μειονεκτικές περιοχές με θετικές επιπτώσεις στον αγροτικό πληθυσμό και τις οικονομικές δραστηριότητες αυτών των περιοχών, ενώ η εφαρμογή του συνδέεται επίσης με τα μέτρα του συστήματος αιρεσιμότητας, διασφαλίζοντας έτσι τη συμμόρφωση με τις κύριες απαιτήσεις που τίθενται για την προστασία του περιβάλλοντος και που σχετίζονται με τις γεωργικές δραστηριότητες. Οιοσδήποτε αρνητικές επιπτώσεις θεωρούνται αμελητέες ή ήσσονος σημασίας, καθώς είναι πιθανό να εμφανιστούν μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και θα μπορούσαν να αποφευχθούν τοπικά, ενώ θα αποφευχθούν οι αβέβαιες επιπτώσεις της εγκατάλειψης γεωργικής γης ή της μετατροπής σε άλλες χρήσεις γης.

Από την άλλη πλευρά, οι παρεμβάσεις σε επενδύσεις, οκτώ (8) στο σύνολο, δεν υπόκεινται στο σύστημα αιρεσιμότητας και αφορούν ένα πολύ ευρύ φάσμα δράσεων που σχετίζονται με αρκετούς ειδικούς στόχους του ΣΣ ΚΓΠ (π.χ. διαχείριση υδατικών πόρων, οδικό δίκτυο, ανταγωνιστικότητα, διασφάλιση της καλής μεταχείρισης των ζώων, προστασία από φυσικές καταστροφές) για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Όλες οι επενδύσεις που σχετίζονται με υποδομές αναμένεται να έχουν κατά κανόνα ενδεχόμενες αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, καθότι μπορεί να αυξήσουν σημαντικά την κατάληψη γης, να διαταράξουν είδη και να κατακερματίσουν οικοτόπους, να προκαλέσουν

ατμοσφαιρική ρύπανση ή αισθητική υποβάθμιση του τοπίου. Εντούτοις, οι επιπτώσεις αυτών των έργων αξιολογούνται υποχρεωτικά μέσω της διαδικασίας της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ) και, ως εκ τούτου, η συμμόρφωση με τους περιβαλλοντικούς όρους θα διασφαλίσει ότι οι περιβαλλοντικές πιέσεις που προκαλούνται μπορούν να αμβλυνθούν καταλλήλως. Επιπλέον, περιλαμβάνονται παρεμβάσεις που στοχεύουν στην προστασία του περιβάλλοντος μέσω της ορθολογικής διαχείρισης των υδατικών πόρων, της πρόληψης και προστασίας των δασικών και γεωργικών εκτάσεων από φυσικές καταστροφές και της ενίσχυσης της περιβαλλοντικής επίδοσης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και των εγκαταστάσεων επεξεργασίας αγροδιατροφικών προϊόντων. Πλέον των ενδεχόμενων αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων που σχετίζονται με την εγκατάσταση των υποδομών, οι παρεμβάσεις αυτές αναμένεται να έχουν σημαντικές θετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, ιδίως όσον αφορά στην αύξηση της αποδοτικότητας του νερού και της ενέργειας, τη δασική προστασία και αποκατάσταση και την αποτελεσματική διαχείριση των γεωργικών αποβλήτων με τη μετατροπή τους σε ενεργειακό πόρο. Η πλειονότητα των επενδύσεων αναμένεται επίσης να έχει θετικές επιπτώσεις στον πληθυσμό, είτε άμεσα είτε έμμεσα, αφού θα συμβάλουν στην ανάπτυξη των αγροτικών οικονομιών και κοινοτήτων.

Οι ενδεχόμενες επιδράσεις της μίας (1) παρέμβασης που έχει σχεδιαστεί για την εγκατάσταση νέων γεωργών και την έναρξη αγροτικών επιχειρήσεων αναμένεται να είναι ιδιαίτερα θετικές για τον πληθυσμό, δεδομένου ότι θα προκύψουν κοινωνικοοικονομικά οφέλη από τη συμβολή στην ανάπτυξη της τοπικής αγροτικής οικονομίας και της ηλιακής ανανέωσης του αγροτικού πληθυσμού. Από την άλλη πλευρά, η ίδρυση νέων γεωργικών εκμεταλλεύσεων μπορεί να προκαλέσει περιβαλλοντικές πιέσεις, ιδίως στους υδατικούς πόρους, στο έδαφος, στον αέρα και στη βιοποικιλότητα που συνδέονται στενά με την εφαρμοζόμενη διαχείριση εισροών (λιπάσματα, φυτοφάρμακα). Αυτές οι πιέσεις μπορεί να είναι πιο ήπιες ή ήσσονος σημασίας με την προϋπόθεση ότι οι νέοι γεωργοί θα έχουν υψηλή περιβαλλοντική συνείδηση και θα εφαρμόζουν αποτελεσματικές και φιλικές προς το περιβάλλον γεωργικές πρακτικές. Η παρέμβαση αυτή αναμένεται επίσης να προκαλέσει επιπτώσεις στις χρήσεις γης που μπορεί να είναι θετικές ή αρνητικές. Η φύση και η σημασία αυτών των επιπτώσεων δεν μπορούν να εκτιμηθούν εκ των προτέρων, καθώς σχετίζονται στενά με το είδος της παραγωγής που θα εφαρμοστεί και με τις τοπικές αγρονομικές και περιβαλλοντικές συνθήκες των περιοχών ενδιαφέροντος.

Οι τρεις (3) παρεμβάσεις του χρηματοδοτικού μέσου «συνεργασία» επιδιώκουν ως επί το πλείστον να ενισχύσουν τη θέση των αγροτών και παραγωγών στην αγορά και στην αλυσίδα αξίας των αγροδιατροφικών προϊόντων μέσω της συμμετοχής σε συλλογικά σχήματα, της αύξησης της αξίας του αγροτικού προϊόντος και της έρευνας για την εισαγωγή καινοτόμων διαδικασιών για γεωργικές και παραγωγικές πρακτικές. Ο σχεδιασμός τους αναμένεται να υποστηρίξει την ανάπτυξη αγροτικών οικονομικών δραστηριοτήτων σε όλη την εφοδιαστική αλυσίδα τροφίμων, ενώ η παρέμβαση στην έρευνα και τη μεταφορά γνώσης θα παράσχει ευαισθητοποίηση και βαθύτερη κατανόηση των γεωργών και των παραγωγών σχετικά με καινοτόμες πρακτικές και μεθόδους για σειρά περιβαλλοντικών θεμάτων (π.χ. μείωση της χρήσης λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, εξοικονόμηση νερού και ενέργειας, διατήρησης της βιοποικιλότητας, αξιοποίησης των γεωργικών αποβλήτων). Δεδομένου ότι τα αποτελέσματα της έρευνας και της μεταφοράς γνώσης θα μπορούσαν να αποφέρουν περιβαλλοντικά οφέλη μόνο μακροπρόθεσμα, αλλά με αβεβαιότητα ως προς το επίπεδο της σημαντικότητάς τους, οι παρεμβάσεις αυτές θεωρούνται ότι έχουν κυρίως ουδέτερες επιπτώσεις, πλέον των οφελών που αναμένονται από την ενίσχυση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης του αγροτικού πληθυσμού. Σημειώνεται επίσης ότι ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις είναι μάλλον θεωρητικής φύσεως, αλλά δεν μπορούν να αποκλειστούν πλήρως. Για παράδειγμα, το επιχειρηματικό σχέδιο των συλλογικών συστημάτων μπορεί να αποφέρει περιβαλλοντικά οφέλη που συνδέονται με τους στόχους της στρατηγικής "Από το Αγρόκτημα στο Πιάτο", ωστόσο μια επιχειρηματική βελτιστοποίηση μπορεί

θεωρητικά να προκαλέσει αρνητικές επιπτώσεις σε βάρος των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών ορισμένων περιοχών.

Η συνεργασία περιλαμβάνει επίσης μία (1) παρέμβαση που υποστηρίζει την τοπική ανάπτυξη αγροτικών περιοχών, που είναι γνωστή ως LEADER, με θέματα που μπορούν να αποφέρουν σημαντικά περιβαλλοντικά οφέλη σε στρατηγικό επίπεδο, όπως είναι η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, η ορθολογική διαχείριση αποβλήτων και υδάτων και η προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά υφίσταται αβεβαιότητα ως προς τις πιθανές περιβαλλοντικές επιπτώσεις της παρέμβασης, καθώς η επιλογή των έργων εξαρτάται από τις στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης που θα αναπτυχθούν, και ως εκ τούτου το φάσμα των επιπτώσεών τους αναμένεται να ποικίλλει σημαντικά. Όπως ισχύει για τις άλλες παρεμβάσεις η συνεργασία, δεν μπορούν να αποκλειστούν πιθανές αρνητικές επιπτώσεις από την εφαρμογή του LEADER.

Η αγροτική ανάπτυξη περιλαμβάνει επίσης το χρηματοδοτικό μέσο σχετικά με την ανταλλαγή γνώσεων και τη διάδοση πληροφοριών, με δύο (2) παρεμβάσεις για υπηρεσίες εκπαίδευσης και παροχής συμβουλών σε αγρότες και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς, που καλύπτουν σχεδόν όλους τους ειδικούς στόχους του ΣΣ ΚΓΠ και οι οποίες έχουν σχεδιαστεί για να υποστηρίζουν επίσης την κατάρτιση σε διάφορους θεματικούς τομείς για το περιβάλλον και τη βιώσιμη γεωργία. Ως εκ τούτου, και οι δύο παρεμβάσεις αναμένεται να χρησιμεύσουν στην ενίσχυση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης, ενώ ο πραγματικός περιβαλλοντικός αντίκτυπός τους χαρακτηρίζεται ως ουδέτερος κατά την υλοποίηση του σχεδίου, καθώς δεν δύναται να πραγματοποιηθεί άμεσα μια ουσιαστική μετάβαση σε πιο φιλικές προς το περιβάλλον γεωργικές πρακτικές. Ωστόσο, αυτά τα οφέλη αναμένεται να προσφέρουν μακροπρόθεσμα αποτελέσματα.

Συμπερασματικά, το κονδύλιο της αγροτικής ανάπτυξης αναμένεται να προσφέρει περιβαλλοντικά οφέλη στις αγροτικές περιοχές, καθώς θα ενισχύσει την προστασία του περιβάλλοντος και θα συμβάλει στη διατήρηση της ευημερίας της υπαίθρου και του πληθυσμού καθώς και στη στήριξη της ανάπτυξης της αγροτικής οικονομίας. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν παρεμβάσεις που αφορούν στη δημιουργία υποδομών που θα προκαλέσουν περιβαλλοντικές πιέσεις με μικτές επιπτώσεις και αβέβαιες ως προς το επίπεδο της σημαντικότητάς τους, οι οποίες όμως μπορούν να μετριαστούν στο βαθμό που είναι εφικτό, εφόσον τα έργα αυτά υπόκεινται σε διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης.

Τονίζεται ότι το επίπεδο σημαντικότητας των προαναφερθέντων επιπτώσεων μπορεί να διαφέρει σημαντικά μεταξύ των παρεμβάσεων εξαιτίας της μεγάλης ποικιλομορφίας της φύσης, του περιεχομένου και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων της εφαρμογής τους, αλλά και επιπλέον λόγω των τοπικών περιβαλλοντικών συνθηκών, της χωρικής έκτασης και του βαθμού υιοθέτησής τους. Εάν αξιοποιηθούν πλήρως οι σχετικές με το περιβάλλον παρεμβάσεις και υλοποιηθούν αποτελεσματικά οι συνέργειες και οι συνδυασμοί με άλλες παρεμβάσεις της περιβαλλοντικής και κλιματικής αρχιτεκτονικής του ΣΣ ΚΓΠ, τα προβλεπόμενα περιβαλλοντικά οφέλη αναμένονται να είναι πολύ μεγαλύτερης σημασίας.

Η συνολική περιβαλλοντική αξιολόγηση των παρεμβάσεων για την αγροτική ανάπτυξη παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα, λαμβάνοντας υπόψη ότι τα αποτελέσματα δεν μπορούν να είναι συγκρίσιμα μεταξύ των ειδών παρέμβασης, ειδικά αφότου υφίστανται σημαντικές αποκλίσεις στους βασικούς στόχους των παρεμβάσεων, στους τύπους παραγωγής και στη χωρική έκταση της εφαρμογής τους.

Πίνακας 16: Αξιολόγηση παρεμβάσεων αγροτικής ανάπτυξης

Είδος παρέμβασης	Κλίμα και ενέργεια	Αέρας	Βιοποικιλότητα και οικοσυστημικές υπηρεσίες	Τοπία	Κάλυψη γης & υλικά περιουσιακά στοιχεία	Έδαφος	Υδατα	Απόβλητα	Πολιτιστική κληρονομιά	Πληθυσμός & ανθρώπινη υγεία
ENVCLIM-Περιβαλλοντικές, σχετικές με το κλίμα και άλλες δεσμεύσεις διαχείρισης	+	+	++	+	+	++	++	+	+	+
ANC- Περιοχές με φυσικούς ή άλλους περιορισμούς	+	0	+	+	+	0	0	0	0	++
INVEST- Επενδύσεις, συμπεριλαμβανομένων των επενδύσεων στην άρδευση	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+	0	++
INSTA- Εγκατάσταση γεωργών νεαρής ηλικίας και νέων γεωργών & εκκίνηση αγροτικών επιχειρήσεων	+/-	+/-	+/-	+/-	?	+/-	+/-	0	0	++
COOP- Συνεργασία	0/?	0/?	0/?	0/?	0/?	0/?	0/?	0/?	0/?	++
KNOW- Ανταλλαγή γνώσεων και διάδοση πληροφοριών	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+

7.1.6 Αναμενόμενες σωρευτικές επιπτώσεις

Αυτή η ενότητα αναλύει τις ενδεχόμενες σωρευτικές επιπτώσεις στο περιβάλλον ως αποτέλεσμα της υλοποίησης των προβλεπόμενων παρεμβάσεων του ΣΣ ΚΓΠ, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι επιπτώσεις των παρεμβάσεων μπορούν μεμονωμένα να χαρακτηρίζονται ως ήσσονος σημασίας, αλλά δύνανται να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους ή να δρουν συνεργιστικά, θετικά ή αρνητικά, ή ενδεχομένως να έχουν ως αποτέλεσμα την ακύρωση ή τη μείωση ορισμένων θετικών ή αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η επακριβής και πλήρης αξιολόγηση αυτών των σωρευτικών επιπτώσεων ουσιαστικά δύναται να διενεργηθεί σε επίπεδο έργου, καθότι οι επιπτώσεις αυτές εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις περιβαλλοντικές συνθήκες υποβάθρου, τις τάσεις και τον σχεδιασμό σε τοπικό επίπεδο, ο βασικός σκοπός είναι να προσδιοριστούν και να αξιολογηθούν οι εσωτερικές αλληλεπιδράσεις του ΣΣ ΚΓΠ που μπορεί να προκαλέσουν σωρευτικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Σε γενικές γραμμές, πρωταρχικός σκοπός της αρχιτεκτονικής του ΣΣ ΚΓΠ είναι να υποστηρίξει τις συνέργειες και τη συμπληρωματικότητα, όπως απορρέουν από την ευελιξία και το υψηλό δυναμικό συνδυασμού παρεμβάσεων και προϋποθέσεων που καθορίζονται στο σχέδιο. Σε στρατηγικό επίπεδο, το ΣΣ ΚΓΠ αναμένεται να έχει σημαντικές συνολικές σωρευτικές επιπτώσεις στη βελτίωση του κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος, διαθέτοντας ένα υψηλό δυναμικό θετικών αλληλεπιδράσεων από ένα ευρύ φάσμα ειδών παρέμβασης και στους δύο πυλώνες (άμεσες ενισχύσεις, τομεακές παρεμβάσεις και αγροτικές ανάπτυξη), δεδομένου μάλιστα ότι το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης του ΣΣ ΚΓΠ αποσκοπεί στη στήριξη ενός βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος και ανταγωνιστικότητας, στη βελτίωση της θέσης των γεωργών στην αλυσίδα αξίας, στη στήριξη της ηλικιακής ανανέωσης των γεωργών και στην ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές.

Όσον αφορά την προστασία του περιβάλλοντος, ο συνολικός σκοπός της νέας ΚΓΠ για την ενίσχυση της περιβαλλοντικής μέριμνας και της δράσης για το κλίμα είναι ήδη ενσωματωμένος στους ειδικούς στόχους του ΣΣ ΚΓΠ, οι οποίοι συνδέονται στενά με τους ίδιους τους στόχους της ΣΠΕ. Το σχέδιο καταρτίστηκε λαμβάνοντας υπόψη ότι αυτοί οι ειδικοί στόχοι πρέπει να εξυπηρετηθούν από τις παρεμβάσεις και των δύο πυλώνων του σχεδίου, επιδιώκοντας με αυτόν τον τρόπο την αύξηση των συνεργειών ή διαφορετικά την ανάληψη ενός ευρύτερου φάσματος δράσεων για την επιδίωξη αυτών των στόχων. Αυτό αντανακλάται στην Περιβαλλοντική και Κλιματική Αρχιτεκτονική του ΣΣ ΚΓΠ, η οποία βασίζεται στα υποχρεωτικά μέτρα για το περιβάλλον/κλίμα (σύστημα αιρεσιμότητας), τις εθελοντικές παρεμβάσεις των οικολογικών προγραμμάτων που εμπεριέχονται στις άμεσες ενισχύσεις (πυλώνας I) και τις εθελοντικές παρεμβάσεις των δεσμεύσεων που σχετίζονται με το περιβάλλον και το κλίμα που εμπεριέχονται στην αγροτική ανάπτυξη (πυλώνας II), οι οποίες συνδυάζονται με ορισμένες τομεακές παρεμβάσεις (πυλώνας I) και άλλους τύπους παρέμβασης της αγροτικής ανάπτυξης (πυλώνας II), και όλες μαζί επιδιώκουν να ανταποκριθούν σε ένα υψηλότερο επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος ή/και να προσδώσουν πιο απτά περιβαλλοντικά οφέλη.

Οι παρεμβάσεις που επιδιώκουν κυρίως περιβαλλοντικές στοχεύσεις δύνανται να αλληλοσυμπληρώνονται ή να αλληλεπιδρούν συνεργιστικά, αφού συνολικά εστιάζουν στη μείωση των περιβαλλοντικών πιέσεων που προκύπτουν από τις γεωργικές πρακτικές καθώς και στη μετάβαση προς μια πιο βιώσιμη γεωργία, αγροδιατροφικό τομέα και αγροτική ανάπτυξη. Τα αναμενόμενα αποτελέσματα πληθώρας παρεμβάσεων δύνανται να ενεργοποιήσουν θετικά διάφορους περιβαλλοντικούς τομείς και να συμβάλλουν στην εκπλήρωση των στόχων της ΣΠΕ, περιέχοντας συχνά πολυκατευθυνόμενους περιβαλλοντικούς στόχους ή/και αλληλεπιδράσεις, ενώ οι συνδυασμοί τους έχουν τη δυνατότητα να προσδώσουν μεγαλύτερα οφέλη προς την προστασία του περιβάλλοντος. Για παράδειγμα, η παρέμβαση για τη διατήρηση μεθόδων βιολογικής γεωργίας (οικολογικό πρόγραμμα), σε συνδυασμό με την παρέμβαση για τη μετατροπή σε βιολογικές πρακτικές (δέσμευση σχετικά με το περιβάλλον και το κλίμα), αναμένεται να συνδράμει στην αύξηση της βιολογικής γεωργίας της χώρας και να έχει θετικά αποτελέσματα σε διάφορους

περιβαλλοντικούς τομείς (π.χ. ύδατα, βιοποικιλότητα, έδαφος, αέρας, κλίμα). Οι παρεμβάσεις αυτές έχουν τη δυνατότητα να συμπληρωθούν με άλλες που προάγουν τη βιολογική γεωργία, είτε άμεσα (π.χ. συμβουλευτικές υπηρεσίες, κατάρτιση, ανταλλαγή γνώσεων, ερευνητικές δράσεις) ή έμμεσα (ως προαιρετικά επιλέξιμα κριτήρια για τους δικαιούχους, προώθηση της πιστοποίησης των βιολογικών προϊόντων μέσω της εφαρμογής προγραμμάτων ποιότητας) και επόμενα να προσδώσουν πιο απτά και ευεργετικά αποτελέσματα για το περιβάλλον. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η μείωση της χρήσης επιβλαβών για το περιβάλλον φυτοφαρμάκων και η υποστήριξη περιβαλλοντικά φιλικών και ασφαλέστερων τεχνικών καταπολέμησης παρασίτων, που μπορούν να δράσουν συνεργικά με παρεμβάσεις πολλών χρηματοδοτικών μέσων (π.χ. οικολογικά προγράμματα, περιβαλλοντικές δεσμεύσεις, επενδύσεις, τομεακές παρεμβάσεις), και που αναμένεται να έχουν θετικές επιπτώσεις στην ποιότητα των υδάτων, τη βιοποικιλότητα και την υγεία του εδάφους, αλλά και στην ποιότητα του αέρα και την ανθρώπινη υγεία. Παρόμοια συνεργιστικά αποτελέσματα δύνανται να προκύψουν από παρεμβάσεις για την καλύτερη διαχείριση των θρεπτικών συστατικών, είτε άμεσα μέσω τεχνικών γεωργίας ακριβείας, είτε έμμεσα, μέσω δράσεων που έχουν χαμηλότερες απαιτήσεις σε λιπάσματα. Επιπλέον, υφίστανται παρεμβάσεις που επιδιώκουν δράσεις θετικές για το κλίμα, ενώ αλληλεπιδρούν θετικά στη βιοποικιλότητα και άλλους περιβαλλοντικούς τομείς και αντίστροφα (πχ εφαρμογή καλλιεργειών ανθεκτικών στην κλιματική αλλαγή, συντήρηση ή προστασία δασικών και αγροδασικών εκτάσεων, βελτίωση της περιβαλλοντικής κατάστασης των μόνιμων βοσκοτόπων). Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι το επίπεδο σημαντικότητας του δυναμικού αυτών των θετικών σωρευτικών επιπτώσεων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις τοπικές περιβαλλοντικές συνθήκες και τις επιλεγείσες παρεμβάσεις, αλλά και τον βαθμό και την κλίμακα απορρόφησης από τους γεωργούς και άλλους δικαιούχους.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν είδη παρέμβασης, ως επί το πλείστον οι συνδεδεμένες και αποσυνδεδεμένες ενισχύσεις, με αβέβαιες επιπτώσεις στις χρήσεις γης και που ενδέχεται να παρατείνουν τις υφιστάμενες περιβαλλοντικές πιέσεις στη βιοποικιλότητα, τα ύδατα, το έδαφος και το τοπίο, κ.λπ., ειδικά στις περιοχές που θεωρούνται περιβαλλοντικά επιβαρυνμένες ή έχουν τάσεις υποβάθμισης. Οι αλληλεπιδράσεις αναφορικά με τον συνδυασμό και τη χωρική εφαρμογή και την κλίμακα αυτών των ειδών παρέμβασης δύνανται να εντείνουν αυτές τις πιέσεις, ενώ το επίπεδο σημαντικότητάς τους είναι αλληλένδετο με τους τύπους και την κλίμακα των γεωργικών χρήσεων γης, τις εφαρμοζόμενες γεωργικές πρακτικές και τις περιβαλλοντικές συνθήκες υποβάθρου, λαμβάνοντας επίσης υπόψη ότι δεν μπορεί να αποκλειστεί η πιθανότητα εντατικοποίησης της γεωργικής παραγωγής. Τα υποχρεωτικά μέτρα (σύστημα αιρεσιμότητας), που συνδέουν τη στήριξη των γεωργών με την περιβαλλοντική συμπεριφορά τους για την εφαρμογή αυτών των ειδών παρέμβασης, αναμένεται να αλληλεπιδράσουν θετικά μεταξύ τους σε στρατηγικό επίπεδο και να μειώσουν αυτές τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις, τουλάχιστον για τους βασικούς περιβαλλοντικούς τομείς που συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με τη γεωργία: κλίμα, ύδατα, έδαφος, βιοποικιλότητα και τοπίο. Η περίπτωση συνδυασμού των παρεμβάσεων των συνδεδεμένων και αποσυνδεδεμένων ενισχύσεων με παρεμβάσεις των οικολογικών προγραμμάτων, δεσμεύσεων που σχετίζονται με το περιβάλλον και το κλίμα και άλλων ειδών παρεμβάσεων που επιδιώκουν περιβαλλοντικές στοχεύσεις, δύναται να δράσει συνεργικά και να προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες και δυνατότητες για τη μείωση αυτών των περιβαλλοντικών πιέσεων.

Ορισμένα είδη παρέμβασης για την αγροτική ανάπτυξη ενδέχεται να έχουν αρνητικές αλληλεπιδράσεις (π.χ. επενδύσεις, εκκίνηση νέων γεωργών, LEADER), κυρίως σε ό,τι αφορά έργα υποδομών που δεν επιδιώκουν απαραίτητα περιβαλλοντικούς σκοπούς (π.χ. οδικά δίκτυα, κτιριακές εγκαταστάσεις, υποδομές άρδευσης, μετεγκατάσταση ή νέες γεωργικές εκμεταλλεύσεις). Επιπλέον, αυτά τα είδη παρέμβασης ενδέχεται να αυξήσουν την κατάληψη γης και να προκαλέσουν περιβαλλοντικές πιέσεις (αέριες εκπομπές, επιπτώσεις κατακερματισμού οικοτόπων, συμπίεση του εδάφους, απώλεια βιοποικιλότητας, πιέσεις από την οικιστική αύξηση). Το ενδεχόμενο σωρευτικών επιπτώσεων δεν μπορεί να αποκλειστεί, αλλά ούτε και να εκτιμηθεί εκ των προτέρων, καθώς αυτές οι επιπτώσεις εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη χωροθέτηση των έργων και τη χωρική έκταση της

εφαρμογής τους, σε συνδυασμό με ενδεχόμενες αλληλεπιδράσεις άλλων ειδών παρέμβασης. Παρ' όλα αυτά, αυτές οι επιπτώσεις θεωρούνται ότι είναι περισσότερο τοπικού χαρακτήρα.

Δεδομένου ότι οι γεωργικές χρήσεις και οι τύποι παραγωγής ποικίλλουν πολύ σε περιφερειακό επίπεδο, ενώ οι υφιστάμενες περιβαλλοντικές πιέσεις είναι μάλλον τοπικά ζητήματα με συνήθως μεγάλες διαφορές μεταξύ των περιφερειών, το επίπεδο σημαντικότητας και η φύση των σωρευτικών επιπτώσεων συνδέονται πρακτικά με τη φύση και τη χωρική εφαρμογή των παρεμβάσεων, και υπόκεινται σε μεγάλο βαθμό στις αλληλεπιδράσεις των επιλογών και συνδυασμών εφαρμογής αυτού του ευρέος φάσματος ειδών παρέμβασης του ΣΣ ΚΓΠ, σε συνδυασμό με την κλίμακα απορρόφησης τους στην πράξη. Ο βαθμός υιοθέτησης των παρεμβάσεων που συνδέονται με περιβαλλοντικούς σκοπούς θα διαδραματίσει επίσης σημαντικό ρόλο στον πραγματικό περιβαλλοντικό αντίκτυπο των σωρευτικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ. Το υψηλό επίπεδο απορρόφησης των παρεμβάσεων που αποσκοπούν στην άμβλυση περιβαλλοντικών πιέσεων είναι καθοριστικός παράγοντας για ένα υψηλότερο ή πιο αποτελεσματικό δυναμικό μετριασμού των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Αντίθετα, η χαμηλή ή μερική απορρόφηση αυτών των εθελοντικών παρεμβάσεων που εμπεριέχουν περιβαλλοντικούς σκοπούς ενδέχεται να προσδώσει λιγότερο αποτελεσματικά οφέλη στην πράξη όσον αφορά τον μετριασμό των περιβαλλοντικών πιέσεων των γεωργικών πρακτικών και της αγροτικής ανάπτυξης και επομένως ο συνολικός περιβαλλοντικός θετικός αντίκτυπος του ΣΣ ΚΓΠ να είναι στο τέλος μικρότερης εμβέλειας.

Συμπερασματικά, υφίσταται πολυπλοκότητα ως προς τις πιθανές θετικές ή αρνητικές αλληλεπιδράσεις, οι οποίες επηρεάζονται όχι μόνο από τη βασική αρχιτεκτονική του ΣΣ ΚΓΠ, αλλά και από την υλοποίηση του σχεδίου στην πράξη. Παρά την ενισχυμένη περιβαλλοντική και κλιματική φιλοδοξία του ΣΣ ΚΓΠ σε σύγκριση με την τελευταία προγραμματική περίοδο, οι συνέργειες και οι αλληλεπιδράσεις των παρεμβάσεων που θα αποφέρουν επιπρόσθετα ή οριζόντια οφέλη στο περιβάλλον συνδέονται στενά με τη συμμετοχή και την ουσιαστική κινητοποίηση των δικαιούχων να υιοθετήσουν παρεμβάσεις που επιδιώκουν περιβαλλοντικούς σκοπούς, ιδίως σε συνδυασμό με τις άμεσες ενισχύσεις για την υπέρβαση των ελάχιστων περιβαλλοντικών απαιτήσεων που απορρέουν από το σύστημα αιρεσιμότητας. Η προώθηση των παρεμβάσεων στο «σωστό» μέρος, ιδίως σε ευθυγράμμιση με τους περιβαλλοντικούς στόχους που προσδιορίζονται χωρικά και απορρέουν από τα σχέδια που συνδέονται στενά με το ΣΣ ΚΓΠ, σε συνδυασμό με τον αποτελεσματικό συντονισμό και την παρακολούθηση της περιβαλλοντικής επίδοσης του ΣΣ ΚΓΠ, δύνανται να επιδράσουν πιο θετικά προς την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά και να συνδράμουν στον προσδιορισμό των απαραίτητων διορθωτικών ενεργειών σε περίπτωση που προκύψουν αρνητικές σωρευτικές επιπτώσεις.

7.1.7 Συγκεντρωτική αξιολόγηση

Αυτή η ενότητα παραθέτει τη συγκεντρωτική αξιολόγηση των σημαντικών ενδεχόμενων επιπτώσεων στο περιβάλλον από την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ, με το οποίο δύναται η εφαρμογή, συνδυαστικά ή μη, σειράς ειδών παρέμβασης με τη μορφή άμεσων ενισχύσεων, ειδών παρέμβασης σε επιλεγμένους τομείς και ειδών παρέμβασης για την αγροτική ανάπτυξη. Ανταποκρινόμενο στους στόχους της ΚΓΠ και τον σχεδιασμό της χώρας για την επόμενη προγραμματική περίοδο, το ΣΣ ΚΓΠ εμπεριέχει την Περιβαλλοντική και Κλιματική Αρχιτεκτονική που ενσωματώνει τις απαιτήσεις της ενωσιακής και της εθνικής περιβαλλοντικής πολιτικής για τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη, ιδίως σε σχέση με τους περιβαλλοντικούς στόχους που απορρέουν από την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και τις συναφείς στρατηγικές της. Όπως θεσπίζεται στον κανονισμό ΚΣΣ, αυτή η «πράσινη» αρχιτεκτονική καθορίζει τις ελάχιστες περιβαλλοντικές υποχρεώσεις μέσω του συστήματος ενισχυμένης αιρεσιμότητας για τις παρεμβάσεις με βάση την έκταση, με τη μορφή άμεσων ενισχύσεων και ορισμένων ειδών παρέμβασης για την αγροτική ανάπτυξη, και χρησιμοποιεί από κοινού και τους δύο πυλώνες για τη δημιουργία παρεμβάσεων που επιδιώκουν την επίτευξη των περιβαλλοντικών και

κλιματικών στόχων του στρατηγικού σχεδίου με δράσεις που υπερβαίνουν τα μέτρα αιρεσιμότητας (οικολογικά προγράμματα στον πυλώνα I και δεσμεύσεις για το περιβάλλον και το κλίμα στον πυλώνα II). Αυτή η αρχιτεκτονική ενισχύεται επίσης από διάφορα είδη παρέμβασης για την αγροτική ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένων των τομεακών παρεμβάσεων, τα οποία παρέχουν αυξημένες δυνατότητες για καλύτερες περιβαλλοντικές επιδόσεις του ΣΣ ΚΓΠ. Συμπερασματικά, η περιβαλλοντική και κλιματική αρχιτεκτονική του σχεδίου ανταποκρίνεται και ευθυγραμμίζεται ευρύτερα με τους περισσότερους στόχους της ΣΠΕ. Σημειώνεται ότι οι παρεμβάσεις του σχεδίου μπορεί είτε να αλληλοσυμπληρώνονται, είτε να αλληλεπιδρούν ή να δρουν συνεργιστικά, παρέχοντας τη δυνατότητα για μεγαλύτερα περιβαλλοντικά οφέλη από την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ στο σύνολό του. Ο βαθμός εφαρμογής αυτών των παρεμβάσεων και η χωρική κλίμακα είναι καθοριστικοί παράγοντες για τις θετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις του σχεδίου στην πράξη. Σε στρατηγικό επίπεδο, οι σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις αποφεύγονται σε μεγάλο βαθμό ή δεν προωθούνται άμεσα από το σχέδιο, ενώ δεν μπορούν να αποκλειστούν οι αβέβαιες ή δυσμενείς επιπτώσεις σε ορισμένους περιβαλλοντικούς τομείς, οι οποίες προκύπτουν ως επί το πλείστον από παρεμβάσεις που δε επιδιώκουν αποκλειστικά περιβαλλοντικούς στόχους ή που συνδέονται με έργα υποδομών ως αποτέλεσμα των γεωργικών δραστηριοτήτων και της αγροτικής ανάπτυξης, αν και τα έργα αυτά είναι συνήθως τοπικής κλίμακας και υπόκεινται στη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Υπό αυτό το πρίσμα, οι σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις που ενδέχεται να προκύψουν από την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ παρατίθενται για κάθε στόχο ΣΠΕ στις επόμενες παραγράφους.

Κλίμα και ενέργεια: Οι διαπιστωμένες ανάγκες που αντιμετωπίζονται από το ΣΣ ΚΓΠ έχουν ανακύψει λαμβάνοντας υπόψη την εθνική πολιτική για το κλίμα και την ενέργεια. Η Περιβαλλοντική και Κλιματική Αρχιτεκτονική του ΣΣ ΚΓΠ εξυπηρετεί τον ειδικό στόχο του σχεδίου για τη στήριξη του μετριασμού και της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, καθώς και την βιώσιμη ενέργεια (ΕΣ4), ο οποίος είναι σε ευθυγράμμιση με τον στόχο ΣΠΕ. Το σύνολο των μέτρων αιρεσιμότητας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής θα συνεισφέρει στη διατήρηση του αποθέματος άνθρακα, στην προστασία εδαφών πλούσιων σε άνθρακα και στη διατήρηση της οργανικής ύλης του εδάφους για τις γεωργικές περιοχές που θα λάβουν άμεσες ενισχύσεις, συμπεριλαμβανομένων των παρεμβάσεων για την αγροτική ανάπτυξη μέσω των δεσμεύσεων για το περιβάλλον και των περιοχών με φυσικούς περιορισμούς. Επιπλέον, υφίστανται παρεμβάσεις που υπερβαίνουν τις ελάχιστες βασικές περιβαλλοντικές υποχρεώσεις, και υποστηρίζουν τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής κυρίως μέσω της διατήρησης ή ενίσχυσης της δέσμευσης άνθρακα, η οποία εμπλουτίζεται με δράσεις για τη μετάβαση σε μια πιο βιώσιμη χρήση ενέργειας, συμβάλλοντας έτσι στην αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας από τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις και τις εγκαταστάσεις επεξεργασίας τροφίμων, συμπεριλαμβανομένης της ενθάρρυνσης της χρήσης ή παραγωγής ανανεώσιμης ενέργειας, κυρίως με τη χρήση των γεωργικών αποβλήτων ως ενεργειακού πόρου. Οι διάφορες παρεμβάσεις που συμβάλλουν στη χαμηλότερη χρήση αζωτούχων λιπασμάτων, σε συνδυασμό με τη βελτιστοποίηση της διατροφής των ζώων, δρουν επίσης θετικά στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Η συμβολή σε δράσεις προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή επικεντρώνεται στην εφαρμογή πιο ανθεκτικών στο κλίμα ειδών για φυτική ή ζωική παραγωγή, με τη χρήση τοπικών ειδών ή την ενθάρρυνση της χρήσης γενετικών πόρων, ενώ υπάρχουν παρεμβάσεις που στοχεύουν στην προστασία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και των δασικών εκτάσεων από φυσικές καταστροφές και στην αποκατάσταση καμένων δασικών εκτάσεων. Οι παρεμβάσεις που συμβάλλουν στην βελτίωση της χρήσης των υδατικών πόρων (π.χ. βελτίωση των συστημάτων άρδευσης, εξοικονόμηση νερού, αξιοποίηση επεξεργασμένων λυμάτων) και στην προστασία από τη διάβρωση του εδάφους (π.χ. εφαρμογή ΚΓΠΚ5, βελτίωση της περιβαλλοντικής κατάστασης βοσκοτόπων και γεωργικών εκτάσεων) δύνανται να συμβάλλουν επίσης στην καλύτερη προσαρμογή των γεωργικών εκτάσεων στην κλιματική αλλαγή, ενώ η προστασία/πρόληψη από συμβάντα κινδύνων πλημμύρας αντιμετωπίζεται εν μέρει από το ΣΣ ΚΓΠ μέσω των έργων αποταμίευσης υδάτων και της αποκατάστασης δικτύων αποστράγγισης ως μέρος των συστημάτων άρδευσης. Αναμένονται

αβέβαιες ή αρνητικές επιπτώσεις λόγω της ενδεχόμενης αύξησης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου ως αποτέλεσμα της εγκατάστασης νέων γεωργικών εκμεταλλεύσεων, υποδομών μεταφοράς, καθώς και άλλων εγκαταστάσεων σε αγροτικές περιοχές που συνδέονται με την πιθανή αύξηση των ενεργειακών απαιτήσεων. Οι επιπτώσεις αυτές θεωρούνται ως αναπόφευκτες παράπλευρες συνέπειες των παρεμβάσεων που στοχεύουν στη γεωργική και αγροτική ανάπτυξη. Η συγκρότηση ενός απτού μηχανισμού συντονισμού με τις δράσεις που απορρέουν από το Εθνικό Σχέδιο για το Κλίμα και την Ενέργεια και τα προσεχή Περιφερειακά Σχέδια για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή αναμένεται να ευνοήσει τις επιδόσεις του ΣΣ ΚΓΠ στο κλίμα και την ενέργεια.

Αέρας: Παρά το γεγονός ότι η βιώσιμη και αποτελεσματική διαχείριση του αέρα αποτελεί μέρος ειδικού στόχου του ΣΣ ΚΓΠ (ΕΣ 5), δεν έχουν διατυπωθεί διαπιστωμένες ανάγκες για τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα που να εξυπηρετούνται από το ΣΣ ΚΓΠ. Ωστόσο, η Περιβαλλοντική και Κλιματική Αρχιτεκτονική του σχεδίου αναμένεται να συμβάλει θετικά στη διατήρηση ή τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα, κυρίως μέσω των μέτρων αιρεσιμότητας και των διαφόρων παρεμβάσεων που στοχεύουν στη βιώσιμη χρήση ή μείωση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων (π.χ. μέθοδοι γεωργίας ακριβείας, βελτιστοποίηση της διατροφικής διαχείρισης της κτηνοτροφίας, βιολογική γεωργία, χαμηλότερες απαιτήσεις ή απαγόρευση χρήσης φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων, φιλικές προς το περιβάλλον τεχνικές καταπολέμησης παρασίτων). Δεδομένου ότι το ΣΣ ΚΓΠ περιλαμβάνει επιπλέον παρεμβάσεις που στοχεύουν στην ενδυνάμωση της αγροτικής ανάπτυξης, τα έργα για τη δημιουργία ή την αναβάθμιση των εγκαταστάσεων επεξεργασίας προϊόντων αγρο-διατροφής και αγροτικών οδικών δικτύων αναμένεται να προκαλέσουν εκπομπές αέριων ρύπων. Οι αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα του αέρα στις αγροτικές περιοχές θεωρούνται μάλλον τοπικού χαρακτήρα και συνήθως αξιολογούνται στο πλαίσιο της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης των σχεδιαζόμενων έργων. Δεδομένου ότι υπάρχει σταθερά πτωτική τάση στις εκπομπές αμμωνίας από τη γεωργία τα τελευταία πέντε χρόνια, ενδεχόμενη αύξηση των εκπομπών αμμωνίας από τις νέες ή τις υφιστάμενες γεωργικές εκμεταλλεύσεις δεν αναμένεται να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην επίτευξη του εθνικού στόχου έως το 2030, με την προϋπόθεση ότι υφίσταται αποτελεσματική περιβαλλοντική παρακολούθηση του ΣΣ ΚΓΠ σε στενό συντονισμό με τις δράσεις του Εθνικού Προγράμματος Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις παρεμβάσεις που σχετίζονται με την κτηνοτροφία, δεδομένου ότι το σχέδιο δεν περιλαμβάνει εξειδικευμένα μέτρα διαχείρισης της κοπριάς για τη μείωση των εκπομπών αμμωνίας.

Βιοποικιλότητα και οικοσυστημικές υπηρεσίες: Αρκετές ανάγκες εντοπίζονται στο πεδίο για τη συμβολή στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, τη μείωση των πιέσεων από τις γεωργικές δραστηριότητες και την προστασία των δασικών εκτάσεων, λαμβάνοντας υπόψη τη στρατηγική της Ένωσης και της χώρας για τη βιοποικιλότητα και την εθνική στρατηγική για τα δάση. Αυτές οι ανάγκες εξυπηρετούνται στο ΣΣ ΚΓΠ με παρεμβάσεις που αποτελούν μέρος της Περιβαλλοντικής και Κλιματικής Αρχιτεκτονικής του, με στόχο να συμβάλουν στον ειδικό στόχο του σχεδίου για τη βιοποικιλότητα (ΕΣ 6) που είναι σε συμφωνία με τον αντίστοιχο στόχο της ΣΠΕ. Τα μέτρα αιρεσιμότητας υποστηρίζουν τη διατήρηση των προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων και την ενίσχυση της βιοποικιλότητας στο αγρόκτημα μέσω υποσυνόλου μέτρων που αφορούν την ύπαρξη μη-παραγωγικών εκτάσεων για τους γεωργούς που θα λάβουν άμεσες ενισχύσεις. Υπάρχουν επίσης διάφορες παρεμβάσεις σε αυτήν την «πράσινη» αρχιτεκτονική, υπεράνω των βασικών συνθηκών, που αναμένεται να ενισχύσουν την προστασία της βιοποικιλότητας, μαζί με δράσεις για την προστασία του αγροτικού τοπίου και των γενετικών πόρων. Η στήριξη αυτή ενισχύεται από άλλες παρεμβάσεις που έχουν μάλλον πολυκατευθυνόμενους περιβαλλοντικούς στόχους, όπως είναι η βιολογική γεωργία, οι δράσεις για τη μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων και ασφαλέστερες τεχνικές καταπολέμησης των παρασίτων και η βελτίωση της περιβαλλοντικής κατάστασης των μόνιμων βοσκοτόπων. Η προστασία των δασικών οικοσυστημάτων πραγματοποιείται κυρίως με παρεμβάσεις που στοχεύουν στη διατήρηση και προστασία των δασικών εκτάσεων από φυσικές καταστροφές. Η ενίσχυση των οικοσυστημικών υπηρεσιών δεν αντιμετωπίζεται ιδιαίτερα από το ΣΣ ΚΓΠ, ενώ μπορεί να υποστηρίζεται έμμεσα, για παράδειγμα μέσω της προώθησης πρακτικών που αξιοποιούν τις

υπηρεσίες της φύσης, για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή (π.χ. εφαρμογή τοπικών ποικιλιών) και τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής (π.χ. διατήρηση περιοχών μόνιμων βοσκοτόπων), αλλά και τη χρήση της φύσης ως εργαλείου και στόχου μέσω της βιολογικής γεωργίας και της λειτουργίας της γεωργικής γης για τη διατήρηση της προστατευόμενης ορνιθοπανίδας. Αβέβαιες ή αρνητικές επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα ενδέχεται να προκύψουν κατά κύριο λόγο από είδη παρέμβασης για την αγροτική ανάπτυξη (π.χ. επενδύσεις, εκκίνηση νέων γεωργών και Leader), οι οποίες ενσωματώνουν έργα υποδομών που δεν επιδιώκουν απαραίτητα περιβαλλοντικούς στόχους (π.χ. οδικά δίκτυα, κτιριακές εγκαταστάσεις, άρδευση, υποδομές, μετεγκατάσταση ή νέες γεωργικές εκμεταλλεύσεις) και ενδέχεται να οδηγήσουν σε επιπτώσεις κατακερματισμού των οικοτόπων και απώλεια της βιοποικιλότητας. Αυτές οι επιπτώσεις είναι κυρίως τοπικού χαρακτήρα που μπορούν να μετριαστούν μέσω της διαδικασίας εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τα σχεδιαζόμενα έργα, ενώ η περιβαλλοντική παρακολούθηση του ΣΣ ΚΓΠ μπορεί να εντοπίσει πιθανές σωρευτικές επιπτώσεις ώστε να αποφευχθούν στο μέτρο του δυνατού, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην κατάσταση διατήρησης των γεωργικών και δασικών εκτάσεων σε προστατευόμενες περιοχές και των προϋποθέσεων που τίθενται από τα σχέδια διαχείρισης Natura 2000 και τα σχέδια διαχείρισης βοσκοτόπων. Επιπλέον, η δημιουργία ενός μηχανισμού συντονισμού με το νέο ΠΔΠ μπορεί να υποστηρίξει περαιτέρω τη βιοποικιλότητα και να μειώσει τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις σε αυτήν, ενώ ο μηχανισμός περιβαλλοντικής παρακολούθησης για την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ δύναται να συνδράμει στη βελτιστοποίηση εφαρμογής των παρεμβάσεων ώστε να είναι πιο επωφελείς για τη βιοποικιλότητα και τις οικοσυστημικές υπηρεσίες.

Τοπίο: Η προστασία του τοπίου ενσωματώνεται μαζί με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας στον ειδικό στόχο της ΣΣ ΚΓΠ (ΕΣ 6) και είναι σε ευθυγράμμιση με τον αντίστοιχο στόχο της ΣΠΕ. Παρόμοια με τις δράσεις που σχετίζονται με την προστασία της βιοποικιλότητας, έτσι και η προστασία και η ανάδειξη των στοιχείων του γεωργικού τοπίου υποστηρίζονται από διάφορες παρεμβάσεις της Περιβαλλοντικής και Κλιματικής Αρχιτεκτονικής του σχεδίου, με κύριο το μέτρο αιρεσιμότητας για τη διατήρηση των μη παραγωγικών στοιχείων που συνδέεται με τη λήψη άμεσων ενισχύσεων, το οποίο συμπληρώνεται από εθελοντικές παρεμβάσεις για την επέκταση περιοχών οικολογικής εστίασης, την προστασία αγροδασικών οικοσυστημάτων πλούσιων σε στοιχεία του τοπίου, τη διατήρηση της προστασίας δύο παραδοσιακών περιοχών γεωργικού τοπίου υψηλής φυσικής αξίας, συμπεριλαμβανομένης της διατήρησης γεωργικών εκτάσεων με αναβαθμίδες. Όλες αυτές οι παρεμβάσεις θα ωφελήσουν επίσης την κληρονομιά του αγροτικού τοπίου, ενώ υπάρχουν παρεμβάσεις που θα στηρίξουν έμμεσα τη διατήρηση του τοπίου ή θα αλληλεπιδράσουν θετικά προς αυτή, όπως εκείνες που συμβάλουν στη μείωση των αβέβαιων επιπτώσεων από την πιθανή εγκατάλειψη ή μετατροπή γεωργικών εκτάσεων, τη διατήρηση ή αύξηση της βιολογικής γεωργίας, την προώθηση τοπικών ποικιλιών / παραδοσιακών μεθόδων καλλιέργειας και τη διατήρηση ή ενίσχυση των μόνιμων βοσκοτόπων. Αβέβαιες επιπτώσεις προκύπτουν από τις αναμενόμενες νέες υποδομές που υποστηρίζουν τη γεωργία και την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών και είναι πιθανό να διαταράξουν το αγροτικό τοπίο. Αυτές οι επιπτώσεις είναι μάλλον τοπικού χαρακτήρα και συνήθως αξιολογούνται μέσω της διαδικασίας εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τα σχεδιαζόμενα έργα.

Κάλυψη γης και υλικά περιουσιακά στοιχεία: Οι ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις στις χρήσεις γης αναμένονται κυρίως από τα είδη των παρεμβάσεων για άμεσες ενισχύσεις που σχετίζονται με την εισοδηματική στήριξη των γεωργών. Από τη μια πλευρά αναμένεται να αποφευχθούν οι αβέβαιες επιπτώσεις της εγκατάλειψης ή της μετατροπής γεωργικής γης σε άλλες χρήσεις γης, ενώ, από την άλλη πλευρά, δεν προβλέπονται ιδιαίτερες βασικές αγρονομικές συνθήκες για τη διατήρηση ή την αύξηση της αποδοτικότητας των γεωργικών χρήσεων γης προς όφελος του περιβάλλοντος, ειδικά σε γεωργικές περιοχές όπου οι υφίστανται παρατεταμένες περιβαλλοντικές πιέσεις. Ωστόσο, το σύνολο των μέτρων της αιρεσιμότητας αποσκοπεί στο να διασφαλιστεί ότι οι σημαντικότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις των γεωργικών δραστηριοτήτων που λαμβάνουν άμεσες ενισχύσεις θα παραμείνουν αμετάβλητες, ενώ η επίδρασή τους πρακτικά θα μπορούσε να είναι ηπιότερη ή πιο

μέτριας έντασης αν και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη θέση και τη χωρική κατανομή της γεωργικής γης. Επιπρόσθετα, οι παρεμβάσεις για την αγροτική ανάπτυξη θα οδηγήσουν σε κατάληψη γης από τεχνητές εκτάσεις, η οποία θεωρείται αναπόφευκτη συνέπεια της αγροτικής ανάπτυξης, αν και αναμένεται να μετριαστεί σε μεγάλο βαθμό μέσω της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης των σχεδιαζόμενων έργων. Τέλος, οι διάφορες παρεμβάσεις για την εξοικονόμηση νερού και ενέργειας και τις τεχνικές αξιοποίησης των αποβλήτων, μαζί με τα έργα εγγειοβελτιωτικών υποδομών για την κάλυψη των αρδευτικών αναγκών και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της άρδευσης σε γεωργικές περιοχές, θεωρούνται ωφέλιμες για τα υλικά περιουσιακά στοιχεία.

Εδαφος: Η προώθηση της βιώσιμης και αποτελεσματικής διαχείρισης του εδάφους αποτελεί μέρος ειδικού στόχου του ΣΣ ΚΓΠ (ΕΣ 5) σε ευθυγράμμιση με τον αντίστοιχο στόχο της ΣΠΕ. Οι διαπιστωμένες ανάγκες για το έδαφος εξυπηρετούνται από την Περιβαλλοντική και Κλιματική Αρχιτεκτονική του σχεδίου μέσω του ενισχυμένου συστήματος αιρεσιμότητας που συνδέεται με τη στήριξη του γεωργικού εισοδήματος και εμπεριέχει απαιτήσεις εδαφικής διαχείρισης για τον περιορισμό του κινδύνου υποβάθμισης και διάβρωσης του εδάφους, αλλά και τη διατήρηση του εδαφικού δυναμικού και της οργανικής ύλης του εδάφους. Τα μέτρα αιρεσιμότητας συμπληρώνονται από παρεμβάσεις που υπερβαίνουν τις ελάχιστες απαιτήσεις και επιδιώκουν πρωτίστως να συμβάλουν στην προστασία του εδάφους από τη διάβρωση στα μόνιμα βοσκοτόπια και σε ορισμένους τύπους γεωργικών εκτάσεων (π.χ. γεωργικές εκτάσεις με αναβαθμίδες). Η «πράσινη» αρχιτεκτονική περιλαμβάνει επίσης παρεμβάσεις που δρουν θετικά στη διατήρηση της υγείας του εδάφους, όπως η βιολογική γεωργία, η ορθολογική διαχείριση θρεπτικών συστατικών, η επέκταση περιοχών οικολογικής εστίασης, η διαφύλαξη αγροδασικών οικοσυστημάτων και η διατήρηση δασικών περιοχών. Αβέβαιες ή δυσμενείς επιπτώσεις ενδέχεται να προκύψουν από τις νέες υποδομές για την αγροτική ανάπτυξη, κυρίως ως αποτέλεσμα της συμπίεσης του εδάφους (π.χ. οδικά δίκτυα, κτιριακές εγκαταστάσεις, νέες ή αναβάθμιση εγκαταστάσεων μεταποίησης γεωργικών προϊόντων) και αποτελούν αναπόφευκτη συνέπεια της ανάπτυξης της υπαίθρου. Οι επιπτώσεις αυτές είναι τοπικού χαρακτήρα που αξιολογούνται τυπικά κατά την περιβαλλοντική αδειοδότηση των σχεδιαζόμενων έργων. Επιπρόσθετα, επισημαίνεται ότι η καθιέρωση αποτελεσματικής παρακολούθησης του ΣΣ ΚΓΠ μπορεί να παράσχει τις απαραίτητες πληροφορίες ώστε να κατευθύνει την υλοποίηση των παρεμβάσεων στο «σωστό» μέρος και επομένως να επιφέρει μεγαλύτερα περιβαλλοντικά οφέλη και αποτελεσματικότερη διαχείριση του εδάφους στις γεωργικές περιοχές.

Υδατα: Υπάρχουν διαπιστωμένες ανάγκες για τη συμβολή στη βιώσιμη και αποτελεσματική διαχείριση των υδατινών πόρων που επιδιώκουν την επίτευξη του ειδικού στόχου του ΣΣ ΚΓΠ (ΕΣ 5) που συνδέονται στενά με τον αντίστοιχο στόχο της ΣΠΕ, λαμβάνοντας επίσης υπόψη τα Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών και τα Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας. Αυτές οι ανάγκες εξυπηρετούνται από το ΣΣ ΚΓΠ στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής και Κλιματικής Αρχιτεκτονικής, που παρέχει τα μέτρα αιρεσιμότητας για τον έλεγχο της ρύπανσης από θρεπτικά συστατικά (νιτρικά και φωσφορικά άλατα) και φυτοφάρμακα, καθώς και της προστασίας της ρύπανσης ποταμών από γεωργικές δραστηριότητες που λαμβάνουν άμεσες ενισχύσεις. Αυτά τα μέτρα συμπληρώνονται από σειρά παρεμβάσεων που επιδιώκουν τη βελτίωση της διαχείρισης των θρεπτικών συστατικών και τη βιωσιμότερη χρήση φυτοφαρμάκων (π.χ. βελτιστοποίηση της διαχείρισης θρεπτικών συστατικών μέσω τεχνικών γεωργίας ακριβείας, βιολογική γεωργία, καλλιέργειες με χαμηλότερες απαιτήσεις σε θρεπτικά συστατικά και φυτοφάρμακα, τεχνικές ελέγχου παρασίτων φιλικές προς το περιβάλλον, απαγόρευση χρήσης φυτοφαρμάκων σε ορισμένες γεωργικές περιοχές). Υπάρχουν επίσης παρεμβάσεις για την ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων, προωθώντας την εξοικονόμηση νερού σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις ή/και εγκαταστάσεις επεξεργασίας αγρο-διατροφικών προϊόντων και τον σχεδιασμό υποδομών που ενισχύουν την απόδοση των συστημάτων άρδευσης, είτε σε επίπεδο αγροκτήματος είτε σε μεγαλύτερη χωρική κλίμακα, και επιπλέον ενθαρρύνουν την επαναχρησιμοποίηση του νερού και τη χρήση των επιφανειακών (αποταμιευτήρες) έναντι των υπόγειων υδατικών πόρων. Η στήριξη για την προστασία/πρόληψη των κινδύνων πλημμύρας εξυπηρετείται στο πλαίσιο των δημόσιων έργων

άρδευσης μέσω της κατασκευής ταμιευτήρων νερού και της αποκατάστασης δικτύων αποστράγγισης που συνοδεύουν τα αρδευτικά συστήματα. Οι δυσμενείς επιπτώσεις που ενδέχεται να προκύψουν από την αναμενόμενη αύξηση των περιοχών άρδευσης, που εξαρτώνται από τη χωρική κλίμακα και την έκταση των παρεμβάσεων, αναμένονται να αποφευχθούν στο βαθμό που είναι εφικτό, καθώς καθορίζονται ειδικές συνθήκες με βάση την κατάσταση της λεκάνης απορροής ποταμού, ενώ ο συνολικός σχεδιασμός πρέπει να είναι συμβατός με τα Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών. Αβέβαιες ή δυσμενείς επιπτώσεις στα ύδατα ενδέχεται να προκύψουν, κατ' αρχάς, από είδη παρέμβασης για την αγροτική ανάπτυξη (π.χ. επενδύσεις, στήριξη νέων γεωργών, Leader) που δεν επιδιώκουν απαραίτητα περιβαλλοντικούς σκοπούς (π.χ. μετεγκατάσταση ή νέες γεωργικές εκμεταλλεύσεις, υποδομές για την τοπική αγροτική ανάπτυξη) και δύνανται να προκαλέσουν πιέσεις στην ποσότητα και την ποιότητα των υδάτων. Οι επιπτώσεις που είναι τοπικού χαρακτήρα μπορούν να μετριαστούν μέσω της διαδικασίας εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τα σχεδιαζόμενα έργα, ενώ η περιβαλλοντική παρακολούθηση του ΣΣ ΚΓΠ δύναται να αποτρέψει τις πιθανές σωρευτικές επιπτώσεις στα ύδατα, στο μέτρο του δυνατού, και να κατευθύνει τον προγραμματισμό των παρεμβάσεων στο «σωστό» μέρος, ενώ ένας μηχανισμός συντονισμού με την εφαρμογή των σχετικών σχεδίων (π.χ. Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών, Πρόγραμμα Δράσης για τις Ευπρόσβλητες Περιοχές Νιτρορρύπανσης, Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ορθολογική Χρήση των Φυτοφαρμάκων) μπορεί να συμβάλλει δραστικά και να μειώσει τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις του ΣΣ ΚΓΠ στους υδατικούς πόρους.

Απόβλητα: Οι διαπιστωμένες ανάγκες που εστιάζουν στην προώθηση της βιοοικονομίας και την πρόληψη αποβλήτων τροφίμων καλύπτονται από δύο επιμέρους ειδικούς στόχους του ΣΣ ΚΓΠ (ΕΣ8 και ΕΣ9), οι οποίοι ευθυγραμμίζονται με τον στόχο της ΣΠΕ σχετικά με τη μείωση και ορθολογική διαχείριση των γεωργικών αποβλήτων και τη μετατροπή των αποβλήτων τροφίμων σε πόρο. Οι παρεμβάσεις που εξυπηρετούν αυτές τις ανάγκες πραγματοποιούνται με την ενθάρρυνση των επενδύσεων για την αξιοποίηση των γεωργικών αποβλήτων και των υποπροϊόντων της επεξεργασίας προϊόντων αγρο-διατροφής σε πολύτιμους πόρους στο πλαίσιο της βιοοικονομίας/κυκλικής οικονομίας, δίνοντας έμφαση σε μονάδες παραγωγής ενέργειας από απόβλητα που στηρίζουν παράλληλα την παραγωγή και χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Προωθείται επίσης η μείωση των αποβλήτων χωρίς απαραίτητα να αναφέρεται η μείωση των αποβλήτων τροφίμων. Επιπρόσθετα, το μέτρο της απόσυρσης των οπωροκηπευτικών από την αγορά συμβάλλει στην πρόληψη δημιουργίας αποβλήτων τροφίμων μέσω της αναδιανομής προς ανθρώπινη κατανάλωση ή άλλους προορισμούς (ζωοτροφές ή επανεπεξεργασία σε μη edώδιμα προϊόντα), ενώ οι δράσεις για τα γεωργικά απόβλητα και τα απόβλητα επεξεργασίας αγρο-διατροφικών προϊόντων ωφελούν ιεραρχικά τη διαχείριση των αποβλήτων. Σημειώνεται ότι το μέτρο της πράσινης συγκομιδής για τον αμπελοοινικό τομέα αναμένεται να προκαλέσει απώλειες τροφίμων, οι οποίες ωστόσο δεν θεωρούνται απόβλητα σύμφωνα με την ενωσιακή και εθνική νομοθεσία. Σε στρατηγικό επίπεδο, το ΣΣ ΚΓΠ αναμένεται να είναι επωφελές για την ολοκληρωμένη διαχείριση των αποβλήτων που προέρχονται από τον τομέα της γεωργίας και της μεταποίησης γεωργικών προϊόντων διατροφής, ενώ ο συντονισμός με την εφαρμογή των σχετικών δράσεων που απορρέουν από το Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων και το Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων θα μπορούσε να προσδώσει μεγαλύτερα οφέλη.

Πολιτιστική κληρονομιά: Παρά το γεγονός ότι στο ΣΣ ΚΓΠ δεν εξυπηρετούνται ανάγκες για τη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς στις αγροτικές περιοχές, λόγω της ίδιας της φύσης του στρατηγικού σχεδίου, υφίστανται ορισμένες παρεμβάσεις που δύνανται να συμβάλουν στην προστασία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι κυριότερες είναι η προστασία δύο αγροτικών τοπίων υψηλής φυσικής αξίας (παραδοσιακοί ελαιώνες στην Άμφισσα και αρχαίοι αμπελώνες στη Θήρα) και η υποστήριξη παραδοσιακών γεωργικών στοιχείων υψηλής αισθητικής αξίας σε ορεινές και άλλες περιοχές φυσικών περιορισμών. Επιπλέον, οι παρεμβάσεις συνεργασίας (COOP), και ειδικά το LEADER μέσω των στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης, μπορούν να υποστηρίξουν δράσεις που θα προωθήσουν την τοπική πολιτιστική κληρονομιά, αν και οι πραγματικές επιπτώσεις

δεν μπορούν να εκτιμηθούν εκ των προτέρων. Η εισοδηματική στήριξη των γεωργών και οι επενδύσεις αναμένεται επίσης να μειώσουν τις αβέβαιες επιπτώσεις που έχει η μετατροπή γης ή η εγκατάλειψη χρήσεων γης στην πολιτιστική κληρονομιά, ενώ δεν μπορούν να αποκλειστούν αβέβαιες επιπτώσεις από τις νέες υποδομές σε αγροτικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της πιθανής μετεγκατάστασης αμπελώνων και άλλων γεωργικών περιοχών που θα μπορούσαν να θεωρηθούν άυλης πολιτιστικής αξίας. Η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης για τα σχεδιαζόμενα έργα μαζί με τον μηχανισμό παρακολούθησης του ΣΣ ΚΓΠ αναμένεται να υποστηρίξουν τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και να μειώσουν, στο βαθμό που είναι εφικτό, τυχόν αβέβαιες ή δυσμενείς επιπτώσεις που ενδέχεται να προκύψουν.

Πληθυσμός & ανθρώπινη υγεία: Υπάρχουν αρκετοί ειδικοί στόχοι του ΣΣ ΚΓΠ (ΕΣ1, ΕΣ2, ΕΣ3, ΕΣ7, ΕΣ8 και ΕΣ9) που θα συνεισφέρουν στον στόχο της ΣΠΕ σχετικά με τον πληθυσμό και την ανθρώπινη υγεία, είτε άμεσα είτε έμμεσα. Η εισοδηματική στήριξη των γεωργών, μέσω των άμεσων ενισχύσεων, αναμένεται να συνδράμει στην αύξηση του εισοδήματος των αγροτικών νοικοκυριών που επόμενα θα παράσχει τα μέσα για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του αγροτικού πληθυσμού, ενώ παράλληλα θα συμβάλλει στη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού και των οικονομικών δραστηριοτήτων που βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στη γεωργία. Οι παρεμβάσεις που απευθύνονται στους νέους γεωργούς και η υποστήριξη της επιχειρηματικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές αναμένεται να αυξήσουν τον αριθμό των νέων γεωργών και τις θέσεις εργασίας στις αγροτικές περιοχές, ενώ θα συμβάλουν στην ενίσχυση της τοπικής αγροτικής οικονομίας και στην ηλικιακή ανανέωση του αγροτικού πληθυσμού, ιδιαίτερα στις ορεινές και τις αραιοκατοικημένες περιοχές. Οι διάφορες παρεμβάσεις που επιδιώκουν την υποστήριξη συμβουλευτικών υπηρεσιών, τεχνικής βοήθειας, κατάρτισης, έρευνας, συνεργασίας και ανταλλαγής γνώσεων, περιλαμβάνουν την εκπαίδευση των γεωργών και άλλων δικαιούχων σε διάφορους θεματικούς τομείς που προωθούν την προστασία του περιβάλλοντος, όπως είναι η ορθολογική διαχείριση εισροών (λιπάσματα, φυτοφάρμακα), η εξοικονόμηση νερού και ενέργειας, η βιοοικονομία και η κυκλική οικονομία, η διατήρηση της βιοποικιλότητας και του τοπίου και η αντιμετώπιση των δυσμενών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Η αναμενόμενη αύξηση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης των γεωργών και άλλων δικαιούχων ενδέχεται επίσης να δράσει συνεργιστικά ή να αλληλεπιδράσει με άλλες παρεμβάσεις και να αποφέρει μεγαλύτερα οφέλη σε άλλους στόχους της ΣΠΕ ή να παράσχει την κατάλληλη οικοδόμηση δυναμικού για τη μείωση τυχόν αρνητικών επιπτώσεων που ενδεχομένως προκύψουν. Σε ό,τι αφορά την ανθρώπινη υγεία, οι παρεμβάσεις που επιδιώκουν πιο φιλικές προς το περιβάλλον γεωργικές πρακτικές, ιδιαίτερα η στροφή προς τη μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων και της εφαρμογής ασφαλέστερων τεχνικών καταπολέμησης των παρασίτων, σε συνδυασμό με παρεμβάσεις για τη βελτίωση της καλής μεταχείρισης των ζώων και την εμπορία/προαγωγή/ ευαισθητοποίηση σχετικά με την υγιεινή διατροφή, είναι ευεργετικές για την ανθρώπινη υγεία. Αβέβαιες επιπτώσεις ενδέχεται να προκύψουν από παρεμβάσεις που δεν επιδιώκουν περιβαλλοντικές στοχεύσεις ή που συνδέονται με έργα υποδομών. Αυτές οι επιπτώσεις αναμένεται να αποφευχθούν με τη διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τα σχεδιαζόμενα έργα, καθώς και με την περιβαλλοντική παρακολούθηση του ΣΣ ΚΓΠ.

7.2 Μέτρα και συστάσεις για την ελαχιστοποίηση των ενδεχόμενων δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον

Η εκτίμηση των επιπτώσεων του ΣΣ ΚΓΠ στο περιβάλλον είναι θετική, ενώ εντοπίζονται ορισμένες δυσμενείς επιπτώσεις που ενδέχεται να προκύψουν ως επί το πλείστον από τη δημιουργία νέων υποδομών ως αποτέλεσμα των γεωργικών δραστηριοτήτων και της αγροτικής ανάπτυξης, αν και οι επιπτώσεις αυτές είναι συνήθως τοπικού χαρακτήρα. Ταυτόχρονα εξακολουθούν να υφίστανται ευκαιρίες για τη διεύρυνση των ήδη διαπιστωμένων περιβαλλοντικών οφελών του ΣΣ ΚΓΠ που δύνανται να ελαχιστοποιήσουν τις αβέβαιες επιπτώσεις στην αποδοτικότητα των γεωργικών

χρήσεων γης και να ενισχύσουν την ενεργοποίηση των δικαιούχων προς ένα υψηλότερο επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό, τα προτεινόμενα μέτρα και συστάσεις για την πρόληψη, τον περιορισμό και την κατά το δυνατόν πληρέστερη αντιμετώπιση τυχόν σημαντικών δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον από την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ, συμπληρώνονται από προτάσεις για τη βελτιστοποίηση των αναμενόμενων θετικών επιπτώσεων του σχεδίου, με στόχο τη βελτίωση της συνολικής περιβαλλοντικής επίδοσής του την επόμενη προγραμματική περίοδο.

➤ **Μέτρα και συστάσεις για την ελαχιστοποίηση σημαντικών δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον**

Τα προτεινόμενα μέτρα στηρίζονται στους υφιστάμενους μηχανισμούς για την προστασία του περιβάλλοντος, σχετικούς με την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ: (α) το προβλεπόμενο σύστημα ελέγχου και κυρώσεων για τους δικαιούχους των παρεμβάσεων που συνδέονται με μέτρα αιρεσιμότητας για την προστασία του περιβάλλοντος (ΚΑΔ και ΚΓΠΚ), (β) τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης που πρέπει να ακολουθήσουν οι δικαιούχοι για τις παρεμβάσεις που αφορούν έργα και δραστηριότητες που εμπíπτουν στις διατάξεις του Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α΄ 209) και (γ) τον προβλεπόμενο μηχανισμό παρακολούθησης της υλοποίησης του ΣΣ ΚΓΠ, ο οποίος θα επιτρέψει την αξιολόγηση της προόδου προς την επίτευξη των στόχων που σχετίζονται με το περιβάλλον και το κλίμα καθ' όλη την προγραμματική περίοδο και τον εντοπισμό των αναγκών για διορθωτικές ενέργειες, ενσωματώνοντας για το σκοπό αυτό μια βασική δέσμη περιβαλλοντικών δεικτών που καθορίζονται στο Παράρτημα Ι του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115.

Προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν ενδεχόμενες δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις για τις νέες γεωργικές δραστηριότητες ή αλλαγές στις γεωργικές δραστηριότητες ή πρακτικές διαχείρισης που δεν υπόκεινται σε διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης και δεν επιδιώκουν περιβαλλοντικούς στόχους, θα πρέπει να εφαρμοστούν επαρκώς τα ακόλουθα μέτρα:

- συμμόρφωση με τον τοπικό χωροταξικό σχεδιασμό και τις διατάξεις της σχετικής εθνικής νομοθεσίας για το περιβάλλον, λαμβάνοντας υπόψη τυχόν ειδικούς όρους που καθορίζονται από τα εκάστοτε σχέδια για τις περιοχές ενδιαφέροντος (π.χ. σχέδια διαχείρισης Natura 2000, σχέδια διαχείρισης βοσκοτόπων)
- παροχή εξατομικευμένης τεχνικής βοήθειας/συμβουλευτικών υπηρεσιών, όπου απαιτείται, που θα επιτρέψουν την απόκριση στην υψηλή προστασία του περιβάλλοντος, με ιδιαίτερη έμφαση στις εφαρμογές σε περιβαλλοντικά επιβαρυνόμενες περιοχές ή περιοχές με τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης που συνδέονται στενά με τις γεωργικές δραστηριότητες
- παροχή ειδικής πληροφόρησης και κατάρτισης σε γεωργούς ή άλλους δικαιούχους σχετικά με το περιβάλλον, για την αντιμετώπιση βασικών περιβαλλοντικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει η γεωργία, ιδίως όσον αφορά τα ύδατα, το έδαφος, τη βιοποικιλότητα, το τοπίο και την κλιματική αλλαγή

Τα παραπάνω μέτρα συμπληρώνονται από συστάσεις και κατευθυντήριες γραμμές για την υποστήριξη της υλοποίησης των παρεμβάσεων στο «σωστό μέρος» και την επιδίωξη εφαρμογής των καταλληλότερων μέτρων στα καταλληλότερα μέρη, κυρίως για τις παρεμβάσεις που δεν εξυπηρετούν περιβαλλοντικούς σκοπούς ή δεν συνδέονται με δραστηριότητες περιβαλλοντικής αποκατάστασης:

- Αξιολόγηση της δυνατότητας ιεράρχησης αιτήσεων με μικρότερες επιδράσεις των χρήσεων γης στο περιβάλλον ή καλύτερες επιδόσεις στις γεωργικές χρήσεις γης, ιδίως σε σχέση με τις επιπτώσεις και τις αλληλεπιδράσεις στα ύδατα, το έδαφος, τη βιοποικιλότητα, το τοπίο και την κλιματική αλλαγή. Συνεκτίμηση των εθνικών στρατηγικών προτεραιοτήτων που ορίζει ο Ν.

2742/1999 (Α' 207) για τον χωροταξικό σχεδιασμό, σε σχέση με τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη, για αγροτικές περιοχές υψηλής παραγωγικότητας, περιαστικές αγροτικές περιοχές και ορεινές και ημιορεινές περιοχές, συμπεριλαμβανομένων των νησιωτικών περιοχών με αγροτικό χαρακτήρα.

- Συνεκτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης περιβάλλοντος στη διαδικασία έγκρισης σε περιφερειακό/τοπικό επίπεδο, π.χ. σε ευπρόσβλητες στη νιτρορρύπανση ζώνες, σε περιοχές με υδατικές πιέσεις, σε προστατευόμενες περιοχές με είδη ή οικοτόπους σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης ή φθίνουσες τάσεις κ.λπ., και συνοχή με τις προγραμματιζόμενες δράσεις συναφών σχεδίων και προγραμμάτων.
- Εξέταση της ενσωμάτωσης ελάχιστων περιβαλλοντικών προτύπων ή στόχων ως απαιτήσεων για τους αιτούντες που βρίσκονται σε περιβαλλοντικά επιβαρυνόμενες περιοχές ή περιοχές με τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Αυτά τα πρότυπα ή οι στόχοι θα πρέπει να επιδιώκονται κατά προτεραιότητα να επιτευχθούν μέσω των παρεμβάσεων του ΣΣ ΚΓΠ που εξυπηρετούν περιβαλλοντικούς σκοπούς.
- Συγκρότηση κυβερνητικού συντονιστικού μηχανισμού για την αποτελεσματική διεπαφή με τις αρμόδιες αρχές υλοποίησης των δράσεων των εθνικών/περιφερειακών σχεδίων και προγραμμάτων υψηλής συνάφειας, ιδίως εκείνων που απορρέουν από το Παράρτημα XIII του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115, δίνοντας τη δυνατότητα να ιεραρχηθούν κατά προτεραιότητα οι αιτήσεις που συμβάλλουν στην επίτευξη αυτών των δράσεων.
- Ο μηχανισμός παρακολούθησης του ΣΣ ΚΓΠ οφείλει να καταστήσει εφικτή την ετήσια αξιολόγηση των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδίου. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης θα χρησιμοποιούνται για (α) να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με την ετήσια περιβαλλοντική επίδοση του σχεδίου σε ποσοτικούς όρους και να επισημανθούν οι δυνατότητες και ευκαιρίες βελτίωσης για την επίτευξη των τιθέμενων περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων του σχεδίου, (β) να κατευθύνουν τον σχεδιασμό των παρεμβάσεων στο κατάλληλο μέρος που θα συμβάλουν σε υψηλότερα επίπεδα περιβαλλοντικής προστασίας και (γ) να επιτρέψουν τη λήψη διορθωτικών ενεργειών, όπου απαιτείται, ειδικά όταν ενδέχεται να προκύψουν δυσμενείς σωρευτικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

➤ **Προτάσεις για την ενίσχυση των περιβαλλοντικών οφελών του σχεδίου**

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το επίπεδο σημαντικότητας των θετικών επιπτώσεων της Περιβαλλοντικής και Κλιματικής Αρχιτεκτονικής του ΣΣ ΚΓΠ εξαρτάται πρακτικά από τον βαθμό απορρόφησης και τις συνέργειες που ενδέχεται να προκύψουν μεταξύ των διαφόρων παρεμβάσεων που επιδιώκουν περιβαλλοντικές στοχεύσεις, αλλά και από το είδος των γεωργικών και αγροτικών δραστηριοτήτων και τις τοπικές περιβαλλοντικές συνθήκες, προτείνονται οι ακόλουθες προτάσεις και συστάσεις για την ενίσχυση των περιβαλλοντικών οφελών του ΣΣ ΚΓΠ στον βαθμό που είναι εφικτό:

- Εφαρμογή μηχανισμού καθοδήγησης για την ενεργοποίηση των δικαιούχων προς την υιοθέτηση περιβαλλοντικών στοχεύσεων και την αύξηση του βαθμού απορρόφησης παρεμβάσεων που επιδιώκουν περιβαλλοντικούς σκοπούς. Δημιουργία γραφείου πληροφοριών προς τους υποψηφίους δικαιούχους για τις ευκαιρίες και τις δυνατότητες που ενσωματώνονται στις παρεμβάσεις της Περιβαλλοντικής και Κλιματικής Αρχιτεκτονικής του ΣΣ ΚΓΠ (π.χ. οικολογικά προγράμματα, περιβαλλοντικές και σχετικές με το κλίμα δεσμεύσεις) και τους διαθέσιμους συνδυασμούς παρεμβάσεων που είναι οι βέλτιστοι πρακτικά διαθέσιμοι και εφικτοί για τους δικαιούχους.
- Διερεύνηση της δυνατότητας επιβράβευσης των γεωργών και άλλων δικαιούχων (π.χ. μέσω της παροχής ενισχύσεων με τη μορφή μπόνους) για:

- ο μια ελάχιστη δέσμη περιβαλλοντικών δράσεων που συνδέονται με προκαθορισμένες περιβαλλοντικές τιμές-στόχους, προσαρμοσμένες στις ανάγκες και συναφείς με τις προγραμματιζόμενες δράσεις των περιοχών ενδιαφέροντος
 - ο τη χρήση βέλτιστων εφαρμοστέων τεχνικών και πρακτικών με τις μικρότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις
 - ο μακροπρόθεσμες δράσεις για το περιβάλλον, πέραν της προγραμματικής περιόδου του ΣΣ ΚΓΠ
- Διερεύνηση των δυνατοτήτων εφαρμογής χωρικής διάστασης στην παρακολούθηση του ΣΣ ΚΓΠ, με σκοπό τη βέλτιστη διευθέτηση του σχεδιασμού και υλοποίησης των παρεμβάσεων στο «σωστό μέρος», μέσω της χρήσης και επεξεργασίας διαθέσιμων χωρικών δεδομένων, ειδικά σε σχέση με την ποσοτική και ποιοτική κατάσταση των υδατικών πόρων, τα εδαφολογικά και κλιματικά δεδομένα και την κατάσταση των προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων.
 - Αξιολόγηση της της ανάγκης προαπαίτησης για τους συμβούλους και τους εκπαιδευτές της χρήσης επιστημονικής βιβλιογραφίας και επίσημων μελετών σχετικά με τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις των γεωργικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον, ώστε να παρέχουν, να ενθαρρύνουν και να κατευθύνουν προς την υιοθέτηση βέλτιστων διαθέσιμων γεωργικών πρακτικών και να τεκμηριώνουν σε προκαταρκτικό στάδιο ευρύτερες πρακτικές λύσεις, ιδίως σε περιοχές Natura 2000, ευπρόσβλητες στη νιτρορύπανση ζώνες ή άλλες περιβαλλοντικά ευαίσθητες/ επιβαρυνόμενες περιοχές. Είναι σημαντικό επιπλέον να εξεταστεί η διαθεσιμότητα του επιστημονικού υλικού σε ειδικό διαδικτυακό αποθετήριο για όλους τους δικαιούχους.

7.3 Σύστημα περιβαλλοντικής παρακολούθησης

Η παρακολούθηση των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ αποτελεί απαίτηση της διαδικασίας της ΣΠΕ, όπως ορίζεται στο άρθρο 9 της σχετικής ΚΥΑ, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να εντοπιστούν σε πρώιμο στάδιο απρόβλεπτες δυσμενείς επιπτώσεις ώστε να προβούν στις κατάλληλες διορθωτικές ενέργειες. Ο σχεδιασμός του συστήματος περιβαλλοντικής παρακολούθησης βασίζεται στις απαιτήσεις και τις ρυθμίσεις παρακολούθησης που θεσπίζονται ως μέρος της υλοποίησης του ΣΣ ΚΓΠ για την επόμενη προγραμματική περίοδο, προκειμένου να αποφευχθούν αλληλεπικαλύψεις και να ελαχιστοποιηθεί η διοικητική επιβάρυνση. Τα χαρακτηριστικά της περιβαλλοντικής παρακολούθησης προσδιορίζονται πρωτίστως με βάση τα σημαντικά περιβαλλοντικά ζητήματα που εντοπίστηκαν μέσω της διαδικασίας στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης.

Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2021/2115 προβλέπει ένα ολοκληρωμένο σύστημα για την τακτική παρακολούθηση της υλοποίησης και της προόδου προς τους καθορισμένους στόχους του ΣΣ ΚΓΠ για την επόμενη προγραμματική περίοδο, απαιτώντας πλαίσιο επιδόσεων, παρακολούθησης και αξιολόγησης. Ως μέρος αυτού του πλαισίου παρακολούθησης, η πρόοδος προς την επίτευξη των ειδικών στόχων καθ' όλη την περίοδο του ΣΣ ΚΓΠ θα παρακολουθείται ετησίως χρησιμοποιώντας για το σκοπό αυτό μια δέσμη κοινών δεικτών εκροών, αποτελεσμάτων, επιπτώσεων και πλαισίου, οι οποίοι καθορίζονται ήδη στο Παράρτημα Ι του ανωτέρω κανονισμού και περιλαμβάνουν σειρά δεικτών επιπτώσεων για το περιβάλλον. Δεδομένου ότι αυτοί οι δείκτες επιπτώσεων είναι διαπιστωμένο ότι συνδέονται με τα βασικά περιβαλλοντικά ζητήματα που έχουν εντοπιστεί κατά την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, προβλέπεται να αποτελέσουν και τους δείκτες βάσης για το σύστημα περιβαλλοντικής παρακολούθησης, το οποίο θα ενισχυθεί με συμπληρωματικούς δείκτες παρακολούθησης, όπου αυτό απαιτείται.

Η ευθύνη για την παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας της υλοποίησης του ΣΣ ΚΓΠ επιμερίζεται μεταξύ της εθνικής διαχειριστικής αρχής και της εθνικής επιτροπής παρακολούθησης που θα συσταθεί για το σκοπό αυτό. Η Διαχειριστική Αρχή σε συνεργασία με τον ΟΠΕΚΕΠΕ, τον

διαπιστευμένο οργανισμό πληρωμών, προβλέπεται να πραγματοποιήσουν τις απαιτούμενες ρυθμίσεις και τον προγραμματισμό για την τακτική συλλογή δεδομένων από διάφορες αρχές, φορείς και άλλες εξωτερικές πηγές, που θα χρησιμοποιηθούν για την παρακολούθηση και αξιολόγηση του ΣΣ ΚΓΠ και θα προβαίνουν σε όλες τις απαραίτητες διοικητικές συμφωνίες, όπου αυτό απαιτείται (π.χ. Ελληνική Στατιστική Αρχή, Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας κ.λπ.). Ο μηχανισμός παρακολούθησης ενσωματώνει επίσης όλες τις απαραίτητες ρυθμίσεις για τη συλλογή, επεξεργασία, υπολογισμό και εξαγωγή των δεικτών παρακολούθησης σε τακτά χρονικά διαστήματα, οι οποίοι θα χρησιμοποιούνται για την ετήσια αναφορά στην Επιτροπή Παρακολούθησης σχετικά με τις δραστηριότητες επίδοσης, παρακολούθησης και αξιολόγησης που συνδέονται με το ΣΣ ΚΓΠ.

Στο πλαίσιο αυτό, οι απαιτήσεις παρακολούθησης της ΣΠΕ προτείνεται να ενσωματωθούν στο πλαίσιο επιδόσεων, παρακολούθησης και αξιολόγησης του ΣΣ ΚΓΠ. Για τη διασφάλιση της συνοχής της περιβαλλοντικής παρακολούθησης του σχεδίου απαιτείται να πραγματοποιηθούν ορισμένες πρόσθετες ρυθμίσεις, οι οποίες είναι οι κάτωθι:

- Σύσταση ομάδας εργασίας περιβαλλοντικής παρακολούθησης που δύναται να ενσωματωθεί στην ομάδα εργασίας παρακολούθησης του σχεδίου ή να εποπτεύεται από αυτήν. Οι αρμοδιότητές της αφορούν την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιδόσεων του ΣΣ ΚΓΠ, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της παρακολούθησης και της αξιολόγησης της προόδου επίτευξης των τριών περιβαλλοντικών στόχων του ΣΣ ΚΓΠ.
- Ανάπτυξη ενός συνεκτικού πλαισίου για την απαραίτητη συλλογή, συγκέντρωση και επεξεργασία δεδομένων για την τροφοδότηση των δεικτών της ΣΠΕ, το οποίο δύναται να αποτελέσει μέρος των προβλεπόμενων ρυθμίσεων για την παρακολούθηση του ΣΣ ΚΓΠ.
- Δημιουργία μηχανισμού συντονισμού για τη διεπαφή με τις αρμόδιες αρχές αναφορικά με :
 - ο την επίσημη παρακολούθηση και αναφορά βάσει των διεθνών δεσμεύσεων και της ενωσιακής και εθνικής νομοθεσίας για το περιβάλλον που σχετίζονται με την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ (π.χ. οδηγία για τους οικοτόπους)
 - ο την αξιολόγηση της προόδου υλοποίησης των εθνικών/περιφερειακών σχεδίων και προγραμμάτων που συνδέονται στενά με το ΣΣ ΚΓΠ για να διασφαλιστεί η συνοχή και η εφαρμογή της πολιτικής.
- Εξέταση της πρόβλεψης χωρικής ανάλυσης των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων των παρεμβάσεων ως μέρος του πλαισίου παρακολούθησης της ΣΠΕ, όπου είναι πρακτικά εφικτό, με ιδιαίτερη έμφαση στις επιπτώσεις στα ύδατα και τις προστατευόμενες περιοχές.

Το πρόγραμμα παρακολούθησης της ΣΠΕ θα υλοποιείται σε ετήσια βάση και προτείνεται να αποτελεί μέρος του προγράμματος παρακολούθησης του ΣΣ ΚΓΠ. Προβλέπεται να χρησιμοποιεί τους δείκτες επιπτώσεων για το περιβάλλον που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115 (εν συντομία ΚΣΣ), συνδυαστικά με συμπληρωματικούς δείκτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, όπου απαιτείται, για την πλήρη κάλυψη των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδίου. Στον πίνακα που ακολουθεί παρατίθενται οι τομείς, οι στόχοι με τους προτεινόμενους δείκτες του προγράμματος περιβαλλοντικής παρακολούθησης του σχεδίου.

Πίνακας 17: Δείκτες παρακολούθησης ΣΠΕ

Τομέας	Στόχος	Δείκτης παρακολούθησης	Παρ. Ι ΚΣΣ	Επίσημες πηγές δεδομένων
Κλίμα και ενέργεια	Μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου	Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου από τη γεωργία (Mt CO ₂ eq/έτος) <i>Προτεινόμενοι επιμέρους δείκτες: Εντερική ζύμωση, γεωργικά εδάφη & διαχείριση κοπριάς</i>	I.10	Εθνική έκθεση απογραφής βάσει της UNFCCC, Eurostat- Γεωργο-περιβαλλοντικοί δείκτες
	Αύξηση της δέσμευσης άνθρακα	Καθαρή απορρόφηση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου από λιβαδικές και δασικές εκτάσεις (Mt CO ₂ eq/έτος) <i>Προτεινόμενοι επιμέρους δείκτες: Λιβαδικές εκτάσεις, δασικές εκτάσεις</i>	-	Εθνική έκθεση απογραφής στο πλαίσιο της UNFCCC
		Μέσος οργανικός άνθρακας του εδάφους σε γεωργική γη (g C/kg) <i>Προτεινόμενα επιμέρους δείκτες: Αρόσιμη γη, Λιβάδια και Μόνιμες καλλιέργειες</i>	I.11	Ευρωπαϊκό Κέντρο Δεδομένων Εδάφους (ESDAC)
	Αύξηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από τη γεωργία και τη δασοκομία	Μερίδιο της γεωργίας και της δασοκομίας στη συνολική παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας (% της παραγωγής ΑΠΕ)	I.12	Εθνική αναφορά βάσει της Οδηγίας ΑΠΕ, Eurostat- Στατιστικά ενέργειας
	Βελτίωση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή	Δείκτης προόδου ανθεκτικότητας στον γεωργικό τομέα (αριθμητική βαθμολογία: 0, 0,5 & 1)	I.9	CAP PMEF, JRC & Eurostat(εκκρεμεί)
Αέρας	Μείωση των εκπομπών αμμωνίας	Εκπομπές αμμωνίας από τη γεωργία (Kt/έτος)	I.14	Εθνική έκθεση απογραφής σύμφωνα με την οδηγία NEC, Eurostat- Γεωργο-περιβαλλοντικοί δείκτες
	Διατήρηση της ποιότητας του αέρα περιβάλλοντος	Μέσες ετήσιες συγκεντρώσεις υποβάθρου, τουλάχιστον για PM ₁₀ και NO _x σε σημεία κοντά στις παρεμβάσεις (mg/Nm ³)	-	Εθνική έκθεση βάσει της οδηγίας για την ποιότητα του αέρα, ΕΕΑ -Στατιστικά στοιχεία για την ποιότητα του αέρα

Τομέας	Στόχος	Δείκτης παρακολούθησης	Παρ. Ι ΚΣΣ	Επίσημες πηγές δεδομένων
Βιοποικιλότητα	Ανάσχεση απώλειας και διατήρηση της βιοποικιλότητας	Δείκτης πτηνών που ζουν σε γεωργικές εκτάσεις	I.19	Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Πανευρωπαϊκό Κοινό Σχέδιο Παρακολούθησης Πτηνών(PECBMS)
		Δείκτης πτηνών που ζουν σε δασικές εκτάσεις	-	Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Πανευρωπαϊκό Κοινό Σχέδιο Παρακολούθησης Πτηνών(PECBMS)
		Ποσοστό αξιολογήσεων για προστατευόμενα είδη και οικοτόπους που σχετίζονται με τη γεωργία με σταθερή ή αυξανόμενη τάση διατήρησης (%)	I.20	Εθνική έκθεση βάσει της οδηγίας για τους οικοτόπους, ΕΕΑ Dashboard– Οδηγία για τους οικοτόπους - Άρθρο 17
		Αγροβιοποικιλότητα στο σύστημα γεωργικής εκμετάλλευσης (% των εκμεταλλεύσεων)	I.22	Eurostat - Έρευνα για τη διάρθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων
Τοπίο	Διατήρηση των χαρακτηριστικών του αγροτικού τοπίου	Μερίδιο γεωργικής γης που καλύπτεται από χαρακτηριστικά τοπίου (%)	I.21	Eurostat - LUCAS (εκκρεμεί από το Copernicus)
Κάλυψη γης	Διατήρηση γεωργικών και δασικών οικοσυστημάτων	Κάλυψη γης από καλλιεργήσιμες εκτάσεις, λιβάδια, δασικές εκτάσεις και δάση (ha ή % της συνολικής έκτασης)	-	ΕΕΑ Dashboard - Στατιστικά κάλυψης γης
Εδαφος	Μείωση της διάβρωσης του εδάφους	Ποσοστό γεωργικής γης με μέτρια και σοβαρά διάβρωση εδάφους (%)	I.13	JRC, Eurostat- Γεωργο-περιβαλλοντικοί δείκτες
Υδατα	Μείωση της πίεσης στους υδατικούς πόρους	Βελτιωμένος Δείκτης Εκμετάλλευσης Νερού (WEI+)	I.17	ΕΕΑ - WISE SoE, Eurostat – Στατιστικά υδάτων
	Μείωση της απώλησης γλυκών υδάτων	Απώληση γλυκών υδάτων για τη γεωργία (εκατομμύρια m ³ /έτος) <i>Προτεινόμενοι υποδείκτες: Υπόγεια ύδατα, Επιφανειακά ύδατα</i>	-	Eurostat- Στατιστικά υδάτων
	Μείωση της ρύπανσης των υδάτων	Ακαθάριστο ισοζύγιο θρεπτικών ουσιών για το άζωτο στη γεωργική γη (kg N/ha/έτος)	I.15	Eurostat- Γεωργο-περιβαλλοντικοί δείκτες

Τομέας	Στόχος	Δείκτης παρακολούθησης	Παρ. Ι ΚΣΣ	Επίσημες πηγές δεδομένων	
		Ακαθάριστο ισοζύγιο θρεπτικών ουσιών για τον φώσφορο στη γεωργική γη (kg P/ha/έτος)			
		Ποσοστό σταθμών υπόγειων υδάτων με κακή ποιότητα λόγω ρύπανσης από νιτρικά άλατα (%) (δηλαδή ≥ 50 mg-NO ₃ /l)	I.16	Εθνική έκθεση βάσει της οδηγίας για τα νιτρικά άλατα, ΕΕΑ-ΕΙΟΝΕΤ	
	Μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων	Εναρμονισμένος δείκτης κινδύνου 1	I.18	ΥΠΑΑΤ- HRIs	
Απόβλητα	Μείωση της διάθεσης των γεωργικών αποβλήτων	Ανάκτηση γεωργικών αποβλήτων (tn/έτος ή %)	-	ΕΛΣΤΑΤ, ΥΠΑΑΤ	
		Γεωργικές εκμεταλλεύσεις που ανακτούν γεωργικά απόβλητα (% των γεωργικών εκμεταλλεύσεων)	-	ΥΠΑΑΤ	
	Μείωση δημιουργίας αποβλήτων τροφίμων	Πρόληψη αποβλήτων τροφίμων από τον γεωργικό τομέα και τον τομέα της μεταποίησης τροφίμων (tn/έτος) <i>(ποσότητα που αναδιανέμεται για ανθρώπινη κατανάλωση και ζωοτροφές)</i>	-	ΥΠΑΑΤ, ΥΠΕΝ	
Πολιτιστική κληρονομιά	Διατήρηση των χαρακτηριστικών της πολιτιστικής κληρονομιάς	Αριθμός γεωργών με μέτρα για την υλική πολιτιστική κληρονομιά	-	ΥΠΑΑΤ	
Πληθυσμός & ανθρώπινη υγεία	Διατήρηση γεωργικού εισοδήματος	Εξέλιξη επιπέδου γεωργικού εισοδήματος ανά είδος γεωργίας (ευρώ ανά ετήσια μονάδα εργασίας)	I.4	ΥΠΑΑΤ, δημόσια βάση δεδομένων FADN	
	Στήριξη ηλικιακής ανανέωσης	Νέοι διαχειριστές γεωργικών εκμεταλλεύσεων (αριθμός ή %)	I.23	Eurostat - Στατιστικά γεωργικών εκμεταλλεύσεων	
	Ενίσχυση ανάπτυξης και θέσεων εργασίας στις αγροτικές περιοχές	Ποσοστό απασχόλησης σε αγροτικές περιοχές (% του συνολικού πληθυσμού που ζει σε αγροτικές περιοχές, ηλικιακή ομάδα 20-64)		I.24	Eurostat – Έρευνα Εργατικού Δυναμικού
		Νέες θέσεις εργασίας που λαμβάνουν στήριξη σε έργα της ΚΓΠ (αριθμός)		R.37	ΥΠΑΑΤ
		Μερίδιο του αγροτικού πληθυσμού που καλύπτεται από στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης (%)		R.38	ΥΠΑΑΤ

Τομέας	Στόχος	Δείκτης παρακολούθησης	Παρ. Ι ΚΣΣ	Επίσημες πηγές δεδομένων
	Πρώθηση περιβαλλοντικής εκπαίδευσης	Άτομα που επωφελούνται από συμβουλές, κατάρτιση, ανταλλαγή γνώσεων ή συμμετέχουν σε επιχειρησιακές ομάδες της Ευρωπαϊκής Σύμπραξης Καινοτομίας (ΕΣΚ) με τη στήριξη της ΚΓΠ σχετικά με περιβαλλοντικές ή κλιματικές επιδόσεις (αριθμός)	R.28	ΥΠΑΑΤ
	Προστασία ανθρώπινης υγείας	Εναρμονισμένος δείκτης κινδύνου 1	I.18	ΥΠΑΑΤ- HRIs
Αριθμός εκταρίων που εφαρμόζονται περιβαλλοντικές πρακτικές		O.34	ΥΠΑΑΤ	
Αξία της παραγωγής στο πλαίσιο των συστημάτων ποιότητας της ΕΕ και της βιολογικής παραγωγής (πωλήσεις σε ευρώ ή %)		I.29	ΥΠΑΑΤ	

8. Στοιχεία κανονιστικής πράξης

Αυτή η ενότητα προβλέπει τα βασικά στοιχεία που πρόκειται να ενσωματωθούν στην κανονιστική πράξη που θα εκδοθεί για την περιβαλλοντική έγκριση του ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027 της χώρας, τα οποία αφορούν:

- τις προτάσεις, τις κατευθύνσεις ή τα μέτρα για την πρόληψη, τον περιορισμό και την, κατά το δυνατόν, αντιμετώπιση τυχόν σημαντικών δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον και
- το προβλεπόμενο σύστημα παρακολούθησης των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του σχεδίου.

Σε στρατηγικό επίπεδο η εκτίμηση των επιπτώσεων του ΣΣ ΚΓΠ της χώρας στο περιβάλλον είναι συνολικά θετική, δεδομένου ότι ο προτεινόμενος σχεδιασμός του στρατηγικού σχεδίου ανταποκρίνεται στους περιβαλλοντικούς και κλιματικούς στόχους της ΚΓΠ για την επόμενη προγραμματική περίοδο, με εξειδικευμένη Περιβαλλοντική και Κλιματική Αρχιτεκτονική, η οποία ενσωματώνει ένα ενισχυμένο σύστημα αιρεσιμότητας, αλλά και παρεμβάσεις και στους δύο πυλώνες που επιδιώκουν να υλοποιήσουν τις απαιτήσεις της ενωσιακής και εθνικής περιβαλλοντικής πολιτικής για τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη. Σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον αναμένεται να αποφευχθούν σε μεγάλο βαθμό ή να μην προωθηθούν ενεργά από το σχέδιο, ενώ δεν δύνανται να αποκλειστούν αβέβαιες ή δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον. Οι ενδεχόμενες δυσμενείς επιπτώσεις τυπικά συνδέονται με τη δημιουργία νέων υποδομών που αφορούν κυρίως παρεμβάσεις τοπικής κλίμακας ως παράπλευρη συνέπεια των γεωργικών δραστηριοτήτων και της αγροτικής ανάπτυξης, ενώ δίνονται ευκαιρίες για διεύρυνση των ήδη αναγνωρισμένων περιβαλλοντικών πλεονεκτημάτων του ΣΣ ΚΓΠ, που μπορούν αφενός να ελαχιστοποιήσουν τις αβέβαιες επιπτώσεις που συνδέονται στενά με την αποδοτικότητα των γεωργικών χρήσεων γης και αφετέρου να ενεργοποιήσουν τους δικαιούχους προς ένα υψηλότερο επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος. Σε αυτό το πλαίσιο, η παράθεση μέτρων και συστάσεων για την πρόληψη, τον περιορισμό και την κατά το δυνατόν αντιμετώπιση τυχόν σημαντικών δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον από την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ, συμπληρώνεται με προτάσεις για τη βελτιστοποίηση των αναμενόμενων θετικών επιπτώσεων του σχεδίου, επιδιώκοντας τη βελτίωση της συνολικής περιβαλλοντικής του επίδοσης για την επόμενη προγραμματική περίοδο.

▪ **Μέτρα και συστάσεις για την ελαχιστοποίηση σημαντικών δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον**

Τα προτεινόμενα μέτρα έχουν ως βάση αναφοράς τους υφιστάμενους μηχανισμούς για την προστασία του περιβάλλοντος που σχετίζονται με την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ: (α) το προβλεπόμενο σύστημα ελέγχου και κυρώσεων για τους δικαιούχους των παρεμβάσεων που συνδέονται με μέτρα αιρεσιμότητας για την προστασία του περιβάλλοντος (ΚΑΔ και ΚΓΠΚ), (β) τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης που πρέπει να ακολουθήσουν οι δικαιούχοι για τις παρεμβάσεις που αφορούν έργα και δραστηριότητες που εμπίπτουν στις διατάξεις του Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209) και (γ) τον προβλεπόμενο μηχανισμό παρακολούθησης της υλοποίησης του ΣΣ ΚΓΠ, ο οποίος θα επιτρέψει την αξιολόγηση της προόδου προς την επίτευξη των στόχων που σχετίζονται με το περιβάλλον και το κλίμα καθ' όλη την προγραμματική περίοδο και τον εντοπισμό των αναγκών για διορθωτικές ενέργειες, ενσωματώνοντας για το σκοπό αυτό μια βασική δέσμη περιβαλλοντικών δεικτών που καθορίζονται ήδη στο Παράρτημα Ι του κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115.

Προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν ενδεχόμενες δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις για τις νέες γεωργικές δραστηριότητες ή αλλαγές στις γεωργικές δραστηριότητες ή πρακτικές διαχείρισης που δεν υπόκεινται σε διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης και δεν επιδιώκουν περιβαλλοντικούς στόχους, θα πρέπει να εφαρμοστούν επαρκώς τα ακόλουθα μέτρα:

- συμμόρφωση με τον τοπικό χωροταξικό σχεδιασμό και τις διατάξεις της σχετικής εθνικής νομοθεσίας για το περιβάλλον, λαμβάνοντας υπόψη τυχόν ειδικούς όρους που καθορίζονται από τα εκάστοτε σχέδια για τις περιοχές ενδιαφέροντος (π.χ. σχέδια διαχείρισης Natura 2000, σχέδια διαχείρισης βοσκοτόπων)
- παροχή εξατομικευμένης τεχνικής βοήθειας/συμβουλευτικών υπηρεσιών, όπου απαιτείται, που θα επιτρέψουν την απόκριση στην υψηλή προστασία του περιβάλλοντος, με ιδιαίτερη έμφαση στις εφαρμογές σε περιβαλλοντικά επιβαρυμένες περιοχές ή περιοχές με τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης που συνδέονται στενά με τις γεωργικές δραστηριότητες
- παροχή ειδικής πληροφόρησης και κατάρτισης σε γεωργούς ή άλλους δικαιούχους για το περιβάλλον, για την αντιμετώπιση βασικών περιβαλλοντικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει η γεωργία, ιδίως όσον αφορά τα ύδατα, το έδαφος, τη βιοποικιλότητα, το τοπίο και την κλιματική αλλαγή

Τα παραπάνω μέτρα συμπληρώνονται από συστάσεις και κατευθυντήριες γραμμές για την υποστήριξη της υλοποίησης των παρεμβάσεων στο «σωστό μέρος» και την επιδίωξη εφαρμογής των καταλληλότερων μέτρων στα καταλληλότερα μέρη, κυρίως για τις παρεμβάσεις που δεν εξυπηρετούν περιβαλλοντικούς σκοπούς ή δεν συνδέονται με δραστηριότητες περιβαλλοντικής αποκατάστασης:

- Αξιολόγηση της δυνατότητας ιεράρχησης αιτήσεων με μικρότερες επιδράσεις των χρήσεων γης στο περιβάλλον ή καλύτερες επιδόσεις στις γεωργικές χρήσεις γης, ιδίως σε σχέση με τις επιπτώσεις και τις αλληλεπιδράσεις στα ύδατα, το έδαφος, τη βιοποικιλότητα, το τοπίο και την κλιματική αλλαγή.
- Συνεκτίμηση των εθνικών στρατηγικών προτεραιοτήτων που ορίζει ο Ν. 2742/1999 (Α' 207) για τον χωροταξικό σχεδιασμό, σε σχέση με τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη, για αγροτικές περιοχές υψηλής παραγωγικότητας, περιαιστικές αγροτικές περιοχές και ορεινές και ημιορεινές περιοχές, συμπεριλαμβανομένων των νησιωτικών περιοχών με αγροτικό χαρακτήρα.
- Συνεκτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης περιβάλλοντος στη διαδικασία έγκρισης σε περιφερειακό/τοπικό επίπεδο, π.χ. σε ευπρόσβλητες στη νιτρορρύπανση ζώνες, περιοχές με υδατικές πιέσεις, προστατευόμενες περιοχές με είδη ή οικοτόπους σε μη ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης ή φθίνουσες τάσεις κ.λπ., και συνοχή με τις προγραμματιζόμενες δράσεις συναφών σχεδίων και προγραμμάτων.
- Εξέταση της ενσωμάτωσης ελάχιστων περιβαλλοντικών προτύπων ή στόχων ως απαιτήσεων για τους αιτούντες σε περιβαλλοντικά επιβαρυμένες περιοχές ή περιοχές με τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Αυτά τα πρότυπα ή οι στόχοι θα πρέπει να επιδιώκονται κατά προτεραιότητα να επιτευχθούν μέσω των παρεμβάσεων του ΣΣ ΚΓΠ που εξυπηρετούν περιβαλλοντικούς σκοπούς.
- Συγκρότηση κυβερνητικού συντονιστικού μηχανισμού για την αποτελεσματική διεπαφή με τις αρμόδιες αρχές υλοποίησης των δράσεων των εθνικών/περιφερειακών σχεδίων και προγραμμάτων υψηλής συνάφειας, ιδίως εκείνων που απορρέουν από το Παράρτημα XIII του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115, δίνοντας τη δυνατότητα να ιεραρχηθούν κατά προτεραιότητα οι αιτήσεις που συμβάλλουν στην επίτευξη αυτών των δράσεων.
- Ο μηχανισμός παρακολούθησης του ΣΣ ΚΓΠ θα πρέπει να καταστήσει εφικτή την ετήσια αξιολόγηση των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδίου. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης θα χρησιμοποιούνται για (α) να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με την ετήσια περιβαλλοντική επίδοση του σχεδίου σε ποσοτικούς όρους και να επισημανθούν οι δυνατότητες και ευκαιρίες βελτίωσης για την επίτευξη των τιθέμενων περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων του σχεδίου, (β) να κατευθύνουν τον σχεδιασμό των παρεμβάσεων στο κατάλληλο μέρος που θα συμβάλουν σε υψηλότερα επίπεδα περιβαλλοντικής προστασίας και (γ) να

επιτρέψουν τη λήψη διορθωτικών ενεργειών, όπου απαιτείται, ειδικά όταν ενδέχεται να προκύψουν δυσμενείς σωρευτικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

➤ **Προτάσεις για την ενίσχυση των περιβαλλοντικών οφελών του σχεδίου**

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το επίπεδο σημαντικότητας των θετικών επιπτώσεων της Περιβαλλοντικής και Κλιματικής Αρχιτεκτονικής του ΣΣ ΚΓΠ εξαρτάται πρακτικά από τον βαθμό απορρόφησης και τις συνέργειες που ενδέχεται να προκύψουν μεταξύ των διαφόρων παρεμβάσεων που εξυπηρετούν περιβαλλοντικούς σκοπούς, αλλά και από το είδος των γεωργικών και αγροτικών δραστηριοτήτων και τις τοπικές περιβαλλοντικές συνθήκες, προτείνονται οι ακόλουθες προτάσεις και συστάσεις για την ενίσχυση των περιβαλλοντικών οφελών του ΣΣ ΚΓΠ στον βαθμό που είναι εφικτό:

- Εφαρμογή μηχανισμού καθοδήγησης για την ενεργοποίηση των δικαιούχων προς την υιοθέτηση περιβαλλοντικών στοχεύσεων και την αύξηση του βαθμού απορρόφησης παρεμβάσεων που επιδιώκουν περιβαλλοντικούς σκοπούς. Δημιουργία γραφείου πληροφοριών προς τους υποψηφίους δικαιούχους για τις ευκαιρίες και τις δυνατότητες που ενσωματώνονται στις παρεμβάσεις της Περιβαλλοντικής και Κλιματικής Αρχιτεκτονικής του ΣΣ ΚΓΠ (π.χ. οικολογικά προγράμματα, περιβαλλοντικές και σχετικές με το κλίμα δεσμεύσεις) και τους διαθέσιμους συνδυασμούς παρεμβάσεων που είναι οι βέλτιστοι πρακτικά διαθέσιμοι και εφικτοί για τους δικαιούχους.
- Διερεύνηση της δυνατότητας επιβράβευσης των γεωργών και άλλων δικαιούχων (π.χ. μέσω της παροχής ενισχύσεων με τη μορφή μπόνους) για:
 - ο μια ελάχιστη δέσμη περιβαλλοντικών δράσεων που συνδέονται με προκαθορισμένες περιβαλλοντικές τιμές-στόχους, προσαρμοσμένες στις ανάγκες και συναφείς με τις προγραμματιζόμενες δράσεις των περιοχών ενδιαφέροντος
 - ο τη χρήση βέλτιστων εφαρμοστέων τεχνικών και πρακτικών με τις μικρότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις
 - ο μακροπρόθεσμες δράσεις για το περιβάλλον, πέραν της προγραμματικής περιόδου του ΣΣ ΚΓΠ
- Διερεύνηση των δυνατοτήτων εφαρμογής της χωρικής διάστασης στην παρακολούθηση του ΣΣ ΚΓΠ, με σκοπό τη βέλτιστη διευθέτηση του σχεδιασμού και υλοποίησης των παρεμβάσεων στο «σωστό μέρος», μέσω της χρήσης και επεξεργασίας διαθέσιμων χωρικών δεδομένων, ειδικά σε σχέση με την ποσοτική και ποιοτική κατάσταση των υδατικών πόρων, τα εδαφολογικά και κλιματικά δεδομένα και την κατάσταση των προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων.
- Αξιολόγηση της ανάγκης προαπαίτησης για τους συμβούλους και τους εκπαιδευτές της χρήσης επιστημονικής βιβλιογραφίας και επίσημων μελετών σχετικά με τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις των γεωργικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον, ώστε να παρέχουν, να ενθαρρύνουν και να κατευθύνουν προς την υιοθέτηση βέλτιστων διαθέσιμων γεωργικών πρακτικών και να τεκμηριώνουν σε προκαταρκτικό στάδιο ευρύτερες πρακτικές λύσεις, ιδίως σε περιοχές Natura 2000, ευπρόσβλητες στη νιτρορρύπανση ζώνες ή άλλες περιβαλλοντικά ευάλωτες/επιβαρυνόμενες περιοχές. Είναι σημαντικό επιπλέον να εξεταστεί η διαθεσιμότητα του επιστημονικού υλικού σε ειδικό διαδικτυακό αποθετήριο για όλους τους δικαιούχους.

▪ **Σύστημα περιβαλλοντικής παρακολούθησης**

Η περιβαλλοντική παρακολούθηση του ΣΣ ΚΓΠ προβλέπεται να ενσωματωθεί στο πλαίσιο επιδόσεων, παρακολούθησης και αξιολόγησης που θα δημιουργηθεί ως μέρος της υλοποίησης του στρατηγικού σχεδίου για τη νέα προγραμματική περίοδο, ώστε να αποφευχθεί τυχόν επικάλυψη της

παρακολούθησης και να ελαχιστοποιηθεί η διοικητική επιβάρυνση. Την ευθύνη για την παρακολούθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής του ΣΣ ΚΓΠ φέρει η εθνική διαχειριστική αρχή και η εθνική επιτροπή παρακολούθησης του σχεδίου, σε στενή συνεργασία με τον ΟΠΕΚΕΠΕ, τον διαπιστευμένο οργανισμό πληρωμών, για τον προγραμματισμό της συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων και την ετήσια υποβολή αναφοράς σχετικά με τις επιδόσεις, τις δραστηριότητες παρακολούθησης και αξιολόγησης που συνδέονται με το ΣΣ ΚΓΠ. Για την περιβαλλοντική παρακολούθηση του σχεδίου προβλέπεται να πραγματοποιηθούν ορισμένες πρόσθετες ρυθμίσεις, οι οποίες είναι:

- Σύσταση ομάδας εργασίας περιβαλλοντικής παρακολούθησης που δύναται να ενσωματωθεί στην ομάδα εργασίας παρακολούθησης του σχεδίου ή να εποπτεύεται από αυτήν. Οι αρμοδιότητές της αφορούν την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιδόσεων του ΣΣ ΚΓΠ, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της παρακολούθησης και αξιολόγησης της προόδου επίτευξης των τριών περιβαλλοντικών στόχων του ΣΣ ΚΓΠ.
- Ανάπτυξη ενός συνεκτικού πλαισίου για την απαραίτητη συλλογή, συγκέντρωση και επεξεργασία δεδομένων για την τροφοδότηση των δεικτών της ΣΠΕ, το οποίο δύναται να αποτελεί μέρος των προβλεπόμενων ρυθμίσεων για την παρακολούθηση του ΣΣ ΚΓΠ.
- Δημιουργία μηχανισμού συντονισμού για τη διεπαφή με τις αρμόδιες αρχές αναφορικά με:
 - ο την επίσημη παρακολούθηση και αναφορά βάσει των διεθνών δεσμεύσεων και της ενωσιακής και εθνικής νομοθεσίας για το περιβάλλον που σχετίζονται με την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ (π.χ. οδηγία για τους οικοτόπους)
 - ο την αξιολόγηση της προόδου υλοποίησης των εθνικών/περιφερειακών σχεδίων και προγραμμάτων που συνδέονται στενά με το ΣΣ ΚΓΠ για να διασφαλιστεί η συνοχή και η εφαρμογή της πολιτικής.
- Εξέταση της πρόβλεψης χωρικής ανάλυσης των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων των παρεμβάσεων ως μέρος του πλαισίου παρακολούθησης της ΣΠΕ, όπου είναι πρακτικά εφικτό, με ιδιαίτερη έμφαση στις επιπτώσεις στα ύδατα και τις προστατευόμενες περιοχές.

Το πρόγραμμα παρακολούθησης της ΣΠΕ θα υλοποιείται σε ετήσια βάση και θα αποτελεί μέρος του προγράμματος παρακολούθησης του ΣΣ ΚΓΠ. Ο πίνακας που ακολουθεί παραθέτει τους δείκτες παρακολούθησης της ΣΠΕ, αξιοποιώντας τη δέσμη περιβαλλοντικών δεικτών που περιλαμβάνονται ήδη στο Παράρτημα Ι του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/2115 (εν συντομία ΚΣΣ), οι οποίοι συμπληρώνονται με ανάλογους δείκτες για την πλήρη κάλυψη των ενδεχόμενων σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδίου.

Περιβαλλοντικός τομέας	Στόχος	Δείκτης	Παράρτημα Ι του ΚΣΣ
Κλίμα και ενέργεια	Μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου	Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου από τη γεωργία (Mt CO ₂ eq/έτος) <i>Προτεινόμενοι επιμέρους δείκτες: Εντερική ζύμωση, γεωργικά εδάφη & διαχείριση κοπριάς</i>	I.10
	Αύξηση της δέσμευσης άνθρακα	Καθαρή απορρόφηση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου από λιβαδικές και δασικές εκτάσεις (Mt CO ₂ eq/έτος) <i>Προτεινόμενοι επιμέρους δείκτες: Λιβαδικές εκτάσεις, δασικές εκτάσεις</i>	-
		Μέσος οργανικός άνθρακας του εδάφους σε γεωργική γη (g C/kg)	I.11

Περιβαλλοντικός τομέας	Στόχος	Δείκτης	Παράρτημα I του ΚΣΣ
		<i>Προτεινόμενα επιμέρους δείκτες: Αρόσιμη γη, Λιβάδια και Μόνιμες καλλιέργειες</i>	
	Αύξηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από τη γεωργία και τη δασοκομία	Μερίδιο της γεωργίας και της δασοκομίας στη συνολική παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας (% της παραγωγής ΑΠΕ)	I.12
	Βελτίωση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή	Δείκτης προόδου ανθεκτικότητας στον γεωργικό τομέα (αριθμητική βαθμολογία: 0, 0,5 & 1)	I.9
Αέρας	Μείωση των εκπομπών αμμωνίας	Εκπομπές αμμωνίας από τη γεωργία (Kt/έτος)	I.14
	Διατήρηση της ποιότητας του αέρα περιβάλλοντος	Μέσες ετήσιες συγκεντρώσεις υποβάθρου, τουλάχιστον για PM10 και NOx σε σημεία κοντά στις παρεμβάσεις (mg/Nm3)	-
Βιοποικιλότητα	Ανάσχεση απώλειας και διατήρηση της βιοποικιλότητας	Δείκτης πτηνών που ζουν σε γεωργικές εκτάσεις	I.19
		Δείκτης πτηνών που ζουν σε δασικές εκτάσεις	-
		Ποσοστό αξιολογήσεων για προστατευόμενα είδη και οικοτόπους που σχετίζονται με τη γεωργία με σταθερή ή αυξανόμενη τάση διατήρησης (%)	I.20
		Αγροβιοποικιλότητα στο σύστημα γεωργικής εκμετάλλευσης (% των εκμεταλλεύσεων)	I.22
Τοπίο	Διατήρηση των χαρακτηριστικών του αγροτικού τοπίου	Μερίδιο γεωργικής γης που καλύπτεται από χαρακτηριστικά τοπίου (%)	I.21
Κάλυψη γης	Διατήρηση γεωργικών και δασικών οικοσυστημάτων	Κάλυψη γης από καλλιεργήσιμες εκτάσεις, λιβάδια, δασικές εκτάσεις και δάση (ha ή % της συνολικής έκτασης)	-
Εδαφος	Μείωση της διάβρωσης του εδάφους	Ποσοστό γεωργικής γης με μέτρια και σοβαρά διάβρωση εδάφους (%)	I.13
Υδατα	Μείωση της πίεσης στους υδατικούς πόρους	Βελτιωμένος Δείκτης Εκμετάλλευσης Νερού (WEI+)	I.17
	Μείωση της απώλησης γλυκών υδάτων	Απώληση γλυκών υδάτων για τη γεωργία (εκατομμύρια m3/έτος) <i>Προτεινόμενοι υποδείκτες: Υπόγεια ύδατα, Επιφανειακά ύδατα</i>	-
	Μείωση της ρύπανσης των υδάτων	Ακαθάριστο ισοζύγιο θρεπτικών ουσιών για το άζωτο στη γεωργική γη (kg N/ha/έτος) Ακαθάριστο ισοζύγιο θρεπτικών ουσιών για τον φώσφορο στη γεωργική γη (kg P/ha/έτος)	I.15

Περιβαλλοντικός τομέας	Στόχος	Δείκτης	Παράρτημα I του ΚΣΣ
		Ποσοστό σταθμών υπόγειων υδάτων με κακή ποιότητα λόγω ρύπανσης από νιτρικά άλατα (%) (δηλαδή $\geq 50 \text{ mg-NO}_3/\text{l}$)	I.16
	Μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων	Εναρμονισμένος δείκτης κινδύνου 1	I.18
Απόβλητα	Μείωση της διάθεσης των γεωργικών αποβλήτων	Ανάκτηση γεωργικών αποβλήτων (tn/έτος ή %)	-
		Γεωργικές εκμεταλλεύσεις που ανακτούν γεωργικά απόβλητα (% των γεωργικών εκμεταλλεύσεων)	-
	Μείωση δημιουργίας αποβλήτων τροφίμων	Πρόληψη αποβλήτων τροφίμων από τον γεωργικό τομέα και τον τομέα της μεταποίησης τροφίμων (tn/έτος) (ποσότητα που αναδιανέμεται για ανθρώπινη κατανάλωση και ζωοτροφές)	-
Πολιτιστική κληρονομιά	Διατήρηση των χαρακτηριστικών της πολιτιστικής κληρονομιάς	Αριθμός γεωργών με μέτρα για την υλική πολιτιστική κληρονομιά	-
Πληθυσμός & ανθρώπινη υγεία	Διατήρηση γεωργικού εισοδήματος	Εξέλιξη επιπέδου γεωργικού εισοδήματος ανά είδος γεωργίας (ευρώ ανά ετήσια μονάδα εργασίας)	I.4
	Στήριξη ηλιακής ανανέωσης	Νέοι διαχειριστές γεωργικών εκμεταλλεύσεων (αριθμός ή %)	I.23
	Ενίσχυση ανάπτυξης και θέσεων εργασίας στις αγροτικές περιοχές	Ποσοστό απασχόλησης σε αγροτικές περιοχές (% του συνολικού πληθυσμού που ζει σε αγροτικές περιοχές, ηλικιακή ομάδα 20-64)	I.24
		Νέες θέσεις εργασίας που λαμβάνουν στήριξη σε έργα της ΚΓΠ (αριθμός)	R.37
		Μερίδιο του αγροτικού πληθυσμού που καλύπτεται από στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης (%)	R.38
	Πρώθηση περιβαλλοντικής εκπαίδευσης	Άτομα που επωφελούνται από συμβουλές, κατάρτιση, ανταλλαγή γνώσεων ή συμμετέχουν σε επιχειρησιακές ομάδες της Ευρωπαϊκής Σύμπραξης Καινοτομίας (ΕΣΚ) με τη στήριξη της ΚΓΠ σχετικά με περιβαλλοντικές ή κλιματικές επιδόσεις (αριθμός)	R.28
	Προστασία ανθρώπινης υγείας	Εναρμονισμένος δείκτης κινδύνου 1	I.18
		Αριθμός εκταρίων που εφαρμόζονται περιβαλλοντικές πρακτικές	O.34
Αξία της παραγωγής στο πλαίσιο των συστημάτων ποιότητας της ΕΕ και της βιολογικής παραγωγής (πωλήσεις σε ευρώ ή %)		I.29	

9. Δυσκολίες που ανέκυψαν κατά την εκπόνηση της ΣΜΠΕ

Κατά την εκπόνηση της ΣΜΠΕ δεν παρουσιάστηκαν σημαντικές δυσκολίες ως προς τη διαθεσιμότητα των πληροφοριών για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης περιβάλλοντος, καθώς οι δείκτες πλαισίου και επιπτώσεων για τη χώρα, οι οποίοι ελήφθησαν από την πύλη δεδομένων της DG AGRI, καλύπτουν τις βασικές περιβαλλοντικές πτυχές που συνδέονται με την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ, ενώ χρησιμοποιήθηκαν όλα τα σχετικά επίσημα εθνικά δεδομένα και εκθέσεις (π.χ. Eurostat, ΕΕΑ Dashboard, ΕΛΣΤΑΤ, Εθνικές Εκθέσεις Κατάστασης Περιβάλλοντος) για την ενίσχυση της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος. Σημειώνεται ότι η περιγραφή της πιθανής εξέλιξης εάν δεν εφαρμοστεί το ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027 είναι μια μάλλον θεωρητική άσκηση, δεδομένου ότι το σχέδιο αυτό καταρτίζεται στο πλαίσιο της ΚΓΠ και επομένως δεν υφίσταται περίπτωση η κυβέρνηση να μην δρομολογήσει την εφαρμογή του. Υπό αυτό το πρίσμα, η εξέταση της «πιθανής εξέλιξης του περιβάλλοντος χωρίς το ΣΣ ΚΓΠ» εστιάζει στις βασικές πιθανές μελλοντικές τάσεις περιβάλλοντος που σχετίζονται με αυτές που αντικατοπτρίζουν την προηγούμενη περίοδο. Επιπλέον, αν και η ΣΜΠΕ δύναται να παραλείψει ή να μειώσει την έκταση και το επίπεδο ανάλυσης των πληροφοριών που δεν σχετίζονται ιδιαίτερα με την εφαρμογή του σχεδίου, θεωρήθηκε σκόπιμο να αποτυπωθούν αναλυτικά όλοι οι περιβαλλοντικοί τομείς που προβλέπονται στο παράρτημα ΙΙΙ της ΚΥΑ 107017/2006, λαμβάνοντας επιπλέον υπόψη τους τομείς εκείνους που απορρέουν από τους σχετικούς με το περιβάλλον στόχους της ΚΓΠ, όπως αυτοί καθορίζονται στον Κανονισμό (ΕΕ) 2021/2115.

Όσον αφορά τη μεθοδολογική προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε για την εκτίμηση και την αξιολόγηση των ενδεχόμενων σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ και δεδομένου ότι δεν υφίστανται εθνικές κατευθυντήριες γραμμές για τη μεθοδολογία που πρέπει να εφαρμοστεί, λήφθηκε υπόψη η διαδικασία ΣΠΕ που εφαρμόστηκε στα επιχειρησιακά προγράμματα της προηγούμενης περιόδου προγραμματισμού, ενώ έχει εκπονηθεί μελέτη οριοθέτησης της ΣΠΕ (scoring report) για λογαριασμό του ΥΠΑΑΤ ως μέρος της διαδικασίας ΣΠΕ, η οποία αν και δεν αποτελεί υποχρεωτική απαίτηση, στόχευσε στη βελτιστοποίηση του προσδιορισμού των θεμάτων που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν και αναπτυχθούν περαιτέρω στη ΣΜΠΕ, λαμβάνοντας υπόψη το ειδικό πλαίσιο στο οποίο καταρτίζεται και υλοποιείται το ΣΣ ΚΓΠ. Η έκθεση οριοθέτησης της ΣΠΕ σκιαγράφησε τις περιβαλλοντικές πτυχές που έπρεπε να διερευνηθούν, διατύπωσε τους στόχους της ΣΠΕ με τη μορφή ερωτημάτων που προβλέπονται να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του σχεδίου και προσδιόρισε τα κριτήρια αξιολόγησης των περιβαλλοντικών θεμάτων σύμφωνα με το Παράρτημα ΙΙ της Οδηγίας ΣΠΕ και όπως αυτά περιγράφονται στο Παράρτημα ΙV της ΚΥΑ 107017/2006. Οι στόχοι της ΣΠΕ έχουν διαμορφωθεί λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο της ενωσιακής και εθνικής πολιτικής για το περιβάλλον και το κλίμα που περιγράφονται στην ενότητα 3, καθώς και τους περιβαλλοντικούς και κλιματικούς στόχους που καθορίζονται στον κανονισμό (ΕΕ) 2021/2115. Κατά την εκπόνηση της ΣΜΠΕ, η μεθοδολογική προσέγγιση για την αξιολόγηση των ενδεχόμενων σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του ΣΣ ΚΓΠ βελτιστοποιήθηκε με την υιοθέτηση της προσέγγισης «bottom-up»: Δεδομένου του πολύ μεγάλου εύρους των παρεμβάσεων του σχεδίου και της δυνατότητάς τους να αλληλεπιδρούν με όλους σχεδόν τους περιβαλλοντικούς τομείς, κάθε παρέμβαση εξετάστηκε μεμονωμένα για τις πιθανές επιπτώσεις της στο περιβάλλον, χωρίς να «εξαιρείται» καμία παρέμβαση εκ των προτέρων. Τα αποτελέσματα της λεπτομερούς αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε επίπεδο παρέμβασης χρησιμοποιήθηκαν στη συνέχεια για την συνολική περιβαλλοντική αξιολόγηση σε επίπεδο είδους παρέμβασης και του ΣΣ ΚΓΠ συνολικά.

Τέλος, κρίνεται απαραίτητο να σημειωθεί ότι δεδομένου ότι δεν έχουν πρακτικά αναπτυχθεί εναλλακτικές δυνατότητες κατά την κατάρτιση του ΣΣ ΚΓΠ λόγω χρονικών περιορισμών στη φάση προετοιμασίας του σχεδίου και καθυστερήσεων στην οριστικοποίηση των αντίστοιχων κανονισμών της ΕΕ, χρησιμοποιήθηκε η συνέχιση του υφιστάμενου προγράμματος για την περίοδο 2014-2020 ως ρεαλιστική εναλλακτική σε στρατηγικό επίπεδο. Η μηδενική λύση συμπεριλήφθηκε επιπλέον για να αξιοποιηθεί ως βασικό σενάριο για τη συγκριτική ανάλυση μεταξύ των εναλλακτικών.

10. Βασικές μελέτες και έρευνες

Λαμβάνοντας υπόψη τις απαραίτητες βασικές μελέτες και έρευνες που θα πρέπει να εκπονηθούν πριν από την έγκριση των έργων και των δραστηριοτήτων που προκύπτουν από την υλοποίηση του ΣΣ ΚΓΠ 2023-2027 για τη χώρα, πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ακόλουθα:

- Η ταχεία εκπόνηση των μελετών και της χαρτογράφησης που απαιτούνται για την εφαρμογή ορισμένων ΚΓΠΚ (π.χ. ΚΓΠΚ2, ΚΓΠΚ5, ΚΓΠΚ8) είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ομαλή υλοποίηση των ειδών παρεμβάσεων που συνδέονται με αυτά τα μέτρα αιρεσιμότητας.
- Με την ολοκλήρωση των σχεδίων διαχείρισης Natura 2000 και των σχεδίων διαχείρισης βοσκοτόπων, προτείνεται η διεξαγωγή σχετικής μελέτης για την αποτελεσματική σύνδεση των μέτρων ή των ειδικών προϋποθέσεων που προκύπτουν από αυτά τα σχέδια και που απαιτείται να ακολουθήσουν οι δικαιούχοι, κατά περίπτωση.
- Σε περίπτωση δρομολόγησης της χωρικής ολοκλήρωσης του συστήματος παρακολούθησης ΣΣ ΚΓΠ, ενέργεια που είναι μεταξύ των προτάσεων για την ενίσχυση των περιβαλλοντικών οφελών του σχεδίου, ενδέχεται να χρειαστεί να υλοποιηθεί σχετικό έργο για τη συλλογή των απαραίτητων χωρικών δεδομένων για τα ύδατα, το έδαφος, το κλίμα και τις προστατευόμενες περιοχές και την ένταξή τους σε μια επιχειρησιακή χωρική βάση δεδομένων. Αυτή η βάση δεδομένων δύναται επίσης να αξιοποιηθεί για τον χωρικό προγραμματισμό των παρεμβάσεων αποσκοπώντας στη βελτιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδίου.
- Αν και δεν αποτελεί προαπαίτηση, μια ειδική μελέτη θα μπορούσε να είναι επωφελής για τον ενδεδειγμένο σχεδιασμό της προσέγγισης ιεράρχησης κατά τη διαδικασία έγκρισης για τις εφαρμογές με μικρότερες επιπτώσεις στις χρήσεις γης ή καλύτερη απόδοση στις γεωργικές χρήσεις γης, ειδικά σε σχέση με τις επιπτώσεις και αλληλεπιδράσεις στα ύδατα, το έδαφος, τη βιοποικιλότητα, το τοπίο και την κλιματική αλλαγή.

Πηγές πληροφόρησης

- Bank of Greece, [The environmental, economic and social impacts of climate change in Greece](#), Climate Change Impacts Study Committee, June 2011
- Decision No 1386/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013 on a General Union Environment Action Programme to 2020 ‘Living well, within the limits of our planet’, OJ L 354, 28.12.2013, p. 171–200 (7th Environmental Action Programme)
- Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment, OJ L 197, 21.7.2001, p. 30–37
- European Commission (FP7), FUSIONS, [Estimates of European food waste levels](#), Stockholm, March 2016
- European Commission, [Analytical factsheet for Greece: Nine objectives for a future Common Agricultural Policy](#), September 2019
- European Commission, Commission Staff Working Document: Analysis of links between CAP Reform and Green Deal, SWD/2020/93 final, Brussels
- European Commission, Commission Staff Working Document: Commission Recommendations for Greece’s CAP strategic plan, SWD/2020/372 final, Brussels
- European Commission, Commission Staff Working Document: [The EU Environmental Implementation Review Country Report: Greece](#), SWD/2019/138 final, Brussels
- European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions: New EU Forest Strategy for 2030, COM/2021/572 final, Brussels
- European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions: EU Soil Strategy for 2030 Reaping the benefits of healthy soils for people, food, nature and climate, COM/2021/699 final, Brussels
- European Commission, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Thematic Strategy for Soil Protection, COM/2006/0231 final, Brussels
- European Commission, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A Blueprint to Safeguard Europe's Water Resources, COM/2012/0673 final, Brussels
- European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: The European Green Deal, COM/2019/640 final, Brussels
- European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A Farm to Fork Strategy for a fair, healthy and environmentally-friendly food system, COM/2020/381 final, Brussels
- European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions EU Biodiversity Strategy for 2030 Bringing nature back into our lives, COM/2020/380 final, Brussels

- European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Stepping up Europe's 2030 climate ambition Investing in a climate-neutral future for the benefit of our people, COM/2020/562 final, Brussels
- European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A new Circular Economy Action Plan For a cleaner and more competitive Europe, COM/2020/98 final, Brussels
- European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Forging a climate-resilient Europe - the new EU Strategy on Adaptation to Climate Change, COM/2021/82, Brussels
- European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Pathway to a Healthy Planet for All EU Action Plan: 'Towards Zero Pollution for Air, Water and Soil', COM/2021/400, Brussels
- European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A Clean Air Programme for Europe, COM/2013/0918 final, Brussels
- European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank: A Clean Planet for all, A European strategic long-term vision for a prosperous, modern, competitive and climate neutral economy, COM/2018/773 final, Brussels
- European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A sustainable Bioeconomy for Europe: Strengthening the connection between economy, society and the environment, COM/2018/673 final, Brussels
- European Commission, Directorate General for Agriculture and Rural Development, Agri-food Data Portal, [CAP thematic and context indicators](#)
- European Commission, EIP-AGRI Focus Group, [Soil Organic Matter in Mediterranean regions](#), Final report, March 2015
- European Commission, Joint Research Centre (JRC), The State of Soil in Europe, A contribution of JRC to the EEA Environment and Outlook Report 2010, 2012
- European Commission, Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council on a General Union Environment Action Programme to 2030, COM(2020) 652 final, Brussels
- European Commission, Regulation (EU) 2021/2115 of the European Parliament and of the Council of 2 December 2021 establishing rules on support for strategic plans to be drawn up by Member States under the common agricultural policy (CAP Strategic Plans) and financed by the European Agricultural Guarantee Fund (EAGF) and by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Regulations (EU) No 1305/2013 and (EU) No 1307/2013
- European Commission, Regulation (EU) 2021/2116 of the European Parliament and of the Council of 2 December 2021 on the financing, management and monitoring of the common agricultural policy and repealing Regulation (EU) No 1306/2013
- European Environment Agency, Dashboards, [Land cover and change statistics 2000-2018](#)
- European Environment Agency, Dashboards, [Natura 2000 barometer](#)

- European Environment Agency, EIONET, Central Data Repository, EU obligations, Floods Directive, [Flood Risk Management Plans](#)
- European Environment Agency, EIONET, Central Data Repository, EU obligations, Floods Directive, [Floods Directive Reporting 2019-2022](#)
- European Environment Agency, EIONET, Central Data Repository, EU obligations, Water Framework Directive, [2nd River Basin Management Plans](#)
- European Environment Agency, EIONET, Central Data Repository, EU obligations, National Emission Ceiling Directive, [Informative Inventory Report 2020](#)
- European Environment Agency, EIONET, Central Data Repository, EU obligations, Nitrates Directive, [Nitrates Report 2016 and Nitrates Report 2020](#)
- European Environment Agency, Indicator Assessment, [Nationally designated terrestrial protected areas in Europe](#)
- European Environment Agency, Indicator Assessment, [Use of freshwater resources in Europe](#)
- European Environment Agency, [Natura 2000 network viewer](#)
- European Environment Agency, State of Nature in the EU, [National summary dashboards Habitats Directive – Art.17](#)
- European Environment Agency, The European environment - state and outlook 2020, Knowledge for transition to a sustainable Europe (SOER 2020), December 2019, doi:10.2800/96749
- Eurostat [[aei_ef_ir](#)]
- Eurostat [[aei_hri](#)]
- Eurostat [[aei_ps_inp](#)]
- Eurostat [[aei_fm_salpest09](#)]
- Eurostat [[ef_m_farmang](#)]
- Eurostat [[env_air_gge](#)]
- Eurostat [[env_wat_abs](#)]
- Eurostat [[hlth_hlye](#)]
- Eurostat [[hlth_silc_18](#)]
- Eurostat [[ilc_mddw05](#)]
- Eurostat [[lfst_r_ergau](#)]
- Eurostat [[nama_10_a10](#)]
- Eurostat, [[urt_pjanaggr3](#)]
- Eurostat, Agri-environmental indicator - mineral fertiliser consumption, [Analysis at EU level](#)
- Foundation for Economic and Industrial Research (IOBE), [Food Bank: Means for tackling food poverty and food waste in Greece](#), 2017
- Georgopoulou E., Mirasgedis S., Sarafidis Y., Vitaliotou M., Lalas D. P., Theloudis I., Giannoulaki K.-D., Dimopoulos D., and Zavras V.: Climate change impacts and adaptation options for the Greek agriculture in 2021–2050: A monetary assessment, Climate Risk Management Vol 16 p.164-182, 2017 Doi: 10.1016/j.crm.2017.02.002
- Hellenic Republic, General Secretariat of the Government, [Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development](#), Greece, July 2018.

- [Hellenic Statistical Authority \(ELSTAT\), Greece in Figures, October-December 2020](#)
- [Hellenic Statistical Authority \(ELSTAT\), The Greek Economy, 7 May 2021](#)
- Joint Ministerial Decision 107017/2006 (OGG 1225/B/05.09.2006), as amended by Joint Ministerial Decision 40238/2017 (OGG 3759/B/28.09.17)
- [LIFE IP 4Natura](#), Integrated actions for the conservation and management of Natura 2000 sites, species, habitats and ecosystems in Greece (LIFE16 IPE/GR/000002)
- [LIFE-IP AdaptInGR](#), Boosting the implementation of adaptation policy across Greece (LIFE17 IPC/GR/000006)
- [LIFE-IP CEI-Greece](#), Circular Economy Implementation in Greece (LIFE18 IPE/GR/000013)
- Mariolopoulos, I.G. Climate of Greece, Athens, 1938
- Mariolopoulos, I.G., Climate of Greece, Academy of Athens, Paper 2, Athens, 1982
- Ministry of Culture and Sports, [Odysseus](#) portal
- Ministry of Environment and Energy & Centre for Renewable Energy Sources and Saving, [4th National Energy Efficiency Action Plan](#) under Article 24(2) of Directive 2012/27/EU, December 2017
- Ministry of Environment and Energy (former Ministry of Environment, Energy and Climate Change), [National Renewable Energy Action Plan](#) in the scope of Directive 2009/28/EC, Greece, April 2012
- Ministry of Environment and Energy, [7th National communication and 3rd biennial report under the United Nations Framework Convention on Climate Change](#), January 2018
- Ministry of Environment and Energy, [draft National Air Pollution Control Programme](#), submission for consultation, June 2020
- Ministry of Environment and Energy, [National Circular Economy Strategy](#), Greece, December 2018
- Ministry of Environment and Energy, [National Energy and Climate Plan](#), OGG 4893/B/31-12-2019, Greece December 2019
- Ministry of Environment and Energy, [National Inventory Report of Greece for Greenhouse and Other Gases for the years 1990-2018](#), March 2020
- Ministry of Environment and Energy, River Basin Management Plans, [Geoportal](#)
- Ministry of Rural Development and Food, National Rural Network of the Greek Rural Development Programme 2014-2020, [Ex-post evaluation studies of the RDP 2014-2020](#)
- Ministry of Rural Development and Food, [Harmonised Risk Indicators 2011-2018](#)
- Ministry of Rural Development and Food, Provision of Administrative - Technical Support Services for the preparation of the CAP Strategic Plan of the Common Agricultural Policy (CAP SP 2021 - 2027), draft SWOT Analysis, Deliverable 2.2, Agricultural University of Athens & LKN ANALYSIS Ltd, October 2020
- [National Action Plan for Sustainable Use of Pesticides](#), JMD 9269/246316, OGG 4032/B/21-09-2020, September 2020
- [National Action Programme for the Nitrate Vulnerable Areas](#), JMD 38552/265/2019, OGG 1496/B/03-05-2019, Greece, May 2019
- [National Biodiversity Strategy and Action Plan](#), Ministerial Decree 40332/2014, OGG 2383/B/08-09-2014, Greece September 2014
- National Centre for the Environment and Sustainable Development, [State of the Environment Report for Greece, 2018](#)

- National Centre for the Environment and Sustainable Development, [Update of State of the Environment Report for Greece](#), section Nature-Biodiversity, 2019
- [National Climate Change Adaptation Strategy](#), endorsed in 2016 (Law 4414/2016, OGG 149/A/09-08-2016)
- National Forestry Strategy 2018-2038, JMD 170195/758/2018, OGG 5351/B/21-11-2018, Greece November 2018
- [National Waste Management Plan 2020-2030](#), OGG 185/A/29-09-2020, September 2020
- OECD, [Economic Surveys: Greece 2020](#), July 2020
- OECD, [OECD Environmental Performance Reviews: Greece 2020](#), October 2020
- Pan-European Common Bird Monitoring Scheme (PECBMS), [Trends and Indicators](#)
- Papageorgiou, Marilena & Pozoukidou, Goergia, The traditional settlements in Greece: planning and protection aspects. Geographies Γεωγραφίες. 24. p. 107-125, 2014
- Prioritised Action Framework (PAF) for Natura 2000 for the EU Multiannual financing period 2023-2027, Greece
- The Global Fire Monitoring Center, Independent Committee (OGG 3937/B/2018), [Report of the Independent Committee tasked to Analyze the Underlying Causes and Explore the Perspectives for the Future Management of Landscape Fires in Greece](#), Athens, January 2019
- UNESCO, [World Heritage Sites in Greece](#)
- United Nations Environment Programme, [UNEP Food Waste Index Report 2021](#), Nairobi
- WWF, [Oikoskopio](#), web mapping application